

Sametingets plenum

Møtebok 01/13

Ávjuvárgaaidnu 50, N-9730 Kárásjohka
Telefon +47 78 47 40 00
Telefaks +47 78 47 40 90
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no

Tid: 27.02. – 01.03.13

Sted: Karasjok

Saksliste

Saksnr.	Sakstittel
001/13	Konstituering
002/13	Sametingsrådets beretning
003/13	Spørsmål til Sametingsrådet
004/13	Kunngjøring av nye saker
005/13	Sametingsmelding om samisk kunst og kultur
006/13	Sametingets årsmelding 2012
007/13	Sametingsmelding om samisk språk
008/13	Innspill til jordbruksforhandlingene 2013
009/13	Rapport fra Ørnebakkutvalget – oppfølging
010/13	Samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Finnmark fylkeskommune 2013-2016
011/13	Sametingsmelding om samisk barnehagetilbud
012/13	Høringsnotat - om forslag til endring av forskrift av 12. september 2003 om leveringsplikt for fartøy med torsketrållatelse
013/13	Regjeringens forslag om endring av reindriftsforvaltningen
014/13	Ny jordskiftelov

Møtesekvenser

Tid	Sak	Side
27.02.13	kl. 09.20 - 09.25	001/13
	kl. 09.25 - 12.15	002/13
	kl. 15.00 - 16.00	003/13
	kl. 16.00 - 17.50	004/13
	kl. 17.50 - 18.05	005/13
28.02.13	kl. 08.30 - 10.50	007/13
	kl.10.50 - 15.30	006/13
	kl. 15.30 - 17.15	013/13
	kl. 17.15 - 18.15	009/13
	kl. 18.15 - 19.15	008/13
	kl. 19.15 - 19.40	010/13
01.03.13	kl. 08.30 - 10.00	011/13
	kl. 10.30 - 11.25	012/13
	kl. 11.25 - 12.30	014/13
	kl. 12.30 - 12.35	013/13 votering

Originalspråk: Norsk

Åsøi/Sak SP 001/13

Konstituering

Saken påbegynt onsdag 27.02.13 kl. 09.10

Representanter

Følgende representanter var til stede ved konstitueringen:

1. Mariann Wollmann Magga	21. Odd Iver Sara
2. Ellinor Guttorm Utsi (<i>vara for Gunn-Britt Retter</i>)	22. Geir Tommy Pedersen
3. Knut Inge Store	23. <i>Ingen motte for Willy Ørnebakke</i>
4. Trond Are Anti	24. Cecilie Grape (<i>vara for Randi A. Skum</i>)
5. Ragnhild M. Aslaksen	25. Margit Eli Anti Oskal
6. Hans J. Eriksen	26. <i>Ingen motte for Aud Marthinsen</i>
7. Inger Eline Eriksen (<i>vara for Alf Isaksen</i>)	27. Rolf Johansen
8. Aili Keskitalo	28. Ann-Mari Thomassen
9. Ronny Wilhelmsen	29. Agnar Kvernmo (<i>vara for Inga-Lill Sundset</i>)
10. Per Andersen Bæhr	30. Miriam Paulsen
11. <i>Ingen motte for Olaf Eliassen</i>	31. Age Nordkild
12. Mathis Nilsen Eira	32. Geir Johnsen
13. Marit Kirsten A. Gaup (<i>vara for Anne Helene Moeng Saari</i>)	33. Jarle Jonassen
14. Anders Somby jr	34. Sten Erling Jønsson
15. Anne-Marit Eira	35. Ida Marie Bransfjell
16. Gunnar Nilsen (<i>vara for Hilde Anita Nyvoll</i>)	36. Jørn Are Gaski
17. Arthur Johan Tørfoss	37. Kirsti Guvsám
18. Toril Bakken Kåven	38. Marie Therese N. Aslaksen
19. Silje Karine Muotka	39. Heidi P. Greiner Haaker
20. <i>Ingen motte for Inger Jørstad 27.02.13</i>	

Innvilgende permisjoner

Permisjoner for hele plenumsrådet

Representant nr. 2 Gunn-Britt Retter

Representant nr. 7 Alf Isaksen

Representant nr. 11 Olaf Eliassen

Representant nr. 13 Anne Helene Moeng Saari
Representant nr. 16 Hilde Anita Nyvoll
Representant nr. 23 Willy Ørnebakk
Representant nr. 24 Randi A. Skum
Representant nr. 26 Aud Marthinsen
Representant nr. 29 Inga-Lill Sundet

Permisjoner for deler av plenumsmøtet

Representant nr. 20 Inger Jørstad 27.02.13
Representant nr. 18 Toril Bakken Kåven 01.03.13
Vararepresentant Gunnar Nilsen 01.03.13

Vararepresentanter

Vararepresentant Ellinor Guttorm Utsi møtte for representant nr. 2 Gunn-Britt Retter
Vararepresentant Inger Eline Eriksen møtte for representant nr. 7 Alf Isaksen
Vararepresentant Marit Kirsten A. Gaup møtte for representant nr. 13 Anne Helene Moeng Saari
Vararepresentant Gunnar Nilsen møtte for representant nr. 16 Hilde Anita Nyvoll
Vararepresentant Cecilie Grape møtte for representant nr. 24 Randi A. Skum
Vararepresentant Agnar Kvernmo møtte for representant nr. 29 Inga-Lill Sundset

I Dokumenter

Møteinnkalling av 08.02.13 med forslag til saksliste.

II Forslag og merknader

Plenumsledelsens innstilling

Innkalling av 08.02.13 med innstilling til saksliste, program og taletid godkjennes.

III Votering

Av 39 representanter var 35 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Plenumsledelsens innstilling ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Jarle Jonassen, plenumsleder Geir Tommy Pedersen, til forretningsorden	

VI Sametingets vedtak

- Innkalling av 08.02.13 med innstilling til saksliste, program og taletid godkjennes.

Behandlingen av saken ble avsluttet 27.02.13 kl. 09.25

Originalspråk: Norsk

Åšši/Sak SP 002/13

Sametingsrådets beretning om virksomheten

	Arkiv	Arkivsaksnr.
	SF-	13/189

Saken påbegynt 27.02.13 kl. 09.25

I Dokumentliste

Nr	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel

II Forslag og merknader

Sametingsrådets innstilling overfor Sametinget:

Sametinget tar Sametingsrådets beretning om virksomheten i perioden 10.11.2012 – 8.2.2013 til orientering.

1 Innledning

Denne beretningen omhandler perioden fra 10.11.2012 – 8.2.2013 og er knyttet opp til Sametingets budsjett for 2013.

Sametingsrådet har i denne perioden avholdt 2 fysisk møte og flere telefonmøter og har behandlet 231 saker.

Som det framgår av oversikten på www.sametinget.no har rådet i tillegg deltatt på flere møter og representasjoner.

2 Språk

2.1 Hovedmål

- Flere språkbrukere.

2.2 Bruken av samiske språk

Mål:

- Øke og styrke bruken av samiske språk.

Delmål:

- Samisk språk brukes som et dagligspråk.
- Samisk språk brukes aktivt og er synlig i det offentlige rom.
- Samisk språk er synlig og blir brukt også i områder der språket har hatt en svak stilling.

Strategier:

- Gjennom aktiv bruk av virkemidler fremme bruken av samisk språk.

Oppfølging av samarbeidsavtaler med kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk og oppfølging av samiske språksentre

Sametinget tildeler årlig direkte tilskudd til kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for samisk språk og til samiske språksentre. I den forbindelse sender kommuner og fylkeskommuner inn aktivitetsplaner hvor de redegjør for planlagte aktiviteter kommende år. Sametinget har mottatt aktivitetsplaner fra de fleste institusjonene, og mange av aktivitetsplanene er gode. Både kommuner, fylkeskommuner og språksentre er flinke til å planlegge aktiviteter ut fra språkets situasjon i området. Allerede etter samarbeidsavtalenes første virkeår ser det ut som om avtalene bidrar til å synliggjøre kommunenes og fylkeskommunenes språkutviklingsarbeid. Det mener Sametingsrådet er positivt, da intensjonen med samarbeidsavtalene er aktive kommuner som arbeider for å utvikle samisk språk.

Evalueringsrapport om søkerbaserte tilskudd til språkprosjekter

I Sametingets budsjett for 2012 var det satt av midler til evaluering av tilskuddsordningen for søkerbaserte språkprosjekter. I august 2012 ble det inngått avtale med Norut Alta AS om å gjennomføre evalueringen. Evalueringen har vært gjennomført i samarbeid mellom Norut Alta-Áltá og Nordlandsforskning/Nordlánda dutkam. Evalueringen ble ferdigstilt 01.2.13. Evalueringen omfatter tilskuddsmottakere som har fått tilskudd til språkprosjekter fra Sametinget i perioden fra 2007- 2011.

Gjennom evalueringen ønsker Sametinget å få kunnskap om språkprosjektmidlene styrker samisk språk, om de øker bruken av samisk og om tilskuddsordningen når ut til den samiske befolkningen.

Evalueringsrapporten viser at søkerbaserte tilskudd til språkprosjekt har stor betydning selv om øvre tilsagnsbeløp (pr 2011) kan synes å være lavt. Tilskuddet er et bidrag som gjør det mulig for institusjoner, organisasjoner og privatpersoner å igangsette prosjekt som er med på å styrke og utvikle de samiske språkene. Denne rapporten har påvist at midlene kan være et viktig bidrag til at søkere og initiativtakere stimuleres til å være kreative med hensyn til å fremme nye initiativ.

Tallmaterialet som er presentert i undersøkelsen, viser at Sametingets søkerbaserte språktilskudd fordeler seg på ulike prosjekter over hele landet. Prosjektporteføljen er tematisk vidtfaende, fra innsamling av språkmateriale, tiltak for å utvikle samisk språk, til kursvirksomhet med mange ulike metoder hvor språket læres. Evalueringen viser at det er gitt flest tilsagn til dokumentasjonsarbeid, språkkurs, generelle språktiltak, språkbud/språkleir, og til samiskspråklige arena. Videre viser evalueringen at det er flest nordsamiske prosjekter som får tilskudd, og det er flere innvilgede sørsamiske språkprosjekter enn lulesamiske. Denne forskjellen mellom lule- og sørsamiske prosjekter har sin forklaring i at det lulesamiske området har færre (samiske) institusjoner og færre skoler og barnehager hvor det gis opplæring i samisk.

Evalueringsrapporten påpeker at språksentrene er samiske nøkkelinstitusjoner for samisk språkarbeid. Språksentrenes virksomhet har stor betydning for språkprosjektene, og at den institusjonaliseringen som har skjedd med hensyn til oppbyggingen av språksentra er et viktig tiltak for å styrke bruken av samisk språk. Tabellene i evalueringen viser også at det er mange og ulike aktører som gjør en innsats i form av større og mindre språkprosjekter. Noen har kun ett engasjement, noen har flere. Men uten disse aktørene ville mange av de ulike tiltakene ikke vært igangsatt, noe oversikten over finansieringskilder kan indikere. De største tilskuddsmottakere er språksentra, kommuner og grunnskoler (SFO).

Det har vært en satsning fra Sametinget på sør- og lulesamisk språk. Evalueringsrapporten anbefaler at prioriteringen av sørsamiske og lulesamiske prosjekter videreføres, slik at gode prosjekter rettet mot disse to språkene får støtte og kan bidra til en videre revitalisering av disse.

Informantene på brukersiden er i stor grad positive til Sametingets språksatsning, og de mener at denne har blitt mer synlig etter at Sametinget fikk en egen språkavdeling. De fleste mener det er riktig at Sametinget knytter prioriteringer til sine utlysninger av språkprosjektmidler, og blant dem som følger med oppleves Sametingets satsningsområder som relevante og i tråd med behov i det samiske samfunn. Med årlige prioriteringer oppgir informanter at en da kan satse innen ulike felt og derigjennom endre seg i takt med endringene som skjer i det samiske samfunn.

Generelt viser evalueringen at Sametingets søkerbaserte språkmidler blir brukt til mange og ulike språkprosjekter i mange områder, og at både nord-, lule- og sørsamiske prosjekter blir støttet. Tilskuddsmidlene blir bevilget i henhold til de prioriteringene som Sametinget selv har satt opp, og tilskuddsmottakerne er jevnt over godt fornøyd. Gjennom analysene av datamaterialet har evalueringsrapporten også avtignet en del forbedringspunkter. Evalueringen vil i sin helhet bli behandlet av Sametingsrådet i april 2013.

- Bidra til økt synliggjøring og bruk av samisk språk.

Samiske stedsnavn

Opgaven til de samiske stedsnavnkonsulenter er å komme med råd om skrivemåten på samiske stedsnavn. Sametingsrådet ser det som veldig positivt at kommuner og Statens Kartverk tar samiske stedsnavn i offentlig bruk. Dette er med på å synliggjøre samiske stedsnavn.

Daglig får journalister, forfattere, oversettere, kommuner og andre som jobber med saker som omhandler samiske stedsnavn, råd om skrivemåten av samiske stedsnavn. Sametinget har da kommet med informasjon om skrivemåten av samiske stedsnavn etter normert skrivemåte.

I denne perioden har Sametingets stedsnavntjeneste kommet med tilråding av skrivemåte på samiske stedsnavn bl.a. i Nordreisa, Rana, Tromsø og Røyrvik kommuner. Nordreisa kommuner ba om tilråding på skrivemåte i forbindelse med at kommunen vil sette opp samisk vegskilt i 12 bygder/grender.

Sametingets stedsnavntjeneste har også kommet med tilråding på hvordan Røyrvik kommune skal skrives på samisk, fordi kommunen hadde planer om å skilte kommunesenteret på samisk på nyttårsaftnen. Sametingsrådet mener det er veldig positivt at kommuner holder en liten markering ved slike anledninger, som avduking av samiske skilt, fordi det er med på å øke interessen og viten hos den norske majoriteten at flere og flere kommuner blir innlemmet i forvaltningsområde for samisk språk. Skilting på samisk er da også en god måte å synliggjøre det samiske i kommunen på.

Rana kommune vil søke departementet om å få kommunenavnet sitt godkjent på samisk. Navnetjenesten har kommet med råd om saksgangen i slike saker, da kommuner som skal få godkjent samisk navn på kommunen, må søkes om dette fra Kommunal- og Regionaldepartementet.

Tromsø kommune vil skilte byen på samisk. Navnetjenesten har kommet med tilråding om samisk skrivemåte på byen. Sametingsrådet synes det er interessant at Tromsø kommune, som i forbindelse med diskusjonen om å bli innlemmet i forvaltningsområde for samisk språk, var veldig i mot at stedsnavn skulle skiltes med samisk versjon øverst, nå vil ha skilt med samisk navn på byen.

I media har det vært en del saker om bruken av samiske stedsnavn. Sametingsrådet har svart media, om hvorfor det er viktig å bruke samiske stedsnavn der de finnes, og hvor disse er i bruk

Terminologiarbeid

Daglig gis det råd om bruk av ord, termer, benevnelser og andre forespørsler fra både private og offentlige aktører. I perioden har administrasjonen blant annet vurdert en terminologiliste for Helse Finnmark.

Sametinget har en del terminologilister som venter på godkjenning av de nordiske terminologigruppene. Det forventes at disse blir godkjent i løpet av dette halvåret når det nordiske samarbeidet er tatt opp igjen gjennom prosjektet Sámi giellagáldu.

I perioden har administrasjonen startet arbeidet med å oppgradere Čállinrávagirji, som Sametinget har utarbeidet i 2003.

Røyrvik kommune som del av forvaltningsområdet for samisk språk

I forbindelse med at Røyrvik kommune ble innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk, og får direkteutskudd til samisk språksenter fra 2013, ble det avholdt møte mellom Sametingsrådet og representanter for Røyrvik kommune i Røyrvik 21.11.12. På møtet ble det gitt gjensidig informasjon fra begge parter. Sametinget informerte bl.a. om samarbeidsavtalene om bruken av tospråklighetsmidlene.

Sametinget og Røyrvik kommune har i samarbeid utarbeidet samarbeidsavtale om bruken av tospråklighetsmidlene. Samarbeidsavtalen er politisk vedtatt av Sametingsrådet 23.1.13 og av Røyrvik kommunestyret 24.1.13. Underskrivingen av avtalen skjer i Karasjok 28.2.13.

Offentliggjøring av Sametingsmelding om samisks språk og språkseminar i Snåsa

Sametingsrådet la frem Sametingsmelding om samisk språk på Snåsa 22.11.2012. Det var møtt frem vel 30 deltakere. I sin tale fortalte Sametingsrådet om hensikten med språkmeldinga, hvilke strategier Sametinget vil bruke i språkutviklingsarbeidet, og hvilke utfordringer man ser for seg i dette arbeidet. Etter offentliggjøringa av språkmeldinga ble det arrangert et seminar der temaet var fremtidige utfordringer for sørsamisk språk, hvordan fordele ansvarsområder og koordinering av språkutviklingsarbeidet.

Under foredragene og i etterfølgende innlegg kom det frem synspunkter om hvordan man kan styrke språkutviklingsarbeidet. Dette arbeidet må ha et lokalt og regionalt utgangspunkt og det er viktig med tiltak for alle aldersgrupper. Både skoler og språksentre har en sentral rolle i dette arbeidet. Det er også viktig med forutsigbar finansiering som gjør det mulig med langsiktig planlegging. Det kom også frem hvor vanskelig det er for kommuner som ikke hører til forvaltningsområdet å gjennomføre språkfremmende tiltak.

Betydningen av samarbeid og etablering av effektive samarbeidsformer som gjør det mulig å dele resurser ble også vektlagt. Flere poengterte viktigheten av kulturforståelse som vil skape forståelse og holdninger med positiv virkning for språkutviklingsarbeid. Det kom også frem hvor viktig det er å tørre å begynne å snakke og ta i bruk språket på nye områder.

Sameskolene har som målsetting at alle ansatte skal bli funksjonelt tospråklige. Det er også viktig med en felles forståelse om opplæringsspørsmål og få i stand felles vurderingskriterier. Fra høyskolehold kom det ønsker om å komme til felles forståelse om ulike kursnivåer.

Sametingets språkmotiveringspris

Sametingsrådet deler ut Sametinget språkmotiveringspris hvert fjerde år. Sametingsrådet har orientert om prisen på Sametinget nettsider og oppfordret folk å sende inn skriftlig forslag på hvem som bør få språkmotiveringsprisen. Sametingsrådet har bedt om begrunnede forslag som sendes til Sametinget innen 15. mars. Prisen kan gis til et enkeltmenneske eller en bedrift, prosjekt eller organisasjon, som har lagt mye arbeid i styrking, utvikling og bevaring av samisk språk. Prisen kan ikke deles ut til

Sametingsrådet medlemmer eller til ansatte i administrasjonen. Prisen består av kr. 50.000,- og et kunstdiplom. Alle kan komme med forslag om hvem som bør få språkmotiveringsprisen. Språkmotiveringsprisen overrekkes i forbindelse med plenums møtet i juni. Til nå har Sametinget delt ut prisen fire ganger, sist i 2009. Den gang var det Sagka Stångberg som fikk prisen.

Nordisk språksamarbeid

Det Interreg-finansierte prosjektet Nordisk samisk språk- og ressurscenter, Sámi giellagáldu, ble igangsatt 1.1.2013. Sametinget i Finland leder prosjektet, mens det norske og svenske sametinget er samarbeidspartnere. Samtlige Sameting har tilsatt prosjektmedarbeidere, totalt 12 ansatte som blant annet skal arbeide med terminologiutvikling og normering av de ulike samiske språkene. 20.2.2013 var den en offisiell markering av igangsettingen i Inari, der også president Egil Olli deltok. Denne etableringen er viktig i arbeidet med utvikling av de samiske språkene, spesielt innenfor terminologiutvikling på tvers av landegrensene.

Sametinget har deltatt på Nordisk språknettverksmøte for språknemndene i Norden 28.11.2012. På møtet deltok representanter fra språknemndene i Grønland, Island, Færøyene, Danmark, Norge, Sverige, Finland samt Sametinget i Norge. Nettverksmøtet er en viktig arena for å bli kjent med andre språknemnders arbeidsmåte samt å skape et godt nettverk innen språkmiljøet i Norden.

Tekst til talesystem

Sametinget lyste ut en anbudskonkurranse for å utvikle et tekst- til-tale-system for nordsamisk. Dessverre kom det ikke noen anbud før tidsfristen gikk ut 21.1.2013. Konkurranses grunnlaget blir nå revidert og skal lyses ut på nytt.

- Språkopplæring og folkeopplysning for hele befolkningen.
- Tiltak i forbindelse med Språkåret 2013.

Språkåret 2013

Sametingspresident Egil Olli deltok i åpningen av Språkåret 2013 i Kristiansand 2. 1.2013. Presidenten holdt en hilsningstale hvor han vektla viktigheten for toleranse for hverandres språk, og et inkluderende språkarbeid. Han redegjorde også for Sametingets innsats innen samisk språkarbeid.

Skal bidra til:

- Styrket og økt bruk av samisk språk.
- Kunnskap om samisk språk og kultur skal øke kunnskapsnivået og synliggjøre samenes liv og dermed skape bedre forståelse.
- Å utvikle positiv samisk identitetsforståelse.
- At befolkningen i forvaltningskommunene blir betjent på samisk når de henvender seg til offentlige etater.

2.3 Arenaer for samiske språk

Mål:

- Vi har levedyktige og aktive arenaer for samisk språk.

Strategier:

- Gjennom aktiv bruk av virkemidler bidra til å opprettholde og videreutvikle eksisterende arenaer, og bidra til etablering av nye arenaer for samisk språk.

Skal bidra til:

- Gode arenaer for læring og bruk av samisk.

2.4 Bevaring og utvikling av samiske språk

Mål:

- Samisk språk brukes og er synlig på alle samfunnsområder.

Strategier:

- Gjennom dialog med lokale, regionale og sentrale myndigheter og andre aktører skape gode rammevilkår for samisk språk.

Skal bidra til:

- Økt muntlig og skriftlig bruk av samisk.
- Bedre status og økt bevissthet om bruken av samisk språk.
- Bedre grunnlag for videreutvikling av samisk språk.

3 Kultur

3.1 Hovedmål

Hovedmål:

- Et levende og allsidig samisk kunst- og kulturliv.

3.2 Arenaer for samisk kulturutøvelse

Mål:

- Samiske institusjoner og arenaer for kunst- og kulturformidling som er sentrale aktører og premissleverandører for samisk samfunns- og demokratiutvikling.

Delmål:

- Aktive samiske arenaer for kunst- og kulturformidling, kulturinstitusjoner og museer med høy faglig standard.

•

Strategier:

- Gjennom dialog med lokale, regionale og sentrale myndigheter og andre aktører styrke rammevilkårene for samiske institusjoner og arenaer for kunst- og kulturformidling.

Sametingsrådet deltok på et seminar 9.11.12. arrangert av Trondheim kommune for å få innspill til innhold og organisering av jubileumsarrangementet i 2017. Det kom fram flere forslag og ideer. Trondheim kommune fortsetter planleggingsarbeidet.

- Gjennom aktiv virkemiddelbruk bidra til å opprettholde og videreutvikle samiske institusjoner og arenaer for kunst- og kulturformidling.

Sametingsrådet tildelte støtte til litteraturutvikling i desember 2012. Det forelå 85 søknader, på til sammen over kroner 20 millioner kroner. Det ble tildelt støtte til originallitteratur på både sør-, lule- og nordsamisk, og tildelingene dekket et vidt spekter av sjangre. Det ble blant annet gitt støtte til ABC-Company E-skuvla AS, til utvikling av bokkapper som utgis både på nord-, lule- og sørsamisk.

Til musikkutvikling forelå 29 søknader, på til sammen ca 6 millioner kroner, og det ble gitt støtte både til nord, lule- og sørsamiske musikkutgivelser.

- Skape større forpliktelse til felles utvikling av samisk kunst, kulturliv og samiske kulturinstitusjoner gjennom samarbeidsavtalene med fylkeskommunene.
- Følge opp prioriterte tiltak i melding om samisk institusjonsutvikling.

Byggeprosjekt - Saemien Sijte, Snåsa

Sametingsrådet har i brev til Kulturdepartementet av 1.2.2013 meddelt at Sametinget kan stille som garantist for arealer på 241 m2 brutto, som i utgangspunktet var tiltenkt Reindriftsforvaltningen. Det ble vist til at Landbruksdepartementet til nå ikke har akseptert de arealer og husleiekostnader som var tiltenkt Reindriftsforvaltningen. Sametingsrådet trakk også fram at byggeprosjektet gir en god mulighet til å fremheve, presentere og synliggjøre den sørsamiske kulturen på en verdig måte, og at prosjektet vil gi et løft til hele regionen og til Norge som nasjon.

Byggeprosjekt - Østsamisk museum

Sametingsrådet har hatt møte med Kulturdepartementet, Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet, Tana og Varanger Museumssida og Statsbygg 11.1.2013, hvor byggeprosjektet var tema. Statsbygg redegjorde detaljert for ulike forhold knyttet til pågående utbedringer og reklamasjonsarbeider. Når de gjelder gjenstandsmagasin, er dette bygd i tråd med det som er prosjektert. I dag fremstår rommet som uegnet som magasin, og det er ikke mulig å løse magasinforholdene innenfor prosjektets rammer. Det er enighet om å vurdere nytt magasin når eierskap til bygget og finansiering av nye funksjoner er på plass.

Det er enighet om at Statsbygg kan utarbeide forslag til husleie-/driftsavtale og gjøre nødvendige avklaringer med bruker/leietaker om hvilke tjenester som vil ligge til grunn for avtalen og husleieberegningen. Videre er det behov for en vurdering av om ventilasjonsanlegget har nødvendig kapasitet til å kunne oppfylle de krav som er stilt til innneklima.

RiddoDuottarMuseat

Porsanger kommune har vedtatt at de ikke skal betale tilskudd til RiddoDuottarMuseat, som Porsanger museum er en del av. Eierstiftelsen Sámiid Vuorkka Dávvirat/De samiske samlinger har sagt opp driftsavtalen med RiddoDuottarMuseat. Årsaken er misnøye med drifta av museet i Karasjok. Begge vedtakene har virkning fra 1.januar 2014. Stifterne av RiddoDuottarMuseat har derfor satt ned en arbeidsgruppe som skal se på organisering og vilkår for drift. Arbeidsgruppen skal legge fram en rapport, med forslag til framdrift i saken, innen 1.mai d.å.

- Bidra til positiv kulturutvikling i østsamiske samfunn.
- Bidra aktivt i prosesser for en ferdigstillelse av Østsamisk Museum.
- Samarbeide med Den norske kirke og andre trossamfunn.
- Bidra til positiv kulturutvikling i det lule- og sørsamiske samfunnet.

Árran julevsáme guovdásj/lulesamisk senter

Sametingsrådet hadde møte med Árran julevsáme guovdásj/lulesamisk senter 1.2.2012. Árrans hovedmålsetting for perioden 2012-2015 er følgende: "Árran skal være en kompetanse- og kunnskapsinstitusjon for å sikre og utvikle lulesamisk kultur, språk og samfunnsliv". På møtet ble et bredt spekter av saker drøftet, og av saker som har relevans til kulturfeltet kan nevnes: Árrans planer om en videreføring av grenselosprosjektet, fullføring av basisutstilling og tilbakeføringsprosjektet, Bäästede.

Skal bidra til:

- Målbevisste, fungerende og utviklende samiske arenaer for kulturutøvelse.

3.3 Kunst og kulturutøvelse

Mål:

- Et mangfold av samiske kunstneriske og kulturelle uttrykk synliggjøres i samfunnet.

Delmål:

- Et bredt og godt kulturtilbud for den samiske befolkningen.

Strategier:

- Bidra til å opprettholde og videreutvikle samisk kunst- og kulturliv.
- Legge til rette for å skape og formidle samisk kunst gjennom kunstneravtalen.

Norut Alta-Áltá har på oppdrag fra Sametinget evaluert samisk kunstneravtale. Evalueringen foreslår at Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene bør drøfte hva partene vil med en slik avtale, hva som kan gjøres for å bringe den samiske kunsten fremover, og kan en ny avtale, i nåværende eller ny form, være det som skal til for å skape en fremdrift for den samiske kunsten. Sametingsrådet vil i samarbeid med Samisk kunstnerråd følge opp de råd som kommer frem i evalueringen, med tanke på å videreutvikle kunstneravtalen.

Som en oppfølging av Sametingets innkjøpsordning for samtidskunst og dáiddaduodji, hadde sametingsrådet møte med innkjøpskomiteen for ordningen 23.11.2012. På møtet ble det opplyst at kunstsamlingen ved RiddoDuottarMuseat nå teller over 1000 kunstverk, og dette er kunstverk som hovedsaklig er kjøpt inn gjennom innkjøpsordningen. Det ble videre gitt orientering om at det begynner å bli fullt museets lager, og at man må finne praktiske løsninger på dette i nærmeste fremtid.

Skal bidra til:

- At et mangfold av samiske kunstneriske og kulturelle uttrykk kan skapes, formidles og oppleves.

3.4 Idrett

Mål:

- Et mangfold av idrettsaktiviteter.

Delmål:

- Et bredt og godt idrettsstilbud for den samiske befolkningen

Strategier:

- Arbeide for å sikre bredden innen samisk idrett.

Skal bidra til:

- At de samiske idrettsorganisasjonene kan utvikle et idrettsstilbud både på bredde- og toppnivå.

3.5 Medier

Mål:

- Et mangfold av samiske medier som synliggjør samisk språk, kultur og samfunnsliv.

Delmål:

- Bygge opp og utvikle samiske medier som bidrar til samfunnsengasjement.

Strategier:

- Gjennom dialog med lokale, regionale og sentrale myndigheter og andre aktører styrke rammevilkårene for samisk medieutvikling.
- Gjennom aktiv virkemiddelbruk bidra til å opprettholde og videreutvikle samiske medier.
- Bidra til en styrking av det samiske medietilbudet for alle samiske språkgrupper.

Skal bidra til:

- Arenaer der samisk språk, kultur og samfunnsliv har en uavhengig stemme, og som er identitetsskapende.

4 Bibliotek

4.1 Hovedmål

- Et godt samisk bibliotektilbud.

4.2 Sametingets bibliotek

Mål:

- Sametingets bibliotek skal være et kompetansesenter for samisk litteratur og samisk bibliotekstjeneste, og det skal være et forvaltningsbibliotek for Sametingets politikere og ansatte.

Delmål:

- Verdens største samling av samiskspråklig litteratur og litteratur om samiske forhold.
- Økt kunnskap hos andre bibliotek om samisk litteratur, musikk og film.
- Øke utlånet.
- Være et åpent og tilgjengelig bibliotek for Sametingets politikere og ansatte.

Strategier:

- Gjøre uregistrert materiale tilgjengelig.
- Bidra ytterligere til drift og opprettelse av bokbusser i samiske områder.
- Være en aktiv formidler av samisk litteratur slik at også utlånet øker.
- Være en god informasjonskilde for Sametingets politikere og ansatte.

5 Kunnskap

5.1 Hovedmål

- Den samiske befolkningen har kunnskap, kompetanse og ferdigheter som kreves for å delta aktivt i det samiske, nasjonale og internasjonale samfunnet, og for å verne om og utvikle samiske samfunn.

5.2 Barnehage

Mål:

- Bevare og utvikle et samisk innhold i barnehager med samisktilbud.
- Styrke språkutvikling.
- Sikre stabil og kontinuerlig styrking av samisk språk og kultur i overgangen mellom barnehage og skole.

Delmål:

- Flere samisktalende ansatte i barnehagene.
- Ta i bruk språkbudmodeller.
- Utvikle flere læremidler og pedagogisk materiell i barnehagen.

Sametingsrådet arrangerte samisk barnehage- og skolekonferanse 13.-14.11.2012 i Tromsø. Til konferansen var det møtt omkring 230 deltakere fra barnehager, grunnskoler, videregående skoler, sentrale myndigheter og andre som har med samisk opplæring å gjøre.

Strategier:

- Arbeide for at barnehageeiere har kunnskap og kompetanse for å legge til rette for utvikling av samisk språk og kultur.

Sametingsrådet har hatt samarbeidsmøte med Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet 4.12.2012 i Alta. Det ble blant annet tatt opp saker som nyopptrykk og oversettelser av dokumenter, veiledning av nyutdannede førskolelærere, språkmotivasjonsseminar og samarbeid med Utdanningsdirektoratet i barnehagesaker.

Sametingsrådet har hatt møte med Árran lulesamisk senter den 30.1.2013 i Tysfjord. Tilstede på møte var direktøren ved senteret Lars Magne Andreassen, spesialrådgiver ved senteret Sven Roald Nystø, og styresenior for Árran barnehage, Agnete Johnsen. Tema for møtet var blant annet behovet for midler fra Sametinget til en språkarbeider i barnehagen.

Barnehagetidsskriftet Stullán nr.2, 2012 er utgitt og distribuert til barnehager med samiske barn, fylkeskommuner og kommuner som har samiske barn i sine barnehager og samiske språksentre.

- Tildele tilskudd til barnehager med samisk barnehagetilbud.

Sametingsrådet har besøkt Målselv barnehage 12.11.2012, Árran barnehage 31.1.2013 og Drag barnehage 1.2.2013.

Formålet med møtene var å følge opp tilskuddsordningen og gi informasjon og veiledning til barnehageansatte.

I perioden har det vært en del korrespondanse med barnehager og barnehageeiere om spørsmål knyttet til rapportering, søknad om tilskudd og prosjektmidler til barnehager.

Søknadsfrist for tilskudd til samiske barnehager og barnehager med samisk avdeling var 1.2.2013. Hittil er det registrert 23 søknader fra samiske barnehager og norske barnehager med samisk avdeling. Søknadsfrist for samisk språkopplæring i barnehager er åpen frem til 15.9. Det er til nå registrert 6 søknader. Det er også mottatt en søknad om midler til prosjekter og utviklingsarbeid.

- Bidra til rekruttering av førskolelærere og andre ansatte.

Skal bidra til:

- God kvalitet i barnehager.
- Flere førskolelærere og andre ansatte i barnehagene.
- At det utvikles flere læremidler og pedagogisk materiell for barnehagene.

5.3 Grunnopplæring

5.3.1 Den samiske skolens innhold og verdigrunnlag

Mål:

- Den samiske eleven skal få en opplæring som er forankret i samiske verdier og som gjenspeiler et innhold som tar utgangspunkt i samisk samfunn, kultur og språk.

Delmål:

- Samiske barn og unge har en sterk samisk identitet og tilknytning til samisk språk, kultur og samfunnsliv.
- Den samiske befolkningen har reell rett til kvalitativ god opplæring i og på samisk.
- Den nasjonale politikken innenfor grunnopplæring, ivaretar det samiske perspektivet.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 14 av 449

Strategier:

- Sametinget skal bidra til at det samiske innholdet i skolen defineres og konkretiseres av den enkelte skoleeier/skoler.
- Bidra til forsøks- og utviklingsarbeid for overføring av tradisjonell kunnskap mellom generasjonene i forhold til "birgen".
- Bidra til forsøks- og utviklingsarbeid innen språkopplæring.
- Støtte opp om samarbeidet skole-hjem, skole-lokalsamfunn og skole-skole.
- Medvirke til at den nasjonale politikken innenfor grunnsopplæring, ivaretar det samiske perspektivet.

Stortingsmelding om grunnsopplæring

Kunnskapsdepartementet vil våren 2013 legge frem ny stortingsmelding om grunnsopplæringen. I meldingen vil departementet følge opp rapporter fra evaluering av Kunnskapsløftet, herunder Kunnskapsløftet – samisk. Departementet har gitt uttrykk for at det vil konsultere med Sametingsrådet om tiltakene i meldingen.

Samisk innhold i nasjonale læreplaner

Sametinget fastsetter det samiske innholdet i andre læreplaner, dette med hjemmel i opplæringsloven § 6-4 første ledd. Kunnskapsdepartementet har, for å tydeliggjøre de grunnleggende ferdighetene i læreplanene satt i gang revidering av læreplan i norsk, norsk for elever med samisk som førstespråk, naturfag, naturfag - samisk, samfunnsfag, samfunnsfag - samisk, matematikk fellesfag og matematikk 2T og 2P og engelsk. Utdanningsdirektoratet har hatt oppdraget med å utarbeide forslag til reviderte læreplaner. De har utnevnt læreplangrupper til de ulike fagene som skulle utarbeide forslag. Etter forslag fra sametingsrådet har det vært samiske medlemmer i læreplangruppene i naturfag og samfunnsfag. Det var en samisk representant i en fagovergripende gruppe som skulle inn med råd om grunnleggende ferdigheter, og det var utnevnt en egen samisk ressursgruppe som hadde ansvar for å komme med innspill angående det samiske innholdet i læreplanene. Utdanningsdirektoratet og sametingsrådet har hatt dialog om det samiske innholdet i forslagene til høringsutkastene til læreplanene. Utdanningsdirektoratet har sendt forslagene til reviderte læreplaner på høring.

- Øke antall elever i videregående skole som velger samisk som førstespråk spesielt og opplæring i samisk språk generelt.
- Arbeide mot regionale og statlige myndigheter for å få etablert fagskole for samiske fag/næringer.
- Gjennom dialog med sentrale, regionale og lokale myndigheter og andre aktuelle aktører sikre gode rammevilkår for samisk barnehage, grunnsopplæring, voksenopplæring, høyere utdanning og forskning.

Manifest mot mobbing

Nyere forskning viser at en stor andel av samiske barn opplever mobbing som en del av sin skolehverdag, noe som er alvorlig. Det er viktig å rette fokus på dette samfunnsproblemet, og det er viktig å styrke innsatsen for å motarbeide negative holdninger overfor det samiske. Sametingsrådet er opptatt av å motvirke til mobbing og diskriminering, og ønsker å slutte seg til den nasjonale satsningen, manifest mot mobbing. Manifest mot mobbing er et overordnet arbeid ledet av regjeringen. Manifest mot mobbing er et forpliktende samarbeid for et godt og inkluderende oppvekst- og læringsmiljø. Det første manifestet ble underskrevet i 2002.

Konsultasjoner om opplæringslovens paragrafer som omhandler spesialpedagogikk

Sametinget er i konsultasjoner med Kunnskapsdepartementet om deres høring av 19. oktober 2012 med forslag om endring i opplæringslov og privatskolelov. Vi har hatt et konsultasjonsmøte i januar 2013.

Overordnet strategisk plan for fjernundervisning

Status for arbeidet med strategisk plan er at arbeidsgruppa har kommet med et planutkast som Utdanningsdirektoratet vil presentere for referansegruppa i midten av mars 2013. Deretter sendes planutkastet til Kunnskapsdepartementet. Sametingsrådet kommer til å be om konsultasjoner med departementet om planen for den blir vedtatt.

Samarbeid med Oslo kommune

Sametingsrådet har besøkt Kampen skole i Oslo, som er en ressurskole for samisk undervisningen i Oslo. Som et ledd i arbeidet med å forbedre skoletilbudet for samiske barn i Oslo, har kommunen opprettet en ny utviklingslederstilling i samisk opplæringen, og den nytilsatte enhetslederen i stillingen ble presentert for Sametingsrådet. Foreldrerepresentanten for samisk klassen ved Kampen skole deltok også under møtet. Det ble besluttet at Sametinget avholder en informasjonsdag for samiske elevers foreldre og skolepersonell på nyåret om aktuelle tilbud som Sametinget har.

Møte med Opplæringskontoret for reindrift og duodji

Sametingsrådet har hatt møte med opplæringskontoret for reindrift og duodji 22.1.2013. Tema var finansiering av opplæringskontoret i reindrift og duodji, både drift av kontoret og lønnstilskudd til læringer. Sametingsrådet vil ta opp saka i forbindelse med budsjettregulering 2013. Opplæringskontoret sender regnskap for 2012 til Sametinget.

Det ble avtalt å gjennomføre et fast årlig møte, helst i august, angående oppfølging av tilskudd til opplæringskontoret og opplæring i de særskilte samiske fagene. Videre ble det enighet om at Sametinget og Opplæringskontoret bør utvikle ulike informasjons- og rekrutteringstiltak for duodjiopplæringen, bl.a brosjyre som deles ut til ungdom og voksne.

- Medvirke til at styringsdokumentene ivaretar det samiske perspektivet i opplæringen.

Revisjon av læreplaner

Sametingsrådet har sendt på høring forslag til læreplaner i samisk med høringsfrist 21.3.2013. Utdanningsdirektoratet har sendt på høring nasjonale læreplaner og samiske parallelle læreplaner med høringsfrist 5.3.2013. Sametinget har ansvar for fastsettelse av de samiske læreplanene og samisk innhold i de andre læreplanene. Oppsummering av høringer og fastsettelsesprosessen for alle læreplanene settes i gang straks høringsfristen er over. Læreplanene skal være gjeldende fra skoleåret 2013/2014.

Læreplaner i samisk

Sametingsrådet sendte 1.2.2013 på høring revidering av læreplan i samisk som førstespråk og læreplan som andrespråk. Læreplaner er forskrifter som Sametinget fastsetter med hjemmel i opplæringslova § 6-4.

Sametinget fastsatte forskrift om læreplanen i samisk som førstespråk og samisk som andrespråk i forbindelse med innføringen av Kunnskapsløftet - samisk i 2006. Det er gjort evalueringer av Kunnskapsløftet og Kunnskapsløftet - samisk. På bakgrunn av evalueringen av Kunnskapsløftet, besluttet Kunnskapsdepartementet å igangsette arbeidet med revidering av læreplanene i norsk og noen andre læreplaner. Formålet med revideringen var at læreplanene skal legge bedre til rette for systematisk arbeid med elevenes ferdighetsutvikling gjennom hele den 13-årige grunnopplæringen.

Sametingsrådet besluttet i sak SR 069/12 å revidere begge læreplanene i samisk språk. Dette ble gjort på bakgrunn av det som kom fram i evaluering av Kunnskapsløftet – samisk og sametingsmelding om opplæring og utdanning, som ble vedtatt i 2012.

Sametingsrådet oppnevnte våren 2012 en læreplangruppe og en referansegruppe for hver av læreplanene i samisk som førstespråk og samisk som andrespråk. Gruppene ble satt sammen av lærere fra grunnskolen og videregående opplæring, og fagfolk ved universitetet i Tromsø. I referansegruppen var det en fra Senter for samisk i opplæringen.

I slutten av november leverte læreplangruppene sin forslag til endringer. Sametinget har lagt disse forslagene til grunn for forslag til de reviderte læreplanene som nå er sendt på høring. I utarbeiding av høringsforslagene har det vært viktig å se sammenheng og likhetspunkter mellom de to læreplanene i samisk og å vurdere endringer i læreplaner i samisk i forhold til endringsforslag i læreplanene i norsk fordi det er mange felleselementer i disse to fagene.

I begge språkplanene er grunnleggende ferdigheter revidert både i innledningsteksten og i kompetansemålene. Det har vært spesielt viktig å synliggjøre hvor viktig det er å arbeide systematisk for å utvikle de muntlige ferdighetene i samisk og for å kunne lese og skrive samisk. Revidering av læreplaner i samisk omfatter også sluttvurderingsordningene i faget.

Det er foreslått mest endringer i læreplan i samisk som andrespråk. Samisk som førstespråk er bygd opp på samme måte som øvrige læreplaner, mens læreplan i samisk som andrespråk har en annen oppbygning enn øvrige læreplaner. Denne læreplanens kompetansemål er delt inn etter nivå og trinn og har i dag to varianter for oppnåelse av sluttkompetanse, samisk 2 og samisk 3. Det er nå forelått en helt ny, en tredje variant for måloppnåelse under samisk som andrespråksplanen. Denne varianten er samisk som andrespråk, variant 3. Gjeldende varianter i samisk som andrespråk, samisk 2 endrer navn til samisk som andrespråk, variant 1, og samisk 3 endrer navn til samisk som andrespråk, variant 2. Grunnen til at dette er foreslått, er at det er kommet innspill fra skolesektoren om at det er for store krav i gjeldende læreplan i samisk som andrespråk, samisk 3, til elever som starter med samisk på videregående opplæring. Elever ønsker derfor å velge samisk som fremmedspråk i stedet for samisk 3. Det har vært vanskelig for skolene å gi tilbud om samisk som fremmedspråk fordi departementet fjernet tilskudd til samisk som fremmedspråk ved innføringen av Kunnskapsloftet. Fremmedspråksplanen er heller ikke tilpasset samiske elever som skal revitalisere språket. Samisk er ikke et fremmedspråk for dem, men et språk deres forfedre har snakket.

Det er foreslått at faget samisk som andrespråk ikke skal deles i flere varianter på barnetrinnet, men at valg av variant først skjer på ungdomstrinnet der de har sluttvurdering og eksamen.

Forslag til læreplan i samisk som andrespråk er revidert med hensyn til funksjonell tospråklighet. Under beskrivelsen av de ulike variantene i samisk som andrespråk står det presiseringer om tospråklighet. Også kompetansemålene er revidert med hensyn til tospråklighet.

- Informasjon og veiledning om samisk opplæring innenfor grunnopplæring.
- Bidra til gode økonomiske rammevilkår for skoleeiere, for å sikre god kvalitativ opplæring i og på samisk.

Tilskudd til samisk i grunnopplæringen

Utdanningsdirektoratet har, på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet, evaluert tilskuddordningen i statsbudsjettets kap. 225.63, Tilskudd til samisk i grunnopplæringen og foreslått nye beregningsmodeller. I slutten av november 2012 ba sametingsrådet om konsultasjoner vedrørende forslag til de nye beregningsmodellene.

Saken ble tatt opp på møte mellom Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet og sametingsrådet 10.12. 2012 og på møte med Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet 16.1.2013. Sametingsrådet har blant annet gitt uttrykk for følgende:

- endring av samelovens språkregler får konsekvenser for nye beregningsmodeller for tilskudd til opplæring i samisk i grunnskolen
 - målet for tilskuddsordningen bør endres
 - beregningsgrunnlaget (tallgrunnlaget i Grunnskolens informasjonssystem (GSI)) er mangelfullt
 - beregningsmodeller for grunnskolen må tilpasses opplæring i samisk, opplæring i og på samisk, opplæring etter Kunnskapsløftet og Kunnskapsløftet – samisk
 - beregningsmodeller for videregående opplæring må tilpasses endringer i læreplan i samisk som andrespråk og endringer i fag- og timefordeling
 - tilskuddsordningen må omfatte og synliggjøre fjernundervisning og studiehjempler for fjernundervisning og læremiddelpedagogikk
- Legge til rette for overføring av tradisjonell kunnskap mellom generasjonene.
 - Jobbe for at tilsynet omfatter samisk opplæring og opplærings situasjon for samiske barn og unge.
 - Medvirke til tilbud om tradisjonell kunnskap i grunnskolen.
 - Bidra til økning av den formelle kompetansen i den samiske befolkningen.
 - Bidra til å styrke Senter for samisk i opplæringen.
 - Oppfølging av samisk opplæring i forhold til samiske utdanningsbehov.

Skal bidra til:

- At alle samiske barn og unge får et skoletilbud som er forankret i samiske verdier.
- At alle samiske barn og unge får tilbud om opplæring i og på samisk uavhengig av hvor i landet de bor.

5.3.2 Læringsressurser

Mål:

- Barnehagebarn og samiske elever skal ha tilgang til kvalitetsmessige gode samiske læringsressurser i henhold til rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver og i henhold til gjeldende læreplanverk for grunnsopplæringen.

Delmål:

- Læringsressurser og pedagogisk materiell for barnehager og grunnsopplæringen skal bidra til at samisk språk og kultur styrkes.
- Samiske læremidler etter rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver og gjeldende læreplanverk.
- Spesialpedagogisk forskning ivaretar, dokumenterer og formidler det samiske perspektivet
- Synliggjøre forskningsbasert kunnskap innenfor det spesialpedagogiske feltet, som kommer barn, unge og de ulike kompetansesentrene til gode.

Strategier:

- Utarbeide tiltaksplan for utvikling av samiske læringsressurser med årlige prioriteringer.
- Utarbeide og kontinuerlig oppdatere matrise over igangsatte og ferdigstilte læringsressurser.
- Kontinuerlig registrere og utarbeide oppdatert informasjon om ferdigstilte læringsressurser.
- Utvikle samiske læringsressurser til barnehagen og grunnsopplæringen.

Tiltak for å styrke læremiddelproduksjonen

I budsjettet for 2013 er det avsatt kr 4 000 000 til oversetting av matematikkverk for grunnskolen. På nordsamisk er matematikkbøkene og nettressursene for 5.-7. årstrinn ferdig. Bøkene for 1.-4. årstrinn er under oversetting. For ungdomstrinnet er oversettingen av hele verket ferdig. De to siste bøkene blir ferdigstilt innen utgangen av februar 2013. På lulesamisk og sørsamisk er bøkene for 1.-4. årstrinn under oversetting.

Avtale med Engerdal kommune og Sámi allaskuvla

For å bevare og sikre kompetansemiljøet når det gjelder samisk læremiddelutvikling, som ble etablert og utviklet gjennom Elgå-prosjektet, har sametingsrådet inngått en avtale med Engerdal kommune og Sámi allaskuvla. Denne avtalen ble underskrevet 5.2.2013 og skal gjensidig forplikte partene til å bidra til at det samiske kompetansemiljøet ivaretas og sikres rammevilkår for fremtidig drift og utvikling. Målet er å fortsette arbeidet med å utvikle relevante sørsamiske læremidler og drive terminologiutviklings- og andre språkprosjekter, slik at samiske elever får et forsterket samisk skoletilbud.

- Kartlegge og dokumentere behov for særskilt tilrettelagte læringsressurser i barnehage og grunnopplæringen.
- Oppfølging av rapporten «Tiltak for å effektivisere utvikling og produksjon av samiske læremidler».
- Behandling av læremiddelsøknader og oppfølging av prosjekter.
- Læremiddelsentral – registrering av ferdigstilte læringsressurser, informasjon og veiledning om og utlån av læringsressurser.
- Forvaltning av innkjøpsordningen.
- Læremiddelportalen Ovttas.

Skal bidra til:

- Økt antall læringsressurser og pedagogisk materiell for barnehager og grunnopplæringen.
- Tilgjengelige samiske læringsressurser.
- God tilgang til særskilt tilrettelagte samiske læremidler i barnehage, grunnopplæring og i voksenopplæring.
- God og effektiv utvikling av samiske læremidler og pedagogisk materiell.

5.3.3. De lovmessige og strukturelle rammer for opplæring

Mål:

- Den samiske elevens og foresattes rettigheter og plikter skal være hjemlet i lov og forskrift for å sikre likeverdig rett til kvalitetsmessig opplæring som er tilpasset og tilrettelagt for samiske elever.

Delmål:

- Å styrke og utvikle det samiske samfunnet.

Strategier:

- Gjennom dialog med aktuelle aktører sikre gode rammevilkår for samisk barnehage, grunnopplæring
- Konsultasjoner
- Dialog og et aktivt og målrettet arbeid mot statlige, regionale og kommunale myndigheter.
- Være en aktiv part i forhold til samarbeidsavtalene med fylkeskommunen.

Prioriteringer i 2013:

- Etablere faste møteplasser med fylkesmenn/KS/fylkeskommuner for å drøfte felle utfordring i når det gjelder behov i det samiske samfunnet innen utdanning.
- Arbeide for at kompetansheving inne samisk kultur, historie og samfunnsliv blir en del av samarbeidsavtalene med fylkeskommunene.

Skal bidra til:

- At skoleiere, elever og foresatte kjenner til sine rettigheter i forhold til opplæring, og at samiske elever får et kvalitetsmessig godt skoletilbud.

5.4 Høyere utdanning og forskning

Mål:

- Den samiske befolkningen har kunnskap, kompetanse og ferdigheter som kreves for å utvikle samiske samfunn.

Delmål:

- Flere samiske fagfolk innenfor ulike fagområder.
- All høyere utdanning og forskning ivaretar det samiske perspektivet.

Strategier:

- Gjennom dialog med sentrale, regionale og lokale myndigheter og andre aktuelle aktører sikre gode rammevilkår for samisk barnehage, grunnpoplæring, høyere utdanning og forskning.

Sirkumpolar urfolkskonferanse om utdanning i Nunavut

Sametingsrådet har deltatt på en sirkumpolar urfolkskonferanse om utdanning i Nunavut i Canada i månedsskifte november – desember 2012. Konferansen omhandlet blant annet tidlig barndom, inuittenes selvbestemmelse i læreplanreform, implementering av kulturelt responsive standarder.

Sametinget ble invitert til å inngå en intensjons- eller rammeavtale om sirkumpolart samarbeid om utdanning (Circumpolar Cooperation on Education Memorandum of Understanding) og til å arrangere en sirkumpolar urfolkskonferanse om utdanning i 2014.

Regionale forskningsfond

Det regionale forskningsfondet for Nord-Norge, RFFNORD, sendte i desember 2012 forslag til ny FoU-strategi 2013 – 2016, på høring med høringsfrist 11.1.2013. Sametingsrådet henvendte seg til RFFNORD med ønske om involvering i prosessen fram til ferdigstillelse av høringsutkastet. Dette ble avvist med henvisning til at Sametinget er en høringsinstans på lik linje med andre. Sametingsrådet deler ikke denne oppfatningen, og har i januar 2013 bedt om et møte med politisk ledelse i fylkeskommunene Finnmark, Troms og Nordland.

Sametingsrådet hadde 4.2.2013 møte med Sametingets representant for forskningsfondet Nord – Norge og fikk drøftet saken. Det ble bestemt at Sametingsrådet i løpet av våren skal avholde møter med både representantene og vararepresentantene som Sametinget har i både Nord- og Midt- Norge.

Dialogmøte med Kunnskapsdepartementet

Sametingsrådet deltok på et dialogmøte med Kunnskapsdepartementet 7.2.2013, hvor regjeringens planlagte forskningsmelding var tema. Sametingsrådet har forventninger til meldingen i forhold til omtale av behovene for samisk forskning i tiden fremover. Sametingsrådet har avtalt et møte 4.3.2013, hvor vi har bedt om å bli orientert om hvordan regjeringen har planlagt å følge opp tiltakene som er foreslått i Butenschønrapporten om samisk forskning og høyere utdanning.

- Medvirke til at den nasjonale politikken innenfor barnehage, grunnpoplæring, høyere utdanning og forskning ivaretar det samiske perspektivet.
- Bidra til økning av den formelle kompetansen i den samiske befolkningen.

Etterutdanningsmidler bevilget til SAK 7 i desember 2012

I november 2011 bevilget Utdanningsdirektoratet kr 1 821 600 til kompetanseheving i den samiske skolen i forbindelse med Kunnskapsloftet samisk. Målgruppen er lærere i grunnpoplæringen. Midlene

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 20 av 449

skal stimulere til kompetansheving som fremmer samisk språk og kultur. Bevilgningen er ikke en fast overføring og utenfor Sametingets ordinære budsjett. Sametingsrådet har i samråd med Utdanningsdirektoratet bestemt at midlene kan overføres SAK 7 under bestemte forutsetninger. SAK 7 sendte en samlet søknad og skal avholde følgende kurs:

Høgskolen i Finnmark skal i samarbeid Sami allaskuvla og Høgskolen i Nord- Trøndelag tilby etterutdanningskursene, duodji med vekt på sjøsamiske teknikker og joik med vekt på sjøsamiske joiketradisjoner.

Høgskolen i Nord- Trøndelag skal i samarbeid med Universitetet i Nordland tilby følgende etterutdanningskurs: Elsa Laula Renberg, Dihte Staalehke Nyjsene og Med joik som utgangspunkt.

Sámi allaskuvla skal tilby etterutdanningskurs i samisk tradisjonell kunnskap og samisk terminologi i matematikken både i søsamisk, lulesamisk og nordsamisk område.

Universitetet i Nordland skal tilby etterutdanningskurs i lulesamisk matkultur på Nordkalotten.

Sametingsrådet ser frem til mange deltakere og ønsker SAK 7 lykke til med gjennomføringen.

- Bidra til at kunnskapsdimensjonen i nordområdepolitikken ivaretar det samiske perspektivet
- Utarbeide sametingsmelding om høyere utdanning og forskning.

Skal bidra til:

- Flere samiske studenter ved ulike profesjonsutdanninger.
- At flere forskrifter for høyere utdanning ivaretar det samiske perspektivet.
- At mer av forskningen ivaretar det samiske perspektivet.

5.4.1 Det samiske perspektivet

Mål:

- Den nasjonale politikken ivaretar det samiske perspektivet innen høyere utdanning og forskning.

Delmål:

- God dialog med departementer og forskningsrådet.

Strategier:

- Arbeide for at Sametinget får myndighet til å oppnevne representanter i alle relevante utvalg som skal utarbeide styringsdokumenter på nasjonalt nivå innen høyere utdanning og forskning, og ha dialog med representantene etter oppnevning.
- Arbeide for at Sametinget skal få en utvidet rolle i kunnskapsdimensjonen i Nordområdepolitikken.
- Arbeide for at de nasjonale retningslinjene og forskriften til nye rammeplaner innen ulike profesjonsutdanninger får et gjennomgående samisk perspektiv.

Oppfølging av ny forskrift om nasjonal barnehagelærerutdanning

Sametingsrådet og Kunnskapsdepartementet ble i avsluttende konsultasjon 16.5.2012 enige om at det i nasjonal forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning § 1 Virkeområde og formål skulle stå: ”Utdanningen skal fremme forståelse for samiske kultur som en del av den nasjonale, og vektlegge urfolks status og rettigheter, både nasjonalt og internasjonalt”
I merknaden til § 1 står følgende:

”Henvisningen til lov om barnehager av 17.juni 2005 nr. 64 (barnehageloven) understreker viktigheten av å kjenne til denne loven og også underliggende forskrifter knyttet til barnehageloven, og internasjonale konvensjoner, som ILO-konvensjonen nr.169 om urfolk og FNs barnekonvensjon.

For Sametingsrådet er det viktig å følge med på denne implementeringen i høyskolene og universitetene. Sametingsrådet deltok på seminar 17.1.2013, hvor følgende tema ble drøftet:

- Vurderingsformer og obligatoriske arbeidskrav
- Organisering og arbeidsformer – herunder integrering av pedagogikk og praksis i kunnskapsområdene
- FoU-basert utdanning
- Læringsutbyttebeskrivelser og progresjon

Her ble det samiske perspektivet tatt opp fra sametingsrådets side, og det ble en drøfting og en synliggjøring av ansvar og forpliktelser som følger av forskriften. Sametingsrådet vil være i dialog med utdanningsinstitusjonene fremover.

Kunnskapsdepartementet sender i disse dager ut brev til alle institusjoner, med kopi til Sametinget, hvor forskriftene, merknadene og retningslinjene er vedlagt. Kunnskapsdepartementet hadde i oktober 2012 sendt ut de dokumentene som var for konsultasjonen med Sametinget var gjennomført. Rett utgave ligger på Lovdata og på regjeringens hjemmeside.

Den norske UNESCO-kommisjonen

Kunnskapsdepartementet har oppnevnt Sametingets visepresident, Laila Susanne Vars som medlem av Den norske UNESCO-kommisjonen. Oppnevningen gjelder for perioden 1. januar 2013 til 31. desember 2016.

Forskrifter for lærerutdanning for trinn 8 - 13

Sametingsrådet hadde avsluttende konsultasjon med Kunnskapsdepartementet 7.2.2013 om ”forskrifter for lærerutdanning for trinn 8-13”. Helt spesifikt innebar dette følgende forskrifter:

- Forskrift om rammeplan for treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag
- Forskrift om rammeplan for lektorutdanning for trinn 8-13
- Forskrift om rammeplan for praktisk-pedagogisk utdanning for trinn 8-13
- Forskrift om rammeplan for praktisk-pedagogisk utdanning for yrkesfag for trinn 8-13
- Forskrift om rammeplan for yrkesfaglærerutdanning for trinn 8-13

Med unntak av ”Forskrift om rammeplan for treårige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag” hadde sametinget innsigelser til forskriftenes § 1. Sametinget hadde også en innsigelse til samtlige forskrifters § 4.

Det ble enighet om følgende tekst i samtlige forskrifters § 1:

.....”skal kvalifisere til å ivareta opplæring om samiske forhold, herunder kjennskap til den statusen urfolk har internasjonalt, og samiske barn og ungdoms rett til opplæring i tråd med opplæringsloven og gjeldende læreplanverk.”

Kunnskapsdepartementet og Sametinget har i konsultasjon avsluttet 7.2.2013 blitt enige om følgende tillegg i samtlige forskrifters § 4 (uthevet):

”.....med bestemmelser om faglig innhold, herunder inkludere samiske emner, praksisopplæring.....”

Møte med Kunnskapsdepartementet 8.2.2013 om ny forskrift for samisk barnehagelærerutdanning

Sametingsrådet gjennomgikk rammeplanutvalgets utkast til forskrift sammen med Kunnskapsdepartementet og ble enig om forslaget som sendes ut på høring. Sametingsrådet skal ha konsultasjon med Kunnskapsdepartementet når høringen er ferdig og før forskriftene skal fastsettes. Det skal være 6 ukers høringsfrist, som også er avtalt med rammeplanutvalgets leder og Samisk høyskole.

I konsultasjon 7.2.2013 vedrørende ” forskrifter for lærerutdanning for trinn 8-13”. står det i protokollen under øvrige merknader: Departementet merker seg at Sametinget ønsker en følgegruppe for lærerutdanningene for trinn 8-13. Dersom en følgegruppe opprettes vil Sametinget tildeles en plass i følgegruppen.

Skal bidra til:

- At alle nye styringsdokumenter innen høyere utdanning og forskning har et samisk perspektiv.
- At kunnskapsdimensjonen i Nordområdepolitikken ivaretar urfolksperspektivet.

5.4.2 Samarbeid med samisk lærerutdanningsregion

Mål:

- Samisk lærerutdanningsregion tilbyr studier som imøtekommer behovene i det samiske samfunnet.

Delmål:

- Flere studenter som får kompetanse innen samisk språk, kultur og samfunnsliv.

Strategier:

- Være aktiv deltaker i samarbeidsmøtene med region 7.
- Bidra til at samisk lærerutdanningsinstitusjon koordinerer og tilbyr kurs og studietilbud innenfor alle tre samiske språk og at det legges til rette for studier innenfor kulturkunnskap/ historie og samfunnsliv.

Skal bidra til:

- Kunnskap for å styrke og utvikle det samiske samfunnet.

5.4.3 Rekruttering av samisk ungdom og voksne til høyere utdanning

Prioriteringer for 2013:

- Bidra i oppfølgingen av nasjonal rekrutteringsstrategi for samisk høyere utdanning, 2011 – 2014.
- Gjennom dialog og samarbeid med Kunnskapsdepartementet og institusjoner for høyere utdanning bidra til flere studieplasser med opptakskvote for samiske studenter.

Skal bidra til:

- Økt antall studenter ved Sámi allaskuvla skoleåret 2013/2014.
- Flere samiske studenter ved ulike profesjonsutdanninger.

5.4.4 Forskning og verdiskaping

Mål:

- Relevant forskning forefinnes som grunnlag for valg og politiske beslutninger i utviklingen av det samiske samfunnet.

Strategier:

- Bidra til at det settes større fokus på kunnskapsdimensjonen i nordområdepolitikken.
- Medvirke til at Sámi allaskuvla utvikles til et urfolksuniversitet.

I konsultasjon 7.2.2013 vedrørende ” forskrifter for lærerutdanning for trinn 8-13”. står det i protokollen under øvrige merknader:

Departementet merker seg at Samisk høgskole ønsker en egen samisk rammeplan for lærerutdanningene for trinn 8-13. Kunnskapsdepartementet vil ha dialog med høgskolen for avklaringer og eventuell prosess knyttet til en slik utdanning.

- Opprette dialog med aktuelle urfolksorganisasjoner og institusjoner.
- Arbeide for at regjeringens forskningsmelding ivaretar det samiske perspektivet
- Arbeide for et formalisert samarbeid mellom Sametinget og Forskningsrådet.
- Arbeide for en utvidet representasjon av medlemmer oppnevnt av Sametinget i Forskningsrådets organer.
- Bidra til at samisk tradisjonell kunnskap får en naturlig posisjon i forskningen.
- Gjennom dialog med Kunnskapsdepartementet bidra til at det samiske perspektivet ivaretas innenfor forskningsfeltet.
- Følge opp arbeidet i de regionale forskningsfondene.

Skal bidra til:

- At det forefinnes relevant forskning som grunnlag for valg og beslutninger i utviklingen av det samiske samfunnet.

5.5 Tradisjonell kunnskap

Mål:

- Dokumentasjon, bevaring, beskyttelse og lagring av árbediehtu som kunnskapsgrunnlag og videreføring innen opplæring og forskning.

Delmål:

- Flere dokumentasjonsprosjekter er gjennomført i sør-, lule- og nordsamisk område.
- Metode for tilgjengeliggjøring og videreføring av tradisjonell kunnskap som kunnskapsgrunnlag innen opplæring og forskning forefinnes.

Strategier:

- Dialog og samarbeid med Sámi allaskuvla om utviklingen av Árbediehtuguovddaš.
- Gjennomgang av avtale i forbindelse med arbeidet for budsjett 2014.

6 Helse og sosial

6.1 Hovedmål

- En likeverdig helse- og sosialtjeneste til det samiske folk, som tar utgangspunkt i samisk språk og kultur.

6.2 En likeverdig helse- og sosialtjeneste

Mål

- En styrket helse- og sosialtjeneste tilpasset det samiske folks rettigheter og behov.

Strategier

- Gjennom dialog og samarbeid med myndigheter og relevante aktører sikre Sametingets innflytelse på utforming og gjennomføring av helse- og sosialtjenester til det samiske folk.

Oppdragsdokumenter til regionale helseforetak

Sametingsrådet har konsultert helse og omsorgsdepartementet om oppdragsdokumenter for 2013. Følgende områder har hatt en spesiell fokus fra Sametingsrådets side.

Videreutvikling av SANKS nasjonale funksjon

Sametingsrådet er bekymret for opprettholdelse og videreutvikling av tilbudet som er bygd opp ved Samisk nasjonalt kompetansesenter innen psykisk helse (SANKS). Sametinget har i 2012 mottatt bekymringsmeldinger fra samiske pasienter, samiske fagpersoner og kommuner utenfor Helse Nords virkeområde om at SANKS tilbud reduseres og legges ned.

SANKS har gjennomført et 3-årig prosjekt som omhandler utvikling av nasjonale kliniske tjenester utenfor Finnmark. I prosjektperioden opprettet SANKS satellitter av fagfolk både i lulesamisk område (Tysfjord), sørsamisk område (Snåsa), og i Oslo. Prosjektet ble avsluttet i 2012. Områdene som har mottatt tjenestetilbudet, beskriver i etterkant at behovet for tilbudet fra SANKS er stort.

Sametingsrådet mener det er nødvendig å legge til rette for at SANKS behandlingstilbud innen psykisk helse til samiske pasienter utenfor Finnmark videreføres, og at dette må fremgå i oppdragsdokumenter for 2013.

Sametingsrådet er derfor fornøyd med at man i oppdragsdokumenter for 2013 har blitt enig om følgende mål: *Helse Nord RHF har i samarbeid med Samisk nasjonalt kompetansesenter – psykisk helsevern (SANKS) og øvrige regionale helseforetak vurdert hvordan kliniske tjenester til samiske pasienter skal videreføres og organiseres. Dette bør ses i sammenheng med en eventuell søknad om SANKS status som en nasjonal kompetansejeneste.*

Sametingsrådet ser på dette som en videreføring av følgende mål for Helse Nord RHF i oppdragsdokumenter for 2012: Helse Nord har lagt til rette for drift og videreutvikling av Samisk nasjonalt kompetansesenter innen psykisk helsevern. Tilbudet er tilgjengelig for samiske pasienter i alle samiske områder. SANKS funksjon som utdanningssted for spesialistutdanning i psykiatri er videreutviklet.

Behandling for rusmiddelavhengige og annen avhengighetsbehandling

Sametingsrådet ser det som naturlig at SANKS også har en sentral rolle når det gjelder oppbygging av rusbehandling for samiske pasienter i et nasjonalt perspektiv. SANKS har i flere år jobbet med psykisk helsevern og rusproblematikk fra et samisk språk og kulturperspektiv, og har gjennom sitt arbeid utviklet kunnskap og erfaring som er verdifull når det gjelder rusbehandling for samiske pasienter. På bakgrunn av dette, og på bakgrunn av Stortingsmelding nr 30 – En helhetlig rusmiddelpolitikk, hvor det fremgår at tverrfaglig spesialisert rusbehandling bør så langt det lar seg gjøre samordnes med strukturen for tjenester innen psykisk helsevern, ønsker sametingsrådet at man i

oppdragsdokumenter for 2013 har som mål at SANKS behandlingstilbud innenfor tverrfaglig spesialisert rusbehandling og annen avhengighetsbehandling videreutvikles. Dette oppnådde vi dessverre ikke enighet om, da departementet mente det ville være for tidlig å gi dette oppdraget i 2013. Helse- og omsorgsdepartementet og sametingsrådet ble derfor enige om at saken løstes på ny i forhold til oppdragsdokumenter for 2014.

Tolkeprosjektet

Gjennom Sametingets konsultasjoner på oppdragsdokumenter til regionale helseforetak for 2010, fikk Helse Nord i oppdrag å gjennomføre et tolkeprosjekt for å bedre tolketjenesten til samisk befolkning. Prosjektet har som hovedmål å etablere en samisk tolketjeneste som er tilgjengelig hele døgnet i Helse Nord RHF- område. Helse Finnmark har hatt ansvaret for gjennomføring av prosjektet. Prosjektet ble igangsatt i 2011 og avsluttet i 2012. Sametingsrådet har deltatt i utformingen av mandatet for prosjektet og er medlem av styringsgruppen. I prosjektperioden er det blant annet prøvd ut tolking via nett og igangsatt et e-læringsprogram om tolking. Sametingsrådet er opptatt av tiltak som er startet opp gjennom dette tolkeprosjektet må videreføres og videreutvikles etter prosjektperioden, med målsetting om en døgnbasert tolketjeneste. Helse og omsorgsdepartementet og sametingsrådet er derfor enige om å følge opp dette i etterkant av prosjektets sluttrapport.

Helse Finnmark planlegger en sluttkonferanse om tolkeprosjektet i april 2013, som de ønsker å avholde på Sametinget. Da vil det også lanseres et e-læringsprogram om tolking i helsevesenet.

Møte med barnehuset

Sametingsrådet hadde et møte med Statens barnehus, Tromsø for å diskutere videre samarbeid vedrørende ivaretagelse av samiske barn i konseptet "Statens Barnehus". Barnehus er et tverretattlig mottak i helseregion Nord for barn, ungdom og psykisk utviklingshemmede voksne som har vært utsatt for vold, overgrep eller vært vitne til vold i familien. Barnehus i Tromsø har fått nasjonalt ansvar for ivaretagelse av samiske barn i rettsprosessen ved vold og overgrep. Sametingsrådet er opptatt av hvordan Statens Barnehus følger opp rettighetene og hjelpetilbudet til samiske barn som ikke faller inn under Statens barnehus, Tromsø sitt geografiske virkeområde. Statens barnehus, Tromsø og sametingsrådet er enig om at det må settes et sterkere fokus på samiske barns rettigheter i alle deler av landet. Sametinget vil derfor inviteres til møter som samler alle barnehus i Norge. Det vil også gjøres et grep for å løfte samiske barns rettigheter og behov nasjonalt innenfor konseptet Statens barnehus.

I forbindelse med møtet inviterte også sametingsrådet i samarbeid med Statens Barnehus, Tromsø sametingets plenum og andre til et informasjonsmøte om barnehusets arbeid

Forskrift om barnets talsperson

Sametinget har konsultert Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vedrørende revidering av forskrift om barnets talsperson i saker som skal behandles i Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Formålet med en egen talsperson er å gi barnet større mulighet til å få frem sine synspunkter i saker som skal behandles i Fylkesnemnda. Sametingsrådets posisjon har vært at samiske barns rett til en talsperson som innehar samisk språk og kulturkompetanse fremkommer i forskriften. Sametingsrådet opplever det som utfordrende å skape forståelse for samiske barns rettigheter og behov. Fra departementets side møter vi et ønske om å begrense samiske barns rett til talsperson med samisk språk og kulturkompetanse til kun å gjelde innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. I andre kommuner skal det tilstrebes at barn får et slikt tilbud. Slik sametingsrådet ser det, vil en slik begrensning være i strid med Barnekonvensjonens artikler 30, 20 og 2, som gir urfolksbarn rett til vern for sitt språk og kulturelle egenart. Urfolks barns rettigheter til eget språk og kultur gjelder samiske barn i alle deler av landet. Sametingsrådet har også vist til at forvaltningsområdet for samisk språk er etablert for å legge forholdene til rette for utvikling av samisk språk, kultur og samfunnsliv, og kan ikke brukes til avgrensning av samiske barns selvstendige rettigheter.

Barne- og likestillingsdepartementet ønsker ikke å imøtekomme Sametinget på at alle samiske barn som ønsker en talsperson har rett på en talsperson som innehar samiske språk og kulturkompetanse. Departementet mener at sametingsrådets posisjon kan være til hinder for at det kan tas individuelle hensyn til det enkelte barn. Departementet avslutter konsultasjonen, og velger å ta inn i forskriften at ved oppnevning av talsperson for samiske barn innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, skal barnet få tilbud om en talsperson med samisk språk og kulturforståelse. I andre områder skal det tilstrebes at barnet får et slikt tilbud.

Sametingsrådet beklager dette, og mener at dette begrenser rettigheter som samiske barn som urfolksbarn har jfr. barnekonvensjonen.

Nettverksamling - sørsamisk helse og sosialnettverk

Sametingsrådet har på administrativt nivå deltatt på årets nettverkssamling for sørsamisk helse- og sosialnettverk i Stjørdal 11. og 12.12.2012. Tema for konferansen var etablering av etablering av permanente helse- og sosialtjenester for den sørsamiske befolkningen. Fagfolk fra både sør-, lule- og nordsamisk område var samlet. Det var felles oppfatning om at det må utarbeides en strategi for det videre arbeidet.

Møte med likestilling og diskrimineringsombudet

Sametingsrådet hadde møte med Likestillings- og diskrimineringsombudet 13.12.2012. I møtet ble likeverdige helsetjenester til den samiske befolkning diskutert. Likestillings- og diskrimineringsombudet har utarbeidet brosjyre om likeverdige helsetjenester som også omtaler samiske pasienters rettigheter. I møtet ble også diskriminering av samer drøftet. Sametingsrådet og Likestillings- og diskrimineringsombudet vil fortsette å ha et samarbeid om disse tema.

Møte med departementet om bioteknologi

Sametingsrådet møtte Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) om tema Samiske rettigheter i den bioteknologiske utvikling.

Sametingsrådet påpekte at dagens lovverk mangler noe om kollektivt eierskap til genetisk arv. Det ble også tatt opp at enkelte prosjekter forsker spesifikt på sykdommer blant den samiske folkegruppen. Videre er det mulig å spesifisere resultater for den samiske folkegruppen i biobankene, gjennom genetiske markører. Selv om dette ikke gjøres i dag, kan denne muligheten reise en del spørsmål. Sametingsrådet vil fortsette sitt arbeid i forhold til andre urfolk om tema.

Sametingsrådet og HOD ble enige om å fortsette sitt samarbeid om tema.

St. melding om folkehelse

Sametinget har tidligere i 2012 konsultert Helse- og omsorgsdepartementet om folkehelseforskriften. For sametingsrådet var det viktig at alle kommuner i Norge skulle ha en vurderingsplikt på om det er særskilte folkehelseutfordringer for den samiske befolkning i sin kommune. Departementets ønsket først å avgrense denne vurderingsplikten til kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Sametingsrådet påpekte at forvaltningsområdet for samisk språk er etablert for andre formål enn for folkehelse og er ikke egnet som avgrensning. Sametingsrådet viste også til at lov om folkehelse skal sees i sammenheng med plan- og bygningsloven. I plan- og bygningsloven er kommunene allerede forpliktet til å ivareta samiske hensyn i planarbeidet. Sametingsrådet fikk gjennomslag for sitt syn, og følgende ble tatt inn i forskrift om oversikt over folkehelsen § 3: "I kommuner der det er grunn til å anta at det foreligger spesielle folkehelseutfordringer for den samiske befolkning, skal disse vurderes." Forskriften presiserer at kommuner med samisk befolkning som har grunn til å tro at det foreligger spesielle folkehelseutfordringer for denne befolkningen, skal vurdere dette nærmere.

Sametingsrådet samarbeider nå med Helse- og omsorgsdepartementet om veileder til folkehelseforskriften, og en ny stortingsmelding om folkehelse.

Nødmeldetjenesten

Sametingsrådet er opptatt av nødmeldetjenesten til samiske brukere skal ha samisk språk- og kulturkompetanse. Dette er viktig for å sikre en forsvarlig og god tjeneste for den samiske befolkning. Kommuner som er innenfor forvaltningsområdet for samisk språk har også en rettslig forpliktelse til å sikre et samiskspråklig tilbud for sin befolkning.

Sametingsrådet har tidligere formidlet disse synspunkter til Regjeringen gjennom konsultasjoner i 2011. Terrorangrepet i 2011 har medført ny gjennomgang av den nasjonale beredskapen og nødmeldetjenesten. Sametingsrådet er beredt til å fortsette vårt arbeid for å sikre et godt tilbud til den samiske befolkning i den bebudete omorganiseringen av nødmeldetjenesten i Norge. Sametingsrådet har derfor bedt om møte med Justis- og beredskapsdepartementet for å bli informert om det videre arbeidet innenfor nødmeldetjenesten.

Møte med helse Finnmark – SANKS

Helse Finnmark inviterte Sametinget til et informasjonsmøte rundt tema ”Videreutvikling og ny organisering av psykisk helse og rusbehandling”. Dette er en del av Helse Finnmark gjennomgang av ulike deler innenfor helse finnmarks virke innenfor ulike felt. I dette arbeidet ønskes det innspill fra Sametinget.

- Gjennom aktiv virkemiddelbruk bidra til å utvikle og tilrettelegge for en helse- og sosialtjeneste på alle nivå, som bygger på samisk språk- og kulturforståelse.

Finnmarksnettverket

Sametingsrådet deltok på Finnmarksnettverkets erfaringskonferanse 4.12.2012. Representanter for frivillige lag og foreninger la frem resultater av sine prosjekt, og nettverket konkluderte med at deres prosjekt har vært vellykket. Sametingsrådet var invitert inn for å informere om Sametingets virkemiddelordninger.

- Være premissleverandør for relevant forskning som frembringer forskningsresultater om det samiske samfunnets tilstand på helse-, sosial- og barnevernsfeltet.

Skal bidra til:

- At det samiske folket får helse- og sosialtjenester som er tilpasset deres behov og rettigheter.

7 Arealer og miljø

7.1 Hovedmål

- Levedyktige samiske lokalsamfunn på grunnlag av bærekraftig utnyttning, bevaring og forvaltning av arealer og ressurser i samiske områder.

7.2 Arealer

Mål:

- Naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv sikres.

Delmål:

- Samiske rettigheter ivaretas i bevaring og bruk av arealer i samiske områder.
- Samisk tradisjonell kunnskap, lokale kunnskaper og forståelser, inngår på lik linje med forskningsbasert kunnskap i beslutningsgrunnlaget for forvaltning av arealer.
- Samisk lokal deltakelse og reell medvirkning er sikret i all areal- og ressursforvaltning.
- Arealforvaltningen bidrar til å sikre samisk næringsutøvelse forutsigbarhet og utviklingsmuligheter.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 28 av 449

Strategier:

- Følge opp forvaltningsspørsmål i henhold til plan- og bygningsloven, finnmarksloven og annet relevant lovverk.

Konsekvensvalgutredning (KVU) for E10/Rv 85 mellom Evenes og Sortland

Statens vegvesen har utarbeidet en konseptvalgutredning (KVU) for omlegging av vegstrekningen E10/Rv 85 Evenes-Sortland. I større veiprojekter er hovedregelen at det skal utarbeides KVU for regjeringen tar stilling til konseptvalg. I desember 2012 ble det avholdt konsultasjoner mellom Samferdselsdepartementet, Sametinget og berørte reinbeitedistrikter i området. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet deltok også på konsultasjonene, og Reindriftsforvaltningen var observatør.

KVUen opererer med 3 konsept. Både reinbeitedistriktene og sametingsrådet ønsker å bidra til at det kan finnes gode helhetlige løsninger. Sametingsrådet ønsker en positiv dialog i det videre arbeid med E10/Rv. 85 Evenes – Sortland. Rådet har imidlertid understreket at uavhengig av konseptvalg vil en mulig konflikt med automatisk fredete samiske kulturminner kunne legge føringer på omfanget av tiltak innenfor gitte områder. Det vil trolig være mulig å få til akseptable løsninger for reinbeitedistriktene dersom det kjøres gode samarbeidsprosesser som sikrer reell medvirkning i den kommende planleggingen.

Sametingsrådet minnet igjen om at det bør utarbeides forhåndsvurderinger av konsekvenser for samiske kulturminner og reindriftsfaglige spørsmål, som del av beslutningsgrunnlaget for valg av konsept for veistrekningen. Samferdselsdepartementet mener at dette kan gjøres som i forbindelse med planarbeidet, i konsekvensutredninger, etter at regjeringen har tatt stilling til det overordnede konseptvalget.

Sametingsrådet og reinbeitedistriktenes synspunkter vil inngå i beslutningsgrunnlaget som legges frem for regjeringen.

Konsultasjoner om vindkraftsaker mellom NVE og Sametinget

Den 29.8.2012 ble det påbegynt konsultasjoner mellom NVE, og sametingsrådet om Kvalsund vindkraftverk, Fálesrásšá vindkraftverk, Hammerfest vindkraftverk, Sørfjord vindkraftverk, Skogvatnet vindkraftverk, Kalvvatnan vindkraftverk og Mosjøen vindkraftverk. Konsultasjonene om de nevnte prosjektene ble avsluttet. Den 5.12.2012 fortsatte man konsultasjonene om de nevnte vindkraftverkene.

Imidlertid kan ikke konsultasjonene som er foretatt med NVE anses som reelle. Sametinget har ikke blitt gitt informasjon om NVE sine vurderinger eller utkast til beslutninger. Etter møtet 5.12.2012 har NVE gitt avslag på konsesjon til Kvalsund vindkraftverk, Hammerfest vindkraftverk, Skogvatnet vindkraftverk, mens det er gitt konsesjon til Fálesrásšá vindkraftverk, og Sørfjord vindkraftverk. Siden det ikke er blitt ført reelle konsultasjoner med NVE, så har sametingsrådet bedt om konsultasjoner med Olje- og energidepartementet om Fálesrásšá vindkraftverk og Sørfjord vindkraftverk.

- Følge opp Sametingets miljø- og arealmelding.
- Dialog og samarbeid med sentrale, regionale og lokale myndigheter og berørte parter for å sikre samisk areal- og miljøvern.

11 småkraftverk i Nordreisa og Kåfjord

Det er søkt om konsesjon for bygging av 11 småkraftverk i Nordreisa og Kåfjord kommuner. Alle omsøkte kraftverk ligger innenfor reinbeitedistrikt 36 Cohkolat ja Birtavárri. Sametingsrådet har fremmet innsigelse mot 7 småkraftverk (Melen, Badjábanjohka, Trollvikelva, Sogeselva, Iselva,

Rotsundelva og Øvre Tverrelva). Hovedargumentene for innsigelsene er konflikt med kulturminner og negative virkninger for reindrifta, blant annet på grunn av anleggsveier som kan åpne for økt ferdsel inn i beiteområdene. Det ble avholdt et innsigelsesmøte den 18.12.2012 mellom NVE, områdestyret for Vest-Finnmark og sametingsrådet. Konklusjonen på møtet var at planlagte kraftverk i indre Rotsunddalen (Iselva, Rotsundelva og Øvre Tverrelva) er de mest problematiske. De andre småkraftverkene er også konfliktfylte, men der kan avbøtende tiltak med blant annet at anleggsveiene fjernes etter ferdigstillelse bidra til å redusere ulempene. For Badjånanjohka kan selve kraftstasjonen komme i konflikt med automatisk fredet kulturminne. Dette kan løses med alternativ plassering.

Verneplanarbeid

Sametingsrådet har konsultert og kommet til enighet med Miljøverndepartementet om sammensetningen av en rekke nasjonalpark- og verneområdestyret. Dette gjelder Navitdalen/Kvænangsbotn landskapsvernområder, Møysalen nasjonalpark/Svellingsflaket landskapsvernområde, Borgefjell nasjonalpark, Skarvan/Roltdalen nasjonalpark og Sylan landskapsvernområde, Femundsmarka og Gutulia nasjonalpark, Skardsfjella-Hyllingsdalen landskapsvernområde og Øvre Dividalen nasjonalpark. Sametingsrådet har i etterkant av konsultasjonene oppnevnt representanter og vararepresentanter til verneområdestyrene.

Sametingsrådet har vært i konsultasjoner med Fylkesmannen i Nordland om forvaltningsplan for Junkerdalsura naturreservat, og med Fylkesmannen i Hedmark og Fylkesmannen i Sør-Trøndelag om Femundsmarka nasjonalpark med tilliggende områder. Det er oppnådd enighet om forvaltningsplanen for Junkerdalsura, men sametingsrådet anmoder om at det gjøres endringer i verneforskriften for området. Det er ikke oppnådd enighet med Fylkesmennene i Hedmark og Sør-Trøndelag om forvaltningsplan for Femundsmarka nasjonalpark, og Sametinget anmoder om videre konsultasjoner med Direktoratet for naturforvaltning.

- Arbeide for at tradisjonell kunnskap blir anerkjent som likeverdig med forskningsbasert kunnskap for beslutninger i arealplaner.
- Arbeide for at beslutningsprosesser i økt grad legger til rette for aktiv lokal involvering.

Skal bidra til:

- Sametingets høringsuttalelser blir i økende grad tatt hensyn til.
- Økt vekt på tradisjonell samisk kunnskap, lokale kunnskaper og forståelser, i prosessen og vedtak i henhold til plan- og bygningsloven.
- Bedre tilrettelegging for samisk lokal deltakelse og reell medvirkning i planprosesser.
- Økt andel kommuner som har vedtatt kommuneplaner og kommunedelplaner i henhold til ny plan- og bygningslov.

7.3 Naturressurser

Mål:

- Ressurs- og energitvinning skal styrke samisk kultur, samfunnsliv og samiske næringer.

Delmål:

- Undersøkelse og uttak av naturressurser i samiske områder skjer på en måte som ivaretar samiske rettighetshavere og lokalsamfunn sine interesser og rettigheter, og i samsvar med internasjonal folkerett.
- Tradisjonskunnskap, lokale kunnskaper og forståelser anerkjent som fullverdig kunnskap på lik linje med forskningsbasert kunnskap i forvaltning av naturressurser.
- Det fokuseres på kvinners kunnskap og tradisjoner når det gjelder bruk av utmarksressurser.
- Samisk deltakelse er integrert i forvaltning og styring av naturressursene.

Strategier:

- Følge opp forvaltningsspørsmål i konsesjonssaker etter vassdragsreguleringsloven, energiloven og vannressursloven.

Tanaloven

Stortingets Energi- og miljøkomité har sendt saken tilbake til regjeringen. Komiteen ønsket at Tanaloven skal være en egen lov. Sametingsrådet forventer å bli konsultert om et nytt lovutkast fra Miljødepartementet så snart det er klart.

- Ferdigstille Sametingets redegjørelse om energi.
- Arbeide for at tradisjonell kunnskap blir anerkjent som likeverdig med forskningsbasert kunnskap for beslutninger om bruk av naturressurser.
- Bidra til at lokale samiske interesser deltar aktivt i beslutningsprosesser om bruk av naturressurser

Konsultasjoner om regjeringens strategier for mineralnæringen

I etterkant av møtet mellom rådsmedlem Marianne Balto og næringsminister Trond Giske har Nærings- og handelsdepartementet og sametingsrådet utvekslet vurderinger og forslag om regjeringens mineralstrategi. Dette har knyttet seg til strategier og tiltak til kapittelet om mineralvirksomhet i områder med samiske interesser. I konsultasjonene ligger det til rette for at det kan etableres enighet om strategier og tiltak knyttet til å ta opp endringer av mineralloven våren 2013, styrking av kunnskapsgrunnlaget knyttet til mineralvirksomhet i samiske områder og støtte til kapasitets- og kompetansebygging for samiske rettighetshavere gjennom Stiftelsen Protect.

Sametingsrådet har vært tydelig på at en eventuell enighet om regjeringens mineralstrategi ikke endrer ved Sametinget vedtak til mineralloven i Sak 47/08 og Sak 27/09. Sametingets vedtatte mineralpolitikk i Sak 21/10 vil også fortsatt stå fast.

Skal bidra til:

- Økt hensyn til samiske rettighetshavere og lokalsamfunn sine interesser og rettigheter.
- Økt vekt på tradisjonell samisk kunnskap, lokale kunnskaper og forståelser ved utvinning av naturressurser.
- Økt fokus på kvinners kunnskap og tradisjoner når det gjelder bruk av utmarksressurser.
- Samisk deltakelse er i økende grad integrert i forvaltning og styring av naturressursene.

7.4 Naturmangfold

Mål

- Hensynet til naturgrunnlaget for samisk kultur, samfunns- og næringsliv vektlegges i all forvaltning av naturmangfoldet.

Delmål:

- Ivaretagelse av naturmangfoldet skjer på en måte som ivaretar samiske rettighetshavere og lokalsamfunn sine interesser og rettigheter, og i samsvar med internasjonal folkerett.
- Samisk tradisjonell kunnskap, lokale kunnskaper og forståelser brukes på lik linje med forskningsbasert kunnskap ved beslutninger om bruk og vern av naturmangfoldet.
- Det fokuseres på kvinners kunnskap og tradisjoner når det gjelder bruk og vern av naturmangfoldet.
- Samisk lokal deltakelse og medvirkning er sikret i bruk, forvaltning og bevaring av naturmangfoldet.

Strategier:

- Følge opp samiske interesser i forhold til konvensjonen om biologisk mangfold og naturmangfoldloven.
- Følge opp verneprosessene i samiske områder.

Undersøkelser etter mineraler i Kvænangen og Alta kommuner

Sametingsrådet har hatt møte med reinbeitedistrikt 32 Silvetnjárga og mineralselskapet Nordic Mining ASA den 21.1.13 i Kautokeino. Formålet med møtet var å drøfte muligheter for å inngå avtale etter Sametingets mineralveileder om faktiske undersøkelsesarbeider (prøveboringer) i området ovenfor Reinfjord i Kvænangen kommune. På møtet kom det frem at det ikke er aktuelt med prøveboringer i 2013, men at selskapet kun har planer om ytterligere feltkartlegginger i år. Møtedeltakerne var enig om å opprettholde kontakten som er etablert dersom selskapet endrer på planene sine, og hvis det blir aktuelt med prøveboringer etter metallene nikkel, kobber og platinum (PGE) i området på et senere tidspunkt. Da vil det vurderes å inngås avtale etter Sametingets mineralveileder om faktiske undersøkelsesarbeider i området.

Sametingsrådet har hatt møte med reinbeitedistriktene 26 Lákkonjárga, 40 Orda, 33 Spalca og mineralselskapet Scandinavian Resources AB den 22.1.13 i Kautokeino. Formålet med møtet var å drøfte muligheter for å inngå avtale etter Sametingets mineralveileder om faktiske undersøkelsesarbeider (prøveboringer) i områdene Oaggovarri/Fiskarfjellet i Alta kommune, og på Ditnuidrassa/Flintfjellet i Kvænangen kommune. På møtet kom det frem at det ikke er aktuelt med prøveboringer i 2013, men at Scandinavian Resources AB skal gjøre bakkemålinger etter metallet kobber før dem vurderer å gå videre med prøveboringer i områdene. Møtedeltakerne var enig om å igangsette interne prosesser for å vurdere muligheter for å inngå avtale etter Sametingets mineralveileder om faktiske undersøkelsesarbeider i områdene. Det kom også frem at Sametinget må befare områdene etter samiske kulturminner før eventuelle prøveboringer kan utføres.

Intensjonsavtale om driftskonsesjon til Sydvaranger Gruve AS

Med bakgrunn i Sametingets mineralveileder har partene Sydvaranger Gruve AS, Sametinget og Reinbeitedistrikt 5A og 5C Beahceveai/Pasvik den 10.1.2013 i Kirkenes inngått en intensjonsavtale om forhandlinger for søknad om driftskonsesjon for 10 områder utenfor konsesjonsområdet til Sydvaranger Gruve AS i Sør-Varanger etter minerallovens § 43, jf. § 17. Avtalen foregriper ikke utfallet av framtidige forhandlinger. Ved forhandlinger skal det legges det til grunn en sameksistens med etablert tradisjonell bruk, herunder reindrift og fiske. Samt at gruvevirksomheten skal være til gagn for og virke styrkende for samisk kultur og lokalsamfunn. Etter intensjonsavtalen stiller både sametingsrådet og Reinbeitedistrikt 5A og 5C Beahceveai/Pasvik positiv til at det tildeles utvinningsrett for de 15 områdene som ligger innenfor og utenfor Sydvaranger Gruve AS sitt konsesjonsområde. Utvinningsretten er å forstå som en fortrinnsrett til eventuell driftskonsesjon for de nye områdene.

- Arbeide for at nye nasjonalparksentre etableres i tilknytning til eksisterende samiske institusjoner.
- Bidra til at kompetanse om samisk kultur og naturbruk vektlegges sterkere i forvaltning av verneområder.
- Arbeide for at tradisjonell kunnskap blir anerkjent som likeverdig med forskningsbasert kunnskap for beslutninger om bruk og vern av naturmangfoldet.
- Bidra til at beslutningsprosesser i økt grad legger til rette for aktiv lokal involvering.

Skal bidra til:

- Økt grad av hensyn til samiske rettighetshavere og lokalsamfunn sine interesser og rettigheter og internasjonal folkerett ved ivaretagelse av naturmangfoldet.
- Tradisjonell samisk kunnskap tillegges økt vekt ved beslutninger om bruk og vern av naturmangfoldet.
- Økt fokus på kvinners kunnskap og tradisjoner når det gjelder bruk og vern av naturmangfoldet.
- Økt grad av samisk lokal deltakelse og medvirkning i bruk, forvaltning og bevaring av naturmangfoldet.

7.5 Klima

I Miljø- og arealmeldinga er globale miljøutfordringer en av 5 hovedutfordringer. Det fokuseres både på klima og miljøgifter. Sametingets arbeid når det gjelder miljøgifter hører inn under seksjonen Helse- og sosial, derfor fokuseres det her på klima.

Mål:

- Samiske næringer og samisk kultur er robust i forhold til klimaendringer.

Delmål:

- Urfolksrettigheter vektlegges når avbøtende tiltak mot klimaendringer planlegges.
- Det er satt i gang positive klimatiltak og tilpasningsstrategier som gjør samiske samfunn mer robuste i forhold til klimaendringer.
- Samisk tradisjonell kunnskap, lokale kunnskaper og forståelser brukes på lik linje med forskningsbasert kunnskap ved beslutninger om klimatiltak og tilpasningsstrategier.
- Forsking på klimaendringenes innvirkning i nordområdene og følgene av lokale miljøpåvirkninger ivaretar det samiske perspektivet og kjønnsperspektivet.

Strategier:

- Skape forståelse for urfolksperspektiv og -rettigheter.

Arctic Frontiers 2013

President Egil Olli holdt åpningshilsning under årets Arctic Frontiers i Tromsø den 21.1.13. Årets konferansetema var geopolittikk og marin produksjon i et arktisk i endring. I sitt innlegg vektla presidenten at nordområdepolitikken innebærer store utfordringer for urfolk, nasjonale myndigheter og for ny industri som ønsker å etablere seg på urfolks landområder og territorier. Men det gir også muligheter for økt velstand og for en bærekraftig forvaltning av våre felles naturressurser. Der nøkkelen for å lykkes beror på at ny næringsvirksomhet i tradisjonelle urfolksområder må være til gagn for og direkte styrke og utvikle urfolks kultur og lokalsamfunn. Slik virksomhet må samtidig skje i sameksistens med, og ikke til fortregning for urfolks tradisjonelle næringer og kulturbasert høstning.

- Utvikle positive klimatiltak og tilpasningsstrategier som gjør samiske samfunn mer robust i forhold til klimaendringer.

Jokkmokk Winter Conference 2013

Rådsmedlem Marianne Balto holdt innlegg under åpningen av Jokkmokk Vinter Konferanse om klimaendringer den 4.2.13. I innlegget ble det vektlagt at det er det er i nordområdene at de menneskeskapte klimaendringene skjer raskest og sterkest. Nye beregninger fra klimaforskere tilsier en oppvarming på minst 4-6 grader i Arktis innen år 2050. En slik oppvarming vil få dramatiske følger for alle som lever og har sitt virke her i nord. Folk, kultur, industri og lokalsamfunn står overfor en framtid som vil være preget av omstillinger og klimatilpasninger. Samiske tradisjonelle næringer baserer seg på naturgrunnlaget, og mange samer er således i frontlinjen av klimaendringene.

Dette medfører ekstra sårbarhet overfor klimaendringer, forurensninger og industrielle inngrep som påvirker naturen.

Skal bidra til:

- Økt vektlegging av urfolksrettigheter ved planlegging av klimatiltak.
- Økning i igangsatte positive klimatiltak og tilpasningsstrategier.
- Økt vektlegging av samisk tradisjonell kunnskap i beslutninger om klimatiltak og tilpasningsstrategier.
- Økning i klimaforskning som vektlegger det samiske perspektivet og kjønnsperspektivet.

8 Kulturminnevern

8.1 Hovedmål

- Forvalte og synliggjøre samiske kulturminner og kulturmiljøer på grunnlag av egen historie og egne verdier, med utgangspunkt i kulturminnenes betydning for identitet og samfunnsbygging.

8.2 Forvaltning av samiske kulturminner

Delmål:

- Samiske kulturminner brukes som dokumentasjon for samisk tilstedeværelse, og som bidrag til styrking av samisk kultur og identitet.
- Samiske kulturminner og kulturmiljøer som ikke-fornybare ressurser må ivaretas i disponering og bruk av arealer og ressurser.
- I forvaltning av den samiske kulturarven vektlegges et bærekraftig og langsiktig perspektiv.
- Sametingets forvaltningsmyndighet over samiske kulturminner gjøres permanent og blir direkte nedfelt i kulturminneloven.
- Synliggjøring av samiske kulturminner bidrar til økt kunnskap om samiske forhold i fortid og nåtid.

Strategier:

- Skape gode rammevilkår for samisk kulturminnevern gjennom dialog og samarbeid med sentrale, regionale og lokale myndigheter samt andre relevante aktører.

Riksantikvarens prioriteringsbrev 2013

Sametinget har mottatt Riksantikvarens prioriteringsbrev for 2013. Prioriteringsbrevet er en del av forventningene til den regionale kulturminneforvaltningen fra sentrale myndigheter. I brevet legges nasjonale mål på kulturminnefeltet fram mot 2020 og statsbudsjettet for 2013 til grunn for de prioriteringer som blir gjort. Riksantikvaren peker på følgende prioriterte områder for 2013:

- Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltning styrkes
- Videre arbeid med bevaringsprogrammene
- Fredningsarbeid for å sikre representativitet fortsetter
- Samarbeid og ansvarsfordeling mellom regional og sentral kulturminneforvaltning som myndighet og rådgiver i kulturminnespørsmål styrkes og klargjøres
- Lovpålagte forvaltningsoppgaver er basis i regionalforvaltningens arbeid

I brevet blir også særlige utfordringer for Sametinget tatt opp og kommentert.

Verdiskaping på kulturminneområdet

Sametingsrådet har i forbindelse med verdiskapingsprogrammet på kulturminneområdet 2013 overfor Riksantikvaren anbefalt søknad med prosjektbeskrivelse for Árran julevsáme guovdásj/lulesamisk senter for prosjektet Krigsminner i Nord-Salten, som ledd i verdiskaping på kulturminneområdet.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 34 av 449

Dette er i tråd med Sametingets budsjett for 2013, jf. kapittel 10.3.10. Prosjektet er en oppfølging av grenselosprosjektet som Árran julevsáme guovdásj/lulesamisk senter tidligere har gjennomført. Det vil bli sett i sammenheng med et planlagt prosjekt som omfatter samisk reiseliv i Nord-Salten. De konkrete verdiskapingstiltakene vil omfatte blant annet dokumentasjon og restaurering av krigsminner, utarbeidelse av skjoteselstiltak og skjotselsplan, utvikling av kulturminneløype samt ulike typer formidling som blant annet utstillinger.

Høring av etiske retningslinjer for forskning på menneskelige levninger

Sametingsrådet har avgitt uttalelse til utkast av etiske retningslinjer for forskning på menneskelige levninger. Høringsutkastet var i all hovedsak klart og gjennomtenkt, og vil slik være et godt rammeverk i forbindelse med forskning på menneskelige levninger. Det eneste som var savnet i utkastet, og som Sametinget påpekte, var en tydelig henvisning til de spesielle retningslinjene for bruk og forvaltning av skjelettmaterialet ved Universitetet i Oslo (De Schreinerske Samlinger). Sametingsrådet har uansett forutsatt at disse spesielle retningslinjene legges til grunn i forbindelse med all forskning på samisk skjelettmateriale.

Bygging av skogsvei på Lille Løvdal i Gratangen

Sametingsrådet har ved flere anledninger mottatt henvendelser om skogsveibygging på gnr. 31/2 og gnr. 31/9, 10 på Lille Løvdal i Gratangen. Saken har også vært omtalt i media. Det er flere momenter rundt søknaden fra tiltakshaver, og saksbehandlingen i Gratangen kommune som har vært uklare. I henvendelse fra en berørt grunneier fikk vi også opplysninger om kulturminner på gnr. 31/2. Det ble hevdet at skogsveitraseen på gnr. 31/2 er lagt på samme plass som en tidligere såkalt slogsti, dvs. et sted der man i eldre dager fraktet ned høy fra utmarksslått.

På bakgrunn av disse opplysningene gjennomførte sametingsrådet en befaring av det aktuelle området i juli 2012. I forbindelse med befaringen ble den nevnte slogstien utpekt. I tillegg ble det påvist et sted hvor det tidligere har vært en slipestein som ble brukt i forbindelse med den tidligere innhøstinga. Det ble også påvist et startsted for løypestreng, som ble brukt til å frakte ned ved i forbindelse med vedhogst i området. Ellers ble det ikke påvist eller opplyst om kulturminner i området.

Det er imidlertid ikke mulig å se noen fysiske spor fra slogstien, eller eventuelle spor som har blitt helt bort på grunn av den nye skogsveien. Slipesteinen er også borte og det er ikke mulig å se noen spor av konstruksjoner tilknyttet denne i dag. Av løypestrengen gjenstår en tjukke vaier av jern som sitter tvinnet fast rundt en eldre bjørk.

Befaringen har derfor ikke avdekket et større kulturmiljø med eldre kulturminner på Lille Løvdal som denne slogstien kan settes inn i. Den ser ut til å tilhøre et mindre kulturmiljø med relativt få kulturminner. Opplysningene om selve slogstien har dessuten vært motstridende. Det hevdes også at dette ikke har vært en slogsti, men en gammel kjørevei for hest. Da opplysningene er motstridende og det ikke har vært mulig å se noen konkrete spor ute i terrenget, har det vært vanskelig å avgjøre hva som faktisk er tilfelle i denne saken.

Sametingsrådet har imidlertid overfor Gratangen kommune klargjort at vi vurderer skogsveitraseen på gnr. 31/2 og 31/9, 10 som sammenhengende, og at det i sum er et så pass omfattende tiltak at det burde ha vært sendt på høring til bl.a. Sametinget før det ble iverksatt. Dette synet har Landbruks- og matdepartementet i en senere uttalelse vært langt på vei enig i. Departementets vurdering er at verken tiltakshaver, kommune eller fylkesmannen har etterlevd intensjonene i regelverket for skogsveibygging på en god måte. Departementet har likevel ikke kunnet se at tidligere vedtak i saken er ugyldige på grunn av feil rettsanvendelse, saksbehandlingsfeil eller andre årsaker. Man har derfor fra departementets side ikke funnet grunn til å gå nærmere inn i en realitetsvurdering av saken.

Dispensasjon fra kulturminneloven § 8 første ledd – Kvitberget dolomittbrudd på Ljøsenhammeren i Bodø kommune

SMA Nordland AS har planer om etablering av Kvitberget dolomittbrudd på Ljøsenhammeren i Bodø kommune. I 2007 gjennomførte sametingsrådet befaring av omsøkte tiltak og registrerte flere automatisk fredete kulturminner. Ljøsenhammer-setra har en viktig reindriftssamisk kulturtradisjon knyttet til seg. Sametingsrådet reiste i januar 2008 derfor innsigelse til nevnte planer. I brev av 18.12.2012 har SMA Nordland AS sendt søknad om dispensasjon for et automatisk fredet vegfar.

Etter en faglig vurdering har sametingsrådet overfor Riksantikvaren gitt en tilrådning om dispensasjon. Dersom dispensasjonssøknaden innvilges, har rådet bedt om at det foretas både en vitenskapelig undersøkelse av nevnte vegfar, og at det i nær dialog med Sametinget skal utføres en tilrettelegging og formidling av den samiske kulturhistorien knyttet til Ljøsenhammer-setra. Kostnadene forbundet med dette bæres av tiltakshaver SMA Nordland AS.

- Gjennom dialog med sentrale myndigheter arbeide for at Sametinget får forvaltningsmyndighet over samiske kulturminner direkte nedfelt i kulturminneloven.
- Ivareta samiske kulturminner utenfor konsultasjonsavtalens geografiske virkeområde.
- Gjennom aktiv virkemiddelbruk styrke kunnskapen om samisk tradisjon og historie samt grunnlaget for bevaring og vern av samiske kulturminner.
- Ceavccageadže/Mortensnes med tilknyttede områder inn på verdensarvlista.

Skal bidra til:

- Bevissthet om samisk historie i samfunnet generelt og det samiske samfunnet spesielt.
- Identitetsskaping og stolthet over egen historie.

9 Næring

9.1 Hovedmål

- Et sterkt og allsidig næringsliv som bygger på og tar hensyn til samisk kultur, natur og miljø, og danner grunnlaget for livskraftige lokalsamfunn der mennesker ønsker å bo.

9.2 Rammebetingelser i primærnæringer

Mål:

- Bevare og utvikle marine næringer, reindrift og jordbruk som viktige kulturbærere og sysselsettere i samiske områder.

Delmål:

- Tilfredsstillende juridiske og økonomiske rammebetingelser.
- Bedre lønnsomhet i primærnæringene.
- God rekruttering til primærnæringene.
- Bedre kjønnsbalanse.
- Rovviltpolitikk som tar hensyn til samiske næringer.

Strategier

- Sikre arealer og ressurser.
- Ha innflytelse på politikken innenfor marine næringer, reindrift, jordbruk og utmarksnæringer.

Konsultasjon med Fiskeri- og kystdepartementet

Sametinget har i perioden gjennomført konsultasjon med Fiskeri- og kystdepartementet om departementets St. meld om Norge som verdens beste sjømatnasjon og utforming av mandat til fjordfiskerinemnd og rammeavtale (jf. St.prop 70 L (2011-2012) Endring i deltakerloven, havressursloven og finnmarksloven (kystfiskeutvalget)).

Reindrift

Ellinor Marita Jåma fra sametingsrådet deltok den 27.11.2012 på et møte med Guovdageainnu boazoealáhusa nissonfierpmádat/Nettverk for reindriftskvinne i Kautokeino. Tema for møtet var utviklingen av reindriftnæringen gjennom flere år og frem til dagens situasjon med pålegg om forholdsmessig reduksjon. Jåma ga uttrykk for at Sametinget tar bekymringene fra nettverket på alvor og viste også til at Sametinget er involvert i den del prosesser som angår reindrifta. Gjennom disse prosessene jobber Sametinget blant annet for å påvirke departementene til å ta de beste avgjørelsene for reindriftnæringa.

Ellinor Marita Jåma deltok samme dag på et møte med Norske Reindriftssamers Landsforbund, Flyttsamelagene i Karasjok og Kautokeino samt deltakere fra arbeidsgruppa som har utarbeidet rapporten om reintallstilpasning. Tema for møtet var innholdet i rapporten samt drøfte situasjonen vedrørende reintallstilpasning i Finnmark. Det var enighet om at arbeidet med reintallstilpasningen må fortsette på nye områder. Man ser blant annet behov for å se på nye tiltak og virkemidler, noe som for øvrig ikke var en del av rapportens mandat.

Hovedavtalen for reindriften gir Sametinget anledning til å uttale seg om reindriftsavtalen. Sametingsrådet velger å gi sitt innspill til ny reindriftsavtale i forkant av forhandlingene. Ellinor Marita Jåma presenterte den 17.12.2012 Sametingets innspill ovenfor Landbruks- og matminister Trygve Slagsvold Vedum. Virkemiddelordningene i avtalen, arealsituasjonen, rovvilt og reintallstilpasning er noen av områdene som Sametinget omtaler i sitt innspill.

Rådsmedlem Marianne Balto deltok på oppstartsmøte til det nye reinprogrammet i Alta i januar. Innovasjon Norge administrerer programmet. Det var godt oppmøte fra reindriftnæringen. Mye positivt har skjedd i forhold til reinkjøttets markedssituasjon. Reinprogrammet vil være et viktig virkemiddel for å oppnå mer verdiskaping knyttet til reinkjøtt og biprodukter fra rein. Sametingsrådet ser det også som positivt at reiselsbasert næringsutvikling i reindriften samt samarbeidstiltak mellom reindriften og foredlingsbedrifter inngår i programmet. Sametinget og Innovasjon Norge må ha et godt samarbeid til det beste for utviklingen i reindrifta.

Rovvilt

Sametingsrådet har utarbeidet en redegjørelse om rovvilt. Den skal sendes ut på høring i februar til rovviltnevnene i nord, Norske reindriftsamers landsforbund og bondeorganisasjonene. Rådet vil etter innspillsrunden legge redegjørelsen fram for plenum i juni måned. Sametingsrådet har som mål å redusere tap forårsaket av rovvilt slik at reindriftnæringen og jordbruksnæringen kan bruke tradisjonelle beiteområder til beiting. På lenger sikt må bestandsmålene reduseres i samiske områder. Av strategier vil rådet ha større innflytelse i den nasjonale rovviltpolitikken, der konsultasjonsavtalen vil være sentral. En annen strategi er å ha sterkere fokus på folkeretten i rovviltpolitikken. Rådet ser også behov for endre forvaltning slik at det regionale nivået får mer å si i rovviltpolitikken og i forvaltningen.

Sametingsrådet ved Ellinor Marita Jåma ba om et møte med landbruksminister Trygve Slagsvold Vedum og miljøvernminister Bård Vegar Solhjell for å diskutere de store utfordringene reindrifta og landbruket har i forbindelse med store tap av rein og sau til rovvilt. Dette møtet fant sted den 12.12.2012. Landbruksministeren kunne ikke delta på dette møtet og det ble derfor bestemt at man skulle beramme et nytt møte der begge ministrene skal delta.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 37 av 449

Stortingets behandlinger

Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité avga innstilling til Riksrevisjonens undersøkelse om bærekraftig reindrift i Finnmark uten at Sametinget fikk anledning til å møte dem. Innstillingen og stortingsdebatten bærer etter rådets mening preg av at komiteen ikke har satt seg inn i Sametingets vedtak og vurderingene i sametingsrådet innstilling til vedtak.

Stortingets miljø- og næringskomité avga innstilling til endringer i laks- og innlandsfiskeoven i november. De endret på konsultasjonsenigheten Sametinget og Miljøverndepartementet hadde om fastsettingen av retten til fiske i Tana i finnmarksloven og ba departementet komme tilbake med forslag der dette var innarbeidet i tanaloven.

På bakgrunn av disse sakene sendte presidenten brev til stortingspresidenten og ba om drøftelser for å avklare samhandlingen mellom Stortinget og Sametinget, slik at konsultasjonsretten blir ivarettatt også ved Stortingets behandlinger.

- Bidra til at det opprettes gode ordninger for generasjonsoverganger i primærnæringene.
- Bidra til økt kvinneandel i primærnæringene.
- Sikre utmarksutøvere tilgang til utmarksressursene.

Bruken av utmarksressursene i Trøndelag

Sametingsrådets medlem Ellinor Marita Jáma deltok på Trøndelagsmøtet den 10. og 11.1. 2013. Temaet på dette møtet var bruken av utmarksressursene i Trøndelag. I den forbindelse deltok Ellinor Marita Jáma i et direktesendt debattprogram på radio om de store utfordringene reindrifta kommer til å få om alle de store planlagte vindkraftverkene i reindriftas områder blir realisert. Hun ba i denne forbindelse om at andre lokaliteter for utbygging av vindkraftverk måtte vurderes.

Skal bidra til:

- Lønnsomheten i primærnæringene øker.
- Flere generasjonsskifter og/eller nyetableringer i primærnæringene.
- Flere kvinnelige næringsutøvere i jordbruk og reindrift.
- Nedgang i tapstall i saue- og reindrifta.

9.3 Attraktive lokalsamfunn

Mål:

- Attraktive og levedyktige samiske lokalsamfunn.

Delmål:

- Et variert næringsliv med attraktive arbeidsplasser for begge kjønn i samiske områder.
- Økt tilflytting til samiske områder som bidrar til levedyktige lokalsamfunn.
- Flere kompetansearbeidsplasser til ungdom.

Strategier:

- Ha tettere samarbeid med kommunene og Innovasjon Norge.
- Bidra aktivt til etablering av kompetansearbeidsplasser til ungdom.
- Kvinnelig entreprenørskap.
- Bidra til gode ordninger for å rekruttere unge til kompetansearbeidsplasser.

Seminar om nærings- og samfunnsutvikling

Sametingsrådet inviterte kommunene i STN-området til seminar om nærings- og samfunnsutvikling i januar 2013. Seminaret hadde om lag 50 deltakere, både fra kommunene, andre offentlige aktører og privat næringsliv. Aktørene på konferansen mente i all hovedsak at Sametinget har gode virkemiddelordninger, og at Sametinget godt kan jobbe mer aktivt for å synliggjøre disse.

Skal bidra til:

- Positiv befolkningsutvikling.
- Økning av antall private bedrifter.
- Flere sysselsatte innenfor service og småindustri.

9.4 Kulturnæringer

Mål:

- Flere arbeidsplasser i samiske kultur- og kulturbaserte næringer.

Delmål:

- Lønnsomme kulturnæringsbedrifter.
- Økt omsetningen av egenprodusert duodji og andre kunst- og kulturprodukter.
- Rekruttering til duodjinæringen.

Strategier:

- Fremme lønnsomhet i kultur- og kulturbaserte næringer.

Duodji

Sametingsrådet har bevilget nærmere 3 millioner kroner til fire forskjellige utviklings- og kompetansehevingsprosjekter innenfor duodjinæringen, der merkevarebygging, salg, markedsføring og kompetanscheving er i fokus. Med disse midlene håper sametingsrådet at vi kan øke lønnsomheten i duodjinæringen og heve kompetansen. Det er duodjiorganisasjonene som står ansvarlig for samarbeidsprosjektene. Rådet er spesielt glad for at næringen sjøl tar tak og vil utvikle merkevaren duodji. Rådet finansierte også et ettårig prosjekt, der hensikten er å bedre veiledningsvirksomheten i Midt- og Vest-Finnmark.

Sametingsrådet utførte kontroll av driftstilskuddsordningen i mars 2012. I oppfølgingen av denne har Sametinget finansiert et økonomikurs for duodjiutøvere. Målet er å gjøre duodjiutøvere bedre i stand til å forstå regnskap og det ansvar som følger med det å drive næringsvirksomhet.

- Øke profesjonaliseringen og kommersialiseringen i samiske kulturnæringer.
- Prioritere lærlingeordning og utviklingsarbeid innenfor duodjinæringen.

Skal bidra til:

- Økt lønnsomhet innen duodji.
- Økt lønnsomhet innen forlag, media og kultur.
- 10 lærlinger i duodjinæringen.

9.5 Verdiskaping og nyetableringer

Mål:

- Økt etableringshyppighet, innovasjon og verdiskaping i samisk næringsliv.

Delmål:

- Økt nyskaping, vekst og fornying.
- Økt forskningsaktivitet i næringslivet i samiske områder.
- Høyere kompetanse i næringslivet.
- Flere nyetableringer.
- Økt entreprenørskap.

Strategier:

- Stimulere til samarbeid og aktive utviklingsmiljø i næringslivet.
- Fremme lønnsomhet og profesjonalitet gjennom etablereropplæring og oppfølging.

Oppfølging av etablerere

Etter en anbudsrunde har sametingsrådet engasjert PwC til å følge opp 15 etablerere i Finnmark og Nord-Troms. Målgruppen er de som har fått tilskudd til å etablere nye virksomheter de siste fem årene. Oppfølgingen skal skje gjennom tre samlinger og individuelle samtaler.

- Bidra til kompetanseheving på markeds- og produktutvikling.
- Samarbeide med forskningsmiljøer som har kompetanse innenfor samisk næringsliv.
- Oppfordre videregående skoler til å prioritere entreprenørskap i skolen.

Skal bidra til:

- Økt nyskaping, vekst og fornying gjennom FoU-virksomhet.
- Økt forskningsaktivitet i næringslivet i samiske områder.

10 Regionalutvikling

10.1 Mål

Hovedmål

- Et aktivt og målrettet samarbeid med regionale og lokale myndigheter for å styrke og utvikle samisk kultur, språk og samfunnsliv.

Delmål

- Skape gode rammevilkår for samisk språk, kultur og samfunnsliv gjennom dialog og samarbeid med regionale og lokale myndigheter samt andre relevante aktører.

Strategier

- Optimalisere samarbeidsavtalene med fylkeskommunene.
- Målrettet og prioriterte samarbeidsavtaler.
- En mer aktiv rolle overfor kommunene.
- En helhetlig politikk overfor kommunene.
- Gjennom aktiv virkemiddelbruk styrke samisk språk, kultur og samfunnsliv.
- Styrke samarbeidet med FeFo som en sentral utviklingsaktør i Finnmark.
- Arbeide for å finne alternative finansieringsformer for infrastruktur i områder med spredt bosetting.

11 Samisk samarbeid og internasjonalt arbeid

11.1 Mål

Hovedmål

- Urfolk bestemmer over egen utvikling og har mulighet til å ivareta egne interesser internasjonalt.

Delmål

- En likeverdig sameksistens og utviklingsmuligheter for alle folkegrupper og for begge kjønn i nordområdene.
- Et utstrakt samarbeid mellom samene over landegrensene.
- Sametinget er en selvstendig aktør i samspill med andre i det internasjonale arbeidet.
- Den internasjonale rettsutviklingen for urfolk er bedret.

Strategier

- Arbeide nordisk og internasjonalt for å styrke samisk selvbestemmelse.

Norsk-svensk reinbeitekonvensjon

Sametingsrådet leder gruppa som søker å finne forslag til endringer i norsk-svensk reinbeitekonvensjon. Gruppa består av representanter fra sametingene i Norge og Sverige, Norske reindriftsamers landsforbund, Svenska samers riksförbundet og representant fra Renägersförbundet. Gruppa skal levere et resultat til norsk og svensk regjering innen september 2013.

Som en del av arbeidet i gruppa, arrangerte sametingsrådet dialogmøte med reinbeitedistriktene nord for Saltfjellet 15.11.2012 i Harstad. Tilsvarende dialogmøte med reinbeitedistriktene sør for Saltfjellet ble avholdt 30.1.2013. Tilbakemeldingene på møtene fra reineierne har vært viktige for arbeidsgruppas videre arbeid.

Arbeidsgruppa har avholdt dialogmøte med svenske samebyer 17.1.2013 i Umeå.

Arbeidsgruppa har hatt møter i desember 2012, januar 2013 og planlegger nytt arbeidsmøte i 22. - 23.2.2013 i Oslo.

Forhandlinger om Nordisk samekonvensjon

Det ble avholdt forhandlingsmøte om nordisk samekonvensjon i Helsinki 10. - 11.12.2012.

Forhandlingene har nå gått over i en fase der partene går inn i innholdet på konvensjonsbestemmelsene. Regjeringen har fastsatt mandat for Norges delegasjon i forhandlingene uten forutgående konsultasjoner med Sametinget. Mandatet legger og rammer for at Norge skal forholde seg til eksisterende folkerettslige bindinger. Sametingsrådet tok dette opp på møte med statsråden i Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet 11.12.2012 og varslet at det ville kunne bli nødvendig å komme tilbake til departementet for å konsultere og endre mandatet. Det ble avholdt møte i styret til Samisk parlamentarisk råd (SPR-S) i forkant av forhandlingsmøtet. Samordningen mellom sametingene i forhandlingen skal først og fremst skje gjennom sametingenes delegater. Vanskelige problemstillinger løftes inn til drøfting i SPR-S.

Den permanente arktiske parlamentarisk komité 13. - 14. november 2012

Rådmedlem Marianne Balto deltok på møte i den permanente arktiske parlamentarisk komité som ble avholdt i Inari 13. og 14.11.2012. Samisk parlamentarisk råd (SPR) deltar med 1 fast representant i komiteen. Klemetti Näkkäljärvi har representert SPR i komiteen siden august 2009 og har nå bedt om avløsning fra vervet. SPR styret velger nytt medlem på neste møte. Den permanente arktiske parlamentarisk komiteen består av folkevalgte fra de 8 arktiske landene (Canada, Danmark, Finland, Island, Norge, Russland, Sverige og USA) og Europaparlamentet. Urfolk deltar i samarbeidet som faste deltakere (permanent participants). Et viktig formål med møtene i komiteen er å ha dialog med

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 41 av 449

landet som er leder i Arktisk Råd, og komiteens medlemmer har et særlig ansvar å fremme forslagene i slutterklæringen fra den arktiske parlamentarikerkonferansen. Den 10. konferanse ble avholdt i september 2012. Viktige tema på komiteens møter har vært styringen av Arktis, bruk av naturressurser, og utdannings- og forskningssamarbeid.

For mer informasjon: www.arcticparl.org

Felles møte mellom styret i Samisk parlamentarisk råd og sametingenes representanter i forhandlingen om Nordisk samekonvensjon

Et felles møte ble avholdt 9.12.2012 i Helsinki. Målsettingene med samekonvensjonsarbeidet er å få på plass en konvensjon som styrker samenes rettigheter i alle de tre statene, og som styrker samarbeidet over statsgrensene. Videre er målsettingen å ha ekspertgruppens konvensjonsutkast som en folkerettslig minimumsstandard og implementere FNs deklarasjon om urfolks rettigheter (UNDRIP). Målsettingene er styrende for sametingenes delegater i sitt arbeid om Nordisk samekonvensjon.

- Bidra til en nordområdeutvikling som styrker utvikling av samisk og andre urfolks kultur og samfunn.

Samordningsforum for nordområdene

President Egil Olli deltok på det faste halvårige møtet i samordningsforumet for nordområdene med utenriksminister Espen Barth-Eide og fylkesrådene i Nordland, Troms og Finnmark. Møtet fant sted i Kirkenes den 10.1.13, i forbindelse med 20-års jubileet til Barentssamarbeidet. Hovedtemaet for forummøtet var utviklingen i Russland, med vekt på forståelse, samordning, budskap og virkemidler.

Presidenten tok særskilt opp den vanskelige situasjonen til urfolksorganisasjonen RAIPON (Forbund for de russiske urfolk i nord, Sibir og Russlands fjerne østen / Russian Association of Indigenous Peoples of the North, Siberia and Far East), der russiske myndigheter forsøker å legge ned organisasjonen med begrunnelse i den nye NGO-loven som forbyr uavhengige organisasjoner som mottar støtte utenfor Russlands grenser. I sitt tilsvarende sa Barth-Eide at den nye NGO-loven i Russland antagelig ikke var direkte myntet direkte på RAIPON, og at han i et nylig møte med utenriksminister Lavrov fikk et inntrykk av at situasjonen med RAIPON vil løse seg, men at det er viktig å følge med på konsekvensene. Han oppfordret derfor de øvrige deltakerne i forumet til å viderefremme de erfaringer deres samarbeidspartnere gjør seg. Utenriksminister Barth-Eide understreket at urfolk er en del av kjernen i Barentssamarbeidet, og at Russland ikke kan fjerne dette og tro at andre elementer blir værende.

Andre temaer som ble berørt, var nærings samarbeid med Russland, studentutveksling med Russland, arbeidsinnvandring fra Russland/visumlettelser/Storskog, sikkerhet og beredskap i nordområdene og reiseliv i nordområdene. Partene var enig om at energi kan være et aktuelt tema for det neste møtet.

- Støtte samene i Russland i deres arbeid for en positiv utvikling.
- Gjennom internasjonalt samarbeid skape gode rammevilkår for andre urfolk.

Sametingsrådet har oppnevnt Gunvor Guttorm som samisk representant i den nyopprettede fagkomiteen som skal arbeide med nominering av immateriell kulturarv i Norge til Unescos til Unescos 3 internasjonale lister.

Politisk kontaktmøte mellom sametingspresidenten og statssekretær Larsen i UD

Sametingspresidenten og statssekretær Larsen avholdt møte 13.12.2012. Saker til drøfting var blant annet Statsministermøtet i Kirkenes 3. og 4. juni 2013 i forbindelse med 20-årsjubileet for Barentssamarbeidet, og arbeidet med ny Kirkeneserklæring. Utenriksdepartementet (UD) har hatt i arbeid en uformell arbeidsgruppe i norsk UD som skal arbeide med konsepter og ideer til de formelle drøftingene om Kirkenes II-erklæring. Arbeidsgruppen vil i løpet av høsten 2012 oversende forslag og innspill til formannskapet i Barentsrådet (Norge i 2012-2013). Innspillene vil deretter kunne brukes i en eventuell formell konsultasjonsprosess om en oppdatert erklæring mellom de ulike aktørene i Barentssamarbeidet.

Den nye erklæringen, Kirkeneserklæring II, vil ikke erstatte erklæringen fra 1993, da den fremdeles vil være grunnlaget for Barentssamarbeidet også fremover. Videre vil Kirkenes II-erklæringen fokusere på eksisterende aspekter som revideres. Det er ikke bestemt om Kirkenes II-erklæringen vil bli en politisk erklæring eller en generell erklæring. Utenriksdepartementet har signalisert at det denne gang vil satses på en erklæring med konkrete tiltak, og ikke i form av en FN-resolusjon. Sametinget ga sitt første innspill til arbeidet med Kirkeneserklæringen på politisk kontaktmøte i juni 2012.

Skriftlig innspill fra sametingspresidenten ble overrakt til statssekretæren på møtet 13.12.2012. I innspillet har følgende tiltak blir fremhevet, og bedt om å bli tatt med i erklæringsteksten:

- Urfolksrepresentasjonen styrkes ved at urfolk får fast representasjon på alle nivå i samarbeidet, også representasjon i Barentsrådet.
- Finansiering av urfolkens deltakelse i Barentssamarbeidet ved at regjeringene i Finland, Norge, Sverige og Russland bidrar finansielt til at urfolkene reelt kan delta i samarbeidet og på lik linje med andre deltaker i samarbeidet. Deltakelse innebærer også deltakelse i arbeidsgruppene som forbereder sakene for de politiske nivåene i samarbeidet. Størstedelen av det praktiske arbeidet i Barentssamarbeidet gjøres i arbeidsgruppene, og det er derfor viktig å delta i dette arbeidet. Urfolk er i dag representert i Barentssamarbeidet ved Arbeidsgruppen for urfolk, som har en rådgivende funksjon i forhold til BEAC og BRC.

Videre vises det i innspillet til:

- at resolusjonen fra Barents urfolkskongress 2011, der 70 representanter for nenetserne, samene og vepserne i Barentsregionen møttes i Kirkenes for å diskutere urfolks deltakelse i Barentssamarbeidet, må betraktes som konkret innspill til ny erklæringstekst. Retten til selvstyre og rett til fritt å forme egen økonomisk, sosial og kulturell utvikling er en del av konsensusresolusjonen som ble vedtatt av urfolkskongressen. Disse rettighetene innbefatter selvstyre i saker som omhandler urfolkens interne og lokale saker. En forutsetning for dette er at urfolkene får delta i egen kapasitet der beslutninger fattes. Også på statsnivå.
- at erklæring fra Sameparlamentarikerkonferanse 2011, der 71 samiske parlamentarikere fra Finland, Norge, Sverige og Russland deltok, skal betraktes om konkret innspill til ny erklæringstekst. Konferansen krever bl.a. at sametingene får større innflytelse i arbeidet og prosesser innenfor Barentssamarbeidet og fremmer viktigheten av urfolks fulle og effektive deltakelse i prosessene. Deler av det arktiske området er tradisjonelt samisk territorium, og konferansen forutsetter derfor at det samiske folket gis anledning til å delta i beslutningsprosesser som berører våre områder og ressurser. Samenes folkevalgte organ må tilgodeses med en formell status som sikrer at de fullt ut kan delta i Barentssamarbeidet.

For mer informasjon om arbeidet med Kirkeneserklæring-II:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/nyheter/2012/kirkenes_erklaring.html?id=671982

Barents + 20 Jubileumsseminar i Kirkenes

Barentssekretariatet avholdt jubileumsseminar i Kirkenes 10.12.2012. Dette var et åpent seminar om hva som var drivkreftene bak etableringen av samarbeidet, hvilke resultater som er oppnådd og hva man kan se for seg for det videre samarbeidet. Sametingspresidenten var invitert til å holde et innlegg om resultater for urfolksarbeidet i Barentsregionen. Presidenten trakk frem blant annet. etableringen av Barents urfolkskontor som viktig bidrag. Kontoret ble etablert i 2003. Urfolkskontoret skal blant annet bistå Arbeidsgruppen for Urfolk i Barentssamarbeidet (WGIP), og være et knutepunkt for de samarbeidende aktører når det gjelder urfolksspørsmål. Kontoret skal også koordinere samarbeidet med de øvrige aktører i Barentssamarbeidet.

Presidenten fremhevet videre viktigheten av at det er ansatt en urfolksmedarbeider ved det Internasjonale Barentssekretariatet, etablert i 2008. Barents urfolksår, som ble feiret i 2005, har også vært et viktig bidrag. Formålet med dette initiativet som WGIP og urfolkenes representanter i Barents Regionråd stod bak, var å synliggjøre urfolksdimensjonen i Barentssamarbeidet. Også de siste års arrangementer, Barents urfolkskongresser i 2010 og 2012, er bidrag som er verdt å fremheve. Tema på disse kongressene har bl.a. vært urfolkenes plass i Barentssamarbeidets formelle organer. I dag er ikke urfolk representert i Barentsrådet, men krav om representasjon i alle ledd i Barentssamarbeidets formelle organer er et krav fra urfolk.

For mer informasjon:

<http://www.barents.no/vcien-videre-for-barentssamarbeidet.5072790-41098.html>

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/nyheter/2013/eide-feirer-barentssamarbeidet.html?id=711883>

Møte med den Russiske Ambassade i Oslo

Sametingspresidenten sendte 15.11.2012 brev til den Den Russiske Føderasjons ambassadør i Norge, Viatsjeslav Alfredovitsj Pavlovskij, der presidenten på vegne av Sametinget uttrykker bekymring over avgjørelsen tatt av Justisdepartementet i Den russiske føderasjon om å suspendere virksomheten til urfolksorganisasjonen RAIPON fra 1. november 2012 for en periode inntil 20.april 2013.

RAIPON er en paraplyorganisasjon/ Forbund for de russiske urfolk i nord, Siberia og Russlands fjerne østen/Russian Association of Indigenous Peoples of the North, Siberia and Far East (RAIPON).

Sametingspresidenten anmodet de russiske føderale myndigheter til å etablere dialog med RAIPON, slik at man kunne finne en løsning slik at RAIPON kan fortsette å arbeide for urfolkene, nasjonalt og internasjonalt. Presidenten møtte, etter invitasjon fra den Russiske ambassade, ambassaderåd Svetlana Ozhegova i Oslo 11.12.2012. Ambassaderåden informerte om at suspensjonen av virksomheten til RAIPON ikke var politisk motivert og hadde ingen tilknytning til RAIPONs virksomhet, nemlig å ivareta urfolks rettigheter. Årsaken til suspensjonen var at RAIPON ikke hadde overholdt gjeldende lovgivning samt at den ikke hadde fulgt sine egne vedtekter.

Det ble videre informert om at det var avholdt møte med RAIPON i november, og at de var blitt enig om hvordan de skal løse saken.

Pressemelding fra ambassaden: http://www.norway.mid.ru/press_12_045.html

Forberedende konferanse for WCIP 2014 (Alta 2013)

Det ble holdt et forberedende møte i Alta i januar 2013 med samarbeidsparter fra Finnmarkshallen, Via Egencia og Alta videregående skole. Vi gikk igjennom detaljer tilknyttet praktiske forberedelser som vertskap til å ta i mot ca 800 konferansedeltakere i Alta i juni i år.

På kvelden avholdt Sametinget folkemøte. Vi fikk nyttige innspill tilknyttet kulturelle innslag og hvordan synliggjøre konferansen for lokalbefolkningen i Alta, samt innspill på hvordan involvere lokale underveis i konferansen. De oppmøtte var positivt innstilte til å ha en stor konferanse i Alta med konferansedeltakere fra hele verden.

Sametinget har også inngått et samarbeidsdokument, Memorandum of Understanding, med organisasjonen International Work Group for Indigenous Affairs (IWGIA). IWGIA vil bistå Sametinget med reiselogistikk for konferansens delegater.

FNs klimakonvensjon

Politisk rådgiver Johan Vasara deltok i Norges delegasjon på høgnivådelen i perioden 3. - 7.12.2012 under partsmøtet til FNs klimakonvensjon, COP 18 i Doha, Qatar. Delegasjonsleder på høgnivådelen var statsråd Bård Vegar Solhjell fra Miljøverndepartementet. Samtlige partier på Stortinget var representert gjennom Stortingsrepresentanter fra Energi- og miljøkomiteen og Finanskomiteen. I utvidet delegasjon inngikk også representanter fra sivilsamfunnet i Norge. Norges delegasjon var på omlag 80 personer.

I Doha kom det fram at det langsiktige målet fra FNs klimatoppmøtet i København i 2009 om at den globale oppvarmingen ikke skal overstige 2 grader, ligger fast. Samt at planen om å gi 100 milliarder dollar i året fra 2020 til finansiering av klimatiltak ble stadfestet på nytt. På de internasjonale klimaforhandlingene i Durban i 2011 ble statene enig om en plattform som innebærer at landene skal fremforhandle en ny rettslig bindende klimaavtale innen 2015, som skal gjelde fra 2020.

I Doha ble det oppnådd enighet om at en ny Kyoto2-avtale. Avtalen betyr at Norge, EU, Sveits og Australia forplikter seg til å redusere klimagassutslippene fram mot 2020. Norge skal kutte klimagassutslippene med 20 prosent fram til 2020, det samme gjelder for EU. Men landene som har forpliktet seg i Kyoto2 står for bare 14 prosent av utslippene i verden. USA, India, Kina og mange andre land skal også kutte i sine utslipp fram til 2020, men utenfor en juridisk bindende avtale. Videre ble arbeidsgruppen for langsiktig felles innsats under klimakonvensjonen avsluttet. Mye av innholdet i urfolksperspektivet på klimakonvensjonen sorterte under denne arbeidsgruppen. Utslippsreduksjoner, klimatilpasning, teknologioverføring, redusert avskoging (REDD+), finansiering, samt måling, rapportering og kontroll av klimagassutslipp sto her sentralt. Det skal legges stor vekt på å følge opp og gjennomføre tidligere vedtak om tiltak for klimatilpasning og utslippsreduksjoner frem mot 2020. Dette gjelder også etablerte institusjoner som det grønne fondet for finansiering av klimatiltak i utviklingsland, Den faste finansieringskomiteen, Tilpasningskomiteen og Teknologimekanismen.

Sametingsrådet vil fortsatt jobbe for at urfolksperspektivet i vedtak under FNs klimakonvensjon fra Cancun i 2010 følges opp og implementeres. Dette gjelder særlig sikringsmekanismer knyttet til urfolks rettigheter, tradisjonell kunnskap og deltakelse i beslutninger om redusert avskoging. Det skal også legges til rette for at urfolk kan nyttiggjøre seg av det grønne klimafondet. Det må konsulteres i tråd med FNs erklæring om urfolks rettigheter når klimatiltak og klimatilpasninger planlegges i urfolks områder

12 Andre saker

Konsultasjoner om konsultasjonslovgiving

30.11.2012 var det administrativt konsultasjonsmøte med Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet om en konsultasjons- og saksbehandlingslovgiving. Dette som en del av oppfølgingen av Samerettsutvalget 2. Temaer i konsultasjonene er konsultasjonene som del av selvbestemmelsesretten, forholdet mellom konsultasjoner, innsigelser og klage, hvem konsultasjonsplikten og -retten gjelder, samt forholdet til beslutninger om økonomiske rammer til samiske formål. Saksbehandlingsregler for ivaretagelse av forpliktelser som følger av SP artikkel 27 inngår og som en del av drøftingene. Nytt konsultasjonsmøte berammes etter at Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har foretatt nærmere vurderinger.

Samisk språk og kulturkompetanse i politiet

Sametingsrådet sendte en henvendelse 20.11.12 til Justis- og beredskapsdepartementet og etterlyste retningslinjer for prioritering av samisk språk- og kulturkompetanse ved ansettelser i politiet i samiske områder. Departementet kom med et klargjørende skriv 10.01.13, der det fremkommer at det både er anledning til å vektlegge og også til å kreve slik kompetanse etter en behovsanalyse. Politidirektoratet opplyser om at nye retningslinjer er på plass.

Samiske innsatte og soningsdømtes soningsforhold.

Tiltaksplanen for samiske innsatte og soningsdømtes soningsforhold som det er enighet om mellom sametingsrådet og Kriminalomsorgen region nord etter konsultasjon 19.10.2012, er oversendt Kriminalomsorgens Sentrale Forvaltning. Sametingsrådet ba 28.11.2012 i en henvendelse til Justis- og beredskapsdepartementet om at det igangsettes konsultasjon med Sametinget angående oppfølgingen av tiltaksplanen.

Oppfølging av tiltaksplanen styres av departementets årlige tildelingsbrev til regionene. Kriminalomsorgens Sentrale Forvaltning er ansvarlig myndighet for utarbeidelsen av tildelingsbrev til regionene. Sametingsrådet har meldt fra om at tildelingsbrevene er gjenstand for konsultasjoner med Sametinget.

Eldrepolitikk

11. januar var Sametingets eldreråd og sametingsrådet på audiens hos H.K.H. Kong Harald. Sametinget orienterte Kongen om det arbeidet Sametingets gjør for samiske eldre, og om samiske eldres situasjon i dagens Norge, bl.a. i forhold til språk og kultur og det flerkulturelle aspektet i eldreomsorgen. Videre var nødvendigheten av språk – og kulturkompetanse i helseomsorgen tema, og ønske om en trygg og verdig alderdom også for samiske eldre.

Sametingets eldreråd har hatt styremøter, hvor eldrerådet bl.a. har gitt uttalelse til omorganisering og nedleggelse av SANKS kontorer i lule- og sørsamisk område. Eldrerådet mener at det er uakseptabelt at samiske brukere i det sørsamiske og lulesamiske området mister det tilbudet SANKS har gitt, og at SANKS kontorer i disse områdene må bli permanente.

En annen sak eldrerådet diskuterte, var transport for eldre i forbindelse med lege/røntgen/sykehusbesøk i nord. Sametingets eldreråd registrerer at transporttilbud til eldre som skal på sykehus, røntgen eller legebesøk til en annen kommune enn hjemkommunen, ikke er tilfredsstillende. Sametingets eldreråd vil sende en uttalelse om saken til helse – og omsorgsdepartementet og fylkeskommunene.

I forbindelse med styremøte i Tysfjord hadde eldrerådet møte med Tysfjord kommune, der eldre samers situasjon i Tysfjord var tema. Eldrerådet tok også opp bruken av tospråklighetsmidler i kommunen og spesielt i forhold til eldre og helse – og omsorgstjenesten, skilting og språkopplæring / samiskkurs for ansatte.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 46 av 449

Eldrerådet besøkte også to omsorgssentre for eldre i Tysfjord, hvor vi tok opp problemstillinger som eldre samer kan møte i institusjoner, som språk, kultur, mat og lignende.

Sametingets ungdomspolitiske utvalg - SUPU

Sametingsrådet oppnevnte den 11.12.12. Marthe Marie Kvitfjell som nytt varamedlem til SUPU.

SUPU deltok på Sametingets barnehage- og skolekonferanse og på møte med de nye Samiske veiviserne i november 2012.

SUPU har i perioden hatt et møte.

SUPU har gitt et innspill til sametingsmeldingen om kunst og kultur, hvor viktigheten av at et variert kulturtilbud for samiske barn og unge ble understreket, og samisk idrett ble fremhevet som møteplass som samler barn og unge på tvers av landegrensene. SUPU trakk også fram kultur som basis for arbeidsplasser og egne bedrifter.

SUPUs årlige møte med Barneombudet ble avholdt i Oslo den 31.01.13. Saker på møtet var blant annet opplæring/utdanning, konferansen Digitale nabokjerringe og tematikken der, og nordisk samarbeid mellom barneombudene om samiske saker. Barneombudet skrev en kronikk i forbindelse med Samefolkets dag hvor de blant annet påminner kommunene om deres ansvar for samiske barns samiskopplæring.

SUPU-medlem Áike Niillas Selfors holdt tale under markeringen av Samefolkets dag i Tana.

13 Kunngjøring av nye saker - oppfølging

Sametingsrådets oppfølging av nye saker kunngjort på plenumsmøtet sak 047/12.

Forslag 1: Profileringssteder for samiske lokalsamfunn

I likhet med utviklingen ellers i det norske samfunnet går også den samiske flyttestrømmen til byer og tettsteder. Butenschönutvalget synliggjorde i sin rapport i 2012 at økt forskningsfokus på utviklingsprosesser knyttet til sted, kultur, identitet, innovasjon, entreprenørskap, næringsliv, styring og planprosesser kan øke forståelsen av flytteproblematikken i samisk sammenheng.

Sametingsrådet har i 2012 initiert og bestilt flere utredninger som belyser områder ved denne problemstillingen. Telemarksforskning presenterer i rapporten "Regional analyse av de samiske områdene" utviklingstrekk i befolknings- og arbeidsplassutvikling. Tallene i denne rapporten viser en positiv trend for 2011 hvor flere samiske områder har befolkningsfremgang og vekst i antall arbeidsplasser i både privat og offentlig sektor. Videre finnes en status over det samiske kulturlivet i "Norsk kulturindeks i det samiske området", også utgitt av Telemarksforskning. Den sier noe om hvilke samiske kommuner som rangerer høyest på kulturtilbud. I tillegg har Norut Alta-Álta utarbeidet en rapport som analyserer sysselsettingsutvikling og bedriftsstruktur for kulturnæringer i samiske områder. Den viser til at flere arbeidsplasser i kultur og kulturbaserte næringer gir livskraftige samiske lokalsamfunn. I tillegg synliggjør rapporten at det er flere kvinner enn menn som arbeider i kulturnæringer.

Fra sametingsrådet har ulike prosjekter blitt iverksatt de siste årene. I 2011 startet et 3-årig prosjekt for samisk reiseliv i landsdelen. Prosjektet er godt i gang og ledes av Origo på oppdrag fra Sametinget. I 2012 startet sametingsrådet et prosjekt med mål om å øke sysselsettingen i samiske kultur- og kulturbaserte næringer. Vinteren 2013 legges Sametingets kulturmelding frem som berører flere av områdene nevnt overfor her.

Suksesskriterier kan måles på forskjellige måter og med utgangspunkt i forskjellige variabler. Det er dermed ikke enkelt å finne et fasitsvar for det samiske samfunnet. Telemarkforskning benytter en attraktivitetspyramide i sin regionalanalyse som definerer tre typer attraktivitet som avgjørende for vekst. Disse utgjør attraktivitet for bedrifter i basisnæringen, attraktivitet for besøk og attraktivitet som bosted. Sammen med rapportene om kultur og kulturnæringer kan en her hente noen svar på hva som kjennetegner de stedene som klarer seg til tross for trusselen om fraflytting.

Sametingsrådet mener at med de rapporter og utredninger som foreligger har vi mye informasjon om suksesskriterier. På bakgrunn av denne informasjon etablerer og tilpasses virkemiddelordninger som skal stimulere til vekst og utvikling i samiske lokalsamfunn.

Forslag 2: Etablering av veiviser i samisk

Sametingsrådet er enig i at det er viktig å få flere språkbrukere og mer bruk av samisk språk. Derfor har sametingsrådet i Sametingsmelding om samisk språk flere språkbrukere og mer bruk av samisk som mål.

Økt bruk av samisk er også en grunn til at Sametinget er med på markeringen av Språkåret 2013. Som representantene kjenner til, så har vi flere forskjellige språktiltak som vi skal markere språkåret med. Vi har allerede startet med utlysning av Språkmotiveringsprisen, som det også er redegjort for i rådets beretning. Denne prisen er etablert for å hedre de som gjør en ekstra innsats for samisk språk. Videre har vi igangsatt arbeidet med en samisk språkkampanje, som er Sametingets største bidrag i forbindelse med Språkåret 2013. Denne kampanjen vil sette fokus på bevissthet om hvor viktig det er å velge å bruke eller å lære seg samisk.

For sametingsrådet er det viktig å styrke mulighetene for muntlig språkovertføring mellom generasjoner. I språkprosjektmidlene har vi derfor prioriteringen; "språkarenaer som styrker muntlig språkovertføring mellom generasjoner" i årets budsjett. I tillegg har vi i årets budsjett også økonomiske virkemidler for tradisjonell kunnskap, hvor språk også spiller en stor rolle i kunnskapsovertføringen.

Når det gjelder etablering av veiviser i samisk, så har sametingsrådet i sin redegjørelse om eldrepolitikk tatt opp viktigheten av å sikre opplæring og utdanning i samisk hvor eldre språkbrukere kan være mentorer og språklige forbilder for yngre.

Med bakgrunn i blant annet disse tiltakene er vi allerede i gang med både å jobbe for økte muligheter til å bruke samisk, styrke bevisstheten om bruk av samisk og for å øke mulighetene til språkovertføring mellom generasjoner.

Forslag 3: Dekning av merkostnader for tospråklighet og refusjonssatser for samiskundervisning i grunnskolen

Utdanningsdirektoratet har, på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet, evaluert tilskuddordningen i statsbudsjettets kap. 225.63 Tilskudd til samisk i grunnsopplæringen, dvs. grunnskolen og videregående opplæring, og foreslått nye beregningsmodeller. I slutten av november ba sametingsrådet om konsultasjoner vedrørende forslag til nye beregningsmodeller for tilskudd til opplæring i samisk.

Saka ble tatt opp på møtet mellom Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet og Sametingsrådet 10. 12. 2012, og på møte med Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet 16.1.2013.

Sametingsrådet har bl.a. gitt uttrykk for at endring av samelovens språkregler får konsekvenser for nye beregningsmodeller for tilskudd til opplæring i samisk i grunnskolen målet for tilskuddsordningen bør endres beregningsgrunnlaget (tallgrunnlaget i Grunnskolens informasjonssystem (GSI)) er mangelfullt beregningsmodeller for grunnskolen må tilpasses opplæring i samisk, opplæring i og på samisk,

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 48 av 449

opplæring etter Kunnskapsløftet og Kunnskapsløftet – samisk beregningsmodeller for videregående opplæring må tilpasses endringer i læreplan i samisk som andrespråk og endringer i fag- og timefordeling tilskuddsordningen må omfatte og synliggjøre fjernundervisning og studiehemler for fjernundervisning og læremiddelpedagogikk.

Forslag 4: Reintallstilpasningen i deler av Finnmark

Sametingsrådet vil først understreke at vi forstår belastningen som reintallsvedtakene har påført næringen.

Sametingsrådet inviterte derfor til åpent møte om prosessen med reintallstilpasning i Karasjok og Kautokeino 19.2.2013. Det var godt oppmøte fra de berørte distriktene. Det er tydelig at reintallsreduksjon vil ha både menneskelige, sosiale og økonomiske konsekvenser for den enkelte familie og hver enkelt siida. Sametingsrådet tar bekymringene fra de berørte distriktene på alvor, og vi jobber nå på mange ulike arenaer for å få myndighetene til å igangsette en reintallstilpasning som foregår på en forsvarlig måte.

Prosessene med reintallstilpasning berører mange grupper reindriftsutøvere deriblant ungdom som er i etableringsfasen med egen siidaandel. Disse prosessene er av en slik karakter at fastsatte konsultasjonsprosedyrer må følges. Sametinget har derfor bedt om et møte med Landbruks- og matdepartementet for å bli orientert om statusen i arbeidet med reintallstilpasning. Vi forventer også å bli tatt med på råd i arbeidet fremover, jfr. konsultasjonsprosedyrene. Sametingsrådet jobber for at prosessen med reintallstilpasning skal foregå på en mest mulig rettferdig måte, også for ungdom som er i etableringsfasen med egen siidaandel.

Forslag 5: Dyrelidelsene på Nordlandsbanen

Sametingsrådet har hatt møte med tidligere samferdselsminister Magnhild Meltveit Kleppa og Jernbaneverket angående de mange dyrepåkørsle langs Nordlandsbanen. Dette møtet fant sted i juni 2012. På dette møtet la Sametingsrådet fram sine krav og forslag til tiltak.

Sametingets absolutte krav er at det må settes i gang strakstiltak i form av gjerder, slik at reinpåkørsle minimaliseres betraktelig der målet må være en 0-visjon. I første omgang bør målet være å bygge gjerder der reindriften selv anser det for mest påkrevet. Samferdselsdepartementet må pålegge Jernbaneverket å sette i gang detaljplanlegging av de strekninger der det må settes opp gjerder.

Sametingsrådet viste i denne sammenheng til at man i Sverige har klart utfordringene med å bygge gjerder langs jernbanestrekningene og dermed har redusert antall påkørsler med ca 80 prosent. Den svenske stat har bygget gjerder på til sammen 126 mil langs jernbanelinjer i Västerbotten og Norrbotten. Til sammenligning er jernbanestrekningen fra Trondheim til Bodø på 70 mil. Sametingsrådet viste også i denne forbindelse til at den svenske stat har bekostet gjerdemateriell og bygget gjerdene uten hjelp fra verken reindrifta eller noen annen instans.

Sametingsrådet foreslo at Samferdselsdepartementet tok kontakt med det svenske Trafikverket for å få kunnskap om hvordan arbeidet i Sverige med gjerdebygging ble utført, og samtidig se på mulighetene for å overføre deres erfaringer til norske forhold.

Sametingsrådet viste til at bevilgninger til generelle budsjettposter som vedlikehold, miljø etc. ikke førte til at Jernbaneverket nødvendigvis brukte av de midlene til bygging av gjerder. Som en følge av dette foreslo Sametinget følgende: Sametingsrådet krever at det bevilges øremerkede midler på statsbudsjettet for bygging av gjerder langs Nordlandsbanen. Bevilgningene skal dekke prosjektering, materiell og bygging av gjerdene.

Ikke lenge etter dette møtet gikk Meltveit Kleppa av som minister og Marit Arnstad overtok. Det er en prioritert sak å følge opp saken med bygging av gjerder langs Nordlandsbanen. Sametingsrådet har vært i kontakt med Arnstad og det vil komme i stand et møte med henne.

Forslag 6: Økt kvoter til Kystfiskerne

Sametingsrådet anser forslaget fra Sametingsrepresentant Ragnhild M. Aslaksen, om at en større del av rettighetene til fiske av torsk og andre marine fiskearter skal tilfalle fiskere som bor og driver fiske i sine nærområder, som et viktig bidrag i å ivareta kyst- og fjordbefolkningens rettigheter til fiske. For Sametinget er dette særdeles viktig rettsprinsipp hvor nærhet gir rett eller nærhets- og avhengighetsprinsippet.

Sametingsrådet har merket seg at fordeling av de marine ressursene (torsk, hyse, sei, sild, etc.) skjer etter en fordelingsnøkkel, f.eks. trålstigen, som ikke har vært reviderte siden 1990. Vi vet at forholdene som omhandler bestandssituasjon, flåte, industri, miljøhensyn og samfunnet generelt er totalt annerledes enn hva som var gjeldende i 1990. Ettersom mye av utviklingen innen fiskerierne, som f.eks. ressursgrunnlaget, flåte, landindustri og demografisk utvikling henger nøye sammen, er vi avhengig av at dagens fordeling av fiskeressurser også må stå i forhold til dagens samfunn, og ikke ut fra den spesielle og ekstraordinære ressursituasjon som var i 1990.

Sametinget har helt siden slutten av 1990 - årene fremmet forslaget i Reguleringsmøtet om at ressursfordelingen mellom trål og den konvensjonelle flåten (trålstigen) må reforhandles. Sametinget har til nå ikke fått gehør for sitt synspunkt, men flere og flere aktører i Reguleringsmøtet begynner nå å se hensikten i å få til en ny gjennomgang av ressursfordelingen mellom kyst- og trålflåten. I den senere tid har ulike fiskeriorganisasjoner fremmet lignende forslag som Sametinget. De ønsker at trålstigen revideres og at en større del av fiskeressursene tilfaller kystflåten. Imidlertid har Norges Fiskarlag og Fiskeri- og kystdepartementet valgt å fastholde ressursfordelingen mellom konvensjonelle og trålflåten slik det ble enighet om i 1990.

Sametingsrådet vil fortsette sine innspill om at trålstigen reforhandles og at en større andel av de marine kystressursene tilfalle kystflåten og de som lever og bor i disse områdene

Forslag 7: Samisk språksenter i Oslo

Sametingsrådet er enig med NSR i at flere språkarenaer er viktig for å fremme samisk språk og et språksenter i Oslo vil være en viktig støttespiller for den samiske befolkningen, den samiske barnehagen og det samiske skoletilbudet som allerede finnes i Oslo.

Sametingsrådet ser det som naturlig at et ønske om og et initiativ om å etablere et språksenter må komme lokalt. Det er viktig for at et slikt prosjekt skal lykkes og få bred støtte i lokalmiljøet. Det aller viktigste med et språksenter er at man har gode aktiviteter på senteret. Det være seg både språkopplæring, språkarenaer, språkmotivering og andre aktiviteter. Derfor har Sametinget praktisert at et språksenter skal ha drevet med språkarbeid i 3 år før de kan komme inn på Sametingets budsjett for å få grunntilskudd til språksenter.

Sametingsrådet ser at Oslo kommune har noen miljøer som er aktuelle når det gjelder språkarbeid. Sametinget har fra 2006 gitt driftsstøtte til Samisk hus i Oslo. Samisk hus har siden 2004 søkt og fått støtte fra Sametinget til forskjellige aktiviteter, som språkkurs, barnehagetilbud og andre kulturaktiviteter.

Sametingsrådet har etablert et samarbeid med Oslo kommune. I dette samarbeidet skal Sametinget og Oslo kommune ha to årlige politiske møter. Møtene skal gjennomgå faste temaer som skole- og opplæringsaker, og den samiske barnehagen Cizáš. Andre dagsaktuelle saker kan også meldes til møtene.

Et lokalt engasjement sikrer best resultat. Sametingsrådet vil derfor ikke ta initiativ for å få opprettet et språksenter i Oslo. Et slikt initiativ må komme fra det samiske miljøet i Oslo, Oslo kommune eller andre aktuelle aktører. Dersom det kommer initiativ fra miljøet i Oslo, vil sametingsrådet følge opp saken på ordinær måte.

Forslag 8: Marker nullpunktet i Stilla

Sametingsrådet er enig i at nullpunktet i Stilla er et sted hvor det har funnet sted hendelser av stor betydning for det samiske samfunnet. Vi er også av den oppfatning at det er viktig å markere historiske hendelser som har hatt betydning for det samiske folk. Aksjonen i Stilla medførte til opprettelsen av Sametinget i 1989 som innebar en ny retning i samepolitikken og la dermed grunnlaget for en ny samisk offentlighet.

RidduDuottar museum har av Sametinget fått i oppdrag til å etablere dokumentasjonssenter for Alta-aksjonen, jfr sametingsbudsjett 2012. Grunnideen er at det skal etableres et senter som skal samle inn, ivareta, formidle og utvikle kunnskap om Alta/Kautokeino-saken, og de konsekvenser saken hadde for det samiske samfunnet, både før og etter utbyggingen. Prosjektet skal blant annet gjennomføre en planmessig dokumentasjon av Alta/Kautokeino-saken i et samisk perspektiv, og iverksette konkrete formidlings tiltak, ved bruk av ulike plattformer i egen regi og med samarbeidspartnere.

Sametingsrådet er av den oppfatning at oppdragsgiver vil kunne vurdere og eventuell foreslå markering og markeringsformer for Nullpunktet som er i tråd med samiske verdier i samarbeid med ulike interesser/aktører.

Forslag 9: Digitalá Ránnjááhkku / Samisk nettvakt

Sametingsrådet vil takke for et nyttig innspill i en viktig samisk samfunnsdebatt. Vi har dokumentert kunnskap om diskriminering og mobbing som den samiske befolkning opplever. Dette er alvorlige tall som Sametinget må ta på alvor. Vi vet at særlig våre barn og unge er sårbare for den mobbing og hets som kan finne sted på internett og sosiale nettsteder. Samtidig er det viktig å understreke at denne problematikken også må tas på alvor av ansvarlige norske myndigheter.

Sametingsrådet hadde 13. 12.2012 møte med Likestillings- og diskrimineringsombudet hvor diskriminering og mobbing av samer var tema. Sametingsrådet og Ombudet ble enige om å samarbeide videre gjennom møter med dette tema. Sametingsrådet vil derfor ta innspillet om behov og organisering av samisk nettvakt videre til Likestillings- og diskrimineringsombudet.

Tema vil også være aktuelt å ta opp i kontaktmøter Sametingsrådet har med Barneombudet.

Forslag 10: Sametinget må sikre samiske studieforhold

Vi har i dag to samiske studieforbund. Det er Samisk studieutvalg (SOL) og Sjøsamisk studieforbund (SSF). Sametingsrådet mener at samiske studieforbund er spesielt viktige bidragsytere når det gjelder tilrettelegging av kurstilbud til voksenopplæring.

Sametingsrådet vil ta opp saken med Kunnskapsdepartementet for å se på hva man kan få til i fellesskap slik at samiske studieforbund sikres gode økonomiske rammer og andre rammebetingelser i fremtiden.

Forslag 11: Sikre og verne rettighetene for samiske barn som er funksjonshemmet

Sametingsrådet er opptatt av å sikre og verne rettigheter for samiske barn som er funksjonshemmet. Ivaretagelse av funksjonshemmede barns rettigheter forutsetter gode, klare og tydelige rammer rundt barnet. Det er først og fremst staten som har ansvar for utvikling av tiltak for å bedre situasjonen for funksjonshemmede barn. Staten v/Fylkesmannen skal føre tilsyn med at tilbudet er godt.

Sametingsrådet mener at Sametinget må være en pådriver for at tilsynet skal utføres på en måte som ivaretar samiske barns rettigheter. Dette gjør vi blant annet ved at vi har god dialog med

Fylkesmannen i Nordland som har igangsatt et pilotprosjekt for utvikling av metoder for ivaretagelse av samisk perspektiv i tilsynet.

Sametingsrådet ser at det er viktig å sikre rettigheter for samiske barn som er funksjonshemmet. Dette er et område vi ønsker oss mer kunnskap om. For oss er det også viktig at brukermedvirkning og brukerstyring innenfor helse og sosialtjenesten økes. Vi ønsker at det etableres flere samiske interesseorganisasjoner, som blant annet kan komme med innspill overfor myndighetene. "Det er den som har skoen på som vet hvor skoen trykker". I budsjettet for 2013 ønsker Sametingsrådet derfor å stimulere til større brukermedvirkning og brukerstyring, og vi har lyst ut prosjektmidler som tar sikte på nettopp dette.

I 2011 la Sametinget frem Sametingsmeldingen om opplæring og utdanning. Sametinget vil med denne meldingen sette fokus på utdanningspolitiske utfordringer og prinsipielle sider ved Sametingets rolle i utdanningspolitikken. Formålet med meldinga er å utarbeide en overordnet politikk for opplæringsområdet, og meldingen tar utgangspunkt i den samiske elevens og lærerens hverdag. Skolen er en av våre viktigste samfunnsinstitusjoner. Den er forankret i fortiden og skal ruste oss for fremtiden. Skolen og læreren overfører kunnskap, kultur og verdier fra et slektsledd til det neste. Kompetanse- måhttu- er samfunnets primære ressurs. Satsning på skole og utdanning er derfor avgjørende for at det samiske samfunnet skal utvikles i tråd med det samiske folks egne visjoner, egne prioriteringer og premisser. Opplæringsloven slår fast at alle barn og unge har rett til grunnskoleopplæring. Det er et kommunalt ansvar å sørge for at opplæring gis, jf opplæringsloven.

En av bærebjelkene i skolen er at det skal være et godt samarbeid mellom hjem og skole. For barn med spesielle behov er det særdeles viktig at samarbeid mellom hjem og skole står sentralt i barnets hverdag. Et godt samarbeid vil, slik Sametingsrådet ser det, være med på å sikre gode tiltak og god oppfølging i IP (individuell plan). Ved bruk av IP vil også tverrfaglighet i oppfølgingen sikres. Sametingsrådet vil også nevne at vi har oppnevnt representanter i FUB (foreldreutvalg for barnehager) og FUG (foreldreutvalget for grunnskolen). I FUB sitter Roger Skarvik og i FUG sitter Laila Aleksandersen Nutti. Disse utvalgene er rådgivende organ for Kunnskapsdepartementet i saker om samarbeid mellom barnehage / skole og hjem, og samiske foreldre kan ta direkte kontakt med Skarvik og Nutti.

Sametinget har samarbeidsmøter både med Sámi lohanguovddáš / Senter for samisk i opplæring, Davvi Statped/ Statped Nord og SEAD/ Sámi earenomáš pedagogaláš doarjalus/ Samisk spesialpedagogisk støtte. Et av mange temaer som drøftes i samarbeidsmøtene er blant annet hvilke prioriteringer Sametinget bør legge til grunn for søkerbasert tilskudd hva gjelder prosjekter for utvikling av særskilt tilrettelagte læringsressurser. Dette er viktige drøftinger fordi det er disse kompetansesentrene som har kunnskap og kompetanse om hvilke behov som finnes i barnehager og skoler, når det gjelder læringsressurser. Det er viktig at samiske barn og elever får kvalitative og relevante læringsressurser på samisk. Dette gjelder for alle samiske barn.

Sametingsrådet er enig i at ordninger for avlastning og støtte, som er lagt til kommunene, bør sees på. Det er ofte et spørsmål om ressurser når slike tilbud planlegges. Slik Sametingsrådet ser det er det en klar fordel om foreldre med funksjonshemmede barn organiserer seg i brukerorganisasjoner. På denne måten kan foreldre påvirke de politiske prosesser i kommunen, og barnets behov vil komme klarere til uttrykk.

Forslag 12: Sikre og utvikle samisk språk og kultur; lære barna å lese/skrive/regne ved bruk av moderne pedagogiske metoder

Sametingsrådet er enig i at det må sikres og utvikles samisk språk og kultur ved å tilrettelegge hverdagen best mulig allerede i barnehagen.

Sametingsrådet ser at barnehager med samisk barnehage tilbud kan ha mange og store utfordringer. En av de største utfordringene er rekruttering av samiskspråklige pedagoger og andre ansatte til barnehager. Når det er mangel på fagfolk, blir det også en utfordring når barnehagene skal sikre god kvalitet på innholdet i barnehagen.

Språkopplæring og språkstimulering av barnehagebarn er et av de viktigste områdene innenfor Sametingets barnehagepolitikk. Sametingsrådet vil jobbe aktivt for å styrke og legge til rette for at alle barn får den språkopplæringen de har krav på.

Sametingsrådet har nå utarbeidet ny sametingsmelding om samisk barnehage tilbud. Meldingen setter fokus på innsatsområder og synliggjøring av hvilke utfordringer, mål og strategier man står ovenfor. Sametingsrådet har prioritert seks innsatsområder; innholdet i barnehagene, språkstimulering i barnehagen, språkbadmodeller, rekruttering av samiskspråklige ansatte, pedagogisk materiell, leker og digitale ressurser og samarbeid og sammenheng mellom hjem, barnehage og skole.

Endelig vedtak av meldingen vil bli gjort av Sametingets plenum i februar. Sametingsrådet vil følge opp meldingen med å utarbeide en tilhørende handlingsplan, hvor det skal fremkomme tiltak knyttet til innsatsområdene. I denne prosessen vil det bli prioritert tiltak som berører nye pedagogiske opplæringsmetoder, som for eksempel i forhold til det å tilegne og å bruke språkbadmodeller.

For øvrig ser Sametingsrådet at det er barnehageeiers ansvar å forme barnehagens innhold og velge passende og gode pedagogiske opplæringsmetoder.

Når det gjelder skolen, så har Sametinget myndighet til å fastsette læreplaner i samisk. Det betyr ikke at Sametinget kan bestemme hvilke metoder som skal brukes i undervisningen. Det velger skolene og lærerne selv.

Læreplaner er forskrifter som sier hva elever skal lære. Nå er en del læreplaner foreslått revidert. Læreplanene i samisk, både i samisk som førstespråk og samisk som andrespråk er revidert, og utkast til reviderte læreplaner i samisk er på høring. Høringsfristen er 21. mars. Læreplanene skal tas i bruk fra høsten 2013.

Formålet med justeringene er at læreplanene skal legge bedre til rette for systematisk arbeid med elevenes ferdighetsutvikling. Alle de fem grunnleggende ferdighetene, som omfatter å kunne skrive, å kunne lese, å kunne regne, muntlige ferdigheter og digitale ferdigheter, skal tydeliggjøres.

Viktige endringer i læreplanene er at språkutviklingsperspektivet, progresjonen i å utvikle ordforråd og begrepslæring er styrket. Det er lagt vekt på systematisk arbeid med utvikling av læringsstrategier og at strategier er en del av opplæringen. Faget samisk som førstespråk har ansvar for å utvikle lese- og skriveferdigheter, fra den første leseopplæringen og enkle tekster til forståelsen av stadig mer komplekse tekster.

Sametinget arbeider for at samiske elever skal få en kvalitativt god opplæring. Da kreves det at det er nok samisktalende lærere og læremidler på samisk. Sametingsrådet har arbeidet for å få inn kunnskap om samisk språk og kultur i ordinær lærerutdanning. En stor utfordring er å få flere samisktalende til å velge lærerutdanning. Det er viktig at lærere som er i skolen får mulighet til kompetansheving etter hvert som nye metoder og teknologiske løsninger utvikles.

Sametinget tildeler tilskudd til læremiddelutvikling. Læremidlene skal utvikles etter gjeldende rammeplan for barnehager og læreplaner. Når formell språkkompetanse er vektlagt i læreplanen, forutsetter det at læremidler følger læreplanen.

Sametingets stipendordning skal også bidra til å legge til rette for å ta utdanning i blant annet samisk eller lærerutdanninger.

Forslag 13: utgår

Forslag 14: Fiskeri

Sametingsrådet ønsker at en større andel av fiskeressursene skal tilfalle sjøsamiske og andre kyst- og fjordinteresser.

I Reguleringsmøtet og i konsultasjoner vedrørende ressursfordelingen i 2013 fremmet Sametinget følgende:

Kystfiskekvoten for 2013 må justeres slik at det blir avsatt et kvantum som gjenspeiler økningen i totalkvoten (TAC) i perioden 2010 – 2013.

Sametingsrådets begrunnelse var at kystfiskekvoten måtte justeres i henhold til økningen i TAC etter 2009 da departementet besluttet å avsette en kvote med nedre grense, på 3 000 tonn torsk for å oppfylle Kystfiskeutvalgets innstilling (NOU 2008:5).

Sametingsrådet viste også til at prisprognosene for torsk i 2013 viser en kraftig nedgang, og i tilfelle kystfiskekvoten ikke ble oppjustert i henhold til økningen av totalkvoten (TAC) så ville det medføre en nedgang i kjøpekraften til de fiskerne som er avhengig av å fiske på kystfiskekvoten. Slik Sametingsrådet tolker Stortingets vedtak i behandlingen av Prop. 70 L (2011-2012), var det ingen ønske om at de fiskerne som fisker på kystfiskekvoten skal få redusere sin kjøpekraft. Stortingets ønske var heller det motsatte, nemlig å styrke og trygge det samiske samfunn gjennom nettopp å avsette en kystfiskekvote. For å oppfylle Stortingets ønske i denne sak var det både nødvendig og påkrevd at kystfiskekvote på 3 000 tonn torsk ble justering i henhold til økningen av TAC i perioden.

Sametingsrådet poengterte også at det er mange fiskere som er bekymret for en stor prisnedgang i 2013, og hvis det ikke skjer en økning av torskekvantumet (kvoten) i åpen gruppe og i Kystfiskekvoten som på en måte veier opp for forventete prisnedgangen, så vil disse fiskerne få redusert sin kjøpekraft med ca. 30 %.

Sametingsrådet fikk dessverre ikke gjennomslag for sitt forslag, men det ble enighet mellom Fiskeri- og kystdepartementet, Fiskeridirektøren og Sametinget om at man skal følge situasjonen nøye utover i 2013, slik at man på et senere tidspunkt i 2013 kan rette opp utilsiktede skjevheter.

Forslag 15: Etablering av miljøovervåkingsprogram

Sametingsrådet ser det ikke som hensiktsmessig å etablere et eget miljøovervåkingsprogram i regi av Sametinget. Et slikt program vil kreve store ressurser, dersom det skal gjennomføres på en god måte.

Imidlertid bør Sametinget støtte seg til eksisterende miljøovervåkingsprogrammer, og også medvirke til, og støtte opprettelsen av ytterligere slike.

Merknad, NSRs sametingsgruppe v/representant Aili Keskitalo

Det vises til at visepresident Laila S. Vars til media har uttalt at Sametinget vurderer å trekke seg fra inngåtte intensjonsavtaler med et mineralselskap. Hun har videre uttalt at mineralselskaper overselger avtalen. NSR støtter synet om at mineralselskapene bruker avtalene til å legitimere sin virksomhet utover avtalenes innhold, og viser videre til at enkelte reinbeitedistrikter har følt et press for å slutte seg til slike intensjonsavtaler.

Vi konstaterer at Sametingsrådet i følge denne virksomhetsberetningen til tross for disse uttalelsene fortsatt inngår intensjonsavtaler med mineralselskaper, og også varsler inngåing av nye avtaler. Det synes å være behov for en avklaring om hva som er Sametingsrådets politikk på feltet, og en vurdering av om intensjonsavtalene i realiteten fungerer etter hensikten.

III Votering

Av 39 representanter var 29 til stede. Det ble ikke votert over saken.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Egil Olli, saksordfører	Aili Keskitalo
		Silje Karine Muotka
		Geir Tommy Pedersen
	Egil Olli	
2	Aili Keskitalo	Egil Olli
	Aili Keskitalo	
3	Silje Karine Muotka	
4	Ann-Mari Thomassen	
5	Heidi Persdatter Greiner Haaker	Trond Are Anti
	Heidi Persdatter Greiner Haaker	
6	Arthur Johan Tørfoss	Silje Karine Muotka
		Aili Keskitalo
	Arthur Johan Tørfoss	
7	Marie Therese Nordsletta Aslaksen	Kirsti Guvsám
		Trond Are Anti
	Marie Therese Nordsletta Aslaksen	
8	Agnar Kvernmo	Geir Tommy Pedersen
		Ann-Mari Thomassen
	Agnar Kvernmo	
9	Geir Tommy Pedersen	
10	Mathis Nilsen Eira	Mariann Wollmann Magga
	Mathis Nilsen Eira	
11	Anders Somby jr.	Mathis Nilsen Eira
		Marit Kirsten A. Gaup
	Anders Somby jr.	
12	Mariann Wollmann Magga	Trond Are Anti
	Mariann Wollmann Magga	
13	Inger Eline Eriksen	
14	Per Andersen Bæhr	Ellinor Guttorm Utsi
	Per Andersen Bæhr	
15	Mariann Wollmann Magga	Aili Keskitalo
		Silje Karine Muotka
		Trond Are Anti

	Mariann Wollmann Magga	
16	Ragnhild Melleby Aslaksen	
17	Ellinor Marita Jåma	Rolf Johansen
		Aili Keskitalo
	Ellinor Marita Jåma	
18	Marie Therese Nordsletta Aslaksen	
19	Marianne Balto	Aili Keskitalo
		Silje Karine Muotka
	Marianne Balto	
20	Ellinor Marita Jåma	Trond Are Anti
		Silje Karine Muotka
		Marie Therese Nordsletta Aslaksen
	Ellinor Marita Jåma	
	Egil Olli, saksordfører	

VI Sametingets vedtak

- Sametinget tar Sametingsrådets beretning om virksomheten i perioden 10.11.2012 – 08.02.2013 til orientering.

Behandlingen av saken ble avsluttet 27.02.13 kl. 12:10

Originalspråk: *

Åšši/Sak SP 003/13

Spørsmål til Sametingsrådet i henhold til Sametingets forretningsorden § 11

Arkiv Arkivsaksnr.
SF- 13/190

Saken påbegynt 27.02.13 kl. 15.00

I Dokumentliste

Nr	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel

II Spørsmål og svar

Spørsmål 1, representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe

Samisk helsesenter i lulesamisk område?

Har sametingsrådet gjort noe i forhold til etablering av et samisk helsesenter i lulesamisk område?

Svar til spørsmål 1

Etter at samhandlingsreformen var vedtatt hadde Sametingsrådet et møte med ordførere i Tysfjord og Hamarøy kommune, hvor en prosjektskisse om et flerkulturelt helsesenter lokalisert til Drag i Tysfjord kommune ble presentert. Dette ble presentert bygd opp etter mønster fra i samhandlingsreformens tanker om distriktsmedisinske sentre. Kommunene ville da gå sammen om å søke tilskudd fra regjeringens prosjektmidler for oppfølging av samhandlingsreformen. Sametingsrådet anså prosjektet som spennende, spesielt med tanke på at dette var et samarbeidsprosjekt mellom tre kommuner med lulesamisk befolkning. Kommunene ville komme tilbake til Sametingsrådet når prosjektet er i gang. Sametingsrådet er ikke kontaktet i etterkant av nevnte presentasjon.

Spørsmål 2 representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe

Eventuell åpning for Oljeutvinning i Lofoten, Vesterålen og Senja

NSR sa nei til oljeutvinning i Lofoten, Vesterålen og Senja på NSRs landsmøte i oktober 2010 og reiste sak på Sametinget der vi ba Sametingsrådet fremme saken til behandling på Sametinget.

NSR vektla i saksfremstillingen at havområdet utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja er unikt, verdifullt og viktig å ta vare på. Her gyter den siste store torskebestanden i verden. Kombinasjonen næringsrikt atlantehavsvann og smal kontinentalsokkel gjør havområdene her spesielt rike på naturverdier, og derfor også spesielt sårbare for forurensning. Ei oljeulykke kan få dramatiske konsekvenser.

Verden står overfor dramatiske klimaendringer. Oljeindustrien er Norges største klimaforurensere og har, siden 1990, nesten doblet sine klimagassutslipp. Økt oljeutvinning og bruk av fossil energi skaper negativ klimaforandring og utgjør en direkte trussel i arktiske områder som Lofoten, Vesterålen og Senja. En forurensing i dette området vil ramme utøvelsen av tradisjonell fiskeerinæring.

Sametingsrådet avslø å behandle saken på Sametinget med begrunnelse om at regjeringen i sin politiske plattform 2009-2013 har sagt at de ikke skal åpne for petroleumsaktivitet utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja (Nordland VI og VII og Troms II) i denne stortingsperioden.

NSR mener spørsmålet har fått ny aktualitet når saken om eventuell åpning for konsekvensutredning om oljeutvinning i LoVeSe er blitt debattert i ulike samfunnsforaer og under Stortingets spørretime i den senere tid.

NSR har oppfordret sametingsrådet om å løfte saka for plenum i februar. Visepresident Laila Susanne Vars har uttrykt enighet med NSR om at saken kommer opp på plenum i februar, men sa at Rådet ikke har behandlet saka. Sametingsråd og presidentkandidaten for Ap Vibeke Larsen avviste langt på vei at saken skal behandles på Sametinget, jmf. Sagat av 07.02.13

Har sametingsrådet behandlet saken i Rådet og vil Rådet reise saken fra NSR fra 2010 for plenum i inneværende sametingsperiode?

Har sametinget gitt innspill til Stortingsmeldingen for oppdateringen av forvaltningsplanen for Barentshavet
- Lofoten? I såfall hvilke innspill?

Svar på spørsmål 2

I forhold til dette spørsmålet, så har Sametingsrådet i denne Sametingsperioden forholdt seg til den politiske plattformen for flertallsregjeringen, Stoltenberg II, 2009-2013, som slår fast at det ikke åpnes for petroleumsaktivitet utenfor Lofoten og Vesterålen (Nordland VI og VII og Troms II) i denne stortingsperioden.

Sametinget har ikke gitt innspill i prosessen som knyttet seg konkret til Stortingsmelding nr. 10 - Oppdatering av forvaltningsplanen for det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten av 11. mars 2011. Dette har ikke vært nødvendig fordi Sametingets posisjoner og synspunkter tidligere har vært redegjort for i arbeid med Stortingsmelding nr. 8 - Helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten av 31. mars 2006 og i oppfølgingsarbeidet i etterkant. Sametinget har i skriftlig form, og i flere omganger, vært tydelig på at den økologiske sammenhengen i dette havområdet har til alle tider vært av direkte betydning for utvikling av samisk kultur og samfunn. Sametinget har bedt om at statlige myndigheter identifiserer berøringspunktene i forhold til samiske interesser. Og deretter tar fortløpende kontakt med Sametinget for å avklare behovet for konsultasjoner etter hvert som oppfølgingen av planen skrider frem, og tiltakene konkretiseres.

I oppdateringen av forvaltningsplanen Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten den 11. mars 2011 kom som kjent regjeringen fram til at det heller ikke skal gjennomføres konsekvensutredning etter petroleumsloven utenfor Lofoten og Vesterålen i denne stortingsperioden. Der står saken i dag.

Sametingsrådet vil ta stilling til om det bør gjennomføres en konsekvensutredning etter petroleumsloven utenfor Lofoten og Vesterålen når regjeringen kommer til Sametinget med en slik sak. Etter Sametingsrådets syn vil en beslutning om å gjennomføre en konsekvensutredning være konsultasjonspliktig. Pr dags dato eksisterer det imidlertid ikke en slik sak i regjeringen, derfor avventer Sametingsrådet saken inntil den eventuelt kommer på bordet vårt, slik at vi kan se forslaget til innholdet i saken.

Spørsmål 3, representant Geir Tommy Pedersen, NSRs sametingsgruppe

Utmarkskommisjonen for Finnmark

Hvordan går prosessen med opprettelsen av utmarkskommisjonen for Finnmark

Svar på spørsmål 3

Etter vedtagelsen av finnmarksloven konsulterte Sametinget i seg frem til enighet i 2007 med justisdepartementet om forskrift av 16 mars 2007 nr 277 som ga en del nærmere bestemmelser om finnmarkskommisjonen og utmarksdomstolen for Finnmark.

Utmarksdomstolen er enda ikke opprettet. Sametingsrådet har jevnlig forhørt seg om hvordan dette arbeidet ligger an i departementet og understreket viktigheten av at konsultasjoner om opprettelsen av utmarksdomstolen kommer i gang. Dette har blitt ytterligere aktualisert etter at Finnmarkskommisjonen avla sin første delrapport i mars 2012. Sametingsrådet har sendt brev til Justisdepartementet i mars 2012 og etterlyst fortgang i saken. I løpet av 2012 har domstolsadministrasjonen og dommerforeningen henvendt seg til Justisdepartementet i anledning tidligere nevnte forskrift fra 2007.

Under høringen av forskriften i 2006 innkam det ingen innvendinger mot at Kongen skulle oppnevne utmarksdomstolens medlemmer uten forutgående behandling i Innstillingsrådet for dommere. I 2012 mottok departementet imidlertid innvendinger mot dette fra Domstoladministrasjonen og Den norske Dommerforening, der det etterlyses offentlig utlysning og konkurranse om stillingene samt påpekes behovet for en ordning som ivaretar domstolenes uavhengighet.

Sametingsrådet vil i nærmeste fremtid avgi en høringsuttalelse til denne saken der det påpekes at departementet i henhold til konsultasjonsavtalen skulle ha konsultert Sametinget før denne saken ble sendt ut på høring. Sametingsrådet ber videre om konsultasjoner i denne saken med sikte på å komme til enighet der det vil være av avgjørende betydning at utmarksdomstolen for Finnmark har gode kunnskaper om samisk kultur og samfunnsliv, herunder samiske sedvaner og rettsoppfatninger. Vi vil samtidig understreke behovet for at utmarksdomstolen oppnevnes raskt.

Spørsmål 4, representant Trond Are Anti, NSR/SaB

For Tanavassdraget er det opprettet en bilateral kommisjon for fornyelse av fiskereglene på tvers av vassdragets fiskeområder på begge sider av landegrensen mellom disse to landene. Kommisjonen kom igang med arbeidet sitt sist sommer, og de nye reglene skulle være klare for fiskesesongen 2014. Men det er lite vi får høre fra dette viktige arbeidet. Det kan ikke fortsette slik, mener områdets fiskere. Heller ikke Tanavassdraget fiskeforvaltning kan gjøre så mye med det da det er Miljødepartementet som styrer arbeidet.

Vi er kjent med at sametingene på begge sider av grensen har utnevnt representanter til kommisjonen. Representanten fra norsk side skal være Liss Ellen Ramstad som er ansatt i Sametingets administrasjon.

Kunne Sametingsrådet øve trykk på Miljøverndepartementet eller Sametingets representanter i alle fall så mye at det fattes vedtak i kommisjonen at før det stenges for de siste forhandlingene vil kommisjonen reise rundt i Tanadalen og forhøre seg med områdets fiskere og berørte parter om deres syn på hvordan fastsettingen av fiskereglene burde skje? Spesielt om hvordan reglene burde være i framtida i forhold til lokalbefolkningens fiske og de tilreisendes fiske.

Svar til spørsmål 4

Sametingsrådet har gjennom sin representant allerede i en tidlig fase av arbeidet anmodet om åpenhet. Sametingsrådet er kjent med at det kommer til å bli avholdt to åpne møter i april, et i Tana og et i Karasjøk. Og et møte i mai som en del av delegasjonens arbeid. Jeg er fornøyd med at vi blir lyttet til i denne saken.

Sametingsrådet holdes orientert av Sametingets representant i forhandlingsdelegasjonen om forhandlingen med Finland. I forbindelse med det andre forhandlingsmøtet la sametingsrådet ut en artikkel om forhandlingene på vår hjemmeside (samediggi.no). Det blir også lagt ut informasjon på vår kalender fortløpende når forhandlingsdatoene blir fastsatt.

Det er en selvfølge for meg at Tana Fiskeforvaltning på samme måte holder dem de representerer orientert om arbeidet. Jeg vet også at TF på sine folkemøter i desember ga informasjon om forhandlingen til lokalbefolkningen.

Det er Miljøverndepartementet som leder den norske delegasjonen og som har ansvaret for prosessen. Delegasjonene hadde første forhandlingsmøte i juni og det andre møtet i desember 2012. Neste møte er i mai i år. Det tas sikte på å få en ny overenskomst med Finland i 2015.

Spørsmål 5, representant Trond Are Anti, NSR/SaB

Næringer

Sametinget arrangerte 22.-23.01.2013 et seminar for representanter for næringene i Karasjok. Hvor stor er interessen fra representanter for næringslivet for slike arrangementer i regi av Sametinget?

Etter seminaret kom det fram både ros og ris fra næringslivsrepresentantene på deler av Sametingets næringsvirksomhet.

Jeg har hørt blant annet via media at næringslivsrepresentantene er misfornøyde med at folk fra Sametinget glimer med sitt fravær i områder der det skjer næringsvirksomhet, for eksempel i kommunene. Grunnen til at næringslivsrepresentantene vet lite om Sametinget næringsordninger, kan være det at Sametinget er lite tilstede i disse områdene.

Samtidig har jeg hørt at næringslivsrepresentantene er kritiske til at det er liten kontakt over landegrensene og få næringsordninger som fungerer over landegrensene! Hvordan vurdere Sametingsrådet saken? Hvordan vil Sametingsrådet møte disse utfordringene?

Svar på spørsmål 5

Sametingsrepresentanten Trond Are Anti spør om Sametingets synlighet i forhold til næringslivet og kommunene. Sametinget inviterte til næringsseminar med kommunene i det geografiske virkeområde for Sametingets virkemidler til næringsutvikling. Sametinget inviterte også de aktørene som sitter i fag- og utviklingsforum til verdiskapingsprogrammet for kombinasjonsnæringer og Samisk reiseliv. I tillegg var også næringslivet og andre interesserte velkommen.

I dette seminaret fikk Sametingsrådet mange viktige tilbakemeldinger på bruken av Sametingets virkemidler. De viktigste signalene som Sametinget fikk, var for det første at virkemidlene treffer og fungerer godt, og for det andre at Sametinget kan jobbe for å synliggjøre disse virkemidlene bedre overfor både kommunene og næringslivet.

Seminaret i seg selv var en del av arbeidet som Sametingsrådet har satt i gang for å være mer synlig overfor kommunene og næringsaktørene. Samtidig krever en slik synlighet administrative ressurser, som er en knapphet per i dag.

Spørsmål 6, Sile Karine Muotka, NSRs sametingsgruppe

Sametingets strategi for å sikre et samisk rus- og psykiatritilbud

Det har de senere år skjedd en omstrukturering av behandlingstilbud i form av nedleggelse av tilbud i form av DPS (distriktpsykiatriske sengeposter) i blant annet Tana, Seidajok behandlingshjem i Tana,

planer om flytting av Finnmarksklinikken, bortvalg av Finnmarkskollektivet som tilbyder og flere andre lignende reduksjoner og innsparinger i behandlingstilbud.

Hva har sametingsrådet slags strategi i forhold til disse prosessene, og hvordan bidrar Sametinget og styrerepresentant i Helse Nord til å sikre samiske pasienter gode og tilpassede behandlingstilbud?

Svar på spørsmål 6

Nedleggelsen i 2003-2005 av Finnmarks eneste døgninstitusjon for barne- og ungdomspsykiatri, Seidajok barnepsykiatriske behandlingshjem i Tana nevnes.

Helse Finnmark ønsket å bruke Universitetssykehuset i Nord-Norge, med begrunnelse i et tyngre barnepsykiatrisk fagmiljø i Tromsø. SANKS' Ungdomspsykiatriske Avdeling (SANKS/UPA) i Karasjok ble opprettet med 2 øremerkede plasser for samisk ungdom delvis som et resultat av nedleggelsen av Seidajok barnepsykiatriske behandlingshjem. I tillegg ble det opprettet to ambulante team, hvorav ett team er underlagt SANKS og BUP-Kirkenes (ambulant team midt/øst). SANKS har ansvar for å gi den samiske befolkning et kulturtilpasset tilbud innen psykisk helsevern. Daværende Sametingsråd ønsket å beholde Seidajok barnepsykiatriske behandlingshjem, men nådde dessverre ikke frem.

Kommentert [lvs1]: Dette avsnittet bør kanskje tas ut. I alle fall, hvis vi vet at det er begrunnelse så må vi ha dokumentasjon.e avsnittet

Kommentert [lvs2]:

Sametingsrådet er oppmerksom på at anbudsrundene som Helse Nord har foretatt i forhold til Finnmarkskollektivet i Langfjordbotn/Laggvuonbatta kan ha uheldige konsekvenser for tilgjengeligheten av langtidsbehandlingstilbud til samiske rusmisbrukere. Det bør også for samiske rusmisbrukere gis et mangfold av tilbud innen rusomsorgen.

Sametingsrådets utgangspunkt er at samiske pasienter er bosatt over hele landet og har rett til helsetilbud som tar utgangspunkt i samisk språk og kultur. Med bakgrunn i dette mener Sametinget det er nødvendig å legge til rette for at SANKS behandlingstilbud innen psykisk helse for samiske pasienter utenfor Finnmark videreføres. Sametinget ser det som naturlig at SANKS også har en sentral rolle når det gjelder oppbygging av rusbehandling for samiske pasienter i et nasjonalt perspektiv. SANKS har i flere år jobbet med psykisk helsevern og rusproblematikk fra et samisk språk og kulturperspektiv, og har gjennom sitt arbeid med utviklet kunnskap og erfaring som er verdifull når det gjelder rusbehandling for samiske pasienter. Sametingsrådet har derfor i arbeidet med Stortingsmelding nr 30 – en helhetlig rusmiddelpolitikk påpekt at tverrfaglig spesialisert rusbehandling bør så langt det lar seg gjøre samordnes med strukturen for tjenester innen psykisk helsevern. Sametingsrådet har i oppdragsdokumenter for 2013 sørget for følgende mål for helse Nord: Helse Nord RHF har i samarbeid med Samisk nasjonalt kompetansesenter – psykisk helsevern (SANKS) og øvrige regionale helseforetak vurdert hvordan kliniske tjenester til samiske pasienter skal videreføres og organiseres. Dette bør ses i sammenheng med en eventuell søknad om SANKS status som en nasjonal kompetansetjeneste.

Samtidig skal Helse Finnmark gjennomgå ulike deler innenfor eget virke innenfor ulike felt. I denne sammenheng inviterte Helse Finnmark Sametinget til et informasjonsmøte rundt prosjektet "Videreutvikling og ny organisering av psykisk helsevern (PHV) og tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB)". Helse Finnmark har begrunnet prosjektet med at de gjennom nye investeringer ønsker å samle spesialisttjenester under samme tak og dra nytte av felles ressurser. Inkludert i prosjektet er behovet for utvikling og forbedring av spesialisttilbudet til den samiske befolkningen. Fra Helse Finnmarks side planlegger man investeringsprosjektet "Samisk helsepark", som omhandler både samlokalisering av psykisk helsevern og somatikk.

Sametingsrådets har som mål at SANKS nasjonale funksjon skal videreutvikles. I dette ligger at Helse Finnmarks videre organisering av helsetilbudet må ta hensyn til SANKS nasjonale rolle. Sametingsrådet mener derfor at det videre arbeidet i Helse Finnmark må sees i sammenheng med oppdragsdokumenter for Helse Nord, og Sametingsrådet vil følge dette videre opp med både helseforetakene og Helse- og omsorgsdepartementet. Sametingsrådets klare standpunkt er at selv om

dagens omstruktureringer og reformer innføres, så skal tilbudene til samiske pasienter og brukere sikres og tilpasses.

III Votering

Av 39 representanter var 24 til stede. Det ble ikke votert over saken.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Ann-Mari Thomassen	
	Ellinor Marita Jåma	
	Ann-Mari Thomassen	
	Ellinor Marita Jåma	
2	Ann-Mari Thomassen	
	Vibeke Larsen	
	Ann-Mari Thomassen	
	Vibeke Larsen	
3	Geir Tommy Pedersen	
	Egil Olli	
	Geir Tommy Pedersen	
	Egil Olli	
4	Trond Are Anti	
	Marianne Balto	
	Trond Are Anti	
	Marianne Balto	
5	Trond Are Anti	
	Marinne Balto	
	Trond Are Anti	
	Marianne Balto	
6	Silje Karine Muotka	
	Ellinor Marita Jåma	
	Silje Karine Muotka	
	Ellinor Marita Jåma	

Behandlingen av saken ble avsluttet 27.02.13 kl. 16.00

Originalspråk: Norsk

Åsli/Sak SP 004/13

Kunngjøring av nye saker

Arkiv Arkivsaksnr.
SF- 13/191

Saken påbegynt 27.02.13 kl. 16.00

I Dokumentliste

Nr	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	26.02.13	Representant Ronny Wilhelmsen, Arbeiderpartiets sametingsgruppe	Sametingets rolle og representasjon i vernestyrer
2	26.02.13	Representantene Ronny Wilhelmsen og Geir Johnsen, Arbeiderpartiets sametingsgruppe	Rekruttering til fiskeryrket
3	26.02.13	Representant Per A. Bahr, Flyttsamelisten	Reindriftskommisjonen
4	26.02.13	Representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe	Reinstallasjonsprosessen
5	26.02.13	Representant Kirsti Guvsám, NSRs sametingsgruppe	Konsekvenser av at reindrifta utsettes for hardt press
6	26.02.13	Representant Geir Johnsen, Arbeiderpartiets sametingsgruppe	Samisk språkopløring velges bort
7	26.02.13	Representantene Geir Johnsen og Ronny Wilhelmsen, Arbeiderpartiets sametingsgruppe	Oljeutvinning i Nord, må gi styrket samferdsel
8	26.02.13	Representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe	Planer om tilleggsutbygging i Håkvikvassdraget i Narvik kommune vil ramme Skjomen reinbeitedistrikt på en meget uheldig måte
9	26.02.13	Representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe	Hålogaland Krafts planer om etablering av Sula Kraft - og pumpeverk i Gratangen og Skånland kommune
10	26.02.13	Representantene Mariann W. Magga og Marit Kirsten A. Gaup, Arbeiderpartiets sametingsgruppe	Sametingets innsigelsesrett
11	26.02.2013	Representant Trond Are Anti, NSR/SáB	Opprette organisert kommunikasjon (kontaktinstitusjon) mellom Sametinget og den samiske befolkningen
12	26.02.2013	Representant Trond Are Anti, NSR/SáB	Samisk leksehjelp

II Forslag

Forslag 1, representant Ronny Wilhelmsen, Arbeiderpartiets sametingsgruppe

Sametingets rolle og representasjon i vernestyrer.

I løpet av året behandler sametinget forslag på personer for å representere i forskjellige styrer og utvalg. Disse personene skal representere den samiske befolkningen og ivareta det samiske synet så langt det lar seg gjøre innenfor gitte rammer i styrene og utvalgene. Sametinget har mange medlemmer i Nasjonalparkstyrene i Norge, i vernesaker har Sametinget mange vedtak som gir gode retningslinjer for Sametingets syn.

Sametinget foreslår navn på medlem og vara til Nasjonalparkstyrene og Miljøverndepartementet velger styremedlemmene ut fra på forhånd gitte kriterier. Når Miljøverndepartementet har valgt disse medlemmene får de også tildelt vedtekter på hvilket grunnlag styret skal treffe vedtak og hvilke lover, regler og planer som gjelder.

Miljøverndepartementets gitte forutsetninger for styret vil i enkelte tilfeller bryte med Sametingets syn på saker. Når dette skjer vil den personen som er valgt for å representere den samiske befolkningen havne i et dilemma, da kan man kan stå for sametinget syn og bryte med vedtatte lover og regler eller man kan fremme Sametinget syn. Hvis man fremmer Sametinget syn står man i fare for at departementet overprøver vedtaket og bruker oppsettende virkning, dette kan igjen føre til at det går ut over den samme samiske befolkningen vi er satt for å ivareta.

På dette grunnlaget fremmer jeg forslag på at Sametingsrådet innkaller alle som er foreslått av Sametinget og sitter i forskjellige vernestyre til et møte/seminar om temaet og problemstillingen som er synliggjort ovenfor.

Forslag 2, representantene Ronny Wilhelmsen og Geir Johnsen, Arbeiderpartiets sametingsgruppe

Rekruttering til fiskeryrket

Ungdommer må få tildelt kvoter for å kunne komme seg inn i fiskeryrket på en lettere måte. Når ungdommer får tildelt kvoter vil inngangsbilletten til fiskeryrket bli mye billigere og man vil sikre rekruttering på en helt annen måte.

Statistikken forteller at det foregår en forgubbing i fiskeryrket, denne trenden ønsker vi i Arbeiderpartiets sametingsgruppe å snu.

Forutsetningen for denne kvotetildelingen bør være at den er tidsbegrenset og at den bare tildeles ungdommer som fisker i lag med en erfaren fisker på hans båt.

På denne måten får ungdommer opplæring i fiskeryrket av en erfaren fisker og ungdommen trenger ikke å foreta store investeringer i båt og utstyr.

Etter en nærmere angitt tid, får ungdomsfiskeren tildelt kvote og blir overført til blad B i fiskermantallet.

Ber om at Sametingsrådet følger opp intensjonen i saken.

Forslag 3, representant Per A. Bæhr, Flyttsamelist

Reindriftskommisjonen

Sametinget må jobbe for å få etablert en egen juridisk reindriftskommisjon som skal avklare beiterettighetene mellom sidaene før de kan tas inn i den nye jordskifteretten.

Forslag 4, representant Aili Keskitalo, NSRs sametingsgruppe

Reintallstilpasningsprosessen

Det vises til Sametingets vedtak om reintallstilpasningsprosessen fra november 2012. Denne saken har dessverre ikke hatt den utviklingen Sametinget oppfordret til. Reintallstilpasningen fortsetter uten at man har etablert kompenserende ordninger, eller har noen oversikt over konsekvensene for enkeltpersoner, familier eller lokalsamfunn.

Det konstateres at Landbruks- og matdepartementet fortsatt ikke har tatt inn over seg de momentene Sametinget påpekte i sitt vedtak. Sametinget bør snarest henvende seg til Stortinget med en oppfordring om å gripe inn i saken. Stortinget behandlet for noen uker siden Riksrevisjonens rapport om Riksrevisjonens undersøkelse av bærekraftig reindrift i Finnmark. I forbindelse med debatten kom det fram at stortingsrepresentantene har forstått at dette er en veldig kompleks sak, men uten at de kan sies å være fullt ut opplyst om saken.

Vi registrerer den kritikken som reises fra flere stortingsrepresentanter mot sittende og tidligere landbruksministre, reindriftsforvaltning og reindriftnæringa for sendrektighet i arbeidet med å tilpasse reintallet i Finnmark. Riksrevisjonens rapport og annen dokumentasjon i saken viser at situasjonen for reindrifta i Finnmark er kompleks, og langsiktige løsninger krever en mangesidig tilnærming. Sametinget bør oppfordre Stortinget til å arrangere en høring om reintallstilpasningen, både for å klarlegge dagen situasjon, men også for å se nærmere på grunnlaget for og oppfølgingen av tidligere politiske og forvaltningsmessige beslutninger. En slik prosess kan være av avgjørende betydning for å få det best mulige saksgrunnlaget for Stortingets beslutninger, og det vil samtidig kunne bidra til å styrke det samiske samfunnets tillit til de avveiningene som gjøres. Det forutsettes at representanter for reindriftnæringa, samiske organisasjoner og Sametinget deltar med sine innspill, og slik bidrar til en åpen dialog om reindriftras rammevilkår og framtid.

Sametinget bør understreke betydningen av at man i tillegg til en gjennomgang av forhistorien også fokuserer på behovet for en vurdering av økonomiske, sosiale og kulturelle konsekvenser av reintallstilpasningen og behovet for oppfølgende tiltak, betydningen av avklaring av beitegrenser og ikke minst vurdering av det juridiske grunnlaget for evt. tvangstiltak.

Forslag 5, representant Kirsti Guvsám, NSRs sametingsgruppe

Konsekvenser av at reindrifta utsettes for hardt press

NSR ønsker forskning på hvilke helsemessige og sosiale konsekvenser det har for enkeltmennesker og familier når reindrifta utsettes for sterkt press utenfra. Sametinget må påpeke dette forskningsbehovet overfor aktuelle forskningsinstitusjoner.

Det er kommet et forslag om prosentvis tvangsslaktning i reindrifta, noe som vil få store konsekvenser. Vi vet også at reindrifta er utsatt for annet press som arealinngrep og hyppig negativ medieomtale.

NSR ønsker at det belyses hvilke helsemessige og sosiale konsekvenser det har for enkeltmennesker i reindrifta, spesielt med tanke på barnas oppvekstvilkår. Det er viktig å belyse hvordan det er for barn å vokse opp i reindrifta som er utsatt for så mye press. Dette er viktig å belyse fordi man da eventuelt kan sette inn nødvendig tiltak, i tillegg til at det vil bidra til økt forståelse for barnas og familienes situasjon. Det vil også bidra til at man ser reindrifta fra et helhetlig perspektiv og ikke bare fokuserer på næringsaspektet.

Forslag 6, representant Geir Johnsen, Arbeiderpartiets sametingsgruppe

Samisk språkopplæring velges bort

Arbeiderpartiets sametingsgruppe ser med bekymring på muligheten for bort-valg av samiskundervisning i overgangen mellom mellomtrinnet og ungdomsskole. I dag gis eleven den fulle rett å velge bort samisk som fag når dem begynner på ungdomstrinnet. Dette valget kan eleven ta uten samtykke fra foresatte. Sametingsrådet må i sitt arbeid med samiskopplæringen opp mot utdanningsdirektoratet og utdanningsdepartementet få endret elevens rett til dette. Det må være foresattes rett å avgjøre om eleven skal ha samiskundervisning på ungdomstrinnet.

Forslag 7, representantene Geir Johnsen og Ronny Wilhelmsen, Arbeiderpartiets sametingsgruppe

Oljeutvinning i Nord, må gi styrket samferdsel

Sametinget registrerer det økte presset for utvinning i havområdene utenfor Nordland, Troms og Finnmark. Stortinget skal etter hvert ta standpunkt til flere konsekvensutredninger. Sametinget ser det som naturlig at hele samfunnsnyten belyses i slike konsekvensutredninger. Spesielt bør samferdsel i landsdelen være en del av dette, med store avstander og et veinett som ikke er dimensjonert for en økning av landtransporten som økt oljeutvinningsaktivitet vil gi. Sametinget ser det som naturlig at konsekvensutredningene sier noe om fordeling av overskudd fra oljeutvinning til samferdsel på

landområdene i Nordland, Troms og Finnmark. Videre bør det være et klart krav i utvinningskonsesjoner, når disse blir gitt, at konsesjonsmottaker skal tilbakeføre del av overskudd for å bygge opp veinettet i regionen som blir berørt av den økte aktiviteten. Sametinget ser det som et viktig tiltak, for å skape bolyst og aktivitet i distriktene, at en bedret infrastruktur bygges opp som resultat av økt utvinning av naturressurser i nærhet av der utvinningen skjer.

Forslag 8, representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe

Planer om tilleggsutbygging i Håkvikvassdraget i Narvik kommune vil ramme Skjomen reinbeitedistrikt på en meget uheldig måte

Saken omhandler konsesjonssøknad fra Nordkraft Produksjon AS om en tilleggsutbygging i Håkvikvassdraget i Narvik kommune. NSR mener dette vil ramme Skjomen reinbeitedistrikt på en meget uheldig måte.

Skjomen reinbeitedistrikt (heretter RBD) er et lite distrikt både m.h.t. areal, reintall og sidaandeler. Det gjør at reinbeitedistriktet er spesielt sårbar overfor inngrep. Det gjelder også fordi det er et helårsdistrikt. RBD har blitt utsatt for en rekke inngrep gjennom de siste ti-år, hvor Skjomenutbyggingen er den største. Det øker sårbarheten vesentlig.

Utbyggingen vil gjøre direkte inngrep i kalvingsområdet. Utbyggingen i Håkvikdalen vil berøre viktige vinterbeiter. Håkvikdalen er mye benyttet til sommerbeite. Forstyrrelser vil kunne føre til redusert slaktevekt. Det vil også kunne øke tapet av kalv.

I konsesjonssøknadsprosessen er det gjort en utredning/fagrappert om reindrift. Denne er sterkt preget av at den mest sannsynlig ikke er utført av personer med førstehåndskunnskap om reindrift. Utrederne har benyttet seg av Statens Vegvesens Håndbok som ikke er ment for reindriftnæringen som er totalt forskjellig fra andre primærnæringer. Det er blant annet reindriftsfaglig uforvarselig å foreta en klassifikasjon av beitemene da de sett over tid alle er like viktig for RBD.

NSRs sametingsgruppe viser til Sametingets samarbeidsavtale med NVE og ber sametingsrådet påpeke overfor NVE at man er pliktig til å vurdere forholdet til folkeretten før det treffes vedtak i saken. Alle relevante opplysninger må innhentes i saken før man treffer vedtak. Også planlagte utbygginger må tas med i betraktningen. Blant annet må planene om bygging av ny 420 KV linje Ofoten - Skaidi tas med i betraktningen.

I følge NOU 1997: 5 s.58 kan selv et lite inngrep være i strid med folkerettens urfolks vern hvis det fra tidligere har vært inngrep som til sammen fører til at en overskrider den terskel som folkeretten oppstiller.

NSR er sterkt kritisk til en tilleggsutbygging av Håkvikvassdraget i Narvik kommune. NSR vurderer inngrepet som kritisk for Skjomen reinbeitedistrikt. NSR ber sametinget vurdere saken fortløpende og be om konsultasjoner i saken før det treffes vedtak i saken.

Forslag 9, representant Ann-Mari Thomassen, NSRs sametingsgruppe

Hålogaland Krafts planer om etablering av Sula kraft - og pumpeverk i Gratangen og Skånland kommuner

NSR viser til Hålogaland Krafts konsesjonssøknad om kraftutbygging i Skånland og Gratangen kommuner, SULA kraft.

Den planlagte kraftutbyggingen vil berøre Foldvikvassdraget, Segeldalsvassdraget, Rørelv/Olderelvvassdraget, Hilleshamnvassdraget og Dudalsvassdraget på Gratangshalvøya i Gratangen og Skånland kommuner Troms.

Dette er områder som i sin helhet ligger innenfor 22 Grovfjord Reinbeitedistrikt sine beiterettighetsområder og som er i kontinuerlig bruk av reinbeitedistriktet. 22 Grovfjord reinbeitedistrikt dekker Skånland, Evenes og Gratangen kommuner, samt deler av Narvik og Tjeldsund kommuner.

Utbyggingsplanene vil ha negative konsekvenser av stor betydning for den rettighetsbaserte reindriften i området.

Tiltakene som er skissert i konsekvensutredningen utført av SWECO, vil berøre viktige reindriftsområder som er av særlig høy verdi for reindriften. Inngrepene vil berøre viktig vårland og høst- og vinterbeiteområder. Vårbeiteområdene er svært utsatt for inngrep på grunn av beliggenheten. Tiltakene vil også berøre særdeles viktig kalvingsland for reinen. Videre er vinterbeiteområdene viktige for reinflokkene når beitene låser seg ved ising i høyereliggende områder. Oppdemninger/neddemninger av vassdragene vil medføre til endrede isforhold. Dette vil bety usikre isforhold som vil skape problemer for reinens tradisjonelle trekk- og flytteleier. Det blir vanskelig å få reinflokkene til å ta seg over vassdrag med usikker is.

NSR påpeker at de negative konsekvensene ved kraftutbyggingene vil bli store for rettighetshavere ved 22 Grovfjord reinbeitedistrikt. Inngrepene vil berøre viktige reindriftsområder av høy verdi for reindriften. NSR mener reinbeitedistriktet må involveres i større grad enn tilfellet har vært til nå.

Samerettsutvalget II har utredet den samiske befolknings rettsstilling når det gjelder retten til, disponeringen og bruken av land og vann i samiske bruksområder i Troms og Nordland og sørover. Samerettsutvalget II har avgitt sin innstilling og kommet med forslag til løsninger på endringer i rettstilstanden som er påkrevd for å trygge den samiske befolknings adgang til å utnytte naturressursene i samiske bruksområder.

Innstillingen og forslagene er ikke behandlet av Stortinget. Det forventes at dette vil skje i stortingsperioden 2013- 2017.

Kraftutbyggingsplanene til Hålogaland Kraft ligger innenfor det mandatområdet som Samerettsutvalget II har utredet og foreslått løsninger for.

NSR er sterkt kritisk til inngrep i kraftutbygginger som tilsier endret bruk av utmark inntil Regjering og Storting har behandlet forslagene fra Samerettsutvalget II.

Sametinget må involveres i planarbeidet og beslutningsprosessene slik at intensjonene i GrL § 110 a, ILO-konvensjon nr. 169 og FN- konvensjonen om sivile og politiske rettigheter oppfylles.

I konsekvensutredningen fra SWECO, kommer det frem at Sametinget ikke er tilstrekkelig involvert i planprosessene for Sula kraftutbygging. NSR mener dette ikke er akseptabelt da kraftutbyggingsplanene omfatter områder som i sin helhet berører samiske tradisjonelle bruksområder. Den historiske samiske bruken av området er blant annet dokumentert gjennom arkeologiske utgravninger og undersøkelse av vegetasjonen.

Vi viser blant annet til Oddmund Andersen: Flyttefolk ogbofaste. En studie av samisk bosetting i Sør-Troms og NordreNordland. (Dr.art. avhandling), Universitetet i Tromsø 2002, samt til Oddmund Andersen: " I Riebevággi er det spor etter tidlig reindrift", i: OTTAR, populærvitenskapelig tidsskrift fra Tromsø Museum, Universitetsmuseet, nr 1/1999, s. 11-16 Oddmund Andersen har datert en reindriftssamisk boplass i Riebevággi / Revdalen i Grovfjord tilbake til mellom 1325 og 1435. Det kan sannsynliggjøres også tilsvarende reindriftssamiske boplasser andre steder i området. Det er

dessverre ikke gjennomført kulturminneregistreringer i hele tiltaksområdet, men også SWECO mener det er sannsynlig at området omfatter potensial for funn av ikke-kjente fredete kulturminner. NSR støtter ikke vurderingene til SWECO om at kulturminneregistreringer kan gjøres i etterkant av godkjenning av konsesjon for utbygging og i forbindelse med detaljplaner. NSR er betenkt til at NVE kan være i ferd med å etablere en praksis som overser Sametingets forvaltningsmyndighet for samiske kulturminner.

NSR påpeker viktigheten av at Sametinget involveres i tilstrekkelig grad i det videre planarbeidet jmf. gjeldende lovverk.

Tiltakene vil medføre til at lokalbefolkningens bruk og utnyttelse av området blir kraftig forringet ved en eventuell kraftutbygging. Naturen brukes mer og mer av både lokalbefolkningen og tilreisende. Hele Gratangshalvøya er mye i bruk i tursammenhenger og i idrettslige sammenhenger. Det foregår jakt, fiske, børsanking og rekreasjonsaktiviteter i området. SWECO konkluderer selv med at opplevelsen av kulturmiljøene/kulturlandskapet blir påvirket av inngrepene. Sula kraftutbygging vil blant annet gi redusert avrenning i elvene og tiltaket vil være skjemmende i form av store tekniske inngrep.

NSR mener de negative konsekvensene på natur og miljø er større enn det som forventes av samfunnsmessig nytte for befolkningen i Gratangen og Skånland kommuner. Videre utgjør området et verdifullt kulturmiljø jmf. dokumentert langvarig bruk av området sett i forhold til et bosetningshistorisk perspektiv.

NSR er sterkt kritisk til Sula kraftutbyggingsplanene og ber sametingsrådet anbefale NVE om å avslå søknaden fra Hålogaland Kraft om tillatelse til bygging av Sula kraft- og pumpeverk i Gratangen og Skånland kommuner i Troms.

Forslag 10, representantene Mariann W. Magga og Marit Kirsten A. Gaup, Arbeiderpartiets sametingsgruppe

Sametingets innsigelsesrett

Omorganisering av reindriftsforvaltningen vil kunne fjerne medbestemmelsesretten det samiske folk har gjennom folkeretten og ILO-konvensjonen. Landbruks- og matdepartementet har ikke kommet samenes eget parlament eller reindriftsamenes organisasjon i møte når det gjelder å finne løsninger som ivaretar medbestemmelsesretten eller bidrar til en forvaltning som har legitimitet.

Sametinget har innsigelsesrett gjennom Plan- og bygningsloven, og det er viktig at Sametinget utvikler et system for å benytte lokal og tradisjonell kunnskap som er opparbeidet gjennom bruk, til å sikre brukermedvirkning innenfor dette området.

Vi foreslår at Sametingsrådet igangsetter et arbeid for å vurdere hvordan få på plass nødvendig kompetanse, inkludering av tradisjonell kunnskap om bruk av arealer og egnede organiseringsformer kan sikre reindriften arealer. Dette temaet må prioriteres innenfor Sametingets og NRLs planlagte gjennomgang av fremtidig reindriftsforvaltning.

Forslag 11, representant Trond Are Anti, NSR/SåB

Opprette organisert kommunikasjon (kontaktinstitusjon) mellom Sametinget og den samiske befolkningen

NSR, NSR/SåB sametingsgruppe foreslår at Sametinget vurderer å opprette en organisert kommunikasjon mellom Sametinget og den samiske befolkningen. Det handler om å organisere kommunikasjon og informasjon mellom Sametinget og den samiske befolkningen. Bakgrunnen for dette er at mange føler at det er stor avstand mellom Sametinget og den samiske befolkningen.

I Sametingets budsjett for 2013 er strategien når det gjelder bevaring og utvikling av samisk språk at "Gjennom dialog med lokale, regionale og sentrale myndigheter og andre aktører skape gode rammevilkår for samisk språk." En av strategiene når det gjelder en likeverdig helse- og sosialtjeneste er: "Gjennom dialog og samarbeid med myndigheter og relevante aktører sikre Sametingets innflytelse på utforming og gjennomføring av helse- og sosialtjenester til det samiske folk."

Ovenfor kommer det fram at Sametinget gjennom kommunikasjon med lokale, regionale og sentrale myndigheter og andre aktører skaffer gode rammevilkår for de ulike feltene. For å skaffe gode rammevilkår, bør man kjenne til hindringene og utfordringene. NSR og NSR/SáB sametingsgruppe mener at ved å kommunisere med den samiske befolkningen, får Sametinget kjennskap til de utfordringene som finnes. På bakgrunn i dette foreslår NSR, NSR/SáB sametingsgruppe at Sametinget må vurdere å opprette kommunikasjon mellom Sametinget og den samiske befolkningen.

NSR/SáB foreslår at Sametinget vurderer på hvilken måte kommunikasjonen skal organiseres og utføres. Samtidig bør det vurderes hvordan alle saksfelt i Sametinget skal dekkes.

Forslag 12, representant Trond Are Anti, NSR/SáB

Samisk leksehjelp

Sametingsgruppen for NSR, NSR/SáB foreslår at Sametinget utreder behovet for å etablere samisk leksehjelp for samiske grunnskoler og for elever i videregående opplæring.

I dag er det 940 elever som har samisk 1 i grunnskolen og 1213 elever som har samisk 2 i grunnskolen. I videregående opplæring er det i dag 267 elever med samisk 1 og 206 elever med samisk 2 (Samiske tall forteller 5).

Sametingsgruppa for NSR og NSR/SáB foreslår at Sametinget også utreder hvordan samisk leksehjelp kan organiseres. Ber også om at det undersøkes på hvilken måte dette kan tilbys og hvilke digitale redskaper som finnes. Sametingsgruppa for NSR/ NSR/ SáB ser mange muligheter for å tilby leksehjelp via internett.

Plenumsledelsens innstilling overfor Sametinget

- Nye saker 1 - 12 oversendes Sametingsrådet for behandling.

III Votering

Av 39 representanter var 29 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Plenumsledelsens innstilling ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Ronny Wilhelmsen	
2	Ronny Wilhelmsen	Geir Tommy Pedersen Agnar Kvernmo
	Ronny Wilhelmsen	
3	Per Andersen Bæhr	
4	Aili Keskitalo	Per Andersen Bæhr
	Aili Keskitalo	
5	Kirsti Guvsám	Ida Marie Bransfjell

		Silje Karine Muotka
		Mariann Wollmann Magga
	Kirsti Guvsám	
6	Geir Johnsen	
7	Geir Johnsen	Agnar Kvernmo
		Geir Tommy Pedersen
	Geir Johnsen	
8	Ann-Mari Thomassen	Åge Nordkild
		Geir Johnsen
		Agnar Kvernmo
	Ann-Mari Thomassen	
9	Ann-Mari Thomassen	Agnar Kvernmo
		Geir Johnsen
	Ann-Mari Thomassen	
10	Mariann Wollmann Magga	
11	Trond Are Anti	Mariann Wollmann Magga
	Trond Are Anti	
12	Trond Are Anti	Silje Karine Muotka
		Marie Therese Nordsletta Aslaksen
	Trond Are Anti	

VI Sametingets vedtak

Nye saker nr 1 - 12 oversendes Sametingsrådet for behandling.

Behandlingen av saken ble avsluttet 27.02.13 kl. 17.50

Originalspråk: norsk

Ášši/Sak SP 005/13

Sametingsmelding om samisk kunst og kultur

Arkivsaknr.
12/1085

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	23.01.13	SR 14/13
Sametingets plenum	27.02. – 01.03.13	SP 05/13

Saken påbegynt 27.02.13 kl. 17.50

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel

Sametingsmelding om samisk kunst og kultur

Innledning

Sametinget vil med denne meldingen legge fram en overordnet politikk om samisk kunst og kultur som skal klargjøre prinsipielle spørsmål når det gjelder utviklingen av samisk kunst og kultur som sektor i samfunnet. Den skal videre være retningsgivende for Sametingets kulturpolitikk framover.

Sametinget har tidligere behandlet to meldinger på kunst- og kulturområdet (2001, 2005). I tillegg har vi institusjonsmeldingen som fortsatt er grunnlaget for vår institusjonspolitikk. Kultur er et høyt prioritert område for Sametinget. Det er derfor viktig med en ny melding som omhandler kunst- og kulturfeltet.

Hovedmålet for kulturpolitikken i Sametinget har fram til nå vært et levende og allsidig samisk kunst- og kulturliv. Denne målsettingen viser at Sametinget vil ta et helhetlig ansvar for samisk kunst og kulturliv. Til grunn for den kulturpolitiske overveielser ligger generelle og overordnede føringer om at barn og unge og språklig mangfold skal være prioritert, samtidig som at det skal være rom for kunstnerisk frihet.

Sametinget vil i denne meldingen utvide denne målsettingen med et større fokus på kvalitet og at samisk kunst og kultur er for alle. Vårt nye overordnede mål for samisk kunst og kultur er:

Et levende og mangfoldig samisk kunst- og kulturliv av god kvalitet som er tilgjengelig for alle.

For å nå denne målsettingen har vi prioritert 4 innsatsområder. Disse er valgt ut på bakgrunn av de utfordringene vi har i kulturpolitikken. Innsatsområdene i meldingen er:

Tydligere ansvar for samisk kultur
Bedre rammevilkår for samiske kunstnere
Samiske kulturinstitusjoner som arena for formidling og opplevelse av samisk kultur
Verdiskaping og vekst i kultur næringer

Sametinget skal være den viktigste premissgiveren for utviklingen av samisk kunst og kultur. For å kunne ha en aktiv og utviklende kulturpolitikk har vi behov for en større avklaring av Sametingets og andre offentlige aktørers ansvar for og rolle når det gjelder samisk kunst og kultur. Det første innsatsområdet omhandler derfor Sametingets samhandling med andre offentlige myndigheter i kulturpolitikken

Sametinget vil med denne meldingen signalisere en mer aktiv politikk overfor de samiske kunstnerne. Vårt ansvar når det gjelder utvikling av samisk kunst er å sørge for at kunstnerne har gode og forutsigbare rammevilkår for sin virksomhet. Sametingets viktigste verktøy i dette arbeidet er våre økonomiske virkemidler, men også den påvirkningsmuligheten vi har gjennom dialog, kontakt og samarbeid med andre offentlige myndigheter. Innsatsområde nummer to omhandler derfor Sametingets politikk overfor de samiske kunstnerne.

Det er nå fem år siden sametingsrådet la fram institusjonsmeldingen. Sametingsrådet har i meldingen uttrykt en klar ambisjon om å være den sentrale tilrettelegger for den samiske institusjonsutviklinga. På disse fem årene har vi kommet langt i arbeidet med å bygge opp og omorganisere de samiske institusjonene. Undersøkelser viser blant annet at det har vært en økning i arbeidsplasser knyttet til de samiske institusjonene. Vi vil med denne meldinga dreie oppmerksomheten mot de samiske kulturinstitusjonenes aktivitet og innhold, både som infrastruktur for samisk kunst- og kulturutøvelse og som en viktig aktør for utviklingen av samisk kunst og kultur. Også her er våre viktigste verktøy våre økonomiske virkemidler og vår dialog, kontakt og samarbeid med andre offentlige myndigheter og med institusjonene selv. Innsatsområde nummer tre omhandler hvordan Sametingets institusjonspolitikk skal videreføres. Når vi i meldingen skriver om samiske institusjoner, inkluderer det også samiske festivaler.

I Sametingsmelding om næringsutvikling (2011) var et av innsatsområdene kultur næring. En helt avgjørende forutsetning for kultur næring er at vi har et levende og sterkt samisk kulturliv. Samtidig handler utviklingen av kultur næringen om rammevilkårene for samiske kunstnere. Samiske institusjoner er ikke kultur næring, men gir kulturbaserte arbeidsplasser. Vi vil i denne meldingen supplere næringsmeldingen når det gjelder kultur næring ved å se på næringa fra kunst- og kultursektorens side. Innsatsområde fire omhandler derfor utviklingen av samiske kultur næring.

Som i annet meldingsarbeid er en av hensiktene med å skrive meldingen å klargjøre Sametingets politikk på området. Vi vil avklare begreper, klargjøre Sametingets ansvar og rolle på fagområdet og framskaffe et bedre kunnskapsgrunnlag på fagområdet.

Meldingen er todelt. En del er beskrivelse av statusen for Sametingets kulturpolitikk, med hvilke rammer vi arbeider med, hva Sametingets kunst- og kulturfelt er og hvilket kunnskapsgrunnlag vi har tilgjengelig. Den andre delen vil drøfte utvikling og langsiktige målsettinger, strategier og innsatsområder for en framtidig samisk kulturpolitikk.

Begreper og avgrensninger

Samisk kunst og kultur er et bredt saksfelt. I samfunnsvitenskapen defineres kultur som de verdier, normer, koder og symboler som mennesker overtar og videreformidler fra generasjon til generasjon. Kulturen din sier altså noe om hvem du er, hvor du kommer fra og hva du tror på, og det er noe du har til felles med andre. Denne betydningen av kultur er ofte den som det refereres til når vi snakker om samisk kultur som noe vi skal arbeide på grunnlag av. Diskusjonene på bakgrunn av det samfunnsvitenskapelige kulturbegrepet er en viktig debatt som handler om alle Sametingets arbeidsområder. Vi snakker om primærnæringene som viktige kulturbærere, barnehager som bygger

på samisk språk og kultur og samisk språk som grunnelementene i vår kultur. Denne debatten blir ikke tatt i denne meldingen.

Denne meldingen omhandler kultur som en sektor i samfunnet. Samisk kunst og kultur som et av grunnelementene i vår kultur. Dette inkluderer både kunstneriske uttrykk, og institusjoner og organisasjoner som på ulike måter befatter seg med slike kulturuttrykk. Kunstneriske uttrykk er for eksempel scenekunst, litteratur, joik, musikk, dans, film, kunst, mens institusjoner og organisasjoner blant annet er kulturhus, museer, festivaler og idrett. De kunstneriske uttrykkene vil i meldingen gå under begrepet kunst. Kunsten har en egenverdi. Kunsten gir oss opplevelser, gjenkjennelse, grunnlag for refleksjon, den gleder oss og den provoserer oss. Kunsten er også en del av grunnlaget for både institusjonenes innhold og for kulturnæringen.

Hva som er samisk kunst er ofte under diskusjon. Er samisk kunst knyttet til etnisitet, språk eller innhold? Er film fra et samisk område, skrevet og regissert av en ikke same, en samisk film? Er en bok skrevet av en samisk forfatter på samisk med et ikke samisk innhold, en samisk bok? Thomas Kintel (2009) stiller spørsmålet om det i det hele tatt er fruktbart å avgrense en "verden" konstituert ved "samisk kunst" og "samiske kunstnere", hva gjør den samiske kunstverden særegen? Kan "samisk kunst" defineres ut fra det formål å bidra til å styrke, bevare og utvikle det samiske samfunnet? Finnes det en særegen samisk samtidskunst?

Kunstviter Hanna H. Hansen (2009) hevder at "samisk kunst kan være hva som helst, men hva som helst kan ikke være samisk kunst". Det som er avgjørende er hvem som setter kriteriene. De samiske kunstbegrepene blir brukt på en flytende måte og endrer innhold avhengig av hvem som tar dem i bruk. Samisk kunst blir ofte betraktet i et etnologisk perspektiv og satt utenfor definisjonen kunst i dagens kunstteoretiske bilde. Dette skaper utfordringer for de samiske kunstnerne, både nasjonalt og internasjonalt. Vi vil i denne meldingen ikke gå nærmere inn på disse diskusjonene.

Hva som ligger i begrepet kvalitet er også en diskusjon som det ikke finnes et entydig svar på. Hva som er god kvalitet skal være under en kontinuerlig debatt. Meninger, verdier, normer og kunnskaper påvirker kvalitetsdebatten. Den endrer seg over tid, den endrer seg i forhold til sjanger og er ofte knyttet til definisjonsmakt i samfunnet. I meldingen har vi brukt begrepet for å fange opp kvalitet når det gjelder kunstnerisk profesjonalitet. Sametinget vil legge til rette for et samisk kunst- og kulturtilbud utført av faglig kompetente aktører.

En annen stor og viktig diskusjon gjelder bruk og misbruk av tradisjonelle kulturuttrykk, og hvor langt man kan gå i bruken før det går på bekostning av kulturen. Eksempler på dette er hvem som kan joike, hvem kan sy den tradisjonelle kofta og også bære den. Samiske kulturelle uttrykk kan også misbrukes i reiselivssammenheng, der ikke- autentiske produkter selges og misbrukes.

Urfolks rettigheter til immateriell kulturarv, tradisjonell kunnskap og tradisjonelle kulturuttrykk beskyttes først og fremst av folkeretten. I den senere tid har debatter om hvilke rettigheter folk har til sin særegne kultur, vært i fokus innen folkeretten. Denne debatten har vært spesielt framtrædende blant urfolk. Mange ulike FN-organ har rettet søkelyset på rettigheter til egen kulturarv, tradisjonell kunnskap og tradisjonelle kulturuttrykk. Det er en viktig og prinsipiell debatt som pågår i ulike internasjonale fora. Denne diskusjonen, og disse problemstillingene, er for omfattende til å favne over i denne meldingen

Satsing på kultur har stor betydning også for andre samfunns mål, som stedsutvikling, integrering og inkludering, helse, læring og kreativitet. Vi vil i meldingen ikke drøfte inngående kulturens betydning for ulike samfunns mål, men berører dette der det faller naturlig.

Meldingen holder seg på et overordnet nivå. Vi går derfor ikke inn på tiltak for enkelte kunstformer eller enkeltinstitusjoner. Årlige prioriteringer og tiltak, basert på målsettingene og strategiene i meldingen, vil komme fram i Sametingets budsjett. I enkelte tilfeller vil det være behov for videre utredninger og prosjekter. Resultatoppnåelsen vil framgå av Sametingets årsmelding.

Det vil bli lagt fram egne redegjørelser om museer og om bibliotek. Disse vil derfor ikke behandles eksplisitt i meldingen. Meldingen omhandler heller ikke forlag og tro- og kirkesaker.

Prosess

Sametingsmeldingen om samisk kunst og kultur er resultat både av en prosess internt i Sametinget og av prosesser hvor det samiske samfunnet er blitt involvert.

Sametingsrådet har hatt flere dialogmøter der eksterne aktører har gitt innspill. Interesserte har videre kunnet sende innspill til meldingen per e-post. De samiske festivalene har avholdt et seminar der Sametinget var invitert, og hvor vi fikk relevante innspill til meldingsarbeidet. Sametingets kunstnerkonferanse ble arrangert for første gang i september 2012. Innspillene som er kommet inn gjennom møtene, på e-post og gjennom kunstnerkonferansen danner en viktig del av kunnskapsgrunnlaget for meldingen.

Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU) har også kommet med innspill til meldingen. I sitt innspill understreker de viktigheten av at et variert kulturtilbud for samiske barn og unge. Det er viktig for en god oppvekst og det gir inspirasjon til å arbeide for og med samisk kunst og kultur senere i livet. Den samiske idretten fungerer som møteplasser og samler barn og unge på tvers av landegrensener. SUPU trekker også fram kultur som basis for arbeidsplasser og egne bedrifter i sitt innspill.

Sametingsrådet har bestilt to eksterne rapporter og en evaluering som utgjør en del av kunnskapsgrunnlaget for arbeidet med meldingen. Disse er Norut Alta-Altas rapport "Kultur næringer i samiske områder – sysselsettingsutvikling og bedriftsstruktur", Telemarkforsknings rapport "Norsk kulturindeks. Resultater fra samisk område", og Norut Alta-Altas evaluering av samarbeidsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene (kunstneravtalen).

Status for Sametingets kulturpolitikk

Rammer

Verdigrunnlaget for samisk kultur

Sametingets arbeid for å styrke og utvikle samiske samfunn bygger på grunnleggende samiske verdier. Med samiske verdier mener vi i denne sammenheng holdninger og oppfatninger som ligger til grunn for våre prioriteringer og valg, og som kan oppfattes som felles for de samiske samfunnene. At noen verdier blir trukket fram som særegne for de samiske samfunnene betyr ikke at vi ikke finner dem igjen i andre samfunn. De samme verdiene finnes hos mange andre folk, men gjerne ulikt vektlagt.

Et levende og mangfoldig samisk kunst- og kulturliv er ikke bare et mål for samepolitikken men også en viktig verdi. Kunst og kultur er kilder til inspirasjon, refleksjon, kunnskap og opplevelse for alle aldersgrupper. Et variert kulturtilbud for samiske barn og unge er viktig for en god oppvekst, og det gir inspirasjon til å arbeide for og med samisk kunst og kultur senere i livet. Samiske eldre er ressurspersoner i all kulturaktivitet og spesielt i tradisjonelle kunst- og kulturuttrykk.

Et mangfoldig samisk kulturliv bidrar til levende lokalsamfunn ved at det skaper aktivitet, tilhørighet, trivsel og identitet. Retten til å bevare, utøve, oppleve og utvikle vårt samiske kunst- og kulturliv er en verdi som ligger til grunn for denne meldingen.

For Sametinget er det et overordnet mål at samfunnet er bygd på likeverd og like muligheter for alle mennesker, uavhengig av kulturell og sosial bakgrunn. De ulike samiske samfunnene utgjør til sammen et mangfoldig Sápmi, med forskjeller i næringsliv, tradisjoner, kultur og språk. Det er uttrykk for våre verdier at dette mangfoldet skal være synlig gjennom samisk kunst- og kulturliv.

Likestilling og likeverd ligger til grunn for Sametingets virksomhet. Sametinget skal legge til rette for at både kvinner og menn, unge og gamle skal være likeverdige parter i samiske samfunn. Samisk kunst og kultur er en viktig bidragsyter til dette. Kultur er livskvalitet, og vi vet at kvinner er den største

bruker av kulturtilbud (Norsk kulturbarometer 2008). De samiske kulturinstitusjonene gir i tillegg høykompetansearbeidsplasser i små samiske lokalsamfunn. For Sametinget er det viktig at den samiske befolkningen skal ha like muligheter som den øvrige befolkningen til å delta i kulturlivet. Et likeverdig tilbud, utviklet på samenes egne premisser, er et overordnet kulturpolitisk mål.

Sametingets politiske styringsdokumenter

Sametingsrådets politiske tiltredelseserklæring for perioden 2009-2013

Sametingsrådets politiske tiltredelseserklæring danner grunnlaget for Sametingets virksomhet i valgperioden. Signalene som er gitt i tiltredelseserklæringen er implementert i Sametingets budsjetter for perioden, også på kulturfeltet.

Sametingets budsjett

Sametingets budsjett er vårt viktigste styringsdokument. I den framgår hvordan Sametinget skal bruke sine økonomiske og administrative ressurser for gjeldende budsjettår. I budsjettet vedtar Sametinget også mål, strategier og prioriteringer for fagfeltet.

Bevilgninger til kultur kommer fra Kulturdepartementet. Sametinget har ingen reelle forhandlinger med regjeringen før statsbudsjettet blir lagt fram. Dette medfører ofte begrensninger når det gjelder Sametingets muligheter til politikkutvikling på kulturområdet.

Sametingets budsjett er førende for virkemiddelbruken innenfor kulturutvikling og er et viktig verktøy i forvaltningen av tilskudd til kulturutvikling. Budsjettet er i så måte både et politisk styringsdokument og et verktøy for forvaltning av virkemiddelbruken.

Kunstneravtalen

Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene, representert ved Samisk kunstnerråd, inngikk i 2004 en samarbeidsavtale. Avtalen består av en hovedavtale og en kunstneravtale.

Samisk kunstnerråd forhandler på vegne av fem ulike samiske kunstnerorganisasjoner, og opptrer som en paraplyorganisasjon for Samiske kunstneres forbund, Samisk forfatterforening, Samisk teaterforening, Samiske komponister og Juoigiid Searvi. Organisasjonene har til sammen ca. 260 medlemmer i Norge, Sverige, Finland og Russland.

Formålet med hovedavtalen er å etablere retningslinjer, ansvar og forpliktelser for forhandlinger om samisk kunstneravtale mellom Sametinget og samiske kunstnere. Partene konstaterer at det er viktig å ivareta og videreføre en rekke hensyn med tanke på utviklingen av en fremtidig kunst- og kulturpolitikk. Partene konstaterer også at det er nødvendig at forholdene legges til rette for skaping og formidling av samisk litteratur, musikk, dans og teater, film og bildende kunst og kunsthåndverk, og at det ligger et betydelig potensial i kultur som basis for utvikling av det samiske samfunnet. Det gjelder alt fra kunnskap om tradisjon til film, reiseliv, design og kulturproduksjon. Samarbeidsavtalen skal også omfatte kunst- og kulturpolitikk for barn og unge.

Av kunstneravtalen framgår det at partene er enige om at det skal føres årlige forhandlinger om samisk kunstneravtale. Gjeldende fra og med budsjettåret 2006 har Sametinget og Samisk kunstnerråd ført årlige forhandlinger om innhold og økonomiske rammer for kunstneravtalen. For 2012 har kunstneravtalen en økonomisk ramme på kr. 6 295 000. Den omfatter avsetning til driftsstøtte til kunstnerorganisasjonene og Samisk kunstnerråd, kunstnerstipender, midler til innkjøp av billedkunst og dåiddaduodji, innkjøp av samisk skjønnlitteratur, musikk og joik, midler til visningsvederlag, fagkonsulenter og kunstfond.

Kunstneravtalen er blitt evaluert i 2012. Innholdet i evalueringa vil vi komme tilbake til senere i meldingen.

Partene er enige om at en ny kunstneravtale skal være i funksjon fra 01.01.2014.

Konsultasjonsavtalen

Avtalen om prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget ble godkjent av Sametinget i 2005 og fastsatt ved kongelig resolusjon i 2006. Som urfolk har samene rett til å bli konsultert i saker som kan få direkte betydning for dem. Formålet med konsultasjonsavtalen er å oppnå enighet mellom statlige myndigheter og Sametinget når det overveies å innføre lover eller tiltak som kan påvirke samiske interesser. Sametinget har også mulighet til å ta opp egne saker.

Konsultasjonsavtalen gir ikke Sametinget vetorett i saker som påvirker samiske interesser. De formelle beslutningene tas fortsatt av statlige myndigheter og av Stortinget. Ordningen gir derimot Sametinget innflytelse og mulighet til å bli hørt, noe som også er hensikten med avtalen. Der det er uenighet mellom Sametinget og statlige myndigheter framgår dette når sakene behandles i regjering og storting.

Statlige myndigheter har en plikt til også å konsultere samiske lokalsamfunn og/eller samiske interesser i saker som konkret, avgrenset og direkte berører disse. Staten skal samordne slike konsultasjoner med de konsultasjonene de har med Sametinget.

Selv om konsultasjonsavtalen konkretiserer spillereglene for kommunikasjonen, ligger statens forpliktelser til å konsultere i ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater, FN's konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 1966 og i FN's erklæring om urfolks rettigheter fra 2007.

Samarbeid

Samarbeid med regionale og lokale myndigheter

Sametinget har inngått samarbeidsavtaler med fylkeskommuner i det samiske området. Det overordnede formålet med avtalene er å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsliv. Samarbeidsavtalene forplikter til gjensidighet og samarbeid når det gjelder blant annet kultur, idrett, institusjoner og museer.

Gjennom samarbeidsavtalene har vi realisert mange gode prosjekter og tiltak. Byggingen av Saemien Sijte, driftsstøtte til NuorajTV, samarbeid om Riddu Riđđu og Senter for nordlige folk er bare noen av mange gode eksempler.

Samarbeidsavtalene er nå under revidering for å få de mer handlingsrettet. Avtalen med Finnmark fylkeskommune er nylig revidert. Avtalen har en overordnet, strategisk del og en årlig handlingsplan. Det overordnede formålet med avtalen er å bidra til en positiv utvikling i Finnmark med særlig vekt på å styrke og synliggjøre samisk språk, kultur og næringsliv og øvrig samisk samfunnsliv i Finnmark.

Stadig flere velger å flytte fra de tradisjonelle samiske bosettingsområdene til større tettsteder og byer. Sametinget ønsker derfor å intensivere samarbeidet med bykommunene, og satses aktivt på ulike kulturelle tiltak, festivaler, samisk hus med mer. Samtidig åpnes det for støtte til næringsutviklingstiltak i byene. Parallelt økes satsingen på samiske barnehager og samisk undervisning i byene.

Vi arbeider nå med å formalisere samarbeidet med bykommuner der det bor mange samer gjennom samarbeidsavtaler. Målet er å synliggjøre den samiske befolkningen i disse bykommunene, og sikre deres rettigheter til bruk av samisk språk, kulturutøvelse og opplæring. Sametinget er godt i gang med samarbeidsavtaler med Tromsø kommune, og vi er i dialog med Trondheim og Oslo om samarbeidsavtaler og andre samarbeidsprosjekter.

Annet samarbeid

Sametinget har hatt jevnlige møter på politisk nivå med Samisk kirkeråd der aktuelle saker har vært på dagsorden. I tillegg har Sametinget og Samisk kirkeråd inngått en samarbeidsavtale som innebærer at

partene skal ha årlige møter på administrativt nivå. Formålet med møtet er gjensidig orientering om saker av felles interesse. Aktuelle temaer kan være samisk kirkeliv og kirkelig urfolkssamarbeid, samt samfunnsituasjonen og menneskerettighetssituasjonen blant samer og urfolk.

Den nordnorske kulturavtalen er en avtale mellom Finnmark-, Troms- og Nordland fylkeskommuner. Formålet med avtalen er å videreføre og videreutvikle kultursamarbeidet på landsdelsnivå i Nord-Norge. Nåværende kulturavtale gjelder for perioden 2010-2013, og omfatter visjon, målsettinger og strategier for det nordnorske kultursamarbeidet. Avtalen revideres automatisk hvert fjerde år i forbindelse med rullering av fylkesplanene. Det nordnorske kultursamarbeidet skal i avtaleperioden 2010-2013 satse spesielt på tre områder: profesjonell musikk, film og visuell kunst, og internasjonalt samarbeid med særlig fokus på Nordområdet og Barentsregionen.

Det er opprettet et eget landsdelsråd for kultur for å styrke kultursamarbeidet. Landsdelsrådet er et politisk råd, som i nær dialog med kunst- og kulturfeltet, skal arbeide for Kulturlova (2007) sitt formål "å fremme og legge til rette for et bredt spekter av kulturvirksomhet, slik at alle har mulighet til å delta i kulturaktiviteter og oppleve et mangfold av kulturuttrykk". Landsdelsrådet vil, som et av mange satsingsområder, styrke samarbeidet med Sametinget og de samiske institusjonene, herunder Samisk senter for samtidskunst (tidligere Samisk kunstnersenter). Sametinget har forventninger om at denne satsningen følges opp, og at det samiske kunst- og kulturperspektivet er mer representert i den kommende revideringa av avtalen.

Samarbeidet med Statsbygg tar utgangspunkt i konsultasjonsavtalen om innføring av husleiefinansiering av samiske kulturbygg. Det innebærer at Sametinget kan gi oppdrag til Statsbygg i form av oppdragsbrev for nye byggeprosjekter med utgangspunkt i vedtatte konsultasjonsprosedyrer. Målet med samarbeidet er at nye samiske kulturbygg kan realiseres etter Statsbyggs prosjektmodell og husleieordning.

Norsk kulturråd gir tilskudd til kunst og kultur over hele landet, er en pådriver for nye kunst- og kulturprosjekter, driver utviklingsarbeid og er rådgiver for staten i kulturspørsmål. Kulturrådet har flere forvaltingsoppgaver som først og fremst er knyttet til museum, arkiv og kulturvern, inkludert oppgaver innen digitale satsinger og tjenester. Kulturrådet har en egen forsknings- og utviklingsseksjon som initierer og iverksetter forsknings-, utrednings- og evalueringsprosjekter, og arbeider med forskningsformidling. Kulturrådet har flere internasjonale oppgaver, blant annet arbeides det med EUs kulturprogram og EØS' kulturutveksling. Fagadministrasjonen har dessuten ansvar for sentral oppfølging av Den kulturelle skolesekken. I 2013 fordeler Norsk kulturråd tildeler kr 577 mill. over Norsk kulturfond. Kulturdepartementet legger føringer i de årlige tildelingsbrevene ved at "Norsk kulturråd skal videreføre arbeidet med å ivareta samisk kultur og samisk kulturelt mangfold".

Sametinget har årlige kontaktmøter med Norsk kulturråd der det informeres om pågående og aktuelle saker. Sametinget kommer også med innspill til saker som angår det samiske kulturfeltet. Spesielt er saker innen museums- og kulturarvssektoren fremtredende. Sametinget ser at samarbeidet med Norsk kulturråd kan utvikles ytterligere. I tillegg har kulturrådet kompetanse på flere fagområder som det samiske kunst- og kulturlivet trolig kan nyttiggjøre seg. Samiske institusjoner og samisk kulturliv søker, og blir også tildelt midler fra Norsk kulturråd.

Grenseoverskridende kultursamarbeid

Det samiske kunst- og kulturlivet har også et grenseoverskridende aspekt, siden samene bor i fire land. Sametinget har et institusjonalisert samarbeid med sametingene i Finland, Sverige og Norge gjennom Samisk parlamentarisk råd (SPR). Rådet tar opp saker som berører samer i flere stater eller samene som ett folk. Samene i Russland har observatørstatus i rådet. SPR samarbeider blant annet om kandidater til nordisk råds litteraturpris.

Sametinget i Norge har, sammenliknet med sametingene i de andre nordiske landene, flere ressurser, også innenfor kunst- og kulturfeltet. Derfor har Sametinget i Norge større muligheter for å arbeide med samiske rettigheter i Norden. Sammen med sametingene i Finland og Sverige er det derfor viktig at Sametinget i Norge har et bevisst forhold til å ivareta allsamiske urfolksinteresser. Sametinget i Norge har også tatt ansvaret for samisk kultur i hele Sápmi. Dette har vi gjort blant annet gjennom samarbeidsavtalen med Samisk kunstneråd, som har medlemmer fra hele Sápmi og gjennom vår støtte til Arctic Winter Games, hvor Sápmis tropp har utøvere fra hele Sápmi.

Sametinget har også en søkerbasert virkemiddelordning til internasjonale tiltak, som skal bidra til å styrke utviklingen av urfolks kultur og samfunnsliv. Blant annet har Internasjonalt samisk filmsenter fått prosjektstøtte over denne ordningen.

Interreg er EUs program for å fremme sosial og økonomisk integrasjon over landegrensene gjennom regionalt samarbeid. Programmet ble etablert for å styrke samarbeidet mellom naboregioner som var delt av nasjonale grenser innenfor og på grensen av EU. For delprogrammet Sápmi er målet å forsterke det samiske kultur- og næringslivet gjennom å skape forutsetninger for et bredere og mer strukturert næringslivssamarbeid og med fokus på felles løsninger for utvikling av det som er unikt for den samiske kulturen.

Samene har også samarbeid og kulturutveksling med andre urfolk, både i nordområdene og internasjonalt for øvrig. For Sametinget er det viktig at det arbeides for å tilrettelegge nye, og styrke allerede etablerte arenaer som fungerer som møteplasser og folk-til-folk-arenaer for kunstnere, kulturarbeidere, ungdom og øvrig befolkning i nordområdene. Urfolks kunst og kultur må være satsningsområder og prioritert i ulike program og finansieringsordninger, som Barentskult og norsk-russisk kultursamarbeid. Urfolk må også kunne delta som likeverdige parter i ulike samarbeidsfora, råd og utvalg.

Innenfor regjeringens nordområdestrategi er folk-til-folk-samarbeid og kultur viktig. I 2009 kom ”Mulighetenes landsdel – handlingsplan for kultur i Nordområdene”. Handlingsplanen inneholder tiltak knyttet til kulturlivet i Nord-Norge, tiltak knyttet til kultursamarbeid med Russland og tiltak knyttet til annet internasjonalt kultursamarbeid over grensene. Samisk og urfolkskultur er naturlige elementer på alle tre nivåer.

Innenfor det norsk-russiske samarbeidet er samisk-/urfolkskultur ett av fem temaområder som var trukket fram i et program for kultursamarbeid med Russland for perioden 2010-2012. Sametinget har gitt innspill til nytt treårig program under den norsk-russiske kulturavtalen. I vårt innspill støttet vi blant annet synspunktet om at barne- og ungdomskultur og urfolkskultur er temaer som er viktige i det norsk-russiske samarbeidet uavhengig av rulleringen av programmene. Sametinget mener urfolks kunst og kultur må fremheves også i den kommende programperioden, og at dette med fordel kan formuleres mer konkret. I programmet for 2010-2012 er dette formulert slik ”Felles arenaer for urfolks kunst og kultur”. Sametinget mener det også bør fremgå hvordan partene vil legge forholdene til rette for samarbeid innen urfolks kunst og kultur.

Lover og konvensjoner

Den norske stat har forpliktet seg til å legge forholdene til rette for at samer kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Disse forpliktelsene er nedfelt i lover og konvensjoner. Disse danner grunnlaget for vår dialog med nasjonale, regionale og lokale myndigheter og andre aktører som vi samhandler med.

I Grunnloven § 110a heter det: Det påligger Statens Myndigheter at legge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og utvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv. Denne bestemmelsen kom inn i Grunnloven i 1988. Dette er et vedtak om at staten skal bidra med en positiv utvikling av blant annet kulturpolitikken.

I Sameloven (Lov om sametinget og andre rettsforhold, 1989) er lovens formål å legge til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

Kulturlova (2007) har som formål å fastlegge offentlige styresmakters ansvar for å fremme og legge til rette for et bredt spekter av kulturvirksomhet, slik at alle har mulighet til å delta i kulturaktiviteter og oppleve et mangfold av kulturuttrykk. I § 3 heter det at staten skal fremme og legge til rette for et bredt spekter av kulturvirksomhet over hele landet gjennom rettslige, økonomiske, organisatoriske, informerende og andre relevante virkemiddel og tiltak. Staten skal utforme virkemiddel og gjennomføre tiltak for å fremme og verne et mangfold av kulturuttrykk i samsvar med internasjonale rettigheter og plikter.

FNs erklæring om urfolks rettigheter, som ble vedtatt av FNs Generalforsamling i 2007, innebærer en anerkjennelse av urfolks menneskerettigheter og grunnleggende friheter. Erklæringen anerkjenner uttrykkelig urfolks rett til selvbestemmelse, herunder det samiske folkets rett til fritt å bestemme over egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling. Denne rettigheten innebærer også retten til fritt å bestemme over sin politiske stilling. Urfolk har også rett til egen kulturarv og til å bruke og overføre kunnskap forbundet med historie, språk og kunnskapssystemer. Dette følger mest uttalt av urfolkserklæringens artikkel 11, 12, 13 og 31. Urfolk har rett til å synliggjøre, utøve, utvikle og lære om sin kultur og tradisjoner.

ILO-konvensjon nr. 169 (ILO 169) om urfolk og stammefolk i selvstendige stater omhandler også urfolks kultur og urfolks institusjoner. I artikkel 2 framkommer det blant annet at regjeringen har ansvaret for utviklingen av samordnende og systematiske tiltak for å verne urfolks rettigheter, og garanterer at deres integritet blir respektert. Vedkommende urfolk skal delta i dette arbeidet. Slike tiltak skal omfatte virkemidler for å fremme full virkeliggjøring av disse folks sosiale, økonomiske og kulturelle rettigheter med respekt for deres sosiale og kulturelle identitet, skikker, tradisjoner og institusjoner. Etter artikkel 4 skal det også treffes særlige tiltak for å sikre vedkommende folks institusjoner. Av ILO 169 artikkel 7 nr. 1 følger det også at urfolk har rett til å vedta sine egne prioriteringer for utviklingsprosessene i den grad det blant annet angår deres institusjoner, og til så langt som mulig utøver kontroll med sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling. Denne artikkelen må også ses i lys av artikkel 6 som plikter regjeringen å konsultere urfolk når det overveies å innføre lovgiving eller administrative tiltak av betydning for dem.

I FN-konvensjonen 1966 om sivile og politiske rettigheter artikkel 27 heter det at i de stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter, skal de som tilhører slike, ikke berøves retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å dyrke sin egen kultur, bekjenne og praktisere sin egen religion, eller bruke sitt eget språk.

Norge har ratifisert FNs konvensjon om barnets rettigheter, Barnekonvensjonen, i 1991. Barnekonvensjonen ble inkorporert gjennom menneskerettsloven i 2003 og har dermed forrang fremfor norsk lov. Artikkel 30 henviser direkte til barn av minoriteter og urfolk: "I stater hvor det finnes etniske, religiøse, eller språklige minoriteter eller personer som tilhører en urbefolkning, skal et

barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, ikke nektes retten til sammen med andre medlemmer av sin gruppe å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk". Barnekonvensjonens artikkel 30 innebærer en individuell rett for samiske barn til å bevare sin kultur og sin kulturelle identitet. I artikkel 17 d) i Barnekonvensjonen henviser også til urfolksbarn der det heter at staten skal: "oppmuntre massemediene til å ta særlig hensyn til de språklige behov hos barn som tilhører en minoritetsgruppe eller urfolk".

UNESCO-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven av 2003 er utarbeidet i den hensikt å sikre respekt for og øke bevisstheten om den immaterielle kulturarvens betydning. Norge ratifiserte konvensjonen i 2007. Konvensjonens formål er å verne immaterielle kulturuttrykk, og med det synliggjøre og sikre respekt og anerkjennelse for berørte samfunns, grupper og enkeltpersoners immaterielle kultur. I St.prp.73 (2005-2006) Om samtykke til ratifikasjon av UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven, ble det framhevet at behovet for vern av den immaterielle kulturarven er større for den samiske urbefolkningen og nasjonale minoriteter, og at det er særskilt viktig å fokusere på urfolk og nasjonale minoriteter i Norge ved vurderingen av om Norge oppfyller konvensjonens krav.

Norsk kulturråd har av Kulturdepartementet fått i oppdrag å implementere UNESCO-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven, og saken har vært tema i møte mellom Sametinget og Norsk kulturråd. Sametinget har tatt opp at den nyopprettede rådgivende fagkomiteen som skal arbeide med nominering av immateriell kulturarv i Norge til Unescos 3 internasjonale lister må ha kompetanse på urfolks/samers og nasjonale minoriteters immaterielle kulturarv. Sametinget har oppnevnt et medlem til fagkomiteen. Sametinget vil følge opp dialogen og samarbeidet med Norsk kulturråd og Kulturdepartementet om implementeringen av konvensjonen.

Samisk kunst og kulturliv

Sametingsrådet har valgt å ikke legge fram en redegjørelse om kultur i prosessen med denne meldingen. I dette avsnittet vil vi derfor presentere en kort beskrivelse av nå-situasjonen for det samiske kunst- og kulturfeltet. Beskrivelsen tar utgangspunkt i Sametingets budsjett på kulturfeltet.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bevilgninger fra Kulturdept. til Sametinget	29	30	31	32	44	47	53	61	65	67	70
- økning pr. år		1 144	1 490	879	11 630	3 662	5 638	8 450	3 360	2 026	3 000
- økning pr. år i %		3,9 %	4,9 %	2,80 %	35,70 %	8,30 %	11,80 %	15,80 %	5,40 %	3,10 %	4,45 %
Bevilgninger fra Sametinget til kultur	18	38	40	41	44	53	64	72	77	83	94
- økning pr. år		20 364	1 459	1 945	2 437	9 214	11 161	7 812	4 410	6 238	11 342
- økning pr. år i %		111,9 %	3,8 %	4,9 %	5,8 %	20,7 %	20,8 %	12,1 %	6,1 %	8,1 %	13,6 %

Tabellen ovenfor viser utviklingen i bevilgning fra Kulturdepartementet til Sametinget (øverste rad) og tilsvarende bevilgning fra Sametinget til kulturformål totalt over Sametingets budsjett. Tabellen illustrerer to forhold; det ene er at bevilgningen fra Kulturdepartementet til Sametinget ikke tilsvarer den bevilgningen Sametinget gjør til kultur, det andre er den relativt store økningen i Sametingets budsjett over mange år.

Samiske kulturhus og kulturformidlingsinstitusjoner

Sametinget gir årlig direkte tilskudd til samiske kulturhus og kulturformidlingsinstitusjoner over Sametingets budsjett. Tilskuddet skal bidra til samiske kulturformidlingsinstitusjoner som synliggjør samisk kulturliv og fungerer som arenaer for utvikling av samisk kultur. Det er relativt stor variasjon i aktiviteten ved disse kulturhusene og kulturformidlingsinstitusjonene. Dette skyldes dels forskjellig bakgrunn for etablering og dels ulike økonomiske rammevilkår. Det er imidlertid også slik at de ulike institusjonene har vist ulik evne til å utvikle sin egen virksomhet og aktivitet. Noen institusjoner har vist stor evne til utvikling og fungerer som ”fyrtårn” i sine lokalmiljøer, men andre institusjoner igjen har mindre aktivitet, noe som igjen medfører mindre utvikling og vekst. De relativt store variasjonene i de samiske kulturinstitusjonene tilsier at ulike grep må tas for at institusjonene skal ha en tilfredsstillende utvikling.

Sametinget ønsker å opprettholde og utvikle aktiviteten i de samiske kulturhusene, både gjennom en klar politikk og årlig virkemiddelbruk. Institusjonene selv har imidlertid et eget ansvar for å opprettholde og utvikle seg som institusjon, og etablere gode samarbeidsrelasjoner til ulike aktører. Sametinget stiller derfor klarere krav til virksomheten ved alle institusjoner som får direkte tilskudd over Sametingets budsjett.

Sametinget har i 2013 opprettet en ny ordning i vårt budsjett som heter arenaer for kunst og kulturformidling som omfatter prosjekter, stipender og tiltak. Samiske kulturhus eller kulturformidlingsinstitusjoner har mulighet til å søke over denne ordningen om de ikke mottar direkte tilskudd fra Sametinget.

Som en oppfølging av institusjonsmeldingen (2008) har vi fulgt opp en rekke prioriterte tiltak. Det gjelder omorganiseringer til stiftelser og aksjeselskap av en rekke av de samiske kulturhusene, styreoppnevningmyndighet i institusjoner der Sametinget gir direkte tilskudd og omdanning og endring av vedtekter i stiftelser. Disse tiltakene er et ledd i en utvikling av de samiske institusjonene, og deres betydning for styrking og utvikling av det samiske demokratiet.

Samiske festivaler

Sametinget gir årlig direkte tilskudd til samiske festivaler over Sametingets budsjett. Tilskuddet skal bidra til samiske festivaler som synliggjør, formidler og utvikler samisk kultur.

Sametinget arbeider for at de samiske festivalene skal bevares og utvikles som viktige samiske og andre urfolks kunst- og kulturarenaer, og at de skal være årlige begivenheter som tiltrekker seg publikum, artister og kulturutøvere fra Sápmi og andre urfolkssamfunn.

De samiske festivalene er av stor betydning for det samiske samfunnet. De har både en velferdsøkonomisk og en markedsøkonomisk verdi. Festivalene har en kulturell verdi, språklig verdi, er identitetsbyggende, sysselsetter, omsetter og gir ringvirkninger også til samfunnet for øvrig. De er også viktige møteplasser samer imellom, mellom generasjoner og mellom ulike folk.

Det kulturelle tilbudet i samfunnet generelt beveger seg mot en betydelig vekst i antall festivaler. Økt begivenhetsorientering i kulturlivet tiltrekker seg et sosialt bredt publikum og økte forventninger til festivalenes kvalitet og innhold. De samiske festivalene ser et behov for å følge denne utviklingen, noe som igjen fordrer forutsigbarhet og stabilitet, både når det gjelder økonomiske og menneskelige ressurser.

Teater og scenekunst

Sametinget gir årlig direkte tilskudd til to samiske teatre over Sametingets budsjett, Beaivváš Sámi Našunálteáhter og Áarjelhsaemien Teatere. Tilskuddet skal bidra til at de etablerte samiske teatrene kan utvikle seg kunstnerisk, produsere scenekunst på høyt nivå og kan turnere med scenekunst, slik at de fungerer som arenaer for kulturopplevelser og kulturformidling, og til bruk og synliggjøring av samisk språk.

I de samiske samfunn er teater som uttrykk på en moderne scene et relativt ungt fenomen. Samisk scenekunst og teatervirksomhet er viktig for opplevelse, synliggjøring og formidling av samisk kunst, kultur, språk og identitet. Teater er en kunstform som sysselsetter kunstnere fra flere sjangre: skuespillere, dansere, regissører, dramatikere, designere, musikere, scenografer med mer.

Sametinget arbeider for å opprettholde og utvikle samisk teatervirksomhet, både de etablerte samiske teatrene og amatørteatervirksomheten. Teatervirksomhet for og med barn og unge er et prioritert område.

Sametinget arbeider sammen med Beaivváš Sámi Našunálteáhter for et nytt teaterbygg for det samiske nasjonalteateret. Sametinget har gitt Statsbygg i oppdrag å forestå planleggingen av nybygget. Programmeringsarbeidet med rom- og funksjonsprogram er ferdigstilt, og det er gjennomført konsultasjoner med Kulturdepartementet om husleiefinansieringsordning for nye samiske kulturbygg. Den videre framdriften i prosjektet vil følge prosedyrene i husleiefinansieringsordningen.

Litteratur

Sametinget bevilger årlig støtte til litteraturutgivelser over de søkerbaserte ordningene. Målgruppen for tilskuddsordningen har vært lesere av samisk litteratur. Søkemassen til litteraturutgivelser er stor, og øker fra år til år. Sametinget har i de senere årene prioritert barn og unge når det gjelder støtte til litteratur. Dette gjelder særlig samisk skjønnlitteratur, oversatt skjønnlitteratur og lydbøker. For å stimulere til økt leselyst blant barn og unge samt et mangfold i utgivelser på de tre samiske språkene, har Sametinget valgt å gi litteratur for barn og unge et løft.

Det er fremmet kritikk fra det samiske kunst- og kulturmiljøet om vurderinger av litteratur- og musikksoknader. Kravet fra kunstnerne er at det må skilles mellom politikk og fag. Kunst- og kulturfaglig skjønn må ligge til grunn i vurderinger av omsøkte prosjekter.

Sametinget er stort sett alene om å gi støtte til samiskspråklig litteratur. Dette er en utfordring når det gjelder å gi samiske forfattere tilfredsstillende rammevilkår. Nye litterære uttrykksformer, som apper og e-bøker, gir enda større utfordringer når det gjelder de økonomiske rammebetingelsene som Sametinget har til rådighet.

Musikk

Sametinget bevilger årlig støtte til musikkutgivelser over de søkerbaserte ordningene. Det er også innvilget støtte til musikkvideoer og turnévirksomhet. Søkemassen til musikkutgivelser er stor. Sametinget prioriterer årlig gjennom budsjettet hvilke tiltak som skal få støtte, og prioriteringene kan endre seg fra år til år.

Sametinget har i de senere årene prioritert å gi unge samiske musikere et løft. Det satses særlig blant yngre musikere mot et større marked, på profesjonalitet og markedsføring. Nyskapende samisk musikk utvikles i takt med musikken forøvrig i samfunnet, som igjen har ført til mer oppmerksomhet og popularitet.

Tradisjonell samisk joik har ikke vært prioritert siden 2010. For å kunne satse på unge musikere og musikk for barn og unge har tradisjonell samisk joik vært nedprioritert, dette med bakgrunn i de økonomiske rammebetingelsene. Som med støtten til litteraturutgivelser framkommer det kritikk fra det samiske musikkmiljøet for manglende forutsigbarhet når det gjelder prioriteringene.

Visuell kunst

Sametinget gir støtte til samisk kunst gjennom kunstneravtalen. En innkjøpsordning for samisk samtidskunst og kunsthåndverk har vært en del av avtalen siden begynnelsen. Formålet med avtalen er å synliggjøre samisk kunst. Kunsten skal plasseres i et framtidig samisk kunstmuseum.

Sametinget har gitt høringsinnspill til Stortingsmelding nr. 23 (2011–2012) om Visuell kunst. I stortingsmeldingen redegjør Kulturdepartementet om samisk kunst og kommer med departementets vurdering. Departementet vurderer blant annet at: ”De sentrale myndighetene skal ivareta det samiske perspektiv i den helhetlige kulturpolitikken som skal gjenspeile det kulturelle mangfoldet i Norge. Alle som bor i landet skal få anledning til å bli kjent med og få en forståelse av samisk kunst og kultur. En styrking og utvidelse av feltet vil også ha positive effekter for samiske kunstnere og samiske institusjoner”.

Norsk kulturråd definerer dagens visuelle kunstfelt i sin strategiplan for 2011–2014, på følgende måte: ”Dagens kunstfelt omfatter maleri, fotografi, kunsthåndverk, tegning, grafikk, skulptur, video/film/dokumentar, installasjoner, stedsspesifikke- og relasjonelle uttrykk, lydkunst, performance, nettkunst, streetart, graffiti, tegneserier, artists’ books, bruk av uterom og offentlige rom m.m. Kunsten kan være gjenstandsbasert, men like gjerne ta form av handlinger, hendelser og situasjoner. Kunstfeltet karakteriseres også av den sentrale rollen diskusjon og kunnskapsproduksjon spiller, både som egen kunstpraksis, men også i form av seminarer, og publikasjoner.”

Kunsthåndverk/duodji har en sterk og lang tradisjon i det samiske kunstmiljøet. Duodji er all form for skapende aktivitet som omfatter husflid, håndverk, kunsthåndverk, sløyd og småindustri med basis i samisk kultur og tradisjoner. Det skilles i dag mellom dáidda og duodji, der dáidda brukes om det fritt skapende kunsthåndverket, mens duodji brukes om det skapende med utgangspunkt i samisk tradisjon.

Film

Sametinget har en søkerbasert ordning hvor tilskudd til samisk film- og medietbud og dokumentarproduksjoner om samiske forhold er prioritert.

Sametinget gir direkte tilskudd til Internasjonalt samisk filmsenter AS (ISF) i Kautokeino. Senteret ble stiftet i 2007 og er heleid av Kautokeino kommune.

Senteret har nasjonal status, på tross av statstilskudd over post 73 (regionale filmsentra). Utfordringene for ISF er knyttet til manglende driftsfinansiering. Sametinget har sagt seg villig til å gå inn på eiersida på filmsenteret. Filmsentret ønsker at flere offentlige eiere i Norge, Sverige og Finland bør stå på eiersiden. Dette vil kunne medføre at senteret kan søke nasjonal finansiering i disse landene, noe som kan øke produksjonen av samisk film. Aktivitetene i regi av ISF har økt betraktelig, og en oppblomstring av prosjekter og nye talenter er merkbart. De samarbeider i tillegg med filmbransjen i Norge, Sverige, Finland og Russland. I 2011 og 2012 utlyste ISF tilskudd til utvikling og produksjon av samiske filmer.

Samisk film er både et viktig kulturtilbud og et språktiltak. Sametinget har derfor hatt dubbing av samiske barne- og ungdomsfilmer som prioritering under søkerbaserte virkemidler til samisk språk i budsjettet. Vi har også tatt opp denne saken med regjeringen.

Museer

Sametinget gir direkte tilskudd til seks konsoliderte samiske museer. Målet med denne ordningen er å bevare, forvalte og formidle samisk kulturhistorie i lokalsamfunnene. De samiske museene driver sine museumsvirksomheter ut fra museumsfaglige prinsipper, nasjonale målsetninger og Sametingets retningslinjer. Den samiske museumsvirksomheten er viktige institusjoner i det samiske samfunnet, der museene spiller en stor rolle i den samiske demokratiutøvelsen, på tross av at de ikke har så gode rammebetingelsene fra statlig hold. De samiske museene selv og Sametinget ønsker å utvikle de samiske museene ytterligere, men står overfor en rekke utfordringer. Det er dels snakk om museumsfaglig utfordringer og dels utfordringer knyttet til behov for utvidelser og nybygg av museumslokaler.

Det er utarbeidet en utredning Bååstede – tilbakeføring av samisk kulturarv, som også er vedtatt av de involverte partene Kulturhistorisk museum, Norsk folkemuseum og Sametinget. Vedtaket sier at samiske kulturhistoriske gjenstander lokalisert ved Norsk folkemuseum skal tilbakeføres til de samiske museene. Denne prosessen er tids- og kostnadskreven, og finansieringen av denne må løses.

Samisk museumsvirksomhet vil ikke bli drøftet i denne kulturmeldingen, men tas opp i en egen museumspolitisk redegjørelse.

Bibliotek

Sametinget gir direkte tilskudd til ni bibliotekbusser. I tillegg gir vi investeringsstøtte til kjøp av nye busser. Vi har også vårt eget bibliotek på sametingsbygget i Karasjok.

Sametingets hovedmål for samiske bibliotekstjenester er at hele den samiske befolkningen skal få et tilfredsstillende bibliotektilbud. Det samiske området har en spredt bosetting. Sametingets bibliotek og de samiske bokbussene er viktige tjenester for å ha et bibliotektilbud tilgjengelig for befolkningen. Sametingets bibliotek skal være et kompetansesenter for samisk litteratur og samisk bibliotekstjeneste, og det skal være et forvaltningsbibliotek for Sametingets politikere og ansatte.

Bibliotek og bokbusser vil ikke bli behandlet i denne meldingen. For en nærmere gjennomgang av saksfeltet vises det til den kommende redegjørelsen om bibliotek.

Idrett

Sametinget gir årlig direkte tilskudd til samiske idrettsorganisasjoner over Sametingets budsjett. Målet for denne ordningen er å ha arenaer for fysisk aktivitet og samhold mellom samiske barn og unge, og som er identitetsskapende.

Den direkte støtten fra Sametinget går til drift og aktivitet i organisasjonene. I tillegg har Sápmi, representert ved Samenes Idrettsforbund (SVL), siden 2004 hvert annet år deltatt som gjester under Arctic Winter Games. Troppen som har reist til Canada/Alaska har bestått av både idrettsutøvere og kulturutøvere. Sápmi har hatt deltakere hovedsakelig innenfor langrenn for gutter og jenter og fotball for juniorjenter.

Sametinget har årlig siden 2005 blitt tildelt spillemidler fra Kulturdepartementet. Disse midlene skal i følge tildelingen fra departementet gå til opprettholdelse og videreutvikling av de særegne samiske idrettsaktivitetene, og da spesielt aktiviteter for barn og unge. Sametinget mottar midlene, og har i alle år i perioden 2005-2011 viderefordelt disse midlene til SVL-N.

Frivillige lag og foreninger

Frivillig sektor har både en samfunnsmessig og en økonomisk betydning. Frivillige organisasjoner er sentrale aktører på en rekke samfunnsområder gjennom arbeidet de gjør, muligheten de tilbyr for aktiv deltakelse, og de sosiale fellesskap de utgjør. De fyller en rekke roller i samfunnet, som møteplasser, læringsarenaer, kulturformidlere, produsenter av ulike tjenester, aktivitetsarenaer, initiativtakere og ikke minst som påvirkningskanaler og "vaktbikkjer". Samhandlingen mellom det offentlige og det frivillige er derfor av stor betydning, også for utviklingen på kulturfeltet.

Regnet som andel av bruttonasjonalprodukt utgjorde verdiskapingen i ideelle og frivillige organisasjoner, inkludert frivillig arbeidsinnsats, 3,9 prosent i 2010. Arbeidet frivillige gjør er verdsatt til 60 milliarder kroner. Samtidig vet vi at denne innsatsen ikke kan måles i penger, folk gir av sin tid. Store endringer i politikken de senere år berører inntektene til de frivillige organisasjoner, som for eksempel forbudet mot spilleautomater og kompensasjonsordningen som kom i stedet, grasrotandelen og momskompensasjonsordningen fra 2010. Frivillig sektor gjennomgår store endringer, både i omfang, form og innhold, knyttet til generelle samfunnsprosesser. Endringer i publikums bruk av kulturtilbudene, organisasjonsformer og demografiske forhold i endring m.m. har

konsekvenser for frivillig sektor og for motivasjonen for å delta i frivillig arbeid. I små samfunn lykkes man ofte bedre med å engasjere større deler av befolkningen i frivillig arbeid.

Også i samisk sammenheng har frivillig sektor på kulturfeltet stor betydning. Mange av de samiske institusjonene ville ikke eksistert om det ikke hadde vært for frivillige lokale aktører og initiativtakere. Frivillig sektor har også stor betydning for ulike idretts-, kunst- og kulturorganisasjoner, men også ved dugnadsinnsats og frivillig arbeid i forbindelse med ulike kulturarrangement. Sektoren gir viktige møteplasser, særlig for barn og unge. Den grenseoverskridende dimensjonen er også tydelig innen samisk organisasjonsliv.

Sametinget bevilger driftsmidler til ulike kulturorganisasjoner, og gir tilskudd etter søknad til ulike arrangement i regi av det frivillige kulturliv.

Det pågår en debatt om frivillighet og profesjonalisering i frivillig sektor, også for kunst/kulturlivet. Det er blant annet vanskeligere å få folk til å ta ansvar for organisasjonsdrift på frivillig basis, og da må profesjonelle overta.. Flere tilskuddsøkere beskriver at det er blitt vanskeligere å rekruttere folk til ulønnet frivillig arbeid, og at de av den grunn har behov for penger til å lønne/godtgjøre personer til å gjøre arbeidet. De samiske festivalene baserer sin virksomhet i stor grad på frivillighet, siden tendensen i samfunnet ellers enda ikke helt har nådd disse.

Målet er at det samiske frivillige kulturliv har gode rammevilkår for å kunne utvikle seg og skape nye og spennende aktiviteter, som gjør at det er givende å delta i slikt arbeid, og som gjør det attraktivt i konkurransen med andre tilbud.

Media

Sametingets mål med mediepolitikken er et mangfold av samiske medier som synliggjør samisk språk, kultur og samfunnsliv. Mediene skal bidra til arenaer der samisk språk, kultur og samfunnsliv har en uavhengig stemme, og som er identitetsskapende. Sametinget bevilger gjennom sitt budsjett midler til ulike publikasjoner og til NuorajTV, som er nett-tv på lulesamisk av lulesamisk ungdom.

Sametinget har ikke forvaltningsansvar når det gjelder samisk mediepolitikk. Medietilsynet forvalter statsstøtten til samiske aviser. I dialogen med regjeringen må vi være tydelige på det vi mener mangler i deres samiske mediepolitikk. I tillegg supplerer vi regjeringens samiske mediepolitikk ved å gi driftsmidler til samiske publikasjoner og til prosjektet NuorajTV.

I ”Samiske tall forteller 3” vises det til at utviklingen av samiske medier har vært sentral i arbeidet for å forsvare og utvikle den samiske kulturen. Fra samisk hold har etableringen av egne medier blitt viet stor oppmerksomhet, og arbeidet har resultert i at man i dag har et daglig samisk medietilbud gjennom radio, tv, aviser og internett.

NRK Sápmi har styrket sin posisjon i den samiske befolkningen som det foretrukne mediealget om samiske forhold. Med utvidede sendetider når det gjelder nyheter, barne-tv og magasinprogrammer, har de det største tilbudet til den samiske befolkninga. Det har vært dialog mellom Sametinget og NRK Sápmi om å arbeide for en egen samisk tv-kanal, noe som er et mål NRK Sápmi arbeider mot.

Det er fortsatt utfordringer når det gjelder et medietilbud som på en god måte ivaretar de lule- og sørsamiske språkområdene, og som gir lule-og sørsamer et tilfredsstillende og likeverdig medietilbud. Medietilbudet på sørsamisk er ett av punktene i samarbeidsavtalen for det sørsamiske området. Sametingsrådet ønsker å få i gang en kartlegging for å utrede medietilbud for og på sørsamisk. NuorajTv arbeider for å utvide samme tilbud til ungdom i sørsamisk område. I ”Samiske tall forteller 3” konkluderes det med at det kan se ut som om samer utenfor Finnmark er mindre aktive brukere av samiske medier enn samer i Finnmark. Dette har sannsynligvis sammenheng med at størstedelen av medietilbudet er på nordsamisk.

Sosiale medier og internett er i fremgang blant de yngre brukerne. Dette er en gruppe som tilpasser seg den digitale nytvinningen raskt, og som blant annet NuorajTV er et godt eksempel på.

Det er ikke utarbeidet en omfattende undersøkelse om samiske medier siden Skogerbøs rapport, ”Samiske medier. Innhold, bruk og rammevilkår” (2000). Denne rapporten ble bestilt av Sametinget.

Artikkelen om samiske medier i ”Samiske tall forteller 3” tilråder at det gjennomføres en ny undersøkelse om samiske medier. Dette er særlig viktig for å undersøke i hvilken grad samer utenfor de mest sentrale samiske områdene, og særlig utenfor indre Finnmark, har et tilfredsstillende medietilbud. Det bør også ses nærmere på de samiske avisenes oppslutning og rammevilkår. Bruk av moderne medier blant samer bør også undersøkes, hvordan samer bruker disse, og i hvilken grad de brukes som informasjonskilder om samiske forhold.

Kulturnæring

Sametinget har i vår næringsmelding (2011) kulturnæring som et innsatsområde. Målsettingen for dette innsatsområdet er å få flere arbeidsplasser i samiske kultur- og kulturbaserte næringer.

Kulturnæring avgrenses i næringsmeldingen til private bedrifter som fremstiller og selger kulturelle produkter i form av varer eller tjenester. Disse består blant annet av samisk annonse- og reklamevirksomhet, arkitektur, bøker, aviser, blader etc., design, foto, film, video, duodji, kunstnerisk virksomhet (utøvende og skapende kunst, kunsthåndverk) og musikk. Reiseliv sees på som en egen næring, hvor samiske kulturelementer utgjør en sentral del av bedriftenes virksomhet. Duodjinæringen er en viktig næring med lange tradisjoner i det samiske samfunnet. Mål og strategier for reiseliv og duodji er behandlet i Sametingets næringsmelding.

De andre elementene i denne næringa er imidlertid de kunstneriske produktene som samiske kunst- og kulturutøvere står bak. Kulturnæring handler i stor grad om samiske kunstneres rammevilkår. Derfor vil vi også i denne meldingen ta opp temaet som et eget innsatsområde, med fokus på kunstneres bidrag.

Sametingets satsning på kulturnæring kommer som et tillegg til den allerede brede satsningen på samisk kunst og kultur. Det er en helt avgjørende forutsetning at vi har et levende og sterkt samisk kunst- og kulturliv, uten det vil vi ikke ha noen kulturnæring å snakke om.

Kulturnæring er et svært aktuelt tema i hele landet. Kulturdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Regional- og kommunaldepartementet legger i løpet av 2013 fram sin handlingsplan for kulturnæring. Alle fylkeskommuner i de samiske områdene har egne handlingsplaner for kulturnæringssatsningen sin, og i Troms og Finnmark er det etablert egne kulturnæringsfond. I tillegg har Sparebanken Nord-Norge etablert en stiftelse som skal fordele 100 millioner kroner til kulturnæringsformål i landsdelen.

Utfordringer i dagens kulturpolitikk

Gjennomgangen av nå-situasjonen for samisk kunst og kulturliv viser at vi har en rekke utfordringer på kulturfeltet. Meldingen vil ikke svare på alle disse, men under innsatsområdene vi behandle mange av disse på et overordnet nivå.

Den største utfordringen Sametinget har når det gjelder samisk kulturpolitikk er vårt manglende handlingsrom til å utvikle samisk kunst og kultur. Vi ønsker å være den fremste premissgiveren for utviklingen av samisk kunst og kultur. Sametingets muligheter for å ta ansvar for samisk kunst og kultur blir imidlertid begrenset av de manglende budsjettprosedyrene mellom Sametinget og regjeringen. Vi må til enhver tid forholde oss til de føringene som regjeringen legger i statsbudsjettet.

Videre mener vi at samisk kultur ikke har fått sin naturlige og viktige plass i andre offentlige myndigheters kulturpolitikk. Sametinget blir ofte alene i arbeidet med å styrke, utvikle og formidle samisk kunst og kultur. Dette går først og fremst ut over aktørene innenfor samisk kunst og kulturliv. Det går imidlertid også utover publikum som ikke får ta del i opplevelsen av samisk kunst og kultur. Dette er et tap for kunst- og kulturlivet i Norge.

Sametinget møter kritikk fra det samiske kunst- og kulturmiljøet for at vi legger politiske føringer overfor kunstnerne i deres daglige kunstneriske arbeid. Er det mulig å skille mellom kunstnerisk og kulturfaglig skjønn på den ene siden, og politiske vurderinger på den andre? Hvor skal dette skillet gå, og hvem sine prioriteringer/vurderinger skal ligge til grunn? Kan Sametinget, som er både et politisk organ og et forvaltningsorgan, holde en armlengdes avstand til den frie og uavhengige kunsten? Hvordan skal Sametinget utøve en god forvaltning av Sametingets kulturmidler i tråd med prinsippet om en armlengdes avstand, samtidig som Sametinget, som stort sett er den eneste som finansierer samisk kunst- og kulturprosjekter skal kunne stille makt bak kravene? Samtidig har Sametingets kulturpolitikk et mål om et levende og mangfoldig kunst- og kulturliv. Det innebærer at generelle og overordnede føringer om at prioriteringene barn og unge og språklig mangfold skal ligge til grunn i den kulturpolitiske overveisen, samtidig som at det skal være rom for kunstnerisk frihet.

Dette er viktige spørsmål som handler om rammevilkårene for de samiske kunstnerne. Sametingets viktigste verktøy i dette arbeidet er våre virkemidler til samisk kunst og kultur, både de direkte tilskuddene, de søkerbaserte og kunstneravtalen. Svarene på disse spørsmålene må skje i dialog med de samiske kunstnerorganisasjonene.

Med institusjonsmeldingen fra 2008 la Sametinget grunnlaget for vår institusjonspolitik. I meldingen legges det føringer for blant annet omorganisering av institusjonene. Dette er et arbeid som er i gang og som vil fortsette. Aktivitetskrav til institusjonene ble også tatt opp i institusjonsmeldingen. Vi stiller klarere krav til virksomheten ved alle institusjoner og organisasjoner som får direkte tilskudd over Sametingets budsjett. Sametinget ser imidlertid at vi ikke har vært tydelig nok i vår dialog med de samiske institusjonene når det gjelder aktivitet og forventninger.

Samene er et folk som bor i fire land. Det grenseoverskridende aspektet må derfor også ligge til grunn for kulturpolitikken.

Kunnskapsgrunnlaget

Sametingsmeldingen om samisk kunst og kultur er utarbeidet på bakgrunn av kunnskap vi har hentet i eksisterende dokumenter, statistikk, evalueringer og forskning, fra rapporter vi har bestilt spesielt for utarbeidelsen av denne meldingen og den er basert på erfaringskunnskap fra folk som er tilknyttet kulturfeltet.

I dette kapitlet følger en oversikt over dette materialet med en kort redegjørelse for hvorfor de er relevante.

Samisk kultur i en samfunnsvitenskapelig betydning er godt dokumentert. Det har imidlertid vært lite forskning på samisk kultur som sektor i samfunnet, og hvilken betydning samisk kunst- og kulturutøvelse har for samfunnet. Det finnes også lite forskning på samiske kunst- og kulturbasert næring. Forskning på dette feltet vil gi oss nyttig innsikt i en tid hvor dette er et viktig satsningsområde på landsbasis og en av de nye næringsveiene i nord.

Rapporter og evalueringer

I arbeidet med kulturmeldingen har Sametinget bestilt to rapporter/ringvirkningsanalyser; Telemarkforskningens "Norsk kulturindeks 2012 – Resultater fra samisk område", og Norut Áлта-Altas "Kulturnæringer i samiske områder - sysselsetting og bedriftsstruktur". I begge rapportene er oppdragsgiver bedt om å ta utgangspunkt i de samme 24 utvalgte kommunene. Denne avgrensningen er gjort med utgangspunkt i STN-området, området for Sametingets tilskuddsordninger for næringsutvikling, og er altså en relativt vid avgrensning som omfatter mange kommuner der den samiske befolkningen i ulik grad er en minoritet.

Ringvirkningsanalyser sier ofte noe om aktiviteten det året/ perioden man måler ringvirkningene, men lite om året før og året etter. Samtidig er slike analyser viktige blant annet for å begrunne satsing på kultur. For å få gjennomslag i den politiske debatten, må det gis flere forklaringer på hvorfor mer penger bør brukes på kunst- og kulturektoren. Kulturens egenverdi vil ikke være tilstrekkelig argument når sektoren skal konkurrere med for eksempel utdanning, helse og næring. Nytteverdien gjennom den økonomiske og samfunnsmessige effekten som følger av kultur er også viktig. I samisk sammenheng vil også verdivariable og faktorer som identitet, tilhørighet og språk ha sentral plass.

Behovet for statistikk og grunnlagstall med relevans for samiske samfunnsforhold er fortsatt stort. Sametinget vurderer å få utarbeidet samiske kulturindekser og ringvirkningsanalyser også i fremtiden, slik at vi kan følge utviklingen over tid. Sammen med Sametingets egne oversikter og andre rapporter og utredninger, vil dette kunne gi et godt bilde av statusen på kulturlivet og sysselsettingen innen kulturnæring i samiske områder.

Norsk kulturindeks 2012. Resultater fra samisk område

Norsk kulturindeks er en årlig oversikt over kulturtilbud og kulturaktivitet i norske kommuner, regioner og fylker. Indeksen er basert på data fra en rekke offentlige etater, interesseorganisasjoner og foreninger. I rapporten for samisk område presenterer Telemarkforskning en oversikt som kan si noe om statusen for kulturlivet i et samisk område basert på tall fra Norsk kulturindeks 2012. Fremstillingen presenterer tall og utregninger for det samiske området, sammenlignet med landsgjennomsnittet og de fire nordligste fylkene, samt 24 utvalgte kommuner. Selv om Norsk kulturindeks grunnmateriale mangler en del relevante opplysninger i samisk sammenheng, gir dette et grunnlag for å sammenligne kulturlivets status i dette samiske området med andre regioner, og for å si noe om hvordan statusen er for kulturlivet i de enkelte samiske kommunene.

Rapporten viser at sysselsettingen øker i kulturnæringene i de samiske områdene, og at veksten har vært størst i opplevelses- og aktivitetsbedrifter og interesseorganisasjoner. Sysselsettingen er nesten fordoblet og det er en større vekst enn i landsdelen og Norge for øvrig. I de samiske områdene arbeider 594 personer innenfor ulike kulturyrker. 204 av disse arbeider innen media, 110 med kunstnerisk arbeid av ulik art, 228 personer med kulturformidling, f.eks. museums og bibliotekansatte, og 52 personer arbeider med kunstopplæring i kulturskolen eller lignende.

Totalt er 96 kunstnere bosatt i de samiske områdene. Dette tilsvarer to kunstnere pr. tusen innbyggere, en kunstnertetthet som er om lag halvparten av landsgjennomsnittet. Antallet kunstnere i samisk område har steget med 6 % det siste året. På landsbasis har det ikke vært noen økning i kunstnertettheten.

Av kommunene i de samiske områdene er Kautokeino den store kunstnerkommunen. Her finner det totalt 30 kunstnere, hvilket betyr at 10,2 pr tusen innbyggere, altså én prosent av befolkningen, er medlem i en eller flere kunstnerorganisasjoner. Kautokeino alene har 17 musikere og komponister, syv skuespillere og seks visuelle kunstnere. Kautokeino rangerer som kunstnerkommune nummer tre i Norge.

Kulturnæringer i samiske områder – sysselsettingsutvikling og bedriftskultur

Formålet med rapporten utarbeidet av Norut Alta-Álta, er å analysere sysselsettingsutvikling og bedriftsstruktur i kulturnæringene i samiske områder. Rapporten viser blant annet at antallet kunstnere øker i de samiske områdene, og at det er en sterkere vekst i kulturnæringen i samiske områder enn i resten av landet. Analysene viser at kulturnæringene står for 4,5 % av totalsysselsettingen i de 24 kommuner som her er regnet som samiske områder, noe som er litt høyere enn i Nord-Norge, og litt lavere enn på landsbasis. Det er litt flere kvinner enn menn sysselsatt i kulturnæringene. Antall sysselsatte i kulturnæringene har siden 2002 økt med 33 % frem til i dag, hvor tallet på sysselsatte er ca 880. Det er en sterkere vekst enn i landsdelen og landet for øvrig. Veksten har særlig kommet innen opplevelses-/aktivitetsbedrifter, utøvende kunst/musikk og næringen interesseorganisasjoner, det siste fordi denne næringen omfatter mange av språk- og kultursentrene som er etablert siste tiåret. Mange av disse blir støttet av Sametinget.

Evalueringsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene

De samiske kunstnerorganisasjonene og Sametinget ble enige om å evaluere den gjeldende samarbeidsavtalen mellom partene før en ny hovedavtale skal framforhandles fra 2014. Evalueringen så på effekten av kunstneravtalen, hvordan den har fungert, og om den har vært med på å styrke kunsten og kunstnernes mulighet til å utvikle seg i det samiske samfunnet.

Evalueringen viste at kunstneravtalen har vært viktig for å legge noen faste økonomiske rammer og ordninger for den samiske kunsten. Dette gir kunstnerne og deres organisasjoner en forutsigbarhet som gjør det mulig å planlegge satsinger på lenger sikt.

Kunstneravtalen gir imidlertid et manglende økonomisk handlingsrom. Norut Alta-Álta peker på at dette skyldes forhandlingssituasjonen med Sametinget som i stor grad har lagt de økonomiske rammene for forhandlingene før disse begynner. Videre gjør rammen for forhandlingene det vanskelig å få nye typer tiltak inn i avtalen. Avtalen har trolig også begrenset de samiske kunstnerorganisasjonenes kommunikasjon med Sametinget, og dermed også deres mulighet til å nå fram med sine behov.

Evalueringen viser også at en av de største utfordringene med å si noe om effektene av avtalen, er kunstneravtalens manglende målformuleringer. Dette begrenser muligheten for å kunne vurdere om den økonomiske innsatsen gir de ønskede resultater og om den samiske kunsten faktisk utvikler seg i riktig retning.

Norut Alta-Álta anbefaler i evalueringen at det foretas en grundig drøfting av hva partene vil med en slik samarbeidsavtale, hva som kan gjøres for å bringe den samiske kunsten framover, og om en ny avtale er det som skal til for å skape en framdrift.

Evalueringsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene

I 2010 ble Sametingets tilskudd til kulturutvikling for perioden 2006-2008 evaluert. Evalueringen så på hvordan virkemidlene ble brukt i perioden, og hvordan søkere til tilskuddsordningen hadde vurdert Sametingets service i forbindelse med veiledning og saksbehandling.

Evalueringen viste at midlene har gått til en rekke ulike tiltak som har skapt et bredt engasjement innen samisk kulturliv. De fleste prosjektene det søkes til, ville ikke blitt gjennomført uten Sametingets virkemidler. Evalueringen viste videre at virkemidlene til kulturutvikling har skapt en større bevissthet rundt bevaring, utvikling og formidling av samisk kultur. Sametingets virkemidler er

med på å gi utøverne av samisk kultur en anerkjennelse og en motivasjon til å fortsette sine prosjekter.

Evalueringen viste også at Sametinget har et forbedringspotensial når det gjelder veiledning, oppfølging av prosjektene og kontroll i forbindelse med utbetalinger.

Norut Alta-Álta påpekte også at Sametingets virkemidler til kulturutvikling på lang sikt også vil ha sysselsettingseffekter, men det har ikke vært rom for å måle denne type effekter i denne evalueringen.

Evalueringen bekreftet at Sametingets virkemidler innen kulturutvikling er viktig i arbeidet med å fremme samisk kultur.

Møter og innspill

Sametingets første kunstnerkonferanse ble avholdt på Sametinget i Karasjok i september 2012. Formålet med konferansen var å lage en arena for utveksling av faglige erfaringer, opplevelse av samisk kunst og kultur og diskusjoner om kulturpolitikk. Programmet inneholdt foredrag og kunstneriske innslag innen alle kunstsjangre som scenekunst, joik, musikk, litteratur, visuell kunst og film. Konferansen ble avsluttet med gruppearbeid og framlegg av innspill til den framtidige kulturpolitikken.

Innspillene har blitt tatt med videre i arbeidet med kulturmeldingen. Et innspill som gikk igjen var manglende integrering av samisk kunst og kultur i den nasjonale kulturpolitikken og etterlysning av en nasjonal samisk kulturpolitikk. Pågangen til konferansen var stor og engasjementet fra deltakerne viser at det er et stort behov for faglige arenaer for samiske kunstnere og kulturarbeidere. Sametinget vil derfor legge til rette for at det blir arrangert kunstnerkonferanser jevnlig også framover. Konferansen ble arrangert i samarbeid med Samisk kunstnerråd og er et resultat av kunstneravtalen.

Sametingsrådet har også arrangert dialogmøter på kulturarrangement sommeren 2012. Gjennom dialogmøtene ønsket vi å få innspill til den framtidige kulturpolitikken i Sametinget fra aktører innenfor samisk kunst- og kulturliv og andre interesserte. Dialogmøtene har gitt Sametinget en anledning for til å få en direkte diskusjon om kulturpolitikk med de som er involvert og interessert i temaet. Sammen med innspillene på e-post danner innspillene på dialogmøtene en viktig del av kunnskapsgrunnlaget for meldingen.

Øvrig kunnskap

Det finnes en del eksisterende kunnskap som gjelder samisk kunst og kultur og Sametingets kulturpolitikk. Vi har brukt noe forskning som grunnlag for meldingen. Dette er gjengitt i litteraturlista.

Kommentert samisk statistikk "Samiske tall forteller" gir grunnleggende kunnskap om forhold i samiske samfunn. I nummer 4 blir Sametingets bevilgninger til kulturformål tatt opp spesielt. Artikkelen gir en god oversikt over størrelsen på Sametingets tilskuddsordninger, søknadsmassen til disse ordningene og hvor søknadene kommer fra. I nummer 3 blir samiske medier tatt opp.

Regjeringens politikk er et viktig grunnlag for Sametingets kulturpolitikk. Deres stortingsmeldinger og utredninger som omhandler samepolitikk og kulturpolitikk generelt, er også et viktig grunnlag for denne meldingen.

I tillegg er det utarbeidet ulike oversikter over økonomisk utvikling på fagområdet basert på Sametingets egne tilskudd til samisk kultur.

Innsatsområder

Sametingsmelding om samisk kunst og kultur skal prioritere innsatsområder og synliggjøre hvilke utfordringer, mål og strategier vi står ovenfor. I det følgende vil vi presentere 4 innsatsområder. Disse er presentert hver for seg, men har likevel et felles mål om et levende og mangfoldig samisk kunst og kulturliv av god kvalitet som er tilgjengelig for alle. De fire innsatsområdene er:

1. Tydeligere ansvar for samisk kultur
2. Bedre rammevilkår for samiske kunstnere
3. Samiske kulturinstitusjoner som arena for formidling og opplevelse av samisk kultur
4. Verdiskaping og vekst i kulturnæringer

Identifiseringen av utfordringene på kulturfeltet bygger både de erfaringene vi selv har i politikktutviklingen og på det kunnskapsgrunnlaget vi har tilgjengelig på området. Spesielt har tilbakemeldingene fra de samiske kunst- og kulturutøverne blitt vektlagt.

1 Tydeligere ansvar for samisk kultur

Sametinget verken kan eller vil ha ansvaret for samisk kunst og kultur alene. Nasjonale, regionale og lokale myndigheter har også ansvar for at samisk kunst og kultur har de samme utviklingsmulighetene som øvrig kunst- og kulturliv i Norge. Staten Norge er grunnlagt på territoriet til to folk, samer og nordmenn. Samisk språk og kultur anses som opprinnelige i Norge og har derfor samme krav på vern og utvikling som norsk språk og kultur. Den samiske befolkningen opplever at nasjonale, regionale og kommunale myndigheter ikke gir samisk kultur de samme vilkårene for vern og utvikling som norsk kultur har. Det første innsatsområdet omhandler derfor Sametingets samhandling med andre offentlige myndigheter i kulturpolitikken.

Utfordringer

Sametingets ansvar

Sametingets hovedoppgave i kulturpolitikken er å legge til rette for samisk kunst- og kulturaktivitet og utviklingen av denne. Vi har som mål å ha et levende og mangfoldig samisk kunst- og kulturliv av god kvalitet som er tilgjengelig for alle.

Det samiske samfunn er ennå inne i en samfunnsbyggende fase, der basisområder innenfor kultur og språk har vært prioritert og fortsatt må prioriteres. Dette fordrer en kraftig innsats av det samiske samfunnet selv, de samiske institusjonene, Sametinget og statlige myndigheter. Sametinget ser det som sitt ansvar å ta vare på og utvikle det initiativet og aktiviteten som den samiske befolkningen står for og vi vil være den viktigste premissleverandøren i denne prosessen. Statlige myndigheter innehar likevel det overordnede ansvar for å legge forholdene til rette slik at det samiske samfunn selv får mulighet til å videreutvikle sin samfunnsbygging.

Sametinget har ansvaret for flere forvaltningsoppgaver innenfor det samiske kunst- og kulturlivet. Vi overtok forvaltningsansvaret for allerede etablerte institusjoner og ordninger fra regjeringen i 2002. Dette gjaldt de samiske museene, Beaivváš Sámi Našunálteáhter, samiske festivaler, samisk idrett og en rekke andre økonomiske ordninger til kultur. Dette innebærer blant annet at Sametinget forvalter og tildeler den statlige tilskuddsordningen for disse oppgavene. Sametinget har i tillegg inkludert flere ordninger og institusjoner i vår kulturforvaltning for å nå våre mål på området.

Sametinget arbeider opp mot regjeringen for at de skal ivareta utvikling av samisk kunst- og kulturliv i deres overordnede politikk. Dette gjelder saker som Sametinget har det formelle forvaltningsansvaret for og saker som regjeringen har ansvaret for. I dette arbeidet har vi de halvårige dialogmøtene med Kulturdepartementet og vi har konsultasjonsavtalen som de viktigste verktøyene.

I konsultasjonsavtalen mellom regjeringen og Sametinget går det fram at Sametinget skal konsulteres i saker om alle typer tiltak som kan påvirke samene direkte. Statens konsultasjonsforpliktelser omfatter

innføring av all lovgiving og administrative tiltak som kan få direkte betydning for samene som urfolk. Det vil i stor grad være opp til Sametinget å avgjøre hvilke saker som særlig berører samene. Dette følger av samelovens § 2-1. Dette betyr at selve konsultasjonen også skal avklare om et tiltak vil kunne påvirke samene direkte. Sametinget vil i enda sterkere grad bruke konsultasjonsavtalen i arbeidet for å bedre utviklingen av samisk kunst og kultur.

Sametinget arbeider for at alle skal ha mulighet til å oppleve samisk kunst og kultur. Vi er stolt over samisk historie, vår kulturarv og vår kunst og kultur. De samiske institusjonene er våre viktigste arenaer for å formidle samisk kunst og kultur.

Regjeringens ansvar for samisk kunst og kultur

Bevaring og utvikling av samisk kunst og kultur er et nasjonalt ansvar. Den norske stat har gjennom Grunnloven, forskrifter og konvensjoner forpliktet seg til å ta ansvar for samisk språk, kultur, historie og samfunnsnivå. Hensynet til samiske interesser skal inkluderes i utformingen av politikk på alle aktuelle områder. Sametinget ble opprettet for sikre en likeverdig behandling av samene. Regjeringen må derfor forvalte sitt ansvar i dialog med Sametinget.

I St. meld. nr. 28 (2007-2008) Samepolitikken, står det at regjeringen i kulturpolitikken vil arbeide langs to hovedlinjer for å ivareta det statlige ansvaret for samiske kunst og kultur. For det første vil regjeringen legge til rette for at Sametinget kan føre en selvstendig kulturpolitikk. Regjeringen vil i tillegg føre en generell og overordnet kulturpolitikk, hvor også samisk kunst og kultur har sin naturlige og viktige plass.

Sametinget mener at regjeringen ikke ivaretar dette ansvaret godt nok.

Rammene Sametinget har for bevilgningene til samisk kunst og kultur blir satt av regjeringen i statsbudsjettet. Fravær av reelle prosedyrer og prosesser mellom regjeringen og Sametinget om situasjon, utviklingsbehov og budsjettmessige prioriteringer på kulturfeltet gjør at ansvaret for samisk kunst og kultur er uklart.

Sametingets muligheter for å ta ansvar for samisk kunst og kultur blir begrenset av de manglende budsjettprosedyrene mellom Sametinget og regjeringen. Vi må til enhver tid forholde oss til de foringene som regjeringen legger i statsbudsjettet. Det har vært en utfordring at bevilgningene over statsbudsjettet har vært øremerket og at eventuelle økninger kun har dekket lønns- og prisstigningen. Sametingets rolle blir også uavklart på grunn av dette. Vi har forvaltningsansvar for en rekke ordninger innenfor samisk kunst og kultur, men bevilgningene over statsbudsjettet gir oss ikke handlingsrom til å få en utvikling av sektoren.

I regjeringens ansvar for samisk kunst og kultur ligger også at samisk kunst og kultur skal ha en naturlig og viktig plass i den generelle og overordnede kulturpolitikken. Regjeringen igangsetter jevnlig nye reformer, satsninger, utredninger, utvalg og prosjekter innen kulturfeltet. Det lages stortingsmeldinger om kulturrelaterte tema og stortingsmeldinger innen andre sakfelt som har konsekvenser for kultursektoren. Dette er positivt og nødvendig. Sametinget mener at det i forbindelse med planlegging av slike tiltak i større grad bør foretas en vurdering av hvorvidt dette vil kunne berøre samiske forhold og samisk kunst og kultur, direkte eller indirekte. Det kan i den sammenheng også være relevant å avklare slike problemstillinger med Sametinget allerede som en del av planleggingen. Eksempelvis ved utforming av mandat og oppnevning av personer til ulike utvalg.

Regjeringen har gjennom kulturloftet hatt en stor nasjonal satsning på kultur. Formålet med kulturloftet er økte økonomiske bevilgninger til kultursektoren, å gi kulturlivet og frivilligheten økt anerkjennelse og status, og å tydeliggjøre det offentlige ansvar for kultursektoren. Sametinget er ikke fornøyd med de økningene som er kommet til samisk kunst og kultur gjennom denne satsningen. Vi opplever at regjeringen legger foringer på hva pengene skal brukes til, og vi opplever at samisk språk og kultur ikke blir synliggjort og integrert i kulturloftets øvrige satsninger. Sametinget er imidlertid positiv til de

signalene regjeringen gir i statsbudsjettet for 2013 der regjeringen varsler en satsning på samisk kultur og språk med 50 mill over 5 år.

Den generelle og overordnede politikken utgjør en del av rammevilkårene også for de samiske kunstnerne og de samiske kulturinstitusjonene. Dette har Sametinget påpekt i flere innspill til regjeringens kulturpolitikk. Sametinget opplever ofte å ikke bli inkludert i slike prosesser, at våre innspill ikke blir tatt hensyn til, eller at resultatet av enighet med regjeringen ikke blir fulgt opp med tilstrekkelige økonomiske midler.

Et eksempel på det siste er konsultasjonene mellom Sametinget og Kulturdepartementet om St.meld. nr. 32 (2007-2008) Bak kulissene. Som et resultat av konsultasjonene kom det inn mer tekst om samisk kultur og samisk scenekunst, der regjeringen understreker sitt overordnede ansvar for samisk kultur og nødvendigheten av at teatrene har gode rammebetingelser for driften. Likevel er situasjonen fortsatt den at Beaivváš Sámi Našunálteáhter er et samisk nasjonalteater, men de har ikke de samme ressursene som andre teatre på samme institusjonelle nivå. Beaivváš kan sammenligne seg med de andre nasjonale og regionale teatrene i Norge når det gjelder kunstnerisk kvalitet. Men teateret kan ikke sammenligne seg med de øvrige nasjonale scenekunstinstitusjonene, eller selv de minste regionteatrene når det gjelder de økonomiske forutsetninger.

Vi minner også om statens konsultasjonspflicht med samiske interesser i saker som konkret, avgrenset og direkte berører disse.

Sametinget mener at regjeringen også har et ansvar for at samisk kunst og kultur er synlig og tilgjengelig for alle. Vi mener det er et tap for kulturen i Norge at ikke flere aktører på kulturfeltet i større grad tar inn over seg at samisk kultur er en viktig og en selvfølgelig del av kulturen i landet vårt. Vi har et samisk nasjonalteater som viser produksjoner på samisk og produksjoner som er hentet fra en samisk samfunnskontekst. Vi savner å se flere produksjoner på for eksempel Nasjonalteateret eller på de regionale teatrene der temaet er fra samiske samfunn eller produksjoner av samiske kunstnere. Selv om vi ofte snakker om samiske områder, så bor det samer i hele landet. Stadig flere samer bor i byer og tettsteder. Vi tror også at den øvrige befolkninga i Norge vil ha stor glede av å oppleve samisk kunst og kultur.

Regjeringen har en rekke ordninger som bidrar til bedre rammevilkår for kunstnere. Noen av disse inkluderer ikke samiske kunst og kulturprosjekter ved at de tar utgangspunkt i kun norsk språk og kultur.

Et eksempel er NORLA (Norwegian Literature Abroad) som er et statsstøttet og ikke-kommersielt informasjonskontor. Senteret promoterer og formidler norsk litteratur til utlandet. NORLA forvalter ulike midler fra Utenriksdepartementet (UD) og Kulturdepartementet (KUD) til oversettelse og eksport av norsk litteratur. Ordningen for oversettelse av litteratur forutsetter imidlertid at litteraturen er utgitt på norsk. Dette betyr at den samiskspråklige litteraturen er utestengt fra muligheten for å motta støtte over denne ordningen til å bli oversatt til andre språk.

Til sammenligning har Utenriksdepartementet ulike støtteordninger til internasjonalt kunst- og kultursamarbeid (eksempelvis musikk, scenekunst, kunsthåndverk, billedkunst, design og arkitektur, film). Ingen av disse har som vilkår for søkere at det opprinnelig skal være produsert/utgitt på norsk språk.

Regionale og lokale myndigheters ansvar for samiske kultur

Også når det gjelder regionale og lokale myndigheter er ansvaret for samisk kunst og kultur uklart. Sametinget mener at både fylkeskommuner og kommuner har ansvar for utvikling av samisk kunst og kultur. Dette betyr at de i sitt arbeid også må ta ansvar for at samisk kultur skal ha en naturlig og viktig plass i deres politikutvikling.

Vi har flere gode eksempler på at regionale myndigheter tar dette ansvaret. Sápmi music er et prosjekt i regi av Finnmark fylkeskommune som har som målsetning å få samiske musikkartister ut i verden. Samiske musikkartister kan søke om å bli årets artist og få hjelp til å bli markedsført med sin produksjon innenfor og utenfor Norges grenser, og bli lansert til internasjonale festivaler. Vi har også et godt samarbeid med Troms fylkeskommune om drift av kulturhus og festivaler i deres område.

Sametinget har imidlertid opplevd at når Sametinget får forvaltningsansvar for ordninger innenfor samisk kultur, har regionale myndigheter trukket seg ut. Dette skjedde blant annet da Sametinget overtok forvaltningsansvaret for de samiske museene. Noen fylkeskommuner bidrar ikke i det hele tatt med for eksempel driftmidler til samiske institusjoner, selv om de har en stor samisk befolkning innenfor sitt område. Dette går i mot Kulturlova av 2007, som stadfester statens, fylkeskommunenes og kommunenes ansvar for kulturvirksomhet. Kulturlova sier videre at det er en plikt at flest mulig har adgang til et mangfoldig kulturtilbud.

Sametinget har samarbeidsavtaler med fylkeskommunene fra Hedmark i sør til Finnmark i nord. Dette er vårt viktigste verktøy i samhandlingen med fylkeskommunene. Det er også økonomiske virkemidler knyttet til avtalene med krav om samfinansiering av prosjekter. Sametinget har, sammen med fylkeskommunene startet arbeidet med å gjøre samarbeidsavtalene mer konkrete og målrettede. Vi arbeider for at dette kan være med på å styrke samisk kulturliv.

Fylkeskommunene er ofte eiere og finansierer av, eller oppnevner styremedlemmer til en rekke kulturinstitusjoner. Sametinget mener at fylkeskommunene kan bruke denne styringsmuligheten til å arbeide for at disse institusjonene har et samarbeid med samiske institusjoner eller å legge til rette for at disse institusjonene formidler samisk kunst og kultur. For eksempel er både Finnmark og Troms fylkeskommuner aksjonærer i Hålogaland teater og oppnevner i fellesskap et medlem i styret. Fylkeskommunene kan være sterke pådrivere for samiske produksjoner på teatre eller samarbeid med samiske institusjoner. Sametinget skal selvsagt også bidra til dette.

Den Kulturelle skolesekken er en inngangsport til et mangfold av kulturopplevelser for mange barn og unge og når ut til mange. Den kulturelle spaserstokken bidrar til et mangfold av kulturopplevelser for eldre. Ordningene må videreføres og gjerne utvides. Samisk kultur må bli en naturlig og integrert del av disse ordningene. Her har også Norsk kulturråd et viktig ansvar.

Kommunene er viktige iverksettere av tiltak rettet mot den samiske befolkningen. Mange kommuner er vertskapskommuner for samiske institusjoner, noe som gir arbeidsplasser i små kommuner. På grunn av svakere kommuneøkonomi er det mange kommuner som reduserer sin støtte til samiske kulturtiltak og -institusjoner, og noen som trekker seg helt ut. Sametinget blir ofte eneste finansør av institusjoner og festivaler som gir kulturtilbud og kulturopplevelser for hele befolkningen i tillegg til gode arbeidsplasser.

De kommunale kulturskolene er gode tilbud for barn og unge, og bør gis forsvarlige rammer for drift. I samiske områder bør det også gis tilbud om samiske kulturaktiviteter i kulturskolene. Tana kommune har gjennom sitt kulturskoletilbud et barneteater som på en god måte bruker samisk språk og bygger produksjonene på samisk virkelighet.

Sametinget arbeider med en samarbeidsavtaler med Tromsø kommuner. Med Alta, Oslo og Trondheim kommuner er vi også i dialog om dette. Formålet med avtalene er å legge til rette for et varig og fast samarbeid mellom partene i saker som angår samene og at partene vil legge til rette for at samene skal kunne bevare og utvikle sitt språk, kultur, sitt samfunnsliv. Et samarbeid med kommunene har et stort potensial. Det vil kunne styrke og medvirke til politikkutvikling på samiske samfunnsområder som ikke har vært naturlig for kommunene. For kulturlivet vil det kunne bety at de når ut til flere og nye publikumsgrupper, og slik gi mer oppmerksomhet om samisk kultur.

Mål og strategier

Hovedmål:

Sametinget er den viktigste premissgiveren for utviklingen av samisk kunst og kultur

Delmål:

Reelle forhandlinger med regjeringen om bevilgningene til samisk kunst og kultur

Samisk kultur har en naturlig og viktig plass i regjeringens generelle og overordnede kulturpolitikk

Regionale og lokale myndigheter bidrar til felles utvikling av samisk kunst, kulturliv og samiske kulturinstitusjoner.

Samisk kunst og kultur skal være tilgjengelig for alle

Samisk kultur er en selvsagt del av den nasjonale, regionale og lokale kunst- og kulturformidlingen

Strategier:

Regjeringens og Sametingets ansvar for samisk kultur tydeliggjøres gjennom budsjettforhandlinger mellom partene

Økt bruk av konsultasjonsavtalen i dialogen med regjeringen på kulturfeltet

Synliggjøre regionale myndigheters ansvar for samisk kunst og kultur gjennom samarbeidsavtalene

Arbeide for godt samarbeid med regionale og lokale myndigheter om utviklingen av samisk kunst og kultur

2 Bedre rammevilkår for samiske kunstnere

Sametingets ansvar når det gjelder utvikling av samisk kunst er å sørge for at kunstnerne har gode og forutsigbare rammevilkår for sin virksomhet. Vi skal både legge til rette for at vi har et mangfoldig samisk kulturliv samtidig som vi skal legge til rette for profesjonalisering og kvalitet. Vi skal legge til rette for tradisjonelle uttrykksformer, samtidig som vi skal legge til rette for samisk samtidskunst.

Samene er et folk som har flere samiske språk. Denne rikdommen skal vises også i kultursammenheng. Sametingets viktigste verktøy i dette arbeidet er våre økonomiske virkemidler, men også den påvirkningsmuligheten vi har gjennom dialog, kontakt og samarbeid med andre offentlige myndigheter.

Dette innsatsområdet omhandler Sametingets politikk overfor de samiske kunstnerne. Vi vil med denne meldingen signalisere en mer aktiv politikk overfor våre kunstnere.

Utfordringer

Sametingets søkerbaserte virkemidler

På kunstnerkonferansen, i innspillene på e-post og på dialogmotene har Sametinget fått kritikk rettet mot våre søkerbaserte virkemidler på kulturfeltet og vår håndtering av disse. Virkemiddelordningene oppleves som trange og lite forutsigbare. De etterlyser større fokus på kvalitet og de etterlyser flere stipender. Representanter for det samiske kunst- og kulturmiljøet mener at midlene styres for instrumentelt, og at Sametinget som et politisk organ legger politiske føringer overfor kunstnerne i deres daglige kunstneriske arbeid. Kravet fra kunstnerne er at det må skilles mellom politikk og fag, og at kunst- og kulturfaglig skjønn må ligge til grunn i vurderinger av omsøkte prosjekter. Dette gjelder spesielt for fagområdene litteratur og musikk.

Dette er problemstillinger og kritikk som Sametinget tar på alvor. For å kunne nå vårt mål om et levende og mangfoldig kunst- og kulturliv av god kvalitet og som er tilgjengelig for alle, må det være rom for kunstnerisk frihet. Samtidig har vi generelle og overordnede føringer om at barn og unge og språklig mangfold skal ligge til grunn i den kulturpolitiske overveielser. Statlige virkemidler har, og skal også ha, et sterkt regelverk knyttet til seg.

Kunsten skal være fri og utvide ytringsrommet i samfunnet. Større åpenhet, faglige utvalg der kunstfaglige vurderinger gjøres etter godt skjønn basert på kunnskap og kompetanse, samt gode rammebetingelser skal bidra til en aktiv kunnskapsbasert kulturpolitikk. Sametinget har som mål at vi

skal holde en armlengdes avstand til det frie kunst- og kulturlivet, samtidig som at det må utøves klokskap på begge sider av bordet. Det er legitimt for Sametinget og det samiske samfunnet å styre sine interesser i en viss retning, noen kulturpolitiske mål skal realiseres.

Åpenhet om hvordan prosessene foregår, diskusjoner om skjønn og kriterier, samt faglige begrunnende vurderinger i søknadsprosessene kan bidra til å øke tilliten til Sametingets virkemiddelbruk. Kunstnerne og kulturaktørene på sin side må også lytte til det politiske, kunsten er ikke frikoblet samfunnet. Å støtte mangfoldet i det samiske samfunnet er det samme som å støtte kvalitet og nyskaping. Kunsten er også samfunnsengasjert, kunsten er også samfunnsaktør.

Sametinget vil ha en grundig gjennomgang av våre søkerbaserte virkemiddelordninger. Dette vil skje i samarbeid med de samiske kunstnerorganisasjonene.

Kunstneravtalen

Samarbeidet mellom Sametinget og Samisk kunstnerråd er regulert gjennom samarbeidsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene (kunstneravtalen). I evalueringen i 2012 ble det understreket at kunstneravtalen er svært viktig for å legge noen faste økonomiske rammer og ordninger for den samiske kunsten. Dette vil gi kunstnerne og deres organisasjoner en forutsigbarhet som gjør det mulig å planlegge satsninger på lengre sikt. Avtalen vil også sikre at kunstnerne selv har stor grad av råderett over midlene som inngår i avtalen.

Evalueringen viser imidlertid at kunstneravtalen framstår som et konserverende instrument der det skapes lite rom for dynamikk som kan bringe den samiske kunsten et steg videre. Dette er begrunnet med et manglende økonomisk handlingsrom i forhandlingssituasjonen, i og med at Sametinget i stor grad har lagt de økonomiske rammene for forhandlingene før disse begynner. Videre gjør rammen for forhandlingene det vanskelig å få nye typer tiltak inn i avtalen. Avtalen har trolig også begrenset de samiske kunstnerorganisasjonenes kommunikasjon med Sametinget, og dermed også deres mulighet til å nå fram med sine behov.

En av de største utfordringene med å si noe om effektene av avtalen, er kunstneravtalens manglende målformuleringer. Dette begrenser muligheten for å kunne vurdere om den økonomiske innsatsen gir de ønskede resultater og om den samiske kunsten faktisk utvikler seg i riktig retning. Det er ikke formulert utviklingsrettede mål som kan hjelpe til med å vise retningen på ønsket utvikling. Derfor vil det være vanskelig for organisasjonene å argumentere for behovet for tiltak som kan bidra til en måloppnåelse som går ut over dagens nivå. Slik sett kan avtalen virke som en sovepute både for organisasjonene og Sametinget.

Kunstneravtalen har ikke blitt revidert siden den ble inngått i 2004. En ny hovedavtale skal framforhandles og gjøres gjeldende fra 2014. Resultatene fra evalueringa av avtalen og en åpen dialog med kunstnerorganisasjonene vil danne grunnlaget for dette arbeidet. Sametinget vil legge til rette for at samiske kunstnerorganisasjoner kan være aktive aktører i den samiske kulturpolitikken.

Øvrige rammevilkår for samiske kunstnere

Det finnes flere viktige grunnlag for de samiske kunstnernes rammevilkår. Blant annet infrastrukturen som de samiske institusjonene utgjør, nasjonale myndigheters generelle kulturpolitikk, lokale og regionale myndigheters kulturpolitikk, øvrige økonomiske støtteordninger til kultur, muligheter for samarbeid med andre kunstnere og andre institusjoner og utvikling av kulturnæring. Disse behandles under de andre innsatsområdene.

Mål og strategier

Hovedmål:

Et mangfold av samiske kunst- og kulturuttrykk av god kvalitet skapes, utøves, formidles og oppleves

Delmål:

De samiske kunstnerne har gode og forutsigbare rammevilkår for sin virksomhet
Sterke og aktive samiske kunstnerorganisasjoner

Strategier:

Bedre mål- og resultatstyring av Sametingets søkerbaserte virkemidler til samisk kunst og kultur

Styrke samtidens samisk kunst- og kulturuttrykk

Bevare, utøve og formidle tradisjonelle kunst- og kulturuttrykk

Samiske barn og unge og språklig mangfold skal ivaretas i Sametingets kulturpolitikk

Utvikle samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Samisk kunstneråd (kunstneravtalen)

Skape arenaer for samarbeid mellom samiske kunstnere og andre kunstnere regionalt og nasjonalt

Gjennom kunstneravtalen gi Samisk kunstneråd muligheter for å ta et større ansvar for utviklingen av samisk kunst og kultur

Arbeide for arenaer for samarbeid mellom samiske kunstnere og andre kunstnere regionalt og nasjonalt

Politikkutforming i nær dialog med kunst- og kulturlivet

Arbeide for arenaer, nettverk og samarbeidsprosjekter som bidrar til økt internasjonal promotering og eksport av samisk kunst og kultur til et internasjonalt marked

3 Samiske kulturinstitusjoner som arena for formidling og opplevelse av samisk kultur

I 2008 la sametingsrådet fram institusjonsmeldingen. I meldingen går det fram at sametingsrådets målsetting med samisk institusjonsutvikling er å styrke og utvikle samiske institusjoner på sentrale samfunnsområder som grunnlag for samisk demokrati, kunnskap og kapasitet i og for det samiske samfunnet. Sametinget har i meldingen uttrykt en klar ambisjon om å være den sentrale tilrettelegger for den samiske institusjonsutviklinga.

Dette innsatsområdet omhandler Sametingets videreføring av vår institusjonspolitik.

Utfordringer

Sametignet har de siste årene brukt mye ressurser på å følge opp institusjonsmeldingen. Vi har vært opptatt av institusjonsoppbygging og organisering. Det er blitt foretatt omorganiseringer av en rekke institusjoner, ordningen med husleiefinansiering av samiske kulturbygg er nå etablert, flere byggeprosesser er videreført og igangsatt og flere kulturinstitusjoner har kommet inn på Sametingets budsjett. Norut Alta-Álta (2012) sin rapport om kulturnæringen i samiske områder viser at det har vært en økning i sysselsettingen i de offentlig finansierte samiske kulturinstitusjonene.

Arbeidet med å bygge opp og styrke de samiske institusjonene organisasjonsmessig har vært nødvendig. Dette er også et arbeid vi vil fortsette med, slik at vi når våre mål om sterke samiske institusjoner.

En videreføring av institusjonspolitikken må ha et tydeligere fokus rettet mot kulturinstitusjonenes aktivitet og faglige innhold, og hva institusjonenes rolle som aktør på kulturfeltet skal være. Sametinget må være tydeligere på hvilket aktivitetsnivå vi forventer at for eksempel et kulturhus skal ha. Vi må være tydeligere på at de samiske institusjonene er viktige aktører og samarbeidsparter i utviklingen av samisk kunst- og kulturliv. De samiske institusjonene er også viktig infrastruktur for samiske kunstnere. De skal være arenaer for nyskaping, formidling og utvikling, hvor samisk språk og kultur er sentralt. Dette betyr ikke at institusjonene ikke er dette i dag. Vi ønsker imidlertid å tydeliggjøre deres innhold og rolle.

Samiske institusjoner har også etterspurt en tettere oppfølging og dialog fra Sametingets side, slik at våre forventninger til institusjonene kommuniseres tydeligere, blant annet når det gjelder mål- og resultatstyring av virkemiddelbruken, og slik at institusjonene kan redegjøre for sine behov og utfordringer.

Institusjonene har et eget ansvar i å opprettholde og utvikle seg som institusjon og etablere gode samarbeidsrelasjoner til ulike aktører. Sametinget sitt ansvar er blant annet å legge til rette for dette gjennom virkemiddelbruk, dialog og ved å skape arenaer for samarbeid. Sametinget vil også fortsette arbeidet mot regjeringen for å styrke de økonomiske rammebetingelsene for de samiske institusjonene.

Sametinget er i de fleste tilfeller den største økonomiske bidragsyteren til de samiske kulturinstitusjonene. En stor andel av bevilgningene til kultur i Sametingets budsjett går til driftsmidler til samiske institusjoner og organisasjoner. Gjennom våre tilskudd kan vi også sette krav til institusjonene. Vi må være mer tydelig i våre forventninger til hva direktetilskuddet kan brukes til. Sametinget vil i sterkere grad bruke finansieringsstøtten mer aktivt ved å stimulere til at økt egeninitiert aktivitetsnivå resulterer i bedre budsjettmessige betingelser. Som det fremgår av institusjonsmeldingen har imidlertid ikke Sametinget noe ønske om å detaljstyre institusjonene

Sametinget foretar oppnevninger til styre i ulike kulturinstitusjoner. Vi vil se nærmere på hvordan vår styreoppnevningsrolle kan utvikles. En styresammensetning med relevant kompetanse tilpasset institusjonens rolle og formål, bidrar til utvikling av institusjonene. Som del av kompetanseoppbyggingen i institusjonene har Sametinget tidligere arrangert seminar for styremedlemmene vi har oppnevnt til de samiske kulturinstitusjonene. Vi ser også at det kan være behov for en koordinering med andre styreoppnevningende organ for å oppnå målsettinger om minimum 40-60 % kjønnsbalanse i styrene.

De samiske institusjonene utgjør viktig infrastruktur for de samiske kunstnerne. Den samiske kunsten og kulturutøvelsen er på mange måter grunnlaget for de samiske institusjonene. Teatrene og festivalene er de institusjonene hvor dette kommer tydeligst fram. Det framtidige samiske kunstmuseet vil være svært viktig for formidling av samisk samtidskunst. Samisk senter for samtidskunst er et viktig faglig-, formidlings-, informasjons- og koordinerende organ for flere samiske kunstnere og kunsthåndverkere. Forsker- og kunstnerboligen Lásságámmi bidrar til inspirasjon til fortsatt faglig og kunstnerisk utvikling for gjestebeboerne. Sametinget vil arbeide for et tettere samarbeid mellom de samiske institusjonene og de samiske kunstnerne.

De samiske institusjonene er også viktig som sysselsettingsaktører. De gir høykompetansearbeidsplasser i små samiske lokalsamfunn. Dette har også et likestillingsaspekt siden mange kvinner arbeider i disse institusjonene, noe som kan bidra til at de blir eller ikke flytter fra bygda. Norut Alta-Áltas rapport om kulturnæring i samiske områder viser at antall ansatte i samiske språk- og kultursentre har hatt en betydelig vekst de siste årene.

Mål og strategier

Hovedmål:

De samiske kulturinstitusjonene er en viktig aktør i utviklingen av samisk kunst og kultur

Delmål:

Faglig sterke samiske kulturinstitusjoner

De samiske institusjonene er ressurs for de samiske kunstnerne og kulturutøverne

De samiske institusjonene har et godt samarbeid med hverandre

De samiske institusjonene gir kulturarbeidsplasser i samiske samfunn

De samiske institusjonene er viktige formidlere av samisk kunst og kultur

Strategier:

Arbeide for gode rammevilkår for samiske institusjoner slik at de kan bidra til utvikling og formidling av samisk kunst- og kulturliv

Være tydeligere i våre forventninger til samiske institusjoners ansvar i utviklingen av samisk kunst og kultur

Har en tettere oppfølging av og dialog med institusjonene gjennom styreoppnevninger og tilskudd

Arbeide for et enda bedre samarbeid og en bedre faglig ansvarsfordeling mellom institusjonene
Bidra til et enda bedre samarbeid mellom samiske kunstnere og samiske kulturinstitusjoner
Arbeide videre med oppbyggingen og omorganiseringen av samiske kulturinstitusjoner

4 Verdiskaping og vekst i kulturnæringen

Utviklingen av kulturnæringen handler i stor grad om rammebetingelsene for samiske kunstnere. Kulturnæringsbransjen kjennetegnes i dag av mange små aktører som har konsentrert sitt virke omkring kunst- og kulturuttrykk. Verdiskaping på dette innsatsområdet dreier seg i hovedsak om økonomiske verdier.

Dette innsatsområdet omhandler hvordan Sametinget kan bidra til at flere kunstnere kan leve av å være kunstner.

Utfordringer

Kulturnæringsbransjen er drevet av sterk idealisme og ofte uten profesjonell drift. Mange av aktørene har andre yrker ved siden av eller i kombinasjon med andre næringer. Aktørene ser ofte på seg selv som kulturutøvere eller kunstnere – ikke nødvendigvis næringsutøvere. Utfordringen som oppstår når kultur skal møte næringsbegrepet, er felles for bransjen over hele landet.

Kvaliteten på samiske kulturprodukter er som oftest svært gode og har et stort næringspotensial nasjonalt og internasjonalt. Utfordringen ligger i å styrke samiske kulturnæringsaktører, slik at de har selvtillit og kunnskap til å erobre verden med sine produkter.

Det som skiller de samiske kulturnæringsaktørene fra de norske, er spesielt deres forhold til den samiske kulturarven. Mange samiske kulturaktører forvalter og formidler de nedarvede kulturskatter i det samiske samfunnet. Det gjør at samiske kulturaktører har en dobbeltforventning knyttet til sitt arbeid. De skal ikke bare ivareta det kunstneriske uttrykket, men også bære personlig ansvar for kulturarven. I tillegg kommer spørsmålet om hvem som skal tjene penger på den samiske kulturen opp. Og skal alt ved den samiske kulturen være til salgs? Det gjelder å gjøre nytte av samisk kultur i verdiskapingen uten å ødelegge den samiske kulturen. Utfordringen for alle som jobber med samisk kulturnæring er å ivareta den etiske dimensjonen i næringsutviklinga.

I tillegg er en utfordring for utøvere i nord at de opererer på et relativt lite lokalmarked, samt at det er langt til de store markedene. Det er likevel viktig også å se på kulturnæring i en større helhet enn bare enkeltaktørene selv. De er ofte en del av en større verdikjede, hvor flere aktører er avhengig av hverandre i fremstilling og formidling av sine produkter. En styrking av kompetanse blant enkeltaktører vil styrke hele verdikjeden og den samiske kulturnæringen som sådan.

Kultur vs. næringsbegrepet

En av de største utfordringene oppstår allerede i møte med kulturnæringsbegrepet. Kulturpolitikk er forankret i at kulturen har en egenverdi og har et stort sett med forventninger knyttet til seg: styrke samisk samhørighet og identitet, bidra til levende lokalsamfunn og ivareta vår kulturarv, for å nevne noe. Næringspolitikk handler om verdiskaping, utstyrt med et sett av mål og virkemidler for å styrke det økonomiske potensialet for virksomheter. Kultur og næring snakker med andre ord ikke alltid samme språk, og det kan oppstå utfordringer når det komplekse kulturlivet skal forsøke å tilpasse seg en mer rigid næringsforståelse som er skapt for helt andre sektorer. Det er også viktig å anerkjenne at ikke alle kulturaktører verken vil eller skal passe inn under næringsparaplyen. For å bygge en sterk kulturnæring, er første utfordring å få kulturaktører til å føle seg hjemme under næringsbegrepet. I næringsammenheng gjelder det å skape bærekraftige og varige arbeidsplasser som ikke bare er avhengig av offentlig tilskudd.

Kompetanse

Kunst- og kulturutøvere har tradisjonelt konsentrert sitt virke omkring det de er best på, nemlig produktet sitt. Slik må det fortsatt være, et sterkt kulturliv utgjør den avgjørende basen for en

vellykket kulturnæringsstrategi. Likevel er en utfordring for hele verdikjeden, og enkeltaktørene selv, at mange har for lite kompetanse på næringsdelen av virksomheten. Dette dreier seg om alt fra forretningsutvikling til merkantil og økonomisk kompetanse, markedsorientering, produktutvikling, markedsstrategier etc. Noen samiske kulturaktører må begynne fra starten av med å styrke selvtillitt og ta opplæring i bedriftsetablering, for andre vil det være nok å lære seg strategiutvikling for å se potensialet i egen virksomhet. Hovedutfordringen blir å få kulturaktørene til å se på seg selv som viktige næringsaktører.

Kunst- og kultur er kompleks og verdifullt i sin måte å tenke på. Å dytte kultur inn i utviklingsprogrammer ment for næringslivet, kan gjøre at man taper de gode kreative prosessene. Risikoen er da at en blir sittende igjen med gode forretningsplaner, men med dårlige produkter. Den grunnleggende forståelsen og aksepten for kulturens egenverdi er en viktig byggestein for en vellykket kulturnæringsstrategi.

Det finnes for lite forskning på samiske kunst- og kulturbasert næring. Forskning på dette feltet vil gi oss nyttig innsikt i en tid hvor dette er viktige satsningsområder på landsbasis og en del av de nye næringsveiene i nord.

I en liten kulturnæringsbransje hvor mange aktører er avhengig av hverandre er det en utfordring at det ikke finnes noe organisert nettverk og samarbeid. Gjennom de etablerte kompetansemiljøene i de samiske kunstnerorganisasjonene og kulturinstitusjonene kan en hente nyttig erfaring.

Mål og strategier

Hovedmål:

Bærekraftige arbeidsplasser i samiske kunst- og kulturbasert næring

Delmål:

Økt omsetning og lønnsomhet hos kulturnæringsaktører

Økt sysselsetting som følge av samisk kunst- og kulturbasert næring

Kulturnæring der ekthet og troverdighet er i fokus

Kompetansebasert kulturnæring

Strategier:

Fremme lønnsomhet i kulturnæringsbransjen

Øke profesjonaliseringen i samisk kulturnæring

Tilrettelegge for møteplasser og nettverk for kulturnæringsaktører

Initiere mer forskning på samisk kulturnæring

I samarbeid med regjeringen og regionale aktører arbeide for å bygge kulturnæring som en av de nye næringsveiene for samer

Økonomiske og administrative konsekvenser

Oppfølging av meldingen vil skje gjennom de årlige budsjettene der tiltak under de enkelte målene vil bli prioritert. Sametingsrådet vil vurdere å utarbeide en egen handlingsplan for oppfølging av meldingen. Meldingen har et langsiktig perspektiv, og det vil være naturlig å ha en gjennomgang av meldingen etter tre til fire år for å vurdere om Sametinget har oppnådd de målene som er satt i meldingen.

Kulturkapitlet er det største kapitlet i Sametingets budsjett, med en rekke direkte og søkerbaserte tilskuddsordninger. En stor del av våre administrative ressurser går til å forvalte disse ordningene. Vi har i meldingen påpekt nødvendigheten av mer bruk av forpliktende dialogkanaler som konsultasjonsavtalen og samarbeidsavtaler for å fremme samisk kunst og kultur overfor andre offentlige myndigheter. Vi har også sett behovet for en tydeligere dialog med de samiske institusjonene og de samiske kunstnerorganisasjonene.

Gjennom god dialog med sentrale myndigheter forventer Sametinget at de økonomiske rammene for samisk kunst- og kulturutvikling økes betydelig. Det samiske samfunnet har ikke fått tatt del av samme løft på kunst- og kulturfeltet gjennom Kulturloftets satsinger og andre offentlige bevilgninger som samfunnet for øvrig, og det ventes at samisk kultur får det løft som behøves for utvikling og handlingsrom innen sektoren. Sametinget forventer også at regionale og lokale myndigheter tar sitt ansvar for utvikling av samisk kunst- og kultur.

Det medfører økte økonomiske og administrative ressurser for å følge opp meldingen. Oppfølgingen av institusjonsmeldingen og den kommende redegjørelsen om museer må også inkluderes i det samlede behovet for økonomiske og administrative ressurser på kulturfeltet. Det vil være behov for flere ansatte, og å øke de økonomiske rammene for å nå målene i meldingen innenfor det tidsperspektivet som er tenkt.

Litteratur

Bååstede – tilbakeføring av samisk kulturarv (2012). Norsk Folkemuseum, Sametinget og Kulturhistorisk museum.

FNs erklæring om urfolks rettigheter (2007)

FNs internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter (1966)

FNs konvensjon om barns rettigheter (Barnekonvensjonen) 1989.

Grunnloven (1814). Justis- og beredskapsdepartementet.

Hansen, Hanna H. (2009): Fra stereotypi til parabol – en fortelling om samisk samtidskunst. I Gierdu – Bevegelser i samisk kunstverden. SKINN - samorganisasjonen for kunstformidling i Nord-Norge og RiddoDuottarMuseat.

Hermetikken Næringshage(2010): Sluttrapport, forprosjekt for samiske kulturnæringer.

ILO-konvensjon nr. 169 (ILO 169) om urfolk og stammefolk i selvstendige stater.

Kintel, Thomas (2009): Hva står på spill i den samiske kunstverdenen? I Gierdu – Bevegelser i samisk kunstverden. SKINN - samorganisasjonen for kunstformidling i Nord-Norge og RiddoDuottarMuseat.

Kramvig, Britt (2007): Kultur som næring – møter som sammenstøter. Magma 9/2009.

Kramvig, Britt(2012): Orientalisme eller kulturmøter? Tendenser i samisk turisme og kulturnæringer. I Forbord, M., Kvam, G. og Rønningen, M.: Smak, kultur og opplevelser” – nye ideer om reiseliv i Norge, fagbokforlaget 2011.

Kulturlova (2007). Kulturdepartementet.

Norsk kulturbarometer 2008. Statistisk sentralbyrå.

Norsk kulturråd. Strategi 2011–2014.

Norut (2010): Evaluering av Sametingets tilskuddsordning Kulturutvikling.

Norut (2012): Evaluering av samarbeidsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene.

Norut (2012): Kulturnæringer i samiske områder – sysselsettingsutvikling og bedriftskultur.

Sametingets budsjett (2012). Sametinget.

Sametingets budsjett (2013). Sametinget.

Sametingsmelding om næringsutvikling (2011). Sametinget.

Sametingsrådets melding om samisk institusjonsutvikling (2008). Sametinget.

Sametingsrådets politiske tiltredelseserklæring. Politisk plattform for flertallsrådet i Sametinget for perioden 2009-2013. Sametinget.

Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (Sameloven) (1987). Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet.

Samiske tall forteller 3. Kommentert samisk statistikk 2010. Sámi allaskuvla og Norden.

Samiske tall forteller 4. Kommentert samisk statistikk 2011. Sámi allaskuvla og Norden.

Skogerbo, Eli (2000): Samiske medier. Innhold, bruk og rammevilkår.

St. meld. nr. 22 (2003-2004): Kultur og næring.

St. meld. nr. 28 (2007-2008) Samepolitikken.

St.meld. nr. 32 (2007-2008) Bak kulissene.

St. meld. nr. 23 (2011-2012): Visuell kunst.

St.prp.73 (2005-2006) Om samtykke til ratifikasjon av UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven.

Telemarksforskning (2012): Norsk kulturindeks 2012. Resultater fra samisk område.

UNESCO-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven (2003).

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Vibeke Larsen, saksordfører	

Behandlingen av saken ble avsluttet 27.02.13 kl. 18.05

Originalspråk: Norsk

Åšši/Sak PFK	001/13
Åšši/Sak SP	006/13

Sametingets årsmelding 2012

Arkivsaknr.
12/5857

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	23.01.13	SR 019/13
Plan- og finanskomiteen	25. – 26.02.13	PFK 001/13
Sametingets plenum	27.02. – 01.03.13	SP 006/13

Saken påbegynt 28.02.13 kl. 10.50

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1			Regnskap

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Innledning

Sametinget er en folkevalgt forsamling for samene i Norge. 39 representanter velges fra 7 valgkretser hvert fjerde år. Sametinget skal styrke samenes politiske stilling og fremme samenes interesser i Norge, bidra til en likeverdig og rettferdig behandling av det samiske folket og arbeide med å legge forholdene til rette for at samene kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsnivå.

Sametinget arbeider med saker innenfor alle samfunnsområder som særlig berører samene, i tillegg til å gi uttalelser og være en høringsinstans for offentlige myndigheter. Sametinget forvalter en del av de midlene som bevilges til samiske formål over statsbudsjettet, og gjennom Sametinget har samene i Norge fått en viss myndighet innenfor kultur, språk, opplæring, kulturminnevern og næring.

Sametingets årsmelding omfatter Sametingets politiske og forvaltningsmessige aktivitet i 2012. Årsmeldingen rapporterer om oppfølgingen av hovedmålene og delmålene for de enkelte fagområdene og bruken av virkemidlene i budsjettet for 2012.

Sametinget har i 2012 lagt frem flere meldinger og redegjørelser. Gjennom meldinger og redegjørelser vil Sametingets politikk på ulike områder fremmes. I arbeidet med meldinger og redegjørelser har det samiske samfunnet kunnet komme med innspill og fremmet sine synspunkter for Sametinget. Innspill fra publikum har kommet både muntlig og skriftlig, gjennom møter med ulike instanser og på

folkemøter som sametinget har arrangert. Meldingsarbeidet har derfor vært svært verdifull for Sametinget, og vil legge føringer for Sametingets politikk på området for fremtiden.

I 2012 er Sametingets melding om opplæring vedtatt. Sametingsrådet har også lagt frem melding om barnehager og språkmelding. Disse vil vedtas i 2013. I tillegg er det lagt frem redegjørelser om regionalpolitikk, likestilling, og eldrepolitikk.

Sametingets regnskap for 2012 er vedlagt årsmeldingen.

Forskning om sametingsvalget

Sametinget har kunngjort åpen anbudskonkurranse for forskningsprosjekt om sametingsvalget 2013, med en økonomisk ramme på 3 millioner kr over tre budsjettår. Forskningsprosjektet finansieres av Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. Sametinget bidrar med en tilleggsfinansiering i oppstartsåret. Formålet med forskningsprosjektet er å analysere vilkårene for, funksjonen til og utfordringene ved Sametinget, og bygge opp samisk valgforskningskompetanse der det legges vekt på kulturelle og språklige forhold.

Besøkende i 2012

Sametinget er en institusjon som får oppmerksomhet langt utenfor Norges grenser. Mange offisielle representanter fra ulike stater og internasjonale organisasjoner besøker Sametinget. I 2012 har Sametinget hatt besøk av den indiske minister for Panchayati Ray og stammespørsmål, Kishore Chandra Deo og av medlem fra FNs Permanente forum (UNPFII) Eva Biaudet fra Finland. Sametinget har også hatt besøk av den chilenske påtalemyndighet, som vært på studietur i Norden.

Flere ambassader, med særlig interesse for urfolk og arktisk politikk, har sendt sine ambassadører til Sametinget i 2012. Dette er Italia og Sør-Koreas ambassadører til Norge samt og EUs ambassadør. I tillegg har representant fra Argentinas ambassade besøkt Sametinget i 2012 og medlem av den tyske parlamentskomiteen for utenrikssaker, Toralf Pilz.

Andre besøkende i 2012 har vært en ILO-koordinert delegasjon fra Bangladesh, en ekspertgruppe for minoritetsspørsmål fra Japan og representanter for RAIPON, med følge av representanter for de russiske samer samt representanter fra ungdomsorganisasjoner i Nunavut i Canada.

I underkant av tre tusen mennesker besøkte Sametinget i 2012, mange av disse er turister. Sametinget har egne guider i sommermånedene. Hver dag klokken 13.00 hele året tilbyr Sametinget guiding på sametingsbygget.

Nye nettsider

Sametinget lanserte nye nettsider i begynnelsen av 2012. Informasjonen er på norsk, sør-, lule- og nordsamisk. Sidene er blitt godt mottatt av publikum. Siden er laget i samarbeid med Making Waves.

Språk

Den samiske befolkningen skal ha mulighet og rett til å bruke sitt eget språk. Bevaring, styrking og utvikling av de samiske språkene er sentralt for den samiske kulturens framtid. Derfor er Sametingets hovedmål at samisk skal være et naturlig språk på alle arenaer.

Aktiv bruk og synliggjøring av samisk i det offentlige rom

For at samisk skal være et naturlig språk på alle arenaer, må samisk brukes aktivt og være synlig i offentlig sammenheng. Det viktigste virkemidlet til Sametinget på språksektoren er tospråklighetsmidlene som Sametinget bevilger til kommunene og fylkeskommunene i forvaltningsområdet for samisk språk. Målet for dette tilskuddet er at befolkningen i disse kommunene skal få tjenestetilbud på samisk, både skriftlig og muntlig. Et annet mål med tilskuddet er

å få kommunene til å være aktive i utviklingen av det samiske språket. Ni kommuner og fire fylkeskommuner fikk tospråklighetstilskudd fra Sametinget i 2012.

Rapportene som kommunene sender til Sametinget, viser at kommunene jobber for å innfri kravene i Samelovens språkregler. Rapportene viser også at situasjonen for de samiske språkene er forskjellig fra kommune til kommune i forvaltningsområdet for samisk språk. Det er de kommunene der det snakkes lite samisk og der det er få ansatte som behersker samisk, som er mest aktive i språkutviklingsarbeidet. Sametinget vil at kommunene skal være aktive i språkutviklingsarbeidet. Derfor har Sametinget inngått samarbeidsavtaler med hver enkelt kommune om hvordan kommunen skal fremme, styrke og utvikle det samiske språket. Samelovens språkregler danner grunnlaget for samarbeidsavtalene, som skal sikre at innbyggerne i de kommunene som hører til forvaltningsområdet for samisk språk, har rett til å bruke, bevare, utvikle og styrke bruken av samisk i offentlig sammenheng. Dessuten har avtalen en utviklingsdel der kommunene selv har lagt inn strategier for hvordan de ønsker å fremme samisk språk i sin kommune. Derfor er samarbeidsavtalene inngått for å få flere aktive kommuner som jobber med å få oppfylt forpliktelsene i loven og som jobber med språkutvikling.

De respektive samarbeidsavtalene for bruken av tospråklighetsmidlene mellom Sametinget og den enkelte kommune og fylkeskommune for perioden 2012-2014 ble underskrevet i februar 2012. Avtalene skal følges opp årlig, i møter både på politisk og administrativt nivå.

For å oppnå målet om at samisk skal være et naturlig språk på alle arenaer, ser Sametinget det som viktig å ha god kontakt også med kommuner utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Mange samisktalende bor i kommuner utenfor forvaltningsområdet, og derfor ønsker også disse kommunene å være aktive i arbeidet med samisk språk. Sametinget har dialog med flere kommuner utenfor forvaltningsområdet for samisk språk for å se om det er mulig å utforme samarbeidsavtaler med tiltak som kommer den samiske befolkningen til gode. Sametinget ser at dette arbeidet er med på å øke bruken av samisk språk, og at det fører til at samisk språk kan bli et naturlig språk på alle arenaer.

Tromsø kommune har ønsket dialog med Sametinget for å styrke tilbud til den samiske befolkning i kommunen. Sametingsrådet og Tromsø kommune har utarbeidet forslag til en samarbeidsavtale som skal bidra til at befolkningen i Tromsø skal kunne bevare og utvikle sitt språk og sin kultur. Formålet med avtalen er å få til et varig og forpliktende samarbeid mellom Sametinget og Tromsø kommune i saker som angår samer og samiske forhold i Tromsø kommune. Sametingsrådet har godkjent avtaleteksten og avventer nå Tromsø kommunes politiske behandling av forslag til avtale. Den skal behandles av kommunen i begynnelsen av 2013. Dette samarbeidet er en del av Sametingets arbeid med å styrke det samiske språkets rolle som et naturlig språk på alle arenaer.

Det er i 2012 avholdt møter med Alta kommune, med intensjon om igangsetting av samarbeid mellom kommunen og Sametinget. Alta kommune ønsker å bedre det samiske barnehagetilbudet og skoletilbud i Alta kommune. I 2013 igangsettes arbeidet med en samarbeidsavtale mellom Sametinget og Alta kommune, med spesiell fokus på skole og barnehage.

Arenaer for å lære og bruke samisk språk

Et av Sametingets delmål er at vi skal ha levende og aktive samiske språkarenaer. Derfor ga Sametinget direkte tilskudd i 2012 til 11 samiske språksentre. Gielem nastedh i Snåsa har fra 2012 fått direkte tilskudd fra Sametinget. Målet for tilskuddsordningen er at samisk skal synes og høres i virkeområdet for språksenteret. Sametinget ser at språksentrene lykkes bra i arbeidet med å synliggjøre det samiske språket i sine virkeområder. De er med på å opprette arenaer der man kan lære seg samisk og få anledning til å snakke samisk. Dette bekreftes også i Samisk språkundersøkelse som ble ferdigstilt i 2012. Språksentrene er flinke til å søke om tilskudd til språkprosjekter, blant annet tilrettelegger de arenaer der samisk kan høres. Språksentrene er meget aktive, og de arrangerer mange vellykkede prosjekter. De er virkelig med på å synliggjøre det samiske språket og utvikle det til å bli et

levende språk, spesielt i de områdene der språket høres lite og er lite synlig. Etter Sametingets syn er grunntilskuddet til språksentrene med på å opprette og opprettholde levende og aktive samiske språkarenaer.

Norut Alta har i 2012, på oppdrag fra Sametinget, evaluert ti samiske språksentre som ble etablert i perioden 1995-2009, og som fikk grunntilskudd fra Sametinget i perioden 2006-2010. Med denne evalueringen ønsket Sametinget å få et bilde av språksentrenes bruk av grunntilskuddet som de får fra Sametinget, om tilskuddet bidrar til måloppnåelse, og få konkrete forslag til endringer og forbedringer av Sametingets forvaltning av grunntilskuddet.

En egen rapport ble utarbeidet på bakgrunn av evalueringen: 2012:6 Evaluering av samiske språksentre. Evalueringen viser at språksentrene har bidratt til at Sametingets mål for tilskuddsordningen er oppnådd, nemlig at samisk språk høres og synes i språksentrenes virkeområde. I tillegg er språksentrene noen av de viktigste instansene for læring og videreutvikling av samisk språk og er derfor viktige språkarenaer.

Evalueringen viser at språksentrenes virkeområder er veldig ulike, der noen engasjerer seg kun lokalt, mens andre har større virkeområder. Sametinget ønsker at sentrene engasjerer seg regionalt, men de må definere sitt virkeområde slik at lokal engasjement er sikret. Regional satsing vil medføre økonomiske utfordringer. Evalueringen sier at en regional satsing vil kunne styrke og robustgjøre eksisterende språksentre og vil være et bedre alternativ enn å opprette nye språksentre.

Sametinget er en viktig premissleverandør for språksentrene i og med at språksentrene er etablert med grunnfinansiering fra Sametinget. Derfor ønsker Sametinget et godt samarbeid og god kontakt med språksentrene. Samtidig mener Sametinget at også kommuner, fylkeskommuner og Staten bør ta mye større ansvar når det gjelder økonomisk støtte til samiske språksentre.

Språksentrenes aktiviteter og prosjekter finansieres stort sett gjennom søkerbaserte prosjektmidler, som i stor grad er Sametingets søkerbaserte midler. Språksentrene opplever at finansiering av aktiviteter er usikker og varierer fra år til år. Det oppleves som at finansieringene legger premisser for hva sentrene skal satse på. Sametinget mener at språksentrene fortsatt skal være viktige språklæringsinstanser og domener hvor samisk språk snakkes, høres og synliggjøres. Det er viktig at språksentrene har en forutsigbar økonomi. Sametinget vil i løpet av 2013 følge opp evalueringen og eventuell endringer i rammebetingelser vil bli gjort i budsjett 2014. Tilskuddet må ta utgangspunkt i aktivitetsnivået til språksentrene, og det skal legges til rette for kontinuitet i aktivitetene. Med dette håper man å legge forholdene bedre til rette slik at språksentrene vil kunne synliggjøre det samiske språket bedre og tilby kurs, aktiviteter og gjennomføre prosjekter som fører til levedyktige og aktive arenaer for samisk språk.

Samisk språk som et naturlig dagligspråk - også i fremtiden

Nordisk samarbeid

Det nordiske språksamarbeidet er viktig fordi det er med på å befeste det samiske språkets stilling i samfunnet, og for at språket får en felles utvikling i de forskjellige landene. Styret for Samisk parlamentarisk råd (SPR-S) har vedtatt å sette i gang et prosjekt for etablering av et nordisk samisk fag- og ressurscenter. Senteret har fått navnet, Sámi giellagáldu. Senteret får i første omgang ikke en fysisk utforming, men de ansatte vil utføre sin virksomhet i tilknytning til administrasjonen til sine respektive sameting. Dette arbeidet er viktig for at samisk språk skal bli et fullverdig bruksspråk i hverdagen.

Sámi giellagáldu sine hovedansvarsområder er samisk språksamarbeid, språkfaglig arbeid og å tilby språktjenester til språkbrukere i Finland, Sverige og Norge. Senteret har, sammen med sametingene, ansvar for å styrke og utvikle det nordiske språksamarbeidet, styrke og utvikle samisk ved å ivareta hver språkgruppes behov, utfordringer og ressurser, og berike språket og sikre dets framtid. Sámi giellagáldu skal følge opp spørsmål fra alle språkområdene og koordinere disse i samarbeid med sametingene og andre språkinstitusjoner. Senterets arbeidsoppgaver er bl.a. språkrøkt, språkutvikling, terminologiarbeid, språknormering, navnetjeneste, arbeid med stedsnavn og informasjon om samisk språkfaglige saker. Sámi giellagáldu sine arbeidsoppgaver og ansvarsområder er dynamiske. Dette betyr at det er mulig å utvikle og tilpasse senterets virksomhet etter det samiske språkets språkfaglige stilling og behov til enhver tid.

Sekretariatet i Sámi giellagáldu består av administrasjonsstillinger og språkfaglige stillinger for nordsamisk, inarisamisk, sørsamisk, lulesamisk og østsamisk.

Sametinget i Norge har fått bevilget støtte til Sámi Giellagáldu-prosjektet fra Tromsø fylkeskommune og Nordland fylkeskommune i tillegg til statlig Interregstøtte. Sametinget har også avsatt midler i eget budsjett til prosjektet. Det er Sametinget i Finland som leder etableringsprosjektet for samisk fag- og ressurscenter.

Som et av Sametingets egeninitierte prosjekter, ble det arrangert lulesamisk språkkonferanse i Jokkmokk, med Samernas Utbildingscentrum som arrangør. Bakgrunnen til initiativet var å få et bedre samarbeid med lulesamiske institusjoner på svensk side. Konferansens hovedtema var språk(re)vitalisering, undervisning og forskning. Målgruppe var språkarbeidere og andre språkinteresserte som kjemper for at lulesamisk språk skal høres, synes og utvikles.

Under språkkonferansen ble det uttrykt et sterkt ønske om samarbeid om konkrete språkprosjekter over landegrensa. Referansegruppen til lulesamisk språkkonferanse tok derfor initiativ til å danne en lulesamisk nettverksgruppe. Nettverksgruppen består av 9 representanter fra Samernas Utbildingscentrum, Arran lulesamisk senter, Nordland fylkeskommune, Tysfjord kommune, Jokkmokks kommun, JulevSámega, DSJ og representanter fra Sametingene i Norge og Sverige. Gruppen skal utarbeide en langsiktig plan for grenseoverskridende arbeid for lulesamisk språk, med konkrete prosjekter. Blant annet ble det foreslått en årlig lulesamisk språkkonferanse, vekselvis i Tysfjord og Jokkmokk, praktisk temakurs i tradisjonell kunnskap med tilhørende terminologiarbeid, språkleir for barn, unge og voksne med eldre som mentorer, læremiddelutvikling og lulesamisk språkforskning.

Evalueringsav søkerbaserte språkprosjektmidler

Sametinget har en søkerbasert tilskuddsordning for språkprosjekter i samisk, der målet er å styrke og øke bruken av samisk. I 2012 var det satt av kr 8 810 000 til dette. Midlene er beregnet for språkprosjekter både innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Av disse midlene kommer kr. 1 200 000 fra Samefolket fond.

I år ble det gitt støtte til blant annet samiskkurs, stedsnavnsmøter, utvikling av samfunnsfagstermer i lulesamisk og utvikling av ordspill for lulesamiske barn. For lulesamisk er det gitt støtte til å arrangere kurs for voksne og til å lage tv- program for unge.

Det er også gitt støtte til å tilrettelegge språkarenaer der språket høres og brukes for barn, unge og voksne, spesielt i de områdene der språket høres lite i offentlig sammenheng. Prosjektrapportene viser at mange prosjekter har lyktes godt i opprettelse av arenaer der språket undervises og høres. Spesielt språksentrene er flittige søkere, de har opprettet mange språkarenaer ved hjelp av språkprosjektmidlene. Disse er også med på å fremme samisk språk slik at det brukes og kommer til syne i de områdene der språket er truet. Terminologiprojektene er med på å utvikle samisk språk, slik at det blir et fullverdig bruksspråk i en moderne hverdag.

For at samisk språk skal bli et fullverdig bruksspråk i hverdagen, har Sametinget i år gitt støtte til utvikling av samiskspråklige ”apper”, applikasjoner som brukes i mobiltelefoner og nettbrett. Sametinget har gitt tilskudd til utvikling av applikasjoner for mobiltelefoner på alle tre samiske språk.

For å få til en enda bedre forvaltning av de søkerbaserte språkprosjektmidlene, har Sametinget i 2012 igangsatt en evaluering av denne virkemiddelordningen. Etter en anbudsrunde er det inngått avtale med Norut Alta-Áltá om evalueringsarbeidet. Evalueringen skal ferdigstilles innen 1. februar 2013.

Evalueringen skal belyse om tilskuddet bidrar til måloppnåelse og hvilke momenter som eventuelt hindrer dette, hvilke erfaringer/synspunkter har tilskuddsmottakere til ordningen og de tildelingskriteriene og rapporteringskrav som er gjort gjeldende og vurdere hvorvidt denne ordningen bør tilpasses andre ordninger som Sametinget har for språkutvikling, for eksempel grunntilskudd for språksentre. Sametinget har også bedt om konkrete forslag til endringer og forbedringer, slik at en oppnår en bedre og mer målrettet utnyttelse av tilskuddet.

Evalueringen skal omfatte de som har fått tilskudd til språkprosjekter fra Sametinget i perioden fra 2007- 2011.

Samisk språkundersøkelse 2012

Det er nødvendig å kartlegge språksituasjonen for å kunne følge med i hvilken retning samisk utvikler seg. Det behøves mer systematisk kunnskap om bruken av samisk språk. Derfor har Sametinget, sammen med Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, i 2012 gjennomført en landsomfattende undersøkelse om bruken av samisk.

Formålet med undersøkelsen var å finne ut hvor mange som behersker muntlig og skriftlig de forskjellige samiske språkene som snakkes i Norge, i hvilke sammenhenger samisk blir brukt og på hvilket nivå samisk brukes som samhandlingspråk i barnehagen, skolen, i jobbsammenheng, osv. I tillegg var målet med undersøkelsen å finne ut hvilket språk foreldrene velger for sine barn og hvilke språkopplærings- og utviklingsbehov de forskjellige språkene har.

I undersøkelsen ble det brukt både kvalitative og kvantitative forskningsmetoder. Som grunnlag for den kvantitative delen ble Sametingets valgmanntall brukt, fordi det er det eneste offentlige registeret om samene i Norge. Til sammen 5000 personer registrert i Sametingets valgmanntall fikk tilsendt spørreskjemaet. Av disse svarte nærmere 40 % på undersøkelsen. Den kvalitative delen ble gjennomført med kasesintervjuer i 12 kommuner: Nesseby, Kautokeino, Kåfjord, Kvalsund, Tromsø, Skånland, Tysfjord, Bodø, Snåsa, Hattfjelldal, Røros og Oslo.

I rapporten fra Samisk språkundersøkelse 2012 kommer det ikke frem hvor mange som bruker de ulike samiske språkene. Undersøkelsen viser at nesten halvparten av de som tilhører den nordsamisk gruppen, behersker språket ganske godt, og en tredjedel av folk i lule- og sørsamisk område behersker disse språkene. Når det gjelder nordsamisk, er det store geografiske variasjoner. Situasjonen i Kautokeino og Karasjok er ganske annerledes enn andre steder i Norge. I disse områdene forstår og snakker alle samisk, og samisk brukes på de fleste arenaene og i alle situasjoner, om enn på forskjellig nivå. Når det gjelder resultatene, viser vi til rapporten fra undersøkelsen, Samisk språkundersøkelse 2012.

Sametingsmelding om samisk språk

Sametingets hovedmål for utvikling av samisk språk er å øke antall brukere og øke bruken av samisk språk. For å kunne nå disse målene, er det nødvendig med en overordnet politikk om samisk språk, som er retningsgivende og klargjør prinsipielle spørsmål når det gjelder bruk og utvikling av samisk språk, og det er nødvendig å klargjøre myndighetsområder og ansvarsfordeling mellom Sametinget og regjeringen. Sametingsmelding om samisk språk ble lagt frem for plenum i november 2012. Meldingen beskriver og drøfter de overordnede utfordringer samisk språk står ovenfor, og hvilken rolle og politisk myndighet Sametinget skal ha i fremtiden innenfor samisk språk. Meldingen er delt inn i 4 hovedinnsatsområder; Ansvar for samisk språk, rammebetingelser for samisk språk, språkbrukere, og bruk av samisk språk.

Sametingsmeldingen legger opp til en rekke større endringer av dagens ordninger og regelverk. Sametinget krever det overordnede ansvaret for utviklingen av samisk språk, revidering av samelovens språkregler, fjerning av dagens forvaltningsmodell og like rettigheter for alle samisktalende uavhengig av bosted.

Samelovens språkregler omfatter i dag kun kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk og gir slik ikke den samisktalende befolkningen i Norge lik rett til bruk og opplæring i samisk språk. Meldingen tar for seg denne problematikken og fastslår at offentlig forvaltning er et statlig ansvar og at den samisktalende befolkningen har rett til betjening på samisk språk uavhengig av bosted. Dette innebærer at samelovens språkregler skal omfatte hele landet.

Sametingsmeldingen går bort fra dagens forvaltningsmodell, og ser i stedet for seg de kommunene som er innlemmet i forvaltningsområdet i dag som samarbeidspartnere i arbeidet for styrking og utvikling av samisk språk. Dette betyr en todeling av ansvarsforhold, hvor Staten har ansvar for offentlig tjenesteyting. Dette innebærer økonomisk og administrativt ansvar for at kommuner, fylkeskommuner og offentlige institusjoner betjener den samisktalende befolkningen på samisk. Sametinget har ansvaret for utvikling av samisk språk og ser behov for å styrke samarbeid og ressurser i arbeidet for å utvikle samisk språk på ulike nivåer i samfunnet. Denne endringen skaper behov for et utvalg som har mandat til å utrede og fremme forslag til endringer av lovverk, myndighets- og ansvarsområde innen samisk språk.

Samisk terminologi

Sametinget lanserte lulesamisk-norsk, norsk-lulesamisk digital ordbok, under lulesamisk språkkonferanse i Jokkmokk. Nettordboka, som fins på giellatekno.uit.no sine hjemmesider, er en midlertidig versjon, hvor språkbrukere har mulighet til komme med innspill og suppleringer. Etter perioden med kvalitetssikring er det ment å lage en mer brukervennlig digital utgave, samt at den skal gis ut i bokform. Ordboka er en viktig språkressurs som gjør hverdagen enklere for språkbrukere.

Sametingets termarbeid og bearbeiding av termlister er til nytte for alle samisktalende, slik at det gis bedre muligheter for å kunne kommunisere på samisk på forskjellige arenaer, både muntlig og skriftlig. Termarbeid og utarbeiding av termlister er nødvendige for de forskjellige fag, slik at det er mulig å gi undervisning og å kommunisere på samisk i forskjellige fag. Tolkere og oversettere er helt avhengige av termutvikling i deres arbeid, da det alltid er behov for nye termer i deres arbeid. Også samiske media er avhengig av en fortløpende utvikling av nye termer. Fagbokforfattere og andre forfattere trenger også å få tilgang til nye termer på samisk for å utføre sitt arbeid. Det er i seg selv viktig og nødvendig for utviklingen og bevaringen av samisk språk, at det lages nye samiske termer. Dette gir mulighet til å bruke samisk i en bredere sammenheng, og språket vil kunne komme mer til syne på flere arenaer i samfunnet. Sametingets termarbeid og bearbeiding av termlister vil også gi kommunene og fylkeskommunene bedre muligheter for å yte service på samisk til samisktalende. Som

en del av Sametingets daglige språkarbeid benyttes også sosiale medier. Noen eksempler på samiske diskusjonsgrupper på Facebook hvor det diskuteres både terminologi og stedsnavn er: Ártegis sáгат, Mijá bágo, Numhtie naemhtie soptseshtie. Dette viser at samiske språk brukes aktivt og er synlig i det offentlige rom og på nye språkarenaer. Sametingets terminologiarbeid er slik en viktig del også av det språkutviklingsarbeidet som diskuteres i sosiale medier.

Sametinget har i 2012 blant annet bearbeidet og gransket en større liste med fuglenavn både på sør-, lule- og nordsamisk. I tillegg er det arbeidet med en eldre ordliste på nordsamisk med landbruksterminologi, diverse lulesamiske termer, samt sørsamiske terminologilister med termer for samfunnsfag, geografi og navn på land. På grunn av at Samisk språknemnd med sine terminologigrupper, ble nedlagt i slutten av 2011, har det i 2012 ikke vært et eget godkjenningsorgan for samisk terminologi. Det forventes at det nordiske samarbeidsprosjektet, Sámi Giellagáldu, vil bidra til at terminologiarbeidet får et løft i tiden fremover.

Oversatte tekster utgjør en anseelig del av den daglig produserte tekstmengden. Disse tekstene dekker samiskspråkliges behov for informasjon på sitt eget språk. Oversettelser er ofte de eneste tekstene som omhandler ulike saksområder på samisk og er således en viktig del av språkutviklingsarbeidet. Sametingets oversatte tekster utgjør en stor del av den samlede samiskspråklige sakprosa tekstmengden. Disse tekstene bidrar også til å styrke samisk som saksbehandlingsspråk. Sametingets samiskspråklige tekster brukes som informasjonskilder av samiske medier og er slik med på å forme offentlig språkbruk. Sametinget oversetter daglig tekster både til lule-, sør- og nordsamisk.

Samiske stedsnavn

En god del samiske stedsnavn har i 2012 fått offisiell godkjenning. Dette betyr at samiske stedsnavn har gått igjennom saksbehandlingen for registrering av stedsnavn. I slik saksbehandling har Sametingets samiske stedsnavnkonsulenter kommet med tilrådinger til skrivemåten av stedsnavn, og også i enkelte tilfeller kommet med forslag til navn der vi ser at stedene har et samisk navn fra tidligere, og som er i bruk, men ikke har blitt registrert offisielt tidligere. Sametingets nord-, lule- og sørsamiske stedsnavnkonsulenter har også kommet med tilrådinger til for eksempel nye nasjonalparker, naturreservater, nye bruer, tunneler og nye veier over hele Sápmi. Vi ser at det norske samfunnet ser betydningen av at også samiske navn registreres og dokumenteres for nye forekomster samtidig med det nye norske navnet, i områder der det er naturlig, i samiske områder hvor det bor samer, og ved at dette kommer i bruk og til syne. Samiske stedsnavn er også blitt mer og mer synlige ettersom Statens vegvesen har begynt å skilte på samisk i samiske områder. Dette er med på å bevare samiske stedsnavn og bruken av samiske stedsnavn øker. Sametinget anser det som meget beklagelig når vi gjennom media får kjennskap til at det blir gjort hærverk på samiske vegskilt i enkelte områder, for å vise sin motvilje mot samisk språk på vegskilt i samiske områder.

For Sametinget er det også viktig å delta på møter og seminarer hvor stedsnavnsaker diskuteres, for å informere og synliggjøre utfordringer vi har i saker som omhandler samiske stedsnavn. Derfor har Sametinget deltatt på årlig samrådsmøte med Statens kartverk og andre stedsnavnkonsulenter over hele Norge, og også i UNGEGN (United Nations Group of Experts on Geographical Names) Norden Divisjons konferansen i København hvor stedsnavnsaker for hele Norden ble diskutert. På konferansen drøftet man også saksbehandlingen av stedsnavn, og hvordan problemer kan løses i de enkelte områder, og om hvordan vi kan gjøre saksbehandlingen i stedsnavnsaker så smidig som mulig, slik at vi får en økning i både kvantitet og forbedring i kvalitet på bruken av samiske stedsnavn i samfunnet.

På Samrådsmøtet i 2012 fikk noen samiske språksentre presentere stedsnavnprosjekter som de har gjennomført, og som Sametinget har bidratt med tilskudd til. Dette er med på å synliggjøre sentrenes prosjekter for de som daglig jobber med stedsnavn, både for de som jobber i Språkrådet og de som jobber i kartverket. Her fikk språksentrene presentere hvilke prosjekter de har gjennomført, hvordan

de har lyktes med prosjektet, og hvilke utfordringer og problemer de støtte på ved innsamling og registrering av samiske stedsnavn.

Etter bestemmelsene i adresserings- og matrikkelloven kan en adresse eller gate ikke registreres med flere navn, og det medfører at parallelle stedsnavn ikke lenger godkjennes som adresse. Dette vil resultere i at kommuner kommer til å velge å bruke norske navn, for vi vet at majoritetsspråket som oftest blir valgt i slike situasjoner, og i de fleste tilfeller er dette norsk. Sametinget har fremmet denne saken overfor Miljøverndepartementet, men loven kan ikke endres før den har vært til høring i forbindelse med revidering av forskriftene. Sametinget vil fortsatt jobbe aktivt med denne saken. Det er viktig at samiske stedsnavn som er godkjent og oppført i Statens kartverk sine registre ikke forsvinner. Lov om stadnamn og adresserings- og matrikkelloven står i motstridene posisjon overfor hverandre i denne saken.

Kultur

Sametingets hovedmål for samisk kultur er å få et levende og allsidig samisk kunst- og kulturliv. Levedyktige og aktive samiske møteplasser, kulturinstitusjoner og museer bidrar til levende lokalsamfunn der folk vil bo. Vi ser betydningen av et mangfold av samiske kunstneriske og kulturelle uttrykk, idrettsaktiviteter, kulturaktiviteter for barn og unge og et godt bibliotektilbud. Et av våre viktigste virkemidler for å nå målene for vår kulturpolitikk, er de økonomiske virkemidlene. Vi gir tilskudd til drift av samiske museer, kulturorganisasjoner, bokbusser, tegneserier, litteratur, musikk, barn og unge og samiske kunstnere. Vi samarbeider også med en rekke aktører som samiske organisasjoner, institusjoner, sentrale, regionale og lokale myndigheter, og enkeltpersoner.

Samiske kulturhus og kulturformidlingsinstitusjoner

Sametinget gir direkte tilskudd over Sametingets budsjett til samiske kulturhus- og kulturformidlingsinstitusjoner, samiske festivaler, samiske idrettsorganisasjoner, samiske teatre, samiske publikasjoner, bokbusser og til samiske museer. Tilskuddet blir gitt etter nærmere kriterier i budsjettet. Sammen med de enkelte kulturutøverne er de samiske kulturinstitusjonene og -organisasjonene selve grunnlaget for et levende og allsidig samisk kunst- og kulturliv.

Sametinget avholder jevnliges kontaktmøter med de samiske kulturinstitusjonene og organisasjonene som får tilskudd over Sametingets budsjett. Møtene er arenaer for gjensidig orientering og faglige drøftinger, der temaene er budsjett og informasjon om og drøfting av aktuelle saker.

Sametinget er enig med Kulturdepartementet om innføring av husleiefinansiering av nye samiske kulturhus. Prosedyren tar utgangspunkt i husleieordningen i staten. Den skisserer en trinnvis prosedyre, med ansvarsfordeling mellom Sametinget og Kulturdepartementet angående forslag, vedtak og budsjettmessige konsekvenser ved igangsetting av nye husleiefinansierte samiske kulturbygg. Sametinget oppnevner representanter til styrene for samiske kulturhus og kulturformidlingsinstitusjoner.

Oppfølging av sametingsrådets melding om samisk institusjonsutvikling

Sametingets intensjon for institusjoner som mottar hoveddelen av sine inntekter fra Sametinget, er at de har en organisasjons- og styringsform tilpasset sametingsrådets institusjonsmelding. Sametinget har i 2012 fortsatt oppfølgingen av sametingsrådets melding om samiske institusjoner. I denne framkommer det at institusjonene må gjennomføre organiseringsprosesser som gir en organisasjonsform tilpasset den offentlige rollen de har gjennom direkte tilskudd fra Sametinget, og at disse som hovedregel skal være organisert som stiftelser. Der særlige grunner tilsier det kan de eventuelt organiseres som aksjeselskaper.

Status for dette arbeidet er følgende:

Stiftelsen Duoddara Ráfe

Stiftelsen Duoddara Ráfe har i 2012 gjennomført endringer i stiftelsens vedtekter. Vedtektene er godkjent av Lotteri og stiftelsestilsynet og er i tråd med krav om styreoppnevningensmyndighet til Sametinget. Til styret for stiftelsen Duoddara Ráfe/Pitesamisk senter for perioden 2012-2016, har Sametinget oppnevnt Sven-Roald Nystø som styreleder og Heidi Persdatter Greiner Håker som styremedlem. Som vararepresentant for Sven-Roald Nystø er Trond Schølberg Gamnes oppnevnt og for Heidi Persdatter Greiner Håker er Elfrid Boine.

Sjøsamisk kompetansesenter

Sjøsamisk kompetansesenter, Billefjord har med bakgrunn i Sametingets henvendelse arbeidet med å tilpasse vedtektene, slik at de blir i tråd med krav om styreoppnevningensmyndighet til Sametinget. De har meddelt Sametinget om at de har foretatt vedtektsendring, slik at Sametinget kan oppnevne ett medlem til styret.

Sámi Dáiddaguovddás/Samisk senter for samtidskunst

Senteret har i 2012 arbeidet med å ny organisasjons- og styringsform tilpasset Sametinget intensjon og det foreligger forslag om at medlemsorganisasjonen omdannes til en stiftelse, hvor Sametinget vil bli invitert til å delta.

Várdobáiki

I forbindelse med prosessen om omorganisering fra andelslag har det vært gjennomført møter mellom Sametinget og Várdobáiki. Med bakgrunn i rapport fra omorganiseringsprosjektet 2010, fattet styret i Várdobáiki vedtak om å invitere Sametinget og Troms og Nordland fylkeskommuner til etablering av stiftelsen, Várdobáiki. Sametinget har stilt seg positiv til dette, mens fylkeskommunene har av prinsipielle grunner vist tilbakeholdenhet.

Styret i Várdobáiki har, etter at etablering av stiftelse ikke ble videreført, arbeidet med ny organisasjons- og styringsform. Det er to organisasjonsformer som er aktuelle, stiftelse eller aksjeselskap. De har sett det som formålstjenlig at et aksjeselskap kan være en god løsning. Med dette som bakgrunn har Sametinget blitt invitert til å delta i etablering av aksjeselskapet, Várdobáiki AS. Selskapet skal ha som formål å videreføre samisk språk, kultur og samfunnsliv i regionen. En spesiell oppgave er å få realisert planene om kulturhus på Várdobáiki. Sametinget stiller seg positiv til dette. Tilsvarende invitasjon er sendt Nordland og Troms fylkeskommuner.

Sametinget har mottatt plan for utbygging av kulturhus på Várdobáiki. Planen vil bli vurdert i henhold til prosedyrer for statlig finansiering av nye samiske kulturbygg.

Åarjelhaemien Teatere

Åarjelhaemien Teatere har vedtatt en ny styrings- og organisasjonsform som ivaretar intensjonene i sametingsrådets melding om samisk institusjonsutvikling. Foreningen inviterte Sametinget, Rana kommune, Nordland, Nord- og Sør-Trøndelag og Hedemark fylkeskommuner til å stifte et aksjeselskap. Sametinget, Nordland fylkeskommune og Rana kommune stilte seg positivt til dette og har sammen stiftet aksjeselskapet, Åarjelhaemien Teatere AS, med en aksekapital på kr. 100 000. Sametinget tegnet 55 % av aksjene, Nordland fylkeskommune 30 % og Rana kommune 15 %.

Selskapets formål er at teatret skal arbeide for å fremme og utvikle sørsamisk scenekunst. Sørsamisk språk og kultur skal stå sentralt i arbeidet. Teatret skal fortsette å samarbeide med sørsamisk område på svensk side og er et teater for det sørsamiske området i Norge. Sametinget er tilgodesett med en styreplass. Selskapet har valgt Inga-Lill Sundset, Sametinget som styreleder, med vararepresentant Per Fjellstrøm. De øvrige i styret er Eirin Edvardsen, Nordland fylkeskommune og Jarl Stian Johansson, Rana kommune.

Samisk hus i Oslo

Foreningen, Samisk hus inviterte i 2012 Sametinget, Oslo kommune og Akershus fylkeskommune til å være opprettere av stiftelsen Samisk hus i Oslo. Sametinget stilte seg positivt til dette, mens Oslo kommune og Akershus fylkeskommune takket nei av prinsipielle årsaker.

Det har vært flere møter mellom Sametinget og foreningen, hvor organisasjons- og styringsformen og møteplass til den samiske befolkningen i hovedstaden har vært tema. Foreningen har, etter at de flyttet ut fra sine lokaler i Akersgata, arbeidet med å finne egnede lokaler til sine aktiviteter, og de har i 2012 flyttet inn i nye lokaler på gatenivå i Trondheimsveien. Sametinget har vedtatt å påta seg ansvaret for å opptre med garanti overfor KLP Eiendom for leie av disse lokalene.

Sametinget deltok i åpning av det nye Samisk hus i Oslo og uttrykte i sin hilsningstale at målet har vært å etablere et fast formidlingssenter for samene i Oslo, hvor kunst, kultur, kunnskap og tradisjoner gir rom for ytterligere satsning. Med bakgrunn i at Oslo kommune og Akershus fylkeskommune både takket nei til å være opprettere av en stiftelse og nei til å delta på eiersiden til et aksjeselskap, har styret i Foreningen Samisk hus i Oslo arbeidet videre med omorganiseringsprosessen. De har besluttet å opprette et aksjeselskap, og det er kommet invitasjon til Sametinget om å delta på eiersiden. Sametingsrådet har stilt seg positivt til dette og viser til at det ut fra særlige forhold i de enkelte områder kan være naturlig å velge andre organisasjonsformer enn stiftelse, for eksempel aksjeselskap, jf. sametingsrådets institusjonsmelding.

Byggeprosjekter

Statsbygg har, med bakgrunn i oppdragsbrevene fra Kulturdepartementet, utarbeidet byggeprogram, gjennomført tomteanalyser og fått utarbeidet forprosjekt for et nybygg for Saemien Sijte. Forprosjektet viser et spennende og spektakulært nybygg. Bygningen har en arkitektur som kan bidra til at den kan bli en attraksjon i seg selv. Prosjektet holder seg innenfor de gitte arealrammer og har et betydelig redusert energimål. Bygningen skal innholde kontorlokaler til Saemien Sijte, Sametinget, Reindriftsforvaltningen og Snåsa kommune.

Prosjektet har følgende samfunns mål:

Saemien Sijte museum og kultursenter skal dokumentere, verne om, fremme og utvikle sørsamisk identitet, språk og kultur.

Senteret kan bli arena og møtested og fungere som samisk forsknings- og formidlingsinstitusjon. Virksomheten ved senteret kan medvirke til å gi forskjellige målgrupper økt kunnskap og forståelse om sørsamisk kultur og tilstedeværelse.

Sametinget har akseptert arealer og husleiekostnader og vil opptre som leietaker for de arealer som stiftelsen Saemien Sijte skal disponere. Alle andre leietakere har akseptert arealer og husleiekostnader, unntatt Landbruks- og matdepartementet for arealer til Reindriftsforvaltningen. Sametingets aksept er under forutsetning av at Sametinget over sitt budsjett får dekket alle husleiekostnader og senere økning av leiesatsene. Sametinget har fremhevet blant annet at bygget vil framstå som en arkitektonisk perle og vil utvilsomt bli en severdighet i området. Dette gir en god mulighet til å framheve, presentere og synliggjøre den sørsamiske kulturen på en verdig måte, som vil være en styrke både for Snåsa og regionen generelt.

Sametinget registrerer Landbruks- og matdepartementets holdning om ikke å akseptere arealer og husleiekostnader og er derfor bekymret for fremdriften av prosjektet.

Beaivvaš - nytt teaterbygg

De samiske teatrene er viktige som arenaer for kulturopplevelse og kulturformidling, og for bruk og synliggjøring av samisk språk. Beaivvaš Sámi Našunálateáhter har lenge arbeidet for å få et eget teaterbygg i Kautokeino. Teaterets styre har gått inn for at Statsbygg påtar seg ansvaret for oppføring

av teaterbygget. Sametinget ga Statsbygg i oppdrag å forestå planlegging av nytt teaterbygg med formål at teatret skal bidra til fornyelse, bevaring og formidling av samiske tradisjoner, kunnskap, historie, kultur og kunst, i dialog med det samiske samfunn. Teatret skal være tilgjengelig, åpent og utadvendt og i dialog med det omkringliggende samfunn, og skal på en fleksibel og uttrykksfull måte synliggjøre mangfoldet innenfor samisk scenekunst.

Statsbygg har utarbeidet forslag til byggeprogram. Byggeprogrammet er nå til vurdering hos Kulturdepartementet i henhold til prosedyre om husleiefinansiering av samiske kulturbygg. Prosjektet blir behandlet som ordinær prosjekt og behandles som del av statsbudsjettet.

Sametinget har som intensjon at Statsbygg skal stå som ansvarlig for en videreføring av arbeidet fram til ferdig nybygg og senere drift av nybygget. Dette avhenger av at Sametinget og Kulturdepartementet kommer til enighet om at prosjektet inngår i og finansieres over husleiefinansieringsordningen for nye samiske kulturbygg.

Sametinget har i samråd med Beaivváš Sámi Našunálateáhter satt følgende samfunns mål for teaterbygget:

Et nasjonalt samisk teaterbyggs skal gi det samiske samfunn en arena for opplevelse, synliggjøring og formidling samisk scenekunst og kultur. Et teaterbygg hvor samisk brukes som scenespråk vil heve det samiske språkets status og styrke samisk identitet.

Teateret skal være åpent, utadvendt og i dialog med det omkringliggende samfunn og med de samiske områdene i nabolandene. Teatret vil få betydning internasjonalt i urfolksammenheng.

Teaterbygget skal være et kraftsenter og samlingspunkt for ulike samiske og andre kunstneriske og teaterfaglige faggrupper.

Østsamisk museum

Sametinget og Tana og Varanger Museumssiida er enige om at oppgaver og prosjekter som pr 31.12.2012 er tillagt Østsamisk museum overdras til Stiftelsen Deanu Tana og Varanger Museumssiida. Overdragelsen er gjeldene fra 1.1.2013. Fra samme dato opphører virksomheten til interimsstyret.

Stiftelsen Deanu ja Várjjat Museasiida/Tana og Varanger Museumssiida

Stiftere er Unjárgga gielda/Nesseby kommune, Deanu gielda/Tana kommune, Máttá Várjjat gielda/Sør-Varanger kommune og Sámediggi/Sametinget. Deanu ja Várjjat Museasiida/Tana og Varanger Museumssiida er organisert som en stiftelse, og skal være et driftsselskap for museumsinstitusjonene nevnt nedenfor.

Tana og Varanger Museumssiida har fra 1.1.2010 funksjon som et konsolidert museum for følgende museumsinstitusjoner:

- Varanger Samiske Museum
- Tana Museum
- Saviomuseet
- Ávv - Saa'mi mu'zei / Skoltesamisk museum (Østsamisk museum)

Det er avholdt møte mellom de ulike partene, Kulturdepartementet, FAD, Sametinget, Statsbygg, Tana-og Varanger Museumssiida og Østsamisk museum i byggeprosjektet hvor status i prosjektet ble drøftet. Ferdigstillelse av byggeprosjektet er forsinket. Det er fra museet listet opp avvik/mangler. Statsbygg har fått i oppdrag til å gjennomgå disse og komme med tilbakemelding til blant annet Sametinget.

Når det gjelder eierskap, har Statsbygg presentert to alternative modeller for husleieavtale. Den prinsipielle forskjellen mellom alternativene er at alternativ 1 (bygg under husleieordningen) inngår

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 114 av 449

byggesummen fullt ut som grunnlag for beregning av husleie, mens alternativ 2 (operamodellen) settes til kr. 0. Sametinget og Tana- og Varanger Museumssida har gitt uttrykk for at alternativ 2 er å foretrekke. Statsbygg arbeider med avklaringer om dette forholdet.

Av det totale byggebudsjettet er det avsatt 4 mill. til utstillingsarbeid. Det er stilt strenge klimakrav fra Folkemuseets side. Klimaanlegg og tilfredsstillende montre må være ferdige, og helst i prøvedrift en periode før gjenstandene kan settes inn. Statsbygg skal gjennomgå kravene stilt fra Norsk Folkemuseum.

Sametinget har gjennomført møte med Tana- og Varanger Museumssida, hvor planene for utstillingene ble drøftet. Partene ble enige om at planene må revideres ettersom man er forsinket med byggeprosessen. Åpningsdato for planlagt utstilling er anslått innen desember 2013. Det arbeides med ny status og et grunnlag for en videre handlingsplan rettet mot ferdigstillelse av byggeprosjektet.

Samisk kunstmuseum.

Sametinget ba i 2009 Statsbygg om å gjennomføre programmeringsarbeidet for Samisk kunstmuseum. Det skulle skje i nært samarbeid med De Samiske Samlinger som er eiere av anlegget.

Statsbygg har gjennomført arbeidet og oversendt byggeprogram for prosjektet Samisk kunstmuseum. Byggeprogrammet inneholder blant annet tilstandsanalyse og programestimat. Samisk kunstmuseum planlegges etablert i tilknytning til eksisterende bygningsmassen til De Samiske Samlinger, samt et nytt tilbygg til dette. Arbeidet med å avklare forhold angående eierskap, forvaltning, drift og vedlikehold av eksisterende anlegg er ikke sluttført. Statsbygg har imidlertid uttrykt en positiv holding til at det samlede anlegget kan inngå i Statsbyggs portefølje etter ferdigstillelse av nybygg og rehabilitering/ombygging av eksisterende bygning. Dette er avhengig av at eiere av bygningsmassen, slik den er i dag er villig til å overføre til Statsbygg.

Eiere v/eierstyret til De Samiske Samlinger har meddelt Sametinget at de ikke er villig til å overgi eieransvaret for bygningsmassen til Statsbygg. Kunstmuseet kan vanskelig realiseres i tilknytning til bygningsmassen til De Samiske Samlinger, uten samtykke fra eiere. For Sametinget finnes det ikke andre finansieringsmodeller for å realisere samisk kunstmuseum, enn husleiefinansieringsordningen for nye samiske kulturbygg. Fremdriften av prosjektet har stoppet opp. Sametinget vil vurdere om realisering av kunstmuseet bør skje uavhengig av bygningsmassen til De Samiske Samlinger.

Samisk museumsvirksomhet

De seks konsoliderte samiske museene under Sametingets forvaltning driver sine museumsvirksomheter ut fra museumsfaglige prinsipper, nasjonale målsetninger og Sametingets retningslinjer. Den samiske museumsvirksomheten er en viktig pøle i det samiske samfunnet, der museene spiller en stor rolle i den samiske demokratiutøvelsen, på tross av de ikke så gode rammebetingelsene fra statlig hold. De samiske museene selv og Sametinget ønsker om å utvikle de samiske museene ytterligere, men står overfor ressursmessige utfordringer. Det er dels snakk om utvidelser og nybygg av museumslokaler, og om museumsfaglig utvikling.

Sametingsrådet møtte Porsanger kommune om utvidelse av Stabburnes naturhus og museum. Porsanger kommune, som er eier av Porsanger museum (som inngår i stiftelsen RiddoDuottarMuseat), har vedtatt at Porsanger museum skal lokaliseres til Stabburnes naturhus og museum. Utvidelsen vil også omfatte kontorer, magasiner og utstillingsareal. Sametinget har derimot ikke midler til byggeformål, og det må derfor søkes andre muligheter.

Sametinget fikk i 2012 utarbeidet utredningen Bååstede – tilbakeføring av samisk kulturarv. Utredningen foreslo en avtale om tilbakeføring av samiske gjenstander fra Norsk folkemuseum og Kulturhistorisk museum, tilbake til de samiske museene. Den 20.6.2012 ble avtalen signert av direktør Olav Aaraas fra Norsk Folkemuseum, avdelingsdirektør Øivind Fuglerud fra Kulturhistorisk museum og Sametingspresidenten. Samtidig fikk RiddoDuottarMuseat tilbakeført en osteform som symbol på at tilbakeføringsprosessen er i gang. Utredningen slår fast at det er statlige myndigheter, på grunn av deres forpliktelser overfor urfolk som er nedfelt i internasjonale konvensjoner, som er ansvarlige for å finansiere tilbakeføringsprosjektet. Sametinget har i november 2012 bedt Kulturdepartementet om å finansiere prosessen, som skal foregå over årene 2013-2016. Kulturdepartementet viste til at de ikke har midler til slike formål, og henviste Sametinget til å søke Norsk kulturråd om prosjektstøtte. Sametinget har på bakgrunn av dette søkt Norsk kulturråd om finansiering av prosjektets første år, og da gjenstår å løse finansieringen for årene 2014-2016.

Bååstede-rapporten er utarbeidet etter Sametingets Mål- og behovsanalyse (2011). Disse to dokumentene danner grunnlaget for utarbeidelse av en ny museumspolitisk redegjørelse som skal legges fram i 2013. Denne vil ta for seg blant annet faglige utfordringer.

Eierstiftelsen De Samiske Samlinger har sagt opp driftsavtalen med driftsstiftelsen RiddoDuottarMuseat med virkning fra 1.1.2014. Sametinget jobber for å finne en løsning sammen med eierne som gjør at RiddoDuottarMuseat kan fortsette museumsvirksomheten.

Sametinget deltok på EUNAMUS' konferanse "Museum Politics in Europe" i Oslo, der de presenterte samisk museumspolitikk og de utfordringene vi står overfor. Sametinget deltok også på Norges museumsforbunds årsmøte og museumsseminar. Ved samme anledning hadde Samisk museumsråd et seminar om samisk kulturminnevern, der Sametinget holdt et innlegg.

Festivaler

De samiske festivalene synliggjør, formidler og utvikler samisk og urfolks kunst og kultur. De er årlige begivenheter som tiltrekker seg publikum, artister, kunstnere og kulturutøvere fra Sápmi og andre urfolkssamfunn. Sametinget har jevnlig møter med de ansvarlige for festivalene for gjensidig orientering og drøfting av aktuelle saker.

De samiske festivalene har avholdt et seminar i 2012, der festivalenes rolle og ansvar i samfunnet, felles utfordringer og muligheter for samarbeid ble diskutert. Sametinget innledet på seminaret om hvordan Sametinget og de samiske festivalene kan bli bedre til å samarbeide, hvilken rolle ser Sametinget har i forhold til samiske festivaler, og hvilken rolle samiske festivaler har i det samiske samfunnet i framtiden.

Som et ledd i utviklingen av Márkomeannu vedtok Sametinget i budsjettet for 2013 å øke tilskuddet til festivalen. Sametinget ser viktigheten av kontinuitet i forhold til det arbeidet festivalen utøver, og vil bidra til at utfordringen med å få på plass en produsentstilling kan løses.

I forbindelse med sametingsmeldingen om samisk kultur, har Sametinget arrangert tre dialogmøter på de samiske festivalene for å få innspill til arbeidet. Møtene ble avholdt på Riddo Riddu-festivalen, under Hellemo-cup i forbindelse med Julevsáme vahko og på Márkomeannu-festivalen.

Julevsáme vahkko/Lulesamisk uke er et arrangement som varer en uke i forbindelse med Hellemo-cup hvert år. Alle arrangement er alkoholfrie og har fokus på språk, kultur og idrettsgleder. Formålet med prosjektet er å videreføre lulesamisk språk, kultur og tradisjoner. I løpet av uka arrangeres det ulike kurs (eks. gammekurs, dommerkurs, språkkurs for barn og unge, matkurs, duodjekurs og workshops). I tillegg arrangeres fotballskole for barn, fortellerstunder og den tradisjonsrike Hellemo-cupen. Lulesamisk uke har vist seg å være et levedyktig og utviklende arrangement, som i 2012 ble arrangert for tredje gang, og har derfor kommet med i Sametingets budsjett som direkte tilskudd fra 2013.

Sametinget har hatt møte med styret i Raasten Rastah – sørsamisk kulturfestival på Røros. Tema på møtet var direkte tilskudd fra Sametinget. Raasten Rastah har siden oppstarten i 2002 vokst og har blitt et etablert arrangement i regionen. Festivalen finansieres av eksterne midler fra kommuner, fylkeskommuner og Sametinget. Det er mange bidragsytere til festivalen, og det kreves derfor en stor søknadsmasse for å få inn nok tilskudd for å gjennomføre arrangementet. Det ble fremhevet at tiden er derfor inne for å skape en mer forutsigbarhet organisatorisk og økonomisk for gjennomføring av festivalen. Festivalens målgruppe er primært den samiske befolkningen, men festivalen skal også være en formidlingsarena av samisk kultur for andre. Festivalen legger spesielt vekt på tiltak for barn og unge.

For å skape forutsigbarhet organisatorisk og økonomisk for gjennomføring av festivalen er det i budsjettet for 2013 bevilget kr 80 000 til festivalen som direkte tilskudd.

Sametinget har deltatt på møtet til rådgivende utvalg for sørsamiske spørsmål på Røros. På møtet ble det gitt orientering om prosjektet, Samisk Rom – Trondheim 2017, med fokus på jubileumsåret 2017. Det kom innspill blant annet om at hovedmarkeringen må være i Trondheim, at det er naturlig at Trondheim kommune og fylkeskommunen er med i jubileumsarbeidet, da de samiske organisasjonene ikke har så stor kapasitet, og at ansvaret for markeringen må ligge i kommunen eller i fylkeskommunen. Videre ble det tatt opp at Trondheim kommune og Sametinget bør inngår samarbeidsavtale etter mønster fra andre lignende avtaler. Det kan eventuelt skrives en særavtale om jubileet med flere parter.

Som en oppfølging av møtet tok Trondheim kommune initiativ til et bredt anlagt seminar for å få innspill til innholdet i jubileumsåret 2017. Seminaret ble arrangert i november, og ulike mulige løsninger for organisering og hva jubileumsåret bør inneholde ble diskutert.

Litteratur

Bedømningskomiteen fra det samiske området til Nordisk råds litteraturpris har foreslått en samisk forfatter og et samisk verk til litteraturprisen for 2013. Det nominerte verket er diktsamlinga Savvon bálgáid luottastit av Sollaug Sárgon.

Samisk kunstneravtale

Sametinget og Samisk kunstnerråd inngikk i 2004 en samarbeidsavtale som innebærer at partene gjennomfører årlige forhandlinger om rammen for en samisk kunstneravtale. I september 2012 ble partene enige om at rammen for kunstneravtalen for 2013 skal være på kr 6 520 000. Dette tilsvarer en økning på kr 200 000 i forhold til avtalen i 2012.

Avtalen omfatter følgende tiltak:

- driftsstøtte til samiske kunstnerorganisasjoner og Samisk kunstnerråd kr 2 150 000
- stipend til samiske kunstnere kr. 2 450 000
- faglig veiledning kr 500 000
- kunstfond kr. 700 000
- innkjøpsordning for skjønnlitteratur, joik og musikk kr 300 000

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

-innkjøpsordning for samisk billedkunst og dáiddaduodji kr 370 000
-visningsvederlag kr 50 000

Samisk kunstnerråd forvalter ordningene som omfattes av avtalen bortsett fra innkjøpsordningen for samisk billedkunst og dáiddaduodji, som forvaltes av RidduDuottarMuseat.

Sametinget har i 2012 engasjert Norut Alta til å evaluere samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Samisk kunstnerråd. Evalueringsrapporten ble lagt frem i desember 2012, og viser at kunstneravtalen har vært viktig for å legge noen faste økonomiske rammer og ordninger for den samiske kunsten, og har gitt kunstnerne og deres organisasjoner en forutsigbarhet som har gjort det mulig å planlegge satsinger på lengre sikt. Evalueringsrapporten vil være et viktig grunnlag for Sametingets kommende kulturmelding, og vil også være et godt utgangspunkt for fremforhandling av en ny hovedavtale som skal gjelde fra 2014.

Sametingets første kunstnerkonferanse ble i 2012 avholdt på Sametinget i Karasjok. Formålet med konferansen var å lage en arena for utveksling av faglige erfaringer, opplevelse av samisk kunst og kultur og diskusjoner om kulturpolitikk. Konferansen ble arrangert i forbindelse med Sametingets pågående arbeid med kulturmeldingen. Programmet inneholdt foredrag og kunstneriske innslag innen alle kunstnersjangre som scenekunst, joik, musikk, litteratur, visuell kunst og film. Konferansen ble avsluttet med gruppearbeid og framførelser av innspill til den framtidige kulturpolitikken. Innspillene tas med videre i arbeidet med kulturmeldingen. Et innspill som gikk igjen var manglende integrering av samisk kunst og kultur i den nasjonale kulturpolitikken og etterlysning av en nasjonal samisk kulturpolitikk. Pågangen til konferansen var stor og engasjementet fra deltakerne viser at det er et stort behov for faglige arenaer for samiske kunstnere og kulturarbeidere. Konferansen ble arrangert i samarbeid med Samisk kunstnerråd og er et resultat av kunstneravtalen.

Idrett

Sametinget har i 2012 tildelt aktivitets- og driftsstøtte til tre samiske idrettsorganisasjoner, Samenes idrettsforbund-Norge (SVL-N), Samisk fotballforbund (SSL) og Sámi heargevuodjin-Lihttu (SHL). På grunn av manglende aktivitets- og regnskapsrapportering opphørte utbetalingen til Samisk fotballforbund andre halvår i 2012, og er heller ikke videreført med direkte tilskudd fra Sametinget i 2013.

Sametinget er opptatt av at de samiske idrettsorganisasjonene skal bidra til å legge til rette for utøvelse av idrett både på både bredde- og toppplan, og da med spesiell fokus på idrettsaktiviteter for barn- og unge.

Samisk ungdom deltok for femte gang under Arctic Winter Games (AWG) som ble arrangert i Whitehorse i Canada i mars 2012. Den samiske troppen besto av 35 aktive deltakere fra både Norge, Sverige og Finland. I tillegg til disse var det med ni ledere og trenere. Under AWG konkurreres det i et stort antall konkurranser innenfor mange forskjellige idrettsgrener, og det legges også stor vekt på at kunst og kultur fra de forskjellige deltakerområdene blir presentert. Sápmi er invitert til å delta i AWG som gjester innenfor langrenn, og fotball for juniorjenter. I tillegg til disse besto troppen også av to kulturutøvere som hadde opptredener under forskjellige kulturtilstelninger under AWG.

Sametinget ser på den samiske deltakelsen i AWG som meget verdifull. Samisk ungdom fra ulike deler av Sápmi får mulighet til å møte annen urfolksungdom, og ungdom fra andre arktiske strøk. Dette vil bidra til at ungdommen får ny kunnskap og nye impulser, samtidig som de samiske deltakerne er med på å spre kunnskap om samer og samiske samfunnsforhold til de andre deltakerne under AWG.

Sametinget mottok også i 2012 spillemidler fra Kulturdepartementet. Midlene skal primært benyttes til å legge til rette for aktiviteter for barn- og unge innenfor de samiske idrettsaktivitetene som er en del

av tradisjonell samisk kultur. Sametinget har tildelt spillemidlene for 2012 i sin helhet til Samenes idrettsforbund-Norge (SVL-N). SVL-N har benyttet midlene til fremme av idrettsaktiviteter for barn og unge, og da spesielt innenfor reinkappkjøring og lassokasting.

Samiske kirkesaker

Samisk kirkeråd er Den norske kirkes organ for fremme av samisk kirkeliv. Sametinget har en nær dialog, og et nært samarbeid med Samisk kirkeråd. Partene har inngått en samarbeidsavtale som innebærer at vi avholder faste årlige møter, der dagsaktuelle og relevante saker diskuteres, og der vi kan avklare hvordan vi i samarbeid skal komme frem til løsninger på disse.

Sametinget oppnevner ett medlem og ett varamedlem til Samisk kirkeråd. For perioden 2012-2016 har Sametinget oppnevnt Jovna Zacharias Dunfjell og Elin Sabbasen som henholdsvis medlem og varamedlem i Samisk kirkeråd.

Kirkemøtet er det øverste representative organet i Den norske kirke, og møtet avholdes årlig. Sametinget deltok under Kirkemøtet som ble avholdt i Tønsberg i april 2012 og ser det som viktig å være til stede på disse møtene.

Sametinget ser behovet for dialog med sentrale og lokale myndigheter og andre aktører i arbeidet for å bevare og styrke samisk kultur. Sametinget har halvårige administrative kontaktmøter med Kulturdepartementet der aktuelle saker tas opp til drøfting. Eksempler på saker som er drøftet i 2012, er status i ulike byggesaker, møte på politisk nivå, prosjektet Bååstede – tilbakeføring av samisk kulturarv, Språkåret 2013 og egen samisk tv-kanal.

Sametinget ga i 2012 et innspill til det regjeringsoppnevnte utvalget som arbeider med "Kulturutredningen 2014". I innspillet ble det blant annet påpekt at de fleste av aspektene som utvalget skal vurdere, også berører samisk kultur og samisk kulturpolitikk, og derfor bør integreres innenfor alle relevante områder i utredningsarbeidet. Det ble understreket at samisk kultur er likeverdig med norsk kultur, og at samisk kultur er en del av den norske kulturpolitikken, hvor myndighetene har et overordnet ansvar. Det ble satt fokus på utviklingen for ulike samiske institusjoner, kulturaktører og kulturfelt, og situasjonen de står overfor. Noen forslag til endringer og fremtidige behov for samisk kulturpolitikk ble tatt opp. Det ble også gitt innspill til ulike problemstillinger og spørsmål utvalget hadde særskilt fokus på. Utvalgets arbeid skal resultere i en NOU som ventes å legges frem første halvår 2013.

Sametinget deltok på konferanse om UNESCO-konvensjonen om immateriell kulturarv, arrangert av Norsk kulturråd i Trondheim. På konferansen ble Norsk kulturråds forslag til prosedyrer for norsk nominering av immateriell kulturarv på UNESCOs internasjonale liste omtalt. Sametinget har etter konferansen gitt innspill til forslaget og blant annet påpekt at fagkomiteene må ha kompetanse i samiske og nasjonale minoriteters immaterielle kulturarv.

Sametinget har for første gang fått utarbeidet en egen samisk kulturindeks, hvor resultater og detaljer for et utvalg samiske kommuner presenteres. Rapporten er laget av Telemarkforskning, og baserer seg på den årlige Norsk kulturindeks.

På oppdrag for Sametinget har Norut Alta-Áltá utarbeidet en rapport om sysselsetting og bedriftsstruktur i kulturnæringene i samiske områder. Analyser viser at kulturnæringene står for 4,5% av totalsysselsettingen i 24 utvalgte kommuner. Dette er litt høyere enn ellers i Nord-Norge og litt lavere enn på landsbasis. Kulturnæringene i samiske områder består i stor grad av små bedrifter.

Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU)

Det ble oppnevnt nye medlemmer og varamedlemmer til Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU) for perioden 2012-2013. SUPU har i 2012 hatt 5 møter, hvorav 3 som telefonmøter, samt noen arbeidsmøter og møter i ulike eksterne utvalg SUPU er med i.

På det årlige møtet mellom SUPU og Barneombudet var tema blant annet hverdagsrasisme og konferansen, Digitale nabokjerringer, samt andre aktuelle spørsmål som berører samiske barn og ungdom.

SUPU har videre deltatt på ulike konferanser og seminarer, også med innlegg og deltakelse i paneldebatter ved noen anledninger. Blant annet deltok SUPUs leder på International Forum for Young Politicians of North-West Russia and the Nordic Countries i Stockholm, hun deltok også i det oppsummerende panelet på konferansen. Forumet vedtok en resolusjon.

SUPUs nestleder deltok den første uka av årets sesjon i Permanent Forum for urfolk. Han ble der blant annet en av lederne av Arctic Focal Point, som er en del av UN Indigenous Youth Caucus. SUPU deltok på Sáminuorras årsmøte i Bjørkliden, der samisk ungdom fra Sverige, Norge, Finland og Russland deltok. En felles deklarasjon ble vedtatt. Det ble også avholdt uformelle møter mellom representanter for de tre sametingenes ungdområd/utvalg.

SUPU var, sammen med Samisk studentforening i Tromsø og ungdomsorganisasjonen Noereh!, arrangør av konferansen, Digitale nabokjerringer i Tromsø. Konferansen satt fokus på hverdagsrasismen og fikk mye medieoppmærksomhet.

Sametinget og SUPU hadde besøk fra inuittenes videregående skole i Ottawa, Canada, i mai i Karasjok, der både sametingsrådet og SUPU hadde separate møter med studentene. Målet var å få en bedre forståelse av felle problemstillinger for urfolk. Identitet, kultur og språkutvikling, og hvordan ungdom kan få satt sine saker på dagsorden var sentrale temaer.

SUPU deltok på Allsamisk møte i Inari i Finland om FN's urfolkskonferansen 2014, og medvirket der aktivt til formuleringer om ungdom i sluttokumentet, kalt Inarierklæringen.

SUPU hadde i september møte med medlem i FN's permanente forum for urfolk, Eva Biaudet. Tema var blant annet arbeidet med en studie om urfolksungdoms deltakelse og påvirkningsmuligheter i de nordiske landene. SUPU har i etterkant bistått Eva Biedeuts sekretariat med å utforme spørsmål til en nettbasert spørreundersøkelse blant samisk ungdom, hvor tema er ungdoms medvirkning. Undersøkelsen er en del av Biedeuts studie om urfolksungdoms rett til å delta i beslutninger i nordiske land, som skal presenteres for Permanent Forum for urfolk i mai 2013. SUPU har i tillegg selv utarbeidet et eget innspill til studien.

Sametingsrådet avholdt det faste møtet med SUPU 24.april. Tema på møtet var blant annet sametingsbudsjettet 2013, handlingsplan for Sametingsmelding om opplæring og utdanning og oppfølging av to tidligere saker, forslag om å senke aldersgrensen for innskriving i valgmanntallet til 16 år, og Taletid i Sametingets plenum for SUPUs representanter.

Møter med Kulturdepartementet

Sametinget har halvårige administrative kontaktmøter med Kulturdepartementet. I 2012 ble det derfor avholdt 2 kontaktmøter. Tema på møtene var blant annet Bååstede – tilbakeføring av samisk kulturarv, byggesaker (museumsbygg), Språkåret 2013, egen samisk tv-kanal og en rekke orienteringssaker om pågående og kommende prosesser.

Sametinget har ikke faste møter med politisk ledelse i Kulturdepartementet, på samme måte som det er faste møter med andre departementer, og dette har det blitt fremmet ønske om på et møte med Kulturminister Anniken Huitfeldt. På dette møtet la Sametinget også fram behovene innen samisk kultur. Det er behov for å øke de økonomiske rammene spesielt innenfor områdene museum, samiskspråklig litteratur og samisk media. Sametinget møter en stor søknadsmasse til samiskspråklig litteratur, der behovene er langt større enn det Sametinget kan dekke selv. For å styrke samisk språk, og spesielt målgruppen samiske barn og unge, er det også behov for å bygge opp samisk media. Kulturdepartementet kunne ikke love økninger på budsjettet til disse formålene. Det ble heller ikke avtalt faste møter på politisk nivå med Kulturministeren.

Møte med Norsk kulturråd

Sametinget har faste møter med Norsk kulturråd, og det har vært avholdt et møte i 2012. Tema for møtet var blant annet Bååstede – tilbakeføring av samisk kulturarv, byggesaker (museumsbygg) og implementeringa av Unescos konvensjon om immateriell kulturarv.

Søkerbaserte virkemidler til kultur

Sametinget forvalter søkerbaserte tilskudd til samisk litteratur, musikkutvikling, samiskspråklige tegneserier, samiske forlag, kulturiltak for barn og unge, andre kulturiltak og samiske møteplasser.

Litteratur

Målet med ordningen er å øke antall utgivelser av samisk litteratur. Det ble søkt om midler for kr 20 500 000, fordelt på 85 søknader. Opprinnelig avsetning i Sametingets budsjett var på kr. 4 586 000, men sametingsrådet omdisponerte midler til denne ordningen, slik at samlet disponibelt var på over kr 7 200 000.

Sametinget har i 2012 innvilget blant annet støtte til ett pilotprosjekt til ABC Company AS, til utvikling av bokapp for barn, som skal utgis både på nord-, lule- og sørsamisk. I tillegg er det utgitt støtte til den siste bind av Samisk skolehistorie som utgis av Davvi Girji AS. Sametinget har også støttet ei bok av Johan Turi og Per Turi "Lappish Texts (1920)". Boka er på to språk, engelsk og samisk. Søker vil transkribere denne og utgi den på norsk og samisk. Boka ble funnet på et antikvariat i København og er ei bok om "noaidi-art". Boken utgis av Sjamax ved Ailo Gaup.

Musikkutvikling

Målet med ordningen er å sikre tilgangen på samisk musikk. Søknadsmassen var på kr 6 000 000 fordelt på 29 søknader. Som følge av stor søkermasse har sametingsrådet omdisponert kr 800 000 mer til denne ordningen, slik at det samlet ble gitt støtte i overkant av kr 2 700 000.

Samiskspråklige tegneserier

Målet med ordningen er utgivelser av samiskspråklige tegneserier. Sametinget har i 2012 gitt støtte til 2 tegneserieprosjekter, Verdens Sterkeste Bjørn, som utgis av ABC Company AS og til ČálliidLágáduš til utgivelse av Maren Uthaug's "Mens vi venter på solen" som er oppfølger av Ságeris Ságat.

Samiske forlag

Sametinget vil beholde kompetanse i samisk språk i forlagene og at de ivaretar samfunnsforhold. I budsjett for 2012 var det avsatt kr 2 750 000 til samiske forlag. Hele beløpet ble bevilget til 5 forlag. Avsatt beløp til samiske forlag fordeles til forlagene som basistilskudd, aktivitetstilskudd og tilskudd til markedsføring og distribusjon. Sametinget er fornøyd med forlagenes samfunnsansvar innfor samisk språk, ved at samiskspråklige utgivelser utgjør minimum 75 % av bruttoomsætningen, slik det kreves etter tildelingskriteriene.

Kulturtiltak for barn og unge/Andre kulturtiltak:

Målet med ordningene er hhv. kulturaktiviteter for barn og unge og mangfold av samiske kulturelle aktiviteter. Sametinget mottar prosjektsøknader til ulike formål og behandler søknadene fortløpende. I 2012 har det vært flere samiske festivaler, men også norske festivaler, som søker om midler til prosjekter som har samisk innhold. Særlig har festivalene hadde fokus på å skape prosjekter for barn og unge. Sametinget har til sammen behandlet nærmere 200 søknader med ulike formål.

Samiske møteplasser

Sametinget anser det som viktig å ha møteplasser som fungerer som arenaer for formidling og utvikling av samisk språk og kultur. Sametinget har i 2012 hadde større fokus på å yte støtte til aktiviteter ved møteplassene, framfor støtte til driftskostnader som tidligere.

Kartet under viser en kommunevis fordeling av de søkerbaserte kulturtilskuddene i 2012.

Kunnskap

Kunnskap og kompetanse er grunnlaget for utvikling og styrking av samiske samfunn. Sametingets hovedmålsetting innenfor kunnskapssektoren er at den samiske befolkningen skal ha kunnskap, kompetanse og ferdigheter for å utvikle og styrke sitt samfunn. For å oppnå denne målsettingen må det samiske perspektivet ivaretas i barnehage, grunnopplæring, høyere utdanning og i forskning.

Den samiske befolkningen har en selvfølgelig og reell rett til kvalitativ god opplæring i og på samisk. Denne retten er av stor betydning for at samiske barn og unge utvikler en sterk samisk identitet og tilknytning til samisk språk, kultur og samfunnsliv.

Sametinget har valgt ulike strategier i sitt arbeid for å nå de vedtatte målsettingene. Samarbeidet med sentrale, regionale og lokale myndigheter er en av de fundamentale strategiene, for å sikre gode rammevilkår for samisk barnehage, grunnopplæring, voksenopplæring, høyere utdanning og forskning.

Barnehager

Samarbeid med Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet

Sametinget har hatt tre samarbeidsmøter med Kunnskapsdepartementet i 2012. Saker som er blitt tatt opp er blant annet ny stortingsmelding om fremtidens barnehage, rekrutteringskampanjen GLØD, kompetansesatsing i barnehagesektoren, sametingsmeldingen om samisk barnehagetilbud, oversettelse av nasjonale barnehagerelaterte dokumenter til samisk, overføring av oppgaver fra Kunnskapsdepartementet til Utdanningsdirektoratet, behov for språkmotiveringsseminar og veiledning av nyutdannede forskolelærere.

Departementets arbeid med ny stortingsmelding om fremtidens barnehage er påbegynt, og Sametinget er med i prosessen. Det er ønskelig fra departementets side å få innspill fra Sametinget med tanke på det samiske perspektivet. Parallelt går også Sametingets arbeid med meldingen om samisk barnehagetilbud, der departementet holdes orientert om prosessen. Departementet vil også bruke sametingsmeldingen til bruk i arbeidet med stortingsmeldingen. For å nå målet om styrking av samisk språk og kultur gjennom barnehagetilbud, er det avgjørende med et godt samarbeid med de nasjonale myndigheter. Sametinget er også med i rekrutteringskampanjen GLØD der vi har en representant i nettverket for Finnmark.

Videre har Sametinget deltatt på et møte i Nasjonalt barnehageforum (NABAFO) i september. Sametinget er med i dette forumet for å fremme det samiske perspektivet i barnehagesaker. Møtet ble arrangert av Kunnskapsdepartementet ved kunnskapsminister Kristin Halvorsen. Andre deltakere er KS, Utdanningsdirektoratet, Utdanningsforbundet og Private barnehagers landsforbund. Tema for møte var rammefinansiering, arbeidet med stortingsmelding om fremtidens barnehage og rekruttering og kompetanse (GLØD).

Gjennom samarbeidsmøtene og dialog med kunnskapsdepartementet ser Sametinget at vi kan sikre gode rammevilkår for samisk barnehagetilbud. Fra 1. januar 2012 har en del barnehagesaker blitt overført til Utdanningsdirektoratet. Det har i løpet av året ikke vært noen samarbeidsmøter med dem, og dermed er det enkelte saker Sametinget ikke har fått svar på, blant annet oversetting av dokumenter. Målet om at flere dokumenter skulle vært oversatt til samisk har ikke blitt oppnådd. Utdanningsdirektoratet var også til stede på siste møte med Kunnskapsdepartementet der Sametinget tok opp at vi ikke var fornøyd med samarbeidet. Utdanningsdirektoratet vil imidlertid ta kontakt med Sametinget og invitere til samarbeidsmøte i 2013.

Samarbeid med fylkesmenn

Sametinget har deltatt i møte med de fem nordligste fylkesmennene, de såkalte Nordfylkemøter. Disse møtene omhandler barnehagesaker. Tema under møtet var gjensidig informasjon fra embetene, tilsyn i barnehagen, likestilling, rekruttering, sametingets melding om samisk barnehagetilbud og rammeplan for førskolelærerutdanningen. Sametinget la fram arbeidet med sametingsmeldingen om samisk barnehagetilbud, og fylkesmennene holdes informert om den videre prosessen.

Når det gjelder tilsyn i barnehagene ble det planlagt et nytt møte der dette skulle tas opp. Sametinget holdt også et innlegg om den nye organiseringen i Sametinget og hvordan barnehageseksjonen arbeider. Sametinget har videre deltatt og holdt innlegg om sametingets rolle på fagseminarer for barnehageansatte i regi av Fylkesmannen i Nordland i oktober. Det ble også holdt innlegg i Bodø for lule- og sørsamiske barnehageansatte og i Alta for barnehageansatte i nordsamiske barnehager i Finnmark. Sametingets administrasjon ble forespurt fra Fylkesmannen i Nordland og fylkesmannen i Finnmark om å holde innlegg om Sametingets rolle på barnehageområdet. Disse samlingene er et ledd i det nasjonale arbeidet for kompetanseheving innenfor barnehagesektoren.

Samarbeid med kommunene

Sametinget har fokus på arbeidet med kvalitetssikring i barnehager med samisktilbud. For å nå dette målet må vi ha et godt samarbeid med barnehageansatte og fagmiljøene i kommunene. Dette gjelder både i de nordsamiske, lulesamiske og sørsamiske områdene. Sametinget er opptatt av å ha samarbeid med ulike kommuner om de opplæringspolitiske utfordringene og mulighetene. Imidlertid ser Sametinget at det kunne vært flere møter med kommunene, men på grunn av få ressurser blir dette arbeidet ikke prioritert i den grad det er ønskelig.

Barnehagebesøk

Sametingets visepresident har deltatt i markering av samenes nasjonaldag i Cizás samiske barnehage i Oslo. Sametinget har deltatt på markering av den nasjonale barnehagedagen i en barnehage i Kautokeino og en barnehage i Karasjok. Årets slagord for dagen var "Det beste til de minste".

Likestillingsteamet for barnehager i Finnmark

Fylkesmannen i Finnmark har dannet et likestillingsteam. Fra Sametingets administrasjonen er det valgt inn ett medlem. Likestillingsteamet har hatt tre møter i løpet av året. I tillegg har likestillingsteamet blitt invitert til et seminar i Tromsø med tema likestilling og likeverd i barnehagen. Seminaret var i regi av Likestillingssenteret, Dronning Mauds Minne og Kanvas. Videre har det blitt avholdt kurs for barnehageansatte om tema likestilling og likeverd. Tilbakemeldingene var positive, og teamet ser at slike kurs er nødvendig for ansatte i barnehagene. Skal vi nå målet om likestilling, er det viktig med informasjon og holdningsskapende arbeid som første ledd i prosessen. Likestillingsteamet har utarbeidet en strategiplan, og teamet ser at man er på vei for å arbeide mot målet om likestilling i barnehagene. Sametinget har en viktig rolle i dette arbeidet i forhold til barnehager med samisktilbud.

Prosjekt om samiske leker og pedagogisk materiell

Sametinget har satt i gang et prosjekt om samiske leker og pedagogisk materiell til barnehager. Hensikten med prosjektet er å utvikle leker og pedagogisk materiell som styrker barns samiske språkferdigheter. Sametinget har engasjert en ekstern gruppe med barnehageansatte som har kommet med forslag til innhold i en samisk "snakkepakke". Det vil i 2013 bli søkerbaserte midler til dette formålet. Sametingets egen undersøkelse viser at det er stor mangel på samiske leker og pedagogisk materiell i barnehager som gir et samisktilbud. Gjennom dette prosjektet ser Sametinget at det kan bidra til å få flere læremidler til barnehagene.

Veileder for tilskudd

Det er utarbeidet "Veileder for tilskudd til barnehager med samiske barn". Elektronisk versjon av veilederen er distribuert til barnehager. Denne er blitt oppdatert i forhold til kriterier i budsjett for 2013.

Sametingsmelding om samisk barnehagetilbud

Sametinget har i løpet av året satt i gang arbeidet med å utarbeide en ny melding om samisk barnehagetilbud. Bakgrunnen for meldingen er at Sametinget ønsker å forme en overordnet politikk på barnehageområdet, som vil være retningsgivende og klargjøre prinsipielle spørsmål når det gjelder barnehagetilbud til samiske barn. Meldingen om samisk barnehagetilbud har som målsetting å bidra til refleksjon og dialog om hvordan oppnå politiske mål for forbedret oppvekstvilkår gjennom barnehagetilbud.

Meldingsarbeidet er et resultat av en prosess både internt i Sametinget, men også det samiske samfunnet har blitt involvert. Det er avholdt et seminar der eksterne aktører har gitt innspill, det er sendt ut spørreskjema til barnehageeiere og barnehageansatte, og det er foretatt intervju av foreldre. Det har også vært mulighet for publikum å gi innspill på Sametingets nettsider. Sametinget har mottatt få innspill, og det er en lav svarprosent på spørreundersøkelsene. Videre har det vært en bred politisk debatt i Sametingsrådet og i Sametingets plenum. Meldingen skal videre behandles i komité og plenum i februar 2013. Det har vært en god prosess i arbeidet med meldingen, men har krevd mye tid og ressurser. Sametinget ser at det er viktig å få på plass et dokument for den overordnede barnehagepolitikken slik at det samiske perspektivet på barnehageområdet blir ivaretatt.

Læremiddelprosjekter

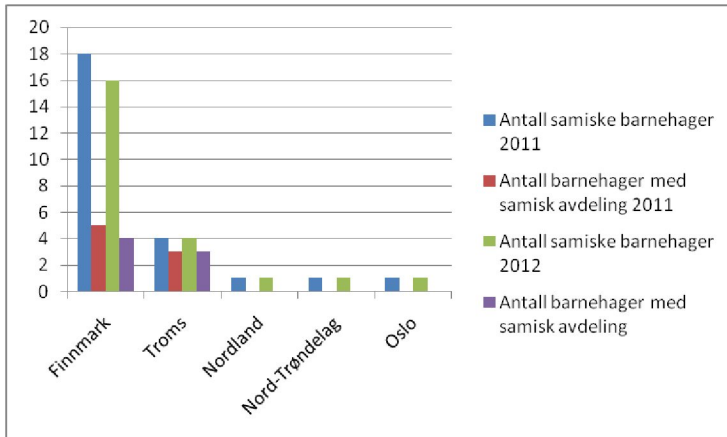
Sametinget har støttet flere læremiddelprosjekter i tidligere år. Av disse prosjektene er det i 2012 utgitt seks læremidler; to på nordsamisk, to på lulesamisk og to på sørsamisk. Tre av disse er bøkene "Mu vuosttaš duhát sáni", "Mov voestes1000 baakoeh" og "Muv vuostasj tuvsán bágo". Sametinget har distribuert bøkene til barnehager med samiske barn, de samiske språksentrene i Norge, Sametinget i Finland og Sameskolestyrelsen i Sverige.

Tilskudd til barnehager

Sametinget har gjennom tilskuddsordningene for barnehager bidratt med tilskudd til barnehager med samisktilbud. Intensjonen med Sametingets tilskuddsordninger for barnehagen er å legge forholdene til rette for at kommuner og private barnehageeiere skal kunne gi et samisk barnehagetilbud, og med dette sikre at samiske barn i barnehager får styrket og utviklet sitt samiske språk og kulturbakgrunn. Gjennom barnehagenes rapporteringer ser Sametinget at barnehagene har ved hjelp av tilskuddet fått mulighet til å bygge sin virksomhet på samisk språk og kultur. De fleste av barnehagene lykkes med arbeidet, men der er også mange barnehager som har flere utfordringer i forhold til å ha samisk barnehagetilbud. Slike utfordringer kan være rekruttering av samiskspråklig personell, metoder i forhold til språk- og kulturopplæring, mangel på pedagogisk materiell og læremidler. Gjennom kontakt med barnehager med samisktilbud ser Sametinget at barnehagene har ulike utfordringer i forhold til geografisk beliggenhet. Dette kommer til synet blant annet for barnehager som ligger for seg selv og ikke har tilgjengelig andre fagpersoner og fagmiljøer hvor utfordringer i forhold til samisk barnehagetilbud kan diskuteres. Mange av disse barnehagene ønsker mer kontakt med Sametinget og har behov for jevnlig veiledning om tilskudd og fag.

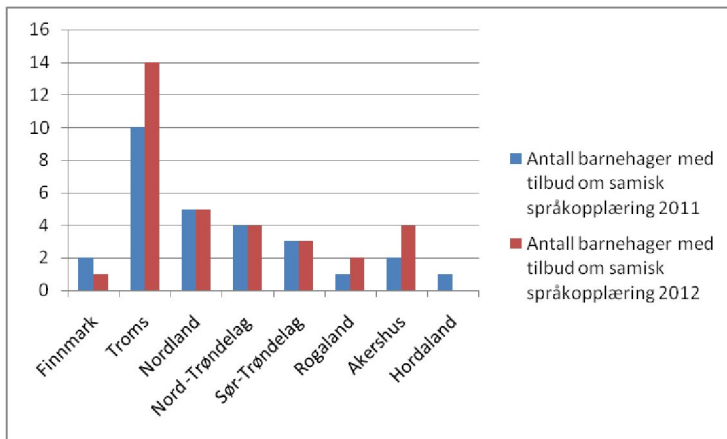
Tabell 1 nedenfor viser hvor mange samiske barnehager og norske barnehager med samisk avdeling Sametinget har registrert gjennom behandling av tilskuddssøknader i 2011 og 2012. Det er i 2012 registrert 23 samiske barnehager og 7 norske barnehager med samisk avdeling. Tallene viser at det i dette budsjettåret var 2 færre samiske barnehager enn i 2011. Når det gjelder norske barnehager med samisk avdeling var det en mindre i 2012 sammenlignet med tall fra 2011. Grunnen til disse endringene er ringvirkninger av de nye tilskuddskriteriene som ble iverksatt i 2011. Strengere krav

som f.eks førte til at disse tre barnehagene fikk avslått sin søknad. Kriteriene i dag stiller også strengere krav til barnehager som ønsker å starte opp med samisk barnehagetilbud.

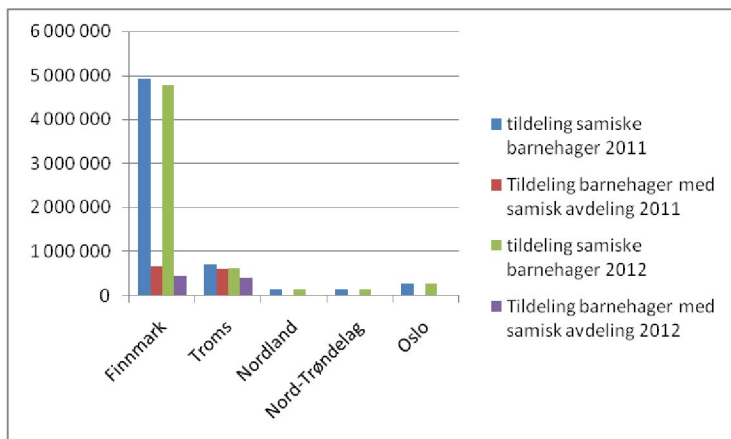
Tabell 1: antall samiske barnehager og barnehager med samisk avdeling i 2011 og 2012.

Sametinget har egen tilskuddsordning for barnehager med et barn eller en mindre gruppe samiske barn som skal få samisk språkopplæringstilbud. Det er i 2012 registrert 33 barnehager med samisk språkopplæringstilbud. Barnehagene er fordelt i 7 fylker; Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Rogaland. I forhold til registrerte barnehager med språkopplæringstilbud i 2011 er det en liten økning i antall barnehager i år. Det er registrert 5 flere barnehager i 2012 enn i 2011. Det er stort sett samme barnehager som søker støtte årlig, men i år var det mange nye; fem nye Troms, en ny i Nordland, en i Rogaland og to i Akershus. Tabell 2 viser en nedgang av registrerte barnehager i Finnmark og økning i Troms, Rogaland og Akershus.

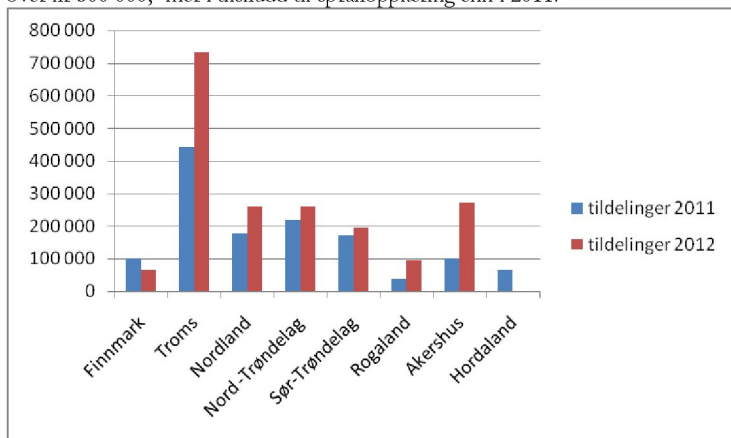
Tabell 2: Antall barnehager med samisk språkopplæringstilbud i 2011 og 2012

Det er tildelt kr 5 910 000,- til samiske barnehager og ca 830 000,- til norske barnehager med samisk avdeling.

Tabell 3: Tildelinger til samiske barnehager og barnehager med samisk avdeling 2011 og 2012.

Til språkoppleringstiltak er det tildelt kr 1 876 000,- fordelt på 33 barnehager. I 2012 er det tildelt over kr 500 000,- mer i tilskudd til språkopplering enn i 2011.

Tabell 4: Tildelinger til samisk språkopplering 2011 og 2012.

Videre er det av denne avsetningen tildelt kr 580 000,- til 6 prosjekter og utviklingsarbeid, fordelt på 4 barnehager.

Nettverksmøter

Sametinget har arrangert et nettverksmøte for barnehageansatte i 2012. Overordnet tema for nettverksmøte var språk i barnehagen. Det ble holdt innlegg om språkarbeid i barnehagen, om bruk av uteområder som språkarena og representanter for Guovssahas mánaidgárdi i Tromsø fortalte om språkprosjektet "Somá". Det ble ikke arrangert tre nettverksmøter som planlagt på grunn av at Sametinget arrangerte Samisk barnehage og skolekonferanse i år. Sametinget ser at det å arrangere

konferanser er ressurskrevende. En konsekvens av det er at det året man arrangerer barnehage- og skolekonferanse, har man ikke kapasitet til å arrangere flere nettverksmøter. Nettverksmøtene vil av den grunn kunne arrangeres annet hvert år. Målet med nettverksmøtene er å nå ut med informasjon og veiledning til så mange som mulig. Sametinget ser at vi ikke når ut til alle man ønsker. Dette er noe Sametinget vil se på og jobbe med videre.

Informasjon og veiledning til barnehager

Sametinget får mange henvendelser fra barnehageansatte angående spørsmål om samiskopplæring i barnehager. Også flere norske barnehager tar kontakt for å få veiledning om hvordan de skal gjennomføre tema om samiske forhold. Sametinget ser at det er viktig å gi slik informasjon og veiledning, og ser behovet for at det skulle vært utarbeidet mer materiell om tema. Dette er noe Sametinget vil jobbe videre med.

Sametinget har hvert år møter med barnehageansatte i noen barnehager som gir samisktilbud. Det er stor etterspørsel etter informasjon og veiledning fra Sametinget om blant annet tilskuddet og tilrettelegging av samiske tema. Sametinget ser at det ikke er ressurser nok til å kunne gi den informasjon og veiledning som er ønskelig til flere barnehager årlig. Sametinget har i løpet av året besøkt fire barnehager, mens det er et langt større behov for å reise til flere barnehager per år.

Samisk barnehage- og skolekonferanse

Sametinget arrangerte Samisk barnehage- og skolekonferanse i Tromsø, den 13. og 14. november 2012. Konferansen hadde tittelen ” Fra tradisjonell kunnskap til cyberworld ”. Konferansens målgruppe var alle som har med opplæring å gjøre fra barnehage, grunnskole og videregående skole. Det var både felles forelesninger, men også parallelle sesjoner som var tilpasset barnehage, grunnskole og videregående skole. Forelesere foreleste blant annet om tradisjonell kunnskap, samisk språk, tospråklighet, samisk barnehagehistorie, en videregående skole foreleste om hvordan de arbeider med ungdomsbedrift på deres skole, Senter for IKT i utdanningen foreleste om matematikk prosjekt og om ungdom og nettbbruk og Ovttas.no prosjektet hadde flere forelesninger om nettportalen Ovttas.no. FUB-Foreldreutvalg for barnehagen og FUG-Foreldreutvalg for grunnskolen var og informerte om sitt arbeid. Antall deltakere var ca 230. Deltakere var blandt annet barnehageansatte, lærere i grunnskole og videregående skole, studenter, høyskoler, utdanningsdirektoratet og andre som har med opplæringsaker å gjøre fra kommuner og fylker. Konferansedeltakerne ble bedt om å gi en evaluering på slutten av konferansen. Deltakere var stort sett fornøyde med konferansen.

Tidsskriftet ”Stullan”

Sametinget utgir årlig to nummer av barnehagetidsskriftet ”Stullan”. Formålet med utgivelsene er informasjon, erfaringsutveksling og kompetanseheving. Tidsskriftet sendes gratis til alle barnehager som mottar tilskudd fra Sametinget og andre interesserte. Tema i årets numre har blant annet vært informasjon fra Sametingets nettverksmøter og konferanser, nasjonal lederutdanning for styrere i barnehager og flerspråklighet.

Samisk læremiddelsentral

Samisk læremiddelsentral i Kautokeino har ansvar for informasjon, veiledning og utlån av læremidler til barnehagepersonale, lærere, studenter og andre. Utlån har foregått per telefon, direkte fra skranke, via www.bibsys.no og www.ovttas.no. Det er i løpet av 2012 registrert en god del nye læremidler i systemet. Læremiddelsentralen arbeider også med å registrere alt materiale som finnes fra før ved læremiddelsentralen i BIBSYS, noe som innebærer mye arbeid. Læremiddelsentralen foretar opptak av tv-programmer fra NRK og TV2 som er på samisk eller omhandler det samiske perspektivet, og disse kan lånes videre til kunder som er medlemmer i Norwaco. Læremiddelsentralen har utstillinger på ulike konferanser og seminarer, bl.a. samiske pedagogiske fagdager i Røros og samisk barnehage- og skolekonferanse i Tromsø.

Grunnopplæring

Revisjon av læreplaner i gjennomgående fag og parallelle likeverdige samiske læreplaner

Utdanningsdirektoratet har i 2012, på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet, revidert gjennomgående læreplaner i norsk, samfunnsfag, naturfag, matematikk og engelsk og de parallelle likeverdige læreplanene i norsk for elever med samisk som førstespråk, naturfag - samisk og samfunnsfag - samisk. Læreplanene er sendt på høring. Hensikten med revideringen er å tydeliggjøre de fem grunnleggende ferdighetene: å kunne uttrykke seg skriftlig, muntlige ferdigheter, å kunne lese, å kunne regne og digitale ferdigheter. Det skal også lages veiledende kjennetegn på måloppnåelse for 10. trinn, som skal være til hjelp for lærere til å vurdere elevenes kompetanse.

Sametinget og Utdanningsdirektoratet ble enige om at samme læreplangruppe i faget arbeider med både den nasjonale og den parallelle læreplanen, der Sametinget foreslo medlemmer til læreplangruppene i norsk, samfunnsfag og naturfag. En fagovergripende referansegruppe hadde også en samisk representant.

Læreplaner skal gi pålegg om opplæring om den samiske folkegruppa og om språket, kulturen og samfunnslivet til denne folkegruppa i tilknytning til de ulike fagområdene. Det samiske innholdet var ikke gjenstand for revisjon. For å ivareta det samiske innholdet under revisjonen, nedsatte Utdanningsdirektoratet en samisk ressursgruppe. På grunn av endringer i grunnleggende ferdigheter er det også gjort noen endringer i det samiske innholdet.

Sametinget har gitt uttalelse om samisk innhold til reviderte læreplaner i norsk, norsk for elever med samisk som førstespråk, naturfag, naturfag - samisk, samfunnsfag, samfunnsfag – samisk, engelsk og matematikk, før læreplanene ble sendt på høring i desember 2012.

Revisjon av læreplaner i samisk språk

Grunnleggende ferdigheter er også revidert i læreplan i samisk som første- og andrespråk. Revisjonen er gjennomført av læreplangrupper, som er oppnevnt av Sametinget. For å få best mulig samsvar i grunnleggende ferdigheter i samisk og i andre fag, oppnevnte Sametinget de samme personene som har vært i ressurs- og referansegruppene i det nasjonale læreplanrevisjonsarbeidet.

Læreplangruppene leverte sine forslag til endringer i læreplanene i november og i desember 2012. Ved revideringen av læreplan i samisk som førstespråk har det vært fokus på at faget har et særlig ansvar for den systematiske opplæring i skrivning, lesing og muntlige ferdigheter.

Gjeldende læreplan i samisk som andrespråk har to progresjonsløp. Samisk som andrespråk - samisk 2 er den med største krav til samisk språkkompetanse. Samisk 3 er en lettere variant av samisk som andrespråk. Ved revisjon av læreplan i samisk som andrespråk er det tydeliggjort at samisk 3 er et tilbud med lavere terskel. Videre er læreplanen i samisk som andrespråk revidert slik at den passer bedre til elevgruppen som starter med samisk på videregående skole.

Læreplaner i samisk sendes på høring i begynnelsen av 2013 og skal tas i bruk skoleåret 2013/2014.

Finansiering av læreplanarbeid

Arbeidet med revisjon av læreplanene er nødvendige -, men også svært ressurskrevende prosesser, både i forhold til menneskelig kapasitet og i forhold til budsjettet. Sametinget har brukt i omlag 900 000 kroner til dette arbeidet i 2012, det utgjør en betydelig andel i vårt budsjett og går ut over andre viktige prioriteringer som blant annet læremiddelutvikling. Sametinget mener at når departementet igangsetter liknende prosesser i fremtiden, bør det utløse ekstra midler til Sametinget.

Revisjon av fag- og timefordeling

Utdanningsdirektoratet har i 2012 utarbeidet forslag til endringer i fag- og timefordeling for elever med opplæring i og/eller på samisk eller finsk som andrespråk og hatt disse på høring. Kunnskapsdepartementet og Sametinget har høsten 2012 hatt innledende møter til konsultasjoner om saken. Kunnskapsdepartementet fastsetter ny fag- og timefordeling på nyåret i 2013, etter konsultasjoner med Sametinget.

Fag- og timefordeling gir rammer for omfanget av læreplanene. Alle læreplanene har en vurderingsdel som omhandler standpunktvurdering og eksamen. Læreplan i norsk omfatter også sidemål, og vurderingsdelen skal angi om eksamen i sidemål skal være på videregående trinn 2 eller 3. Dette blir avgjort etter høring av justerte læreplaner. Elever med opplæring i samisk som første- eller andrespråk har fritak for skriftlig sidemål. Sidemålsopplæringa påvirker fordeling av samisktimer i studieforberedende utdanningsprogrammer i videregående opplæring. Fordeling av samisktimer i nevnte utdanningsprogrammer kan ikke fastsettes før eksamensordningen i norsk er tilnærmet avklart.

Tilskuddsordning i statsbudsjettets kap 225.63 Tilskudd til samisk i grunnopplæringen

Utdanningsdirektoratet har på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet evaluert tilskuddsordninger i statsbudsjettets kap. 225.63 – Tilskudd til samisk i grunnopplæringen og kap 225.67 Tilskudd til opplæring i finsk og utarbeidet forslag til nye beregningsmodeller. Kunnskapsdepartementet sendte rapporten til Sametinget og ba om tilbakemelding.

Tilskuddsordning til samisk i grunnopplæringen bygger på elevenes rettigheter etter opplæringsloven. Beregningsmodeller i gjeldende tilskuddsordning og forslag til ny tilskuddordning er forskjellige for kommuner innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

Sametinget har bedt om konsultasjoner om tilskuddsordningen og har pekt på at samelovens språkregler er under endring, noe som også medfører endringer i opplæringsloven. Dette medfører bl.a. at det må lages nye beregningsmodeller. Sametinget har også pekt på andre forhold som bør forbedres i tilskuddsordningen, bl.a. tilskuddsordning til fjernundervisning. For Sametinget er det viktig at tilskuddsordningens beregningsregler og økonomiske ramme sikrer samiske elevers krav til opplæring i samisk.

Struktur for læring – utredning om videregående opplæring i Finnmark

Sametinget har gitt høringsuttalelse til Finnmark fylkeskommunes utredning om videregående opplæring i Finnmark, og uttalte at Finnmark fylkeskommune bør opprettholde dagens skolestruktur. Tana videregående skole er i en særstilling, og må opprettholdes. Høringsuttalelsen tok videre opp at hensynet til samisk språk, kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv er viktige premisser for organisering av videregående opplæring i Finnmark, og at fremtidig skolestruktur for Finnmark fylkeskommune må vise hvordan fylket vil ivareta dette.. Sametinget anmodet fylkeskommunen om å tilrettelegge for økt gjennomføring og mindre frafall.

Sametinget har også hatt møte med fylkesråd Elisabeth Isaksen i Finnmark fylkeskommune om fremtidig skolestruktur og gjennomføring av videregående opplæring i fylket. På møtet ble det enighet om å sende et felles brev til Kunnskapsdepartementet, hvor vi ber om et møte på politisk nivå i

Kunnskapsdepartementet om utdanningsstrategi i Finnmark og kunnskapsdimensjonen i forhold til nordområdepolitikken. Vi ble videre enige om å ha faste fellesmøter mellom Sametinget, de statlige samiske videregående skolene og Finnmark fylkeskommune.

Overordnet strategisk plan for fjernundervisning

Utdanningsdirektoratet har satt i gang arbeidet med å utvikle en overordnet strategisk plan for opplæring i samisk gjennom fjernundervisning. Arbeidsgruppen skal være ferdig med planen i midten av februar 2013. Sametinget har en representant i arbeidsgruppa og deltar også i referansegruppa.

Mange samiske elever må få opplæring i samisk gjennom fjernundervisning. Sametinget ser det som svært viktig at den opplæringen er kvalitetsmessig god og at det er likhet i tilbudene, uansett hvor elevene bor og hvilket samisk språk de får opplæring i.

Sørsamisk læremiddel- og terminologiutvikling

Sametinget etablerte et språkmotiveringsprosjekt for de samiske elevene ved tidligere Elgå skole i Engerdal kommune i 2001, dette prosjektet har vært svært vellykket. Etter 12 år med sørsamisk opplæring i barnehage og skole, ble Elgå skole lagt ned høsten 2012, noe som krevde en oppfølging av prosjektet fra Sametingets side.

For å bevare og sikre kompetansemiljøet som ble etablert og utviklet gjennom Elgå-prosjektet, har Sametinget inngått en avtale med Engerdal kommune og Sámi allaskuvla. Denne avtalen skal gjensidig forplikte partene til å bidra til at det sørsamiske kompetansemiljøet som ble etablert og utviklet gjennom Elgå-prosjektet, skal ivaretas og sikres rammevilkår for fremtidig drift og utvikling. Målet er å fortsette arbeidet med å utvikle relevante sørsamiske læremidler og drive terminologiutviklings- og andre språkprosjekter, slik at sørsamiske elever får et forsterket og kvalitativt godt samisk skoletilbud.

Ordinære læremidler

Sametinget har i 2012 mottatt 104 læremiddelsøknader for til sammen drøye 51 mill kroner. Det var avsatt 15,5 mill kroner til ordinære læremidler for grunnsopplæring, og det ble innvilget tilskudd til 40 prosjekter. Dette krevde en streng prioritering, som var meget utfordrende.

Ferdigstilte læremidler i 2012	47 (2011: 46)
Nordsamiske	29 (2011: 32)
Lulesamiske	10 (2011: 3)
Sørsamiske	10 (2011: 11)

I parentes fremkommer tallene fra 2011.

Det er fortsatt mange fag i grunnsopplæring som ikke har læringsressurser, eller har svak dekningsgrad av læringsressurser. Av de tre samiske hovedspråkene har nordsamisk best dekning.

For faget norsk for elever med samisk som førstespråk fins det ikke læremidler for noen av de tre språkene. For nordsamiske elever mangler norsk, engelsk, historie, geografi og musikk på barnetrinnet, og kroppsøving for hele grunnskolen. Samisk 1 og 2 er delvis dekt, det samme er naturfag, samfunnsfag, duodji og mat og helsefagene på barnetrinnet. For ungdomstrinnet er læremidler for fagene samisk 1 og 2, norsk for samiske elever, engelsk, naturfag, kroppsøving, duodji og musikk delvis dekt. På videregående nivå er situasjonen verst når det gjelder samiske læremidler.

Lulesamisk læremidler i faget samisk som førstespråk er delvis dekt på barne- og ungdomstrinnet. Det fins ingenting på videregående nivå. Læremidler i norskfaget for disse elevene fins ikke. Matematikk, religion og naturfag er delvis dekt på barnetrinnet. For øvrig mangler samiske læremidler på alle andre fagområdene.

Samisk for sørsamiske elever har læremidler på barnetrinnet, men er bare delvis dekt på ungdomstrinnet. Matematikk og religion er dekt og naturfag er delvis dekt på barnetrinnet. Forøvrig fins det ikke læremidler til de andre fagene på grunnskolenivå.

Digitale læremidler for hele grunnskolen på alle de tre språkene mangler. Sametinget har ikke hatt mulighet til å prioritere digitale læremidler selv om behovet er stort. Hovedgrunnen er at digitale læremidler er svært kostbare å produsere.

Innenfor de budsjetttrammene Sametinget har i dag, finner vi ikke mulighet til å øke utviklingen av samiske læremidler. Det er et stort behov for økte overføringer fra statsbudsjettet til utvikling av samiske læremidler, både når det gjelder ordinære trykte læremidler og digitale læremidler.

Særskilt tilrettelagte læremidler

Tilskudd til særskilt tilrettelagte læremidler blir prioritert etter innrapporterte, individuelle behov og til læremidler innen områdene syns-, hørsels-, matematikk- og lese-/skrivevansker samt til kartleggings- og veiledningsmateriell.

Til særskilt tilrettelagte læremidler var det satt av kr 1,9 mill kroner. Det kom det inn 19 søknader, 10 av disse ble innvilget. Det er et stort behov for økte midler til utvikling av læremidler for samiske barn med særskilte behov.

Tiltak for å styrke læremiddelproduksjonen

Det var avsatt kr 4 mill kroner til oversetting av matematikkverk for grunnskolen. På nordsamisk er matematikkbøkene og netressursene for 5.-7. årstrinn ferdig. Bøkene for 1.-4. årstrinn er under oversetting. For ungdomstrinnet er oversettingen av hele verket ferdig. De to siste bøkene blir ferdigstilt innen utgangen av februar 2013. På lulesamisk og sørsamisk er bøkene for 1.-4. årstrinn under oversetting.

I oversettingsarbeid er utvikling av termer et tidkrevende arbeid, som må gå parallelt med oversettingen. På nordsamisk er det laget matematikktermer i forbindelse med tidligere oversettingsarbeid, men på lule- og sørsamisk må det utvikles matematikktermer da det ikke har vært oversatt matematikkbøker tidligere til de språkene.

Det er også avsatt midler til oversetting av naturfagverk for ungdomstrinnet til nordsamisk. Det arbeidet settes i gang når revidert læreplan i naturfag er fastsatt av departementet.

Spesialpedagogikk

Sametinget legger stor vekt på arbeidet med kvalitetssikring av spesialpedagogisk opplæringstilbud for samiske barn og elever i barnehage, grunnskole og videregående skole. Det er viktig å sikre at samiske barn og elever som har rett til spesialundervisning og tilrettelagt opplæring etter opplæringsloven, får de tilbud de har krav på.

For å nå dette målet må Sametinget ha et godt samarbeid med aktuelle fagmiljøer. Vi har derfor samarbeid både med Senter for samisk i opplæring/ Sámi Lohkanguovddáš og SEAD – Sámi earenomáš pedagogaláš doarjalus/ Samisk spesialpedagogisk støtte. SEAD skal være et bindeledd til andre landsdekkende kompetanseorgan når det gjelder samisk språk og kultur. Disse to kompetansesentrene har kunnskap og kompetanse om hvilke behov som finnes ute i barnehagene og skolene, der samiske barn og unge befinner seg.

Statped, spesialpedagogisk støttetjeneste for kommuner og fylkeskommuner, er i per i dag under omorganisering. Planen er at elleve spesialpedagogiske sentre skal slås sammen til å bli ett Statped. For Sametinget er det viktig at utfordringene for samiske barn med særskilte behov blir ivaretatt i forbindelse med den nye organiseringen.

Stipend for elever med samisk i fagkretsen i videregående skole.

Stipendet er tildelt heltidselever på videregående skole med samisk i fagkretsen. Stipendet fordeles forholdsmessig mellom elever som tar samisk som førstespråk, samisk som andrespråk og samisk som fremmedspråk. Elever med samisk som andrespråk får 25 % reduksjon i forhold til elever som tar samisk som førstespråk. Elever som har samisk som fremmedspråk får 50 % reduksjon i forhold til elever som tar samisk som førstespråk. I budsjett for 2012 var det avsatt kr.2 400 000,- til dette.

Språknivå	Antall søknader	Utbetalt i kr. pr. elev	Budsjettforbruk i kroner	Budsjettandel i %
Samisk som 1. språk	253	kr. 5 093	kr. 1 288 529	53,4
Samisk som 2. språk	166	kr 3 820	kr. 634 120	26,3
Samisk som fremmedspråk	193	kr 2 547	kr. 491 571	20,4
Sum	612		Kr. 2 414 220	100,0

De siste årene har man sett en jevn økning av antallet søknader til ordningen, og det er spesielt en økning i søknadsmassen av elever med samisk som fremmedspråk.

Utviklingen i antall søknader fra 2009 til 2012:

Årstall	Samisk som 1.språk	Samisk som 2.språk	Samisk som fremmedspråk	SUM
2009	194	150	117	461
2010	193	134	104	431
2011	226	170	126	522
2012	253	166	193	612

Sametingets utdanningspolitiske innspillskonferanse

I 2012 ble Sametingets melding om opplæring og utdanning vedtatt i Sametinget. I forbindelse med dette arrangerte Sametinget en innspillskonferanse. Målet med konferansen var å få innspill til fremtidige utdanningstiltak som sikrer samiske elever det beste utdanningstilbudet. Målgruppen var elever, foreldre, lærere, rektorer, skoleiere, forskere og skolemyndigheter.

Det ble satt fokus på samisk språkopplæring og fjernundervisning, samt hvordan innføre tradisjonell kunnskap gjennom entreprenørskap i grunnskole og videregående opplæring. Når det gjelder etter- og videreutdanning, ble det etterspurt samisk kulturkompetanse ved ulike høyskoler. Sametingsrådet vil følge opp de innspill som kom frem på konferansen og begynne å utarbeide handlingsplaner ut fra de innspillene som kom frem under konferansen. Disse skal legge grunnlag for de ulike satsningsområdene i meldingen, der prioriteringer fremkommer.

Seminar om samisk skolehistorie

Sametinget har i 2012 arrangert et seminar om samisk skolehistorie i Kautokeino. Målgruppen var politikere, skoleiere, lærere, forskere og andre interesserte. Seminaret var åpent for alle. Hensikten med seminaret var å belyse hvorfor det er nødvendig å kjenne samisk skolehistorie for å forstå dagens skolestruktur og få mer samisk innhold i skolene. Innledere var blant annet forsker Hadi Khosravi Lile.

Politisk samarbeid

Sametinget har i 2012 hatt besøk av Kunnskapsdepartementets statssekretær Elisabeth Dahle, som hadde som mål å gjøre seg kjent med saker innenfor sine ansvarsområder når det gjaldt barnehage og grunnutdanning. Sammen med visepresidenten besøkte statssekretæren Billefjord sjøsamiske oppvekstsenter og Kvensk institutt i Porsanger kommune, Karasjok grunnskole og Láhpoluoppal skole i Kautokeino. Statssekretæren fikk omvisning på sametingsbygget i Karasjok og hadde møte med visepresident Laila Susanne Vars.

I Kautokeino deltok statssekretæren på samisk skolehistorieseminar, arrangert av Sametinget. Delegasjonen hadde også omvisning og møter på Sámi allaskuvla og Samisk videregående skole og reindriftsskole. I Alta besøkte delegasjonen den samiske barnehagen, Alta siidda mánáidgardi, den samiske klassen ved Komsa skole og Høgskolen i Finnmark.

Det ble avholdt politisk møte hvor visepresident Laila Susanne Vars og statssekretær Elisabeth Dahle møtte ledelsen på henholdsvis Samisk høgskole og Høgskolen i Finnmark. Høgskolene presenterte sin virksomhet og fikk gjennomført en god dialog med statssekretæren. På møtet med Høgskolen i Finnmark fikk høgskolen lagt frem sine behov for også å kunne tilby samiske emner i sin undervisning og spesielt sjøsamisk kulturkunnskap ble eksplisitt tatt opp. Statssekretæren orienterte om at hun var informert om at tilbudet "sjøsamisk kulturkunnskap" ikke kom med i den nasjonale strategien for kompetanseheving, men at det skulle gjøre en ny vurdering av saken.

Sametinget har i 2012 hatt møter med Tromsø kommune ved ordfører Jens Johan Hjort og byråd Jonas Stein Eilertsen om utvikling av samisk språk og kultur i Tromsø. Konklusjonen fra møtene ble at Sametinget og Tromsø kommune skal utarbeide egen samarbeidsavtale. Opplæringssaker skal være en del av en slik avtale. Samarbeidsavtalen skal underskrives i første halvdel av 2013.

Sametinget har i 2012 hatt møter med Alta kommune angående den samiske barnehagen i Alta og skolesaker. Konklusjonen fra møtene ble at Sametinget og Alta kommune skal utarbeide egen samarbeidsavtale, der opplæringssaker skal være en del av avtalen. På et av møtene orienterte Sametinget om urfolkskonferansen i Alta 2013.

Sametinget har avholdt tre politiske med Oslo kommune i 2012. Konklusjonen er at foreløpig ønsker ikke Oslo kommune egen samarbeidsavtale med Sametinget, men forplikter seg til å ha to årlige politiske møter med Sametinget. Møtene skal ha faste temaer som: opplæring og skole, barnehage, eldre i byen og møtested for samer i Oslo. Andre aktuelle saker kan også meldes til møtene.

Saker som er blitt drøftet på møtene med Oslo kommune i 2012 har vært de samiske eldres situasjon i byen, gjennomgang av tilsynsrapport om samisk opplæring i Oslo og Akershus, publisert juni 2012. Egen samisk møteplass er også drøftet. Oslo kommune er opptatt av utfordringen med å rekruttere samiske lærere og pedagoger til skolen og den samiske barnehagen. Sametinget er glad for at Oslo kommune høsten 2012 ansette en utviklingsleder som skal koordinere og følge opp opplæringstilbudet for samiske barn i Oslo.

Som følge at samarbeidet med Oslo kommune ved byrådsleder for kunnskap og utdanning, Torger Ødegaard, inviterte Sametinget Oslo kommune til å holde et innlegg under Sametingets utdanningspolitiske innspillskonferanse i Kautokeino september 2012.

Nettverksmøte for samiske grendeskoler

Det er i 2012 avholdt et møte for samiske/regionale grendeskoler. Møtet har som mål å etablere og styrke samarbeidet mellom samiske og regionale skoler som har samiske elever. Det skal avholdes et nytt nettverksmøte høsten 2013 som skal gi erfaringsutvekslinger og om mulig gjennomføres egen konferanse høsten 2013. Egne nettverksmøter for samiske grende/regionalskoler skal også fungere som styrking av nettverksallianser. Sametinget har hatt møte med Porsanger kommune i forbindelse med nedleggelse av bygdeskoler, og har også besøkt Billefjord sjosamiske oppvekstsenter/skole, Børselv skole og kvensk institutt på Børselv. Målet var å drøfte framtiden for Porsanger- og Billefjord grendeskoler, som begge trues av nedleggelse.

Verdde-prosjektet

Sametinget har i 2012 satt av kr 250 000 i budsjettet til et verdde-prosjekt. Målet med prosjektet har vært at enkelte skoler fra Alta og Kautokeino kommuner skal gjennomføre tiltak som skal fremme samarbeid, kulturutveksling, brobygging og dialog mellom barn/unge med samisk og norsk/kvensk bakgrunn. Prosjektet har kommet seint i gang, men enkelte skoler vil i begynnelsen av 2013 arrangere elevtreff/besøk. Elevtreffene skal fokusere på lokale aktiviteter som viser lokal tradisjon i Alta og Kautokeino kommune.

Sametinget har hatt møte med Kvænangen kommune og drøftet Verdde-prosjektet. Grunnen til møtet var at Kvænangen kommune vil søke støtte til et slikt prosjekt og ville ha innspill fra Sametinget hva som finnes av muligheter til å få finansiering til prosjektet, samt presentere Kvænangen kommunes verddeuohta-prosjekt. Sametinget har foreslått at Verdde-prosjektet i 2013 åpnes for andre søkere enn bare Alta og Kautokeino kommuner. Ordningen skal evalueres i 2013.

Lese- og skrivehjelp til eldre samer

Sametinget har gitt kr 450 000 til Kautokeino kommune til et prosjekt som skal gi lese- og skrivehjelp til eldre samer i bygda. Prosjektet ble igangsatt i januar 2012 og skal evalueres i 2013.

Sørsamisk nettverk

Sametinget har deltatt på Sørsamisk nettverksmøte i 2012. Sørsamisk nettverksmøte samler alle på administrativt nivå fra de institusjoner i det sørsamiske området som arbeider med samisk språkopplæring. I 2012 har det vært avholdt en nettverkssamling. Samlingen tok opp flere aktuelle problemstillinger i arbeidet med sørsamisk språkopplæring. Det ble gjort vedtak på at man ønsker å opprette et fagnettverk for sørsamiske lærere på alle nivå i skoleverket, i regi av Oppvekstprogrammet. Nord-Trøndelag fylkeskommune har tatt på seg å ta initiativ til dette. Sametinget deltar som observatør på nettverksmøtene, samt for å kunne informere om eget arbeide og for å ta imot innspill til videre arbeide og innsatsområder.

Samisk læremiddelportal – Ovttas- Aktan- Aktesne

Sametinget har i samarbeid med Senter for IKT i utdanningen utviklet en læremiddelportal for samiske læremidler på internett. Læremiddelportalen har fått navnet Ovttas | Aktan | Aktesne.

I budsjettet for 2012 var det avsatt kr 3 500 000 til læremiddelportalen. Per 31.12.12 er det 317 registrerte brukere på siden. Det er lånt i underkant av 300 ressurser fra 92 forskjellige brukere via ovttas.no.

Prosjektet registrerer et jevnt og stabilt besøk på nettsiden. Nettsiden får stadig nye registrerte brukere.

Redaksjonen i prosjektet arbeider kontinuerlig med publisering av læreresressurser, og har så langt lagt inn informasjon om over 2700 ressurser i portalen. Redaksjonen består av sju personer i tillegg til prosjektleder, og innehar nord-, lule- og sørsamisk språkkompetanse. I fase II i prosjektet er det under produksjon 3 læremiddelpiloter. Pilotene utarbeides til fagene naturfag på ungdomstrinnet, Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

samfunnsfag på mellomtrinnet, og et læremiddel til barnehage. I produksjonen av læremiddelpilotene samarbeider prosjektet med flere læremiddelforfattere. Fase III; delingsarenaen ble lansert 11. september i Kirkenes. I delingsarenaen er det en bildebank med ca. 500 bilder.

Høgere utdanning og forskning

Sametinget har som et av sine delmål at all høyere utdanning og forskning skal ivareta det samiske perspektivet.

Sámi allaskuvla

Sametinget har i møter med Kunnskapsdepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet drøftet de økonomiske rammene for Sámi allaskuvlas virksomhet, inkludert prosjektene faglig analysegruppe, tradisjonell kunnskap og veiviserne. Sametinget ser utfordringen Sámi allaskuvla står over når det gjelder faglig drift og utvikling av de eksternt initierte prosjektene, innenfor de økonomiske rammene som stilles til rådighet. Også tilskudd til Senter for Samisk i opplæringen er tatt opp med Kunnskapsdepartementet. Sametinget er av den oppfatning at grunnbevilgningen til senteret er for lav tatt i betraktning de oppgavene det forventes at senteret skal løse. Det er naturlig at bevilgningen til Senter for samisk i opplæringen er på størrelse med bevilgningen til andre nasjonale sentre innenfor sektoren.

Sametinget har også samarbeidet med Sámi allaskuvla og fylkesmennene i Nordland, Troms og Finnmark om blant annet å få informasjon om retten til opplæring i og på samisk i grunnopplæringen forskriftsfestet, om behov for ulike studietilbud ved Sámi allaskuvla, og om utfordringen med å skaffe og beholde samiskspråklig kompetanse.

Andre høyskoler og universiteter

- Sametinget har gitt innspill til planene om fusjon mellom Høgskolen i Finnmark og Universitetet i Tromsø. Sametinget la vekt på det som etter vårt syn er avgjørende for at sammenslåingen av institusjonene også skal få positive virkninger for samisk forskning og høyere utdanning, samt urfolksforskning og utdanning:

Et urfolks- og samisk perspektiv integreres i alle fagemner både i undervisning og forskning. Fleksible og desentraliserte studietilbud.

Samisk tradisjonell kunnskap som basis for utvikling av ny kunnskap.

Rekruttering av studenter – øke antallet samiskspråklige studenter (alle samiske språk).

Studiekvalitet og læringsmiljø for studenter med samisk språk og kulturbakgrunn.

Forskningsformidling – tilbakeføring av informasjon om forskningsresultater til personer og lokalsamfunn som bidrar.

Dialog og rollefordeling med samiske kunnskapsmiljøer som ikke inngår i fusjonen, men som likevel berøres av den, slik som Sámi allaskuvla, Universitetet i Nordland mv.

Samisk lærerutdanningsregion - SAK 7

Sametinget er observatør i styringsgruppa for Samisk lærerutdanningsregion, SAK 7, som består av Sámi allaskuvla, Høgskolen i Finnmark, Universitetet i Tromsø, Universitetet i Nordland og Høgskolen i Nord-Trøndelag. I tillegg er Sametinget med i tre arbeidsgrupper i regionen, rekrutteringsgruppa, gruppa for teknologi- og fleksible utdanningstilbud og gruppa for studietilbud i samiske språk, samiske fag og emner.

Utdanningsdirektoratet bevilget i desember 2011 Samisk lærerutdanningsregion midler til videreutdanningstilbud for perioden 2012-2015. Sametinget er fornøyd med at andrespråkspedagogikk ved Sámi allaskuvla er et av tilbudene, i tillegg til sørsamisk og lulesamisk språktilbud ved henholdsvis Høgskolen i Nord-Trøndelag og Universitetet i Nordland.

Sametinget har merket seg at det er stor kunnskapsmangel blant lærere om samisk kultur. Planene om et videreutdanningstilbud i sjøsamisk kulturkunnskap ved Høgskolen i Finnmark ble ikke godkjent av Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

direktoratet. Høgskolen i Finnmark tok opp avslaget med Kunnskapsdepartementet. Departementet uttaler blant annet følgende i sitt svar på henvendelsen:

”Kunnskapsdepartementet forstår likevel regionens bekymringer med tanke på svakt kunnskapsnivå om samiske forhold blant lærere generelt. Vi vil derfor melde saken inn til drøfting med strategipartene med sikte på å få til en løsning”.

Kunnskapsmangelen blant lærere om samisk kultur er blant annet avdekket i en doktoravhandling av Hadi Lile, og ble også tatt opp i Butenschönutvalgets rapport ”Langs lange spor – om samisk forskning og høyere utdanning.” Sametinget anser dette som så grunnleggende i kunnskapsutviklingen om samiske emner at vi har vært i flere samtaler med Kunnskapsdepartementet om saken. Blant annet møtte visepresident Laila Susanne Vars og statssekretær Elisabeth Dahle i februar 2012 ledelsen på Høgskolen i Finnmark, for å drøfte behovet for studietilbud innen samiske emner generelt og sjøsamisk kulturkunnskap spesielt.

Samisk lærerutdanningsregion videreførte på sin side saken ved å søke om godkjenning av Samisk kulturkunnskap med et språkelement som et av sine videreutdanningsstilbud. Senhøstes 2012 ble det klart at Utdanningsdirektoratet prioriterer samisk kulturkunnskap som et satsningsområde i ”Kompetanse for kvalitet – strategi for videreutdanning av lærere for 2012- 2015”

Sametinget er svært fornøyd med avgjørelsen og har forventninger om at utdanningstilbudet blir igangsatt i alle de samiske områdene snarest mulig.

Sametinget avsatte i 2012 kr 2 350 000 til stipend for høyere utdanning. Målet for tilskuddsordningen er rekruttering av samisktalende fagfolk innenfor ulike fagområder. Høyere utdanning innen samisk språk var en av prioriteringene. Og for Sametinget er det derfor gledelig at det høsten 2012 har kommet i gang studium i sørsamisk 3, med 12 elever, og at lulesamisk bachelor startet opp for første gang høsten 2012 med 21 elever.

Nasjonalt råd for lærerutdanning

Sametinget har observatørstatus i Nasjonalt råd for lærerutdanning, NRLU og følger møtene i rådet.

Den norske UNESCO-kommisjonen

Kunnskapsdepartementet har oppnevnt Sametingets visepresident Laila Susanne Vars som medlem av Den norske UNESCO-kommisjonen. Oppnevningen gjelder for perioden 1. januar 2013 til 31. desember 2016.

Regionale forskningsfond

Sametinget har oppnevnt et medlem med varamedlem i fondsstyrene for henholdsvis Nord-Norge og Midt-Norge for perioden 2012 – 2015.

Nordområdepolitikken

Sametingets plenum behandlet sak SP 28/12 ”Kunnskapsdimensjonen i nordområdepolitikken”, 7.juni 2012.

Sametinget viser i saken til internasjonale instrumenter som forutsetter at urfolk skal ha en sentral rolle i utviklingen av sine egne samfunn og selv legge premissene for sin utvikling. Sametinget viser særlig til FNs Urfolksdeklarasjon av 2007, artikkel 3 og 4, som forutsetter at urfolk har en rett til selvbestemmelse, og at statlige myndigheter er forpliktet til å sikre at denne retten implementeres i nasjonal rett gjennom forhandlinger og konsultasjoner med urfolket det gjelder. De internasjonale standardene er også av relevans for kunnskapspolitikken i Norge og over hele det samiske området.

Sametinget mener at det er av stor viktighet at de samiske kunnskapsmiljøene, både

institusjonaliserte og ikke-institusjonaliserte må sikres nødvendige rammebetingelser for å kunne utvikle seg på egne premisser. Disse miljøene besitter grunnleggende kunnskap om samfunnsliv, tradisjonelle og nye næringer og om sosiale og rettslige forhold som er viktige i det videre arbeidet i nordområdesatsningen. Det som kjennetegner urfolks og samiske kunnskapsmiljøer, er at de er små og sårbare og lett kan bli tapere hvis det legges til grunn et konkurranseprinsipp mellom kunnskapsinstitusjonene nasjonalt, nordisk og internasjonalt.

Sametingets utgangspunkt for nordområdepolitikken er at urfolk i nord har hatt og har nordområdene som våre hjem og vårt livsgrunnlag. Nordområdene skal derfor forvaltes til beste for oss og fremtidige generasjoner, og urfolkssamfunnene har behov for språklig, kulturell og samfunnsmessig gjenreisning.

Sametinget har aktivt deltatt i arbeidet med regjeringens nordområdemelding fra 2012, og ønsker å ha en avklart og sentral rolle i den videre nordområdesatsningen. I meldingen framkommer det at regjeringen mener det er avgjørende at den positive utviklingen i nord også oppleves som positiv for berørte urfolk. Sametinget ser at det er nødvendig å igangsette positive kunnskaps-, og kapasitetsbyggende tiltak i det samiske samfunnet og andre urfolkssamfunn for å ivareta urfolksperspektivet i nordområdepolitikken. At det samiske samfunnet gjennom sitt folkevalgte organ Sametinget, skal involveres i nordområdepolitikken kunnskapsstrategier på en fullgod måte, er en forutsetning for at det samiske folket skal føle eierskap til nordområdesatsningen

Sametinget ser blant annet behovet for mer kunnskap om og større fokus på de sosiale og helsemessige konsekvensene for lokalsamfunn og mennesker, som følge av nordområdesatsningen. Det er stort behov for økt forskningsbasert kunnskap på konsekvensene av mineralutvinning i nord, særlig med henblikk på ivaretagelse av rettighetene og eksistensgrunnlaget for de tradisjonelle næringene.

Sametinget har deltatt på møte i det nyopprettede samordningsforumet for oppfølging av stortingsmeldingen om nordområdepolitikken, som består av representanter fra Regjeringen, Sametinget og fylkesrådslederne i Nordland, Troms og Finnmark. Utdanning og kompetanseutvikling var et av hovedtemaene som ble tatt opp på det første møtet. Som en oppfølging av dette møtet inviterte statssekretær Elisabeth Dale Sametinget, fylkesråd for utdanning i Finnmark fylkeskommune, Utdanningsforbundet og KS til et oppfølgingsmøte for nordområdene. Tema for møtet var: "Hvordan øke gjennomføringen av videregående opplæring i Finnmark?"

Samisk perspektiv i styringsdokumenter

Ny rammeplan for samisk barnehagelærerutdanning:

Sametinget og Kunnskapsdepartementet gjennomførte konsultasjoner om mandatet for rammeplanutvalget for samisk barnehagelærerutdanning. Enighet om mandatet ble oppnådd i februar 2012.

Rammeplanutvalget overleverte sitt utkast til rammeplan for samisk barnehagelærerutdanning til departementet i september 2012. Sametinget har bedt om konsultasjon med Kunnskapsdepartementet før forskriften sendes på høring.

Rammeplan for ny barnehagelærerutdanning:

Konsultasjon med Kunnskapsdepartementet om forskrift til ny barnehagelærerutdanning og nasjonale retningslinjer ble avsluttet i mai 2012.

I forskriftens § 1 formål og virkeområde, ble det oppnådd enighet om følgende nye avsnitt:
”Utdanningen skal fremme forståelse for samisk kultur som en del av den nasjonale, og vektlegge urfolks status og rettigheter, både nasjonalt og internasjonalt”.

I merknaden til § 1 står følgende:

”Henvisningen til lov om barnehager av 17.juni 2005 nr. 64 (barnehageloven) understreker viktigheten av å kjenne til denne loven og også underliggende forskrifter knyttet til barnehageloven, og internasjonale konvensjoner, som ILO-konvensjonen nr.169 om urfolk og FNs barnekonvensjon.

Sametinget er fornøyd med at urfolksperspektivet og kunnskap om samiske barns rettigheter, historie og kultur er godt ivare tatt i forskriften, merknadene og i de nasjonale retningslinjene som helhet.

Rammeplaner for ny lærerutdanning 8-13:

Kunnskapsdepartementet nedsatte tre nye rammeplanutvalg i mars 2011. Sametinget har representanter i alle rammeplanutvalgene. Sametinget og Kunnskapsdepartementet hadde et dialogmøte i juni 2012 om forskrift og nasjonale retningslinjer for ny lærerutdanning trinn 8-13. Det skal vedtas tre nye forskrifter. Etter drøftinger ble det gjennomført en konsultasjon som ble avsluttet i august 2012 på e-post med enighet om forskriftene før de ble sendt på høring.

I § 1 i forskriftene er det lagt inn følgende formulering:

I Forskrift om rammeplan for 3-årige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag:

”Faglærerutdanningene skal kvalifisere kandidatene til å ivareta opplæring om samiske forhold, herunder kjennskap til den statusen urfolk har internasjonalt, de rettigheter som samiske barn har i Norge, og kunne bruke elementer fra samisk kultur innen sitt fagområde”.

I Forskrift om rammeplan for lektorutdanning for trinn 8-13:

Etter endt utdanning skal kandidatene kunne ivareta opplæring om samiske forhold og ha kunnskap om samisk ungdoms rett til opplæring i tråd med opplæringsloven og gjeldende læreplanverk for trinn 8-13.

I Forskrift om rammeplan for PPU for trinn 8-13

Utdanningen skal kvalifisere kandidatene til å ivareta opplæring om samiske forhold og gi kunnskap om samisk ungdoms rett til opplæring i tråd med opplæringsloven og gjeldende læreplanverk for trinn 8-13.

Det skal avholdes konsultasjon før forskriften vedtas.

Voksenopplæringsprogram

I budsjettet for 2012 var det avsatt kr 800 000 over Samefolkets fond til det femårige voksenopplæringsprogrammet ved Sámi allaskuvla. Programmets mål er å styrke og utvikle samiske språk.

Programmet har skiftet navn til ”Kvalifiserings- og rekrutteringsprogram”, fordi programmet er et kvalifiserings- og rekrutteringsprogram i samisk språk for høyere utdanning.

Programmet, som avsluttes i 2013, er fram til nå gjennomført som planlagt og må karakteriseres som vellykket så langt. Sámi allaskuvla har det faglige ansvaret og samarbeider bredt med samiske språk- og kultursentre.

På grunn av konsekvensene av fornorfningspolitikken vil det være behov for et slikt kvalifiserings- og rekrutteringsprogram i uoverskuelig framtid. Sametinget ser derfor nødvendigheten av at programmet sikres kontinuitet i en varig ordning, der voksne kan begynne med elementærkurs og fortsette fram til og med semesteremne. En varig ordning bør bygge på systemet som er etablert, der Sámi allaskuvla har det faglige ansvaret, som inkluderer en administrativ del som økonomi, organisering og koordinering, og at desentraliserte samarbeidspartnere kan gjennomføre begynnerkurs.

Systematisk kartlegging av tradisjonell kunnskap – direkte tilskudd:

I budsjettet for 2012 var det avsatt kr 650 000 over Samefolkets fond til kartlegging av samisk tradisjonell kunnskap ved Sámi allaskuvla – árbediehtu.

Árbediehtu-prosjektet er fra 1. januar 2012 gått over fra et pilotprosjekt til et fireårig hovedprosjekt.

En erfaring fra pilotprosjektet at det er et eskalerende behov for å konkretisere inkludering av tradisjonell kunnskap i forvaltningen. Forvaltningsorgan som Finnmarkseiendommen og Statens naturoppsyn har kontaktet prosjektet for å drøfte samarbeid om forskning og kapasitetsutvikling. Hovedmålet er at hovedprosjektet skal tilrettelegge for å: dokumentere samisk naturforståelse og tradisjonell kunnskap og legge til rette for at de fortsatt kan nyttiggjøres i lokal ressursforvaltning styrke mulighetene for videreføring av samisk tradisjonskunnskap fra eldre til yngre inkludere samisk tradisjonskunnskap i politiske og administrative beslutningsprosesser bidra til å utvikle et velfungerende og produktivt nettverk mellom samiske institusjoner

Pilotprosjekt – kompetansesenter for samisk naturbruk

I budsjett for 2012 var det satt av kr 500 000 til pilotprosjekt for opprettelse av et kompetansesenter for samisk naturbruk. Pilotprosjektet har sitt utgangspunkt i Sametingets oppfølging og konkretisering av de forløpige resultatene fra Árbediehtu-prosjektet. Planen er at prosjektet skal danne grunnlaget for oppfølging av tiltakene i Regjeringens nordområdestrategi om videreføring av prosjektet gjennom institusjonalisering, utvikling og bevaring av tradisjonell kunnskap, særlig knyttet til samisk naturbruk. Prosjektet skal evalueres etter 3 år.

I prosessen fram til ansvarlig institusjon for prosjektet ble valgt, har Sametinget endret navnet på prosjektet til Pilotprosjekt – Árbediehtuguovddaš / senter for samisk tradisjonskunnskap. Begrunnelsen for navneendringen er at målet for pilotprosjektet er utvidet til å legge grunnlaget for et senter som legger til rette for at samisk tradisjonell kunnskap – árbediehtu – brukes i forvaltning av naturressurser og er et kunnskapsgrunnlag for utvikling av rammeplaner, læreplaner og læreressurser og for forskning. Senterets oppgaver vil blant annet være å systematisere, kartlegge, synliggjøre og formidle tradisjonell kunnskap.

Sámi allaskuvla har fått ansvar for prosjektet og er kommet i gang med utformingen. I aktivitetsplanen inngår blant annet nettverksbygging og kartlegging av relevante samarbeidspartnere, samt gjennomføring av en brukerundersøkelse.

Stipend for høyere utdanning – søkerbasert tilskudd:

I Sametingets budsjett for 2012 var det avsatt kr 2 350 000 til stipend for høyere utdanning. Målet for tilskuddsordningen er rekruttering av samisktalende fagfolk innenfor ulike fagområder.

Det ble mottatt 298 søknader. Det ble bevilget stipend for totalt kr 2 990 200 til 206 studenter.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 141 av 449

I tabellen nedenfor vises fordeling etter studieretning, antall søknader bevilget og fordeling i kroner:

	Antall søknader	Antall bevilgede	Beløp
Lærerutdanning og førskolelærerutdanning	31	15	300 000
Høyere utdanning i sør-, lule- eller nordsamisk	216	168	2 290 200
Høyere utdanning i læremiddelpedagogikk	22	15	300 000
Tolkeutdanning for samiske tolker og translatorer	2	2	20 000
Videreutdanning for samiske førskolelærere	2	2	40 000
Videreutdanning innen eldreomsorg utover bachelorgrad	1	1	10 000
Videreutdanning innen rusomsorg utover bachelorgrad	0	0	0
Videreutdanning innen psykisk helsearbeid utover bachelorgrad	1	1	10 000
1 stipend til utdanning innen i konservering i Norge både på bachelor- og masternivå	2	2	20 000
Utenfor prioriteringene	21	0	0
Sum	298	206	2 990 200

Av de som har søkt om stipend til høyere utdanning i sør-, lule- og nordsamisk er fordelingen følgende:

Språkgruppe	Antall søknader	Fordeling i %	Fordeling i kroner
Nordsamisk	120	65,71	1 505 000
Lulesamisk	6	6,12	140 200
Sørsamisk	42	28,17	645 000
Sum	168	100%	2 290 200

Stipend for voksenopplæring – søkerbasert tilskudd

I Sametingets budsjett for 2012 var det avsatt kr 500 000 til stipend for voksenopplæring. Målet for tilskuddsordningen er å revitalisere samisk språk og motivere voksne til å lære seg samisk, samt å motivere flere til å kvalifisere seg til å ta høyere utdanning i samisk.

Det ble mottatt 8 søknader. Det ble bevilget stipend for totalt kr 67 500 til 8 studenter.

I tabellen nedenfor vises fordeling etter studieretning, antall søknader bevilget og fordeling i kroner:

Studie	Antall søknader	Antall bevilgede	Beløp
Nordsamisk semesteremne	1	1	15 000
Samisk i praktisk lærings situasjon – innføringsstudium	7	7	52 000
Sum	8	8	67 500

Helse og sosial

Sametingets helse- og sosialpolitikk bygger på en likeverdig helse- og sosialtjeneste til det samiske folk, på lik linje med befolkningen for øvrig. Helse og sosialtjenestene må tilpasses den samiske befolknings rettigheter og behov og ta utgangspunkt i samisk språk og kultur. Grunnlaget for å sikre målsettingen om en likeverdig tjeneste, er kunnskap om samisk språk og kultur på alle nivåer. Sametinget arbeider på ulike måter for å nå disse målene. Gjennom dialog og samarbeid med sentrale myndigheter og andre relevante aktører arbeider vi for å sikre Sametingets innflytelse på utformingen av helse-, sosial-, og omsorgstjenester til det samiske folk. Vi arbeider blant annet med å ivareta samiske barns rettigheter i møte med barneverntjenesten, og sikre at den samiske befolknings utfordringer og behov ivaretas i nasjonale satsinger for en god folkehelse. I tillegg gir vi tilskudd til ulike helse- og sosialprosjekter.

Sametinget som et nasjonalt folkevalgt organ, er den mest sentrale premissleverandør ovenfor myndigheter i utvikling en av et likeverdig helse- og sosialtilbud til den samiske befolkningen, og må derfor trekkes inn i prosesser som har direkte betydning for det samiske folk.

Sametinget er i dialog med sentrale myndigheter, kommuner, fylkeskommuner og andre aktører i arbeid for å sikre helse-, sosial- og barneverntilbud til det samiske folket. Blant annet gjennomfører vi konsultasjoner med myndighetene ved endring av eller revidering av gjeldende lover og eller forskrifter som vil ha direkte betydning for helse-, sosial- og barneverntilbud til den samiske befolkningen. Sametinget gir også skriftlige innspill til meldingsarbeid og utredninger. Tettere samarbeid med faginstanser og andre om kompetanseoppbygging, samt synliggjøring av behov og tjenesteutvikling er også viktig.

Oppdragsdokumenter til regionale helseforetak.

I arbeidet for å utvikle en likeverdig helse- og sosialtjeneste til den samiske befolkning på lik linje med den øvrige befolkning, har sentrale myndigheter det overordnede ansvaret og må sørge for at det samiske perspektivet ivaretas og etterspørres i alle prosesser, og at det blir ivaretatt i sentrale helse- og sosialpolitiske satsinger. På bakgrunn av dette har Sametinget konsultert helse og omsorgsdepartementet om oppdragsdokumenter for 2013.

SANKS (Samisk nasjonalt kompetansesenter innen psykisk helse)

Sametinget er bekymret for opprettholdelse og videreutvikling av tilbudet som er bygd opp ved Samisk nasjonalt kompetansesenter innen psykisk helse (SANKS). Sametinget har i 2012 mottatt bekymringsmeldinger fra samiske pasienter, samiske fagpersoner og kommuner utenfor Helse Nord's virkeområde om at SANKS tilbud reduseres og legges ned. Sametinget viser til at samiske pasienter er bosatt over hele landet og har rett til helsetilbud som tar utgangspunkt i samisk språk og kultur.

I St. meld nr.47 (2008-2009), samhandlingsreformen, vises det til SANKS som et samlet nasjonalt kompetansesenter for samisk psykiatri, og at det i tillegg er opprettet satellitter av fagfolk både i lulesamisk område (Tysfjord) og sørsamisk område (Snåsa), foruten i Oslo. Overnevnte beskrevne satellitter er en del av SANKS 3- årlige prosjekt, som omhandler utvikling av nasjonale kliniske tjenester utenfor Finnmark. Prosjektperioden er nå over, og områdene som har mottatt tjenestetilbudet, beskriver i etterkant at behovet for tilbudet fra SANKS er stort. I samhandlingsreformen påpekes det også at modellen til SANKS, med en sterk base lokalisert i samisk miljø, kombinert med utplasserte fagfolk i ulike områder med samisk befolkning, har vist seg svært positiv, og har blitt godt mottatt i det samiske miljøet. En likeverdig tjeneste til samiske pasienter forutsetter en tjeneste som tar utgangspunkt i samisk språk og kultur. SANKS innehar denne kompetansen. Sametinget mener det er nødvendig å legge til rette for at Sanks behandlingstilbud innen psykisk helse til samiske pasienter utenfor Finnmark videreføres.

Sametinget er derfor fornøyd med at man i oppdragsdokumenter for 2013 har blitt enig om følgende mål: Helse Nord RHF har i samarbeid med Samisk nasjonalt kompetansesenter – psykisk helsevern (SANKS) og øvrige regionale helseforetak vurdert hvordan kliniske tjenester til samiske pasienter skal videreføres og organiseres. Dette bør ses i sammenheng med en eventuell søknad om SANKS status som en nasjonal kompetansetjeneste.

Sametinget ser på dette som en videreføring av følgende mål for Helse Nord RHF i oppdragsdokumenter for 2012: Helse Nord har lagt til rette for drift og videreutvikling av Samisk nasjonalt kompetansesenter innen psykisk helsevern. Tilbudet er tilgjengelig for samiske pasienter i alle samiske områder. SANKS funksjon som utdanningssted for spesialistutdanning i psykiatri er videreutviklet.

Tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelavhengige

SANKS har i flere år jobbet med psykisk helsevern og rusproblematikk fra et samisk språk og kulturperspektiv. I Stortingsmelding nr 30 – en helhetlig rusmiddelpolitikk, fremgår det at strukturen på tjenestene innen tverrfaglig spesialisert behandling bør så langt det lar seg gjøre samordnes med strukturen for tjenester innen psykisk helsevern og andre spesialisthelsetjenester. Når det gjelder samisk språk og kulturkompetanse i rusomsorgen, vises det til at kompetansen som er bygget opp innen psykisk helsevern til samiske pasienter, bør benyttes.

Gjennom sitt arbeid med psykisk helse og rusproblematikk har SANKS utviklet kunnskap og erfaring som er verdifull når det gjelder rusbehandling for samiske pasienter. Sametinget ser det som naturlig at SANKS er sentral når det gjelder oppbygging av rusbehandling for samiske pasienter i et nasjonalt perspektiv. Sametinget ønsket derfor at man i oppdragsdokumenter for 2013 skulle ha som mål at SANKS behandlingstilbud innenfor tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelavhengige og annen avhengighetsbehandling videreutvikles. Dette oppnådde vi dessverre ikke enighet om, da departementet mente det ville være for tidlig å gi dette oppdraget i 2013. Helse- og omsorgsdepartementet og Sametinget ble derfor enige om at saken løftes på ny i forhold til oppdragsdokumenter for 2014.

Tolkeprosjektet

Gjennom Sametingets konsultasjoner på oppdragsdokumenter til regionale helseforetak for 2010, fikk Helse Nord i oppdrag å gjennomføre et tolkeprosjekt for å bedre tolketjenesten til samisk befolkning. Prosjektet har som hovedmål å etablere en samisk tolketjeneste som er tilgjengelig hele døgnet i Helse Nord RHF- område. Helse Finnmark har hatt ansvaret for gjennomføring av prosjektet. Prosjektet ble igangsatt i 2011 og avsluttes i 2012. Sametinget har deltatt i utformingen av mandatet for prosjektet og er medlem av styringsgruppen. I prosjektperioden er det blant annet prøvd ut tolking via nett og igangsatt et e-læringsprogram om tolking. Sametinget er opptatt av at tiltak som er startet opp gjennom dette tolkeprosjektet må videreføres etter prosjektperioden, med målsetting om en døgnbasert tolketjeneste. Helse og omsorgsdepartementet og Sametinget er derfor enige om å følge opp dette i etterkant av prosjektets sluttrapport.

Videreutvikling av helsetjenester til den samiske befolkning

Erkjennelsen av samiske pasienters rett og behov for et tilpasset helsetilbud har ført til opprettelsen av en rekke institusjoner. Disse institusjonene fungerer som særskilte ressursenheter for et helsetilbud til samiske pasienter som tar utgangspunkt i samiske språk og kultur. Den største utviklingen har vært innenfor psykisk helsevern i spesialisthelsetjenesten gjennom etablering av Samisk nasjonalt kompetansesenter for psykisk helse (SANKS). Innenfor somatiske tilbud har det ikke vært samme utviklingen. Spesielt innenfor helsetilbud som forutsetter god kommunikasjon mellom fagfolk og pasienter, som læring og mestring av kroniske sykdommer, rehabilitering og geriatri har ikke tilbudet vært tilfredsstillende.

Institusjonene med tenkte funksjoner for den samiske befolkning er i dag ulikt organisert. Sametinget mener at dette setter begrensninger for en mest mulig effektiv utnyttelse av samiske fagfolk. Det er behov for å tenke helhetlig og overordnet om organisering av spesialisthelsetjenester til den samiske befolkning. Dette er nødvendig for å kunne gi bedre og mer helhetlige og koordinerte tjenester til samiske pasienter og brukere, som bygger på samisk språk og kultur. En samordning av samiske fagressurser er et viktig moment i dette arbeidet. Med bakgrunn i dette har derfor Sametinget, sammen med samiske fagfolk, deltatt i et ”myldringsmøte” initiert av Helse Finnmark, hvor tema var videreutvikling og organisering av helsetjenester til samiske befolkning.

Kvalitet og pasientsikkerhet

I Nasjonal helse- og omsorgsplan (2011-2015) ble det varslet at regjeringen vil legge fram en stortingsmelding om kvalitet og pasientsikkerhet i 2012. Meldingen skal legge til grunn et bredt kvalitetsbegrep og beskrive hvordan det kan legges til rette for at pasienten/brukeren kan bli en aktiv deltaker i sin egen behandling/omsorg. Sametinget har deltatt med innspill til meldingen. Fra Sametingets side er det blant annet satt fokus på samisk språk og kultur som faktorer for kvalitet og pasientsikkerhet. Sametinget mener at mangel på kompetanse om samisk språk og kultur reduserer pasientsikkerheten og kvaliteten på helsetilbudet til samiske pasienter. En forutsetning for kvalitet og sikkerhet for pasienten, er at pasient og behandler forstår hverandre. Det gir grunnlag for informasjonsutveksling som er nødvendig for å kunne gi den beste og rette behandlingen. Sametinget mener at kvalitet og sikkerhet for samiske pasienter ofte avhenger av kunnskap om samisk språk og kultur. Det er derfor nødvendig å gi en større oppmerksomhet på kommunikasjon og språk som målekriterium for kvalitet og pasientsikkerhet.

Sametinget er derfor fornøyd med at språk og kommunikasjon er løftet frem som en viktig faktor i stortingsmeldingen om kvalitet og pasientsikkerhet i helse- og omsorgstjenesten. Sametinget mener det er viktig å ha et fokus på språk og kommunikasjon som faktorer for kvalitet og pasientsikkerhet i oppfølging av Stortingsmeldingen, og at dette må gjøres gjennom et systematisk arbeid. Sametinget har derfor i konsultasjoner om oppdragsdokumenter for regionale helseforetak for 2011 bedt om at det settes i gang et arbeid for utvikling av måleindikatorer for språk og kommunikasjon. Sametinget er kjent med at Helsedirektoratet, som har fått oppdraget ikke er kommet i gang med arbeidet. Dette synes Sametinget er beklagelig, og har bedt Helse og omsorgsdepartementet om å følge dette opp.

Stortingsmelding om utdanning for velferdstjenesten

Regjeringen vedtok i 2010 at det skal legges frem en stortingsmelding om utdanning for velferdstjenestene. Sametinget har konsultert Kunnskapsdepartementet om meldingen.

Sametinget ser det som naturlig at utdanning og rekruttering for fremtidens velferdstjeneste setter et større fokus på kunnskap om samer som urfolk, samiske samfunnsforhold, og samiske språk og kultur. Sametinget mener at det er en forutsetning for at samiske brukere av velferdstjenesten skal få det tilbud de har krav på. Situasjonen er dessverre fremdeles slik at det er tilfeldig hvorvidt velferdstjenesten innehar nok kulturkompetanse for å yte gode nok tjenester, og i stor grad er dette tillagt enkeltpersoner. Det bør etterstrebtes at et slikt grunnlag implementeres i grunnutdanningen generelt og i alle videreutdanningsforløp spesielt. Det må derfor stilles krav om at all grunnutdanning på høyere nivå gir studentene opplæring om samer som urfolk, det rettslige grunnlaget, og samiske språk og kulturforståelse.

Sametinget er fornøyd med at våre konsultasjoner har medført til at det fremgår i meldingen at :”Samer som urfolk har rettigheter regulert i norsk lov og internasjonale konvensjoner. For å legge til rette for at samiske brukere kan få det tilbudet de har krav på, må kandidatene ha kunnskap om samisk språk og kultur og samiske samfunnsforhold. Dette gjelder grunnutdanningen i både videregående opplæring og høyere utdanning.

Slik Sametinget ser det, vil utfordringen i det videre arbeidet være implementering av kunnskap om urfolk og om samisk språk og kultur i de forskjellige utdanningsinstitusjonenes fagplaner. Ved

omlegging fra nåværende rammeplaner til felles forskrift for helse- og sosialfaglige utdanninger på universitets- og høyskolenivå, bør dette vies stor plass.

Rus

Regjeringen la frem stortingsmelding nr. 30, ”Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk” høsten 2012. Sametinget har, med bakgrunn i plenumsvedtak i sak 012/12 gitt innspill i forkant av arbeidet. Innspillet fokuserte på forebygging, behandling og ettervern som tre viktige tema når en helhetlig ruspolitikk skal utformes. Videre hadde innspillet fokus på at oppbygging av ny kunnskap gjennom forskning er viktig i fremtidig rusbehandling, og at oppbygging av samisk språk og kulturkompetanse i rusomsorgen bør ta utgangspunkt i eksisterende kompetanse på området.

Sametingets innspill er tatt inn i meldingens del 2. Vi beklager likevel at Sametingets ønske om å ivareta det samiske perspektivet i andre deler av meldingen ikke er tatt til etterretning.

Etter samhandlingsreformen vil det fremtidige oppfølgings- og tjenestetilbudet til rusavhengige i større grad legges til kommunene. Sametinget vil presisere at kommunene har ansvar for å gi samiske pasienter et tilbud som er språklig og kulturelt tilpasset, uavhengig av om kommunene er en del av samisk språkforvaltningsområde eller ikke. Samiske brukere har gitt tilbakemelding på at forståelse for deres språklige og kulturelle bakgrunn i det kommunale hjelpeapparatet er viktig både under behandling og når brukeren skal bygge opp et rusfritt liv i hjemkommunen.

Forskrift om oversikt over folkehelsen

Sametinget har konsultert Helse- og omsorgsdepartementet om folkehelseforskriften. For Sametinget var det viktig at alle kommuner i Norge skulle ha en vurderingsplikt på om det er særskilte folkehelseutfordringer for den samiske befolkning i sin kommune. Departementets ønsket først å avgrense denne vurderingsplikten til kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Sametinget påpekte at forvaltningsområdet for samisk språk er etablert for andre formål enn for folkehelse og er ikke egnet som avgrensning. Sametinget viste også til at lov om folkehelse skal sees i sammenheng med plan- og bygningsloven. I plan- og bygningsloven er kommunene allerede forpliktet til å ivareta samiske hensyn i planarbeidet. Sametinget fikk gjennomslag for sitt syn, og følgende ble tatt inn i forskrift om oversikt over folkehelsen § 3: ”I kommuner der det er grunn til å anta at det foreligger spesielle folkehelseutfordringer for den samiske befolkning, skal disse vurderes.” Forskriften presiserer at kommuner med samisk befolkning som har grunn til å tro at det foreligger spesielle folkehelseutfordringer for denne befolkningen, skal vurdere dette nærmere.

Bioteknologi

I Nasjonal helse- og omsorgsplan (2011 -2015) åpnes opp for endringer i regelverk og praksis når det gjelder utvikling av helseregistre og biobanker. Man ønsker seg økt tilgjengelighet til datamateriale i nasjonale registre og biobanker. Dette er et arbeid som i aller høyeste grad angår den samiske befolkning.

Den bioteknologiske utvikling åpner for nye muligheter innenfor flere viktige samfunnsområder, og forskning på menneskelig genmateriale åpner opp for nye muligheter innenfor en rekke områder. Bedre individtilpasset medisinsk behandling og muligheter for å finne svar på hittil ubesvarte medisinske spørsmål, er noen av de konsekvenser vi kan tenke oss.

For samene som urfolk er dette en viktig utvikling. Det norske lovverket på området omtaler kun disse rettighetene på individnivå, men vi er i tillegg opptatt av våre kollektive rettigheter som urfolk. Det samiske samfunn er lite, og det vil være mulig å identifisere genmateriale til den samiske befolkning. Dette betyr at vår etniske bakgrunn kan bli en faktor i genforskningen. Fra utlandet har vi eksempler på slik forskning av andre urfolk, og hvor forskningsresultater er blitt brukt i strid med hva urfolk selv har ønsket.

Sametingets målsetning er å være en aktør som fremmer samiske interesser i den bioteknologiske utvikling. Eierskap og forvaltning av samisk genetisk materiale, er aktuelle spørsmål for Sametinget. Sametinget har i 2012 arrangert seminar for Sametingets representanter, der medlem av Bioteknologinemnda, Njål Høstmælingen, holdt foredrag om urfolksrettigheter og den bioteknologiske utvikling. Sametingets plenum gjorde følgende vedtak i sak SP 17/12:

Sametinget erkjenner at den bioteknologiske utvikling stiller det samiske samfunn overfor nye utfordringer. Denne utviklingen åpner for muligheter både innenfor pasientbehandling, kunnskapsutvikling og forskning. Satsningen vil kunne gi viktige bidrag til fremtidens helsetjeneste, men det er avgjørende at satsningen gjennomføres på en juridisk og etisk forsvarlig måte. Samene som urfolk har også interesser som må ivaretas i dette arbeidet.

Eierskap og disponering av urfolks genetiske materiale er et område som trenger oppmerksomhet fra Regjeringens og Sametingets side. Sametinget viser til ILO konvensjon nr 169 om urfolk og stammefolk, artikkel 2, og FNs erklæring om urfolks rettigheter av 12.9.2007, artikkel 31, som omhandler urfolks rett til medvirkning.

Sametinget viser også til sameparlamentarikerkonferansen i Kirkenes hvor følgende uttalelse ble vedtatt:

Den bioteknologiske utvikling stiller det samiske folk ovenfor nye utfordringer. Konferansen understreker at det samiske folk selv må forvalte og eie kunnskapen om eget arvestoff (DNA), og at det samiske folk fortløpende må være i dialog med statlige myndigheter og forskningsmiljø for å følge og påvirke denne utviklingen.

Forskning på den samiske folkegruppe vil aktualisere spørsmålet om kollektivt eierskap og forvaltning av human biologisk materiale. Dette vil være tema i konsultasjoner med Regjeringen om evaluering av lovverket og fremtidige planer og prosesser på området.

Sametinget vil fremheve at statens myndigheter må sikre at ILO konvensjon nr. 169 oppfylles med henblikk på medvirkningsrett. Sametinget er av den oppfatning at dette kan gjøres gjennom aktiv deltakelse i råd, utvalg og eventuelle andre organer som er eller skal etableres i forhold til bioteknologi. Det vil være viktig at organer og institusjoner som arbeider med disse spørsmål, har kompetanse på urfolksrettigheter, og spesielt kollektive rettigheter.

Nødmeldetjenesten

Sametinget er opptatt av nødmeldetjenesten til samiske brukere skal ha samisk språk- og kulturkompetanse. Dette er viktig for å sikre en forsvarlig og god tjeneste for den samiske befolkning. Kommuner som er innenfor forvaltningsområdet for samisk språk har også en rettslig forpliktelse til å sikre et samisk språklig tilbud for sin befolkning.

Sametinget har tidligere formidlet disse synspunkter til Regjeringen gjennom konsultasjoner i 2011. Terrorangrepet i 2011 har medført ny gjennomgang av den nasjonale beredskapen og nødmeldetjenesten. Sametinget er beredt til å fortsette vårt arbeid for å sikre et godt tilbud til den samiske befolkning i den bebudete omorganiseringen av nødmeldetjenesten i Norge.

Samiske barns rettigheter i møte med barnevernstjenesten

Sametingets mål er at samiske barn skal møte en barnevernstjeneste som tar utgangspunkt i samisk språk og kultur. Barn i møte med barnevernstjenesten har ikke mange sterke talerør for å fremme deres rettigheter i forhold til samisk språk og kultur. Sametinget ser det som naturlig å være talerør overfor sentrale myndigheter i så måte.

Samiske barn har rettigheter regulert i norsk lov og i internasjonale konvensjoner, som stadfester deres rett til å bruke sin kultur, språk og religion. Denne retten følger også samiske barn under

barnevernets omsorg, jfr. Barnekonvensjonens art. 20 og 30. Sametinget mener at dette forutsetter at når det skal gjøres endringer av gjeldende lover, forskrifter og retningslinjer, må samiske barns behov og rettigheter synliggjøres.

Forskrift om tilsyn med barn i fosterhjem og barneverninstitusjoner

Som en følge av Sametingets arbeid, er forskrift om tilsyn med barn i fosterhjem og barneverninstitusjoner blitt endret med virkning fra 1.5.2012. Endring i forskriften medfører at det ved tilsyn i fosterhjem og barneverninstitusjoner nå må spørres aktivt om barnets kulturelle og språklige rettigheter ivaretas. Sametinget er tilfreds med at arbeidet har båret frukter.

Barnets beste er et prinsipp som står sentralt i alt barnevernfaglig arbeid. Dette prinsippet danner også grunnlaget for tiltak som vurderes fra barnevernets side. Sametinget er av den oppfatning at ivaretagelse av barnets kulturelle og språklige identitet og barnets selvstendige rettigheter, inngår i vurderingen av hva som er det beste for barnet. Dette er allerede slått fast i internasjonale lover og konvensjoner, men det er likevel behov for å uttrykke dette klart i forskriftene for tilsyn med barn i fosterhjem og barneverninstitusjoner.

Forskrift om barnets talsperson

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet planlegger revidering av forskrift om barnets talsperson i saker som skal behandles i Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Sametinget har konsultert med departementet for å påse at samiske barns rettigheter blir ivarettatt i forskriften.

Sametinget opplever det som utfordrende å skape forståelse for samiske barns rettigheter og behov. I konsultasjoner om barnets rett til en talsperson møter vi et ønske fra departementets side om å begrense samiske barns rett til talsperson med samisk språk og kulturkompetanse til kun å gjelde innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. I andre kommuner skal det tilstrebes at barn får et slikt tilbud. Slik Sametinget ser det, vil en slik begrensning være i strid med Barnekonvensjonens artikler 30, 20 og 2, som gir urfolksbarn rett til vern for sitt språk og kulturelle egenart.

Forvaltningsrådet for samisk språk er etablert for å legge forholdene til rette for utvikling av samisk språk, kultur og samfunnsliv, og kan ikke brukes til avgrensning av samiske barns selvstendige rettigheter. Ut fra dette mener Sametinget at samiske barns rett til en talsperson som innehar samisk språk og kulturkompetanse, ikke kan begrenses til forvaltningsrådet for samisk språk. Sametinget har konsultert på at ved oppnevning av talsperson for samiske barn må det fremgå at i forskriften at ” Samiske barn har rett på en talsperson som innehar samisk språk og kulturkompetanse”.

Sametinget har mottatt tilbakemelding på at departementet ikke kan imøtekomme sametingets anmodning i forskriften. Deriblant mener departementet at sametingets forslag kan være til hinder for at det kan tas individuelle hensyn til det enkelte barn. Departementet velger likevel å ta inn i forskriften at ved oppnevning av talsperson for samiske barn innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, skal barnet få tilbud om en talsperson med samisk språk og kulturforståelse. I andre områder skal det tilstrebes at barnet får et slikt tilbud.

Samiske barn som urfolksbarn har rettigheter regulert i Barnekonvensjonen og Barnevernsloven. Sametinget mener at Barne- og likestillingsdepartementet i Forskrift om barnets talsperson begrenser samiske barns rettigheter til kun å gjelde Samelovens forvaltningsområdet for samisk språk. Dette beklager Sametinget sterkt.

NOU 2012:5 Bedre beskyttelse av barns utvikling

Regjeringen har startet arbeid med endring av barnevernloven og tilhørende forskrifter. I den forbindelse har Sametinget sendt hørings svar til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vedrørende endringsarbeidet og NOU 2012:5 Bedre beskyttelse for barns utvikling.

NOU 2012:5 Bedre beskyttelse for barns utvikling omhandler Raundalen-utvalgets innstilling om bruk av det biologiske prinsipp i barnevernet. Utvalget har lagt til grunn at det biologiske prinsippet er et juridisk prinsipp som er et av flere prinsipper som barnevernloven er forankret i. Sametinget beklager at ekspertutvalget ikke har drøftet samiske barns rettigheter til eget språk og kultur i sin utredning. Samene har status som urfolk i Norge, og samiske barn er også omfattet av barnevernsloven i Norge. Det ville da ha vært å forvente at utvalget så utfordringene barnevernet har i møte med disse barna. Dette spesielt med tanke på at barnevernspanelet, oppnevnt av departementet, har hatt grundig søkelys på samiske barns rettigheter i sin rapport.

Sametinget har uttrykt seg positiv til gjennomgangen av bruken av det biologiske prinsipp, men har i sitt hørings svar påpekt at Barnekonvensjonens artikkel 30 står fast når det gjelder urfolks barn. Dette betyr at samiske barn har en selvstendig rett til tilgang og kjennskap til egen kultur og eget språk. En eventuell lovendring i barnevernsloven for å endre bruken av det biologiske prinsipp kan ikke medføre at samiske barn ikke får oppfylt sine kulturelle og språklige rettigheter. Arbeidet med endring av barnevernloven og tilhørende forskrifter tar bl.a. sikte på å lovfeste krav til forsvarlighet i barneverntjenesten. Ved innføring av en rettslig standard som setter krav til forsvarlighet i tjenesteyting, mener Sametinget at kunnskap om samiske språk og kultur må vies større plass både i lovttekster, forskrifter og retningslinjer. Dette vil føre til at sammenhengen mellom kontekstuell og kulturell forståelse i tjenesteytingen vil bli klarere, og krav i tilsynsforskriftene om å påse at samiske barns rett til språk og kultur etterspørres vil tre tydeligere frem.

Sametinget har i første omgang valgt å avgi høringsuttalelse. Når arbeidet med lovproposisjonen og tilhørende forskrifter igangsettes, må Sametinget konsulteres for å sikre at samiske barns rettigheter ivaretas.

Statens barnehus

Sametinget har i lang tid arbeidet aktivt for ivaretagelse av samiske barns rettigheter i konseptet, Statens barnehus. Sametinget har konsultert med Justis- og beredskapsdepartementet vedrørende dette. Vi har vært spesielt opptatt av at det er viktig å styrke og bygge opp kompetanse om samisk språk og kultur i konseptet, Barnehus, og at det må legges til rette for styrking av kompetanse i samisk språk og kultur i politiet. På bakgrunn av dette har Statens Barnehus Tromsø har fått det nasjonale ansvaret for ivaretagelse av samiske barns rettigheter. Barnehuset i Tromsø har fått tildelt midler fra Justis- og beredskapsdepartementet for styrking av kompetanse for samiske barns rettigheter i konseptet barnehus. Barnehuset har lyst ut en fagstilling for rådgiver/seniorrådgiver med gode kunnskaper i samisk.

Barnehuset i Tromsø favner et stort geografisk område med 88 kommuner. Det nasjonale ansvaret innebærer bl.a. veiledning og bistand for barnehus ellers i landet som får inn samisktalende barn. Barnehuset har tilknyttet seg en samisktalende ansatt i politiet som har kompetanse på gjennomføring av dommeravhør. Denne har nordsamisk som førstespråk. Som kjent er det tre offisielle samiske språk i Norge. Det er til dels store språklige forskjeller mellom disse, og det kan dermed by på en del utfordringer ved dommeravhør dersom barnet snakker sørsamisk og avhører snakker nordsamisk. Sametinget ser derfor et helt klart behov for å styrke språk- og kultur kompetansen i politietaten og ser frem til at Politidirektoratet iverksetter de lenge planlagte opplærings tiltakene i etaten. Slik Sametinget ser det, vil styrking av samisk språk og kultur i etaten bedre samiske barns rettssikkerhet. Sametingsrådet er fornøyd med dialogen vi har med Statens Barnehus i Tromsø. Barnehusets ansatte har sterk faglig forankring og arbeider aktivt for ivaretagelse av samiske barns rettigheter i barnehus.

Samiske innsatte og soningsdømtes soningsforhold

Samiske innsatte og soningsdømte må få oppfylt sine språklige og kulturelle rettigheter. Det kommer frem i en rapport fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Justis- og beredskapsdepartementet. Det er departementet og Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF) som har hatt ansvaret for oppfølgingen av rapporten.

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF) arrangerte en hørings- og samarbeidskonferanse i Karasjok den 7-8. mai 2012 der Sametinget deltok. På konferansen ble det diskutert hvilke tiltak som bør prioriteres. Region nord fikk i oppdrag å utvikle en tiltaksplan.

Kriminalomsorgen region nord har utarbeidet tiltaksplanen for samiske innsatte og domfelte. Tiltaksplanen er forankret i St.mld. 37 (2007-2008) "Straff som virker" og i handlingsplanen for samiske språk. Planen legger et godt grunnlag for å få på plass konkrete forbedringer i straffegjennomføringen for samiske innsatte og soningsdømte. Konsultasjonsmøtet med

Kriminalomsorgen region nord ble gjennomført 19.10.2012. Sametingsrådet har vært tett involvert gjennom konsultasjonsprosessen og har samarbeidet godt med region nord om innholdet i tiltaksplanen.

Tiltaksplanen inneholder fem hovedpunkter: sikre framdrift i oppfølgingsarbeidet, sikre språklige rettigheter, hverdagen i fengsel/friomsorg, økt rekruttering av ansatte i kriminalomsorgen med kompetanse i samisk kultur og språk og bruk av konfliktrådsbehandling i straffegjennomføringen. Det er i alt foreslått 17 tiltak som skal gjennomføres over en periode på to år, frem mot 31.12.2014. Erfaringene fra første fasen skal resultere i en ny tiltaksplan for fase to.

Sametinget har bedt Justis- og beredskapsdepartementet om å bli konsultert om oppfølgingen av tiltaksplanen og regionenes tildelingsbrev.

Søkerbaserte tilskudd til helse-, sosial- og omsorgsprosjekter

Sametinget forvalter søkerbaserte virkemidler som gir tilskudd til helse- og sosialprosjekter, der målet er å arbeide for en bedre tilrettelagt helse-, sosial- og omsorgstjeneste for samiske brukere. Det har kommet 30 søknader om støtte til helse- og sosialprosjekter. Dette er en nedgang på 6,25 % i forhold til 2011. I budsjettet for 2012 var det avsatt kr 2 850 000,- til helse- og sosialprosjekter. Samlet søknadssum utgjorde kr 8 021 841,-. Dette er en nedgang på 3,2 % i forhold til 2011. Det ble innvilget kr 3 079 500,- til 17 prosjekter.

Ved årets tildeling har de fleste prosjektene som mål å fremme kunnskap om samisk språk og kultur i eksisterende helse- og sosialtilbud. Dette er i tråd med hovedmålet for tilskuddsordningen og vil bidra til å sikre et likeverdig helse-, og sosialtilbud til den samiske befolkningen.

I tillegg har vi valgt å gi tilskudd til forprosjekter som har som mål å utvikle forskningsideer og prosjektskisser. Ved ferdigstillelse av disse prosjektene vil resultatene gi Sametinget nyttig kunnskap i videre utvikling av helse-, og sosialpolitikk overfor den samiske befolkningen.

Arealer og miljø

Hovedmålsettingen i Sametingets miljø- og arealpolitikk er å sikre et langsiktig, bærekraftig perspektiv i all forvaltning av ressurser og arealer. Bærekraftig utvikling handler både om bruk og bevaring. Disponeringen av områdene og ressursene skal være grunnlagt på bruk og samiske rettigheter. I 2012 har Sametinget konsentrert arbeidet om fem sentrale målområder i miljø- og arealpolitikken: verneområder, energi- og ressursutvinning, rettigheter ved bevaring og bruk av arealer, klimaendringer og rovviltforvaltning.

Sametingets virkemidler til arealer og miljø hadde i 2012 en budsjetttramme på kr. 1 000 000. Midlene var satt av som direkte tilskudd til Stiftelsen Protect.

Oppfølgingen av Samerettsutvalget

Sametinget ble på det halvårige møte mellom statsråden for samiske saker og sametingspresidenten 25. juni 2012, overlevert grunnlagsdokument for oppfølging av Samerettsutvalget forslag til ny saksbehandlings- og konsultasjonslov.

Grunnlagsdokumentet legger etter Sametingets vurdering til rette for konstruktive konsultasjoner, der dagens praksis og forståtte konsultasjonsforpliktelser danner utgangspunktet. Sametinget legger til grunn vedtak i sak 08/09 i sin oppfølging, og tar sikte på å videreføre konsultasjoner i 2013.

Stiftelsen Protect

Stiftelsen Protect ble etablert i 2012 av Svenska Samernas Riksförbund (SSR) og Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL). Protect er en uavhengig, ikke kommersiell stiftelse som skal bistå samiske rettighetshavere med å ivareta sine arealinteresser, land- og ressursrettigheter og utviklingsmuligheter. Sametinget bevilget i 2012 1 mill kr til Stiftelsen Protect.

Protect skal ha en sentral normgivende rolle for myndigheter og næringsaktører i deres arbeid og virksomhet i samiske områder. Protect vil bidra til at det etableres profesjonelt samarbeid og ryddige forhandlinger om planer og tiltak mellom tradisjonelle samiske næringer/rettighetshavere og nye næringsaktører som ofte er arealkrevende. Stiftelsen Protect skal videre yte kvalifiserte råd og bistand, samt delta i forhandlinger på vegne av samiske interesser når det planlegges ny aktivitet i de samiske områder Dette for å skape større forutsigbarhet for alle parter og styrke mulighetene for å oppnå de beste løsningene som ivaretar flere interesser. Sametinget opplever at initiativet er godt mottatt av reinbeitedistriktene.

Sametinget anbefaler at reinbeitedistriktene tar kontakt med Protect for å få bistand i forhandlinger dersom de ønsker å inngå avtale om undersøkelsesarbeid etter Sametingets mineralveileder.

Samarbeidsavtale mellom Sametinget og Statskog SF

Det er i 2012 inngått en 3-årig samarbeids avtale mellom Sametinget og Statskog SF. Formålet med Samarbeidsavtalen er å etablere forutsigbare rammer for kontakt mellom Statskog SF og Sametinget. Kontakten mellom partene skal bidra til å utvikle felles forståelse for partenes arbeidsområder og legge til rette for å oppnå Sametingets tilslutning til Statskog SF sine grunndisponeringer, samt bruk og utnyttning av de fornybare ressursene på eiendommene. Partene er enige om å vurdere ordninger som kan bidra til gjensidig nytteverdi for både samisk kultur og næringsutøvelse og for Statskog. Partene skal ha minst ett årlig kontaktmøte knyttet til denne Samarbeidsavtalen.

Oppfølging av samarbeidsavtalen

Statskog SF og Sametinget har hatt kontaktmøte i henhold til samarbeidsavtalen. På møtet orienterte Statskog om E.on Vind sin planlegging av vindkraftprosjekter på statsallmenning i Nord-Trøndelag. Det var enighet om at det skulle legges til rette for aktiv medvirkning fra de berørte reinbeitedistriktene, noe som vil legge grunnlag for muligheten for enighet mellom Statskog og Sametinget i neste omgang. Sametinget har i perioden mai-september 2012 hatt utveksling av synspunkter for hvordan en samarbeidsavtale mellom Statskog, E.on Vind og reinbeitedistrikt kan være, slik at Sametinget kan anbefale den overfor reinbeitedistriktene. Det har hele tiden sterkt blitt understreket at denne synspunktsutvekslingen fra Sametinget side ikke er gjort på vegne av reinbeitedistriktene. Slike samarbeidsavtaler etableres for få til gjensidig respektfulle prosesser der en oppstiller hvordan kommunikasjon skal foregå og hvordan en oppnår enighet om utredninger og utredningsinstanser, samt hvordan utgifter for arbeid og faglig rådgiving dekkes. Det er ikke avtaler der en sier ja eller nei til vindkraftverk, men de regulerer hvordan en skal forhandle om dette.

Sametinget orienterte reinbeitedistrikt Skjækerfjell/Skæhkere og reinbeitedistrikt Østre Namdal i mai 2012 om at vi var i arbeid med Statskog SF for å komme fram til et forslag til en samarbeidsavtale

Sametinget kunne anbefale. Sametinget har innhentet erfaringer og råd for slike prosesser som Svenska Samernas Riksförbund har fra svensk side. I september 2012 ga Sametinget både muntlig og skriftlig en anbefaling til reinbeitedistriktene om samarbeidsavtale. Samtidig ble det formidlet kontakt til Stiftelsen Protect. Protect kan om reinbeitedistriktene ønsker det bidra med kapasitet, kompetanse og faglig rådgiving. Sametingsrådet opplever at initiativet fra Sametinget er godt mottatt av Skjækerfjell/Skæhkere og Østre Namdal reinbeitedistrikter. Det viste seg at i begynnelsen av september gikk E.on Vind fram med varslig om oppstart av utredning for vindkraftverkene før det var grunnlag for å anbefale en samarbeidsavtale fra Sametinget side. Sametinget har, overfor Statskog SF og E.on Vind, på en tydelig måte uttrykt sterk misnøye med denne framgangsmåten da dette ikke virker til å etablere nødvendig tillit mellom partene. Det er likevel Sametingets håp at Statskog SF, E.on Vind og reinbeitedistriktene raskt søker sammen for å kunne bygge nødvendig tillit.

Sametingets arbeid i henhold til Plan- og bygningsloven

Ny plan- og bygningslov trådte i kraft 1/7-09. I loven fikk Sametinget en ny rolle med både større myndighet og større veiledningsansvar. For å konkretisere og formidle rammene Sametinget jobber innenfor i plansaker på en god måte, kom Sametinget med "Sametingets planveileder" i juni 2010. Veilederen har vist seg å være et bra verktøy for oss både i forhold til veiledning, og i vårt øvrige arbeid med plansaker.

- Innenfor virkeområdet til Sametingets planveileder er det 8 fylkeskommuner og langt over 100 primærkommuner. De hadde alle sammen plikt til å vedta sine planstrategier for inneværende periode innen ett år etter konstituering. Dette har ført til at vi har brukt mye ressurser på å gi høringsuttalelser til planstrategier i 2012, og da særlig i perioden fram mot kommunenes frist ut på høstparten.
- I planstrategiene kommer det fram at de fleste kommunene ønsker å rullere både Kommuneplanens samfunnsdel og kommuneplanens arealdel i inneværende kommunestyreperiode. Sametinget ser det som positivt at kommunene ruller disse overordnede planene, slik at de blir i tråd med ny plan- og bygningslov. Dette vil kunne bidra til å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv i større grad enn før.
- Vi har dessverre merket oss at det er få kommuner og fylkeskommuner som ut over høyst generelle beskrivelser av reindrifta og samiske kulturminner inkluderer hensynet til samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv i sine overordnede planer.
- Sametinget har i sine høringsuttalelser minnet planmyndighetene på sin plikt til å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv, og blant annet vist til vår planveileder, nasjonale forventninger og regionale planer som omhandler samiske hensyn. Innspillene har ikke ført til omgripende endringer av høringsutkastene. Noen kommuner utmerker seg likevel i positiv retning, blant annet:
- Alta kommune i Finnmark, som i sin planstrategi og samfunnsdel bygger videre på det grundige dokumentet "samiske interesser"; delutredningen til kommuneplanens arealdel i 2011.
- Skånland kommune i Troms, som i sin planstrategi har vedtatt: "... Samiske interesser ivaretas i arbeidet som skal gjøres i forbindelse med rulling av kommuneplanens arealdel, samt utarbeidelse av samfunnsdelen. Plan og bygningslovens § 3-1 sikrer naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutvikling og samfunnsliv. Kommuneplanens samfunnsdel vil utmerke seg i denne sammenheng, hvor Sametingets planveileder aktivt blir brukt. Reindriftsnæringen blir også ivaretatt i dette planarbeidet. ..."
- Tysfjord kommune i Nordland, som har i sin samfunnsdel har vedtatt visjonen "to folk, en felles god framtid" som både inkluderer det samiske og det norske folk. I underteksten gis det uttrykk for at man ser det potensialet som ligger i å arbeide for et romslig og flerkulturelt samfunn. I

tillegg har kommunen Samisk som en av fire sentrale utfordringer, og punktet Ivareta og utvikle det norske og samiske samfunn først under punktet Viktige premisser for arbeidet.

- Nord-Trøndelag fylkeskommune, som i sin planstrategi har inkludert sørsamisk kultur og næringsliv som egne punkt både i strategiens kap 2 Utviklingstrekk i Nord-Trøndelag og kap 3 Sentrale utfordringer og muligheter i Nord-Trøndelag. Sørsamisk kultur og næringsliv er gitt velfundamenterte og fylldige beskrivelser i begge kapitlene.

Møter om endret arealbruk før det fremmes planer iht Plan- og bygningsloven.

Sametinget har i noen større saker valgt å gå i dialog med tiltakshaverne i forkant av de formelle prosessene i henhold til Plan- og bygningsloven. Dette er gjort fordi vi ser at konstruktiv dialog i tidlige faser av planlagte tiltak kan bidra til bedre og mer konstruktive prosesser og redusere potensialet for interessekonflikter. Noen eksempler på slike saker:

Namdal Bruk AS/ Ola Mæle sine eiendommer i Namdalen. Det er aktuelt å bygge en hyttelandsby i Skorovatn, samt utvikle skiløypenett for turisme i områdene. Det er også søkt om løyve til prøveleting etter mineraler i disse områdene.

Utbyggingsaker i Repparfjord, Kvalsund kommune. I Repparfjord, Kvalsund kommune er det planer om flere utbyggings tiltak innenfor et relativt begrenset geografisk område. Dette er gruveplanene til Nussir, Vindmøllekraftverk til Fred Olsen Renewables og Finnmark Kraft og 420 kW linje til Statnett. Disse er betydelige inngrep og berører tre reinbeitedistrikt.

Konseptvalgutredning (KVU) E10/Rv 85 Evenes-Sortland. Statens vegvesen har utarbeidet en KVU for veistrekningen mellom Evenes og Sortland. I KVUen er tre konsepter vurdert opp mot hverandre. Statens vegvesen anbefaler at konsept 2 velges på grunnlag av de samfunnsøkonomiske betraktningene. Sametingsrådet og berørte reinbeitedistrikt har vært i konsultasjon med Samferdselsdepartementet om valg av konsept.

Mineralsaker

Mineralloven har motsatt siktemål enn Sametingets mineralveileder. Likevel har målsetningen vært å få til avtaler mellom selskapene og de samiske rettighetshaverne. Samiske rettighetshavere i denne sammenheng har i 2012 i all hovedsak vært direkte berørte reinbeitedistrikt. For de fleste har det blitt inngått undersøkelses og intensjonsavtaler. Reinbeitedistrikt 34 Ábborášša har imidlertid sagt opp intensjonsavtalen for Bidjovagge, fordi de er mot gruvedrift i dette området uansett driftsform.

Det er en rekke mineralprosjekter hvor aktuelle gruveselskap ønsker dialog med Sametinget og direkte berørte samiske interesser for å se om det er mulig å inngå intensjonsavtaler og/eller forhandlinger om driftskonsesjoner og gruvedrift med utgangspunkt i Sametingets planveileder.

Sametinget har klaget på et enkeltvedtak der Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif) gir tillatelse til Sydvaranger Gruve AS til fortsatt å slippe ut avgang med polyDADMAC og å øke mengden flokkuleringskjemikalier som slippes med avgang til Bøkfjorden. Sametinget mener at vedtaket bør utløse krav om en konsekvensanalyse for å kartlegge virkningene forurensningen vil få. Hovedbegrunnelsen for klagen er at Sametinget mener vedtaket kan påvirke samiske interesser direkte, og at Klif derfor burde ha konsulter med Sametinget om beslutningen.

Konsultasjoner om regjeringens strategier for mineralnæringen

Regjeringen arbeider med en strategi for mineralnæringen som skal se på rammebetingelsene for mineralnæringen og mineralpolitikken med et nasjonalt perspektiv. Den er ment å være relativt konsentrert om noen forhold med konkrete tiltak som skal lette muligheten for realisering av gruvevirksomhet.

Sametinget har i møter med Nærings- og handelsdepartementet gitt uttrykk for at den nye minerallovens manglende etterlevelse av menneskerettighetene for urfolk har medført at Sametinget ikke har kunnet gi sitt samtykke til loven, og i utgangspunktet heller ikke har kunnet gi sin tilslutning til beslutninger i henhold til loven, samt strategier og tiltak for å styrke mineralnæringen.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 153 av 449

Departementet har gitt signaler om at de, som en del av oppfølgingen av Samerettsutvalget 2, vil ta initiativ til konsultasjoner med Sametinget om mineralloven. Dette vil skje i løpet av våren 2013. Sametingsrådet oppfatter dette som et positivt signal, men uttrykte forventning om forpliktende formuleringer med hensyn til framdrift av et slikt lovendringsarbeid. Sametingsrådet har i konsultasjonene også gitt uttrykk for at det er behov for tiltak som styrker samiske rettighetshaveres kapasitet og kompetanse for å kunne ha samarbeid, dialog og forhandlinger med mineralnæringen. Sametingsrådet anser ikke konsultasjonene som ferdige.

Intensjonsavtale om forhandlinger om driftskonsesjon for gruvedrift i Bidjovagge, Kautokeino kommune

Sametinget, Arctic Gold AB, reinbeitedistrikt 34, Ábborášša og Vestre sonestyre inngikk i desember 2010 intensjonsavtale om forhandlinger om driftskonsesjon for gruvedrift i Bidjovagge. Reinbeitedistrikt 34, Ábborášša har sendt brev til Arctic Gold AB, med kopi til Sametinget, om at de ikke anser seg forpliktet til avtalens innhold. Dette fordi omstendighetene rundt avtaleinngåelsen vesentlig avvok fra hva en normalt må forvente ved avtaleinngåelse. Avtalepartene hadde møte om status i undersøkelsesarbeidene i november 2012. Reinbeitedistrikt 34 Ábborášša holder fast ved at de ikke ønsker etablering av gruvevirksomhet i Bidjovagge, men avviste ikke muligheten for kontakt og dialog framover.

Mekling om reguleringsplan for Nussir, Kvalsund kommune

Sametinget har hatt meklingsmøte hos Fylkesmannen i Finnmark med Kvalsund kommune og områdestyret for Vest-Finnmark om reguleringsplan for Nussir. Meklingen resulterte i at Sametinget trakk innsigelsen om kulturminner ved at planbestemmelsene sikret at kulturminnene ikke ble berørt. Sametinget og områdestyret for Vest-Finnmark opprettholdt innsigelsen for reguleringsplanens virkninger for reindriften. Kvalsund kommune har i etterkant av meklingen vedtatt reguleringsplanen. Planen vil, med Fylkesmannens vurdering av saken, bli oversendt til Miljøverndepartementet for endelig behandling.

Undersøkelser etter tungmetaller i Sør-Varanger, Kvænangen og Alta kommuner

Sametinget har hatt møte med reinbeitedistriktet 5A og 5C Beahceveai/Pasvik om Sydvaranger Gruve AS sitt ønske om å få på plass avtaler etter Sametingets mineralveileder om faktiske undersøkelsesarbeider. De ønsker å få på plass en intensjonsavtale om forhandlinger om driftskonsesjon for utvidet produksjon i Bjørnevatn gruver i Sør-Varanger kommune. Forslag til planprogram for områderegulering med konsekvensutredning er nå på høring.

Sametinget har avholdt møte med Nordic Mining ASA om deres undersøkelser etter tunge metaller øst for bygda, Reinfjord i Kvænangen kommune. Likeså har Sametinget hatt et innledende møte med et berørt reinbeitedistrikt, D-32 Silvetnjárga. Selskapet ønsker å inngå avtale om prøveboringer etter Sametingets mineralveileder. Sametinget vil ha en oppfølging av dette i 2013.

Sametinget har hatt møte med Scandinavian Resources AB for å drøfte muligheter for å inngå avtale etter Sametingets mineralveileder om faktiske undersøkelsesarbeider i områdene Oaggovarri/Fiskarfjellet i Alta kommune, og på Ditnuiddrassa/Flintfjellet i Kvænangen kommune. Arealene berører mange reinbeitedistrikter: distrikt 26 Lakkonjárga, distrikt 30 B midtre sone, distrikt 40 Orda og distrikt 33 Spalca. Sametinget vil følge opp saken i 2013.

Energiutvinning

Gode vindressurser i Sápmi gjør etablering av vindkraft interessant. Det er også en stadig økende interesse for utbygging av småkraft. Som en følge av blant annet etablering av nye kraftkilder må også kraftnettet bygges ut og oppgraderes. Det er et paradoks at urfolksområdene i nord er de områder som først får merke konsekvensene av klimaendringene og samtidig er de områdene som må bære de

største byrdene av de klimatiltakene som planlegges. Sametinget har derfor påpekt at alternative energikilder til vindkraft, med vurderinger knyttet opp mot utslipp av CO2 bør vurderes.

Sametingsrådet vil legge fram energistrategier i løpet av 2013.

Vindkraft

I Nord-Trøndelag har til nå vært konsentrert om utbygginger i kystområder. Man har nå startet en prosess med å se på områder i innlandet. Dette vil være problematisk for reindrifta fordi realisering av vindkraftutbygging i innlandet vil kunne føre til problemer for videreføringen av en bærekraftig reindrift. En gjennomføring av tiltakene vil kunne føre til stenging/hindring av flyttlei/trekkvei, direkte tap av beiteland, samt at anleggsvirksomhet og etablering av ny infrastruktur i området vil kunne føre til forstyrrelser for reindriften i området. Sametinget mener også at denne planen må ses i sammenheng med vindkraftutbyggingen langs kysten og andre kraftutbygginger i området.

I 2012 har det vært flere konsultasjoner med Norges vassdrags- og energidirektorat NVE om vindkraftutbygginger. Noen konsultasjoner er fullført, mens andre konsultasjoner pågår enda.

Sametinget har bedt om konsultasjon med ansvarlig statlig myndighet om noen vindkraftverk for konsesjonsvedtaket foreligger. Sametinget har også reist innsigelse til enkelte vindkraftsaker.

Små vannkraftverk

Lavt rentenivå og grønne sertifikater gjør at det har vært stor interesse for bygging av småkraftverk i 2012. Noen av sakene vi har jobbet med har vært: Mølleelva i Alta kommune, Jotind 1 og -2 på Tjeldøya i Tjeldsund kommune, samt 11 småkraftverk i Nordreisa og Kåfjord kommuner, samt 7 småkraftverk i Ullsfjord i Tromsø kommune. Det er forventet en bolk med nye små vannkraftverk i Nordland Fylke i 2013. Omfanget av disse er ikke kjent for Sametinget ved utgangen av 2012.

Hovedutfordringene ved denne utbyggingen er hensynet til reindriftsnæringa og hensynet til samiske kulturminner. Både byggingen av anlegg og vei, og den økte ferdselen nye veier medfører er i de fleste tilfeller problematisk. Konsultasjonsavtalen med NVE gjelder ikke for denne typen anlegg fordi produksjonen er lavere enn grensen som er satt for å kreve konsultasjon. Dette fører til at Sametinget mangler et viktig virkemiddel for å påvirke disse utbyggingene som samlet sett kan gi store virkninger for både reindrift og samiske kulturminner. Sametinget har imidlertid lagt ned innsigelse i ett av disse tilfellene.

Kraftledninger

420 kV kraftlinje Storheia - Trollheimen/Orkdal

Sametingets administrasjon har vært i konsultasjon med NVE vedrørende utbyggingen av en 420 kV kraftlinje fra Storheia i Åfjord til Trollheimen/Orkdal trafo. Kraftlinja er en videreføring av 420 kV kraftlinja Namsos – Storheia. Konsultasjonen gjaldt den delen av kraftlinja som er innenfor området til den sørligste gruppen i Fosen reinbeitedistrikt.

420 kV-ledning Ofoten-Hammerfest

Olje- og energidepartementet (OED) har startet behandlingen av klagen på 420 kV-ledningen mellom Ofoten og Hammerfest. Sametinget har hatt et innledende møte med OED om prosessen rundt konsultasjonene. En av konklusjonene på møtet var at prosessen skal legges opp slik at Sametingets plenum gis anledning til å behandle saken. Endelig avgjørelse av klagen vil tidligst foreligge våren 2013.

Uenighet om konsultasjonsprosedyrer mellom NVE og Sametinget

I 2009 underskrev NVE og Sametinget en egen avtale om konsultasjoner i energisaker. Det har I ettertid vist seg at det er uenighet mellom NVE og Sametinget om hva konsultasjoner innebærer. Hovedforskjellen i standpunkt er at Sametinget mener at det er selve beslutningen det skal

konsulteres om og at NVE da må dele sine foreløpige vurderinger og forslag til vedtak med Sametinget. NVE på sin side mener konsultasjonene begrenser seg til at Sametinget skal gi til kjenne sine synspunkter og vurderinger. Uenigheten har konsekvenser for utfallet av energisaker og for Sametingets arbeid. Det jobbes derfor for å komme til enighet i saken.

Klima

Klimaendringer angår urfolk fordi urfolk ofte lever nært naturen og således i frontlinjen av klimaendringene. Dette gjelder særskilt for samene, og andre urfolk i Arktisk der klimaendringene skjer raskest. Beregninger gjort i 2011 fra Bjerkenessenteret for klimaforskning viser en oppvarming på mellom 4-6 grader i Arktisk i år 2050 dersom verden fortsetter som før og ikke reduserer CO₂-utslippene.

FNs klimakonvensjon

Det overordnede målet til klimakonvensjonen er å redusere global oppvarming ved å redusere klimagassutslipp. Sametingsrådet har deltatt i Norges delegasjon under høgnivådelen på klimakonvensjonens 18. partskonferanse i Doha, Qatar i perioden 3-7 desember 2012.

I Doha kom det fram at det langsiktige målet fra FNs klimatoppmøtet i København i 2009 om at den globale oppvarmingen ikke skal overstige 2 grader, ligger fast. Også planen om å gi 100 milliarder dollar i året fra 2020 til finansiering av klimatiltak ble stadfestet på nytt. På de internasjonale klimaforhandlingene i Durban i 2011 ble statene enig om en plattform som innebærer at landene skal fremforhandle en ny rettslig bindende klimaavtale innen 2015, som skal gjelde fra 2020.

I Doha ble det oppnådd enighet om at en ny Kyoto2-avtale. Avtalen betyr at Norge, EU, Sveits og Australia forplikter seg til å redusere klimagassutslippene fram mot 2020. Norge skal kutte klimagassutslippene med 20 prosent fram til 2020, det samme gjelder for EU. Men landene som har forpliktet seg i Kyoto2 står for bare 14 prosent av utslippene i verden. USA, India, Kina og mange andre land skal også kutte i sine utslipp fram til 2020, men utenfor en juridisk bindende avtale.

I Doha ble arbeidsgruppen for langsiktig felles innsats (AWG-LCA) under klimakonvensjonen avsluttet. Mye av innholdet i urfolksperspektivet på klimakonvensjonen sorterte under denne arbeidsgruppen. Utslppsreduksjoner, klimatilpasning, teknologioverføring, redusert avskoging (REDD+), finansiering, samt måling, rapportering og kontroll av klimagassutslipp sto her sentralt. Det skal legges stor vekt på å følge opp og gjennomføre tidligere vedtak om tiltak for klimatilpasning og utslppsreduksjoner frem mot 2020. Dette også i forhold til etablerte institusjoner som det grønne fondet for finansiering av klimatiltak i utviklingsland, Den faste finansieringskomiteen, Tilpasningskomiteen og Teknologimekanismen.

Sametinget jobber for at urfolksperspektivet i vedtak under FNs klimakonvensjon fra Cancun i 2010 følges opp og implementeres. Dette gjelder særlig i forhold til sikringsmekanismer knyttet til urfolks rettigheter, tradisjonell kunnskap og deltakelse i beslutninger om redusert avskoging, samt at det legges til rette for at urfolk kan nyttiggjøre seg av det grønne klimafondet, og at det må konsulteres i tråd med FNs erklæring om urfolks rettigheter når klimatiltak og klimatilpasninger planlegges i urfolks områder.

FNs konvensjon om biologisk mangfold

Sametinget har deltatt som medlem i den norske delegasjonen på det 11.te partsmøtet under FNs konvensjon om biologisk mangfold. Sametinget deltok også på konvensjonens forum for urfolk og lokalsamfunn. På det 11. møtet var det hovedsakelig implementering og oppfølging av tidligere vedtatt konvensjonstekst som var tema.

Sametinget fulgte hovedsakelig behandlingen av konvensjonens artikkel 8j, artikkel 10(c), samt oppfølging av Nagoya-protokollen. Disse tre feltene omhandler urfolks tradisjonskunnskap. Det ble

blant annet foretatt en prioritering av tiltak som statene bør sette i verk for å implementere artikkel 10(c). I tiltakene som ble prioritert i denne omgang foreslås det å inkorporere bærekraftig tradisjonell praksis i nasjonale strategier og planer, å fremme lokale initiativ for å implementere artikkel 10(c), samt å identifisere gode måter å implementere artikkel 10(c).

Samiske næringer og samisk kulturarv

I 2012 har Sametinget hatt fokus på konsultasjoner om nasjonalparker og naturreservat.

For nasjonalparker og naturreservat var det tidligere bare verneformålet som var oppført under formålsparagrafen. Forskriftene til den nye naturmangfoldloven omfatter også bevaring av det samiske naturgrunnlaget. Endringen har også ført til at verneområder får samiske navn, og at disse tas inn allerede tidlig i verneprosessene.

Sametinget konsulterer om representasjon i styrer for verneområder. Sametingets arbeid med nasjonalparker og naturreservat i 2012 har bidratt til økt representasjon fra samisk hold i styrene for disse verneområdene, og da særlig i det sørsamiske området. For de områdene Sametinget har konsultert om høsten 2012, ble det oppnådd den grad av representasjon fra samisk hold som vi har ønsket, med unntak av Møysalen nasjonalpark og Svellingflaket landskapsvernområde. Disse verneområdene fikk bare en samisk representant i hvert styre.

Konsultasjoner med DN om forskrift om jakttider, sanking av egg og dun for jaktseongene

Sametingsrådet har gjennomført konsultasjoner med Direktoratet for naturforvaltning om forskrift om jakttider samt sanking av egg og dun for jaktseongene fra og med 1. april 2012 til og med 31. mars 2017. Konsultasjonene ble utført i etterkant av forskriftsvedtak, fordi direktoratet vedtok forskriften før Sametinget ble konsultert. Tema for konsultasjonene var forvaltning og beskatning av grågås i Finnmark samt sanking av fiskemåkeegg. Sametingsrådet har gitt sin tilslutning til at det settes i gang et arbeid med forvaltningsplan for grågås i utvalgte områder i Finnmark istedenfor å regulere grågåsbestanden kun gjennom forskriften. Direktoratet bekreftet at det vil åpnes for sanking av fiskemåkeegg når bestandssituasjonen tillater det.

Kulturminnevern

Sametingets hovedmål med kulturminnevernarbeidet er å verne og synliggjøre samiske kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon. Dette både som en del av vår kulturarv og identitet samt som et ledd i en samisk miljø- og ressursforvaltning.

For å nå dette målet fokuserer Sametinget på at samiske kulturminner brukes som dokumentasjon av samisk tilstedeværelse, at samiske kulturminner bidrar til styrking av kultur og identitet, at samiske kulturminner og kulturmiljøer ivaretas i arealforvaltningen samt at det i forvaltningen vektlegges et bærekraftig og langsiktig perspektiv. Det er også et delmål at Sametinget etter hvert skal få en forvaltningsordning for samiske kulturminner der forvaltningsmyndigheten er nedfelt direkte i kulturminneloven, og ikke som i dag der forvaltningsmyndigheten er delegert gjennom forskrift.

Sametingets forvaltningsmyndighet for samiske kulturminner og kulturmiljøer medfører stor aktivitet, noe statistikken over aktiviteten innen kulturminnevern for 2012 viser: 6181 inngående dokumenter, 2442 utgående og 213 gjennomførte befaringer. 1041 enkeltminner er lagt inn i Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden i løpet av 2012.

På overordnet nivå i kulturminnevernarbeidet deltar Sametinget i ulike typer registreringsarbeid, planarbeid, utadrettet kursvirksomhet samt styrings- og prosjektgrupper. Dette bidrar bl.a. til styrking av samisk kultur og identitet. Vi vil her trekke frem noe av aktivitetene der Sametinget har deltatt og som vi mener gjenspeiler vårt arbeid på en god måte.

Regional plan for forvaltning av kulturminner i Sør-Trøndelag

Sametinget har deltatt aktivt i arbeidet med en regional plan for forvaltning av kulturminner i Sør-Trøndelag. Hovedformålet med planen er å utvikle omforente strategier for forvaltning, formidling og bruk av kulturarven i Sør-Trøndelag. Planen og planprosessen skal bidra til å heve kunnskapen og bevisstheten om regionens og fylkets kulturverdier. Arbeidet tar sikte på å utvikle felles verdiforståelse og prinsipper som kan benyttes i forvaltningen av kulturminnene både lokalt og regionalt. Dette vil gi alle parter større forutsigbarhet. Planen skal også være med på å klargjøre rolle og ansvar for ulike aktører og interesser. De samiske kulturminnene i Sør-Trøndelag vil gjennom arbeidet med denne planen bli løftet fram og behandlet på lik linje med andre kulturminner.

Forvaltningsplan Skorpa-Nøklan landskapsvernområde i Kvænangen kommune

I forbindelse med Fylkesmannen i Troms sitt arbeid med forvaltningsplan for Skorpa-Nøklan landskapsvernområde i Kvænangen kommune har Sametinget gjennomført registreringer av kulturminner og kulturmiljø i 2011 og 2012. I 2011 ble registreringen gjort i samarbeid med Troms fylkeskommune, mens registreringen i 2012 ble gjort av Sametinget alene. Befaringen av landskapsvernområdet har ført til mange nye samiske kulturminner og viser at det finnes et stort potensial i kystnære områder. Det ble eksempelvis funnet gammetufter, hus- og nausttufter, eldre båtstoer, rydningsrøyser, samt steinaldertufter og urgraver. Også stående gårdsbygninger og kirkegårder ble registrert. Feltarbeidet ga også ny kunnskap om samiske sagn og tradisjonsfortellinger i landskapsvernområdet. Undersøkelsen har ført til ny innsikt om den samiske kulturarven på Skorpa og Nøklan spesielt, men også om kystområdene i Nord-Troms generelt, og forteller om lang tids samisk bruk i området. Arbeidet ble sluttført i august 2012, og resultatet av feltarbeidet ligger som rapport på fylkesmannens hjemmesider. Fylkesmannen har tatt rapporten i bruk i det egne arbeidet, og tilbakemeldingen på Sametingets arbeid har vært positiv.

KING-prosjektet

Kulturarvet i Nordskandinaviske gammelskogar (KING) er et interreg-prosjekt ledet på norsk side av Høgskolen i Nesna og på svensk side av Skogsstyrelsen. Sametinget er medlem av styringsgruppa til prosjektet, som skal fortsatte til siste desember 2013. Prosjektet har som formål å bevare, tilgjengeliggjøre og utvikle skogens kulturminner. I tillegg er målene å skape å utvikle et interregionalt kulturmiljønettverk mellom institusjoner i Västerbotten og på Helgeland som også blant annet skal bidra til erfarings- og kunnskapsutbytte mellom de involverte. Det er opprettet en hjemmeside på svensk, norsk og sørsamisk. Gjennom deltakelsen i styringsgruppen vil Sametinget kunne få satt også samiske kulturminner i fokus innenfor dette prosjektet.

Kulturminneregistreringer og kurs

Sametinget har deltatt i oppstarten av et kulturminneregistreringsprosjekt for indre Namdal, som omfatter kommunene Røyrvik, Namsskogan, Høylandet, Grong, Lierne og Snåsa. Prosjektet ledes av Nord-Trøndelag fylkeskommune, og Sametinget vil delta i prosjektgruppen, samt opplæring av lokale registratorer og registreringsarbeid.

I samarbeid med Árran Julevsáme guovdásj – Lulesamisk senter arrangerte Sametinget et kurs i kulturminneregistrering i Beiarne sommeren 2012. Målet med registreringskurset var å lære opp lokalbefolkningen, som i neste omgang kan bidra i det viktige arbeidet med å registrere kulturminner. Fortsatt er det svært mange samiske kulturminner som ikke er registrert, og det pitesamiske området er i så måte intet unntak.

I samarbeid med SNO (Statens Naturoppsyn) og Nord-Trøndelag fylkeskommune avholdt Sametinget et kurs i kulturminneregistrering på Snåsa i august 2012. Deltakere var ansatte i SNO, Direktoratet for naturforvaltning, Norges Fjellstyresamband og representanter for ulike fjellstyrer i Nord-Trøndelag. Målet med kurset var å gi naturforvaltere bedre kunnskap om samisk kulturhistorie

og samiske kulturminner, samt å knytte kontakter med andre etater som har gjensidig interesse av miljøovervåking.

Gjennom deltakelse ved kulturminneregistreringer og tilknyttede kurs, er Sametinget med på å sette fokus på samiske kulturminner og dermed også premisene for en viktig del av kulturminnevernarbeidet.

Bruk av kulturminner i naturområder og tursammenheng

Riksantikvaren og Rana turistforening har planer om å opprette en turløype gjennom Saltfjellet/Svartisen-området, som skal vise frem både natur og kultur i området. Sametinget har deltatt på oppstartsmøtet for dette prosjektet. Det skal være et pilotprosjekt for andre lignende satsinger i hele landet. Vi vil følge opp dette arbeidet med tanke på samiske interesser generelt og samiske kulturminner spesielt.

Identifisering og registrering av samiske bygninger

I forbindelse med Sametingets prosjekt for identifisering og registrering av samiske bygninger har det blitt avholdt folkemøter i Kirkenes, Tana, Hattfjelldal og Skånland. Møtene var spesielt rettet mot eiere av samiske bygninger. På møtene ble eierne informert om prosjektet generelt, om hvordan registreringene/befaringene er planlagt, og om kulturminneloven.

Eiere av ca 500 bygninger har vært tilskrevet i forkant av befaringene. Av disse ble det planlagt å befare ca. 400 bygninger i Sør-Varanger, Tana, Skånland, Grane og Hattfjelldal kommuner for feltsongen 2012. I praksis ble ca 330 bygninger befart i løpet av feltsongen.

200 av de 330 befarte bygningene, er bygd før 1912 og er automatisk fredet i henhold til kulturminnelovens bestemmelser. Til sammen dreier det seg om ca 140 stabbur, 100 hus, 30 fjøs, 15 sjøbuer, åtte jordkjellere og tre gammer. For 70 av de 330 bygningene er det nødvendig med store utbedringer og straksiltak for å bevare disse. 80 av de 500 bygningene er allerede tapt, dette utgjør ca 6 %. Tretti bygninger har vi ikke hatt mulighet å befare, og vi håper å kunne gjøre dette i 2013.

Dialogen med de fleste eiere har vært god. Disse vil trenge oppfølging når det gjelder restaurering og vedlikehold av de aktuelle bygningene, dette er ikke noe som ligger innenfor prosjektets ramme.

En stor del av kulturminnevernarbeidet i Sametinget er å ivareta samiske kulturminner og kulturmiljøer etter bestemmelsene i kulturminneloven og plan- og bygningsloven. Dette i forbindelse med ulike typer av kommunale planer, kraftutbygging og andre planlagte tiltak. Vi vil her trekke fram de største og viktigste sakene som Sametinget har jobbet med under 2012.

E8 gjennom Lavangsdalen

Sametinget har i 2012 sluttført behandlingen av E8 gjennom Lavangsdalen i Tromsø og Balsfjord kommuner. Vegstrekningen er svært ulykkesutsatt, og den planlegges utbedret med blant annet midtrekkverk. Befaringene i forbindelse med planarbeidet ble gjennomført i 2011. Det ble da registrert 12 lokaliteter med til sammen 20 samiske kulturminner i og ved planområdet. Så å si alle kulturminnene er relatert til reindrift. De fleste er automatisk fredet (eldre enn 100 år). Det dreier seg stort sett om teltplasser og gjerdeplasser, men også om en tradisjonslokalitet (Sarasteinen) og bygninger som representerer reindriftssamisk bruk i etterkrigstiden. Bruken kan spores tilbake til 1700-tallet i skriftlige kilder, men ut fra utgravninger i tilgrensende områder kan vi regne med en betydelig lengre bruksperiode.

Veiutbedringen er i konflikt med flere automatisk fredete samiske kulturminner. Sametinget har valgt ikke å reise innsigelse til planforslaget, men i stedet behandle saken som en dispensasjonssak etter kulturminnelovens bestemmelser. Riksantikvaren har, på bakgrunn av tilrådingen fra Sametinget, valgt å innvilge dispensasjon for de berørte kulturminnene. Sametinget la i tilrådingen vekt på at det

foreligger tungtveiende samfunnsmessige interesser (sikkerhetshensyn). Det er dessuten gjort inngrep fra før ved at nåværende E8 går gjennom utkanten av gjerdeplassene. Undersøkelsene av de berørte kulturminnene ble foretatt av Tromsø Museum sommeren 2012. De besto av botanisk registrering (artsregistrering av planter) og pollenanalyse. Formålet med dette var er å kartlegge beiteplantene og si noe om når området først ble tatt i bruk til reinbeite. Det ble også gjort undersøkelser av en teltplass. Alle resultatene fra undersøkelsene forventes å foreligge i første halvdel av 2013.

Når det gjelder ivaretagelsen av de øvrige kulturminnene i planen, har det vært en lengre planprosess med tett samarbeid med vegvesenet. Dette resulterte i en revidert plan, der vegvesenet har tatt hensyn til alle merknadene Sametinget har kommet med underveis.

420 kV-ledning Balsfjord-Hammerfest

I forbindelse med planlagt utbygging av 420 kV-ledning Balsfjord – Hammerfest, der Statnett står som tiltakshaver, har Sametinget hatt gående et prosjekt for registreringer av kulturminner langs linjetraséen fra og med feltsonen 2010. Det mest omfattende feltarbeidet ble gjennomført i 2010 og 2011. I sum er det desisert et av de største registreringsprosjekt som Sametinget har gjennomført.

I løpet av 2010 og 2011 ble det registrert over 900 kulturminner under Sametingets befaringer for dette prosjektet. I 2012 har registreringsarbeidet hatt et langt mindre omfang. Rundt 50 nye kulturminner ble dokumentert. Som de øvrige registreringene knyttes de fleste av disse til reindriftsamisk bruk og bosetting. Prosjektarbeidet har gitt et nytt verdifullt dokumentasjonsmateriale i form av omfattende registreringer av en rekke ulike kulturminnetyper fra ulik tid i områder der det tidligere har vært gjort få registreringer. Av kulturminnetyper kan nevnes ildsteder - hvorav de aller fleste representerer teltplasser, varder, skyteskjul/bogastiller, reingjerder av stein, hellere og vindskjul, melkegjemmer gravd ned i bakken, steinovner, fangstgroper, graver, gammetufter, tjæremiler (i lavereliggende skogsområder), seidier og offerplasser. Flere steder er det registrert steinkonstruksjoner der funksjonen er uvisst.

I 2012 har befaringene først og fremst dreid seg om noen mindre, alternative traseer i Kåfjord og Hammerfest kommuner, samt inngrep knyttet til tiltakets miljø-, transport- og anleggsplan. Det er videre konstatert at for to områder i Kåfjord kommune vil planlagte tiltak berøre kulturminner og kulturmiljø. I tillegg har årets feltarbeid omfattet prøvestikk i en rekke kulturminner langs linja for å få fram trekull til 14C-datering. Dateringsresultatene vil være av betydning for å vurdere enkeltminners vernestatus og om inngrep kan tillates uten vilkår eller ikke.

I juni 2012 søkte Statnett Riksantikvaren om dispensasjon fra kulturminnelovens bestemmelser for 4 områder der planlagt utbygging vil berøre rike kulturmiljø med en rekke registrerte kulturminner. Dette gjelder områder i Nordreisa, Kvænangen, Alta og Kvalsund kommuner. Sametinget har i vår tilrådning til søknaden foreslått at arkeologiske undersøkelser forutsettes gjennomført i alle disse områdene. Utgiftene til slike undersøkelser bæres av tiltakshaveren. Sametingets vurdering er at disse undersøkelsene vil gi oss ny og viktig kunnskap om den samiske kulturhistorien generelt, og det berørte området spesielt.

Skrugard – konsept for landterminal

I forbindelse med den planlagte utvinningen av olje fra Skrugardfeltet i Barentshavet, har tiltakshaver Statoil ASA utarbeidet et forslag til plan- og utredningsprogram som omfatter konsept for landterminal. Ved oppstart av planarbeidet var det varslet to aktuelle lokaliteter for eventuell etablering av landterminal, Markoppneset i Kvalsund kommune og Veidnes i Nordkapp kommune.

I løpet av høsten 2012 har Statoil bestemt seg for å gå videre med Veidnes i Nordkapp kommune som eventuelt ilandføringssted. Det aktuelle området på Veidnes ble befart og nærmere undersøkt i løpet av feltsonen 2012. Det ble i forbindelse med befaringen registrert tre tufter/gammetufter som den planlagte utbyggingen sannsynligvis vil komme i konflikt med. Alder og opphav for disse

tuftene er imidlertid usikker. Dette skal derfor undersøkes nærmere, bl.a. med hjelp av 14C-datering av de aktuelle tuftene. Sametinget vil derfor komme tilbake med en endelig uttalelse med hensyn til disse tuftene når alle resultat foreligger.

Det må her understrekes at Sametinget så langt kun har forholdt oss til det konkrete planarbeidet, og ikke tatt stilling til den planlagte oljeutvinningen som sådan. Dette vil bli gjort i forbindelse med en eventuell utarbeidelse av PUD (plan for utbygging og drift) fra tiltakshaver sin side.

Setermoen skytefelt

Sametinget har etter flere års arbeid under 2012 sluttbehandlet reguleringsplanen for Setermoen skytefelt. I perioden 2007-2012 ble det gjennomført kulturminneregistreringer (§ 9-undersøkelser etter kulturminneloven) i Setermoen skytefelt, på oppdrag fra Forsvarsbygg. Skytefeltet ligger i Bardu kommune i Troms og dekker et areal på 152 km². Det brukes intensivt og av alle forsvarsgrener, med Hæren som den største brukeren. Setermoen er et av få felt som er utviklet for samvirketrening med flystotte (skarpvåpenøvinger for Luftforsvaret).

Bakgrunnen for registreringsprosjektet er Forsvarsbyggs forslag til områdereguleringsplan, som omfatter hele skytefeltet. Setermoen skytefelt er vel etablert. Den militære virksomheten strekker seg tilbake til 1898. Formålet med planen er å regulere eksisterende virksomhet, samt legge til rette for utbygging og intensivt bruk, bl.a. økt bruk av tunge kjøretøy.

Sametingets feltarbeid har omfattet hele skytefeltet, bortsett fra målområdene. Det er registrert 15 automatisk fredede samiske lokaliteter. De fleste er teltplasser i hoveddalførene, Suivevággi /Kobbryggdalen og Gáržavággi /Liveltskaret. Ut over årran er det registrert et matgjemme og en sieidi på Lifjellaksla langs flytteveien mellom de to dalene. Områdene har vært brukt til kalvingsland samt sommer- og høstbeiter. Vi kjenner til bruken gjennom skriftlige kilder fra 18- og 1900-tallet. Sieidien "Lifjellkjerringa" og matgjemmet ligger i et område som har vært lite brukt av Forsvaret og har ubetydelige fysiske inngrep. Sieidien er et kulturminne med spesielt høy verneverdi. Sametingets merknader har derfor blitt imøtekommet, og planen er revidert slik at kulturminnene blir skjermet mot utbygging. De blir også liggende i sitt opprinnelige landskap.

Teltplassene i Kobbryggdalen ble utgravd av Tromsø Universitetsmuseum i 2011. Kulturminnene befant seg innenfor nedslagsfeltet, og de var så truet at utgraving ble igangsatt straks etter befaring. Trekulldateringer viser at boplassene ble tatt i bruk på 1400-1600-tallet. Det ble funnet beinfragmenter av bjørn ved et par av ildstedene.

Også de åtte gjenværende teltplassene i skytefeltet er svært truet. De ligger i kjerneområder i skytefeltet: i nedslagsfelt for skyting fra bakke og luft samt i sentrale områder for atkomsten til skyte- og øvingsområdene. Områdene står følgelig sentralt i planforslaget. Sametinget vurderer det slik at det er lite rom for tilpasninger av bruken, og at ingen tiltak i tilstrekkelig grad vil kunne skjerme kulturminnene mot ødeleggelse. Vi anser derfor den samfunnmessige verdien av tiltaket for å veie tyngre enn kulturminnenes verneverdi. Det dreier seg om et skytefelt som allerede er etablert, og om en utbygging som er forankret i Forsvarets framtidige operative behov.

På bakgrunn av dette har Sametinget kommet med en tilråding til Riksantikvaren, der det anbefales at de resterende samiske teltplassene i Setermoen skytefelt også frigis. I vilkårene for frigivelse har vi bedt om at det foretas både arkeologiske undersøkelser og botaniske undersøkelser. Sistnevnte for å kunne påvise gamle gjerdeplasser og få en datering av beitebruken. Riksantikvaren har i sitt vedtak av 23.11.2012 stilt seg helt og fullt bak Sametingets tilråding.

- For å ivareta et bærekraftig og langsiktig perspektiv i det samiske kulturminnevernarbeidet, jobber Sametinget aktivt med skjøtsel, sikring og formidling. Det er også viktig at Sametinget er en aktiv

deltaker i kulturminnedeбата og bidrar til en utforming av kulturminnepolitikken. Dette skjer bl.a. gjennom initiering og deltakelse i ulike overordnede prosjekter.

Kontakt med sentrale kulturminnemyndigheter

I 2012 har Sametinget hatt jevnlig kontakt med først og fremst Riksantikvaren, som ansvarlig direktorat for kulturminnevernet, men også med Miljøverndepartementet i relevante saker, som for eks. registreringer av samiske bygninger.

BARK

Sametinget har i løpet av høsten 2012 startet opp vårt arbeid med Riksantikvarens bevaringsprogram for utvalgte arkeologiske kulturminner 2010-2020 (BARK). Sametinget skal lage en oversikt over alle samiske kulturminner som er tilrettelagt, samt prioriterte forslag for nye tilrettelegginger. Samtlige kommuner, museer og andre innen det samiske bosettingsområdet i Norge er invitert til å gi oss innspill. Etter planen skal listen legges fram til politisk behandling i juni 2013. For å kunne oppnå skjøtselsmidler fra Riksantikvaren i perioden fram mot 2020, må kulturminner være med på denne listen. Samiske verneverdige/freda bygg og bergkunst faller ikke inn under dette bevaringsprogrammet, men innehar egne ordninger.

Verdensarvpolitikken og verdensarvsted i Varanger

Sametinget har i 2012 avgitt uttalelse til Miljøverndepartementets utkast til ny og helhetlig verdensarvpolitikk.

Sametinget har funnet utkastet vel gjennomarbeidet. Vi har merket oss med tilfredshet at det blant tilrådingene under punktet, "Identifisere verdensarv i Norge", er ført opp et punkt om "å vurdere framtidig nominasjon av potensiell samisk verdensarv". Dette punktet er imidlertid ikke omtalt eller konkretisert andre steder i teksten. Vi vil likevel anta at det som ligger bak formuleringen, er initiativet til et samisk verdensarvsted i Varanger.

Sametinget og Nesseby kommune har i mange år samarbeidet om å få Ceavccageadgi/Mortensnes vurdert for Norges tentative liste. Sporene etter bosetning og religionsutøvelse gjennom 12000 år på Ceavccageadgi/Mortensnes, kan ikke sees uavhengig av ressursgrunnlaget, og især ikke av de unike anleggene for villreinfangst på Varangerhalvøya. I 2010 ble det derfor nedsatt en arbeidsgruppe med deltakelse av eksterne eksperter. Arbeidsgruppens mandat har blant annet vært å vurdere om fangstanleggene kan inngå i verdensarvarbeidet. Gruppen har konkludert med en "combined sites"-nominasjon, der fangstanlegg på Noidiidcearru/Kjøpmannskjølen i Båtsfjord kommune (innenfor Varangerhalvøya nasjonalpark) og på Gollevárri i Tana kommune, samt den klassiske steinalderlokaliteten Gropbakkengen i Nesseby kommune, inngår som tilknyttede lokaliteter. Alle lokalitetene ligger i Várjjat Siida, varangersamenes gamle bruksområde. Foreløpig navn er "Várjjat Siida: Hunters and fishers from Mesolithic to Modern times". Det ventes at de kombinerte stedene kommer inn på Norges tentative liste i nær fremtid.

Saken har også vært lagt fram for Reinbeitedistrikt 6 og 7, og vi har mottatt positive tilbakemeldinger. I august 2012 har det vært gjennomført en vellykket tilleggskartlegging av fangstanlegget på Noidiidcearru. Dette ble presentert for styret for Varangerhalvøya nasjonalpark i september. Det forberedes også bakgrunnsmateriale, slik at Tana og Båtsfjord kommuner kan fatte formelle vedtak om å støtte prosjektet, etter ønske fra politiske ledelse i kommunene.

Skoltebyen i Neiden

Etter skjøtselplan og vanlig rutine er det i 2012 utført skjøtsel i Skoltebyen i Neiden. Her har graset blitt slått i de mest sentrale områdene, kratt/bjørk i området rundt St. Georgs kapell er blitt fjernet og kapellet tjærebredd. Etter anvisning i skjøtselplanen jobber man med å etablere grasmatte på gravhaugen. Dette gjøres ved å spre høy fra de artsrike områdene i Skoltebyen ut på haugen. Prosessen er beskrevet i skjøtselplanen, og Østsamisk museum har ansvar for skjøtselsarbeidet.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 162 av 449

Videre har Sametinget ferdigstilt parkeringsplassen i Skoltebyen, etter planer utarbeidet av Rambøll, som rådgivende ingeniører. Parkeringsplassen er ferdig og sto etter avtale ferdig til bruk til kirkehelga i slutten av august 2012. Den ble formelt overtatt av Sametinget i september 2012.

Samiske kulturminner i Oppland fylke

Sametingsrådet har i samarbeid med Oppland fylkeskommune igangsatt planleggingen av et FoU-prosjekt om samiske kulturminner i Oppland, og prosjektet bygger på den eksisterende samarbeidsavtalen.

Samarbeidsavtalen med Oppland fylkeskommune gjelder kun kulturminner og er nå inne på sitt tredje år som gyldig samarbeidsavtale (gjeldende 2009-2013). Blant de strategiske satsingsområder som er nevnt i samarbeidsavtalen, er økt registrering/dokumentasjon, samt gjennomføring av kunnskapsutveksling og felles FoU-prosjekter.

I prosjektet skal det fokuseres på systematiske kulturminneregistreringer i utvalgte områder, der målet er å gjøre nye funn som utvilsomt kan knyttes til samisk bosetning, tilstedeværelse og naturbruk i eldre tid. Det er videre ønskelig å sette i gang et lokalt engasjement om dette blant lokalbefolkningen. Det legges opp til lokal formidling av prosjektet og prosjektets resultater i løpet av prosjektperioden.

Gjennomføringen av prosjektet stoppet noe opp i 2012, men er planlagt gjennomført i 2013. Det er ønskelig at prosjektet også legger grunnlag for et videreført samarbeid når eksisterende avtale utløper 2013.

Om den immaterielle kulturarven

Sametingsrådet har under 2012 deltatt på seminar om implementeringen av UNESCOs konvensjon om den immaterielle kulturarven. Seminaret var i regi av Norsk kulturråd. Grunnlaget for seminaret var en utredning laget av ABM-utvikling om implementeringen av konvensjonen i Norge. Immateriell kulturarv dekker et stort felt og vil være relevant innenfor kulturminneforvaltningen. Seminaret var et første møte for alle som har immateriell kulturarv som en del av sitt arbeidsfelt. Sametingsrådet vil følge opp arbeidet med implementeringen videre, og sikre at immaterielle samiske kulturminner blir behørig ivaretatt.

I kulturminnevernarbeidet er selvsagt også økonomiske virkemidler en viktig del av det totale bildet. Det avsettes hvert år en pott som skal gå til søkerbaserte kulturminneverntiltak.

Kulturminnevern – søkerbasert tilskudd

Sametinget har i 2012 innvilget midler til gjennomføring av 37 prosjekter som omhandler samisk kulturminnevern. Til sammen er det fordelt kr 3 933 000. Tabellen viser en grov fordeling mellom de to største postene bygningsvern og øvrige kulturminneverntiltak (registreringer, dokumentasjon og skjøtsel). Det var avsatt 2 millioner kr til fordeling over Sametingets budsjett. I tillegg fordelte Sametinget ytterligere 2 millioner kr fra statsbudsjettets kap. 1429, med føring fra Riksantikvaren. Totalt omsøkt sum for året var ca kr 8 150 000.

Område	Sum	Antall	Bygningsvern	Kulturminnev.	Ekstra tildeling*
Nordsamisk	2028000	19	339000	623000	1066000
Lulesamisk	1143000	11	259000	0	884000
Sørsamisk	687000	6	60000	577000	50000
Øvrig	75000	1	0	75000	0
Sum	3933000	37	658 000	1275000	2000000

*Posten ekstra tildeling viser til statsbudsjettets kap. 1429 post 72.2.

Sametinget har i 2012 utarbeidet en standard for utarbeidelse av restaureringsplaner, samt søkerveiledning og en veiledning for den som har mottatt tilskudd.

19 prosjekter fra tidligere år har blitt gjennomført og avrapportert i løpet av året. I et prosjekt har Universitetet i Tromsø registrert 250 nye fangstgroper for villreinfangst i et sammenhengende system på Finnmarksvidda. I tillegg ble det registrert fem skyteskjul som er brukt i forbindelse med jakt. Disse er bygd av stein og jord. Det er også registrert 23 årran (ildsteder/teltboplasser) som kan kobles direkte til eldre tiders samisk bruk av det aktuelle området. Utgravninger og radiologisk datering av trekull viser at ildstedene/boplassene har vært brukt innenfor perioden 1020 – 1770 e.Kr. Prosjektet s resultater viser på en sammenhengende samisk bruk av det aktuelle området under lang tid.

Ytterligere et prosjekt som ble det rapportert på ved slutten av året kunne vise på en utstrakt samisk bruk av Saltfjellet og Lønsdalen med registreringer av over 350 kulturminner hvorav den største delen innefattet årran og stållofter. Registreringene skal legges til ytterligere ca 300 registreringer som ble gjort i 2010.

Norsk Villreinsenter har i år startet opp et prosjekt som omhandler tradisjoner knyttet til samisk bruk og bosetning fra Filefjell til Setesdal. Dette gjennom blant annet midler fra Sametinget. Dette prosjektet skal følges opp videre, og man kommer tilbake med en redegjørelse av resultatene. Forhåpentligvis vil dette gi gode resultater og ny dokumentasjon på eldre tiders samisk bruk av disse områdene.

På Kåsmosletta i Skjerstad, Bodø kommune ligger tre samiske gårder med et fint utvalg av automatisk fredete samiske hus. Dette er hus som ligger lett synlige ved Rv 812 og inngår i formidlingstiltak knyttet til Fotefar mot nord og andre kulturformidlingstiltak. På gården Kåsmovollen er boligen ferdigstillet i år mens vedsjåen på Kåsno har fått midler og startet opp restaureringsarbeidet i 2012. Restaureringen av disse bygningene kommer i tillegg til to fjøs på gårdene som har vært restaurert tidligere.

Næring

Sametingets hovedmål for næringsutvikling er å skape et sterkt og allsidig næringsliv, et næringsliv som bygger på og tar hensyn til samisk kultur, natur og miljø, og å skape et næringsliv som danner grunnlag for livskraftige lokalsamfunn der mennesker ønsker å bo.

For å nå hovedmålet valgte Sametinget å prioritere på fem innsatsområder i 2012. Disse er Rammebetingelser i primærnæringene, Attraktive lokalsamfunn, Kultur næringer, og Innovasjon, forskning og verdiskaping, samt Kompetanseheving og nyskaping.

Sametingets virkemidler til næringsutvikling hadde i 2012 en budsjetttramme på kr 37 626 000.

Sametingets innsats for næringsutvikling konsentreres hovedsakelig til Virkeområdet for tilskudd til næringsutvikling, også kalt STN-området. Området ble utvidet med 5 nye kommuner i 2012 og består nå av 21 kommuner der hele kommunen er med og 10 kommuner der deler er med. Næringsaktører og bedrifter i alle disse kommunene kan søke tilskuddsmidler til næringsformål fra Sametinget. Ved å oppta de nye kommunene i STN-området ønsket Sametinget å bidra til næringsutvikling i flere samiske områder, i samsvar med Sametingets politiske hovedmål for næringsutviklingen.

Sametinget følger nærings- og samfunnsutviklingen i det samiske området tett gjennom årlige analyser. Telemarksforskning har i 2012 stått for arbeidet. De seneste tallene viser at området samlet sett har hatt befolkningsvekst. Det er hovedsakelig innvandring som gjør at befolkningen øker. Det er en vekst i antall arbeidsplasser, særlig i Finnmark. Når det gjelder næringsstrukturen i STN-området,

så er det store forskjeller mellom kommunene. Enkelte kommuner er svært robuste, mens andre er avhengige av hjørnesteinsbedrifter. De eksisterende bedriftene i det samiske området opplever vekst og lønnsomhet. Samtidig er det lav etableringshyppighet i mange av kommunene.

Primærnæringer

Marine næringer

Sametinget har arbeidet målbevisst med å finne frem til løsninger som bidrar til å sikre retten til fiske for befolkningen i de sjøsamiske områdene. Dette gjelder både arbeidet med en målrettet politikk og forvaltning av økonomiske virkemidler for å sikre lokal bosetting, rekruttering og sysselsetting i kyst- og fjordfisket. Blant annet gjelder dette å få til en sterkere lokal forankring i forvaltning av fiskeressursene, og på virkemiddelsiden prioritere støtte til fartøyinvesteringer og til videreutvikling og modernisering av mottaksanlegg, samt bidra til utvikling og videreforedling av nye produkter innenfor marin virksomhet.

I konsultasjon og gjennom deltakelse i råd og utvalg i har Sametinget fått gjennomslag for en rekke forslag for å bedre rammebetingelsene til fiskere i sjøsamiske områder. I regulering av fiske i 2013 fikk Sametinget høynet tilleggskvoten per båt i STN-området i torskefiskeriene fra 6 tonn i 2012 til 12 tonn i 2013. Sametinget fikk også tilslutning for ikke å innføre ½ kvote for alle som er registrert på blad A i fiskemantallet i forhold til blad B fiskere, slik Norges Fiskarlag sterkt gikk inn for. Sametinget spilte også en avgjørende rolle i spørsmålet om opprettholdelse av eksisterende fjordlinjer og forbud for fiske med fartøy over 15 meter innenfor fjordlinjene.

I reguleringen av sjøpattedyr i 2013, fikk Sametinget i konsultasjon med Fiskeridirektøren gjennomslag for at fangstkompensasjon for fangst av havert skulle være høyere enn for steinkobbe, slik at man gjennom dette fikk økning i fangst av både steinkomme og havert.

For å stå oppført i fiskermanntallet må man vise til en årlig brutto inntekt på minst 50 000 kr. Inntekt fra sjølaksefisket har ikke vært med i inntektsgrunnlaget for optak i fiskermanntallet. I 2012 fikk Sametinget gjennomslag for at disse inntektene kan regnes med. Sametinget mener at dette vil bidra til å modernisere en tradisjonell sjøsamisk næringstilpasning, med fiske i kombinasjon med flere fiskerier og andre næringer.

Sametinget merker at det for tiden hersker stor positivitet med nyrekruttering av både unge og eldre i mange fjorddistrikt. Den generelle oppfatningen er at ekspansjonen skyldes en bedring i fiskernes og innbyggernes rammevilkår til å drive fiske i sjøsamiske områder.

For å bedre lønnsomheten i marine næringer prioriterte Sametinget å bevilge midler til mange investeringstiltak i 2012. Budsjetttrammen til marine næringer var på kr 4 165 000. Stor optimisme og sterkt lokalt engasjement i næringen har resultert i stor søkerpangang om investeringsstøtte, både til fartøyer og til tilrettelegging av mottaks- og landanlegg. Det ble for 2012 innvilget en samlet støtte på til sammen kr 7 785 000 som er et stort overforbruk i forhold til vedtatt budsjetttramme. God ressurstilgang med tilfredsstillende kvoter har bidratt til sterk nyrekruttering av fiskere som vil etablere seg med egne fartøyer. Støtte har i all hovedsak gått til den konvensjonelle kyst- og fjordflåten under 11 meter som kan drive driftsøkonomisk effektivt uten for høye finansutgifter. Den gode ressursituasjonen med økte kvoter koblet med gode inntektsmuligheter i krabbefisket har gitt et driftsgrunnlag som oppmuntrer både til fornyelse og nyinvesteringer i flåteleddet.

I tillegg til fartøyinvesteringer har mange lokalsamfunn og kommuner vist engasjement til opprusting av mottaks- og havneanlegg for å øke kapasiteten for råstoffmottak og servicetjenester overfor fiskeflåten. Sametinget har innvilget støtte til flere tiltak:

I Tana kommune har Sametinget bevilget kr 1 000 000 til servicebygg for fiskere i Torhop og utbedring av kai og flytebrygge på samme sted. Sametinget bevilget også midler til etablering av flytebrygge og bølgedemper på havna i Sjursjøk.

I Nesseby kommune har Sametinget bevilget tilskudd til utbedring av kai og mottaksanlegget i Kløvnes havn i Nesseby kommune, på kr 500 000.

I Porsanger kommune, Smørfjord, har Sametinget bidratt med kr 500 000 til en lenge etterspurt flytemolo for å bedre havneforholdene til mottaksanlegget. Smørfjord som fiskerilokalitet med eneste mottaksanlegg bidrar avgjort til å styrke grunnlaget for marin næringsutvikling i Porsanger kommune.

Sametinget har i arbeidet med havneutbedringsprosjekter hatt en god dialog med både kommuner og Kystverket for å få til et finansielt samarbeid for realisering av prosjektene. Disse tiltakene vil ha stor betydning for leveranser og landligge for den lokale fiskeflåten i kommunene.

Lov om endringer i deltakerloven, havressurslova og finnmarksloven

Sametinget har tatt initiativet til og gjennomført et politisk oppstartsmøte med fiskeriministeren. Vi er nå i gang med den videre konsultasjonsprosessen om forskriftsarbeid i forbindelse med fjordfiskeutvalget for Finnmark (Prop. 70L (2011-2012)). Loven er gjort gjeldende fra 1. januar 2013. Ut fra dette er Fiskeridirektoratet bedt av Fiskeri- og kystdepartementet om å gjennomføre høring på forslag til midlertidig forbud mot fiske for fartøy over 15 meter innenfor fjordlinjene.

Saken om fjordlinjer ble behandlet på Fiskeridirektoratets reguleringsmøte i Bergen i desember 2012. Bakgrunnen for saken er at Stortinget har vedtatt "lov om endringer i deltakerloven, havressurslova og finnmarksloven". Lovendringen baserer seg på regjeringens lovproposisjon om oppfølging av kystfiskeutvalget for Finnmark (Prop. 70L (2011-2012)). Loven er gjort gjeldende fra 1. januar 2013. Ut fra dette er Fiskeridirektoratet bedt av Fiskeri- og kystdepartementet om å gjennomføre høring på forslag til midlertidig forbud mot fiske for fartøy over 15 meter innenfor fjordlinjene.

Sametinget og Fiskeri- og kystdepartementet har før reguleringsmøtet oppnådd enighet om midlertidig å videreføre dagens fjordlinjer inntil Fjordnemnda er opprettet og har tatt stilling til om de midlertidige fjordlinjene skal videreføres og i hvilken form.

Tanaloven

Foreslått endring i Tanaloven ble tatt opp i sammenheng med at Laks- og innlandsfiskeloven ble foreslått endret. Stortingets Energi- og miljøkomité avholdt åpen høring i saken 31.05.2012. Behandlingen av loven resulterte i at saken ble sendt tilbake til regjeringen. Komiteen ønsket innholdsmessig samme resultat, men at Tanaloven skulle bestå som egen lov og ikke som et eget kapittel i finnmarksloven. Sametinget forventer å bli konsultert om et nytt lovutkast fra Miljødepartementet så snart det er klart.

Forhandling med Finland om fisket i Tanaelva

Forhandlingen med Finland om ny overenskomst på grensestrekkingen i Tanavassdraget er igangsatt. Sametinget har oppnevnt én person til den norske forhandlingsdelegasjonen. Det er avholdt to forhandlingsmøter i 2012, og så langt er det forhandlet om overordnede målsetninger og retningslinjer for reguleringer. Det tas sikte på at en ny overenskomst blir gjeldende fra 2015.

Observatørstatus til NASCO

Sametinget har i 2012 fått innvilget observatørstatus til NASCO - The North Atlantic Salmon Conservation Organization.

Fiskereguleringene i elv og sjø for 2012

Arbeidsutvalget for fiskereguleringer i Nord-Troms og Finnmark kom med et forslag til fiskereguleringer i elv og sjø for 2012, samt en langsiktig strategi for reguleringene. Utvalgets forslag til reguleringer fra 2012 innebar en utvidelse av fisketiden for kilenot, spesielt for Nord-Troms. Når det gjelder elvefisket la arbeidsutvalget til grunn fylkesmennenes forslag om å opprettholde beskatningsnivået i de fleste vassdragene. I tillegg foreslo arbeidsutvalget å opprette en arbeidsgruppe

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 166 av 449

for å utrede mer fleksible måter å regulere fisket på, og at det blir igangsatt et prosjekt som skal kartlegger og systematisere tradisjonell kunnskap for bruk i forvaltningen.

Arbeidsutvalgets rapport dannet grunnlaget for konsultasjonen med Direktoratet for naturforvaltning om reguleringer fra 2012. Sametinget ble først konsultert om høringsutkastet av Direktoratet for naturforvaltning ved dokumentutveksling i desember 2011. Reguleringsforslaget som tilsvarte arbeidsutvalgets forslag ble sendt på høring med høringsfrist 20. januar 2012.

Etter konsultasjon mellom Sametinget og Direktoratet for naturforvaltning i mars er det enighet om elvreguleringene og oppfølgingsarbeidet og reguleringene i sjø for 2012 i Nord-Troms, men ikke om reguleringene i sjø i Finnmark. Direktoratet ønsket ikke å gjenutvide fisketiden for kilenotfiske i Finnmark, mens Sametinget ønsket å følge arbeidsutvalgets forslag om en gjenutvidelse i fisketid på en til to dager i de forskjellige regionene. Det ble dermed ikke oppnådd full enighet og saken ble løftet til politisk konsultasjon med Miljøverndepartementet.

Sametingsrådet og Miljøverndepartementet har konsultert om reguleringer fra 2012 og det videre reguleringsarbeidet gjennom fire møter; konsultasjonsmøte 21. mars 2012, møte 13. april, konsultasjonsmøte 26. april 2012 og ved sluttprotokoll 7. mai. Miljøverndepartementet fulgte direktoratets innstilling om ikke å gjenutvide fisketiden i Finnmark med henvisning til Direktoratet for naturforvaltnings innstilling, arbeidsutvalgets anbefalinger og hensynet til Russland, med unntak av regionen i Porsanger som fikk en gjenutvidelse.

Sametingsrådet vektla sterkt enigheten som var fremforhandlet i arbeidsutvalget. Sametinget mente at en enighet måtte gjelde hele arbeidsutvalgets forslag til reguleringer fra 2012 og oppfølgende arbeid, ikke bare til deler av dette slik departementet skisserte. Sametingsrådet ønsket en bærekraftig, kunnskapsbasert lakseforvaltning som legger til rette for lokal forvaltning i elv, som anerkjenner sjølaksefisket som næringsvirksomhet og som opprettholder sjøsamisk kultur.

Sametinget plenumsbehandlet saken og slo fast sjølaksefiskernes rett til å fiske etter laks i sjøen, konstaterte at dagens laksereguleringer er så strenge at sjølaksefiskets eksistensgrunnlag er truet og understreket sterkt behovet for umiddelbare særskilte tiltak i sjølaksefisket. Sametinget ga ikke sin tilslutning til årets reguleringer.

Jordbruk

Sametinget ga innspill til jordbruksforhandlingene for 2012. Hovedinnholdet i innspillet var at lønnsomheten i husdyrholdet måtte økes. Sametinget la også vekt på å sikre rekruttering til jordbruket blant annet ved at unge fikk gratis etableringskvoter for melk og at Sametinget skulle få en større rolle i jordbrukspolitikken.

I avtalen som ble fremforhandlet fikk Sametinget økt overføring på kr 2 000 000 gjennom satsing på arktisk landbruk. Sametinget er derfor med i en arbeidsgruppe som jobber for å sette i verk et større utviklingsprogram, der arktisk landbruk er i fokus. Arktiske produkter forstås som produkter produsert i Nord-Norge. Satsingen er ventet å bidra til økt lønnsomhet i jordbruket, og skal igangsettes i 2013.

Sametinget er invitert til å delta i utformingen av de regionale bygdeutviklingsprogrammene både i Troms og Finnmark. Sametinget ytret ønske om en koordinering av planarbeidene i fylkeskommunen og fylkesmannen i disse to fylkene. Resultatet er at begge planarbeidene sees i sammenheng i Troms, noe som forhåpentligvis vil gi næringen bedre og mer forutsigbare økonomiske rammebetingelser.

Til jordbruksformål var Sametingets budsjetttramme på kr 4 800 000 i 2012, hvorav det ble innvilget støtte til investeringsformål på tilsammen kr 2 380 400. Et underforbruk i denne sammenheng

kommer av store utfordringer med rekruttering til næringa og liten satsing på nye driftsbygninger som krever betydelig kapitalramme for tidsriktige driftsbygninger.

Reindrift

En økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift er avhengig av gode økonomiske rammebetingelser. Sametingets innspill til reindrifftsavtalen 2013/2014 ble behandlet i november 2012. Sametinget har lagt vekt på de økonomiske rammebetingelsene som må forbedres, men også andre forhold som arealsituasjonen, rovvilt, reintallstilpasning, likestilling, rekruttering, helse og markedsarbeid.

I forbindelse med forhandlingene om reindrifftsavtalen for 2012/13 ble det opprettet en arbeidsgruppe for å utrede konsekvenser og tiltak i forbindelse med oppfølging av vedtakene om høyeste reintall. Sametinget deltok i arbeidsgruppen sammen med representanter fra departementene og Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL).

Arbeidsgruppens mandat var å kartlegge omfanget av utøvere som må slutte med reindrift, samt velferdsmessige og samfunnsmessige konsekvenser. Videre hadde gruppen som mandat å gi en oversikt over mulige tiltak innenfor det eksisterende virkemiddelapparatet og vurdere i hvilken grad eksisterende ordninger er tilpasset målgruppen og de mål som er satt for reindriftpolitikken. Arbeidsgruppens rapport ble ferdigstilt i midten av november.

Denne rapporten var blant annet tema da Sametingets plenum i november behandlet en sak om reintallstilpasning i Finnmark. I vedtaket fremkommer det blant annet at Sametinget er opptatt av at prosessene med reintallsreduksjon gjennomføres på en mest mulig skånsom måte overfor reindriftnæringen. Sametinget har stor forståelse for de bekymringene som oppfølging av reintallsvedtakene påfører reindriftsutøverne. Samtidig er Sametinget opptatt av at reindrifta i Finnmark skal være bærekraftig i framtida og en ser behovet for at reintallet tilpasses til et bærekraftig nivå. Sametinget er også opptatt av at det utvikles gode og sterke incentiver for frivillige ordninger som bidrar til reintallsreduksjon.

Konsultasjoner om endringer av reindriftsforvaltningen

Sametinget har hatt konsultasjonsmøte med Landbruks- og matdepartementet og Norske reindriftsamers landsforbund om endringer av reindriftsforvaltningen. Møtet brakte større klarhet i partenes begrunnelser og forståelser for sine interesser, uten at det har vært noen bevegelser mot løsninger det kan etableres enighet om. Konsultasjonene ble ikke ferdigstilt i 2012.

Sametinget var engasjert i å få en slutt på reinpåkjørslene langs Nordlandsbanen i hele 2012. Sametinget har bedt om strakstiltak i form av gjerder slik at reinpåkjørslene blir minimert, og at målet bør være en 0-visjon. Sametinget har bedt om at Samferdselsdepartementet fulgte opp Jernbaneverket under planleggingen av gjerder. Sametinget har også bedt om at det blir satt av øremerkede midler over statsbudsjettet til gjerdebygging langs Nordlandsbanen. Sametinget vil følge opp saken i 2013.

I forbindelse med forhandlingene om Reindrifftsavtalen 2012/2013 ble avtalepartene enige om å utvikle VSP-rein, og etablere et nytt program som er gitt navnet Reinprogrammet. Innovasjon Norge Finnmark skal administrere programmet. Sametingets representant i styringsgruppen er Mariann Wollmann Magga. Sametinget vil jobbe for at Reinprogrammet oppnår sitt hovedmål som er å oppnå mer verdiskaping innen produksjon, kommersialisering og salg av reinkjøtt og biprodukter av rein. Sametinget er også opptatt av programmet tilpasses andre virkemidler og andre satsingsområder innenfor reindriften, for å gi best mulig økonomiske rammebetingelser for næringa.

- Sametinget mener at utvikling av tilleggsnæring i reindrifta vil bidra til økt lønnsomhet. Sametinget mottar årlig kr 2 000 000 over reindrifftsavtalen til binæring i reindrifta. Sametinget

satte i 2012 av kr 1 000 000 mill av rammen til utvikling av duodjinæringen og kr 1 000 000 til utvikling av annen binæring. I 2012 fikk Sametinget inn svært få søknader til binæring utenom duodji, og ingen støtte ble bevilget. Årsaken til få søkere kan både være at ordningen var ny av 2012 og dermed lite kjent. En annen, og sannsynlig viktigere årsak, er at andre virkemiddelaktører, som VSP rein (nå reinprogrammet), ga bedre finansiering. Erfaringen vil Sametinget ta med i det videre arbeidet med tilpasningen av virkemiddelordninger overfor reindrifta.

Konsultasjon om ny jordskiftelov

Det har vært gjennomført tre konsultasjonsmøter mellom Landbruks- og matdepartementet, Sametinget og Norske reindriftsamers landsforbund om ny jordskiftelov. Sametinget har hatt et godt samarbeid med Norske reindriftsamers landsforbund i konsultasjonene. Hovedformålet med en ny jordskiftelov er å gi en moderne og mer forståelig lov for de som skal bruke den. Forslagene innebærer også visse endringer av reindriftsloven.

Konsultasjonene har berørt tre hovedproblemstillinger for reindrifta. Disse er:

Det gis lovbestemmelser om at bruksregler, inkludert reintall, kan avgjøres av jordskifteretten. For Sametinget er det viktig at slike bestemmelser er utformet på en måte som gjør at en faktisk bruk av jordskifteretten er like lett tilgjengelig for reindrifta som andre.

Det gis lovbestemmelser om intern rettsutredning i reindrifta, det vil si at rettighetene til bruk av områder mellom siddaer og distrikt kan avklares ved bruk av jordskifteretten.

Det fattes beslutninger om strukturering/organisering og kompetanshevingstiltak av

Jordskiftedomstolen, slik at samenes rett til kultur med vern av samiske sedvaner og tradisjoner sikres.

Sametinget mener det er av avgjørende betydning at disse tre hovedproblemstillingene vurderes samlet og helhetlig. Uten en slik vurdering er det Sametingets syn at reindriften vil stå i stor fare for ikke å få tilgang på jordskiftedomstolen på linje med grunneiere og andre rettighetshavere, noe som ikke vil være i samsvar med de statlige forpliktelser som følger av FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkelene 14 (lik tilgang til domstoler), 26 (ikke-diskriminering) og 27 (rett til kultur). Saken er ikke avsluttet enda.

Rekruttering og bedre kjønnsbalanse

- For å bidra til god rekruttering til primærnæringene og bedre kjønnsbalanse har Sametinget spilt inn forslag til ulike tiltak i både jordbruks- og reindriftsforhandlingene. Sametinget har også innrettet virkemidlene til kvotekjøp inn mot nyetablerere i jordbruket.

Rovviltpolitikk

Sametinget har avholdt seminar om rovvilt i mars 2012. Hovedmålgruppen for seminaret var Sametingets oppnevnte i de regionale rovviltnemndene, men det deltok også fra andre rovviltinteresserte. Hensikten med seminaret var å øke kunnskapen om rovviltforvaltning og rovviltpolitikk i samiske områder. Totalt deltok det 44 deltakere. Temaer som ble berørt var blant annet rovviltforliket, belastninger reindriftsutøvere har ved tap av rein til rovvilt, urfolksrett i rovviltpolitikken og Sametingets rolle i rovviltforvaltningen.

Sametinget har avgitt flere uttalelser om rovvilt blant annet om endringer i erstatningsordninger for husdyr og tamrein. Sametinget har konsultert om hvor reduksjon i bjørnestammen i landet skulle skje.

Rovviltprosjektet Leve i naturen ble avsluttet i 2012. Sametinget finansierte deler av det tre-årige prosjektet, som var avgrenset til Troms og Finnmark. Hensikten var blant annet å kontrollere utbredelse av rovvilt, uttak av skadedyr, og redusere tap av sau og rein på beite. I sluttrapporten går det fram at det har vært en økning i antall erstattede rein i reindriftnæringen i Troms og Finnmark siden 2009. I saueholdet i Finnmark var det en liten nedgang i antall erstattede sau, men samtidig gikk antall sau sluppet ut på beite ned i samme perioden. I Troms var det nedgang i antall erstattede sau i

perioden. I sluttrapporten er det konkludert med at en rekke delmål er nådd, men at det er vanskelig å vurdere om hovedmålet om redusert konfliktnivå er nådd. Prosjektet konkluderer også med at det har klart å regulere rovviltbestandene i prosjektperioden.

Sametingene i Norge, Sverige og Finland har oppnevnt hvert sitt medlem til en komité som skal utforme en felles rovdyrpolitikk og foreslå regler for forvaltningen. Komiteen har foreløpig ikke konstituert seg.

Attraktive lokalsamfunn

For å oppnå gode rammebetingelser til et variert næringsliv, er det viktig at virkemiddelaktørene i det samiske området samarbeider. I Stortingsmeldinga om Innovasjon Norge og SIVA "Verktøy for vekst" som ble offentliggjort i april 2012, sier regjeringen at "Vellykkede næringsetableringer som bygger på samisk kultur, språk og tradisjoner vil bidra til et styrket samisk samfunnsnivå og økt mangfold i norsk næringsliv". Det refereres til SIVAs engasjement i samiske områder, spesielt kultur- og opplevelsesnæringen. Sametingets næringsmelding er også beskrevet. Regjeringen ba i meldingen om at Innovasjon Norge tar initiativ til å fornye samarbeidsavtalen med Sametinget. Dette har Innovasjon Norge og Sametinget fulgt opp i 2012. Samarbeidsavtalen skal bidra til mer samkjørt virkemiddelstyring som vil gi et godt tilbud til etablerere og bedrifter som vil utvikle sin virksomhet.

Sametinget bevilget i 2012 midler til bedrifter og etablerere innenfor tjeneste, service- og småindustri. Sametinget prioriterte å bevilge de bedriftsrettede midlene til produktutvikling og investeringer som bidro til betydelig grad av bedriftsutvikling. Av budsjettammen på kr 6 447 000 var det et forbruk på kr 4 459 500. Sametinget mener at disse midlene bidrar til å gi bedriftene incentiver til utvikling, og dermed til at næringslivet totalt sett blir mer variert og robust.

Kulturnæringer

I arbeidet med å oppnå lønnsomme kulturnæringsbedrifter, besluttet Sametinget i 2012 å få utført en analyse av kulturnæringsutviklingen i samisk område. Det viser seg at veksten i samisk område er sterkere enn andre områder. Sametinget ønsker å utvikle politikken overfor vekst i kulturnæringene, og besluttet i 2012 å sette i gang et prosjekt i egen regi for å oppnå dette. Sametinget forventer at man får i gang en større satsing på kulturnærings i 2013.

Duodji

Sametinget forhandler årlig med duodjiorganisasjonene Duojariid Ealáhussearvi og Sámiid Duodji om en næringsavtale for duodji. Målet med avtalen er å utvikle en næringsrettet duodji med økt lønnsomhet og omsetning av egen produserte varer. Forhandlingene om avtale for 2013 ble avsluttet i september 2012. Kravet fra duodjiorganisasjonene var på 14,6 millioner kroner, og partene ble enige om en ramme på 9,4 millioner kroner. Nærings- og kulturkomiteen la inn en merknad om at ved eventuelle endringer i driftstilskuddsordningen bør man se på hvordan prioritere ordninger for nyetablere i en fase på 3-5 år. Komiteen ville også løfte kompetansen innenfor markedsføring og salg og styrke veiledningen innenfor duodjinnæringen.

I mars 2012 gjennomførte Sametinget kontroll av driftstilskuddsordningen. 21 duodjiutøvere ble kontrollert, og de fleste hadde mangler i forhold til at regnskapsreglene ikke ble fulgt. Konklusjonen fra kontrollen var at det ble avdekket til dels grove misligheter omkring regnskapsføringen og manglende dokumentasjon på inntekter og kostnader. Videre at kvaliteten på bokføringen og generell forståelse av krav til regnskapsførsel var meget kritikkverdig. Ved søknadsomgangen i oktober har Sametinget registrert at dokumentasjon og regnskap er blitt noe bedre, men Sametinget har fortsatt utfordringer blant annet med å kontrollere om det er egen produsert duodji som selges, ektefeller som driver med duodji hvor begge får driftstilskudd, og salg mellom nærstående slektninger.

- Etter denne kontrollen bevilget Sametinget i 2012 tilskudd til duodjiorganisasjonene slik at de kan tilby regnskapskurs til duodjiutøvere. Hensikten er å informere duodjiutøverne om hvilke krav skattemyndighetene stiller til å drive med selvstendig virksomhet og hvilke økonomiske forpliktelser slik virksomhet medfører.
- Sametinget har finansiert et stort merkevareprosjekt der målet er å lage en langsiktig plan for hvordan bygge en sterk merkevare for duodji og hvordan dette skal driftes. Duojáriid ealáhussearvi og Sámiid Duodji er ansvarlig for gjennomføringen.
- Sametinget har også finansiert et kompetansehevingsprosjekt innen produksjon, markedsføring og salg som er beregnet for duodjiutøvere. Duojáriid ealáhussearvi og Sámiid Duodji har engasjert Sámi allaskuvla til å gjennomføre prosjektet.
- Sametinget har tidligere etablert en fast lærlingordning i duodji. Hensikten med ordningen er å sikre rekruttering av unge til duodjinæringen. I 2012 var 12 lærlinger i lære blant annet hos etablerte duodjiutøvere.

Prosjektet Utvikling av duodje som næring i lulesamisk område er ett-årig prosjekt som Sametinget og Nordland fylkeskommune har finansiert. Styringsgruppa for prosjektet har utarbeidet en arbeidsplan for 2012. Planen viser en rekke aktiviteter der noen allerede er gjennomført. Det er engasjert en prosjektleder i 40 % stilling som har ansvaret for å sette i gang tiltakene i arbeidsplanen.

- Sametinget ga kr 1 000 000 til Duodjeinstituttet slik at det kunne etableres to halve veilederstillinger i Midt- og Øst-Finnmark for ett år. Dette var mulig siden forbruket i duodjiavtalen var mindre enn den avtalte rammen.

Opplevelsesturisme

I 2012 ble prosjektet og storsatsingen Samisk reiseliv satt i gang. Det treårige prosjektet ble initiert av Origo Nord, som har prosjektledelsen. Sametinget, Innovasjon Norge og de tre nordnorske fylkeskommunene har finansiert prosjektet som har over 20 deltakende bedrifter. Sametinget mener dette prosjektet vil bidra til utvikling av en autentisk reiselivsnæring, basert på samiske tradisjoner og kultur.

Innovasjon, forskning og verdiskaping

Gjennom verdiskapingsprogrammet for kombinasjonsnæringer og Samisk reiseliv prioriterte Sametinget å støtte tiltak som ville gi videreføring av utmarksprodukter og annen mat, samt kompetanseheving om høsting, produksjon og salg av utmarksprodukter. Sametinget opplevde i 2012 at det dessverre er liten aktivitet blant utmarksutøvere, og dermed få søknader til virkemiddelordningen.

For å oppnå økt nyskaping vekst og fornying har Sametinget styrket samarbeidet med VRI Finnmark i 2012. VRI står for virkemidler for regional FoU og innovasjon, og er et regionalt program finansiert av Forskningsrådet, Finnmark fylkekommune og Innovasjon Norge Finnmark. VRI Finnmark er sentrale i flere interessante prosesser i Finnmark. VRI Finnmark tilrettelegger for Foresight Finnmark (scenarioutvikling) og er sentral i tilrettelegging for å bedre entreprenørskap og etablereroppfølging, herunder næringshagesatsingen og Inkubator Nord. Partene har et felles mål om å stimulere til økt vekst i Finnmark, og vil sammen se på hvilken måte utviklingsmiljøene kan bidra i denne sammenhengen.

Kompetanseheving og nyetableringer

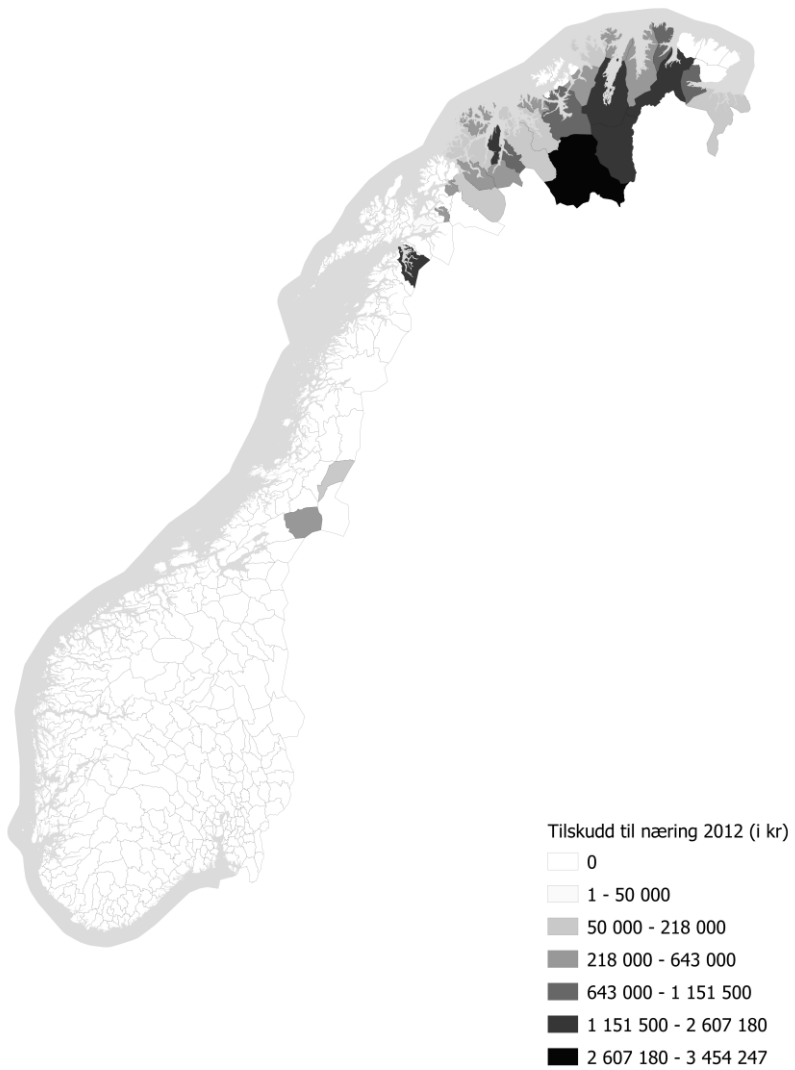
Sametinget har prioritert oppfølging av etablerte bedrifter i 2012 og utlyste dermed konkurranse om å utføre oppfølging av etablerte bedrifter i Nord-Troms og Finnmark. Satsingen er en del av

Verdiskapingsprogram for næringskombinasjoner og Samisk reiseliv. PriceWaterhouse Coopers fikk i oppdrag å utføre oppfølgingsprogrammet som er ventet å være ferdig i 2013.

Sametinget bevilget i 2012 etablererstipend til etablerere. Av budsjettammen på kr 900 000, ble kr 600 000 bevilget til formålet. Sett i sammenheng med lav etableringshyppighet i samisk samfunn, så er etablererstipend for å oppmuntre til nyetableringer en praksis som Sametinget vil fortsette med.

Sametinget bevilget i 2012 kr 100 000 kroner til Ungt entreprenørskap. Disse midlene bevilget Sametinget for at elever i målgruppen skal utfordres til å etablere ungdomsbedrifter basert på forretningsideer med samisk innhold, for eksempel at samisk kultur, språk eller tradisjoner er en del av forretningsideen. Elevbedriftene må selv definere det samiske innholdet.

Kartet under viser en kommunevis fordeling av de søkerbaserte næringstilskuddene i 2012.

Regionalutvikling

Sametinget arbeider med å legge forholdene til rette slik at det samiske folk selv, og på egne premisser skal ha mulighet til å utvikle sine samfunn, sitt språk og kultur på best mulig måte. Dette er et ansvar som Sametinget verken skal, kan eller vil bære alene.

Sametingets hovedmål for regionalutvikling er et aktivt og målrettet samarbeid med lokale og regionale myndigheter for å styrke og utvikle samisk kultur, språk og samfunnsliv.

I 2012 har Sametinget jobbet aktivt med regionalutvikling på flere areaner. Sametinget la frem en redegjørelse om regionalutvikling for Sametingets plenum i juni. I redegjørelsen ble det redegjort for problemstillinger knyttet til det samiske perspektivet i distrikts- og regionalpolitikk, og hvordan Sametinget kan jobbe for de grunnleggende rettighetene og behovene til unge samer som flytter til byene, samtidig som vi vil jobbe for vekst og utvikling i tradisjonelle samiske områder.

Samarbeidsavtalene med fylkeskommunene et viktig redskap for å styrke og utvikle samisk kultur, språk og samfunnsliv. Sametinget har samarbeidsavtaler med fylkeskommunene fra Hedmark og nordover. Gjennom samarbeidsavtalene avtales det ansvaret regionale myndigheter har når det gjelder samisk språk, kultur og samfunnsutvikling. Det er kommet mange gode resultater av dette samarbeidet.

Likevel mener Sametinget at samarbeidet med fylkeskommunene bør være mer målrettet og at partene bør ha større oppmerksomhet på det politiske samarbeidet. I samarbeid med de ulike fylkeskommunene ønsker derfor Sametinget en grundig gjennomgang av alle samarbeidsavtalene, med en påfølgende revidering av avtaletekstene. Dette arbeidet startet Sametinget med i 2012 gjennom å fornye samarbeidsavtalen med Finnmark fylkeskommune. Dette arbeidet resulterte i at Finnmark fylkesting vedtok den fornyede avtalen i 2012. Sametinget vil vedta avtalen i Sametingets første plenumssamling i 2013.

Det overordnede formål med avtalen er å bidra til en positiv utvikling i Finnmark med særlig vekt på å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk, næringsliv og øvrig samisk samfunnsliv i fylket. Avtalen peker ut hvilke områder som Sametinget og Finnmark fylkeskommune vil jobbe med i fellesskap innen områdene: Attraktive lokalsamfunn, Næringsutvikling, Utdanning og opplæring, Arealforvaltning, Nordområdepolitikk, Samisk språk, Kultur, Folkehelse og Kulturminneforvaltning. Den fireårige samarbeidsavtalen skal følges opp med årlige handlingsplaner.

Sametinget satser på en aktiv virkemiddelbruk til tilretteleggende tiltak der fylkeskommunene og andre viktige regionale aktører er med. I 2012 bevilget Sametinget rett i underkant av 5,6 mill kr til regionale utviklingsprosjekter innenfor både språk, næring og kultur.

Samisk samarbeid og internasjonalt arbeid

Sametinget forvalter prinsipielle standpunkt og interesser som fremmes og forsvares på den internasjonale arena. Det er viktig at urfolksdimensjonen i nasjonale og internasjonale fora blir ivaretatt, og at saker som har betydning for urfolk blir fremmet både nasjonalt og internasjonalt. Det grenseoverskridende arbeidet retter seg blant annet mot nasjonale og internasjonale fora og arenaer som angår FN, nordområdepolitikk, Samisk parlamentarisk råd, barentssamarbeidet, nordisk samarbeid, arktisk samarbeid, Interreg og EU.

Samisk samarbeid og internasjonalt arbeid

Sametingets målsetting for vårt internasjonale engasjement er at urfolk skal få mulighet til å bestemme over egen utvikling og til å ivareta egne interesser internasjonalt. Vi ønsker et utstrakt samarbeid mellom samene over landegrensene. Samtidig skal Sametinget være en selvstendig aktør i samspill

med andre i det internasjonale arbeidet. Sametinget arbeider også for at den internasjonale rettsutviklingen for urfolk bedres.

For å nå disse målene retter Sametinget sitt internasjonale arbeid mot nasjonale og internasjonale fora og arenaer som angår FN, nordområdepolitikk, Samisk parlamentarisk råd, Barentssamarbeidet, nordisk samarbeid, arktisk samarbeid, Interreg og den nordlige dimensjon (EU).

Møter med sentrale myndigheter

Sametinget har to politiske kontaktmøter med Utenriksdepartementet i året. Møtene omhandler Sametingets internasjonale arbeid og koordinering med departementene i den sammenheng. Saker som er tatt opp har i hovedsak vært knyttet opp mot nordområdepolitikken, herunder næringsutvikling og mineralutvinning i samiske områder, Barentssamarbeidet, Arktisk Råd, og menneskerettighetsspørsmål og urfolkssaker i FN.

Samordningsforum mellom utenriksministeren, sametingspresidenten og de 3 nordnorske fylkeskommunene avholdes jevnlig. Formålet med Samordningsforumet er å styrke kontakten og informasjonsutvekslingen mellom Regjering og regionale myndigheter om nordområdepolitikken.

Barentssamarbeidet

Sametinget har i 2012 gitt tilskudd på kr 250 000 til Barents urfolkskontor i Lovozero. Kontoret er i 2012 flyttet til Murmansk. Kontoret ble etablert i 2003, og finansieres av Sametinget i Norge og administreres av Barentssekretariatet. Kontoret skal bl.a. bistå leder i Arbeidsgruppen for urfolk, og være et knutepunkt for de samarbeidende aktører i Barentssamarbeidet.

Samisk parlamentarisk råd (SPR)

Samisk parlamentarisk råd (SPR) er et parlamentarisk samarbeidsorgan mellom sametingene i Finland, Norge og Sverige. Samiske organisasjoner i Russland er permanente deltakere i rådet. SPR skal ivareta samenes interesser på tvers av landegrensene og er den samiske stemmen internasjonalt.

Sametinget i Norge har i 2012 hatt ledervervet og sekretariatsansvaret i Samisk parlamentarisk råd. Samisk parlamentarisk råds handlingsplan for perioden 2011 – 2013 legger føringer for styrets arbeid. Handlingsplanen fremhever åtte virksomhetsråder: samisk språk, opplæring/utdanning, samisk ungdom - organisering og innflytelse, samisk universitet, likestilling, nordisk samekonvensjon, ressursutnyttelse og miljø og Samisk parlamentarisk råds internasjonale engasjement. I tillegg har målet vært å styrke samarbeidet og rammebetingelsene i SPR, deriblant gjennomgang av samarbeidsavtalen mellom sametingene om SPR-samarbeidet. I 2012 er det avholdt 5 styremøter.

Samisk parlamentarisk råd har i løpet av 2012 vært representert på seminarer, konferanser og møter hvor urfolkspolitiske spørsmål har vært på dagsordenen. Slike møteplasser er viktige i realisering om samarbeid over landegrensene. Samisk parlamentarisk råd oppnevner medlemmer til internasjonale samarbeidsorganer, blant annet en representant til Den permanente arktiske parlamentarikerkomité, Barentssamarbeidets Regionråd og tre medlemmer til Arbeidsgruppen for urfolk i Barentssamarbeidet. Sametingene har observatørstatus i Nordisk Råd. Sametingspresident Egil Olli har i 2012 representert Samisk parlamentarisk råd i dette arbeidet. SPR deltar som observatør i WIPO, mellomstatlige komité på intellektuell eiendom, genetiske ressurser, tradisjonell og tradisjonelle kulturelle uttrykk.

I forbindelse med sitt besøk i Finland, inviterte EUs høyrepresentant for utenriksaker og sikkerhetspolitikk og visepresident for Europakommisjonen, Catherine Ashton, representanter for Samisk parlamentarisk råd til samtaler i Rovaniemi. SPR deltok med tre representanter. Møtet drøftet blant annet arktiske spørsmål, reindriftsspørsmål og språk, samt Interreg-program for neste periode og regional utvikling som gjelder den samiske region. SPRs representanter informerte om FNs

urfolkskonferanse i 2014 og om den forberedende urfolkskonferansen som skal avholdes i Alta i juni 2013.

Sametingets delegasjon til Samisk parlamentarisk råd deltok på Barents urfolkskongress som ble avholdt i Kirkenes. 70 representanter for nenetserne, samene og vepserne i Barentsregionen møttes der for å diskutere urfolks deltakelse i Barentssamarbeidet og prioriteringer for arbeidet videre. Kongressen vedtok en resolusjon og ny handlingsplan for urfolk i Barentssamarbeidet. I forkant av kongressen ble det avholdt en konferanse med tema: "Indigenous peoples, Business & Environment 2012". Arbeidsgruppen for urfolk i Barentssamarbeidet var arrangør for kongressen og konferansen.

Sametingets delegasjon til Samisk parlamentarisk råd deltok på Kirkeneskonferansen, som tok opp følgende saker: Den politiske utviklingen av nordområdene, energiutvikling, industriutvikling, Barentsregionen mot 2030 og samfunnsbygging i nordområdene.

Styret i Samisk parlamentarisk råd har oppnevnt nye medlemmer til bedømmingskomiteen for Gollegiella - Nordisk Samisk språkpris. Språkprisen ble i 2012 tildelt for femte gang. Prisen gikk til Divvun og Giellatekno ved Universitetet i Tromsø, og Aleksandra Andrejevna Antonova og Nina Jeliseevna Afanasjeva, som jobber med kildinsamisk.

Nordisk samisk likestillingspris deles ut av SPR hvert femte år. I 2012 ble prisen delt ut for andre gang. Formålet med prisen er å stimulere til økt innsats i arbeidet med å fremme likestilling og likeverd mellom menn og kvinner på tvers av landegrensene i de samiske samfunn. Prisen gikk til Sámi

NissonForum for deres arbeid med kjønnslikestilling og kvinners rettigheter i samiske samfunn gjennom nesten 20 år.

SPR har igangsatt et språksamarbeid i 2012, og etablert et nordisk samisk språkfaglig senter. Senteret har beslutningsmyndighet i saker som gjelder samisk språksamarbeid.

FNs verdenskonferanse om urfolk 2014 (verdenskonferansen)

FNs generalforsamling vedtok i 2010 å avholde et høynivå plenums møte under navnet "FNs verdenskonferanse om urfolk i 2014". Urfolk ønsker å delta i prosessene mot verdenskonferansen og å påvirke både prosessen, innholdet og selve utfallet av verdenskonferansen.

Under FNs permanente forum for urfolkssaker i 2011 inviterte Sametinget verdens urfolk til en internasjonal forberedende urfolkskonferanse i Alta i juni 2013 (Alta 2013). Sametinget fremla dette som et forslag til strategi for hvordan urfolk kan forberede seg mot verdenskonferansen. Alta 2013 er nå en etablert del av forberedelsesprosessen mot FNs verdenskonferanse om urfolk i 2014.

FNs generalforsamlings president oppnevnte i april 2012 urfolkens medtilrettelegger og Mexicos FN-ambassadør til, på FN-presidentens vegne, å gjennomføre konsultasjoner med FNs medlemsstater og urfolk om gjennomføringen av FNs verdenskonferanse om urfolk i 2014.

København-resolusjonen

København-møtet ble avholdt i januar 2012 i København. Urfolk fra alle 7 urfolksregionene deltok, samt medlemmer fra FNs permanente forum for urfolkssaker, FNs ekspertmekanisme for urfolksrettigheter og FNs spesialrapportør om urfolksrettigheter. Møtet vedtok en resolusjonstekst, som er kjent som København-resolusjonen.

Resolusjonen besluttet å oppnevne SPRs representant, John Bernhard Henriksen, som urfolkens medtilrettelegger i verdenskonferanseprosessen. Resolusjonen besluttet å etablere en global koordineringsgruppe (GCG) med ni medlemmer fra henholdsvis alle sju FNs urfolksregioner og med en representant for urfolkskvinner og en for urfolksungdom. Resolusjonen stadfester (igjen)

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 176 av 449

prinsippet om at urfolksdelegasjoner må oppnå en rettferdig akkreditering til både verdenskonferansen samt alle relevante forberedelsesmøter.

Videre fastslår resolusjonen at urfolks regjerende institusjoner, inklusiv nasjoner, råd, parlamenter og regjeringer, inklusiv tradisjonelle regjeringer, skal anerkjennes som regjeringer og akkrediteres på lik linje med statene. Resolusjonen stadfester at der urfolk beslutter å gjennomføre lokale, nasjonale, regionale eller internasjonale forberedelsesprosesser mot verdenskonferansen, så skal disse møtene offisielt anerkjennes som del av forberedelsesprosessen mot verdenskonferansen. Resolusjonen oppfordrer også statene og FN-organer om å besørge finansiering for fullstendig og effektiv urfolksdeltakelse ved verdenskonferansen, og også vise tilstrekkelig hensyn til forberedelsesprosessene.

Allsamisk møte

På allsamisk møte i Inari, Finland i juni 2012 ble Inarierklæringen vedtatt. Den inneholder prioriteringer som samiske institusjoner og organisasjoner skal fremme mot verdenskonferansen. Inarierklæringen oppfordrer til et handlingsrettet utfall fra verdenskonferansen, med fullstendig og effektiv implementering av urfolksrettighetene. Videre fremmer den forskjellige konstruktive tiltak som vil sikre implementeringen av urfolks rett til selvbestemmelse, territorier, land, vann, ressurser og tradisjonelle levemåter. Inarierklæringen foreslår at man innfører en valgfri protokoll til FN's erklæring om urfolksrettigheter, samt ytterligere andre gjennomførbare tiltak for å sikre implementeringen av urfolksrettighetene. Andre viktige områder som er inntatt i erklæringen, er urfolks barns og unges rettigheter, ivaretagelse av urfolksspråk og tilrettelegging for akademiske institusjoner. Inarierklæringen omhandler også råstoffindustrien, tradisjonell kunnskap, tradisjonelle kulturelle uttrykksformer, genetiske ressurser, helse, grenseoverskridende rettigheter og bruken av urfolksrettigheter innenfor FN-systemet.

Den arktiske regions forberedelsesmøte i Nuuk

Den arktiske region holdt sitt forberedelsesmøte mot FN's verdenskonferanse om urfolk i oktober 2012. Fra samisk side deltok representanter fra Samerådet og Samisk parlamentarisk råd, og fra inuittisk side deltok representanter fra Grønlands selvstyre og Inuit Circumpolar Council. Møtet resulterte i Nuuk Arktiske erklæring mot FN's verdenskonferanse om urfolk i 2014. Erklæringen tar opp temaer som urfolks selvbestemmelsesrett; rett til land, vann, ressurser og tradisjonelle levemåter. Erklæringen fremmer forslag om en tilleggsprotokoll til FN's urfolkserklæring med sikte på å styrke gjennomføring av urfolks rett til selvbestemmelse og retten til land og naturressurser; tiltak for å styrke gjennomføringen av urfolksrettighetene; kultur, språk, utdanning og helse; urfolks grenseoverskridende rettigheter, samt forslag om tiltak for å styrke FN's arbeid med urfolksrettigheter. Nuuk Arktiske erklæring bygger en god del av sitt innhold på Inarierklæringen.

Arktisk region var den første av alle sju FN-regionene til å avvikle sitt forberedelsesmøte mot verdenskonferansen 2014.

Ekspertmekanismen for urfolksrettigheter (EMRIP)

Sametinget deltok på EMRIPs 5. sesjon i 2012. Vi holdt innlegg til temaene om verdenskonferansen, oppfølging av EMRIPs tidligere studier og om urfolkserklæringa. Sametinget har i etterkant av sesjonen jobbet med å få inn flere av EMRIPs anbefalinger i Menneskerettighetsrådets resolusjon om menneskerettigheter og urfolksrettigheter.

Menneskerettighetsrådets 21. sesjon - urfolksrettigheter

Sametinget deltok på menneskerettighetsrådets 21. sesjon i september 2012 under temaene som berørte urfolksrettighetene. Sametinget bidro i forhandlingene og fikk på den måten influert innholdet i FN-resolusjonen. Sametinget fikk gjennomslag for en del av innspillene, og i hovedsak de som omhandlet anbefalingene fra rapporten til FN's ekspertmekanisme for urfolksrettigheter. Sametinget oppnådde ikke støtte innenfor den norske delegasjon om å endre på tekstinnholdet i Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

utkastet til FN-resolusjonen som omhandlet urfolks rett til konsultativ status innenfor FN-systemet. Det er egen artikkel i FN resolusjonen som oppfordrer statene til å fortsette å fremme urfolks deltakelse under forberedelser mot verdenskonferansen, og også til å støtte urfolksdeltakelse gjennom tekniske og finansielle bidrag.

Reinbeitekonvensjonen

Sametingets målsetning i arbeidet med norsk-svensk reinbeitekonvensjon er å bidra til ei grenseoverskridende reindrift som er økonomisk, økologisk og bærekraftig for berørte næringsutøvere. Den grenseoverskridende reindrift mellom Norge og Sverige har lange historiske tradisjoner, og arbeidet med ny konvensjon må skje med respekt for sedvane og opparbeidede rettigheter til reindrift.

Sametinget i Norge har, sammen med Sametinget i Sverige, Norske reindriftssamers landsforbund og Svenske samers riksforbund, fått i oppdrag å arbeide videre for å komme til enighet om en ny norsk-svensk reinbeitekonvensjon. Dette arbeidet skal være ferdigstilt innen september 2013. Sametinget i Norge leder prosessen.

I arbeidet med norsk-svensk reinbeitekonvensjon, har det vært viktig å ha god dialog med de berørte reinbeitedistrikt og samebyer og ha en åpen og inkluderende prosess.

Nordisk samekonvensjon

Ekspertgruppens utkast til samekonvensjon ble avgitt i oktober 2005. Sametingets plenum støttet dette forslaget og la til grunn at en løsning må ivareta minstestandardene i ekspertgruppens utkast. Siden dette har FN vedtatt erklæringen om urfolks rettigheter (urfolkserklæringen), og Regjeringen i Norge har, etter avtale med Sametinget, fastsatt prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget. Sametinget er representert i Norges forhandlingsdelegasjon, og det skal fortløpende konsulteres om Norges posisjoner. De internasjonale forhandlingene begynte i 2011 og er ment å vare i opptil fem år.

I de internasjonale forhandlingene har det vært lagt opp til to runder med gjennomlesninger av ekspertgruppens utkast til samekonvensjon. Første gjennomlesning av konvensjonsteksten er gjennomført i løpet av 2012. Gjennomlesingen har identifisert artikler partene har vanskeligheter med å godta. Neste trinn i forhandlingsprosessen er å gå nærmere inn i innholdet i konvensjonsteksten.

Likestilling

Likestilling og likeverd ligger til grunn for Sametingets virksomhet. Sametinget arbeider derfor for å fremme likestilling og likeverd uavhengig av kjønn, etnisitet og seksuell legning. Likestilling berører alle samfunnsområder og skal være en integrert del av Sametingets arbeid. Til grunn for Sametingets arbeid med likestilling er vår egen handlingsplan for likestilling for perioden 2009-2013.

Handlingsplanens virkeperiode begynner å nærme seg slutten. Sametingsrådet la derfor fram en likestillingspolitisk redegjørelse i 2012 for å gjøre opp status i likestillingspolitikken og for å planlegge framover. Erfaringene med handlingsplanen har vært positive. Vi har derfor besluttet å utarbeide ny handlingsplan for 2014-2017.

Kvinnedagen

En av oppfølgingene av Sametingets handlingsplan for likestilling er markeringen av den internasjonale kvinnedagen 8. mars. I år ble markeringen lagt til Nesseby, med et godt samarbeid med den lokale 8. mars-komiteén. Hovedtema for dagen var fraflytting fra de små bygdene generelt og samiske områder spesielt. Det ble arrangert en paneldebatt med tema "Hva kan bygda tilby kvinnene?"

Samisk språk og kulturkompetanse i LDO

Handlingsplanen legger også opp til at samisk språk- og kulturkompetanse integreres i andre organer som har myndighet innenfor feltet likestilling og diskriminering. Vi har derfor arbeidet for at Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) sikres en slik kompetanse. LDO har i møte med Sametinget konstatert at de har færre henvendelser fra samer enn fra etnisk norske. Sametinget mener dette kan ha en sammenheng med LDOs kompetanse på området.

Likestillings- og diskrimineringsnemnda er LDOs klageinstans. En part som er uenig i ombudets avgjørelse, kan bringe sin sak inn for denne nemnda, som er meget viktig for rettsutviklingen på likestillings- og diskrimineringsfeltet. Sametinget er derfor svært glad for at Ellen Katrine Hætta ble oppnevnt som medlem av nemnda etter forslag fra oss. Å sikre urfolks representasjon i slike fagnemnder er et tiltak som vil være med på å sikre at staten overholder internasjonale forpliktelser overfor samene som urfolk.

Vold i nære relasjoner

I handlingsplanen er en av målsettingene at både kvinner og menn skal ha rett til et liv fritt for vold og trusler om vold, og at barn skal ha rett til en oppvekst uten overgrep og frykt. I arbeidet med å bekjempe vold i nære relasjoner har et av problemene vært at vi har et for dårlig kunnskapsgrunnlag til å kunne sette i gang konkrete tiltak. Dette er også et tabubelagt og ømtålig emne. Sametinget har derfor startet et prosjekt sammen med Justisdepartementet om vold i nære relasjoner i samiske samfunn, der målsettingen er å få et bedre kunnskapsgrunnlag for å kunne bidra til at det utvikles gode tiltak mot vold i nære relasjoner. Resultatene av dette prosjektet er ventet i begynnelsen av 2014.

Samisk mannskonferanse

Sametinget har også vært en av initiativtakerne til den samiske mannskonferansen "Menns liv i en samisk kontekst" som ble arrangert i Tromsø i høst. Formålet med konferansen var å få mer kunnskap om samiske menn som gruppe og å sette fokus på samiske menn som likestillingsaktør. Det var en spennende konferanse med gode og tankevekkende innlegg. Sametinget vil arbeide videre med temaet, og målet er at den samiske mannen blir mer tydelig i Sametingets framtidige likestillingspolitikk. Konferansen var et resultat av konsultasjoner mellom Sametinget og Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet om Regjeringens handlingsplan for likestilling. KUN senter for kunnskap og likestilling organiserte og gjennomførte konferansen.

Nordisk samisk likestillingspris

Sámi NissonForum fikk Nordisk samisk likestillingspris 2012. De fikk prisen for sitt arbeid med kjønnslikestilling og kvinners rettigheter gjennom nesten 20 år. Prisvinnerne har blant annet etterspurt synliggjøring av de kvinnelige foregangskvinnene. De har bidratt til å synliggjøre samiske kvinner i historien. De har tatt opp saker som gjelder kroppsfiksering, seksuell trakassering og vold mot kvinner. De har turt å tale der mange tier om tabubelagte problemer i samiske samfunn og om kvinnenes plass i samepolitikken. Sámi NissonForum har heller ikke glemt at samene bor i fire land, og det grenseoverskridende perspektivet ligger til grunn for alt de gjør. De er synlige langt utenfor Sápmi og har et stort internasjonalt nettverk.

Nordisk samisk likestillingspris deles ut av Samisk parlamentarisk råd hvert femte år. Formålet med prisen er å stimulere til økt innsats i arbeidet med å fremme likestilling og likeverd mellom menn og kvinner på tvers av landegrensene i samiske samfunn.

Likestilling på den internasjonale arena

Samene i Norge bor i et av verdens rikeste land. Vi har rettigheter og tilgang til et velferdstilbud som mange andre urfolk bare kan drømme om. Derfor må vi også på likestillingsfeltet arbeide for at utviklingsmulighetene og rettsutviklingen for andre urfolk blir bedre. Samtidig er deltakelse på internasjonale arenaer en god anledning til å sette spørsmål som gjelder den samiske befolkningen på

dagsorden. Det kan bidra til å heve statusen til disse sakene og det kan bidra til å legge press på nasjonale myndigheter. Sametinget har det siste året derfor deltatt internasjonalt på arenaer som omhandler likestilling.

Sametinget var til stede da Norge avga sin 8. rapport om oppfølging av FNs kvinnekongresskonvensjon. Vi hadde gitt innspill til denne rapporten om blant annet samiske kvinners helse. I sin tilbakemelding til Norge var FN opptatt av manglende informasjon fra Norge om samiske kvinner og deres helsesituasjon, og de etterspurte tiltak for å rette opp denne klare helseforskjellen.

Sametinget var også til stede under FNs kvinnekommisjon sin sesjon i 2012. Hovedtema var kvinner på landsbygda og deres rolle i utviklingsspørsmål og i bekjempelse av fattigdom og sult. Dette er et aktuelt tema i samiske områder hvor vi opplever at mange unge kvinner ikke ønsker å bosette seg i de små samiske bygdesamfunnene.

Under kvinnekommisjonens sesjon bidro Sametinget i utarbeidelsen av en resolusjonstekst om situasjonen for urfolkskvinner. Dette er første gang at det innenfor FNs kvinnekommisjon er blitt framforhandlet en egen resolusjon om urfolkskvinnens situasjon. Sametinget tok til ordet for behovet for å styrke urfolkskvinnens tilstedeværelse og innflytelse i kvinnekommisjonen. Det endelige resolusjonsutkastet anmoder blant annet statene om å iverksette særskilte tiltak for å fremme og styrke politikk og programmer for å sikre urfolkskvinnens deltakelse i offentlige beslutningsprosesser.

Også under FNs konferanse om bærekraftig utvikling, Rio +20, hadde Sametinget fokus på kvinners perspektiv. Flere kvinner enn menn lever i fattigdom, og kvinnene er ofte ansvarlige for å skaffe mat og vann. Sametinget er derfor glad for at kvinners rolle i arbeidet med bærekraftig utvikling fremmes i sluttokumentet og at det er formulert mål om kjønnsbalanse når det gjelder kvinner i ledende posisjoner.

For øvrige oppfølginger av vår handlingsplan for likestilling, vises til fagkapitlene.

Eldrepolitikk

Sametingets eldreråd er et nytt organ som ble utnevnt av Sametingsrådet i sak 10/12 på rådsmøte i januar 2012.

Eldrerådets mandat er som følger:

Eldrerådet er et organ som skal avgi uttalelser og råd til Sametingsrådet. Eldrerådet skal i hovedsak ha en rådgivende rolle i sakstyper som omhandler samiske eldre og andre typer saker hvor det er hensiktsmessig at de eldre tilkjenner sitt syn.

Eldreådet ble formelt oppnevnt 23.2.2012.

Sametingets eldreråd for perioden januar 2012 – 31.12.2013:

Inga Karlsen, Drag i Tysfjord, Nordland

Ellen Anne Stabursvik, Kautokeino, Finnmark

Anders P. Siri, Kautokeino, Finnmark

Jonhild Joma, Trones, Nord- Trøndelag

Magne Einejord, Evenskjer, Nordland

1.vara: Marit Ravna Elvevoll, Lakselvbukt i Tromsø, Troms

2.vara: Kåre Eriksen, Oteren i Storfjord, Troms

3.vara: Ellinor Isaksen, Alta, Finnmark

Målet med etableringen av Sametingets eldreråd er å sikre at samiske eldre får påvirke utformingen av Sametingets eldrepolitikk og være et rådgivende organ for Sametingsrådet i alle typer saker eldrerådet finner at de ønsker å engasjere seg i.

Målet med etablering av eldrerådet er også at de eldres ressurs skal komme det samiske samfunnet til nytte på de eldres egne premisser. Sametingets eldreråd representerer samiske eldre nasjonalt.

Sametingets eldreråd har avholdt 3 møter i 2012 og behandler 15 saker. Rådet har skissert opp en del saker som skal prioriteres i denne første perioden. De sakene som skal prioriteres er bla å etablere kontakt med fylkeskommuner og kommuner for gjensidig utveksling av informasjon, utfordringer og aktuelle saker. Eldrerådet ser at det er behov for å øke kunnskap og forståelse for samisk språk og kultur.

Eldrerådet ser derfor behov for at samisk språk – og kulturforståelse er fag i alle skoler; fra barnehage til Universiteter, og at samiske emner er med i fagplaner i videregående opplæring og Høyskoler/ Universitet. Eldrerådet vil også påpeke viktighet av samisk i barnevernet. Samisk språk står svakt flere steder. Eldrerådet vil derfor utfordre kommuner til å lage prosjekt om språkopplæring i kommunene for å styrke samisk språk og for at flere skal lære seg språket.

Eldrerådet har som mål å avholde sine møter rundt omkring i landet, der det faller seg naturlig. I forbindelse med møtene vil Sametingets eldreråd møte stedlige eldreråd og avlegge besøk på en institusjon i den kommune.

I 2012 ble møtene avholdt i Karasjok, Tromsø og Alta. Eldrerådet hadde møter med stedlige eldreråd både i Tromsø og Alta, og avla besøk på eldrecentre/ aktivitetssentre i begge byene. Eldrerådet har på den måten fått mye informasjon om hvordan samiske eldres situasjon er på disse stedene, og hvilke saker som er aktuelle å følge opp politisk i fremtiden. De innspillene eldrerådet får på disse besøkene, er også tatt inn som innspill til Sametingets eldrepolitiske redegjørelse. Videre vil Sametingets eldreråd følge opp saker som samiske eldre ønsker at rådet skal behandle.

Sametingets administrasjon

Sametingets administrasjon har i hovedsak tre ulike roller overfor de folkevalgte og publikum:

- Parlamentsforvaltning for Sametinget
- Politisk sekretariat for sametingsrådet
- Forbereder forvaltningssaker for Sametingets ulike politiske beslutningsorgan

I

Sametinget er både parlamentet, den politiske ledelsen og forvaltningen samlet i én organisasjon.

Administrasjonen er nå delt opp i 7 fagavdelinger og 2 staber:

- Avdeling for språk (GIE)
- Avdeling for oppvekst og opplæring (BOA)
- Avdeling for næring, kultur og helse (EKD)
- Avdeling for rettigheter og internasjonale spørsmål (VUOR)
- Avdeling for kulturminner, areal og miljø (KAB)
- Avdeling for administrasjon (HÁL)
- Avdeling for kommunikasjon (GUL)
- Direktørens stab (DIR)
- Plenumsstaben (DIS)

Avdelingene utfører saksbehandling og yter tjenester til både politiske myndigheter og til publikum. Hver avdeling har et spesielt ansvar som fagpolitisk sekretariat for sametingsrådet. Plenumsstaben har ansvaret for komité- og plenums møtene og tilrettelegging for representantene.

Plenumsstaben er en del av administrasjonen i Sametinget, men hører politisk under plenumslederen, ikke sametingsrådet. Plenumsstaben har det administrative ansvaret for den parlamentariske virksomheten i Sametinget, herunder planlegging og avvikling av møtene i komiteene og plenum. Plenumsstaben består av tre ansatte og må derfor i forbindelse med komité møtene og plenums møtene få bistand fra avdelingene til sekretærtjenester på nevnte møter, oversettertjenester med mer.

Sametinget har kontorsteder i Snåsa, Drag, Evenes, Tromsø, Manndalen, Kautokeino, Karasjok og Varangerbotn. Det er for få kontorplasser tilgjengelig for Sametingets ansatte. Det er derfor satt i gang et arbeid med å inngå husleieavtaler for å øke kontorkapasiteten på disse kontorstedene.

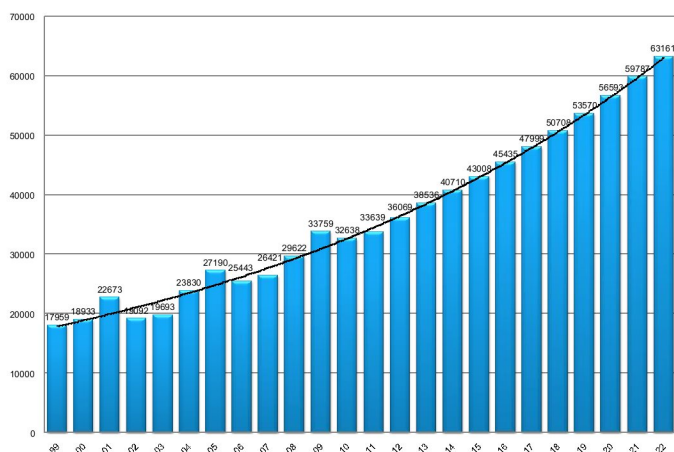
Økte forventninger til Sametinget

En av Sametingets største utfordringer i årene som kommer er å møte veksten i antall henvendelser som Sametinget har opplevd de seneste årene. I tillegg til den reelle økning av antall dokumenter har omfanget og kompleksiteten i mange av de sakene Sametinget behandler økt vesentlig de siste årene. Målt i antall dokumenter i systemet totalt, så øker antall henvendelser med ca. 5 % årlig.

I 2008 gikk det 29 622 dokumenter gjennom Sametingets arkivsystem, mens det i 2012 er 36 069 dokumenter som er registrert. Det gir en økning på 6 447 dokumenter eller 22 % de siste 4 årene. Tilsvarende var økningen fra 2011 på 2 420 dokumenter eller 7,2 %.

Dette gir oss en utfordring med å opprettholde dagens tjenestetilbud, uten at man samtidig øker kapasiteten til å håndtere veksten. Dette er samtidig en ønsket utvikling, da Sametingets virksomhet bygger på nettopp publikum og brukernes interesse for Sametingets tjenester. Den er etter alt å dømme stadig økende da prognoser som ble laget i 2008 ser ut til å holde stikk.

Figuren under gir et inntrykk av dette ved å vise utviklingen av antall dokumenter som årlig er behandlet over Sametingets journalsystem (1999 – 2012), samt en prognose for årene 2013 – 2022. Sametingets evne til å håndtere denne veksten i henvendelsene vil til enhver tid avhenge av kapasiteten.

Per 31.12.2012 var det 135 årsverk i Sametingets administrasjon. Tabellen nedenfor viser utviklingen i antall ansatte fordelt mellom kvinner og menn.

	31.12.2010		31.12.2011		31.12.2012	
	Ledere	Årsverk totalt	Ledere	Årsverk totalt	Ledere	Årsverk totalt
Kvinner	5	79	5	87	5	87
Menn	7	50	4	50	4	48
Totalt	12	129	9	137	9	135
Prosent kvinner	41,7	61,2	55,5	63,5	55,5	64,4
Prosent menn	58,3	38,8	44,5	36,5	44,5	35,6

Partene i Sametinget, arbeidsgiver og tjenestemannsorganisasjonene, har i fellesskap etablert Sametingets personal- og lønnspolitikk, som blant annet berører samhandling mellom partene. Gjennom de lokale lønnsforhandlingene har partene avdekket og utjevnet lønnsforskjeller mellom kvinner og menn innenfor de ulike stillingsgruppene.

Sametinget er en IA-bedrift og følger de bestemmelser som er fastsatt i avtalen om inkluderende arbeidsliv. Ansatte med behov for tilrettelegging av arbeidsplass og arbeidsoppgaver får tilbud om dette. I de lokale Sametinget bruker skal utformingen ta hensyn til personer med nedsatt funksjonsevne. Det er et personalpolitisk mål å oppnå balansert alders- og kjønns sammensetting, samt å rekruttere personer med minoritets- og urfolksbakgrunn. Dette blir det tatt hensyn til ved all annonsering og rekruttering av personell.

Plan- og finanskomiteens innstilling

Innledning

I tråd med samelovens § 1-3, hvor det heter at "Sametingets årsmelding sendes til Kongen", legger Sametinget fram sin årsmelding.

Sametingets årsmelding, inkludert Sametingets regnskap for 2012, omhandler Sametingets politiske og forvaltningsmessige aktivitet i 2012. Sametingets forvaltning av ulike tilskuddsordninger omtales delvis under kapitlene som omhandler det aktuelle fagområdet, og delvis under kommentarene til regnskapet. Sametingets årsmelding viser også til fremtidige utfordringer Sametinget står overfor.

Merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Gunnar Nilsen, Ronny Wilhelmsen, Sten Jonsson og Ragnhild M. Aslaksen, medlemmet fra Arja Inger Elin Eriksen og medlemmet fra Samer bosatt i Sør-Norge (SbS) Marie Therese N. Aslaksen, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Ann-Mari Thomassen, Aili Keskitalo, Rolf Johansen Jarle Jonassen, medlemmet fra Høyres sametingsgruppe Anne-Marit Eira og medlemmet fra Fremskrittspartiet (FRP) Arthur Tørfoss fremmer følgende merknad:

Sametingets årsmelding 2012

I et så viktig og omfattende dokument hadde det vært riktig med sidetall for å kunne orientere seg bedre under behandlingen av saken. Vi ber Sametingsrådet vurdere å merke større dokumenter med sidetall.

Komiteens medlemmer fra Norske samers riksforbund (NSR) Ann-Mari Thomassen, Aili Keskitalo, Rolf Johansen Jarle Jonassen, og medlemmet fra Høyres sametingsgruppe Anne-Marit Eira fremmer følgende merknad:

Årsmelding 2012

- Årsmelding som funksjonelt verktøy

Etter innføring av parlamentarisme der Sametingsrådet ikke lengre utgjør en del av plenum, er det grunn til å drøfte nærmere rutiner for rapportering og kontroll av Sametingets virksomhet. Herunder kan inngå vurdering av saksbehandlingen av årsmelding til Stortinget, og dimensjonering og utforming av kontrollsystemer i feltet mellom Sametingets plenum og Sametingsrådet. Det antas at det stadig pågående arbeidet med utviklingen av Sametinget som organisasjon vil ha dette aspektet på agendaen.

- Regnskap 2012

Årets overskudd pr 31.12.12 som utgjør kr 3 005 353 forutsettes å være beløpet som refunderes ved revidert budsjett 2013, og ikke summen av overskuddene for årene 2011 og 2012, jfr note 23 i regnskapet.

Omdisponeringer gjort av sametingsrådet innen søkerbaserte formål i 2012 utgjør 22,8 % av bevilgningene på 29,465 mill. Rådet har fullmakt til omdisponering av inntil 20 % .

Omdisponeringene gir rådet en økning av enkeltpost fra 300 000 til 900 000, som rådet fritt kan disponere.

Underskudd / merforbruk på driftsutgiftene til politisk og administrativt nivå utgjør 7.248.667, fordelt med hhv ca 3,0 mill på politisk nivå og ca 4,2 mill på administrativt nivå.

- Kystfiskesaken

Komiteen beklager hastverket Sametinget hadde med saksbehandlingen av den viktigste rettighetsaken i 2012 i plenum, under henvisning til videre prosesser og oppfølging i regjering og Storting. Sjøsamenes historiske rettigheter til marine ressurser er ikke anerkjent, og den refererte oppfølgingen av saken har uteblitt. Stortingets behandling av saken i juni 2012 er ikke nevnt i årsmeldingen.

Disse forhold understreker behovet for at Sametinget forsterker og intensiverer arbeidet med å dokumentere det historiske grunnlaget for rettighetene, forberede videre saksgang og bistå sjøsamiske samfunn i utvikling av sakskomplekset i tråd med forslag om et eget arbeidsfond «Borjadat» på 15 millioner kroner som NSR fremmet ved budsjettbehandlingen for 2012.

- Rammer til søkerbaserte tilskudd næringer som viser overskudd på vel 11,5 mill i 2012 er det grunn til fortsatt å holde på høyt nivå. Mer enn halvparten av dette overskuddet, vel 6,5 mill, kommer fra tilbaketrekninger og tilbakebetalinger av ikke gjennomførte prosjekter. Behovet for næringsutvikling i samiske områder tilsier at retningslinjene må åpnes mer, blant annet med midler til tidlig ideutvikling og før-prosjektering. Samtidig er det viktig at Sametinget forkorter tiden til egen saksbehandling av søknadene for å kunne oppfattes som relevant og gripbar instans for næringsaktørene i det samiske samfunnet.

- Internasjonalt arbeid

Sametingets representasjon i Europapolitisk forum må gis sterkere prioritet ved bruk av ressurser. Representantene fra Sametinget må gis administrativ bistand, og det må tas opp til ny vurdering om Sametingsrådet skal representere Sametinget i forumet, etter innføringen av mer rendyrket parlamentarisme.

- Østsamisk museum

Komiteen bemerker med beklagelse at det samiske tusenårs-stedet, Østsamisk museum, fortsatt ikke er åpnet, 12 år etter år 2000. Dette er en uverdigg situasjon for forholdet mellom det norske samfunnet og østsamene, og Sametinget og østsamene. Uklare ansvarsforhold gjennom byggeprosessen synes å være en del av årsaken til dette. Det forutsettes at de ansvarlige, Kulturdepartementet, Statsbygg og Sametinget, finner løsninger slik at Østsamisk museum kan åpnes og tas i bruk.

- Komiteen konstaterer at bevilgningene til Verdde-prosjektet i Alta og Kautokeino fortsatt står ubrukt i 2012. Komiteen hilser velkommen at rådet nå følger NSR sitt gjentatte forslag om å åpne adgangen for andre å søke midler innenfor et tradisjonsfelt som kan utvikles til å bli et verdifullt instrument også i et moderne samfunn der ulike samiske kulturer møtes.
- Konsultasjoner, vurdering av institusjonell funksjon.
- Komiteen viser til Sametingets vedtak om mineralloven, og understreker at samarbeid om mineralutvikling i samiske områder overhodet ikke er aktuelt med dagens minerallov.

- Samiske møteplasser

Sametingets strategi med å yte støtte til aktiviteter ved møteplassene, fremfor støtte til driftskostnader har vært en strategi som i noen områder har fått utilsiktede negative virkninger. Generell driftsstøtte gir bedre forutsigbarhet, og generer betydelig aktivitet rundt samiske institusjoner. Lavterskeltilbud og aktivitet vil være verdifullt å ivareta, spesielt i marginale samiske områder. Dette sett i forhold til overskuddet man ser på søkerbaserte ordninger tilsier en slik lemping på retningslinjene.

- Sametingsmelding om opplæring og utdanning

Sametinget har behandlet sametingsmelding om opplæring og utdanning i 2012. I meldingen og merknader knyttet til meldingen tas det opp mange sentrale saker som angår opplærings- og utdanningsfeltet. I Sametingets årsmelding er ikke sametingsmeldingens politiske målsetninger knyttet opp mot de ulike saker som årsmeldingen refererer til under opplærings- og utdanning. Dette hadde vært naturlig.

- Dyrelidelser som følge av trafikkskader

Sametingets plan- og finanskomite henstiller til Stortinget om å få iverksatt tiltak for å redusere reinpåkjørsler av tog på Nordlandsbanen og ellers langs toglinjer og veistrekninger i reinbeiteområder. Spesielt nevnes Majavatn-Saltfjellet og RV 93 Kautokeino-Riksgrensen til Finland. I mange år har det vinterstid vært ukentlige oppslag i media om blodige påkjørsler av rein og annet vilt uten at noen tar et helhetlig ansvar. Dette har påført store menneskelige påkjenninger for reindriftsfamiliene, lokalsamfunnet og togpersonellet. Reinpåkjørslene er en stor tragedie for reinbeitedistriktene som blir berørt og lokalsamfunnet for øvrig. Reinpåkjørslene kommer i tillegg til store tap forårsaket av tap av rein til rovdyr. Tilveksten av kalv er i mange områder svært bekymringsfull på grunn av rovdyrene og påkjørsler av tog og bil.

Sametinget er glad for at det ble bevilget 60 millioner over en seks års periode fra Samferdselsdepartementet som skulle brukes til tiltak for å redusere reinpåkjørslene. Komiteen påpeker at disse midlene ikke er blitt brukt verken i 2011 eller i 2012 til formålet om å redusere påkjørslene. Komiteen henstiller Stortinget om å undersøke saken og påse at bevilgningen blir utnyttet til nødvendige tiltak for å få en slutt på dyrelidelsene, særlig langs Nordlandsbanen. Komiteen vil bemerke at dyrelidelsene av dette omfang forårsaket av trafikk er et samfunnsansvar som påligger sentrale myndigheter å gjøre noe med.

- Manglende budsjettprosedyrer

Sametinget beklager at det fortsatt ikke er noen avklaring som sikrer Sametinget innflytelse på budsjettprosessen. Dette er alvorlig fordi samhandlingen mellom Sametinget og Staten i budsjettspørsmål er avgjørende for utviklingen av samisk selvbestemmelse. Sametinget mener fortsatt at det er en grunnleggende forutsetning for å oppnå fremskritt i forhold til utfordringene man står overfor i budsjettspørsmål at samspillet mellom regjeringen og Sametinget styrkes betraktelig. Dette kan ikke oppnås uten prosedyrer for konsultasjoner eller forhandlinger mellom statlige myndigheter og Sametinget i budsjettspørsmål. Dette vil etablere den formelle plattformen og rammen om de krevende utfordringene som man står overfor med hensyn til selvbestemmelsesrettens økonomiske aspekter.

- Oppfølging av Samerettsutvalget 2.

Sametinget beklager den manglende framdriften i forhold til oppfølgingen av Samerettsutvalget 2. Samerettsutvalget overrakte sin utredning allerede i desember 2007, og oppfølgingsarbeidet har ikke den framdriften man bør kunne forvente. Det viser seg at Statskog selger unna arealer i SRU 2-området for prosessen i etterkant av utvalgsarbeidet er avsluttet. Dette kan ikke fortsette.

- Ny granskning om omfanget av overvåking av samer

Lund-kommisjonen, som etter oppdrag fra Stortinget undersøkte overvåkingsvirksomhet rettet mot ulike befolkningsgrupper i Norge, kastet i liten grad lys over overvåking rettet mot samene ut over at "samiske bevegelser" oppgis å være nevnt av Overvåkingsentralen på begynnelsen av 1980-tallet som organisasjoner venstresida angivelig skal ha "infiltrert" på linje med fagbevegelsen og tillitsmannsapparatet i Forsvaret (Lund-rapporten s. 224).

Et av resultatene av Lund-kommisjonens arbeid var innsynsloven av 1. januar 2000 som, på nærmere angitte vilkår, gir anledning til innsyn i overvåkingspolitiets arkiver og mulighet til å søke erstatning. Mange samer benyttet seg av retten til å få tilgang til opplysninger innhentet av overvåkingstjenesten. De opplysningene de har fått tilgang til tyder på at overvåkingsvirksomheten har hatt større omfang enn det kommisjonen i sin tid avdekket.

I lys av Brennpunktprogram i februar 2012 kan man stille spørsmål om Overvåkingspolitiet har bedrevet overvåking av samer på etnisk grunnlag. Hvis dette har skjedd, er det et overgrep mot det samiske folk.

Tidligere tiders holdninger har vist seg å ha større overlevelsessevne innen overvåkingsmiljøene enn man hadde antatt. De trusselbilder man i disse miljøene har operert med synes i mange tilfeller å ha vært svært overdrevet. Dette gir grunn til uro i de lag av befolkningen som historisk er blitt mistenkeliggjort og utsatt for negative tiltak. Mange samer har ikke bedt om innsyn i arkiver, men føler utrygghet for at de kan ha vært utsatt for ulike former for overvåking. At den enkelte same selv har fått muligheten til å begjære innsyn, er ikke tilstrekkelig. Det kan ikke være den enkelte sames ansvar å synliggjøre overgrep som er gjort mot samene som folk. Det samiske samfunnet har krav på å få vite hva som har skjedd og på hvilket grunnlag. Av den grunn anmoder komiteen Stortinget om å igangsette en offentlig granskning av norske myndigheters overvåking av den samiske befolkningen, enkeltpersoner, samiske institusjoner og samiske organisasjoner i den nære fortid.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap), Árja og Samer bosatt i Sør-Norge (SbS) fremmet følgende merknad:

Merknader til Sametingets årsmelding - presiseringer

Under overskriften "Kunnskap", underoverskrift "Barnehager", underoverskrift "Likestillingsteamet for barnehager i Finnmark" fremkommer det ikke klart hvilken type likestilling det er tale om. Dette bør presiseres, evt. ved å klargjøre likestillingsteamets arbeidsoppgaver.

Under overskriften "Kulturminnevern", underoverskrift "Om den immaterielle kulturarven" kan det være hensiktsmessig å eksemplifisere hvilke immaterielle kulturminner punktet behandler (musikk, duodji, kunstverk?). Dette vil medføre at innholdet blir mer presist og forståelig for allmennheten.

Forslag

Forslag 1

Forslag fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap), Árja, Samer bosatt i Sør-Norge (SbS), Norske samers riksforbund (NSR), Høyres sametingsgruppe og Fremskrittspartiet sametingsgruppe (FrP)

Sametingets årsmelding 2012

Under kapittel: Struktur for læring-utredning om videregående opplæring i Finnmark, andre avsnitt står det et navn: Elisabeth Isaksen, dette navnet er feil, det riktige navnet er Lisbeth Isaksen og må følgelig rettes til Lisbeth Isaksen.

Under kapittel: Regionalutvikling, andre avsnitt endres til:

Sametingets hovedmål for regionalutvikling er et aktivt og målrettet samarbeid med lokale og regionale myndigheter for å styrke og utvikle samisk kultur, språk og samfunnsliv. Sametinget mangler fortsatt gode verktøy for å kunne argumentere for koblinger mellom ressurs- og energiutvinning og

styrking av samisk samfunnsliv og kultur. Under behandlingen av budsjett fulgte plenum opp denne saken og vil forsøke å løse utfordringene i 2013.

Under kapittel: Likestilling, andre setning i første avsnitt endres til:

Sametinget arbeider derfor for å fremme likestilling og likeverd uavhengig av kjønn, etnisitet, språk og seksuell legning.

Komiteens tilrådning

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Forslag 2, NSRs sametingsgruppe v/representant Geir Tommy Pedersen

Skal inn etter første avsnitt under marine næringer:

I sak 19/12 - St.prop. 70L Endringer i deltakerloven, havressurslova og finnmarksloven (kystfiskeutvalget)

Vedtok Sametinget følgende:

«Sametinget viser til Prop 70 L, og vil understreke at Sametinget og Regjeringen i konsultasjonsprosessen

har konstatert at det ikke foreligger enighet mellom Sametinget og Regjeringen når det gjelder fortolkningen av rettsgrunnlagene for samer og andres rett til fiske i sjøsamiske områder.

Sametinget finner det påkrevd å knytte noen supplerende kommentarer til dette:

Sametinget konstaterer at samene har etablert rettigheter til fiske og andre fornybare marine ressurser i de

kystnære samiske områder.

Når det gjelder historiske rettigheter slår Sametinget fast at disse eksisterer, og alltid har eksistert på bakgrunn av bosetning og bruk ved kysten i uminnelige tider. Samer og andre bosatt ved kysten har slike

rettigheter på grunnlag av alders tids bruk og lokale sedvanerrettigheter. Dette er et uomtvistelig faktum.

Sametinget vil også vise til at proposisjonen ikke inneholder noen vurderinger knyttet til eldre lovgivning.

Som eksempel fastslår Lappekodisillen fra 1751 og Jordutvisningsresolusjonen fra 1775

Finnmarkingenes

forsterett til fiske. Sametinget viser også til at Norge i Haag-dommen ga klart uttrykk for at det eksisterer

lokale tinglige rettigheter for befolkningen. Dette er i liten grad fulgt opp i regjeringens proposisjon.

2

Sametinget understreker at ingen del av de lovmessige grep og øvrige tiltak som Sametingets plenum har

gitt sin tilslutning til griper inn i eller reduserer disse etablerte historiske rettigheter.

Sametinget vil derfor arbeide for en anerkjennelse av historiske rettigheter til fiske for fjord og

kystbefolkningen i samiske områder. En slik anerkjennelse av fjord og kystbefolkningens

sedvanemessige

bruk vil bidra til at kommende generasjoner sikres en trygg framtid med bakgrunn i deres forfedres

bruk

av deres tradisjonelle områder.

Sametinget vil i tillegg påpeke at også folkerettens regler om urfolk og minoriteter på selvstendig grunnlag gir rett til fiske»

Videre vedtok Sametinget under sak 27/11 Retten til fiske i sjøsamiske områder.

«Sametinget og departementet har gjennom konsultasjonsprosessen om oppfølging av Kystfiskeutvalgets innstilling drøftet en rekke tiltak som partene anser nødvendig å gjennomføre for å revitalisere og styrke sjøsamisk kultur og sikre sjøsamenes rettigheter gjennom konkrete lovtiltak. Sametinget presiserer at ingen av de lovmessige tiltak gjør inngrep i disse allerede eksisterende rettighetene. Sametinget har hele veien gjort det klart at man ikke har mandat til å forhandle bort det samiske folks historiske rettigheter og de rettigheter som følger av folkeretten. Norge er en rettsstat. Sametinget forutsetter derfor at de historiske elementene som er nevnt ovenfor blir gjort til gjenstand for en avklaringsprosess med sikte på å anerkjenne og styrke sjøsamenes rettigheter i tråd med bestemmelsene i urfolksdeklarasjonen.

«Sametinget kan på denne bakgrunn slutte seg til de strakstiltak som er skissert ovenfor, med det klare forbehold om at Sametinget ikke slutter seg til departementets grunnlag, begrunnelse og forståelse av rettsgrunnlaget for de foreslåtte tiltakene. Videre tar Sametinget forbehold om at de oppfølgende prosesser man har blitt enige om, skal resultere i en løsning som er innenfor udiskutable folkerettslige rammer. Særlig gjelder dette styrking av samenes rett til deltakelse i den offentligrettslige forvaltningen av fiskeressursene og Sametingets krav om anerkjennelse av de historiske rettighetene samene har etter alders tids bruk og annet grunnlag.»

Sametinget understreker at Sametinget har tatt en rekke forbehold i forhold til den oppnådde enigheten i konsultasjonsprosessen med kyst- og fiskeridepartementet, og Sametinget vil understreke at Sametinget ikke kan gi sin tilslutning til Stortingets vedtak for Sametingets forbehold er avklart og at de endelige løsningene ligger innenfor udiskutable folkerettslige rammer.

III Votering

Av 39 representanter var 33 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 2 ble forkastet med 18 stemmer. 15 stemte for.
- Forslag 1 ble enstemmig vedtatt.
- Plan- og finanskomiteens tilrådning ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Ragnhild Melleby Aslaksen, saksordfører	Silje Karine Muotka
		Aili Keskitalo
		Ann-Mari Thomassen
	Ragnhild Melleby Aslaksen	
2	Rolf Johansen	Sten Erling Jønsson
		Ronny Wilhelmsen
	Rolf Johnsen	
3	Agnar Kvernmo	
4	Mariann Wollmann Magga	Trond Are Anti
		Miriam Paulsen
		Rolf Johnsen
	Mariann Wollmann Magga	
5	Ann-Mari Thomassen	Mariann Wollmann Magga
		Kirsten Ellinor Guttorm Utsi

		Agnar Kvernmo
	Ann-Mari Thomassen	
6	Trond Are Anti	Agnar Kvernmo
		Mariann Wollmann Magga
	Trond Are Anti	
7	Per Andersen Bæhr	Rolf Johansen
		Aili Keskitalo
		Kirsten Ellinor Guttorm Utsi
	Per Andersen Bæhr	
8	Ida Marie Bransfjell	Trond Are Anti
9	Ronny Wilhelmsen	Rolf Johansen
		Aili Keskitalo
		Geir Tommy Pedersen
	Ronny Wilhelmsen	
10	Silje Karine Muotka	
11	Marianne Balto	
12	Rolf Johansen	
13	Ronny Wilhelmsen	
	Ragnhild Melleby Aslaksen, saksordfører	
	Geir Tommy Pedersen, til forr. orden	

VI Sametingets vedtak

Innledning

Sametinget er en folkevalgt forsamling for samene i Norge. 39 representanter velges fra 7 valgkretser hvert fjerde år. Sametinget skal styrke samenes politiske stilling og fremme samenes interesser i Norge, bidra til en likeverdig og rettferdig behandling av det samiske folket og arbeide med å legge forholdene til rette for at samene kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsnivå.

Sametinget arbeider med saker innenfor alle samfunnsområder som særlig berører samene, i tillegg til å gi uttalelser og være en høringsinstans for offentlige myndigheter. Sametinget forvalter en del av de midlene som bevilges til samiske formål over statsbudsjettet, og gjennom Sametinget har samene i Norge fått en viss myndighet innenfor kultur, språk, opplæring, kulturminnevern og næring.

Sametingets årsmelding omfatter Sametingets politiske og forvaltningsmessige aktivitet i 2012. Årsmeldingen rapporterer om oppfølgingen av hovedmålene og delmålene for de enkelte fagområdene og bruken av virkemidlene i budsjettet for 2012.

Sametinget har i 2012 lagt frem flere meldinger og redegjørelser. Gjennom meldinger og redegjørelser vil Sametingets politikk på ulike områder fremmes. I arbeidet med meldinger og redegjørelser har det samiske samfunnet kunnet komme med innspill og fremmet sine synspunkter for Sametinget. Innspill fra publikum har kommet både muntlig og skriftlig, gjennom møter med ulike instanser og på folkemøter som sametinget har arrangert. Meldingsarbeidet har derfor vært svært verdifullt for Sametinget, og vil legge føringer for Sametingets politikk på området for fremtiden.

I 2012 er Sametingets melding om opplæring vedtatt. Sametingsrådet har også lagt frem melding om barnehager og språkmelding. Disse vil vedtas i 2013. I tillegg er det lagt frem redegjørelser om regionalpolitikk, likestilling, og eldrepolitikk.

Sametingets regnskap for 2012 er vedlagt årsmeldingen.

Forskning om sametingsvalget

Sametinget har kunngjort åpen anbudskonkurranse for forskningsprosjekt om sametingsvalget 2013, med en økonomisk ramme på 3 millioner kr over tre budsjettår. Forskningsprosjektet finansieres av Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. Sametinget bidrar med en tilleggsfinansiering i oppstartsåret. Formålet med forskningsprosjektet er å analysere vilkårene for, funksjonen til og utfordringene ved Sametinget, og bygge opp samisk valgforskningskompetanse der det legges vekt på kulturelle og språklige forhold.

Besøkende i 2012

Sametinget er en institusjon som får oppmerksomhet langt utenfor Norges grenser. Mange offisielle representanter fra ulike stater og internasjonale organisasjoner besøker Sametinget. I 2012 har Sametinget hatt besøk av den indiske minister for Panchayati Ray og stammespørsmål, Kishore Chandra Deo og av medlem fra FNs Permanente forum (UNPFII) Eva Biaudet fra Finland. Sametinget har også hatt besøk av den chilenske påtalemakt, som vært på studietur i Norden.

Flere ambassader, med særlig interesse for urfolk og arktisk politikk, har sendt sine ambassadører til Sametinget i 2012. Dette er Italia og Sør-Koreas ambassadører til Norge samt og EUs ambassadør. I tillegg har representant fra Argentinas ambassade besøkt Sametinget i 2012 og medlem av den tyske parlamentskomiteen for utenrikssaker, Toralf Pilz.

Andre besøkende i 2012 har vært en ILO-koordinert delegasjon fra Bangladesh, en ekspertgruppe for minoritetsspørsmål fra Japan og representanter for RAIPON, med følge av representanter for de russiske samer samt representanter fra ungdomsorganisasjoner i Nunavut i Canada.

I underkant av tre tusen mennesker besøkte Sametinget i 2012, mange av disse er turister. Sametinget har egne guider i sommermånedene. Hver dag klokken 13.00 hele året tilbyr Sametinget guiding på sametingsbygget.

Nye nettsider

Sametinget lanserte nye nettsider i begynnelsen av 2012. Informasjonen er på norsk, sør-, lule- og nordsamisk. Sidene er blitt godt mottatt av publikum. Siden er laget i samarbeid med Making Waves.

Språk

Den samiske befolkningen skal ha mulighet og rett til å bruke sitt eget språk. Bevaring, styrking og utvikling av de samiske språkene er sentralt for den samiske kulturens framtid. Derfor er Sametingets hovedmål at samisk skal være et naturlig språk på alle arenaer.

Aktiv bruk og synliggjøring av samisk i det offentlige rom

For at samisk skal være et naturlig språk på alle arenaer, må samisk brukes aktivt og være synlig i offentlig sammenheng. Det viktigste virkemidlet til Sametinget på språksektoren er tospråklighetsmidlene som Sametinget bevilger til kommunene og fylkeskommunene i forvaltningsområdet for samisk språk. Målet for dette tilskuddet er at befolkningen i disse kommunene skal få tjenestetilbud på samisk, både skriftlig og muntlig. Et annet mål med tilskuddet er å få kommunene til å være aktive i utviklingen av det samiske språket. Ni kommuner og fire fylkeskommuner fikk tospråklighetstilskudd fra Sametinget i 2012.

Rapportene som kommunene sender til Sametinget, viser at kommunene jobber for å innfri kravene i Samelovens språkregler. Rapportene viser også at situasjonen for de samiske språkene er forskjellig fra kommune til kommune i forvaltningsområdet for samisk språk. Det er de kommunene der det

snakkes lite samisk og der det er få ansatte som behersker samisk, som er mest aktive i språkutviklingsarbeidet. Sametinget vil at kommunene skal være aktive i språkutviklingsarbeidet. Derfor har Sametinget inngått samarbeidsavtaler med hver enkelt kommune om hvordan kommunen skal fremme, styrke og utvikle det samiske språket. Samelovens språkregler danner grunnlaget for samarbeidsavtalene, som skal sikre at innbyggerne i de kommunene som hører til forvaltningsområdet for samisk språk, har rett til å bruke, bevare, utvikle og styrke bruken av samisk i offentlig sammenheng. Dessuten har avtalen en utviklingsdel der kommunene selv har lagt inn strategier for hvordan de ønsker å fremme samisk språk i sin kommune. Derfor er samarbeidsavtalene inngått for å få flere aktive kommuner som jobber med å få oppfylt forpliktelsene i loven og som jobber med språkutvikling.

De respektive samarbeidsavtalene for bruken av tospråklighetsmidlene mellom Sametinget og den enkelte kommune og fylkeskommune for perioden 2012-2014 ble underskrevet i februar 2012. Avtalene skal følges opp årlig, i møter både på politisk og administrativt nivå.

For å oppnå målet om at samisk skal være et naturlig språk på alle arenaer, ser Sametinget det som viktig å ha god kontakt også med kommuner utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Mange samisktalende bor i kommuner utenfor forvaltningsområdet, og derfor ønsker også disse kommunene å være aktive i arbeidet med samisk språk. Sametinget har dialog med flere kommuner utenfor forvaltningsområdet for samisk språk for å se om det er mulig å utforme samarbeidsavtaler med tiltak som kommer den samiske befolkningen til gode. Sametinget ser at dette arbeidet er med på å øke bruken av samisk språk, og at det fører til at samisk språk kan bli et naturlig språk på alle arenaer.

Tromsø kommune har ønsket dialog med Sametinget for å styrke tilbud til den samiske befolkning i kommunen. Sametingsrådet og Tromsø kommune har utarbeidet forslag til en samarbeidsavtale som skal bidra til at befolkningen i Tromsø skal kunne bevare og utvikle sitt språk og sin kultur. Formålet med avtalen er å få til et varig og forpliktende samarbeid mellom Sametinget og Tromsø kommune i saker som angår samer og samiske forhold i Tromsø kommune. Sametingsrådet har godkjent avtaleteksten og avventer nå Tromsø kommunes politiske behandling av forslag til avtale. Den skal behandles av kommunen i begynnelsen av 2013. Dette samarbeidet er en del av Sametingets arbeid med å styrke det samiske språkets rolle som et naturlig språk på alle arenaer.

Det er i 2012 avholdt møter med Alta kommune, med intensjon om igangsetting av samarbeid mellom kommunen og Sametinget. Alta kommune ønsker å bedre det samiske barnehagetilbudet og skoletilbud i Alta kommune. I 2013 igangsettes arbeidet med en samarbeidsavtale mellom Sametinget og Alta kommune, med spesiell fokus på skole og barnehage.

Arenaer for å lære og bruke samisk språk

Et av Sametingets delmål er at vi skal ha levende og aktive samiske språkarenaer. Derfor ga Sametinget direkte tilskudd i 2012 til 11 samiske språksentre. Giølem nastedh i Snåsa har fra 2012 fått direkte tilskudd fra Sametinget. Målet for tilskuddsordningen er at samisk skal synes og høres i virkeområdet for språksenteret. Sametinget ser at språksentrene lykkes bra i arbeidet med å synliggjøre det samiske språket i sine virkeområder. De er med på å opprette arenaer der man kan lære seg samisk og få anledning til å snakke samisk. Dette bekreftes også i Samisk språkundersøkelse som ble ferdigstilt i 2012. Språksentrene er flinke til å søke om tilskudd til språkprosjekter, blant annet tilrettelegger de arenaer der samisk kan høres. Språksentrene er meget aktive, og de arrangerer mange vellykkede prosjekter. De er virkelig med på å synliggjøre det samiske språket og utvikle det til å bli et levende språk, spesielt i de områdene der språket høres lite og er lite synlig. Etter Sametingets syn er grunntilskuddet til språksentrene med på å opprette og opprettholde levende og aktive samiske språkarenaer.

Norut Alta har i 2012, på oppdrag fra Sametinget, evaluert ti samiske språksentre som ble etablert i perioden 1995-2009, og som fikk grunntilskudd fra Sametinget i perioden 2006-2010. Med denne

evalueringen ønsket Sametinget å få et bilde av språksentrenes bruk av grunntilskuddet som de får fra Sametinget, om tilskuddet bidrar til måloppnåelse, og få konkrete forslag til endringer og forbedringer av Sametingets forvaltning av grunntilskuddet.

En egen rapport ble utarbeidet på bakgrunn av evalueringen: 2012:6 Evaluering av samiske språksentre. Evalueringen viser at språksentrene har bidratt til at Sametingets mål for tilskuddsordningen er oppnådd, nemlig at samisk språk høres og synes i språksentrenes virkeområde. I tillegg er språksentrene noen av de viktigste instansene for læring og videreutvikling av samisk språk og er derfor viktige språkarenaer.

Evalueringen viser at språksentrenes virkeområder er veldig ulike, der noen engasjerer seg kun lokalt, mens andre har større virkeområder. Sametinget ønsker at sentrene engasjerer seg regionalt, men de må definere sitt virkeområde slik at lokal engasjement er sikret. Regional satsing vil medføre økonomiske utfordringer. Evalueringen sier at en regional satsing vil kunne styrke og robustgjøre eksisterende språksentre og vil være et bedre alternativ enn å opprette nye språksentre.

Sametinget er en viktig premissleverandør for språksentrene i og med at språksentrene er etablert med grunnfinansiering fra Sametinget. Derfor ønsker Sametinget et godt samarbeid og god kontakt med språksentrene. Samtidig mener Sametinget at også kommuner, fylkeskommuner og Staten bør ta mye større ansvar når det gjelder økonomisk støtte til samiske språksentre.

Språksentrenes aktiviteter og prosjekter finansieres stort sett gjennom søkerbaserte prosjektmidler, som i stor grad er Sametingets søkerbaserte midler. Språksentrene opplever at finansiering av aktiviteter er usikker og varierer fra år til år. Det oppleves som at finansiering legger premisser for hva sentrene skal satse på. Sametinget mener at språksentrene fortsatt skal være viktige språklæringsinstanser og domener hvor samisk språk snakkes, høres og synliggjøres. Det er viktig at språksentrene har en forutsigbar økonomi. Sametinget vil i løpet av 2013 følge opp evalueringen og eventuell endringer i rammebetingelser vil bli gjort i budsjett 2014. Tilskuddet må ta utgangspunkt i aktivitetsnivået til språksentrene, og det skal legges til rette for kontinuitet i aktivitetene. Med dette håper man å legge forholdene bedre til rette slik at språksentrene vil kunne synliggjøre det samiske språket bedre og tilby kurs, aktiviteter og gjennomføre prosjekter som fører til levedyktige og aktive arenaer for samisk språk.

Samisk språk som et naturlig dagligspråk - også i fremtiden

Nordisk samarbeid

Det nordiske språksamarbeidet er viktig fordi det er med på å befeste det samiske språkets stilling i samfunnet, og for at språket får en felles utvikling i de forskjellige landene. Styret for Samisk parlamentarisk råd (SPR-S) har vedtatt å sette i gang et prosjekt for etablering av et nordisk samisk fag- og ressurscenter. Senteret har fått navnet, Sámi giellagáldu. Senteret får i første omgang ikke en fysisk utforming, men de ansatte vil utføre sin virksomhet i tilknytning til administrasjonen til sine respektive sameting. Dette arbeidet er viktig for at samisk språk skal bli et fullverdig bruksspråk i hverdagen.

Sámi giellagáldu sine hovedansvarsområder er samisk språksamarbeid, språkfaglig arbeid og å tilby språktjenester til språkbrukere i Finland, Sverige og Norge. Senteret har, sammen med sametingene, ansvar for å styrke og utvikle det nordiske språksamarbeidet, styrke og utvikle samisk ved å ivareta hver språkgruppes behov, utfordringer og ressurser, og berike språket og sikre dets framtid. Sámi giellagáldu skal følge opp spørsmål fra alle språkområdene og koordinere disse i samarbeid med sametingene og andre språkinstitusjoner. Senterets arbeidsoppgaver er bl.a. språkrøkt, språkutvikling, terminologiarbeid, språknormering, navnetjeneste, arbeid med stedsnavn og informasjon om samisk språkfaglige saker. Sámi giellagáldu sine arbeidsoppgaver og ansvarsområder er dynamiske. Dette

betyr at det er mulig å utvikle og tilpasse senterets virksomhet etter det samiske språkets språkfaglige stilling og behov til enhver tid.

Sekretariatet i Sámi giellagáldu består av administrasjonsstillinger og språkfaglige stillinger for nordsamisk, inarismisk, sorsamisk, lulesamisk og østsamisk.

Sametinget i Norge har fått bevilget støtte til Sámi Giellagáldu-prosjektet fra Tromsø fylkeskommune og Nordland fylkeskommune i tillegg til statlig Interregstøtte. Sametinget har også avsatt midler i eget budsjett til prosjektet. Det er Sametinget i Finland som leder etableringsprosjektet for samisk fag- og ressurscenter.

Som et av Sametingets egeninitierte prosjekter, ble det arrangert lulesamisk språkkonferanse i Jokkmokk, med Samernas Utbildingscentrum som arrangør. Bakgrunnen til initiativet var å få et bedre samarbeid med lulesamiske institusjoner på svensk side. Konferansens hovedtema var språk(re)vitalisering, undervisning og forskning. Målgruppe var språkarbeidere og andre språkinteresserte som kjemper for at lulesamisk språk skal høres, synes og utvikles.

Under språkkonferansen ble det uttrykt et sterkt ønske om samarbeid om konkrete språkprosjekter over landegrensa. Referansegruppen til lulesamisk språkkonferanse tok derfor initiativ til å danne en lulesamisk nettverksgruppe. Nettverksgruppen består av 9 representanter fra Samernas Utbildingscentrum, Árran lulesamisk senter, Nordland fylkeskommune, Tysfjord kommune, Jokkmokks kommun, JulevSámege, DSJ og representanter fra Sametingene i Norge og Sverige. Gruppen skal utarbeide en langsiktig plan for grenseoverskridende arbeid for lulesamisk språk, med konkrete prosjekter. Blant annet ble det foreslått en årlig lulesamisk språkkonferanse, vekselvis i Tysfjord og Jokkmokk, praktisk temakurs i tradisjonell kunnskap med tilhørende terminologiarbeid, språkleir for barn, unge og voksne med eldre som mentorer, læremiddelutvikling og lulesamisk språkforskning.

Evaluering av søkerbaserte språkprosjektmidler

Sametinget har en søkerbasert tilskuddsordning for språkprosjekter i samisk, der målet er å styrke og øke bruken av samisk. I 2012 var det satt av kr 8 810 000 til dette. Midlene er beregnet for språkprosjekter både innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Av disse midlene kommer kr. 1 200 000 fra Samefolket fond.

I år ble det gitt støtte til blant annet samiskkurs, stedsnavnmøter, utvikling av samfunnsfagstermer i lulesamisk og utvikling av ordspill for lulesamiske barn. For lulesamisk er det gitt støtte til å arrangere kurs for voksne og til å lage tv- program for unge.

Det er også gitt støtte til å tilrettelegge språkarenaer der språket høres og brukes for barn, unge og voksne, spesielt i de områdene der språket høres lite i offentlig sammenheng. Prosjektrapportene viser at mange prosjekter har lyktes godt i opprettelse av arenaer der språket undervises og høres. Spesielt språksentrene er flittige søkere, de har opprettet mange språkarenaer ved hjelp av språkprosjektmidlene. Disse er også med på å fremme samisk språk slik at det brukes og kommer til syne i de områdene der språket er truet. Terminologiprojektene er med på å utvikle samisk språk, slik at det blir et fullverdig bruksspråk i en moderne hverdag.

For at samisk språk skal bli et fullverdig bruksspråk i hverdagen, har Sametinget i år gitt støtte til utvikling av samiskspråklige ”apper”, applikasjoner som brukes i mobiltelefoner og nettbrett. Sametinget har gitt tilskudd til utvikling av applikasjoner for mobiltelefoner på alle tre samiske språk.

For å få til en enda bedre forvaltning av de søkerbaserte språkprosjektmidlene, har Sametinget i 2012 igangsatt en evaluering av denne virkemiddelordningen. Etter en anbudsrunde er det inngått avtale med Norut Alta-Áltá om evalueringsarbeidet. Evalueringen skal ferdigstilles innen 1. februar 2013.

Evalueringen skal belyse om tilskuddet bidrar til måloppnåelse og hvilke momenter som eventuelt hindrer dette, hvilke erfaringer/synspunkter har tilskuddsmottakere til ordningen og de tildelingskriteriene og rapporteringskrav som er gjort gjeldende og vurdere hvorvidt denne ordningen bør tilpasses andre ordninger som Sametinget har for språkutvikling, for eksempel grunntilskudd for språksentre. Sametinget har også bedt om konkrete forslag til endringer og forbedringer, slik at en oppnår en bedre og mer målrettet utnyttelse av tilskuddet.

Evalueringen skal omfatte de som har fått tilskudd til språkprosjekter fra Sametinget i perioden fra 2007- 2011.

Samisk språkundervsøkelse 2012

Det er nødvendig å kartlegge språksituasjonen for å kunne følge med i hvilken retning samisk utvikler seg. Det behøves mer systematisk kunnskap om bruken av samisk språk. Derfor har Sametinget, sammen med Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet, i 2012 gjennomført en landsomfattende undersøkelse om bruken av samisk.

Formålet med undersøkelsen var å finne ut hvor mange som behersker muntlig og skriftlig de forskjellige samiske språkene som snakkes i Norge, i hvilke sammenhenger samisk blir brukt og på hvilket nivå samisk brukes som samhandlingsspråk i barnehagen, skolen, i jobbsammenheng, osv. I tillegg var målet med undersøkelsen å finne ut hvilket språk foreldrene velger for sine barn og hvilke språkopplærings- og utviklingsbehov de forskjellige språkene har.

I undersøkelsen ble det brukt både kvalitative og kvantitative forskningsmetoder. Som grunnlag for den kvantitative delen ble Sametingets valgmanntall brukt, fordi det er det eneste offentlige registeret om samene i Norge. Til sammen 5000 personer registrert i Sametingets valgmanntall fikk tilsendt spørreskjemaet. Av disse svarte nærmere 40 % på undersøkelsen. Den kvalitative delen ble gjennomført med kasesintervjuer i 12 kommuner: Nesseby, Kautokeino, Kåfjord, Kvalsund, Tromsø, Skånland, Tysfjord, Bodø, Snåsa, Hattfjeldal, Røros og Oslo.

I rapporten fra Samisk språkundervsøkelse 2012 kommer det ikke frem hvor mange som bruker de ulike samiske språkene. Undervsøkelsen viser at nesten halvparten av de som tilhører den nordsamisk gruppen, behersker språket ganske godt, og en tredjedel av folk i lule- og sørsamisk område behersker disse språkene. Når det gjelder nordsamisk, er det store geografiske variasjoner. Situasjonen i Kautokeino og Karasjok er ganske annerledes enn andre steder i Norge. I disse områdene forstår og snakker alle samisk, og samisk brukes på de fleste arenaene og i alle situasjoner, om enn på forskjellig nivå. Når det gjelder resultatene, viser vi til rapporten fra undersøkelsen, Samisk språkundervsøkelse 2012.

Sametingsmelding om samisk språk

Sametingets hovedmål for utvikling av samisk språk er å øke antall brukere og øke bruken av samisk språk. For å kunne nå disse målene, er det nødvendig med en overordnet politikk om samisk språk, som er retningsgivende og klargjør prinsipielle spørsmål når det gjelder bruk og utvikling av samisk språk, og det er nødvendig å klargjøre myndighetsområder og ansvarsfordeling mellom Sametinget og regjeringen. Sametingsmelding om samisk språk ble lagt frem for plenum i november 2012. Meldingen beskriver og drøfter de overordnede utfordringer samisk språk står ovenfor, og hvilken rolle og politisk myndighet Sametinget skal ha i fremtiden innenfor samisk språk. Meldingen er delt inn i 4 hovedinnsatsområder; Ansvar for samisk språk, rammebetingelser for samisk språk, språkbrukere, og bruk av samisk språk.

Sametingsmeldingen legger opp til en rekke større endringer av dagens ordninger og regelverk. Sametinget krever det overordnede ansvaret for utviklingen av samisk språk, revidering av

same洛vens språkregler, fjerning av dagens forvaltningsmodell og like rettigheter for alle samisktalende uavhengig av bosted.

Same洛vens språkregler omfatter i dag kun kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk og gir slik ikke den samisktalende befolkningen i Norge lik rett til bruk og opplæring i samisk språk. Meldingen tar for seg denne problematikken og fastslår at offentlig forvaltning er et statlig ansvar og at den samisktalende befolkningen har rett til betjening på samisk språk uavhengig av bosted. Dette innebærer at same洛vens språkregler skal omfatte hele landet.

Sametingsmeldingen går bort fra dagens forvaltningsmodell, og ser i stedet for seg de kommunene som er innlemmet i forvaltningsområdet i dag som samarbeidspartnere i arbeidet for styrking og utvikling av samisk språk. Dette betyr en todeling av ansvarsforhold, hvor Staten har ansvar for offentlig tjenesteyting. Dette innebærer økonomisk og administrativt ansvar for at kommuner, fylkeskommuner og offentlige institusjoner betjener den samisktalende befolkningen på samisk. Sametinget har ansvaret for utvikling av samisk språk og ser behov for å styrke samarbeid og ressurser i arbeidet for å utvikle samisk språk på ulike nivåer i samfunnet. Denne endringen skaper behov for et utvalg som har mandat til å utrede og fremme forslag til endringer av lovverk, myndighets- og ansvarsområde innen samisk språk.

Samisk terminologi

Sametinget lanserte lulesamisk-norsk, norsk-lulesamisk digital ordbok, under lulesamisk språkkonferanse i Jokkmokk. Nettordboka, som fins på giellatekno.uit.no sine hjemmesider, er en midlertidig versjon, hvor språkbrukere har mulighet til komme med innspill og suppleringer. Etter perioden med kvalitetssikring er det ment å lage en mer brukervennlig digital utgave, samt at den skal gis ut i bokform. Ordboka er en viktig språkressurs som gjør hverdagen enklere for språkbrukere.

Sametingets termarbeid og bearbeiding av termlister er til nytte for alle samisktalende, slik at det gis bedre muligheter for å kunne kommunisere på samisk på forskjellige arenaer, både muntlig og skriftlig. Termarbeid og utarbeiding av termlister er nødvendige for de forskjellige fag, slik at det er mulig å gi undervisning og å kommunisere på samisk i forskjellige fag. Tolker og oversettere er helt avhengige av termutvikling i deres arbeid, da det alltid er behov for nye termer i deres arbeid. Også samiske media er avhengig av en fortløpende utvikling av nye termer. Fagbokforfattere og andre forfattere trenger også å få tilgang til nye termer på samisk for å utføre sitt arbeid. Det er i seg selv viktig og nødvendig for utviklingen og bevaringen av samisk språk, at det lages nye samiske termer. Dette gir mulighet til å bruke samisk i en bredere sammenheng, og språket vil kunne komme mer til syne på flere arenaer i samfunnet. Sametingets termarbeid og bearbeiding av termlister vil også gi kommunene og fylkeskommunene bedre muligheter for å yte service på samisk til samisktalende. Som en del av Sametingets daglige språkarbeid benyttes også sosiale medier. Noen eksempler på samiske diskusjonsgrupper på Facebook hvor det diskuteres både terminologi og stedsnavn er: Ártegis ságat, Mijá bágo, Numhtie naemhtie soptsestibie. Dette viser at samiske språk brukes aktivt og er synlig i det offentlige rom og på nye språkarenaer. Sametingets terminologiarbeid er slik en viktig del også av det språkutviklingsarbeidet som diskuteres i sosiale medier.

Sametinget har i 2012 blant annet bearbeidet og gransket en større liste med fuglenavn både på sør-, lule- og nordsamisk. I tillegg er det arbeidet med en eldre ordliste på nordsamisk med landbruksterminologi, diverse lulesamiske termer, samt sørsamiske terminologilister med termer for samfunnsfag, geografi og navn på land. På grunn av at Samisk språknemnd med sine terminologigrupper, ble nedlagt i slutten av 2011, har det i 2012 ikke vært et eget godkjenningsorgan for samisk terminologi. Det forventes at det nordiske samarbeidsprosjektet, Sámi Giellagáldu, vil bidra til at terminologiarbeidet får et løft i tiden fremover.

Oversatte tekster utgjør en anselig del av den daglig produserte tekstmengden. Disse tekstene dekker samiskspråkliges behov for informasjon på sitt eget språk. Oversettelser er ofte de eneste tekstene

som omhandler ulike saksområder på samisk og er således en viktig del av språkutviklingsarbeidet. Sametingets oversatte tekster utgjør en stor del av den samlede samiskspråklige sakprosaetekstmengden. Disse tekstene bidrar også til å styrke samisk som saksbehandlingsspråk. Sametingets samiskspråklige tekster brukes som informasjonskilder av samiske medier og er slik med på å forme offentlig språkbruk. Sametinget oversetter daglig tekster både til lule-, sør- og nordsamisk.

Samiske stedsnavn

En god del samiske stedsnavn har i 2012 fått offisiell godkjenning. Dette betyr at samiske stedsnavn har gått igjennom saksbehandlingen for registrering av stedsnavn. I slik saksbehandling har Sametingets samiske stedsnavnkonsulenter kommet med tilrådinger til skrivemåten av stedsnavn, og også i enkelte tilfeller kommet med forslag til navn der vi ser at stedene har et samisk navn fra tidligere, og som er i bruk, men ikke har blitt registrert offisielt tidligere. Sametingets nord-, lule- og sørsamiske stedsnavnkonsulenter har også kommet med tilrådinger til for eksempel nye nasjonalparker, naturreservater, nye bruer, tunneler og nye veier over hele Sápmi. Vi ser at det norske samfunnet ser betydningen av at også samiske navn registreres og dokumenteres for nye forekomster samtidig med det nye norske navnet, i områder der det er naturlig, i samiske områder hvor det bor samer, og ved at dette kommer i bruk og til syne. Samiske stedsnavn er også blitt mer og mer synlige ettersom Statens vegvesen har begynt å skilte på samisk i samiske områder. Dette er med på å bevare samiske stedsnavn og bruken av samiske stedsnavn øker. Sametinget anser det som meget beklagelig når vi gjennom media får kjennskap til at det blir gjort hærverk på samiske vegskilt i enkelte områder, for å vise sin motvilje mot samisk språk på vegskilt i samiske områder.

For Sametinget er det også viktig å delta på møter og seminarer hvor stedsnavnssaker diskuteres, for å informere og synliggjøre utfordringer vi har i saker som omhandler samiske stedsnavn. Derfor har Sametinget deltatt på årlig samrådsmøte med Statens kartverk og andre stedsnavnkonsulenter over hele Norge, og også i UNGEGN (United Nations Group of Experts on Geographical Names) Norden Divisjons konferansen i København hvor stedsnavnssaker for hele Norden ble diskutert. På konferansen drøftet man også saksbehandlingen av stedsnavn, og hvordan problemer kan løses i de enkelte områder, og om hvordan vi kan gjøre saksbehandlingen i stedsnavnssaker så smidig som mulig, slik at vi får en økning i både kvantitet og forbedring i kvalitet på bruken av samiske stedsnavn i samfunnet.

På Samrådsmøtet i 2012 fikk noen samiske språksentre presentere stedsnavnprosjekter som de har gjennomført, og som Sametinget har bidratt med tilskudd til. Dette er med på å synliggjøre sentrenes prosjekter for de som daglig jobber med stedsnavn, både for de som jobber i Språkrådet og de som jobber i kartverket. Her fikk språksentrene presentere hvilke prosjekter de har gjennomført, hvordan de har lyktes med prosjektet, og hvilke utfordringer og problemer de støtte på ved innsamling og registrering av samiske stedsnavn.

Etter bestemmelsene i adresserings- og matrikkelloven kan en adresse eller gate ikke registreres med flere navn, og det medfører at parallelle stedsnavn ikke lenger godkjennes som adresse. Dette vil resultere i at kommuner kommer til å velge å bruke norske navn, for vi vet at majoritetsspråket som oftest blir valgt i slike situasjoner, og i de fleste tilfeller er dette norsk. Sametinget har fremmet denne saken overfor Miljøverndepartementet, men loven kan ikke endres før den har vært til høring i forbindelse med revidering av forskriftene. Sametinget vil fortsatt jobbe aktivt med denne saken. Det er viktig at samiske stedsnavn som er godkjent og oppført i Statens kartverk sine registre ikke forsvinner. Lov om stadnamn og adresserings- og matrikkelloven står i motstridene posisjon overfor hverandre i denne saken.

Kultur

Sametingets hovedmål for samisk kultur er å få et levende og allsidig samisk kunst- og kulturliv. Levedyktige og aktive samiske møteplasser, kulturinstitusjoner og museer bidrar til levende

lokalsamfunn der folk vil bo. Vi ser betydningen av et mangfold av samiske kunstneriske og kulturelle uttrykk, idrettsaktiviteter, kulturaktiviteter for barn og unge og et godt bibliotektilbud. Et av våre viktigste virkemidler for å nå målene for vår kulturpolitikk, er de økonomiske virkemidlene. Vi gir tilskudd til drift av samiske museer, kulturorganisasjoner, bokbusser, tegneserier, litteratur, musikk, barn og unge og samiske kunstnere. Vi samarbeider også med en rekke aktører som samiske organisasjoner, institusjoner, sentrale, regionale og lokale myndigheter, og enkeltpersoner.

Samiske kulturhus og kulturformidlingsinstitusjoner

Sametinget gir direkte tilskudd over Sametingets budsjett til samiske kulturhus- og kulturformidlingsinstitusjoner, samiske festivaler, samiske idrettsorganisasjoner, samiske teatre, samiske publikasjoner, bokbusser og til samiske museer. Tilskuddet blir gitt etter nærmere kriterier i budsjettet. Sammen med de enkelte kulturutøverne er de samiske kulturinstitusjonene og -organisasjonene selve grunnlaget for et levende og allsidig samisk kunst- og kulturliv.

Sametinget avholder jevnliges kontaktmøter med de samiske kulturinstitusjonene og organisasjonene som får tilskudd over Sametingets budsjett. Møtene er arenaer for gjensidig orientering og faglige drøftinger, der temaene er budsjett og informasjon om og drøfting av aktuelle saker.

Sametinget er enig med Kulturdepartementet om innføring av husleiefinansiering av nye samiske kulturhus. Prosedyren tar utgangspunkt i husleieordningen i staten. Den skisserer en trinnvis prosedyre, med ansvarsfordeling mellom Sametinget og Kulturdepartementet angående forslag, vedtak og budsjettmessige konsekvenser ved igangsetting av nye husleiefinansierte samiske kulturbygg. Sametinget oppnevner representanter til styrene for samiske kulturhus og kulturformidlingsinstitusjoner.

Oppfølging av sametingsrådets melding om samisk institusjonsutvikling

Sametingets intensjon for institusjoner som mottar hoveddelen av sine inntekter fra Sametinget, er at de har en organisasjons- og styringsform tilpasset sametingsrådets institusjonsmelding. Sametinget har i 2012 fortsatt oppfølgingen av sametingsrådets melding om samiske institusjoner. I denne framkommer det at institusjonene må gjennomføre organiseringsprosesser som gir en organisasjonsform tilpasset den offentlige rollen de har gjennom direkte tilskudd fra Sametinget, og at disse som hovedregel skal være organisert som stiftelser. Der særlige grunner tilsier det kan de eventuelt organiseres som aksjeselskaper.

Status for dette arbeidet er følgende:

Stiftelsen Duoddara Ráfe

Stiftelsen Duoddara Ráfe har i 2012 gjennomført endringer i stiftelsens vedtekter. Vedtektene er godkjent av Lotteri og stiftelsestilsynet og er i tråd med krav om styreoppnevningmyndighet til Sametinget. Til styret for stiftelsen Duoddara Ráfe/Pitesamisk senter for perioden 2012-2016, har Sametinget oppnevnt Sven-Roald Nystø som styreleder og Heidi Persdatter Greiner Håker som styrmedlem. Som vararepresentant for Sven-Roald Nystø er Trond Schølberg Gamnes oppnevnt og for Heidi Persdatter Greiner Håker er Elfrid Boine.

Sjøsamisk kompetansesenter

Sjøsamisk kompetansesenter, Billefjord har med bakgrunn i Sametingets henvendelse arbeidet med å tilpasse vedtektene, slik at de blir i tråd med krav om styreoppnevningmyndighet til Sametinget. De har meddelt Sametinget om at de har foretatt vedtektsendring, slik at Sametinget kan oppnevne ett medlem til styret.

Sámi Dáiddaguovddás/Samisk senter for samtidskunst

Senteret har i 2012 arbeidet med å ny organisasjons- og styringsform tilpasset Sametinget intensjon og det foreligger forslag om at medlemsorganisasjonen omdannes til en stiftelse, hvor Sametinget vil bli invitert til å delta.

Várdobáiki

I forbindelse med prosessen om omorganisering fra andelslag har det vært gjennomført møter mellom Sametinget og Várdobáiki. Med bakgrunn i rapport fra omorganiseringsprosjektet 2010, fattet styret i Várdobáiki vedtak om å invitere Sametinget og Troms og Nordland fylkeskommuner til etablering av stiftelsen, Várdobáiki. Sametinget har stilt seg positiv til dette, mens fylkeskommunene har av prinsipielle grunner vist tilbakeholdenhet.

Styret i Várdobáiki har, etter at etablering av stiftelse ikke ble videreført, arbeidet med ny organisasjons- og styringsform. Det er to organisasjonsformer som er aktuelle, stiftelse eller aksjeselskap. De har sett det som formålstjenlig at et aksjeselskap kan være en god løsning. Med dette som bakgrunn har Sametinget blitt invitert til å delta i etablering av aksjeselskapet, Várdobáiki AS. Selskapet skal ha som formål å videreføre samisk språk, kultur og samfunnsliv i regionen. En spesiell oppgave er å få realisert planene om kulturhus på Várdobáiki. Sametinget stiller seg positiv til dette. Tilsvarende invitasjon er sendt Nordland og Troms fylkeskommuner.

Sametinget har mottatt plan for utbygging av kulturhus på Várdobáiki. Planen vil bli vurdert i henhold til prosedyrer for statlig finansiering av nye samiske kulturbygg.

Áarjelsaemien Teatere

Áarjelsaemien Teatere har vedtatt en ny styrings- og organisasjonsform som ivaretar intensjonene i sametingsrådets melding om samisk institusjonsutvikling. Foreningen inviterte Sametinget, Rana kommune, Nordland, Nord- og Sør-Trøndelag og Hedemark fylkeskommuner til å stifte et aksjeselskap. Sametinget, Nordland fylkeskommune og Rana kommune stilte seg positivt til dette og har sammen stiftet aksjeselskapet, Áarjelsaemien Teatere AS, med en aksekapital på kr. 100 000. Sametinget tegnet 55 % av aksjene, Nordland fylkeskommune 30 % og Rana kommune 15 %.

Selskapets formål er at teatret skal arbeide for å fremme og utvikle sørsamisk scenekunst. Sørsamisk språk og kultur skal stå sentralt i arbeidet. Teatret skal fortsette å samarbeide med sørsamisk område på svensk side og er et teater for det sørsamiske området i Norge. Sametinget er tilgodesett med en styreplass. Selskapet har valgt Inga-Lill Sundset, Sametinget som styreleder, med vararepresentant Per Fjellstrøm. De øvrige i styret er Eirin Edvardsen, Nordland fylkeskommune og Jarl Stian Johansson, Rana kommune.

Samisk hus i Oslo

Foreningen, Samisk hus inviterte i 2012 Sametinget, Oslo kommune og Akershus fylkeskommune til å være opprettere av stiftelsen Samisk hus i Oslo. Sametinget stilte seg positivt til dette, mens Oslo kommune og Akershus fylkeskommune takket nei av prinsipielle årsaker.

Det har vært flere møter mellom Sametinget og foreningen, hvor organisasjons- og styringsformen og møteplass til den samiske befolkningen i hovedstaden har vært tema. Foreningen har, etter at de flyttet ut fra sine lokaler i Akersgata, arbeidet med å finne egnede lokaler til sine aktiviteter, og de har i 2012 flyttet inn i nye lokaler på gatenivå i Trondheimsveien. Sametinget har vedtatt å påta seg ansvaret for å opptre med garanti overfor KLP Eiendom for leie av disse lokalene.

Sametinget deltok i åpning av det nye Samisk hus i Oslo og uttrykte i sin hilsningstale at målet har vært å etablere et fast formidlingscenter for samene i Oslo, hvor kunst, kultur, kunnskap og tradisjoner gir rom for ytterlige satsning. Med bakgrunn i at Oslo kommune og Akershus

fylkeskommune både takket nei til å være opprettere av en stiftelse og nei til å delta på eiersiden til et aksjeselskap, har styret i Foreningen Samisk hus i Oslo arbeidet videre med omorganiseringsprosessen. De har besluttet å opprette et aksjeselskap, og det er kommet invitasjon til Sametinget om å delta på eiersiden. Sametingsrådet har stilt seg positiv til dette og viser til at det ut fra særlige forhold i de enkelte områder kan være naturlig å velge andre organisasjonsformer enn stiftelse, for eksempel aksjeselskap, jf. sametingsrådets institusjonsmelding.

Byggeprosjekter

Statsbygg har, med bakgrunn i oppdragsbrevene fra Kulturdepartementet, utarbeidet byggeprogram, gjennomført tomteanalyser og fått utarbeidet forprosjekt for et nybygg for Saemien Sijte. Forprosjektet viser et spennende og spektakulært nybygg. Bygningen har en arkitektur som kan bidra til at den kan bli en attraksjon i seg selv. Prosjektet holder seg innenfor de gitte arealrammer og har et betydelig redusert energimål. Bygningen skal innholde kontorlokaler til Saemien Sijte, Sametinget, Reindriftsforvaltningen og Snåsa kommune.

Prosjektet har følgende samfunns mål:

Saemien Sijte museum og kultursenter skal dokumentere, verne om, fremme og utvikle sørsamisk identitet, språk og kultur.

Senteret kan bli arena og møtested og fungere som samisk forsknings- og formidlingsinstitusjon.

Virksomheten ved senteret kan medvirke til å gi forskjellige målgrupper økt kunnskap og forståelse om sørsamisk kultur og tilstedeværelse.

Sametinget har akseptert arealer og husleiekostnader og vil opptre som leietaker for de arealer som stiftelsen Saemien Sijte skal disponere. Alle andre leietakere har akseptert arealer og husleiekostnader, unntatt Landbruks- og matdepartementet for arealer til Reindriftsforvaltningen. Sametingets aksept er under forutsetning av at Sametinget over sitt budsjett får dekket alle husleiekostnader og senere økning av leiesatsene. Sametinget har fremhevet blant annet at bygget vil framstå som en arkitektonisk perle og vil utvilsomt bli en severdighet i området. Dette gir en god mulighet til å framheve, presentere og synliggjøre den sørsamiske kulturen på en verdig måte, som vil være en styrke både for Snåsa og regionen generelt.

Sametinget registrerer Landbruks- og matdepartementets holdning om ikke å akseptere arealer og husleiekostnader og er derfor bekymret for fremdriften av prosjektet.

Beaivvaš - nytt teaterbygg

De samiske teatrene er viktige som arenaer for kulturopplevelse og kulturformidling, og for bruk og synliggjøring av samisk språk. Beaivvaš Sámi Našunálateáhter har lenge arbeidet for å få et eget teaterbygg i Kautokeino. Teaterets styre har gått inn for at Statsbygg påtar seg ansvaret for oppføring av teaterbygget. Sametinget ga Statsbygg i oppdrag å forestå planlegging av nytt teaterbygg med formål at teatret skal bidra til fornyelse, bevaring og formidling av samiske tradisjoner, kunnskap, historie, kultur og kunst, i dialog med det samiske samfunn. Teatret skal være tilgjengelig, åpent og utadvendt og i dialog med det omkringliggende samfunn, og skal på en fleksibel og uttrykksfull måte synliggjøre mangfoldet innenfor samisk scenekunst.

Statsbygg har utarbeidet forslag til byggeprogram. Byggeprogrammet er nå til vurdering hos Kulturdepartementet i henhold til prosedyre om husleiefinansiering av samiske kulturbygg. Prosjektet blir behandlet som ordinær prosjekt og behandles som del av statsbudsjettet.

Sametinget har som intensjon at Statsbygg skal stå som ansvarlig for en videreføring av arbeidet fram til ferdig nybygg og senere drift av nybygget. Dette avhenger av at Sametinget og Kulturdepartementet kommer til enighet om at prosjektet inngår i og finansieres over husleiefinansieringsordningen for nye samiske kulturbygg.

Sametinget har i samråd med Beaivváš Sámi Našunálateáhter satt følgende samfunns mål for teaterbygget:

Et nasjonalt samisk teaterbyggs skal gi det samiske samfunn en arena for opplevelse, synliggjøring og formidling samisk scenekunst og kultur. Et teaterbygg hvor samisk brukes som scenespråk vil heve det samiske språkets status og styrke samisk identitet.

Teateret skal være åpent, utadvendt og i dialog med det omkringliggende samfunn og med de samiske områdene i nabolandene. Teatret vil få betydning internasjonalt i urfolksammenheng.

Teaterbygget skal være et kraftsenter og samlingspunkt for ulike samiske og andre kunstneriske og teaterfaglige faggrupper.

Østsamisk museum

Sametinget og Tana og Varanger Museumssiida er enige om at oppgaver og prosjekter som pr 31.12.2012 er tillagt Østsamisk museum overdras til Stiftelsen Deanu Tana og Varanger Museumssiida. Overdragelsen er gjeldene fra 1.1.2013. Fra samme dato opphører virksomheten til interimsstyret.

Stiftelsen Deanu ja Várjjat Museasiida/Tana og Varanger Museumssiida

Stiftere er Unjárgga gielda/Nesseby kommune, Deanu gielda/Tana kommune, Máttá Várjjat gielda/Sor-Varanger kommune og Sámediggi/Sametinget. Deanu ja Várjjat Museasiida/Tana og Varanger Museumssiida er organisert som en stiftelse, og skal være et driftsselskap for museumsinstitusjonene nevnt nedenfor.

Tana og Varanger Museumssiida har fra 1.1.2010 funksjon som et konsolidert museum for følgende museumsinstitusjoner:

- Varanger Samiske Museum
- Tana Museum
- Saviomuseet
- Á'vv - Saa'mi mu'zei / Skoltesamisk museum (Østsamisk museum)

Det er avholdt møte mellom de ulike partene, Kulturdepartementet, FAD, Sametinget, Statsbygg, Tana- og Varanger Museumssiida og Østsamisk museum i byggeprosjektet hvor status i prosjektet ble drøftet. Ferdigstillelse av byggeprosjektet er forsinket. Det er fra museet listet opp avvik/mangler. Statsbygg har fått i oppdrag til å gjennomgå disse og komme med tilbakemelding til blant annet Sametinget.

Når det gjelder eierskap, har Statsbygg presentert to alternative modeller for husleieavtale. Den prinsipielle forskjellen mellom alternativene er at alternativ 1 (bygg under husleieordningen) inngår byggesummen fullt ut som grunnlag for beregning av husleie, mens alternativ 2 (operamodellen) settes til kr. 0. Sametinget og Tana- og Varanger Museumssiida har gitt uttrykk for at alternativ 2 er å foretrekke. Statsbygg arbeider med avklaringer om dette forholdet.

Av det totale byggebudsjettet er det avsatt 4 mill. til utstillingsarbeid. Det er stilt strenge klimakrav fra Folkemuseets side. Klimaanlegg og tilfredsstillende montre må være ferdige, og helst i prøvedrift en periode før gjenstandene kan settes inn. Statsbygg skal gjennomgå kravene stilt fra Norsk Folkemuseum.

Sametinget har gjennomført møte med Tana- og Varanger Museumssiida, hvor planene for utstillingene ble drøftet. Partene ble enige om at planene må revideres ettersom man er forsinket med byggeprosessen. Åpningsdato for planlagt utstilling er anslått innen desember 2013. Det arbeides med ny status og et grunnlag for en videre handlingsplan rettet mot ferdigstillelse av byggeprosjektet.

Samisk kunstmuseum.

Sametinget ba i 2009 Statsbygg om å gjennomføre programmeringsarbeidet for Samisk kunstmuseum. Det skulle skje i nært samarbeid med De Samiske Samlinger som er eiere av anlegget.

Statsbygg har gjennomført arbeidet og oversendt byggeprogram for prosjektet Samisk kunstmuseum. Byggeprogrammet inneholder blant annet tilstandsanalyse og programestimater. Samisk kunstmuseum planlegges etablert i tilknytning til eksisterende bygningsmassen til De Samiske Samlinger, samt et nytt tilbygg til dette. Arbeidet med å avklare forhold angående eierskap, forvaltning, drift og vedlikehold av eksisterende anlegg er ikke sluttført. Statsbygg har imidlertid uttrykt en positiv holding til at det samlede anlegget kan inngå i Statsbyggs portefølje etter ferdigstillelse av nybygg og rehabilitering/ombygging av eksisterende bygning. Dette er avhengig av at eiere av bygningsmassen, slik den er i dag er villig til å overføre til Statsbygg.

Eiere v/eierstyret til De Samiske Samlinger har meddelt Sametinget at de ikke er villig til å overgi eieransvaret for bygningsmassen til Statsbygg. Kunstmuseet kan vanskelig realiseres i tilknytning til bygningsmassen til De Samiske Samlinger, uten samtykke fra eiere. For Sametinget finnes det ikke andre finansieringsmodeller for å realisere samisk kunstmuseum, enn husleiefinansieringsordningen for nye samiske kulturbygg. Fremdriften av prosjektet har stoppet opp. Sametinget vil vurdere om realisering av kunstmuseet bør skje uavhengig av bygningsmassen til De Samiske Samlinger.

Samisk museumsvirksomhet

De seks konsoliderte samiske museene under Sametingets forvaltning driver sine museumsvirksomheter ut fra museumsfaglige prinsipper, nasjonale målsetninger og Sametingets retningslinjer. Den samiske museumsvirksomheten er en viktig pølse i det samiske samfunnet, der museene spiller en stor rolle i den samiske demokratiutøvelsen, på tross av de ikke så gode rammebetingelsene fra statlig hold. De samiske museene selv og Sametinget ønsker om å utvikle de samiske museene ytterligere, men står overfor ressursmessige utfordringer. Det er dels snakk om utvidelser og nybygg av museumslokaler, og om museumsfaglig utvikling.

Sametingsrådet møtte Porsanger kommune om utvidelse av Stabburnes naturhus og museum. Porsanger kommune, som er eier av Porsanger museum (som inngår i stiftelsen RiddoDuottarMuseat), har vedtatt at Porsanger museum skal lokaliseres til Stabburnes naturhus og museum. Utvidelsen vil også omfatte kontorer, magasiner og utstillingsareal. Sametinget har derimot ikke midler til byggeformål, og det må derfor søkes andre muligheter.

Sametinget fikk i 2012 utarbeidet utredningen Bååstede – tilbakeføring av samisk kulturarv. Utredningen foreslo en avtale om tilbakeføring av samiske gjenstander fra Norsk folkemuseum og Kulturhistorisk museum, tilbake til de samiske museene. Den 20.6.2012 ble avtalen signert av direktør Olav Aaraas fra Norsk Folkemuseum, avdelingsdirektør Øivind Fuglerud fra Kulturhistorisk museum og Sametingspresidenten. Samtidig fikk RiddoDuottarMuseat tilbakeført en osteform som symbol på at tilbakeføringsprosessen er i gang. Utredningen slår fast at det er statlige myndigheter, på grunn av deres forpliktelser overfor urfolk som er nedfelt i internasjonale konvensjoner, som er ansvarlige for å finansiere tilbakeføringsprosjektet. Sametinget har i november 2012 bedt Kulturdepartementet om å finansiere prosessen, som skal foregå over årene 2013-2016. Kulturdepartementet viste til at de ikke har midler til slike formål, og henviste Sametinget til å søke Norsk kulturråd om prosjektstøtte. Sametinget har på bakgrunn av dette søkt Norsk kulturråd om finansiering av prosjektets første år, og da gjenstår å løse finansieringen for årene 2014-2016.

Bååstede-rapporten er utarbeidet etter Sametingets Mål- og behovsanalyse (2011). Disse to dokumentene danner grunnlaget for utarbeidelse av en ny museumspolitisk redegjørelse som skal legges fram i 2013. Denne vil ta for seg blant annet faglige utfordringer.

Eierstiftelsen De Samiske Samlinger har sagt opp driftsavtalen med driftsstiftelsen RidduDuottarMuseat med virkning fra 1.1.2014. Sametinget jobber for å finne en løsning sammen med eierne som gjør at RidduDuottarMuseat kan fortsette museumsvirksomheten.

Sametinget deltok på EUNAMUS' konferanse "Museum Politics in Europe" i Oslo, der de presenterte samisk museumspolitikk og de utfordringene vi står overfor. Sametinget deltok også på Norges museumsforbunds årsmøte og museumsseminar. Ved samme anledning hadde Samisk museumsråd et seminar om samisk kulturminnevern, der Sametinget holdt et innlegg.

Festivaler

De samiske festivalene synliggjør, formidler og utvikler samisk og urfolks kunst og kultur. De er årlige begivenheter som tiltrekker seg publikum, artister, kunstnere og kulturutøvere fra Sápmi og andre urfolkssamfunn. Sametinget har jevnlig møter med de ansvarlige for festivalene for gjensidig orientering og drøfting av aktuelle saker.

De samiske festivalene har avholdt et seminar i 2012, der festivalenes rolle og ansvar i samfunnet, felles utfordringer og muligheter for samarbeid ble diskutert. Sametinget innledet på seminaret om hvordan Sametinget og de samiske festivalene kan bli bedre til å samarbeide, hvilken rolle ser Sametinget har i forhold til samiske festivaler, og hvilken rolle samiske festivaler ha i det samiske samfunnet i framtiden.

Som et ledd i utviklingen av Márkomeannu vedtok Sametinget i budsjettet for 2013 å øke tilskuddet til festivalen. Sametinget ser viktigheten av kontinuitet i forhold til det arbeidet festivalen utøver, og vil bidra til at utfordringen med å få på plass en produsentstilling kan løses.

I forbindelse med sametingsmeldingen om samisk kultur, har Sametinget arrangert tre dialogmøter på de samiske festivalene for å få innspill til arbeidet. Motene ble avholdt på Riddu Riđđu-festivalen, under Hellemo-cup i forbindelse med Julevsáme vahkko og på Márkomeannu-festivalen.

Julevsáme vahkko/Lulesamisk uke er et arrangement som varer en uke i forbindelse med Hellemo-cup hvert år. Alle arrangementer er alkoholfrie og har fokus på språk, kultur og idrettsgleder. Formålet med prosjektet er å videreføre lulesamisk språk, kultur og tradisjoner. I løpet av uka arrangeres det ulike kurs (eks. gammekurs, dommerkurs, språkkurs for barn og unge, matkurs, duodjekurs og workshops). I tillegg arrangeres fotballskole for barn, fortellerstunder og den tradisjonsrike Hellemo-cupen. Lulesamisk uke har vist seg å være et levedyktig og utviklende arrangement, som i 2012 ble arrangert for tredje gang, og har derfor kommet med i Sametingets budsjett som direkte tilskudd fra 2013.

Sametinget har hatt møte med styret i Raasten Rastah – sørsamisk kulturfestival på Røros. Tema på møtet var direkte tilskudd fra Sametinget. Raasten Rastah har siden oppstarten i 2002 vokst og har blitt et etablert arrangement i regionen. Festivalen finansieres av eksterne midler fra kommuner, fylkeskommuner og Sametinget. Det er mange bidragsyttere til festivalen, og det kreves derfor en stor søknadsmasse for å få inn nok tilskudd for å gjennomføre arrangementet. Det ble fremhevet at tiden er derfor inne for å skape en mer forutsigbarhet organisatorisk og økonomisk for gjennomføring av festivalen. Festivalens målgruppe er primært den samiske befolkningen, men festivalen skal også være en formidlingsarena av samisk kultur for andre. Festivalen legger spesielt vekt på tiltak for barn og unge.

For å skape forutsigbarhet organisatorisk og økonomisk for gjennomføring av festivalen er det i budsjettet for 2013 bevilget kr 80 000 til festivalen som direkte tilskudd.

Sametinget har deltatt på møtet til rådgivende utvalg for sorsamiske spørsmål på Røros. På møtet ble det gitt orientering om prosjektet, Samisk Rom – Trondheim 2017, med fokus på jubileumsåret 2017. Det kom innspill blant annet om at hovedmarkeringen må være i Trondheim, at det er naturlig at Trondheim kommune og fylkeskommunen er med i jubileumsarbeidet, da de samiske organisasjonene ikke har så stor kapasitet, og at ansvaret for markeringen må ligge i kommunen eller i fylkeskommunen. Videre ble det tatt opp at Trondheim kommune og Sametinget bør inngå samarbeidsavtale etter mønster fra andre lignende avtaler. Det kan eventuelt skrives en særavtale om jubileet med flere parter.

Som en oppfølging av møtet tok Trondheim kommune initiativ til et bredt anlagt seminar for å få innspill til innholdet i jubileumsåret 2017. Seminaret ble arrangert i november, og ulike mulige løsninger for organisering og hva jubileumsåret bør inneholde ble diskutert.

Litteratur

Bedømningskomiteen fra det samiske området til Nordisk råds litteraturpris har foreslått en samisk forfatter og et samisk verk til litteraturprisen for 2013. Det nominerte verket er diktsamlinga Savvon bálgáid luottastit av Sollaug Sárgon.

Samisk kunstneravtale

Sametinget og Samisk kunstnerråd inngikk i 2004 en samarbeidsavtale som innebærer at partene gjennomfører årlige forhandlinger om rammen for en samisk kunstneravtale. I september 2012 ble partene enige om at rammen for kunstneravtalen for 2013 skal være på kr 6 520 000. Dette tilsvarer en økning på kr 200 000 i forhold til avtalen i 2012.

Avtalen omfatter følgende tiltak:

- driftsstøtte til samiske kunstnerorganisasjoner og Samisk kunstnerråd kr 2 150 000
- stipend til samiske kunstnere kr. 2 450 000
- faglig veiledning kr 500 000
- kunstfond kr. 700 000
- innkjøpsordning for skjønnlitteratur, joik og musikk kr 300 000
- innkjøpsordning for samisk billedkunst og dáiddaduodji kr 370 000
- visningsvederlag kr 50 000

Samisk kunstnerråd forvalter ordningene som omfattes av avtalen bortsett fra innkjøpsordningen for samisk billedkunst og dáiddaduodji, som forvaltes av RidduDuottarMuseat.

Sametinget har i 2012 engasjert Norut Alta til å evaluere samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Samisk kunstnerråd. Evalueringsrapporten ble lagt frem i desember 2012, og viser at kunstneravtalen har vært viktig for å legge noen faste økonomiske rammer og ordninger for den samiske kunsten, og har gitt kunstnerne og deres organisasjoner en forutsigbarhet som har gjort det mulig å planlegge satsinger på lengre sikt. Evalueringsrapporten vil være et viktig grunnlag for Sametingets kommende kulturmelding, og vil også være et godt utgangspunkt for fremforhandling av en ny hovedavtale som skal gjelde fra 2014.

Sametingets første kunstnerkonferanse ble i 2012 avholdt på Sametinget i Karasjok. Formålet med konferansen var å lage en arena for utveksling av faglige erfaringer, opplevelse av samisk kunst og kultur og diskusjoner om kulturpolitikk. Konferansen ble arrangert i forbindelse med Sametingets pågående arbeid med kulturmeldingen. Programmet inneholdt foredrag og kunstneriske innslag innen alle kunstnersjangre som scenekunst, joik, musikk, litteratur, visuell kunst og film. Konferansen ble avsluttet med gruppearbeid og framførelser av innspill til den framtidige kulturpolitikken. Innspillene tas med videre i arbeidet med kulturmeldingen. Et innspill som gikk igjen var manglende integrering av samisk kunst og kultur i den nasjonale kulturpolitikken og etterlysning av en nasjonal samisk kulturpolitikk. Pågangen til konferansen var stor og engasjementet fra deltakerne viser at det er et stort behov for faglige arenaer for samiske kunstnere og kulturarbeidere. Konferansen ble arrangert i samarbeid med Samisk kunstnerråd og er et resultat av kunstneravtalen.

Idrett

Sametinget har i 2012 tildelt aktivitets- og driftsstøtte til tre samiske idrettsorganisasjoner, Samenes idrettsforbund-Norge (SVL-N), Samisk fotballforbund (SSL) og Sámi heargevuodjin-Lihttu (SHL). På grunn av manglende aktivitets- og regnskapsrapportering opphørte utbetalingen til Samisk fotballforbund andre halvår i 2012, og er heller ikke videreført med direkte tilskudd fra Sametinget i 2013.

Sametinget er opptatt av at de samiske idrettsorganisasjonene skal bidra til å legge til rette for utøvelse av idrett både på både bredde- og toppplan, og da med spesiell fokus på idrettsaktiviteter for barn- og unge.

Samisk ungdom deltok for femte gang under Arctic Winter Games (AWG) som ble arrangert i Whitehorse i Canada i mars 2012. Den samiske troppen besto av 35 aktive deltakere fra både Norge, Sverige og Finland. I tillegg til disse var det med ni ledere og trenere. Under AWG konkurreres det i et stort antall konkurranser innenfor mange forskjellige idrettsgrener, og det legges også stor vekt på at kunst og kultur fra de forskjellige deltakerområdene blir presentert. Sápmi er invitert til å delta i AWG som gjester innenfor langrenn, og fotball for juniorjenter. I tillegg til disse besto troppen også av to kulturutøvere som hadde opptredener under forskjellige kulturtilstelninger under AWG.

Sametinget ser på den samiske deltakelsen i AWG som meget verdifull. Samisk ungdom fra ulike deler av Sápmi får mulighet til å møte annen urfolksungdom, og ungdom fra andre arktiske strøk. Dette vil bidra til at ungdommen får ny kunnskap og nye impulser, samtidig som de samiske deltakerne er med på å spre kunnskap om samer og samiske samfunnsforhold til de andre deltakerne under AWG.

Sametinget mottok også i 2012 spillemidler fra Kulturdepartementet. Midlene skal primært benyttes til å legge til rette for aktiviteter for barn- og unge innenfor de samiske idrettsaktivitetene som er en del av tradisjonell samisk kultur. Sametinget har tildelt spillemidlene for 2012 i sin helhet til Samenes idrettsforbund-Norge (SVL-N). SVL-N har benyttet midlene til fremme av idrettsaktiviteter for barn og unge, og da spesielt innenfor reinkappkjøring og lassokasting.

Samiske kirkesaker

Samisk kirkeråd er Den norske kirkes organ for fremme av samisk kirkeliv. Sametinget har en nær dialog, og et nært samarbeid med Samisk kirkeråd. Partene har inngått en samarbeidsavtale som innebærer at vi avholder faste årlige møter, der dagsaktuelle og relevante saker diskuteres, og der vi kan avklare hvordan vi i samarbeid skal komme frem til løsninger på disse.

Sametinget oppnevner ett medlem og ett varamedlem til Samisk kirkeråd. For perioden 2012-2016 har Sametinget oppnevnt Jovna Zacharias Dunfjell og Elin Sabbasen som henholdsvis medlem og varamedlem i Samisk kirkeråd.

Kirkemøtet er det øverste representative organet i Den norske kirke, og møtet avholdes årlig. Sametinget deltok under Kirkemøtet som ble avholdt i Tønsberg i april 2012 og ser det som viktig å være til stede på disse møtene.

Sametinget ser behovet for dialog med sentrale og lokale myndigheter og andre aktører i arbeidet for å bevare og styrke samisk kultur. Sametinget har halvårige administrative kontaktmøter med Kulturdepartementet der aktuelle saker tas opp til drøfting. Eksempler på saker som er drøftet i 2012, er status i ulike byggesaker, møte på politisk nivå, prosjektet Bååstede – tilbakeføring av samisk kulturarv, Språkåret 2013 og egen samisk tv-kanal.

Sametinget ga i 2012 et innspill til det regjeringsoppnevnte utvalget som arbeider med "Kulturutredningen 2014". I innspillet ble det blant annet påpekt at de fleste av aspektene som utvalget skal vurdere, også berører samisk kultur og samisk kulturpolitikk, og derfor bør integreres innenfor alle relevante områder i utredningsarbeidet. Det ble understreket at samisk kultur er likeverdig med norsk kultur, og at samisk kultur er en del av den norske kulturpolitikken, hvor myndighetene har et overordnet ansvar. Det ble satt fokus på utviklingen for ulike samiske institusjoner, kulturaktører og kulturfelt, og situasjonen de står overfor. Noen forslag til endringer og fremtidige behov for samisk kulturpolitikk ble tatt opp. Det ble også gitt innspill til ulike problemstillinger og spørsmål utvalget hadde særskilt fokus på. Utvalgets arbeid skal resultere i en NOU som ventes å legges frem første halvår 2013.

Sametinget deltok på konferanse om UNESCO-konvensjonen om immateriell kulturarv, arrangert av Norsk kulturråd i Trondheim. På konferansen ble Norsk kulturråds forslag til prosedyrer for norsk nominering av immateriell kulturarv på UNESCOs internasjonale liste omtalt. Sametinget har etter konferansen gitt innspill til forslaget og blant annet påpekt at fagkomiteene må ha kompetanse i samiske og nasjonale minoriteters immaterielle kulturarv.

Sametinget har for første gang fått utarbeidet en egen samisk kulturindeks, hvor resultater og detaljer for et utvalg samiske kommuner presenteres. Rapporten er laget av Telemarkforskning, og baserer seg på den årlige Norsk kulturindeks.

På oppdrag for Sametinget har Norut Alta-Áltá utarbeidet en rapport om sysselsetting og bedriftsstruktur i kulturnæringene i samiske områder. Analyser viser at kulturnæringene står for 4,5% av totalsysselsettingen i 24 utvalgte kommuner. Dette er litt høyere enn ellers i Nord-Norge og litt lavere enn på landsbasis. Kulturnæringene i samiske områder består i stor grad av små bedrifter.

Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU)

Det ble oppnevnt nye medlemmer og varamedlemmer til Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU) for perioden 2012-2013. SUPU har i 2012 hatt 5 møter, hvorav 3 som telefonmøter, samt noen arbeidsmøter og møter i ulike eksterne utvalg SUPU er med i.

På det årlige møtet mellom SUPU og Barneombudet var tema blant annet hverdagsrasisme og konferansen, Digitale nabokjerring, samt andre aktuelle spørsmål som berører samiske barn og ungdom.

SUPU har videre deltatt på ulike konferanser og seminarer, også med innlegg og deltakelse i paneldebatter ved noen anledninger. Blant annet deltok SUPUs leder på International Forum for Young Politicians of North-West Russia and the Nordic Countries i Stockholm, hun deltok også i det oppsummerende panelet på konferansen. Forumet vedtok en resolusjon.

SUPUs nestleder deltok den første uka av årets sesjon i Permanent Forum for urfolk. Han ble der blant annet en av lederne av Arctic Focal Point, som er en del av UN Indigenous Youth Caucus. SUPU deltok på Sáminuorras årsmøte i Bjørkliden, der samisk ungdom fra Sverige, Norge, Finland og Russland deltok. En felles deklarasjon ble vedtatt. Det ble også avholdt uformelle møter mellom representanter for de tre sametingenes ungdområd/utvalg.

SUPU var, sammen med Samisk studentforening i Tromsø og ungdomsorganisasjonen Noerehl, arrangør av konferansen, Digitale nabokjerringer i Tromsø. Konferansen satt fokus på hverdagsrasismen og fikk mye medieoppslag.

Sametinget og SUPU hadde besøk fra inuittenes videregående skole i Ottawa, Canada, i mai i Karasjøk, der både sametingsrådet og SUPU hadde separate møter med studentene. Målet var å få en bedre forståelse av felle problemstillinger for urfolk. Identitet, kultur og språkutvikling, og hvordan ungdom kan få satt sine saker på dagsorden var sentrale temaer.

SUPU deltok på Allsamisk møte i Inari i Finland om FNs urfolkskonferansen 2014, og medvirket der aktivt til formuleringer om ungdom i sluttokumentet, kalt Inarierklæringen.

SUPU hadde i september møte med medlem i FNs permanente forum for urfolk, Eva Biaudet. Tema var blant annet arbeidet med en studie om urfolksungdoms deltakelse og påvirkningsmuligheter i de nordiske landene. SUPU har i etterkant bistått Eva Biedeuts sekretariat med å utforme spørsmål til en nettbasert spørreundersøkelse blant samisk ungdom, hvor tema er ungdoms medvirkning. Undersøkelsen er en del av Biedeuts studie om urfolksungdoms rett til å delta i beslutninger i nordiske land, som skal presenteres for Permanent Forum for urfolk i mai 2013. SUPU har i tillegg selv utarbeidet et eget innspill til studien.

Sametingsrådet avholdt det faste møtet med SUPU 24.april. Tema på møtet var blant annet sametingsbudsjettet 2013, handlingsplan for Sametingsmelding om opplæring og utdanning og oppfølging av to tidligere saker, forslag om å senke aldersgrensen for innskriving i valgmanntallet til 16 år, og Taletid i Sametingets plenum for SUPUs representanter.

Møter med Kulturdepartementet

Sametinget har halvårige administrative kontaktmøter med Kulturdepartementet. I 2012 ble det derfor avholdt 2 kontaktmøter. Tema på møtene var blant annet Bååstede – tilbakeføring av samisk kulturarv, byggesaker (museumsbygg), Språkåret 2013, egen samisk tv-kanal og en rekke orienteringssaker om pågående og kommende prosesser.

Sametinget har ikke faste møter med politisk ledelse i Kulturdepartementet, på samme måte som det er faste møter med andre departementer, og dette har det blitt fremmet ønske om på et møte med Kulturminister Anniken Huitfeldt. På dette møtet la Sametinget også fram behovene innen samisk kultur. Det er behov for å øke de økonomiske rammene spesielt innenfor områdene museum, samiskspråklig litteratur og samisk media. Sametinget møter en stor søknadsmasse til samiskspråklig litteratur, der behovene er langt større enn det Sametinget kan dekke selv. For å styrke samisk språk, og spesielt målgruppen samiske barn og unge, er det også behov for å bygge opp samisk media. Kulturdepartementet kunne ikke love økninger på budsjettet til disse formålene. Det ble heller ikke avtalt faste møter på politisk nivå med Kulturministeren.

Møte med Norsk kulturråd

Sametinget har faste møter med Norsk kulturråd, og det har vært avholdt et møte i 2012. Tema for møtet var blant annet Bååstede – tilbakeføring av samisk kulturarv, byggesaker (museumsbygg) og implementeringa av Unescos konvensjon om immateriell kulturarv.

Søkerbaserte virkemidler til kultur

Sametinget forvalter søkerbaserte tilskudd til samisk litteratur, musikkutvikling, samiskspråklige tegneserier, samiske forlag, kulturtiltak for barn og unge, andre kulturtiltak og samiske møteplasser.

Litteratur

Målet med ordningen er å øke antall utgivelser av samisk litteratur. Det ble søkt om midler for kr 20 500 000, fordelt på 85 søknader. Opprinnelig avsetning i Sametingets budsjett var på kr. 4 586 000, men sametingsrådet omdisponerte midler til denne ordningen, slik at samlet disponibelt var på over kr 7 200 000.

Sametinget har i 2012 innvilget blant annet støtte til ett pilotprosjekt til ABC Company AS, til utvikling av bokapp for barn, som skal utgis både på nord-, lule- og sørsamisk. I tillegg er det utgitt støtte til den siste bind av Samisk skolehistorie som utgis av Davvi Girji AS. Sametinget har også støttet ei bok av Johan Turi og Per Turi "Lappish Texts (1920)". Boka er på to språk, engelsk og samisk. Søker vil transkribere denne og utgi den på norsk og samisk. Boka ble funnet på et antikvariat i København og er ei bok om "noaidi-art". Boken utgis av Sjamax ved Ailo Gaup.

Musikkutvikling

Målet med ordningen er å sikre tilgangen på samisk musikk. Søknadsmassen var på kr 6 000 000 fordelt på 29 søknader. Som følge av stor søkermasse har sametingsrådet omdisponert kr 800 000 mer til denne ordningen, slik at det samlet ble gitt støtte i overkant av kr 2 700 000.

Samiskspråklige tegneserier

Målet med ordningen er utgivelser av samiskspråklige tegneserier. Sametinget har i 2012 gitt støtte til 2 tegneserieprosjekter, Verdens Sterkeste Bjørn, som utgis av ABC Company AS og til ČálliidLágádus til utgivelse av Maren Uthaug's "Mens vi venter på solen" som er oppfølger av Ságeris Ságat.

Samiske forlag

Sametinget vil beholde kompetanse i samisk språk i forlagene og at de ivaretar samfunnsforhold. I budsjett for 2012 var det avsatt kr 2 750 000 til samiske forlag. Hele beløpet ble bevilget til 5 forlag. Avsatt beløp til samiske forlag fordeles til forlagene som basistilskudd, aktivitetstilskudd og tilskudd til markedsføring og distribusjon. Sametinget er fornøyd med forlagenes samfunnsansvar innfor samisk språk, ved at samiskspråklige utgivelser utgjør minimum 75 % av bruttoomsætningen, slik det kreves etter tildelingskriteriene.

Kulturtiltak for barn og unge/Andre kulturtiltak:

Målet med ordningene er hhv. kulturaktiviteter for barn og unge og mangfold av samiske kulturelle aktiviteter. Sametinget mottar prosjektsøknader til ulike formål og behandler søknadene fortløpende. I 2012 har det vært flere samiske festivaler, men også norske festivaler, som søker om midler til prosjekter som har samisk innhold. Særlig har festivalene hadde fokus på å skape prosjekter for barn og unge. Sametinget har til sammen behandlet nærmere 200 søknader med ulike formål.

Samiske møteplasser

Sametinget anser det som viktig å ha møteplasser som fungerer som arenaer for formidling og utvikling av samisk språk og kultur. Sametinget har i 2012 hadde større fokus på å yte støtte til aktiviteter ved møteplassene, framfor støtte til driftskostnader som tidligere.

Kartet under viser en kommunevis fordeling av de søkerbaserte kulturtilskuddene i 2012.

Kunnskap

Kunnskap og kompetanse er grunnlaget for utvikling og styrking av samiske samfunn. Sametingets hovedmålsetting innenfor kunnskapssektoren er at den samiske befolkningen skal ha kunnskap, kompetanse og ferdigheter for å utvikle og styrke sitt samfunn. For å oppnå denne målsettingen må det samiske perspektivet ivaretas i barnehage, grunnopplæring, høyere utdanning og i forskning.

Den samiske befolkningen har en selvfølgelig og reell rett til kvalitativ god opplæring i og på samisk. Denne retten er av stor betydning for at samiske barn og unge utvikler en sterk samisk identitet og tilknytning til samisk språk, kultur og samfunnsliv.

Sametinget har valgt ulike strategier i sitt arbeid for å nå de vedtatte målsettingene. Samarbeidet med sentrale, regionale og lokale myndigheter er en av de fundamentale strategiene, for å sikre gode rammevilkår for samisk barnehage, grunnopplæring, voksenopplæring, høyere utdanning og forskning.

Barnehager

Samarbeid med Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet

Sametinget har hatt tre samarbeidsmøter med Kunnskapsdepartementet i 2012. Saker som er blitt tatt opp er blant annet ny stortingsmelding om fremtidens barnehage, rekrutteringskampanjen GLØD, kompetansesatsing i barnehagesektoren, sametingsmeldingen om samisk barnehagetilbud, oversettelse av nasjonale barnehagerelaterte dokumenter til samisk, overføring av oppgaver fra Kunnskapsdepartementet til Utdanningsdirektoratet, behov for språkmotiveringsseminar og veiledning av nyutdannede forskolelærere.

Departementets arbeid med ny stortingsmelding om fremtidens barnehage er påbegynt, og Sametinget er med i prosessen. Det er ønskelig fra departementets side å få innspill fra Sametinget med tanke på det samiske perspektivet. Parallelt går også Sametingets arbeid med meldingen om samisk barnehagetilbud, der departementet holdes orientert om prosessen. Departementet vil også bruke sametingsmeldingen til bruk i arbeidet med stortingsmeldingen. For å nå målet om styrking av samisk språk og kultur gjennom barnehagetilbud, er det avgjørende med et godt samarbeid med de nasjonale myndigheter. Sametinget er også med i rekrutteringskampanjen GLØD der vi har en representant i nettverket for Finnmark.

Videre har Sametinget deltatt på et møte i Nasjonalt barnehageforum (NABAFO) i september. Sametinget er med i dette forumet for å fremme det samiske perspektivet i barnehagesaker. Møtet ble arrangert av Kunnskapsdepartementet ved kunnskapsminister Kristin Halvorsen. Andre deltakere er KS, Utdanningsdirektoratet, Utdanningsforbundet og Private barnehagers landsforbund. Tema for møte var rammefinansiering, arbeidet med stortingsmelding om fremtidens barnehage og rekruttering og kompetanse (GLØD).

Gjennom samarbeidsmøtene og dialog med kunnskapsdepartementet ser Sametinget at vi kan sikre gode rammevilkår for samisk barnehagetilbud. Fra 1. januar 2012 har en del barnehagesaker blitt overført til Utdanningsdirektoratet. Det har i løpet av året ikke vært noen samarbeidsmøter med dem, og dermed er det enkelte saker Sametinget ikke har fått svar på, blant annet oversetting av dokumenter. Målet om at flere dokumenter skulle vært oversatt til samisk har ikke blitt oppnådd. Utdanningsdirektoratet var også til stede på siste møte med Kunnskapsdepartementet der Sametinget tok opp at vi ikke var fornøyd med samarbeidet. Utdanningsdirektoratet vil imidlertid ta kontakt med Sametinget og invitere til samarbeidsmøte i 2013.

Samarbeid med fylkesmenn

Sametinget har deltatt i møte med de fem nordligste fylkesmennene, de såkalte Nordfylkemøter. Disse møtene omhandler barnehagesaker. Tema under møtet var gjensidig informasjon fra embetene, tilsyn i barnehagen, likestilling, rekruttering, sametingets melding om samisk barnehagetilbud og rammeplan for førskolelærerutdanningen. Sametinget la fram arbeidet med sametingsmeldingen om samisk barnehagetilbud, og fylkesmennene holdes informert om den videre prosessen.

Når det gjelder tilsyn i barnehagene ble det planlagt et nytt møte der dette skulle tas opp. Sametinget holdt også et innlegg om den nye organiseringen i Sametinget og hvordan barnehageseksjonen arbeider. Sametinget har videre deltatt og holdt innlegg om sametingets rolle på fagseminarer for barnehageansatte i regi av Fylkesmannen i Nordland i oktober. Det ble også holdt innlegg i Bodø for lule- og sørsamiske barnehageansatte og i Alta for barnehageansatte i nordsamiske barnehager i Finnmark. Sametingets administrasjon ble forespurt fra Fylkesmannen i Nordland og fylkesmannen i Finnmark om å holde innlegg om Sametingets rolle på barnehageområdet. Disse samlingene er et ledd i det nasjonale arbeidet for kompetanseheving innenfor barnehagesektoren.

Samarbeid med kommunene

Sametinget har fokus på arbeidet med kvalitetssikring i barnehager med samisktilbud. For å nå dette målet må vi ha et godt samarbeid med barnehageansatte og fagmiljøene i kommunene. Dette gjelder både i de nordsamiske, lulesamiske og sørsamiske områdene. Sametinget er opptatt av å ha samarbeid med ulike kommuner om de opplæringspolitiske utfordringene og mulighetene. Imidlertid ser Sametinget at det kunne vært flere møter med kommunene, men på grunn av få ressurser blir dette arbeidet ikke prioritert i den grad det er ønskelig.

Barnehagebesøk

Sametingets visepresident har deltatt i markering av samenes nasjonaldag i Cizás samiske barnehage i Oslo. Sametinget har deltatt på markering av den nasjonale barnehagedagen i en barnehage i Kautokeino og en barnehage i Karasjok. Årets slagord for dagen var "Det beste til de minste".

Likestillingsteamet for barnehager i Finnmark

Fylkesmannen i Finnmark har dannet et likestillingsteam. Fra Sametingets administrasjonen er det valgt inn ett medlem. Likestillingsteamet har hatt tre møter i løpet av året. I tillegg har likestillingsteamet blitt invitert til et seminar i Tromsø med tema likestilling og likeverd i barnehagen. Seminaret var i regi av Likestillingssenteret, Dronning Mauds Minne og Kanvas. Videre har det blitt avholdt kurs for barnehageansatte om tema likestilling og likeverd. Tilbakemeldingene var positive, og teamet ser at slike kurs er nødvendig for ansatte i barnehagene. Skal vi nå målet om likestilling, er det viktig med informasjon og holdningsskapende arbeid som første ledd i prosessen. Likestillingsteamet har utarbeidet en strategiplan, og teamet ser at man er på vei for å arbeide mot målet om likestilling i barnehagene. Sametinget har en viktig rolle i dette arbeidet i forhold til barnehager med samisktilbud.

Prosjekt om samiske leker og pedagogisk materiell

Sametinget har satt i gang et prosjekt om samiske leker og pedagogisk materiell til barnehager. Hensikten med prosjektet er å utvikle leker og pedagogisk materiell som styrker barns samiske språkferdigheter. Sametinget har engasjert en ekstern gruppe med barnehageansatte som har kommet med forslag til innhold i en samisk "snakkepakke". Det vil i 2013 bli søkerbaserte midler til dette formålet. Sametingets egen undersøkelse viser at det er stor mangel på samiske leker og pedagogisk materiell i barnehager som gir et samisktilbud. Gjennom dette prosjektet ser Sametinget at det kan bidra til å få flere læremidler til barnehagene.

Veileder for tilskudd

Det er utarbeidet "Veileder for tilskudd til barnehager med samiske barn". Elektronisk versjon av veilederen er distribuert til barnehager. Denne er blitt oppdatert i forhold til kriterier i budsjett for 2013.

Sametingsmelding om samisk barnehagetilbud

Sametinget har i løpet av året satt i gang arbeidet med å utarbeide en ny melding om samisk barnehagetilbud. Bakgrunnen for meldingen er at Sametinget ønsker å forme en overordnet politikk på barnehageområdet, som vil være retningsgivende og klargjøre prinsipielle spørsmål når det gjelder barnehagetilbud til samiske barn. Meldingen om samisk barnehagetilbud har som målsetting å bidra til refleksjon og dialog om hvordan oppnå politiske mål for forbedret oppvekstvilkår gjennom barnehagetilbud.

Meldingsarbeidet er et resultat av en prosess både internt i Sametinget, men også det samiske samfunnet har blitt involvert. Det er avholdt et seminar der eksterne aktører har gitt innspill, det er sendt ut spørreskjema til barnehageeiere og barnehageansatte, og det er foretatt intervju av foreldre. Det har også vært mulighet for publikum å gi innspill på Sametingets nettsider. Sametinget har mottatt få innspill, og det er en lav svarprosent på spørreundersøkelsene. Videre har det vært en bred politisk debatt i Sametingsrådet og i Sametingets plenum. Meldingen skal videre behandles i komité og plenum i februar 2013. Det har vært en god prosess i arbeidet med meldingen, men har krevd mye tid og ressurser. Sametinget ser at det er viktig å få på plass et dokument for den overordnede barnehagepolitikken slik at det samiske perspektivet på barnehageområdet blir ivaretatt.

Læremiddelprosjekter

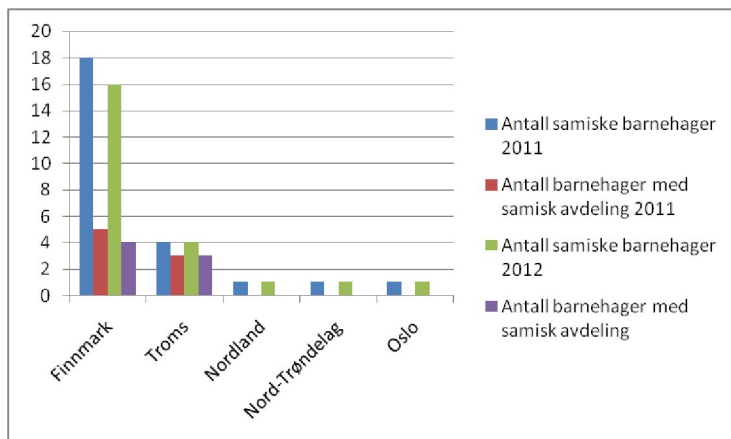
Sametinget har støttet flere læremiddelprosjekter i tidligere år. Av disse prosjektene er det i 2012 utgitt seks læremidler; to på nordsamisk, to på lulesamisk og to på sørsamisk. Tre av disse er bøkene "Mu vuosttaš duhát sáni", "Muv voestes1000 baakoeh" og "Muv vuostasj tuvsán bágo". Sametinget har distribuert bøkene til barnehager med samiske barn, de samiske språksentrene i Norge, Sametinget i Finland og Sameskolestyrelsen i Sverige.

Tilskudd til barnehager

Sametinget har gjennom tilskuddsordningene for barnehager bidratt med tilskudd til barnehager med samisktilbud. Intensjonen med Sametingets tilskuddsordninger for barnehagen er å legge forholdene til rette for at kommuner og private barnehageeiere skal kunne gi et samisk barnehagetilbud, og med dette sikre at samiske barn i barnehager får styrket og utviklet sitt samiske språk og kulturbakgrunn. Gjennom barnehagenes rapporteringer ser Sametinget at barnehagene har ved hjelp av tilskuddet fått mulighet til å bygge sin virksomhet på samisk språk og kultur. De fleste av barnehagene lykkes med arbeidet, men der er også mange barnehager som har flere utfordringer i forhold til å ha samisk barnehagetilbud. Slike utfordringer kan være rekruttering av samiskspråklig personell, metoder i forhold til språk- og kulturopplæring, mangel på pedagogisk materiell og læremidler. Gjennom kontakt med barnehager med samisktilbud ser Sametinget at barnehagene har ulike utfordringer i forhold til geografisk beliggenhet. Dette kommer til synet blant annet for barnehager som ligger for seg selv og ikke har tilgjengelig andre fagpersoner og fagmiljøer hvor utfordringer i forhold til samisk barnehagetilbud kan diskuteres. Mange av disse barnehagene ønsker mer kontakt med Sametinget og har behov for jevnlig veiledning om tilskudd og fag.

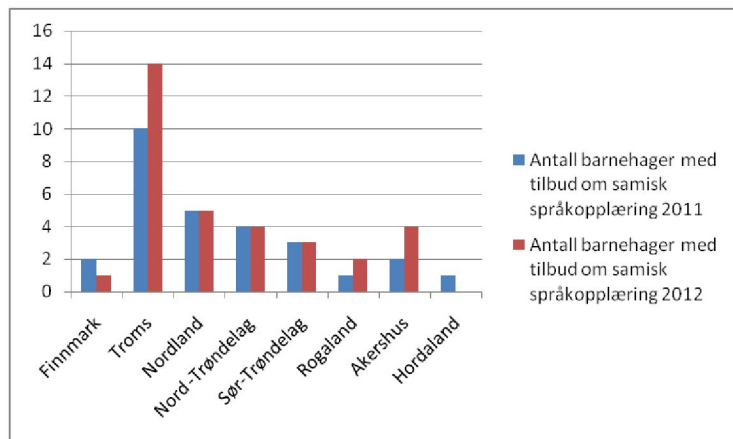
Tabell 1 nedenfor viser hvor mange samiske barnehager og norske barnehager med samisk avdeling Sametinget har registrert gjennom behandling av tilskuddssøknader i 2011 og 2012. Det er i 2012 registrert 23 samiske barnehager og 7 norske barnehager med samisk avdeling. Tallene viser at det i dette budsjettåret var 2 færre samiske barnehager enn i 2011. Når det gjelder norske barnehager med samisk avdeling var det en mindre i 2012 sammenlignet med tall fra 2011. Grunnen til disse endringene er ringvirkninger av de nye tilskuddskriteriene som ble iverksatt i 2011. Strengere krav

som f.eks førte til at disse tre barnehagene fikk avslått sin søknad. Kriteriene i dag stiller også strengere krav til barnehager som ønsker å starte opp med samisk barnehagetilbud.

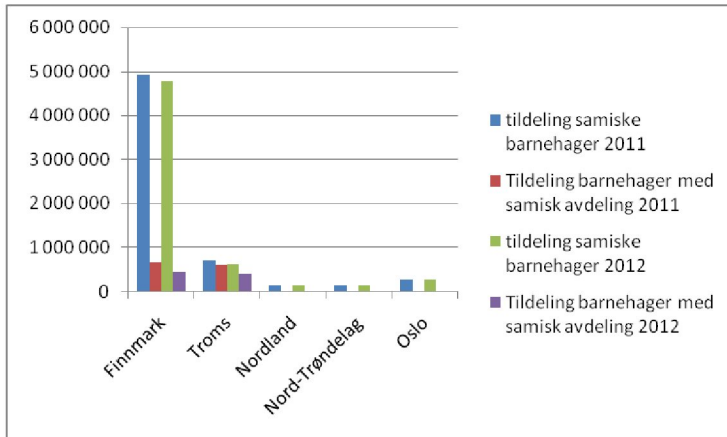
Tabell 1: antall samiske barnehager og barnehager med samisk avdeling i 2011 og 2012.

Sametinget har egen tilskuddsordning for barnehager med et barn eller en mindre gruppe samiske barn som skal få samisk språkopplæringstilbud. Det er i 2012 registrert 33 barnehager med samisk språkopplæringstilbud. Barnehagene er fordelt i 7 fylker; Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Rogaland. I forhold til registrerte barnehager med språkopplæringstilbud i 2011 er det en liten økning i antall barnehager i år. Det er registrert 5 flere barnehager i 2012 enn i 2011. Det er stort sett samme barnehager som søker støtte årlig, men i år var det mange nye; fem nye Troms, en ny i Nordland, en i Rogaland og to i Akershus. Tabell 2 viser en nedgang av registrerte barnehager i Finnmark og økning i Troms, Rogaland og Akershus.

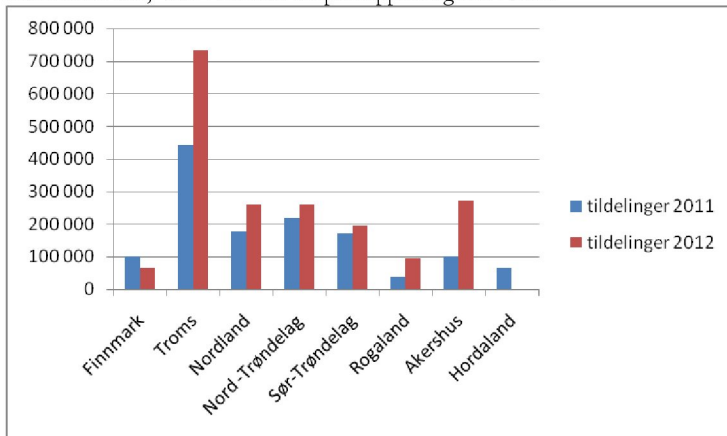
Tabell 2: Antall barnehager med samisk språkopplæringstilbud i 2011 og 2012

Det er tildelt kr 5 910 000,- til samiske barnehager og ca 830 000,- til norske barnehager med samisk avdeling.

Tabell 3: Tildelinger til samiske barnehager og barnehager med samisk avdeling 2011 og 2012.

Til språkoppleringstiltak er det tildelt kr 1 876 000,- fordelt på 33 barnehager. I 2012 er det tildelt over kr 500 000,- mer i tilskudd til språkopplering enn i 2011.

Tabell 4: Tildelinger til samisk språkopplering 2011 og 2012.

Videre er det av denne avsetningen tildelt kr 580 000,- til 6 prosjekter og utviklingsarbeid, fordelt på 4 barnehager.

Nettverksmøter

Sametinget har arrangert et nettverksmøte for barnehageansatte i 2012. Overordnet tema for nettverksmøte var språk i barnehagen. Det ble holdt innlegg om språkarbeid i barnehagen, om bruk av uteområder som språkarena og representanter for Guovssahas mánaidgárdi i Tromsø fortalte om språkprosjektet "Somá". Det ble ikke arrangert tre nettverksmøter som planlagt på grunn av at Sametinget arrangerte Samisk barnehage og skolekonferanse i år. Sametinget ser at det å arrangere

konferanser er ressurskrevende. En konsekvens av det er at det året man arrangerer barnehage- og skolekonferanse, har man ikke kapasitet til å arrangere flere nettverksmøter. Nettverksmøtene vil av den grunn kunne arrangeres annet hvert år. Målet med nettverksmøtene er å nå ut med informasjon og veiledning til så mange som mulig. Sametinget ser at vi ikke når ut til alle man ønsker. Dette er noe Sametinget vil se på og jobbe med videre.

Informasjon og veiledning til barnehager

Sametinget får mange henvendelser fra barnehageansatte angående spørsmål om samiskopplæring i barnehager. Også flere norske barnehager tar kontakt for å få veiledning om hvordan de skal gjennomføre tema om samiske forhold. Sametinget ser at det er viktig å gi slik informasjon og veiledning, og ser behovet for at det skulle vært utarbeidet mer materiell om tema. Dette er noe Sametinget vil jobbe videre med.

Sametinget har hvert år møter med barnehageansatte i noen barnehager som gir samisktilbud. Det er stor etterspørsel etter informasjon og veiledning fra Sametinget om blant annet tilskuddet og tilrettelegging av samiske tema. Sametinget ser at det ikke er ressurser nok til å kunne gi den informasjon og veiledning som er ønskelig til flere barnehager årlig. Sametinget har i løpet av året besøkt fire barnehager, mens det er et langt større behov for å reise til flere barnehager per år.

Samisk barnehage- og skolekonferanse

Sametinget arrangerte Samisk barnehage- og skolekonferanse i Tromsø, den 13. og 14. november 2012. Konferansen hadde tittelen ” Fra tradisjonell kunnskap til cyberworld ”. Konferansens målgruppe var alle som har med opplæring å gjøre fra barnehage, grunnskole og videregående skole. Det var både felles forelesninger, men også parallelle sesjoner som var tilpasset barnehage, grunnskole og videregående skole. Forelesere foreleste blant annet om tradisjonell kunnskap, samisk språk, tospråklighet, samisk barnehagehistorie, en videregående skole foreleste om hvordan de arbeider med ungdomsbedrift på deres skole, Senter for IKT i utdanningen foreleste om matematikk prosjekt og om ungdom og nettbbruk og Ovttas.no prosjektet hadde flere forelesninger om nettportalen Ovttas.no. FUB-Foreldreutvalg for barnehagen og FUG-Foreldreutvalg for grunnskolen var og informerte om sitt arbeid. Antall deltakere var ca 230. Deltakere var blandt annet barnehageansatte, lærere i grunnskole og videregående skole, studenter, høyskoler, utdanningsdirektoratet og andre som har med opplæringsaker å gjøre fra kommuner og fylker. Konferansedeltakerne ble bedt om å gi en evaluering på slutten av konferansen. Deltakere var stort sett fornøyde med konferansen.

Tidsskriftet ”Stullan”

Sametinget utgir årlig to nummer av barnehagetidsskriftet ”Stullan”. Formålet med utgivelsene er informasjon, erfaringsutveksling og kompetanseheving. Tidsskriftet sendes gratis til alle barnehager som mottar tilskudd fra Sametinget og andre interesserte. Tema i årets numre har blant annet vært informasjon fra Sametingets nettverksmøter og konferanser, nasjonal lederutdanning for styrere i barnehager og flerspråklighet.

Samisk læremiddelsentral

Samisk læremiddelsentral i Kautokeino har ansvar for informasjon, veiledning og utlån av læremidler til barnehagepersonale, lærere, studenter og andre. Utlån har foregått per telefon, direkte fra skranke, via www.bibsys.no og www.ovttas.no. Det er i løpet av 2012 registrert en god del nye læremidler i systemet. Læremiddelsentralen arbeider også med å registrere alt materiale som finnes fra før ved læremiddelsentralen i BIBSYS, noe som innebærer mye arbeid. Læremiddelsentralen foretar opptak av tv-programmer fra NRK og TV2 som er på samisk eller omhandler det samiske perspektivet, og disse kan lånes videre til kunder som er medlemmer i Norwaco. Læremiddelsentralen har utstillinger på ulike konferanser og seminarer, bl.a. samiske pedagogiske fagdager i Røros og samisk barnehage- og skolekonferanse i Tromsø.

Grunnoppfølring

Revisjon av læreplaner i gjennomgående fag og parallelle likeverdige samiske læreplaner

Utdanningsdirektoratet har i 2012, på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet, revidert gjennomgående læreplaner i norsk, samfunnsfag, naturfag, matematikk og engelsk og de parallelle likeverdige læreplanene i norsk for elever med samisk som førstespråk, naturfag - samisk og samfunnsfag - samisk. Læreplanene er sendt på høring. Hensikten med revideringen er å tydeliggjøre de fem grunnleggende ferdighetene: å kunne uttrykke seg skriftlig, muntlige ferdigheter, å kunne lese, å kunne regne og digitale ferdigheter. Det skal også lages veiledende kjennetegn på måloppnåelse for 10. trinn, som skal være til hjelp for lærere til å vurdere elevenes kompetanse.

Sametinget og Utdanningsdirektoratet ble enige om at samme læreplangruppe i faget arbeider med både den nasjonale og den parallelle læreplanen, der Sametinget foreslo medlemmer til læreplangruppene i norsk, samfunnsfag og naturfag. En fagovergripende referansegruppe hadde også en samisk representant.

Læreplaner skal gi pålegg om opplæring om den samiske folkegruppa og om språket, kulturen og samfunnslivet til denne folkegruppa i tilknytning til de ulike fagområdene. Det samiske innholdet var ikke gjenstand for revisjon. For å ivareta det samiske innholdet under revisjonen, nedsatte Utdanningsdirektoratet en samisk ressursgruppe. På grunn av endringer i grunnleggende ferdigheter er det også gjort noen endringer i det samiske innholdet.

Sametinget har gitt uttalelse om samisk innhold til reviderte læreplaner i norsk, norsk for elever med samisk som førstespråk, naturfag, naturfag - samisk, samfunnsfag, samfunnsfag – samisk, engelsk og matematikk, før læreplanene ble sendt på høring i desember 2012.

Revisjon av læreplaner i samisk språk

Grunnleggende ferdigheter er også revidert i læreplan i samisk som første- og andrespråk. Revisjonen er gjennomført av læreplangrupper, som er oppnevnt av Sametinget. For å få best mulig samsvar i grunnleggende ferdigheter i samisk og i andre fag, oppnevnte Sametinget de samme personene som har vært i ressurs- og referansegruppene i det nasjonale læreplanrevisjonsarbeidet.

Læreplangruppene leverte sine forslag til endringer i læreplanene i november og i desember 2012. Ved revideringen av læreplan i samisk som førstespråk har det vært fokus på at faget har et særlig ansvar for den systematiske opplæring i skrivning, lesing og muntlige ferdigheter.

Gjeldende læreplan i samisk som andrespråk har to progresjonsløp. Samisk som andrespråk - samisk 2 er den med største krav til samisk språkkompetanse. Samisk 3 er en lettere variant av samisk som andrespråk. Ved revisjon av læreplan i samisk som andrespråk er det tydeliggjort at samisk 3 er et tilbud med lavere terskel. Videre er læreplanen i samisk som andrespråk revidert slik at den passer bedre til elevgruppen som starter med samisk på videregående skole.

Læreplaner i samisk sendes på høring i begynnelsen av 2013 og skal tas i bruk skoleåret 2013/2014.

Finansiering av læreplanarbeid

Arbeidet med revisjon av læreplanene er nødvendige -, men også svært ressurskrevende prosesser, både i forhold til menneskelig kapasitet og i forhold til budsjettet. Sametinget har brukt i omlag 900 000 kroner til dette arbeidet i 2012, det utgjør en betydelig andel i vårt budsjett og går ut over andre viktige prioriteringer som blant annet læremiddelutvikling. Sametinget mener at når departementet igangsetter liknende prosesser i fremtiden, bør det utløse ekstra midler til Sametinget.

Revisjon av fag- og timefordeling

Utdanningsdirektoratet har i 2012 utarbeidet forslag til endringer i fag- og timefordeling for elever med opplæring i og/eller på samisk eller finsk som andrespråk og hatt disse på høring. Kunnskapsdepartementet og Sametinget har høsten 2012 hatt innledende møter til konsultasjoner om saken. Kunnskapsdepartementet fastsetter ny fag- og timefordeling på nyåret i 2013, etter konsultasjoner med Sametinget.

Fag- og timefordeling gir rammer for omfanget av læreplanene. Alle læreplanene har en vurderingsdel som omhandler standpunktvurdering og eksamen. Læreplan i norsk omfatter også sidemål, og vurderingsdelen skal angi om eksamen i sidemål skal være på videregående trinn 2 eller 3. Dette blir avgjort etter høring av justerte læreplaner. Elever med opplæring i samisk som første- eller andrespråk har fritak for skriftlig sidemål. Sidemålsopplæringa påvirker fordeling av samisktimer i studieforberedende utdanningsprogrammer i videregående opplæring. Fordeling av samisktimer i nevnte utdanningsprogrammer kan ikke fastsettes før eksamensordningen i norsk er tilnærmet avklart.

Tilskuddsordning i statsbudsjettets kap 225.63 Tilskudd til samisk i grunnopplæringen

Utdanningsdirektoratet har på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet evaluert tilskuddsordninger i statsbudsjettets kap. 225.63 – Tilskudd til samisk i grunnopplæringen og kap 225.67 Tilskudd til opplæring i finsk og utarbeidet forslag til nye beregningsmodeller. Kunnskapsdepartementet sendte rapporten til Sametinget og ba om tilbakemelding.

Tilskuddsordning til samisk i grunnopplæringen bygger på elevenes rettigheter etter opplæringsloven. Beregningsmodeller i gjeldende tilskuddsordning og forslag til ny tilskuddordning er forskjellige for kommuner innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

Sametinget har bedt om konsultasjoner om tilskuddsordningen og har pekt på at samelovens språkregler er under endring, noe som også medfører endringer i opplæringsloven. Dette medfører bl.a. at det må lages nye beregningsmodeller. Sametinget har også pekt på andre forhold som bør forbedres i tilskuddsordningen, bl.a. tilskuddsordning til fjernundervisning. For Sametinget er det viktig at tilskuddsordningens beregningsregler og økonomiske ramme sikrer samiske elevers krav til opplæring i samisk.

Struktur for læring – utredning om videregående opplæring i Finnmark

Sametinget har gitt høringsuttalelse til Finnmark fylkeskommunes utredning om videregående opplæring i Finnmark, og uttalte at Finnmark fylkeskommune bør opprettholde dagens skolestruktur. Tana videregående skole er i en særstilling, og må opprettholdes. Høringsuttalelsen tok videre opp at hensynet til samisk språk, kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv er viktige premisser for organisering av videregående opplæring i Finnmark, og at fremtidig skolestruktur for Finnmark fylkeskommune må vise hvordan fylket vil ivareta dette.. Sametinget anmodet fylkeskommunen om å tilrettelegge for økt gjennomføring og mindre frafall.

Sametinget har også hatt møte med fylkesråd Lisbeth Isaksen i Finnmark fylkeskommune om fremtidig skolestruktur og gjennomføring av videregående opplæring i fylket. På møtet ble det enighet om å sende et felles brev til Kunnskapsdepartementet, hvor vi ber om et møte på politisk nivå i Kunnskapsdepartementet om utdanningsstrategi i Finnmark og kunnskapsdimensjonen i forhold til nordområdepolitikken. Vi ble videre enige om å ha faste fellesmøter mellom Sametinget, de statlige samiske videregående skolene og Finnmark fylkeskommune.

Overordnet strategisk plan for fjernundervisning

Utdanningsdirektoratet har satt i gang arbeidet med å utvikle en overordnet strategisk plan for opplæring i samisk gjennom fjernundervisning. Arbeidsgruppen skal være ferdig med planen i midten av februar 2013. Sametinget har en representant i arbeidsgruppa og deltar også i referansegruppa.

Mange samiske elever må få opplæring i samisk gjennom fjernundervisning. Sametinget ser det som svært viktig at den opplæringen er kvalitetsmessig god og at det er likhet i tilbudene, uansett hvor elevene bor og hvilket samisk språk de får opplæring i.

Sørsamisk læremiddel- og terminologitvutvikling

Sametinget etablerte et språkmotiveringsprosjekt for de samiske elevene ved tidligere Elgå skole i Engerdal kommune i 2001, dette prosjektet har vært svært vellykket. Etter 12 år med sørsamisk opplæring i barnehage og skole, ble Elgå skole lagt ned høsten 2012, noe som krevde en oppfølging av prosjektet fra Sametingets side.

For å bevare og sikre kompetansemiljøet som ble etablert og utviklet gjennom Elgå-prosjektet, har Sametinget inngått en avtale med Engerdal kommune og Sámi allaskuvla. Denne avtalen skal gjensidig forplikte partene til å bidra til at det sørsamiske kompetansemiljøet som ble etablert og utviklet gjennom Elgå-prosjektet, skal ivaretas og sikres rammevilkår for fremtidig drift og utvikling. Målet er å fortsette arbeidet med å utvikle relevante sørsamiske læremidler og drive terminologitvutviklings- og andre språkprosjekter, slik at sørsamiske elever får et forsterket og kvalitativt godt samisk skoletilbud.

Ordinære læremidler

Sametinget har i 2012 mottatt 104 læremiddelsøknader for til sammen drøye 51 mill kroner. Det var avsatt 15,5 mill kroner til ordinære læremidler for grunnopplæring, og det ble innvilget tilskudd til 40 prosjekter. Dette krevde en streng prioritering, som var meget utfordrende.

Ferdigstilte læremidler i 2012	47 (2011: 46)
Nordsamiske	29 (2011: 32)
Lulesamiske	10 (2011: 3)
Sørsamiske	10 (2011: 11)

I parentes fremkommer tallene fra 2011.

Det er fortsatt mange fag i grunnopplæring som ikke har læringsressurser, eller har svak dekningsgrad av læringsressurser. Av de tre samiske hovedspråkene har nordsamisk best dekning.

For faget norsk for elever med samisk som førstespråk fins det ikke læremidler for noen av de tre språkene. For nordsamiske elever mangler norsk, engelsk, historie, geografi og musikk på barnetrinnet, og kroppsøving for hele grunnskolen. Samisk 1 og 2 er delvis dekt, det samme er naturfag, samfunnsfag, duodji og mat og helsefagene på barnetrinnet. For ungdomstrinnet er læremidler for fagene samisk 1 og 2, norsk for samiske elever, engelsk, naturfag, kroppsøving, duodji og musikk delvis dekt. På videregående nivå er situasjonen verst når det gjelder samiske læremidler.

Lulesamisk læremidler i faget samisk som førstespråk er delvis dekt på barne- og ungdomstrinnet. Det fins ingenting på videregående nivå. Læremidler i norskfaget for disse elevene fins ikke. Matematikk, religion og naturfag er delvis dekt på barnetrinnet. For øvrig mangler samiske læremidler på alle andre fagområdene.

Samisk for sørsamiske elever har læremidler på barnetrinnet, men er bare delvis dekt på ungdomstrinnet. Matematikk og religion er dekt og naturfag er delvis dekt på barnetrinnet. Forøvrig fins det ikke læremidler til de andre fagene på grunnskolenivå.

Digitale læremidler for hele grunnskolen på alle de tre språkene mangler. Sametinget har ikke hatt mulighet til å prioritere digitale læremidler selv om behovet er stort. Hovedgrunnen er at digitale læremidler er svært kostbare å produsere.

Innenfor de budsjetttrammene Sametinget har i dag, finner vi ikke mulighet til å øke utviklingen av samiske læremidler. Det er et stort behov for økte overføringer fra statsbudsjettet til utvikling av samiske læremidler, både når det gjelder ordinære trykte læremidler og digitale læremidler.

Særskilt tilrettelagte læremidler

Tilskudd til særskilt tilrettelagte læremidler blir prioritert etter innrapporterte, individuelle behov og til læremidler innen områdene syns-, hørsels-, matematikk- og lese-/skrivevansker samt til kartleggings- og veiledningsmateriell.

Til særskilt tilrettelagte læremidler var det satt av kr 1,9 mill kroner. Det kom det inn 19 søknader, 10 av disse ble innvilget. Det er et stort behov for økte midler til utvikling av læremidler for samiske barn med særskilte behov.

Tiltak for å styrke læremiddelproduksjonen

Det var avsatt kr 4 mill kroner til oversetting av matematikkverk for grunnskolen. På nordsamisk er matematikkbøkene og netressursene for 5.-7. årstrinn ferdig. Bøkene for 1.-4. årstrinn er under oversetting. For ungdomstrinnet er oversettingen av hele verket ferdig. De to siste bøkene blir ferdigstilt innen utgangen av februar 2013. På lulesamisk og sørsamisk er bøkene for 1.-4. årstrinn under oversetting.

I oversettingsarbeid er utvikling av termer et tidkrevende arbeid, som må gå parallelt med oversettingen. På nordsamisk er det laget matematikktermer i forbindelse med tidligere oversettingsarbeid, men på lule- og sørsamisk må det utvikles matematikktermer da det ikke har vært oversatt matematikkbøker tidligere til de språkene.

Det er også avsatt midler til oversetting av naturfagverk for ungdomstrinnet til nordsamisk. Det arbeidet settes i gang når revidert læreplan i naturfag er fastsatt av departementet.

Spesialpedagogikk

Sametinget legger stor vekt på arbeidet med kvalitetssikring av spesialpedagogisk opplæringstilbud for samiske barn og elever i barnehage, grunnskole og videregående skole. Det er viktig å sikre at samiske barn og elever som har rett til spesialundervisning og tilrettelagt opplæring etter opplæringsloven, får de tilbud de har krav på.

For å nå dette målet må Sametinget ha et godt samarbeid med aktuelle fagmiljøer. Vi har derfor samarbeid både med Senter for samisk i opplæring/ Sámi Lohkanguovddáš og SEAD – Sámi earenomáš pedagogaláš doarjalus/ Samisk spesialpedagogisk støtte. SEAD skal være et bindeledd til andre landsdekkende kompetanseorgan når det gjelder samisk språk og kultur. Disse to kompetansesentrene har kunnskap og kompetanse om hvilke behov som finnes ute i barnehagene og skolene, der samiske barn og unge befinner seg.

Statped, spesialpedagogisk støttetjeneste for kommuner og fylkeskommuner, er i per i dag under omorganisering. Planen er at elleve spesialpedagogiske sentre skal slås sammen til å bli ett Statped. For Sametinget er det viktig at utfordringene for samiske barn med særskilte behov blir ivaretatt i forbindelse med den nye organiseringen.

Stipend for elever med samisk i fagkretsen i videregående skole.

Stipendet er tildelt heltidselever på videregående skole med samisk i fagkretsen. Stipendet fordeles forholdsmessig mellom elever som tar samisk som førstespråk, samisk som andrespråk og samisk som fremmedspråk. Elever med samisk som andrespråk får 25 % reduksjon i forhold til elever som tar samisk som førstespråk. Elever som har samisk som fremmedspråk får 50 % reduksjon i forhold til elever som tar samisk som førstespråk. I budsjett for 2012 var det avsatt kr.2 400 000,- til dette.

Språknivå	Antall søknader	Utbetalt i kr. pr. elev	Budsjettforbruk i kroner	Budsjettandel i %
Samisk som 1. språk	253	kr. 5 093	kr. 1 288 529	53,4
Samisk som 2. språk	166	kr 3 820	kr. 634 120	26,3
Samisk som fremmedspråk	193	kr 2 547	kr. 491 571	20,4
Sum	612		Kr. 2 414 220	100,0

De siste årene har man sett en jevn økning av antallet søknader til ordningen, og det er spesielt en økning i søknadsmassen av elever med samisk som fremmedspråk.

Utviklingen i antall søknader fra 2009 til 2012:

Årstall	Samisk som 1.språk	Samisk som 2.språk	Samisk som fremmedspråk	SUM
2009	194	150	117	461
2010	193	134	104	431
2011	226	170	126	522
2012	253	166	193	612

Sametingets utdanningspolitiske innspillskonferanse

I 2012 ble Sametingets melding om opplæring og utdanning vedtatt i Sametinget. I forbindelse med dette arrangerte Sametinget en innspillskonferanse. Målet med konferansen var å få innspill til fremtidige utdanningstiltak som sikrer samiske elever det beste utdanningstilbudet. Målgruppen var elever, foreldre, lærere, rektorer, skoleiere, forskere og skolemyndigheter.

Det ble satt fokus på samisk språkopplæring og fjernundervisning, samt hvordan innføre tradisjonell kunnskap gjennom entreprenørskap i grunnskole og videregående opplæring. Når det gjelder etter- og videreutdanning, ble det etterspurt samisk kulturkompetanse ved ulike høyskoler. Sametingsrådet vil følge opp de innspill som kom frem på konferansen og begynne å utarbeide handlingsplaner ut fra de innspillene som kom frem under konferansen. Disse skal legge grunnlag for de ulike satsningsområdene i meldingen, der prioriteringer fremkommer.

Seminar om samisk skolehistorie

Sametinget har i 2012 arrangert et seminar om samisk skolehistorie i Kautokeino. Målgruppen var politikere, skoleiere, lærere, forskere og andre interesserte. Seminaret var åpent for alle. Hensikten med seminaret var å belyse hvorfor det er nødvendig å kjenne samisk skolehistorie for å forstå dagens skolestruktur og få mer samisk innhold i skolene. Innledere var blant annet forsker Hadi Khosravi Lile.

Politisk samarbeid

Sametinget har i 2012 hatt besøk av Kunnskapsdepartementets statssekretær Elisabeth Dahle, som hadde som mål å gjøre seg kjent med saker innenfor sine ansvarsområder når det gjaldt barnehage og grunnutdanning. Sammen med visepresidenten besøkte statssekretæren Billefjord sjøsamiske oppvekstsenter og Kvensk institutt i Porsanger kommune, Karasjok grunnskole og Láhpoluoppal skole i Kautokeino. Statssekretæren fikk omvisning på sametingsbygget i Karasjok og hadde møte med visepresident Laila Susanne Vars.

I Kautokeino deltok statssekretæren på samisk skolehistorieseminar, arrangert av Sametinget. Delegasjonen hadde også omvisning og møter på Sámi allaskuvla og Samisk videregående skole og reindriftsskole. I Alta besøkte delegasjonen den samiske barnehagen, Alta siidda mánáidgardi, den samiske klassen ved Komsa skole og Høgskolen i Finnmark.

Det ble avholdt politisk møte hvor visepresident Laila Susanne Vars og statssekretær Elisabeth Dahle møtte ledelsen på henholdsvis Samisk høgskole og Høgskolen i Finnmark. Høgskolene presenterte sin virksomhet og fikk gjennomført en god dialog med statssekretæren. På møtet med Høgskolen i Finnmark fikk høgskolen lagt frem sine behov for også å kunne tilby samiske emner i sin undervisning og spesielt sjøsamisk kulturkunnskap ble eksplisitt tatt opp. Statssekretæren orienterte om at hun var informert om at tilbudet "sjøsamisk kulturkunnskap" ikke kom med i den nasjonale strategien for kompetanseheving, men at det skulle gjøre en ny vurdering av saken.

Sametinget har i 2012 hatt møter med Tromsø kommune ved ordfører Jens Johan Hjort og byråd Jonas Stein Eilertsen om utvikling av samisk språk og kultur i Tromsø. Konklusjonen fra møtene ble at Sametinget og Tromsø kommune skal utarbeide egen samarbeidsavtale. Opplæringssaker skal være en del av en slik avtale. Samarbeidsavtalen skal underskrives i første halvdel av 2013.

Sametinget har i 2012 hatt møter med Alta kommune angående den samiske barnehagen i Alta og skolesaker. Konklusjonen fra møtene ble at Sametinget og Alta kommune skal utarbeide egen samarbeidsavtale, der opplæringssaker skal være en del av avtalen. På et av møtene orienterte Sametinget om urfolkskonferansen i Alta 2013.

Sametinget har avholdt tre politiske med Oslo kommune i 2012. Konklusjonen er at foreløpig ønsker ikke Oslo kommune egen samarbeidsavtale med Sametinget, men forplikter seg til å ha to årlige politiske møter med Sametinget. Møtene skal ha faste temaer som: opplæring og skole, barnehage, eldre i byen og møtested for samer i Oslo. Andre aktuelle saker kan også meldes til møtene.

Saker som er blitt drøftet på møtene med Oslo kommune i 2012 har vært de samiske eldres situasjon i byen, gjennomgang av tilsynsrapport om samisk opplæringen i Oslo og Akershus, publisert juni 2012. Egen samisk møteplass er også drøftet. Oslo kommune er opptatt av utfordringen med å rekruttere samiske lærere og pedagoger til skolen og den samiske barnehagen. Sametinget er glad for at Oslo kommune høsten 2012 ansette en utviklingsleder som skal koordinere og følge opp opplæringstilbudet for samiske barn i Oslo.

Som følge at samarbeidet med Oslo kommune ved byrådsleder for kunnskap og utdanning, Torger Ødegaard, inviterte Sametinget Oslo kommune til å holde et innlegg under Sametingets utdanningspolitiske innspillskonferanse i Kautokeino september 2012.

Nettverksmøte for samiske grendeskoler

Det er i 2012 avholdt et møte for samiske/regionale grendeskoler. Møtet har som mål å etablere og styrke samarbeidet mellom samiske og regionale skoler som har samiske elever. Det skal avholdes et nytt nettverksmøte høsten 2013 som skal gi erfaringsutvekslinger og om mulig gjennomføres egen konferanse høsten 2013. Egne nettverksmøter for samiske grende/regional skoler skal også fungere som styrking av nettverksallianser. Sametinget har hatt møte med Porsanger kommune i forbindelse med nedleggelse av bygdeskoler, og har også besøkt Billefjord sjosamiske oppvekstsenter/skole, Børselv skole og kvensk institutt på Børselv. Målet var å drøfte framtiden for Porsanger- og Billefjord grendeskoler, som begge trues av nedleggelse.

Verdde-prosjektet

Sametinget har i 2012 satt av kr 250 000 i budsjettet til et verdde-prosjekt. Målet med prosjektet har vært at enkelte skoler fra Alta og Kautokeino kommuner skal gjennomføre tiltak som skal fremme samarbeid, kulturutveksling, brobygging og dialog mellom barn/unge med samisk og norsk/kvensk bakgrunn. Prosjektet har kommet seint i gang, men enkelte skoler vil i begynnelsen av 2013 arrangere elevtreff/besøk. Elevtreffene skal fokusere på lokale aktiviteter som viser lokal tradisjon i Alta og Kautokeino kommune.

Sametinget har hatt møte med Kvænangen kommune og drøftet Verdde-prosjektet. Grunnen til møtet var at Kvænangen kommune vil søke støtte til et slikt prosjekt og ville ha innspill fra Sametinget hva som finnes av muligheter til å få finansiering til prosjektet, samt presentere Kvænangen kommunes verddeuohta-prosjekt. Sametinget har foreslått at Verdde-prosjektet i 2013 åpnes for andre søkere enn bare Alta og Kautokeino kommuner. Ordningen skal evalueres i 2013.

Lese- og skrivehjelp til eldre samer

Sametinget har gitt kr 450 000 til Kautokeino kommune til et prosjekt som skal gi lese- og skrivehjelp til eldre samer i bygda. Prosjektet ble igangsatt i januar 2012 og skal evalueres i 2013.

Sørsamisk nettverk

Sametinget har deltatt på Sørsamisk nettverksmøte i 2012. Sørsamisk nettverksmøte samler alle på administrativt nivå fra de institusjoner i det sørsamiske området som arbeider med samisk språkopplæring. I 2012 har det vært avholdt en nettverkssamling. Samlingen tok opp flere aktuelle problemstillinger i arbeidet med sørsamisk språkopplæring. Det ble gjort vedtak på at man ønsker å opprette et fagnettverk for sørsamiske lærere på alle nivå i skoleverket, i regi av Oppvekstprogrammet. Nord-Trøndelag fylkeskommune har tatt på seg å ta initiativ til dette. Sametinget deltar som observatør på nettverksmøtene, samt for å kunne informere om eget arbeid og for å ta imot innspill til videre arbeid og innsatsområder.

Samisk læremiddelportal – Ovttas- Aktan- Aktesne

Sametinget har i samarbeid med Senter for IKT i utdanningen utviklet en læremiddelportal for samiske læremidler på internett. Læremiddelportalen har fått navnet Ovttas | Aktan | Aktesne.

I budsjettet for 2012 var det avsatt kr 3 500 000 til læremiddelportalen. Per 31.12.12 er det 317 registrerte brukere på siden. Det er lånt i underkant av 300 ressurser fra 92 forskjellige brukere via ovttas.no.

Prosjektet registrerer et jevnt og stabilt besøk på nettsiden. Nettsiden får stadig nye registrerte brukere.

Redaksjonen i prosjektet arbeider kontinuerlig med publisering av lærerressurser, og har så langt lagt inn informasjon om over 2700 ressurser i portalen. Redaksjonen består av sju personer i tillegg til prosjektleder, og innehar nord-, lule- og sørsamisk språkkompetanse. I fase II i prosjektet er det under produksjon 3 læremiddelpiloter. Pilotene utarbeides til fagene naturfag på ungdomstrinnet, samfunnsfag på mellomtrinnet, og et læremiddel til barnehage. I produksjonen av læremiddelpilotene samarbeider prosjektet med flere læremiddelforfattere. Fase III; delingsarenaen ble lansert 11. september i Kirkenes. I delingsarenaen er det en bildebank med ca. 500 bilder.

Høgere utdanning og forskning

Sametinget har som et av sine delmål at all høyere utdanning og forskning skal ivareta det samiske perspektivet.

Sámi allaskuvla

Sametinget har i møter med Kunnskapsdepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet drøftet de økonomiske rammene for Sámi allaskuvlas virksomhet, inkludert prosjektene faglig analysegruppe, tradisjonell kunnskap og veiviserne. Sametinget ser utfordringen Sámi allaskuvla står over når det gjelder faglig drift og utvikling av de eksternt initierte prosjektene, innenfor de økonomiske rammene som stilles til rådighet. Også tilskudd til Senter for Samisk i opplæringen er tatt opp med Kunnskapsdepartementet. Sametinget er av den oppfatning at grunnbevilgningen til senteret er for lav tatt i betraktning de oppgavene det forventes at senteret skal løse. Det er naturlig at bevilgningen til Senter for samisk i opplæringen er på størrelse med bevilgningen til andre nasjonale sentre innenfor sektoren.

Sametinget har også samarbeidet med Sámi allaskuvla og fylkesmennene i Nordland, Troms og Finnmark om blant annet å få informasjon om retten til opplæring i og på samisk i grunnopplæringen forskriftsfestet, om behov for ulike studietilbud ved Sámi allaskuvla, og om utfordringen med å skaffe og beholde samiskspråklig kompetanse.

Andre høgskoler og universiteter

- Sametinget har gitt innspill til planene om fusjon mellom Høgskolen i Finnmark og Universitetet i Tromsø. Sametinget la vekt på det som etter vårt syn er avgjørende for at sammenslåingen av institusjonene også skal få positive virkninger for samisk forskning og høyere utdanning, samt urfolksforskning og utdanning:

Et urfolks- og samisk perspektiv integreres i alle fagemner både i undervisning og forskning. Fleksible og desentraliserte studietilbud.

Samisk tradisjonell kunnskap som basis for utvikling av ny kunnskap.

Rekruttering av studenter – øke antallet samiskspråklige studenter (alle samiske språk).

Studiekvalitet og læringsmiljø for studenter med samisk språk og kulturbakgrunn.

Forskningsformidling – tilbakeføring av informasjon om forskningsresultater til personer og lokalsamfunn som bidrar.

Dialog og rollefordeling med samiske kunnskapsmiljøer som ikke inngår i fusjonen, men som likevel berøres av den, slik som Sámi allaskuvla, Universitetet i Nordland mv.

Samisk lærerutdanningsregion – SAK 7

Sametinget er observatør i styringsgruppa for Samisk lærerutdanningsregion, SAK 7, som består av Sámi allaskuvla, Høgskolen i Finnmark, Universitetet i Tromsø, Universitetet i Nordland og Høgskolen i Nord-Trøndelag. I tillegg er Sametinget med i tre arbeidsgrupper i regionen, rekrutteringsgruppa, gruppa for teknologi- og fleksible utdanningstilbud og gruppa for studietilbud i samiske språk, samiske fag og emner.

Utdanningsdirektoratet bevilget i desember 2011 Samisk lærerutdanningsregion midler til videreutdanningstilbud for perioden 2012 -2015. Sametinget er fornøyd med at andrespråkspedagogikk ved Sámi allaskuvla er et av tilbudene, i tillegg til sørsamisk og lulesamisk språktilbud ved henholdsvis Høgskolen i Nord-Trøndelag og Universitetet i Nordland.

Sametinget har merket seg at det er stor kunnskapsmangel blant lærere om samisk kultur. Planene om et videreutdanningstilbud i sjøsamisk kulturkunnskap ved Høgskolen i Finnmark ble ikke godkjent av direktoratet. Høgskolen i Finnmark tok opp avslaget med Kunnskapsdepartementet. Departementet uttaler blant annet følgende i sitt svar på henvendelsen:

”Kunnskapsdepartementet forstår likevel regionens bekymringer med tanke på svakt kunnskapsnivå om samiske forhold blant lærere generelt. Vi vil derfor melde saken inn til drøfting med strategipartene med sikte på å få til en løsning”.

Kunnskapsmangelen blant lærere om samisk kultur er blant annet avdekket i en doktoravhandling av Hadi Lile, og ble også tatt opp i Butenschönutvalgets rapport ”Langs lange spor – om samisk forskning og høyere utdanning.” Sametinget anser dette som så grunnleggende i kunnskapsutviklingen om samiske emner at vi har vært i flere samtaler med Kunnskapsdepartementet om saken. Blant annet møtte visepresident Laila Susanne Vars og statssekretær Elisabeth Dahle i februar 2012 ledelsen på Høgskolen i Finnmark, for å drøfte behovet for studietilbud innen samiske emner generelt og sjøsamisk kulturkunnskap spesielt.

Samisk lærerutdanningsregion videreførte på sin side saken ved å søke om godkjenning av Samisk kulturkunnskap med et språkelement som et av sine videreutdanningstilbud. Senhøsten 2012 ble det klart at Utdanningsdirektoratet prioriterer samisk kulturkunnskap som et satsningsområde i ”Kompetanse for kvalitet – strategi for videreutdanning av lærere for 2012- 2015”

Sametinget er svært fornøyd med avgjørelsen og har forventninger om at utdanningstilbudet blir igangsatt i alle de samiske områdene snarest mulig.

Sametinget avsatte i 2012 kr 2 350 000 til stipend for høyere utdanning. Målet for tilskuddsordningen er rekruttering av samisktalende fagfolk innenfor ulike fagområder. Høyere utdanning innen samisk språk var en av prioriteringene, Og for Sametinget er det derfor gledelig at det høsten 2012 har kommet i gang studium i sørsamisk 3, med 12 elever, og at lulesamisk bachelor startet opp for første gang høsten 2012 med 21 elever.

Nasjonalt råd for lærerutdanning

Sametinget har observatørstatus i Nasjonalt råd for lærerutdanning, NRLU og følger møtene i rådet.

Den norske UNESCO-kommisjonen

Kunnskapsdepartementet har oppnevnt Sametingets visepresident Laila Susanne Vars som medlem av Den norske UNESCO-kommisjonen. Oppnevningen gjelder for perioden 1. januar 2013 til 31. desember 2016.

Regionale forskningsfond

Sametinget har oppnevnt et medlem med varamedlem i fondsstyrene for henholdsvis Nord-Norge og Midt-Norge for perioden 2012 – 2015.

Nordområdepolitikken

Sametingets plenum behandlet sak SP 28/12 ” Kunnskapsdimensjonen i nordområdepolitikken”, 7.juni 2012.

Sametinget viser i saken til internasjonale instrumenter som forutsetter at urfolk skal ha en sentral rolle i utviklingen av sine egne samfunn og selv legge premissene for sin utvikling. Sametinget viser særlig til FNs Urfolksdeklarasjon av 2007, artikkel 3 og 4, som forutsetter at urfolk har en rett til selvbestemmelse, og at statlige myndigheter er forpliktet til å sikre at denne retten implementeres i nasjonal rett gjennom forhandlinger og konsultasjoner med urfolket det gjelder. De internasjonale standardene er også av relevans for kunnskapspolitikken i Norge og over hele det samiske området.

Sametinget mener at det er av stor viktighet at de samiske kunnskapsmiljøene, både institusjonaliserte og ikke-institusjonaliserte må sikres nødvendige rammebetingelser for å kunne utvikle seg på egne premisser. Disse miljøene besitter grunnleggende kunnskap om samfunnsliv, tradisjonelle og nye næringer og om sosiale og rettslige forhold som er viktige i det videre arbeidet i nordområdesatsningen. Det som kjennetegner urfolks og samiske kunnskapsmiljøer, er at de er små og sårbare og lett kan bli tapere hvis det legges til grunn et konkurranseprinsipp mellom kunnskapsinstitusjonene nasjonalt, nordisk og internasjonalt.

Sametingets utgangspunkt for nordområdepolitikken er at urfolk i nord har hatt og har nordområdene som våre hjem og vårt livsgrunnlag. Nordområdene skal derfor forvaltes til beste for oss og fremtidige generasjoner, og urfolkssamfunnene har behov for språklig, kulturell og samfunnsmessig gjenreisning.

Sametinget har aktivt deltatt i arbeidet med regjeringens nordområdemelding fra 2012, og ønsker å ha en avklart og sentral rolle i den videre nordområdesatsningen. I meldingen framkommer det at regjeringen mener det er avgjørende at den positive utviklingen i nord også oppleves som positiv for berørte urfolk. Sametinget ser at det er nødvendig å igangsette positive kunnskaps-, og kapasitetsbyggende tiltak i det samiske samfunnet og andre urfolkssamfunn for å ivareta urfolksperspektivet i nordområdepolitikken. At det samiske samfunnet gjennom sitt folkevalgte organ Sametinget, skal involveres i nordområdepolitikken kunnskapsstrategier på en fullgod måte, er en forutsetning for at det samiske folket skal føle eierskap til nordområdesatsningen

Sametinget ser blant annet behovet for mer kunnskap om og større fokus på de sosiale og helsemessige konsekvensene for lokalsamfunn og mennesker, som følge av nordområdesatsningen. Det er stort behov for økt forskningsbasert kunnskap på konsekvensene av mineralutvinning i nord, særlig med henblikk på ivaretagelse av rettighetene og eksistensgrunnlaget for de tradisjonelle næringene.

Sametinget har deltatt på møte i det nyopprettede samordningsforumet for oppfølging av stortingsmeldingen om nordområdepolitikken, som består av representanter fra Regjeringen, Sametinget og fylkesrådslederne i Nordland, Troms og Finnmark. Utdanning og kompetanseutvikling var et av hovedtemaene som ble tatt opp på det første møtet. Som en oppfølging av dette møtet inviterte statssekretær Elisabeth Dale Sametinget, fylkesråd for utdanning i Finnmark fylkeskommune, Utdanningsforbundet og KS til et oppfølgingsmøte for nordområdene. Tema for møtet var: ”Hvordan øke gjennomføringen av videregående opplæring i Finnmark?”

Samisk perspektiv i styringsdokumenter

Ny rammeplan for samisk barnehagelærerutdanning:

Sametinget og Kunnskapsdepartementet gjennomførte konsultasjoner om mandatet for rammeplanutvalget for samisk barnehagelærerutdanning. Enighet om mandatet ble oppnådd i februar 2012.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 225 av 449

Rammeplanutvalget overleverte sitt utkast til rammeplan for samisk barnehagelærerutdanning til departementet i september 2012. Sametinget har bedt om konsultasjon med Kunnskapsdepartementet før forskriften sendes på høring.

Rammeplan for ny barnehagelærerutdanning:

Konsultasjon med Kunnskapsdepartementet om forskrift til ny barnehagelærerutdanning og nasjonale retningslinjer ble avsluttet i mai 2012.

I forskriftens § 1 formål og virkeområde, ble det oppnådd enighet om følgende nye avsnitt:
"Utdanningen skal fremme forståelse for samisk kultur som en del av den nasjonale, og vektlegge urfolks status og rettigheter, både nasjonalt og internasjonalt".

I merknaden til § 1 står følgende:

"Henvisningen til lov om barnehager av 17.juni 2005 nr. 64 (barnehageloven) understreker viktigheten av å kjenne til denne loven og også underliggende forskrifter knyttet til barnehageloven, og internasjonale konvensjoner, som ILO-konvensjonen nr.169 om urfolk og FNs barnekonvensjon.

Sametinget er fornøyd med at urfolksperspektivet og kunnskap om samiske barns rettigheter, historie og kultur er godt ivaretatt i forskriften, merknadene og i de nasjonale retningslinjene som helhet.

Rammeplaner for ny lærerutdanning 8-13:

Kunnskapsdepartementet nedsatte tre nye rammeplanutvalg i mars 2011. Sametinget har representanter i alle rammeplanutvalgene. Sametinget og Kunnskapsdepartementet hadde et dialogmøte i juni 2012 om forskrift og nasjonale retningslinjer for ny lærerutdanning trinn 8-13. Det skal vedtas tre nye forskrifter. Etter drøftinger ble det gjennomført en konsultasjon som ble avsluttet i august 2012 på e-post med enighet om forskriftene før de ble sendt på høring.

I § 1 i forskriftene er det lagt inn følgende formulering:

I Forskrift om rammeplan for 3-årige faglærerutdanninger i praktiske og estetiske fag:

"Faglærerutdanningene skal kvalifisere kandidatene til å ivareta opplæring om samiske forhold, herunder kjennskap til den statusen urfolk har internasjonalt, de rettigheter som samiske barn har i Norge, og kunne bruke elementer fra samisk kultur innen sitt fagområde".

I Forskrift om rammeplan for lektorutdanning for trinn 8-13:

Etter endt utdanning skal kandidatene kunne ivareta opplæring om samiske forhold og ha kunnskap om samisk ungdoms rett til opplæring i tråd med opplæringsloven og gjeldende læreplanverk for trinn 8-13.

I Forskrift om rammeplan for PPU for trinn 8-13

Utdanningen skal kvalifisere kandidatene til å ivareta opplæring om samiske forhold og gi kunnskap om samisk ungdoms rett til opplæring i tråd med opplæringsloven og gjeldende læreplanverk for trinn 8-13.

Det skal avholdes konsultasjon før forskriften vedtas.

Voksenopplæringsprogram

I budsjettet for 2012 var det avsatt kr 800 000 over Samefolkets fond til det femårige voksenopplæringsprogrammet ved Sámi allaskuvla. Programmets mål er å styrke og utvikle samiske språk.

Programmet har skiftet navn til ”Kvalifiserings- og rekrutteringsprogram”, fordi programmet er et kvalifiserings- og rekrutteringsprogram i samisk språk for høyere utdanning.

Programmet, som avsluttes i 2013, er fram til nå gjennomført som planlagt og må karakteriseres som vellykket så langt. Sámi allaskuvla har det faglige ansvaret og samarbeider bredt med samiske språk- og kultursentre.

På grunn av konsekvensene av fornorskningspolitikken vil det være behov for et slikt kvalifiserings- og rekrutteringsprogram i uoverskuelig framtid. Sametinget ser derfor nødvendigheten av at programmet sikres kontinuitet i en varig ordning, der voksne kan begynne med elementærkurs og fortsette fram til og med semesteremne. En varig ordning bør bygge på systemet som er etablert, der Sámi allaskuvla har det faglige ansvaret, som inkluderer en administrativ del som økonomi, organisering og koordinering, og at desentraliserte samarbeidspartnere kan gjennomføre begynnerkurs.

Systematisk kartlegging av tradisjonell kunnskap – direkte tilskudd:

I budsjettet for 2012 var det avsatt kr 650 000 over Samefolkets fond til kartlegging av samisk tradisjonell kunnskap ved Sámi allaskuvla – árbediehtu.

Árbediehtu-prosjektet er fra 1. januar 2012 gått over fra et pilotprosjekt til et fireårig hovedprosjekt.

En erfaring fra pilotprosjektet at det er et eskalerende behov for å konkretisere inkludering av tradisjonell kunnskap i forvaltningen. Forvaltningsorgan som Finnmarksseidommen og Statens naturoppsyn har kontaktet prosjektet for å drøfte samarbeid om forskning og kapasitetsutvikling. Hovedmålet er at hovedprosjektet skal tilrettelegge for å: dokumentere samisk naturforståelse og tradisjonell kunnskap og legge til rette for at de fortsatt kan nyttiggjøres i lokal ressursforvaltning styrke mulighetene for videreføring av samisk tradisjonskunnskap fra eldre til yngre inkludere samisk tradisjonskunnskap i politiske og administrative beslutningsprosesser bidra til å utvikle et velfungerende og produktivt nettverk mellom samiske institusjoner

Pilotprosjekt – kompetansesenter for samisk naturbruk

I budsjett for 2012 var det satt av kr 500 000 til pilotprosjekt for opprettelse av et kompetansesenter for samisk naturbruk. Pilotprosjektet har sitt utgangspunkt i Sametingets oppfølging og konkretisering av de forløpige resultatene fra Árbediehtu-prosjektet. Planen er at prosjektet skal danne grunnlaget for oppfølging av tiltakene i Regjeringens nordområdestrategi om videreføring av prosjektet gjennom institusjonalisering, utvikling og bevaring av tradisjonell kunnskap, særlig knyttet til samisk naturbruk. Prosjektet skal evalueres etter 3 år.

I prosessen fram til ansvarlig institusjon for prosjektet ble valgt, har Sametinget endret navnet på prosjektet til Pilotprosjekt – Árbediehtuovddaš / senter for samisk tradisjonskunnskap. Begrunnelsen for navneendringen er at målet for pilotprosjektet er utvidet til å legge grunnlaget for et senter som legger til rette for at samisk tradisjonell kunnskap – árbediehtu – brukes i forvaltning av naturressurser og er et kunnskapsgrunnlag for utvikling av rammeplaner, læreplaner og læreressurser og for forskning. Senterets oppgaver vil blant annet være å systematisere, kartlegge, synliggjøre og formidle tradisjonell kunnskap.

Sámi allaskuvla har fått ansvar for prosjektet og er kommet i gang med utformingen. I aktivitetsplanen inngår blant annet nettverksbygging og kartlegging av relevante samarbeidspartnere, samt gjennomføring av en brukerundersøkelse.

Stipend for høyere utdanning – søkerbasert tilskudd:

I Sametingets budsjett for 2012 var det avsatt kr 2 350 000 til stipend for høyere utdanning. Målet for tilskuddsordningen er rekruttering av samisktalende fagfolk innenfor ulike fagområder.

Det ble mottatt 298 søknader. Det ble bevilget stipend for totalt kr 2 990 200 til 206 studenter.

I tabellen nedenfor vises fordeling etter studieretning, antall søknader bevilget og fordeling i kroner:

	Antall søknader	Antall bevilgede	Beløp
Lærerutdanning og førskolelærerutdanning	31	15	300 000
Høyere utdanning i sør-, lule- eller nordsamisk	216	168	2 290 200
Høyere utdanning i læremiddelpedagogikk	22	15	300 000
Tolkeutdanning for samiske tolker og translatører	2	2	20 000
Videreutdanning for samiske førskolelærere	2	2	40 000
Videreutdanning innen eldreomsorg utover bachelorgrad	1	1	10 000
Videreutdanning innen rusomsorg utover bachelorgrad	0	0	0
Videreutdanning innen psykisk helsearbeid utover bachelorgrad	1	1	10 000
1 stipend til utdanning innen i konservering i Norge både på bachelor- og masternivå	2	2	20 000
Utenfor prioriteringene	21	0	0
Sum	298	206	2 990 200

Av de som har søkt om stipend til høyere utdanning i sør-, lule- og nordsamisk er fordelingen følgende:

Språkgruppe	Antall søknader	Fordeling i %	Fordeling i kroner
Nordsamisk	120	65,71	1 505 000
Lulesamisk	6	6,12	140 200
Sørsamisk	42	28,17	645 000
Sum	168	100%	2 290 200

Stipend for voksenopplæring – søkerbasert tilskudd

I Sametingets budsjett for 2012 var det avsatt kr 500 000 til stipend for voksenopplæring. Målet for tilskuddsordningen er å revitalisere samisk språk og motivere voksne til å lære seg samisk, samt å motivere flere til å kvalifisere seg til å ta høyere utdanning i samisk.

Det ble mottatt 8 søknader. Det ble bevilget stipend for totalt kr 67 500 til 8 studenter.

I tabellen nedenfor vises fordeling etter studieretning, antall søknader bevilget og fordeling i kroner:

Studie	Antall søknader	Antall bevilgede	Beløp
Nordsamisk semesteremne	1	1	15 000
Samisk i praktisk læringsituasjon – innføringsstudium	7	7	52 000
Sum	8	8	67 500

Helse og sosial

Sametingets helse- og sosialpolitikk bygger på en likeverdig helse- og sosialtjeneste til det samiske folk, på lik linje med befolkningen for øvrig. Helse og sosialtjenestene må tilpasses den samiske befolknings rettigheter og behov og ta utgangspunkt i samisk språk og kultur. Grunnlaget for å sikre målsettingen om en likeverdig tjeneste, er kunnskap om samisk språk og kultur på alle nivåer. Sametinget arbeider på ulike måter for å nå disse målene. Gjennom dialog og samarbeid med sentrale myndigheter og andre relevante aktører arbeider vi for å sikre Sametingets innflytelse på utformingen av helse-, sosial-, og omsorgstjenester til det samiske folk. Vi arbeider blant annet med å ivareta samiske barns rettigheter i møte med barneverntjenesten, og sikre at den samiske befolknings utfordringer og behov ivaretas i nasjonale satsinger for en god folkehelse. I tillegg gir vi tilskudd til ulike helse- og sosialprosjekter.

Sametinget som et nasjonalt folkevalgt organ, er den mest sentrale premissleverandør ovenfor myndigheter i utvikling en av et likeverdig helse- og sosialtilbud til den samiske befolkningen, og må derfor trekkes inn i prosesser som har direkte betydning for det samiske folk.

Sametinget er i dialog med sentrale myndigheter, kommuner, fylkeskommuner og andre aktører i arbeid for å sikre helse-, sosial- og barneverntilbud til det samiske folket. Blant annet gjennomfører vi konsultasjoner med myndighetene ved endring av eller revidering av gjeldende lover og eller forskrifter som vil ha direkte betydning for helse-, sosial- og barneverntilbud til den samiske befolkningen. Sametinget gir også skriftlige innspill til meldingsarbeid og utredninger. Tettere samarbeid med faginstanser og andre om kompetanseoppbygging, samt synliggjøring av behov og tjenesteutvikling er også viktig.

Oppdragsdokumenter til regionale helseforetak.

I arbeidet for å utvikle en likeverdig helse- og sosialtjeneste til den samiske befolkning på lik linje med den øvrige befolkning, har sentrale myndigheter det overordnede ansvaret og må sørge for at det samiske perspektivet ivaretas og etterspørres i alle prosesser, og at det blir ivaretatt i sentrale helse- og sosialpolitiske satsinger. På bakgrunn av dette har Sametinget konsultert helse og omsorgsdepartementet om oppdragsdokumenter for 2013.

SANKS (Samisk nasjonalt kompetansesenter innen psykisk helse)

Sametinget er bekymret for opprettholdelse og videreutvikling av tilbudet som er bygd opp ved Samisk nasjonalt kompetansesenter innen psykisk helse (SANKS). Sametinget har i 2012 mottatt bekymringsmeldinger fra samiske pasienter, samiske fagpersoner og kommuner utenfor Helse Nords virkeområde om at SANKS tilbud reduseres og legges ned. Sametinget viser til at samiske pasienter er bosatt over hele landet og har rett til helsetilbud som tar utgangspunkt i samisk språk og kultur.

I St. meld nr.47 (2008-2009), samhandlingsreformen, vises det til SANKS som et samlet nasjonalt kompetansesenter for samisk psykiatri, og at det i tillegg er opprettet satellitter av fagfolk både i lulesamisk område (Tysfjord) og sørsamisk område (Snåsa), foruten i Oslo. Overnevnte beskrevne satellitter er en del av SANKS 3- årlige prosjekt, som omhandler utvikling av nasjonale kliniske tjenester utenfor Finnmark. Prosjektperioden er nå over, og områdene som har mottatt tjenestetilbudet, beskriver i etterkant at behovet for tilbudet fra SANKS er stort. I samhandlingsreformen påpekes det også at modellen til SANKS, med en sterk base lokalisert i samisk miljø, kombinert med utplasserte fagfolk i ulike områder med samisk befolkning, har vist seg svært positiv, og har blitt godt mottatt i det samiske miljøet. En likeverdig tjeneste til samiske pasienter forutsetter en tjeneste som tar utgangspunkt i samisk språk og kultur. SANKS innehar denne kompetansen. Sametinget mener det er nødvendig å legge til rette for at Sanks behandlingstilbud innen psykisk helse til samiske pasienter utenfor Finnmark videreføres.

Sametinget er derfor fornøyd med at man i oppdragsdokumenter for 2013 har blitt enig om følgende mål: Helse Nord RHF har i samarbeid med Samisk nasjonalt kompetansesenter – psykisk helsevern (SANKS) og øvrige regionale helseforetak vurdert hvordan kliniske tjenester til samiske pasienter skal videreføres og organiseres. Dette bør ses i sammenheng med en eventuell søknad om SANKS status som en nasjonal kompetansetjeneste.

Sametinget ser på dette som en videreføring av følgende mål for Helse Nord RHF i oppdragsdokumenter for 2012: Helse Nord har lagt til rette for drift og videreutvikling av Samisk nasjonalt kompetansesenter innen psykisk helsevern. Tilbudet er tilgjengelig for samiske pasienter i alle samiske områder. SANKS funksjon som utdanningssted for spesialistutdanning i psykiatri er videreutviklet.

Tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelavhengige

SANKS har i flere år jobbet med psykisk helsevern og rusproblematikk fra et samisk språk og kulturperspektiv. I Stortingsmelding nr 30 – en helhetlig rusmiddelpolitikk, fremgår det at strukturen på tjenestene innen tverrfaglig spesialisert behandling bør så langt det lar seg gjøre samordnes med strukturen for tjenester innen psykisk helsevern og andre spesialisthelsetjenester. Når det gjelder samisk språk og kulturkompetanse i rusomsorgen, vises det til at kompetansen som er bygget opp innen psykisk helsevern til samiske pasienter, bør benyttes.

Gjennom sitt arbeid med psykisk helse og rusproblematikk har SANKS utviklet kunnskap og erfaring som er verdifull når det gjelder rusbehandling for samiske pasienter. Sametinget ser det som naturlig at SANKS er sentral når det gjelder oppbygging av rusbehandling for samiske pasienter i et nasjonalt perspektiv. Sametinget ønsket derfor at man i oppdragsdokumenter for 2013 skulle ha som mål at SANKS behandlingstilbud innenfor tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelavhengige og annen avhengighetsbehandling videreutvikles. Dette oppnådde vi dessverre ikke enighet om, da departementet mente det ville være for tidlig å gi dette oppdraget i 2013. Helse- og omsorgsdepartementet og Sametinget ble derfor enige om at saken løftes på ny i forhold til oppdragsdokumenter for 2014.

Tolkeprosjektet

Gjennom Sametingets konsultasjoner på oppdragsdokumenter til regionale helseforetak for 2010, fikk Helse Nord i oppdrag å gjennomføre et tolkeprosjekt for å bedre tolketjenesten til samisk befolkning. Prosjektet har som hovedmål å etablere en samisk tolketjeneste som er tilgjengelig hele døgnet i Helse Nord RHF- område. Helse Finnmark har hatt ansvaret for gjennomføring av prosjektet. Prosjektet ble igangsatt i 2011 og avsluttet i 2012. Sametinget har deltatt i utformingen av mandatet for prosjektet og er medlem av styringsgruppen. I prosjektperioden er det blant annet prøvd ut tolking via nett og igangsatt et e-læringsprogram om tolking. Sametinget er opptatt av at tiltak som er startet opp gjennom dette tolkeprosjektet må videreføres etter prosjektperioden, med målsetting om en

døgnbasert tolketjeneste. Helse og omsorgsdepartementet og Sametinget er derfor enige om å følge opp dette i etterkant av prosjektets sluttrapport.

Videreutvikling av helsetjenester til den samiske befolkning

Erkjennelsen av samiske pasienters rett og behov for et tilpasset helsetilbud har ført til opprettelsen av en rekke institusjoner. Disse institusjonene fungerer som særskilte ressursenheter for et helsetilbud til samiske pasienter som tar utgangspunkt i samiske språk og kultur. Den største utviklingen har vært innenfor psykisk helsevern i spesialisthelsetjenesten gjennom etablering av Samisk nasjonalt kompetansesenter for psykisk helse (SANKS). Innenfor somatiske tilbud har det ikke vært samme utviklingen. Spesielt innenfor helsetilbud som forutsetter god kommunikasjon mellom fagfolk og pasienter, som læring og mestring av kroniske sykdommer, rehabilitering og geriatri har ikke tilbudet vært tilfredsstillende.

Institusjonene med tenkte funksjoner for den samiske befolkning er i dag ulikt organisert. Sametinget mener at dette setter begrensinger for en mest mulig effektiv utnyttelse av samiske fagfolk. Det er behov for å tenke helhetlig og overordnet om organisering av spesialisthelsetjenester til den samiske befolkning. Dette er nødvendig for å kunne gi bedre og mer helhetlige og koordinerte tjenester til samiske pasienter og brukere, som bygger på samisk språk og kultur. En samordning av samiske fagressurser er et viktig moment i dette arbeidet. Med bakgrunn i dette har derfor Sametinget, sammen med samiske fagfolk, deltatt i et ”myldringsmøte” initiert av Helse Finnmark, hvor tema var videreutvikling og organisering av helsetjenester til samiske befolkning.

Kvalitet og pasientsikkerhet

I Nasjonal helse- og omsorgsplan (2011-2015) ble det varslet at regjeringen vil legge fram en stortingsmelding om kvalitet og pasientsikkerhet i 2012. Meldingen skal legge til grunn et bredt kvalitetsbegrep og beskrive hvordan det kan legges til rette for at pasienten/brukeren kan bli en aktiv deltaker i sin egen behandling/omsorg. Sametinget har deltatt med innspill til meldingen. Fra Sametingets side er det blant annet satt fokus på samisk språk og kultur som faktorer for kvalitet og pasientsikkerhet. Sametinget mener at mangel på kompetanse om samisk språk og kultur reduserer pasientsikkerheten og kvaliteten på helsetilbudet til samiske pasienter. En forutsetning for kvalitet og sikkerhet for pasienten, er at pasient og behandler forstår hverandre. Det gir grunnlag for informasjonsutveksling som er nødvendig for å kunne gi den beste og rette behandlingen. Sametinget mener at kvalitet og sikkerhet for samiske pasienter ofte avhenger av kunnskap om samisk språk og kultur. Det er derfor nødvendig å gi en større oppmerksomhet på kommunikasjon og språk som målekriterium for kvalitet og pasientsikkerhet.

Sametinget er derfor fornøyd med at språk og kommunikasjon er løftet frem som en viktig faktor i stortingsmeldingen om kvalitet og pasientsikkerhet i helse- og omsorgstjenesten. Sametinget mener det er viktig å ha et fokus på språk og kommunikasjon som faktorer for kvalitet og pasientsikkerhet i oppfølging av Stortingsmeldingen, og at dette må gjøres gjennom et systematisk arbeid. Sametinget har derfor i konsultasjoner om oppdragsdokumenter for regionale helseforetak for 2011 bedt om at det settes i gang et arbeid for utvikling av måleindikatorer for språk og kommunikasjon. Sametinget er kjent med at Helsedirektoratet, som har fått oppdraget ikke er kommet i gang med arbeidet. Dette synes Sametinget er beklagelig, og har bedt Helse og omsorgsdepartementet om å følge dette opp.

Stortingsmelding om utdanning for velferdstjenesten

Regjeringen vedtok i 2010 at det skal legges fram en stortingsmelding om utdanning for velferdstjenestene. Sametinget har konsultert Kunnskapsdepartementet om meldingen.

Sametinget ser det som naturlig at utdanning og rekruttering for fremtidens velferdstjeneste setter et større fokus på kunnskap om samer som urfolk, samiske samfunnsforhold, og samiske språk og kultur. Sametinget mener at det er en forutsetning for at samiske brukere av velferdstjenesten skal få det tilbud de har krav på. Situasjonen er dessverre fremdeles slik at det er tilfeldig hvorvidt velferdstjenesten innehar nok kulturkompetanse for å yte gode nok tjenester, og i stor grad er dette tillagt enkeltpersoner. Det bør etterstrebtes at et slikt grunnlag implementeres i grunnutdanningen generelt og i alle videreutdanningsforløp spesielt. Det må derfor stilles krav om at all grunnutdanning på høyere nivå gir studentene opplæring om samer som urfolk, det rettslige grunnlaget, og samiske språk og kulturforståelse.

Sametinget er fornøyd med at våre konsultasjoner har medført til at det fremgår i meldingen at :”Samer som urfolk har rettigheter regulert i norsk lov og internasjonale konvensjoner. For å legge til rette for at samiske brukere kan få det tilbudet de har krav på, må kandidatene ha kunnskap om samisk språk og kultur og samiske samfunnsforhold. Dette gjelder grunnutdanningen i både videregående opplæring og høyere utdanning.

Slik Sametinget ser det, vil utfordringen i det videre arbeidet være implementering av kunnskap om urfolk og om samisk språk og kultur i de forskjellige utdanningsinstitusjonenes fagplaner. Ved omlegging fra nåværende rammeplaner til felles forskrift for helse- og sosialfaglige utdanninger på universitets- og høyskolenivå, bør dette vies stor plass.

Rus

Regjeringen la frem stortingsmelding nr. 30, ”Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk” høsten 2012. Sametinget har, med bakgrunn i plenumsvedtak i sak 012/12 gitt innspill i forkant av arbeidet. Innspillet fokuserte på forebygging, behandling og ettervern som tre viktige tema når en helhetlig ruspolitikk skal utformes. Videre hadde innspillet fokus på at oppbygging av ny kunnskap gjennom forskning er viktig i fremtidig rusbehandling, og at oppbygging av samisk språk og kulturkompetanse i rusomsorgen bør ta utgangspunkt i eksisterende kompetanse på området.

Sametingets innspill er tatt inn i meldingens del 2. Vi beklager likevel at Sametingets ønske om å ivareta det samiske perspektivet i andre deler av meldingen ikke er tatt til etterretning.

Etter samhandlingsreformen vil det fremtidige oppfølgings- og tjenestetilbudet til rusavhengige i større grad legges til kommunene. Sametinget vil presisere at kommunene har ansvar for å gi samiske pasienter et tilbud som er språklig og kulturelt tilpasset, uavhengig av om kommunene er en del av samisk språkforvaltningsområde eller ikke. Samiske brukere har gitt tilbakemelding på at forståelse for deres språklige og kulturelle bakgrunn i det kommunale hjelpeapparatet er viktig både under behandling og når brukeren skal bygge opp et rusfritt liv i hjemkommunen.

Forskrift om oversikt over folkehelsen

Sametinget har konsultert Helse- og omsorgsdepartementet om folkehelseforskriften. For Sametinget var det viktig at alle kommuner i Norge skulle ha en vurderingsplikt på om det er særskilte folkehelseutfordringer for den samiske befolkning i sin kommune. Departementets ønsket først å avgrense denne vurderingsplikten til kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Sametinget påpekte at forvaltningsområdet for samisk språk er etablert for andre formål enn for folkehelse og er ikke egnet som avgrensning. Sametinget viste også til at lov om folkehelse skal sees i sammenheng med plan- og bygningsloven. I plan- og bygningsloven er kommunene allerede forpliktet til å ivareta samiske hensyn i planarbeidet. Sametinget fikk gjennomslag for sitt syn, og følgende ble tatt inn i forskrift om oversikt over folkehelsen § 3: ”I kommuner der det er grunn til å anta at det foreligger spesielle folkehelseutfordringer for den samiske befolkning, skal disse vurderes.” Forskriften presiserer at kommuner med samisk befolkning som har grunn til å tro at det foreligger spesielle folkehelseutfordringer for denne befolkningen, skal vurdere dette nærmere.

Bioteknologi

I Nasjonal helse- og omsorgsplan (2011 -2015) åpnes opp for endringer i regelverk og praksis når det gjelder utvikling av helseregistre og biobanker. Man ønsker seg økt tilgjengelighet til datamateriale i nasjonale registre og biobanker. Dette er et arbeid som i aller høyeste grad angår den samiske befolkning.

Den bioteknologiske utvikling åpner for nye muligheter innenfor flere viktige samfunnsområder, og forskning på menneskelig genmateriale åpner opp for nye muligheter innenfor en rekke områder. Bedre individtilpasset medisinsk behandling og muligheter for å finne svar på hittil ubesvarte medisinske spørsmål, er noen av de konsekvenser vi kan tenke oss.

For samene som urfolk er dette en viktig utvikling. Det norske lovverket på området omtaler kun disse rettighetene på individnivå, men vi er i tillegg opptatt av våre kollektive rettigheter som urfolk. Det samiske samfunn er lite, og det vil være mulig å identifisere genmateriale til den samiske befolkning. Dette betyr at vår etniske bakgrunn kan bli en faktor i genforskningen. Fra utlandet har vi eksempler på slik forskning av andre urfolk, og hvor forskningsresultater er blitt brukt i strid med hva urfolk selv har ønsket.

Sametingets målsetning er å være en aktør som fremmer samiske interesser i den bioteknologiske utvikling. Eierskap og forvaltning av samisk genetisk materiale, er aktuelle spørsmål for Sametinget. Sametinget har i 2012 arrangert seminar for Sametingets representanter, der medlem av Bioteknologinemnda, Njål Høstmålingen, holdt foredrag om urfolksrettigheter og den bioteknologiske utvikling. Sametingets plenum gjorde følgende vedtak i sak SP 17/12:

Sametinget erkjenner at den bioteknologiske utvikling stiller det samiske samfunn overfor nye utfordringer. Denne utviklingen åpner for muligheter både innenfor pasientbehandling, kunnskapsutvikling og forskning. Satsningen vil kunne gi viktige bidrag til fremtidens helsetjeneste, men det er avgjørende at satsningen gjennomføres på en juridisk og etisk forsvarlig måte. Samene som urfolk har også interesser som må ivaretas i dette arbeidet.

Eierskap og disponering av urfolks genetiske materiale er et område som trenger oppmerksomhet fra Regjeringens og Sametingets side. Sametinget viser til ILO konvensjon nr 169 om urfolk og stammefolk, artikkel 2, og FN's erklæring om urfolks rettigheter av 12.9.2007, artikkel 31, som omhandler urfolks rett til medvirkning.

Sametinget viser også til sameparlamentarikerkonferansen i Kirkenes hvor følgende uttalelse ble vedtatt:

Den bioteknologiske utvikling stiller det samiske folk ovenfor nye utfordringer. Konferansen understreker at det samiske folk selv må forvalte og eie kunnskapen om eget arvestoff (DNA), og at det samiske folk fortløpende må være i dialog med statlige myndigheter og forskningsmiljø for å følge og påvirke denne utviklingen.

Forskning på den samiske folkegruppe vil aktualisere spørsmålet om kollektivt eierskap og forvaltning av human biologisk materiale. Dette vil være tema i konsultasjoner med Regjeringen om evaluering av lovverket og fremtidige planer og prosesser på området.

Sametinget vil fremheve at statens myndigheter må sikre at ILO konvensjon nr. 169 oppfylles med henblikk på medvirkningsrett. Sametinget er av den oppfatning at dette kan gjøres gjennom aktiv deltakelse i råd, utvalg og eventuelle andre organer som er eller skal etableres i forhold til bioteknologi. Det vil være viktig at organer og institusjoner som arbeider med disse spørsmål, har kompetanse på urfolksrettigheter, og spesielt kollektive rettigheter.

Nødmeldetjenesten

Sametinget er opptatt av nødmeldetjenesten til samiske brukere skal ha samisk språk- og kulturkompetanse. Dette er viktig for å sikre en forsvarlig og god tjeneste for den samiske befolkning. Kommuner som er innenfor forvaltningsområdet for samisk språk har også en rettslig forpliktelse til å sikre et samisk språklig tilbud for sin befolkning.

Sametinget har tidligere formidlet disse synspunkter til Regjeringen gjennom konsultasjoner i 2011. Terrorangrepet i 2011 har medført ny gjennomgang av den nasjonale beredskapen og nødmeldetjenesten. Sametinget er beredt til å fortsette vårt arbeid for å sikre et godt tilbud til den samiske befolkning i den bebudete omorganiseringen av nødmeldetjenesten i Norge.

Samiske barns rettigheter i møte med barnevernstjenesten

Sametingets mål er at samiske barn skal møte en barnevernstjeneste som tar utgangspunkt i samisk språk og kultur. Barn i møte med barnevernstjenesten har ikke mange sterke talerør for å fremme deres rettigheter i forhold til samisk språk og kultur. Sametinget ser det som naturlig å være talerør overfor sentrale myndigheter i så måte.

Samiske barn har rettigheter regulert i norsk lov og i internasjonale konvensjoner, som stadfester deres rett til å bruke sin kultur, språk og religion. Denne retten følger også samiske barn under barnevernets omsorg, jfr. Barnekonvensjonens art. 20 og 30. Sametinget mener at dette forutsetter at når det skal gjøres endringer av gjeldende lover, forskrifter og retningslinjer, må samiske barns behov og rettigheter synliggjøres.

Forskrift om tilsyn med barn i fosterhjem og barneverninstitusjoner

Som en følge av Sametingets arbeid, er forskrift om tilsyn med barn i fosterhjem og barneverninstitusjoner blitt endret med virkning fra 1.5.2012. Endring i forskriften medfører at det ved tilsyn i fosterhjem og barneverninstitusjoner nå må spørres aktivt om barnets kulturelle og språklige rettigheter ivaretas. Sametinget er tilfreds med at arbeidet har båret frukter.

Barnets beste er et prinsipp som står sentralt i alt barnevernfaglig arbeid. Dette prinsippet danner også grunnlaget for tiltak som vurderes fra barnevernets side. Sametinget er av den oppfatning at ivaretagelse av barnets kulturelle og språklige identitet og barnets selvstendige rettigheter, inngår i vurderingen av hva som er det beste for barnet. Dette er allerede slått fast i internasjonale lover og konvensjoner, men det er likevel behov for å uttrykke dette klart i forskriftene for tilsyn med barn i fosterhjem og barneverninstitusjoner.

Forskrift om barnets talsperson

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet planlegger revidering av forskrift om barnets talsperson i saker som skal behandles i Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Sametinget har konsultert med departementet for å påse at samiske barns rettigheter blir ivarettatt i forskriften.

Sametinget opplever det som utfordrende å skape forståelse for samiske barns rettigheter og behov. I konsultasjoner om barnets rett til en talsperson møter vi et ønske fra departementets side om å begrense samiske barns rett til talsperson med samisk språk og kulturkompetanse til kun å gjelde innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. I andre kommuner skal det tilstrebes at barn får et slikt tilbud. Slik Sametinget ser det, vil en slik begrensning være i strid med Barnekonvensjonens artikler 30, 20 og 2, som gir urfolksbarn rett til vern for sitt språk og kulturelle egenart.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 234 av 449

Forvaltningsområdet for samisk språk er etablert for å legge forholdene til rette for utvikling av samisk språk, kultur og samfunnsnivå, og kan ikke brukes til avgrensning av samiske barns selvstendige rettigheter. Ut fra dette mener Sametinget at samiske barns rett til en talsperson som innehar samisk språk og kulturkompetanse, ikke kan begrenses til forvaltningsområdet for samisk språk. Sametinget har konsultert på at ved oppnevning av talsperson for samiske barn må det fremgå at i forskriften at ” Samiske barn har rett på en talsperson som innehar samisk språk og kulturkompetanse”.

Sametinget har mottatt tilbakemelding på at departementet ikke kan imøtekomme sametingets anmodning i forskriften. Deriblant mener departementet at sametingets forslag kan være til hinder for at det kan tas individuelle hensyn til det enkelte barn. Departementet velger likevel å ta inn i forskriften at ved oppnevning av talsperson for samiske barn innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, skal barnet få tilbud om en talsperson med samisk språk og kulturforståelse. I andre områder skal det tilstrebes at barnet får et slikt tilbud.

Samiske barn som urfolksbarn har rettigheter regulert i Barnekonvensjonen og Barnevernsloven. Sametinget mener at Barne- og likestillingsdepartementet i Forskrift om barnets talsperson begrenser samiske barns rettigheter til kun å gjelde Samelovens forvaltningsområdet for samisk språk. Dette beklager Sametinget sterkt.

NOU 2012:5 Bedre beskyttelse av barns utvikling

Regjeringen har startet arbeid med endring av barnevernloven og tilhørende forskrifter. I den forbindelse har Sametinget sendt hørings svar til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementer vedrørende endringsarbeidet og NOU 2012:5 Bedre beskyttelse for barns utvikling.

NOU 2012:5 Bedre beskyttelse for barns utvikling omhandler Raundalen-utvalgets innstilling om bruk av det biologiske prinsipp i barnevernet. Utvalget har lagt til grunn at det biologiske prinsippet er et juridisk prinsipp som er et av flere prinsipper som barnevernloven er forankret i. Sametinget beklager at ekspertutvalget ikke har drøftet samiske barns rettigheter til eget språk og kultur i sin utredning. Samene har status som urfolk i Norge, og samiske barn er også omfattet av barnevernsloven i Norge. Det ville da ha vært å forvente at utvalget så utfordringene barnevernet har i møte med disse barna. Dette spesielt med tanke på at barnevernspanelet, oppnevnt av departementet, har hatt grundig søkelys på samiske barns rettigheter i sin rapport.

Sametinget har uttrykt seg positiv til gjennomgangen av bruken av det biologiske prinsipp, men har i sitt hørings svar påpekt at Barnekonvensjonens artikkel 30 står fast når det gjelder urfolks barn. Dette betyr at samiske barn har en selvstendig rett til tilgang og kjennskap til egen kultur og eget språk. En eventuell lovendring i barnevernsloven for å endre bruken av det biologiske prinsipp kan ikke medføre at samiske barn ikke får oppfylt sine kulturelle og språklige rettigheter. Arbeidet med endring av barnevernloven og tilhørende forskrifter tar bl.a. sikte på å lovfeste krav til forsvarlighet i barneverntjenesten. Ved innføring av en rettslig standard som setter krav til forsvarlighet i tjenesteyting, mener Sametinget at kunnskap om samiske språk og kultur må vies større plass både i lovttekster, forskrifter og retningslinjer. Dette vil føre til at sammenhengen mellom kontekstuell og kulturell forståelse i tjenesteytingen vil bli klarere, og krav i tilsynsforskriftene om å påse at samiske barns rett til språk og kultur etterspørres vil tre tydeligere frem.

Sametinget har i første omgang valgt å avgi høringsuttalelse. Når arbeidet med lovproposisjonen og tilhørende forskrifter igangsettes, må Sametinget konsulteres for å sikre at samiske barns rettigheter ivaretas.

Statens barnehus

Sametinget har i lang tid arbeidet aktivt for ivaretagelse av samiske barns rettigheter i konseptet, Statens barnehus. Sametinget har konsultert med Justis- og beredskapsdepartementet vedrørende dette. Vi har vært spesielt opptatt av at det er viktig å styrke og bygge opp kompetanse om samisk språk og kultur i konseptet, Barnehus, og at det må legges til rette for styrking av kompetanse i samisk språk og kultur i politiet. På bakgrunn av dette har Statens Barnehus Tromsø har fått det nasjonale ansvaret for ivaretagelse av samiske barns rettigheter. Barnehuset i Tromsø har fått tildelt midler fra Justis- og beredskapsdepartementet for styrking av kompetanse for samiske barns rettigheter i konseptet barnehus. Barnehuset har lyst ut en fagstilling for rådgiver/seniorrådgiver med gode kunnskaper i samisk.

Barnehuset i Tromsø favner et stort geografisk område med 88 kommuner. Det nasjonale ansvaret innebærer bl.a. veiledning og bistand for barnehus ellers i landet som får inn samisktalende barn. Barnehuset har tilknyttet seg en samisktalende ansatt i politiet som har kompetanse på gjennomføring av dommeravhør. Denne har nordsamisk som førstespråk. Som kjent er det tre offisielle samiske språk i Norge. Det er til dels store språklige forskjeller mellom disse, og det kan dermed by på en del utfordringer ved dommeravhør dersom barnet snakker sorsamisk og avhører snakker nordsamisk. Sametinget ser derfor et helt klart behov for å styrke språk- og kultur kompetansen i politietaten og ser frem til at Politidirektoratet iverksetter de lenge planlagte opplæringstiltakene i etaten. Slik Sametinget ser det, vil styrking av samisk språk og kultur i etaten bedre samiske barns rettssikkerhet. Sametingsrådet er fornøyd med dialogen vi har med Statens Barnehus i Tromsø. Barnehusets ansatte har sterk faglig forankring og arbeider aktivt for ivaretagelse av samiske barns rettigheter i barnehus.

Samiske innsatte og soningsdømtes soningsforhold

Samiske innsatte og soningsdømte må få oppfylt sine språklige og kulturelle rettigheter. Det kommer frem i en rapport fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Justis- og beredskapsdepartementet. Det er departementet og Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF) som har hatt ansvaret for oppfølgingen av rapporten.

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF) arrangerte en hørings- og samarbeidskonferanse i Karasjok den 7-8. mai 2012 der Sametinget deltok. På konferansen ble det diskutert hvilke tiltak som bør prioriteres. Region nord fikk i oppdrag å utvikle en tiltaksplan.

Kriminalomsorgen region nord har utarbeidet tiltaksplanen for samiske innsatte og domfelte. Tiltaksplanen er forankret i St.mld. 37 (2007-2008) "Straff som virker" og i handlingsplanen for samiske språk. Planen legger et godt grunnlag for å få på plass konkrete forbedringer i straffegjennomføringen for samiske innsatte og soningsdømte. Konsultasjonsmøtet med

Kriminalomsorgen region nord ble gjennomført 19.10.2012. Sametingsrådet har vært tett involvert gjennom konsultasjonsprosessen og har samarbeidet godt med region nord om innholdet i tiltaksplanen.

Tiltaksplanen inneholder fem hovedpunkter: sikre framdrift i oppfølgingsarbeidet, sikre språklige rettigheter, hverdagen i fengsel/friomsorg, økt rekruttering av ansatte i kriminalomsorgen med kompetanse i samisk kultur og språk og bruk av konfliktrådsbehandling i straffegjennomføringen. Det er i alt foreslått 17 tiltak som skal gjennomføres over en periode på to år, frem mot 31.12.2014. erfaringene fra første fasen skal resultere i en ny tiltaksplan for fase to.

Sametinget har bedt Justis- og beredskapsdepartementet om å bli konsultert om oppfølgingen av tiltaksplanen og regionenes tildelingsbrev.

Søkerbaserte tilskudd til helse-, sosial- og omsorgsprosjekter

Sametinget forvalter søkerbaserte virkemidler som gir tilskudd til helse- og sosialprosjekter, der målet er å arbeide for en bedre tilrettelagt helse-, sosial- og omsorgstjeneste for samiske brukere. Det har kommet 30 søknader om støtte til helse- og sosialprosjekter. Dette er en nedgang på 6,25 % i forhold til 2011. I budsjettet for 2012 var det avsatt kr 2 850 000,- til helse- og sosialprosjekter. Samlet søknadssum utgjorde kr 8 021 841,-. Dette er en nedgang på 3,2 % i forhold til 2011. Det ble innvilget kr 3 079 500,- til 17 prosjekter.

Ved årets tildeling har de fleste prosjektene som mål å fremme kunnskap om samisk språk og kultur i eksisterende helse- og sosialtilbud. Dette er i tråd med hovedmålet for tilskuddsordningen og vil bidra til å sikre et likeverdig helse-, og sosialtilbud til den samiske befolkningen.

I tillegg har vi valgt å gi tilskudd til forprosjekter som har som mål å utvikle forskningsideer og prosjektskisser. Ved ferdigstilling av disse prosjektene vil resultatene gi Sametinget nyttig kunnskap i videre utvikling av helse-, og sosialpolitikk overfor den samiske befolkningen.

Arealer og miljø

Hovedmålsettingen i Sametingets miljø- og arealpolitikk er å sikre et langsiktig, bærekraftig perspektiv i all forvaltning av ressurser og arealer. Bærekraftig utvikling handler både om bruk og bevaring. Disponeringen av områdene og ressursene skal være grunnlagt på bruk og samiske rettigheter. I 2012 har Sametinget konsentrert arbeidet om fem sentrale målområder i miljø- og arealpolitikken: verneområder, energi- og ressursutvinning, rettigheter ved bevaring og bruk av arealer, klimaendringer og rovviltforvaltning. Sametingets virkemidler til arealer og miljø hadde i 2012 en budsjetttramme på kr. 1 000 000. Midlene var satt av som direkte tilskudd til Stiftelsen Protect.

Oppfølgingen av Samerettsutvalget

Sametinget ble på det halvårlige møte mellom statsråden for samiske saker og sametingspresidenten 25. juni 2012, overlevert grunnlagsdokument for oppfølging av Samerettsutvalget forslag til ny saksbehandlings- og konsultasjonslov.

Grunnlagsdokumentet legger etter Sametingets vurdering til rette for konstruktive konsultasjoner, der dagens praksis og forståtte konsultasjonsforpliktelser danner utgangspunktet. Sametinget legger til grunn vedtak i sak 08/09 i sin oppfølging, og tar sikte på å videreføre konsultasjoner i 2013.

Stiftelsen Protect

Stiftelsen Protect ble etablert i 2012 av Svenska Samernas Riksförbund (SSR) og Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL). Protect er en uavhengig, ikke kommersiell stiftelse som skal bistå samiske rettighetshavere med å ivareta sine arealinteresser, land- og ressursrettigheter og utviklingsmuligheter. Sametinget bevilget i 2012 1 mill kr til Stiftelsen Protect.

Protect skal ha en sentral normgivende rolle for myndigheter og næringsaktører i deres arbeid og virksomhet i samiske områder. Protect vil bidra til at det etableres profesjonelt samarbeid og ryddige forhandlinger om planer og tiltak mellom tradisjonelle samiske næringer/rettighetshavere og nye næringsaktører som ofte er arealkrevende. Stiftelsen Protect skal videre yte kvalifiserte råd og bistand, samt delta i forhandlinger på vegne av samiske interesser når det planlegges ny aktivitet i de samiske områder. Dette for å skape større forutsigbarhet for alle parter og styrke mulighetene for å oppnå de beste løsningene som ivaretar flere interesser. Sametinget opplever at initiativet er godt mottatt av reinbeitedistriktene.

Sametinget anbefaler at reinbeitedistriktene tar kontakt med Protect for å få bistand i forhandlinger dersom de ønsker å inngå avtale om undersøkelsesarbeider etter Sametingets mineralveileder.

Samarbeidsavtale mellom Sametinget og Statskog SF

Det er i 2012 inngått en 3-årig samarbeids avtale mellom Sametinget og Statskog SF. Formålet med Samarbeidsavtalen er å etablere forutsigbare rammer for kontakt mellom Statskog SF og Sametinget. Kontakten mellom partene skal bidra til å utvikle felles forståelse for partenes arbeidsområder og legge til rette for å oppnå Sametingets tilslutning til Statskog SF sine grunnDisponeringer, samt bruk og utnyttning av de fornybare ressursene på eiendommene. Partene er enige om å vurdere ordninger som kan bidra til gjensidig nytteverdi for både samisk kultur og næringsutøvelse og for Statskog. Partene skal ha minst ett årlig kontaktmøte knyttet til denne Samarbeidsavtalen.

Oppfølging av samarbeidsavtalen

Statskog SF og Sametinget har hatt kontaktmøte i henhold til samarbeidsavtalen. På møtet orienterte Statskog om E.on Vind sin planlegging av vindkraftprosjekter på statsallmenning i Nord-Trøndelag. Det var enighet om at det skulle legges til rette for aktiv medvirkning fra de berørte reinbeitedistriktene, noe som vil legge grunnlag for muligheten for enighet mellom Statskog og Sametinget i neste omgang. Sametinget har i perioden mai-september 2012 hatt utveksling av synspunkter for hvordan en samarbeidsavtale mellom Statskog, E.on Vind og reinbeitedistrikt kan være, slik at Sametinget kan anbefale den overfor reinbeitedistriktene. Det har hele tiden sterkt blitt understreket at denne synspunktsutvekslingen fra Sametinget side ikke er gjort på vegne av reinbeitedistriktene. Slike samarbeidsavtaler etableres for få til gjensidig respektfulle prosesser der en oppstiller hvordan kommunikasjon skal foregå og hvordan en oppnår enighet om utredninger og utredningsinnstanser, samt hvordan utgifter for arbeid og faglig rådgiving dekkes. Det er ikke avtaler der en sier ja eller nei til vindkraftverk, men de regulerer hvordan en skal forhandle om dette.

Sametinget orienterte reinbeitedistrikt Skjækerfjell/Skæhkere og reinbeitedistrikt Østre Namdal i mai 2012 om at vi var i arbeid med Statskog SF for å komme fram til et forslag til en samarbeidsavtale Sametinget kunne anbefale. Sametinget har innhentet erfaringer og råd for slike prosesser som Svenska Samernas Riksförbund har fra svensk side. I september 2012 ga Sametinget både muntlig og skriftlig en anbefaling til reinbeitedistriktene om samarbeidsavtale. Samtidig ble det formidlet kontakt til Stiftelsen Protect. Protect kan om reinbeitedistriktene ønsker det bidra med kapasitet, kompetanse og faglig rådgiving. Sametingsrådet opplever at initiativet fra Sametinget er godt mottatt av Skjækerfjell/Skæhkere og Østre Namdal reinbeitedistrikter. Det viste seg at i begynnelsen av september gikk E.on Vind fram med varslig om oppstart av utredning for vindkraftverkene før det var grunnlag for å anbefale en samarbeidsavtale fra Sametinget side. Sametinget har, overfor Statskog SF og E.on Vind, på en tydelig måte uttrykt sterk misnøye med denne framgangsmåten da dette ikke virker til å etablere nødvendig tillit mellom partene. Det er likevel Sametingets håp at Statskog SF, E.on Vind og reinbeitedistriktene raskt søker sammen for å kunne bygge nødvendig tillit.

Sametingets arbeid i henhold til Plan- og bygningsloven

Ny plan- og bygningslov trådte i kraft 1/7-09. I loven fikk Sametinget en ny rolle med både større myndighet og større veiledningsansvar. For å konkretisere og formidle rammene Sametinget jobber innenfor i plansaker på en god måte, kom Sametinget med "Sametingets planveileder" i juni 2010. Veilederen har vist seg å være et bra verktøy for oss både i forhold til veiledning, og i vårt øvrige arbeid med plansaker.

- Innenfor virkeområdet til Sametingets planveileder er det 8 fylkeskommuner og langt over 100 primærkommuner. De hadde alle sammen plikt til å vedta sine planstrategier for inneværende periode innen ett år etter konstituering. Dette har ført til at vi har brukt mye ressurser på å gi høringssuttalelser til planstrategier i 2012, og da særlig i perioden fram mot kommunenes frist ut på høstparten.

- I planstrategiene kommer det fram at de fleste kommunene ønsker å rullere både Kommuneplanens samfunnsdel og kommuneplanens arealdel i inneværende kommunestyreperiode. Sametinget ser det som positivt at kommunene ruller disse overordnede planene, slik at de blir i tråd med ny plan- og bygningslov. Dette vil kunne bidra til å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv i større grad enn før.
- Vi har dessverre merket oss at det er få kommuner og fylkeskommuner som ut over høyst generelle beskrivelser av reindrifta og samiske kulturminner inkluderer hensynet til samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv i sine overordnede planer.
- Sametinget har i sine høringsuttalelser minnet planmyndighetene på sin plikt til å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv, og blant annet vist til vår planveileder, nasjonale forventninger og regionale planer som omhandler samiske hensyn. Innspillene har ikke ført til omgripende endringer av høringsutkastene. Noen kommuner utmerker seg likevel i positiv retning, blant annet:
- Alta kommune i Finnmark, som i sin planstrategi og samfunnsdel bygger videre på det grundige dokumentet "samiske interesser"; delutredningen til kommuneplanens arealdel i 2011.
- Skånland kommune i Troms, som i sin planstrategi har vedtatt: "... Samiske interesser ivaretas i arbeidet som skal gjøres i forbindelse med rulling av kommuneplanens arealdel, samt utarbeidelse av samfunnsdelen. Plan og bygningslovens § 3-1 sikrer naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutvikling og samfunnsliv. Kommuneplanens samfunnsdel vil utmerke seg i denne sammenheng, hvor Sametingets planveileder aktivt blir brukt. Reindriftsnæringen blir også ivaretatt i dette planarbeidet. ..."
- Tysfjord kommune i Nordland, som har i sin samfunnsdel har vedtatt visjonen "to folk, en felles god framtid" som både inkluderer det samiske og det norske folk. I underteksten gis det uttrykk for at man ser det potensialet som ligger i å arbeide for et romslig og flerkulturelt samfunn. I tillegg har kommunen Samisk som en av fire sentrale utfordringer, og punktet Ivareta og utvikle det norske og samiske samfunn først under punktet Viktige premisser for arbeidet.
- Nord-Trøndelag fylkeskommune, som i sin planstrategi har inkludert sørsamisk kultur og næringsliv som egne punkt både i strategiens kap 2 Utviklingstrekk i Nord-Trøndelag og kap 3 Sentrale utfordringer og muligheter i Nord-Trøndelag. Sørsamisk kultur og næringsliv er gitt velfundamenterte og fylldige beskrivelser i begge kapitlene.

Møter om endret arealbruk før det fremmes planer iht Plan- og bygningsloven.

Sametinget har i noen større saker valgt å gå i dialog med tiltakshaverne i forkant av de formelle prosessene i henhold til Plan- og bygningsloven. Dette er gjort fordi vi ser at konstruktiv dialog i tidlige faser av planlagte tiltak kan bidra til bedre og mer konstruktive prosesser og redusere potensialet for interessekonflikter. Noen eksempler på slike saker:

Namdal Bruk AS/ Ola Mæle sine eiendommer i Namdalen. Det er aktuelt å bygge en hyttelandsby i Skorovatn, samt utvikle skiløypenett for turisme i områdene. Det er også søkt om løyve til prøveleting etter mineraler i disse områdene.

Utbyggingssaker i Repparfjord, Kvalsund kommune. I Repparfjord, Kvalsund kommune er det planer om flere utbyggingstiltak innefor et relativt begrenset geografisk område. Dette er gruveplanene til Nussir, Vindmøllekraftverk til Fred Olsen Renewables og Finnmark Kraft og 420 kW linje til Statnett. Disse er betydelige inngrep og berører tre reinbeitedistrikt.

Konseptvalgutredning (KVU) E10/Rv 85 Evenes-Sortland. Statens vegvesen har utarbeidet en KVU for veistrekningen mellom Evenes og Sortland. I KVUen er tre konsepter vurdert opp mot hverandre. Statens vegvesen anbefaler at konsept 2 velges på grunnlag av de samfunnsøkonomiske betraktningene. Sametingsrådet og berørte reinbeitedistrikt har vært i konsultasjon med Samferdselsdepartementet om valg av konsept.

Mineralsaker

Mineralloven har motsatt siktemål enn Sametingets mineralveileder. Likevel har målsetningen vært å få til avtaler mellom selskapene og de samiske rettighetshaverne. Samiske rettighetshavere i denne sammenheng har i 2012 i all hovedsak vært direkte berørte reinbeitedistrikt. For de fleste har det blitt inngått undersøkelses og intensjonsavtaler. Reinbeitedistrikt 34 Ábborášša har imidlertid sagt opp intensjonsavtalen for Bidjovagge, fordi de er mot gruvedrift i dette området uansett driftsform.

Det er en rekke mineralprosjekter hvor aktuelle gruveselskap ønsker dialog med Sametinget og direkte berørte samiske interesser for å se om det er mulig å inngå intensjonsavtaler og/eller forhandlinger om driftskonsesjoner og gruvedrift med utgangspunkt i Sametingets planveileder.

Sametinget har klaget på et enkeltvedtak der Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif) gir tillatelse til Sydvaranger Gruve AS til fortsatt å slippe ut avgang med polyDADMAC og å øke mengden flokkuleringskjemikalier som slippes med avgang til Bøkfjorden. Sametinget mener at vedtaket bør utløse krav om en konsekvensanalyse for å kartlegge virkningene forurensningen vil få. Hovedbegrunnelsen for klagen er at Sametinget mener vedtaket kan påvirke samiske interesser direkte, og at Klif derfor burde ha konsulter med Sametinget om beslutningen.

Konsultasjoner om regjeringens strategier for mineralnæringen

Regjeringen arbeider med en strategi for mineralnæringen som skal se på rammebetingelsene for mineralnæringen og mineralpolitikken med et nasjonalt perspektiv. Den er ment å være relativt konsentrert om noen forhold med konkrete tiltak som skal lette muligheten for realisering av gruvevirksomhet.

Sametinget har i møter med Nærings- og handelsdepartementet gitt uttrykk for at den nye minerallovens manglende etterlevelse av menneskerettighetene for urfolk har medført at Sametinget ikke har kunnet gi sitt samtykke til loven, og i utgangspunktet heller ikke har kunnet gi sin tilslutning til beslutninger i henhold til loven, samt strategier og tiltak for å styrke mineralnæringen.

Departementet har gitt signaler om at de, som en del av oppfølgingen av Samerettsutvalget 2, vil ta initiativ til konsultasjoner med Sametinget om mineralloven. Dette vil skje i løpet av våren 2013. Sametingsrådet oppfatter dette som et positivt signal, men uttrykte forventning om forpliktende formuleringer med hensyn til framdrift av et slikt lovendringsarbeid. Sametingsrådet har i konsultasjonene også gitt uttrykk for at det er behov for tiltak som styrker samiske rettighetshaveres kapasitet og kompetanse for å kunne ha samarbeid, dialog og forhandlinger med mineralnæringen. Sametingsrådet anser ikke konsultasjonene som ferdige.

Intensjonsavtale om forhandlinger om driftskonsesjon for gruvedrift i Bidjovagge, Kautokeino kommune

Sametinget, Arctic Gold AB, reinbeitedistrikt 34, Ábborášša og Vestre sonestyre inngikk i desember 2010 intensjonsavtale om forhandlinger om driftskonsesjon for gruvedrift i Bidjovagge. Reinbeitedistrikt 34, Ábborášša har sendt brev til Arctic Gold AB, med kopi til Sametinget, om at de ikke anser seg forpliktet til avtalens innhold. Dette fordi omstendighetene rundt avtaleinngåelsen vesentlig avviker fra hva en normalt må forvente ved avtaleinngåelse. Avtalepartene hadde møte om status i undersøkelsesarbeidene i november 2012. Reinbeitedistrikt 34 Ábborášša holder fast ved at de ikke ønsker etablering av gruvevirksomhet i Bidjovagge, men avviste ikke muligheten for kontakt og dialog framover.

Mekling om reguleringsplan for Nussir, Kvalsund kommune

Sametinget har hatt meklingsmøte hos Fylkesmannen i Finnmark med Kvalsund kommune og områdestyret for Vest-Finnmark om reguleringsplan for Nussir. Meklingen resulterte i at Sametinget trakk innsigelsen om kulturminner ved at planbestemmelsene sikret at kulturminnene ikke ble berørt. Sametinget og områdestyret for Vest-Finnmark opprettholdt innsigelsen for reguleringsplanens virkninger for reindrifta. Kvalsund kommune har i etterkant av meklingen vedtatt reguleringsplanen. Planen vil, med Fylkesmannens vurdering av saken, bli oversendt til Miljøverndepartementet for endelig behandling.

Undersøkelser etter tungmetaller i Sør-Varanger, Kvænangen og Alta kommuner

Sametinget har hatt møte med reinbeitedistriktet 5A og 5C Beahceveai/Pasvik om Sydvaranger Gruve AS sitt ønske om å få på plass avtaler etter Sametingets mineralveileder om faktiske undersøkelsesarbeider. De ønsker å få på plass en intensjonsavtale om forhandlinger om driftskonsesjon for utvidet produksjon i Bjørnevatn gruver i Sør-Varanger kommune. Forslag til planprogram for områderegulering med konsekvensutredning er nå på høring.

Sametinget har avholdt møte med Nordic Mining ASA om deres undersøkelser etter tunge metaller øst for bygda, Rein fjord i Kvænangen kommune. Likeså har Sametinget hatt et innledende møte med et berørt reinbeitedistrikt, D-32 Silvetnjårga. Selskapet ønsker å inngå avtale om prøveboringer etter Sametingets mineralveileder. Sametinget vil ha en oppfølging av dette i 2013.

Sametinget har hatt møte med Scandinavian Resources AB for å drøfte muligheter for å inngå avtale etter Sametingets mineralveileder om faktiske undersøkelsesarbeider i områdene Oaggovari/Fiskarfjellet i Alta kommune, og på Ditnuidrassa/Flintfjellet i Kvænangen kommune. Arealene berører mange reinbeitedistrikter: distrikt 26 Lakkonjårga, distrikt 30 B midtre sone, distrikt 40 Orda og distrikt 33 Spalca. Sametinget vil følge opp saken i 2013.

Energiutvinning

Gode vindressurser i Sápmi gjør etablering av vindkraft interessant. Det er også en stadig økende interesse for utbygging av småkraft. Som en følge av blant annet etablering av nye kraftkilder må også kraftnettet bygges ut og oppgraderes. Det er et paradoks at urfolksområdene i nord er de områder som først får merke konsekvensene av klimaendringene og samtidig er de områdene som må bære de største byrdene av de klimatiltakene som planlegges. Sametinget har derfor påpekt at alternative energikilder til vindkraft, med vurderinger knyttet opp mot utslipp av CO2 bør vurderes.

Sametingsrådet vil legge fram energistrategier i løpet av 2013.

Vindkraft

I Nord-Trøndelag har til nå vært konsentrert om utbygginger i kystområder. Man har nå startet en prosess med å se på områder i innlandet. Dette vil være problematisk for reindrifta fordi realisering av vindkraftutbygging i innlandet vil kunne føre til problemer for videreføringen av en bærekraftig reindrift. En gjennomføring av tiltakene vil kunne føre til stenging/hindring av flyttlei/trekkvei, direkte tap av beiteland, samt at anleggsvirksomhet og etablering av ny infrastruktur i området vil kunne føre til forstyrrelser for reindriften i området. Sametinget mener også at denne planen må ses i sammenheng med vindkraftutbyggingen langs kysten og andre kraftutbygginger i området.

I 2012 har det vært flere konsultasjoner med Norges vassdrags- og energidirektorat NVE om vindkraftutbygginger. Noen konsultasjoner er fullført, mens andre konsultasjoner pågår enda.

Sametinget har bedt om konsultasjon med ansvarlig statlig myndighet om noen vindkraftverk for konsesjonsvedtaket foreligger. Sametinget har også reist innsigelse til enkelte vindkraftsaker.

Små vannkraftverk

Lavt rentenivå og grønne sertifikater gjør at det har vært stor interesse for bygging av småkraftverk i 2012. Noen av sakene vi har jobbet med har vært: Mølleelva i Alta kommune, Jotind 1 og -2 på Tjeldøya i Tjeldsund kommune, samt 11 småkraftverk i Nordreisa og Kåfjord kommuner, samt 7 småkraftverk i Ullsfjord i Tromsø kommune. Det er forventet en bolk med nye små vannkraftverk i Nordland Fylke i 2013. Omfanget av disse er ikke kjent for Sametinget ved utgangen av 2012.

Hovedutfordringene ved denne utbyggingen er hensynet til reindriftsnæringa og hensynet til samiske kulturminner. Både byggingen av anlegg og vei, og den økte ferdselen nye veier medfører er i de fleste tilfeller problematisk. Konsultasjonsavtalen med NVE gjelder ikke for denne typen anlegg fordi produksjonen er lavere enn grensen som er satt for å kreve konsultasjon. Dette fører til at Sametinget mangler et viktig virkemiddel for å påvirke disse utbyggingene som samlet sett kan gi store virkninger for både reindrift og samiske kulturminner. Sametinget har imidlertid lagt ned innsigelse i ett av disse tilfellene.

Kraftledninger

420 kV kraftlinje Storheia - Trollheimen/Orkdal

Sametingets administrasjon har vært i konsultasjon med NVE vedrørende utbyggingen av en 420 kV kraftlinje fra Storheia i Åfjord til Trollheimen/Orkdal trafo. Kraftlinja er en videreføring av 420 kV kraftlinja Namsos - Storheia. Konsultasjonen gjaldt den delen av kraftlinja som er innenfor området til den sørligste gruppen i Fosen reinbeitedistrikt.

420 kV-ledning Ofoten-Hammerfest

Olje- og energidepartementet (OED) har startet behandlingen av klagen på 420 kV-ledningen mellom Ofoten og Hammerfest. Sametinget har hatt et innledende møte med OED om prosessen rundt konsultasjonene. En av konklusjonene på møtet var at prosessen skal legges opp slik at Sametingets plenum gis anledning til å behandle saken. Endelig avgjørelse av klagen vil tidligst foreligge våren 2013.

Uenighet om konsultasjonsprosedyrer mellom NVE og Sametinget

I 2009 underskrev NVE og Sametinget en egen avtale om konsultasjoner i energisaker. Det har I ettertid vist seg at det er uenighet mellom NVE og Sametinget om hva konsultasjoner innebærer. Hovedforskjellen i standpunkt er at Sametinget mener at det er selve beslutningen det skal konsulteres om og at NVE da må dele sine foreløpige vurderinger og forslag til vedtak med Sametinget. NVE på sin side mener konsultasjonene begrenser seg til at Sametinget skal gi til kjenne sine synspunkter og vurderinger. Uenigheten har konsekvenser for utfallet av energisaker og for Sametingets arbeid. Det jobbes derfor for å komme til enighet i saken.

Klima

Klimaendringer angår utfolk fordi urfolk ofte lever nært naturen og således i frontlinjen av klimaendringene. Dette gjelder særskilt for samene, og andre urfolk i Arktisk der klimaendringene skjer raskest. Beregninger gjort i 2011 fra Bjerkenessenteret for klimaforskning viser en oppvarming på mellom 4-6 grader i Arktisk i år 2050 dersom verden fortsetter som før og ikke reduserer CO₂-utslippene.

FNs klimakonvensjon

Det overordnede målet til klimakonvensjonen er å redusere global oppvarming ved å redusere klimagassutslipp. Sametingsrådet har deltatt i Norges delegasjon under høgnivådelen på klimakonvensjonens 18. partskonferanse i Doha, Qatar i perioden 3-7 desember 2012.

I Doha kom det fram at det langsiktige målet fra FNs klimatoppmøtet i København i 2009 om at den globale oppvarmingen ikke skal overstige 2 grader, ligger fast. Også planen om å gi 100 milliarder dollar i året fra 2020 til finansiering av klimatiltak ble stadfestet på nytt. På de internasjonale klimaforhandlingene i Durban i 2011 ble statene enig om en plattform som innebærer at landene skal fremforhandle en ny rettslig bindende klimaavtale innen 2015, som skal gjelde fra 2020.

I Doha ble det oppnådd enighet om at en ny Kyoto2-avtale. Avtalen betyr at Norge, EU, Sveits og Australia forplikter seg til å redusere klimagassutsleppa fram mot 2020. Norge skal kutte klimagassutslippene med 20 prosent fram til 2020, det samme gjelder for EU. Men landene som har forpliktet seg i Kyoto2 står for bare 14 prosent av utslippene i verden. USA, India, Kina og mange andre land skal også kutte i sine utslipp fram til 2020, men utenfor en juridisk bindende avtale.

I Doha ble arbeidsgruppen for langsiktig felles innsats (AWG-LCA) under klimakonvensjonen avsluttet. Mye av innholdet i urfolksperspektivet på klimakonvensjonen sorterte under denne arbeidsgruppen. Utslipsreduksjoner, klimatilpasning, teknologioverføring, redusert avskoging (REDD+), finansiering, samt måling, rapportering og kontroll av klimagassutslipp sto her sentralt. Det skal legges stor vekt på å følge opp og gjennomføre tidligere vedtak om tiltak for klimatilpasning og utslippsreduksjoner frem mot 2020. Dette også i forhold til etablerte institusjoner som det grønne fondet for finansiering av klimatiltak i utviklingsland, Den faste finansieringskomiteen, Tilpasningskomiteen og Teknologimekanismen.

Sametinget jobber for at urfolksperspektivet i vedtak under FNs klimakonvensjon fra Cancun i 2010 følges opp og implementeres. Dette gjelder særlig i forhold til sikringsmekanismer knyttet til urfolks rettigheter, tradisjonell kunnskap og deltakelse i beslutninger om redusert avskoging, samt at det legges til rette for at urfolk kan nyttiggjøre seg av det grønne klimafondet, og at det må konsulteres i tråd med FNs erklæring om urfolks rettigheter når klimatiltak og klimatilpasninger planlegges i urfolks områder.

FNs konvensjon om biologisk mangfold

Sametinget har deltatt som medlem i den norske delegasjonen på det 11.te partsmøtet under FNs konvensjon om biologisk mangfold. Sametinget deltok også på konvensjonens forum for urfolk og lokalsamfunn. På det 11. møtet var det hovedsakelig implementering og oppfølging av tidligere vedtatt konvensjonstekst som var tema.

Sametinget fulgte hovedsakelig behandlingen av konvensjonens artikkel 8j, artikkel 10(c), samt oppfølging av Nagoya-protokollen. Disse tre feltene omhandler urfolks tradisjonskunnskap. Det ble blant annet foretatt en prioritering av tiltak som statene bør sette i verk for å implementere artikkel 10(c). I tiltakene som ble prioritert i denne omgang foreslås det å inkorporere bærekraftig tradisjonell praksis i nasjonale strategier og planer, å fremme lokale initiativ for å implementere artikkel 10(c), samt å identifisere gode måter å implementere artikkel 10(c).

Samiske næringer og samisk kulturarv

I 2012 har Sametinget hatt fokus på konsultasjoner om nasjonalparker og naturreservat.

For nasjonalparker og naturreservat var det tidligere bare verneformålet som var oppført under formålsparagrafen. Forskriftene til den nye naturmangfoldloven omfatter også bevaring av det samiske naturgrunnlaget. Endringen har også ført til at verneområder får samiske navn, og at disse tas inn allerede tidlig i verneprosessene.

Sametinget konsulterer om representasjon i styrer for verneområder. Sametingets arbeid med nasjonalparker og naturreservat i 2012 har bidratt til økt representasjon fra samisk hold i styrene for disse verneområdene, og da særlig i det sørsamiske området. For de områdene Sametinget har konsultert om høsten 2012, ble det oppnådd den grad av representasjon fra samisk hold som vi har ønsket, med unntak av Møysalen nasjonalpark og Svellingflaket landskapsvernområde. Disse verneområdene fikk bare en samisk representant i hvert styre.

Konsultasjoner med DN om forskrift om jakttider, sanking av egg og dun for jaktseongene

Sametingsrådet har gjennomført konsultasjoner med Direktoratet for naturforvaltning om forskrift om jakttider samt sanking av egg og dun for jaktseongene fra og med 1. april 2012 til og med 31. mars 2017. Konsultasjonene ble utført i etterkant av forskriftsvedtak, fordi direktoratet vedtok forskriften før Sametinget ble konsultert. Tema for konsultasjonene var forvaltning og beskatning av grågås i Finnmark samt sanking av fiskemåkeegg. Sametingsrådet har gitt sin tilslutning til at det settes i gang et arbeid med forvaltningsplan for grågås i utvalgte områder i Finnmark istedenfor å regulere grågåsbestanden kun gjennom forskriften. Direktoratet bekreftet at det vil åpnes for sanking av fiskemåkeegg når bestandssituasjonen tillater det.

Kulturminnevern

Sametingets hovedmål med kulturminnevernarbeidet er å verne og synliggjøre samiske kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon. Dette både som en del av vår kulturarv og identitet samt som et ledd i en samisk miljø- og ressursforvaltning.

For å nå dette målet fokuserer Sametinget på at samiske kulturminner brukes som dokumentasjon av samisk tilstedeværelse, at samiske kulturminner bidrar til styrking av kultur og identitet, at samiske kulturminner og kulturmiljøer ivaretas i arealforvaltningen samt at det i forvaltningen vektlegges et bærekraftig og langsiktig perspektiv. Det er også et delmål at Sametinget etter hvert skal få en forvaltningsordning for samiske kulturminner der forvaltningsmyndigheten er nedfelt direkte i kulturminneloven, og ikke som i dag der forvaltningsmyndigheten er delegert gjennom forskrift.

Sametingets forvaltningsmyndighet for samiske kulturminner og kulturmiljøer medfører stor aktivitet, noe statistikken over aktiviteten innen kulturminnevern for 2012 viser: 6181 inngående dokumenter, 2442 utgående og 213 gjennomførte befaringer. 1041 enkeltminner er lagt inn i Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden i løpet av 2012.

På overordnet nivå i kulturminnevernarbeidet deltar Sametinget i ulike typer registreringsarbeid, planarbeid, utadrettet kursvirksomhet samt styrings- og prosjektgrupper. Dette bidrar bl.a. til styrking av samisk kultur og identitet. Vi vil her trekke frem noe av aktivitetene der Sametinget har deltatt og som vi mener gjenspeiler vårt arbeid på en god måte.

Regional plan for forvaltning av kulturminner i Sør-Trøndelag

Sametinget har deltatt aktivt i arbeidet med en regional plan for forvaltning av kulturminner i Sør-Trøndelag. Hovedformålet med planen er å utvikle omforente strategier for forvaltning, formidling og bruk av kulturarven i Sør-Trøndelag. Planen og planprosessen skal bidra til å heve kunnskapen og bevisstheten om regionens og fylkets kulturverdier. Arbeidet tar sikte på å utvikle felles verdiforståelse og prinsipper som kan benyttes i forvaltningen av kulturminnene både lokalt og regionalt. Dette vil gi alle parter større forutsigbarhet. Planen skal også være med på å klargjøre rolle og ansvar for ulike aktører og interessenter. De samiske kulturminnene i Sør-Trøndelag vil gjennom arbeidet med denne planen bli løftet fram og behandlet på lik linje med andre kulturminner.

Forvaltningsplan Skorpa-Nøklan landskapsvernområde i Kvænangen kommune

I forbindelse med Fylkesmannen i Troms sitt arbeid med forvaltningsplan for Skorpa-Nøklan landskapsvernområde i Kvænangen kommune har Sametinget gjennomført registreringer av kulturminner og kulturmiljø i 2011 og 2012. I 2011 ble registreringen gjort i samarbeid med Troms fylkeskommune, mens registreringen i 2012 ble gjort av Sametinget alene. Befaringen av landskapsvernområdet har ført til mange nye samiske kulturminner og viser at det finnes et stort potensial i kystnære områder. Det ble eksempelvis funnet gammetufter, hus- og nausttufter, eldre båtstøer, rydningsrøyser, samt steinaldertufter og urgraver. Også stående gårdsbygninger og kirkegårder ble registrert. Feltarbeidet ga også ny kunnskap om samiske sagn og tradisjonsfortellinger i landskapsvernområdet. Undersøkelsen har ført til ny innsikt om den samiske kulturarven på Skorpa og Nøklan spesielt, men også om kystområdene i Nord-Troms generelt, og forteller om lang tids samisk bruk i området. Arbeidet ble sluttført i august 2012, og resultatet av feltarbeidet ligger som rapport på fylkesmannens hjemmesider. Fylkesmannen har tatt rapporten i bruk i det egne arbeidet, og tilbakemeldingen på Sametingets arbeid har vært positiv.

KING-prosjektet

Kulturarvet i Nordskandinaviske gammelskogar (KING) er et interreg-prosjekt ledet på norsk side av Høgskolen i Nesna og på svensk side av Skogsstyrelsen. Sametinget er medlem av styringsgruppa til prosjektet, som skal fortsette til siste desember 2013. Prosjektet har som formål å bevare, tilgjengeliggjøre og utvikle skogens kulturminner. I tillegg er målene å skape å utvikle et interregionalt kulturmiljønettverk mellom institusjoner i Västerbotten og på Helgeland som også blant annet skal bidra til erfarings- og kunnskapsutbytte mellom de involverte. Det er opprettet en hjemmeside på svensk, norsk og sørsamisk. Gjennom deltakelsen i styringsgruppen vil Sametinget kunne få satt også samiske kulturminner i fokus innenfor dette prosjektet.

Kulturminneregistreringer og kurs

Sametinget har deltatt i oppstarten av et kulturminneregistreringsprosjekt for indre Namdal, som omfatter kommunene Røyrvik, Namsskogan, Høylandet, Grong, Lierne og Snåsa. Prosjektet ledes av Nord-Trøndelag fylkeskommune, og Sametinget vil delta i prosjektgruppen, samt opplæring av lokale registratorer og registreringsarbeid.

I samarbeid med Árran Julevsáme guovdásj – Lulesamisk senter arrangerte Sametinget et kurs i kulturminneregistrering i Beiar'n sommeren 2012. Målet med registreringskurset var å lære opp lokalbefolkningen, som i neste omgang kan bidra i det viktige arbeidet med å registrere kulturminner. Fortsatt er det svært mange samiske kulturminner som ikke er registrert, og det pitesamiske området er i så måte intet unntak.

I samarbeid med SNO (Statens Naturoppsyn) og Nord-Trøndelag fylkeskommune avholdt Sametinget et kurs i kulturminneregistrering på Snåsa i august 2012. Deltakere var ansatte i SNO, Direktoratet for naturforvaltning, Norges Fjellstyresamband og representanter for ulike fjellstyret i Nord-Trøndelag. Målet med kurset var å gi naturforvaltere bedre kunnskap om samisk kulturhistorie og samiske kulturminner, samt å knytte kontakter med andre etater som har gjensidig interesse av miljøovervåking.

Gjennom deltakelse ved kulturminneregistreringer og tilknyttede kurs, er Sametinget med på å sette fokus på samiske kulturminner og dermed også premissene for en viktig del av kulturminnevernarbeidet.

Bruk av kulturminner i naturområder og tursammenheng

Riksantikvaren og Rana turistforening har planer om å opprette en turløype gjennom Saltfjellet/Svartisen-området, som skal vise frem både natur og kultur i området. Sametinget har deltatt på oppstartsmøtet for dette prosjektet. Det skal være et pilotprosjekt for andre lignende satsinger i hele landet. Vi vil følge opp dette arbeidet med tanke på samiske interesser generelt og samiske kulturminner spesielt.

Identifisering og registrering av samiske bygninger

I forbindelse med Sametingets prosjekt for identifisering og registrering av samiske bygninger har det blitt avholdt folkemøter i Kirkenes, Tana, Hattfjelldal og Skånland. Møtene var spesielt rettet mot eiere av samiske bygninger. På møtene ble eierne informert om prosjektet generelt, om hvordan registreringene/befaringene er planlagt, og om kulturminneloven.

Eiere av ca 500 bygninger har vært tilskrevet i forkant av befaringene. Av disse ble det planlagt å befare ca. 400 bygninger i Sor-Varanger, Tana, Skånland, Grane og Hattfjelldal kommuner for feltesongen 2012. I praksis ble ca 330 bygninger befart i løpet av feltesongen.

200 av de 330 befarte bygningene, er bygd før 1912 og er automatisk fredet i henhold til kulturminnelovens bestemmelser. Til sammen dreier det seg om ca 140 stabbur, 100 hus, 30 fjøs, 15 sjobuer, åtte jordkjellere og tre gammer. For 70 av de 330 bygningene er det nødvendig med store utbedringer og strakstiltak for å bevare disse. 80 av de 500 bygningene er allerede tapt, dette utgjør ca 6 %. Tretti bygninger har vi ikke hatt mulighet å befare, og vi håper å kunne gjøre dette i 2013.

Dialogen med de fleste eiere har vært god. Disse vil trenge oppfølging når det gjelder restaurering og vedlikehold av de aktuelle bygningene, dette er ikke noe som ligger innenfor prosjektets ramme.

En stor del av kulturminnevernarbeidet i Sametinget er å ivareta samiske kulturminner og kulturmiljøer etter bestemmelsene i kulturminneloven og plan- og bygningsloven. Dette i forbindelse med ulike typer av kommunale planer, kraftutbygging og andre planlagte tiltak. Vi vil her trekke fram de største og viktigste sakene som Sametinget har jobbet med under 2012.

E8 gjennom Lavangsdalen

Sametinget har i 2012 sluttført behandlingen av E8 gjennom Lavangsdalen i Tromsø og Balsfjord kommuner. Vegstrekningen er svært ulykkesutsatt, og den planlegges utbedret med blant annet midtrekkverk. Befaringene i forbindelse med planarbeidet ble gjennomført i 2011. Det ble da registrert 12 lokaliteter med til sammen 20 samiske kulturminner i og ved planområdet. Så å si alle kulturminnene er relatert til reindrift. De fleste er automatisk fredet (eldre enn 100 år). Det dreier seg stort sett om teltplasser og gjerdeplasser, men også om en tradisjonslokalitet (Sarasteinen) og bygninger som representerer reindriftssamisk bruk i etterkrigstiden. Bruken kan spores tilbake til 1700-tallet i skriftlige kilder, men ut fra utgravninger i tilgrensende områder kan vi regne med en betydelig lengre bruksperiode.

Veiutbedringen er i konflikt med flere automatisk fredete samiske kulturminner. Sametinget har valgt ikke å reise innsigelse til planforslaget, men i stedet behandle saken som en dispensasjonssak etter kulturminnelovens bestemmelser. Riksantikvaren har, på bakgrunn av tilrådingen fra Sametinget, valgt å innvilge dispensasjon for de berørte kulturminnene. Sametinget la i tilrådingen vekt på at det foreligger tungtveiende samfunnsmessige interesser (sikkerhetshensyn). Det er dessuten gjort inngrep fra før ved at nåværende E8 går gjennom utkanten av gjerdeplassene. Undersøkelsene av de berørte kulturminnene ble foretatt av Tromsø Museum sommeren 2012. De besto av botanisk registrering (artsregistrering av planter) og pollenanalyse. Formålet med dette var er å kartlegge beiteplantene og si noe om når området først ble tatt i bruk til reinbeite. Det ble også gjort undersøkelser av en teltplass. Alle resultatene fra undersøkelsene forventes å foreligge i første halvdel av 2013.

Når det gjelder ivaretagelsen av de øvrige kulturminnene i planen, har det vært en lengre planprosess med tett samarbeid med vegvesenet. Dette resulterte i en revidert plan, der vegvesenet har tatt hensyn til alle merknadene Sametinget har kommet med underveis.

420 kV-ledning Balsfjord-Hammerfest

I forbindelse med planlagt utbygging av 420 kV-ledning Balsfjord – Hammerfest, der Statnett står som tiltakshaver, har Sametinget hatt gående et prosjekt for registreringer av kulturminner langs linjetraseen fra og med feltsesongen 2010. Det mest omfattende feltarbeidet ble gjennomført i 2010 og 2011. I sum er det desidert et av de største registreringsprosjekt som Sametinget har gjennomført.

I løpet av 2010 og 2011 ble det registrert over 900 kulturminner under Sametingets befaringer for dette prosjektet. I 2012 har registreringsarbeidet hatt et langt mindre omfang. Rundt 50 nye kulturminner ble dokumentert. Som de øvrige registreringene knyttes de fleste av disse til reindriftsamisk bruk og bosetting. Prosjektarbeidet har gitt et nytt verdifullt dokumentasjonsmateriale i form av omfattende registreringer av en rekke ulike kulturminnetyper fra ulik tid i områder der det tidligere har vært gjort få registreringer. Av kulturminnetyper kan nevnes ildsteder - hvorav de aller fleste representerer teltplasser, varder, skyteskjul/bogastiller, reingjerder av stein, hellere og vindskjul, melkegjemmer gravd ned i bakken, steinovner, fangstgroper, graver, gammetufter, tjæremiler (i lavereliggende skogsområder), seidier og offerplasser. Flere steder er det registrert steinkonstruksjoner der funksjonen er uvisst.

I 2012 har befaringene først og fremst dreid seg om noen mindre, alternative traseer i Kåfjord og Hammerfest kommuner, samt inngrep knyttet til tiltakets miljø-, transport- og anleggsplan. Det er videre konstatert at for to områder i Kåfjord kommune vil planlagte tiltak berøre kulturminner og kulturmiljø. I tillegg har årets feltarbeid omfattet prøvestikk i en rekke kulturminner langs linja for å få fram trekull til 14C-datering. Dateringsresultatene vil være av betydning for å vurdere enkeltminners vernestatus og om inngrep kan tillates uten vilkår eller ikke.

I juni 2012 søkte Statnett Riksantikvaren om dispensasjon fra kulturminnelovens bestemmelser for 4 områder der planlagt utbygging vil berøre rike kulturmiljø med en rekke registrerte kulturminner. Dette gjelder områder i Nordreisa, Kvænangen, Alta og Kvalsund kommuner. Sametinget har i vår tilrådning til søknaden foreslått at arkeologiske undersøkelser forutsettes gjennomført i alle disse områdene. Utgiftene til slike undersøkelser bæres av tiltakshaveren. Sametingets vurdering er at disse undersøkelsene vil gi oss ny og viktig kunnskap om den samiske kulturhistorien generelt, og det berørte området spesielt.

Skrugard – konsept for landterminal

I forbindelse med den planlagte utvinningen av olje fra Skrugardfeltet i Barentshavet, har tiltakshaver Statoil ASA utarbeidet et forslag til plan- og utredningsprogram som omfatter konsept for landterminal. Ved oppstart av planarbeidet var det varslet to aktuelle lokaliteter for eventuell etablering av landterminal, Markoppneset i Kvalsund kommune og Veidnes i Nordkapp kommune.

I løpet av høsten 2012 har Statoil bestemt seg for å gå videre med Veidnes i Nordkapp kommune som eventuelt ilandføringssted. Det aktuelle området på Veidnes ble befart og nærmere undersøkt i løpet av feltsesongen 2012. Det ble i forbindelse med befaringen registrert tre tufter/gammetufter som den planlagte utbyggingen sannsynligvis vil komme i konflikt med. Alder og opphav for disse tuftene er imidlertid usikker. Dette skal derfor undersøkes nærmere, bl.a. med hjelp av 14C-datering av de aktuelle tuftene. Sametinget vil derfor komme tilbake med en endelig uttalelse med hensyn til disse tuftene når alle resultat foreligger.

Det må her understrekes at Sametinget så langt kun har forholdt oss til det konkrete planarbeidet, og ikke tatt stilling til den planlagte oljeutvinningen som sådan. Dette vil bli gjort i forbindelse med en eventuell utarbeidelse av PUD (plan for utbygging og drift) fra tiltakshaver sin side.

Setermoen skytefelt

Sametinget har etter flere års arbeid under 2012 sluttbehandlet reguleringsplanen for Setermoen skytefelt. I perioden 2007-2012 ble det gjennomført kulturminneregistreringer (§ 9-undersøkelser etter kulturminneloven) i Setermoen skytefelt, på oppdrag fra Forsvarsbygg. Skytefeltet ligger i Bardu kommune i Troms og dekker et areal på 152 km². Det brukes intensivt og av alle forsvarsgrener, med Hæren som den største brukeren. Setermoen er et av få felt som er utviklet for samvirketrening med flystøtte (skarpvåpenøvinger for Luftforsvaret).

Bakgrunnen for registreringsprosjektet er Forsvarsbyggs forslag til områdereguleringsplan, som omfatter hele skytefeltet. Setermoen skytefelt er vel etablert. Den militære virksomheten strekker seg tilbake til 1898. Formålet med planen er å regulere eksisterende virksomhet, samt legge til rette for utbygging og intensivt bruk, bl.a. økt bruk av tunge kjøretøy.

Sametingets feltarbeid har omfattet hele skytefeltet, bortsett fra målområdene. Det er registrert 15 automatisk fredede samiske lokaliteter. De fleste er teltplasser i hoveddalførene, Suivevággi /Kobbrygdalen og Gáržavággi /Liveltskaret. Ut over årran er det registrert et matgjemme og en sieidi på Lifjellaksla langs flytteveien mellom de to dalene. Områdene har vært brukt til kalvingsland samt sommer- og høstbeiter. Vi kjenner til bruken gjennom skriftlige kilder fra 18- og 1900-tallet. Sieidien "Lifjellkjerringa" og matgjettet ligger i et område som har vært lite brukt av Forsvaret og har ubetydelige fysiske inngrep. Sieidien er et kulturminne med spesielt høy verneverdi. Sametingets merknader har derfor blitt imøtekommet, og planen er revidert slik at kulturminnene blir skjermet mot utbygging. De blir også liggende i sitt opprinnelige landskap.

Teltplassene i Kobbrygdalen ble utgravd av Tromsø Universitetsmuseum i 2011. Kulturminnene befant seg innenfor nedslagsfeltet, og de var så truet at utgraving ble igangsatt straks etter befaring. Trekulldateringer viser at boplassene ble tatt i bruk på 1400-1600-tallet. Det ble funnet beinfragmenter av bjørn ved et par av ildstedene.

Også de åtte gjenværende teltplassene i skytefeltet er svært truet. De ligger i kjerneområder i skytefeltet: i nedslagsfelt for skyting fra bakke og luft samt i sentrale områder for atkomsten til skyte- og øvingsområdene. Områdene står følgelig sentralt i planforslaget. Sametinget vurderer det slik at det er lite rom for tilpasninger av bruken, og at ingen tiltak i tilstrekkelig grad vil kunne skjerme kulturminnene mot ødeleggelse. Vi anser derfor den samfunnsmessige verdien av tiltaket for å veie tyngre enn kulturminnernes verneverdi. Det dreier seg om et skytefelt som allerede er etablert, og om en utbygging som er forankret i Forsvarets framtidige operative behov.

På bakgrunn av dette har Sametinget kommet med en tilråding til Riksantikvaren, der det anbefales at de resterende samiske teltplassene i Setermoen skytefelt også frigis. I vilkårene for frigivelse har vi bedt om at det foretas både arkeologiske undersøkelser og botaniske undersøkelser. Sistnevnte for å kunne påvise gamle gjerdeplasser og få en datering av beitebruken. Riksantikvaren har i sitt vedtak av 23.11.2012 stilt seg helt og fullt bak Sametingets tilråding.

- For å ivareta et bærekraftig og langsiktig perspektiv i det samiske kulturminnevernarbeidet, jobber Sametinget aktivt med skjøtsel, sikring og formidling. Det er også viktig at Sametinget er en aktiv deltaker i kulturminnedebatten og bidrar til en utforming av kulturminnepolitikken. Dette skjer bl.a. gjennom initiering og deltakelse i ulike overordnede prosjekter.

Kontakt med sentrale kulturminnemyndigheter

I 2012 har Sametinget hatt jevnlig kontakt med først og fremst Riksantikvaren, som ansvarlig direktorat for kulturminnevernet, men også med Miljøverndepartementet i relevante saker, som for eks. registreringer av samiske bygninger.

BARK

Sametinget har i løpet av høsten 2012 startet opp vårt arbeid med Riksantikvarens bevaringsprogram for utvalgte arkeologiske kulturminner 2010-2020 (BARK). Sametinget skal lage en oversikt over alle samiske kulturminner som er tilrettelagt, samt prioriterte forslag for nye tilrettelegginger. Samtlige kommuner, museer og andre innen det samiske bosettingsområdet i Norge er invitert til å gi oss innspill. Etter planen skal listen legges fram til politisk behandling i juni 2013. For å kunne oppnå skjøtselsmidler fra Riksantikvaren i perioden fram mot 2020, må kulturminner være med på denne listen. Samiske verneverdige/freda bygg og bergkunst faller ikke inn under dette bevaringsprogrammet, men innehar egne ordninger.

Verdensarvpolitikken og verdensarvsted i Varanger

Sametinget har i 2012 avgitt uttalelse til Miljøverndepartementets utkast til ny og helhetlig verdensarvpolitikk.

Sametinget har funnet utkastet vel gjennomarbeidet. Vi har merket oss med tilfredshet at det blant tilrådingene under punktet, "Identifisere verdensarv i Norge", er ført opp et punkt om "å vurdere framtidig nominasjon av potensiell samisk verdensarv". Dette punktet er imidlertid ikke omtalt eller konkretisert andre steder i teksten. Vi vil likevel anta at det som ligger bak formuleringen, er initiativet til et samisk verdensarvsted i Varanger.

Sametinget og Nesseby kommune har i mange år samarbeidet om å få Ceavccageadgi/Mortensnes vurdert for Norges tentative liste. Sporene etter bosetning og religionsutøvelse gjennom 12000 år på Ceavccageadgi/Mortensnes, kan ikke sees uavhengig av ressursgrunnlaget, og især ikke av de unike anleggene for villreinfangst på Varangerhalvøya. I 2010 ble det derfor nedsatt en arbeidsgruppe med deltakelse av eksterne eksperter. Arbeidsgruppens mandat har blant annet vært å vurdere om fangstanleggene kan inngå i verdensarvarbeidet. Gruppen har konkludert med en "combined sites"-nominasjon, der fangstanlegg på Noidiidčearru/Kjøpmannskjølen i Båtsfjord kommune (innenfor Varangerhalvøya nasjonalpark) og på Gollevárri i Tana kommune, samt den klassiske steinalderlokaliteten Gropbakkengen i Nesseby kommune, inngår som tilknyttede lokaliteter. Alle lokalitetene ligger i Várjjat Siida, varangersamenes gamle bruksområde. Foreløpig navn er "Várjjat Siida: Hunters and fishers from Mesolithic to Modern times". Det ventes at de kombinerte stedene kommer inn på Norges tentative liste i nær fremtid.

Saken har også vært lagt fram for Reinbeitedistrikt 6 og 7, og vi har mottatt positive tilbakemeldinger. I august 2012 har det vært gjennomført en vellykket tilleggskartlegging av fangstanlegget på Noidiidčearru. Dette ble presentert for styret for Varangerhalvøya nasjonalpark i september. Det forberedes også bakgrunnsmateriale, slik at Tana og Båtsfjord kommuner kan fatte formelle vedtak om å støtte prosjektet, etter ønske fra politiske ledelse i kommunene.

Skoltebyen i Neiden

Etter skjøtselplan og vanlig rutine er det i 2012 utført skjøtsel i Skoltebyen i Neiden. Her har graset blitt slått i de mest sentrale områdene, kratt/bjork i området rundt St. Georgs kapell er blitt fjernet og kapellet tjærebredd. Etter anvisning i skjøtselplanen jobber man med å etablere grasmatte på gravhaugen. Dette gjøres ved å spre høy fra de artsrike områdene i Skoltebyen ut på haugen. Prosessen er beskrevet i skjøtselplanen, og Østsamisk museum har ansvar for skjøtselsarbeidet.

Videre har Sametinget ferdigstilt parkeringsplassen i Skoltebyen, etter planer utarbeidet av Rambøll, som rådgivende ingeniører. Parkeringsplassen er ferdig og sto etter avtale ferdig til bruk til kirkehelga i slutten av august 2012. Den ble formelt overtatt av Sametinget i september 2012.

Samiske kulturminner i Oppland fylke

Sametingsrådet har i samarbeid med Oppland fylkeskommune igangsatt planleggingen av et FoU-prosjekt om samiske kulturminner i Oppland, og prosjektet bygger på den eksisterende samarbeidsavtalen.

Samarbeidsavtalen med Oppland fylkeskommune gjelder kun kulturminner og er nå inne på sitt tredje år som gyldig samarbeidsavtale (gjeldende 2009-2013). Blant de strategiske satsingsområder som er nevnt i samarbeidsavtalen, er økt registrering/dokumentasjon, samt gjennomføring av kunnskapsutveksling og felles FoU-prosjekter.

I prosjektet skal det fokuseres på systematiske kulturminneregistreringer i utvalgte områder, der målet er å gjøre nye funn som utvilsomt kan knyttes til samisk bosetning, tilstedeværelse og naturbruk i eldre tid. Det er videre ønskelig å sette i gang et lokalt engasjement om dette blant lokalbefolkningen. Det legges opp til lokal formidling av prosjektet og prosjektets resultater i løpet av prosjektperioden.

Gjennomføringen av prosjektet stoppet noe opp i 2012, men er planlagt gjennomført i 2013. Det er ønskelig at prosjektet også legger grunnlag for et videreført samarbeid når eksisterende avtale utløper 2013.

Om den immaterielle kulturarven

Sametingsrådet har under 2012 deltatt på seminar om implementeringen av UNESCOs konvensjon om den immaterielle kulturarven. Seminaret var i regi av Norsk kulturråd. Grunnlaget for seminaret var en utredning laget av ABM-utvikling om implementeringen av konvensjonen i Norge. Immateriell kulturarv dekker et stort felt og vil være relevant innenfor kulturminneforvaltningen. Seminaret var et første møte for alle som har immateriell kulturarv som en del av sitt arbeidsfelt. Sametingsrådet vil følge opp arbeidet med implementeringen videre, og sikre at immaterielle samiske kulturminner blir behørig ivaretatt.

I kulturminnevernarbeidet er selvsagt også økonomiske virkemidler en viktig del av det totale bildet. Det avsettes hvert år en pott som skal gå til søkerbaserte kulturminneverntiltak.

Kulturminnevern – søkerbasert tilskudd

Sametinget har i 2012 innvilget midler til gjennomføring av 37 prosjekter som omhandler samisk kulturminnevern. Til sammen er det fordelt kr 3 933 000. Tabellen viser en grov fordeling mellom de to største postene bygningsvern og øvrige kulturminneverntiltak (registreringer, dokumentasjon og skjøtsel). Det var avsatt 2 millioner kr til fordeling over Sametingets budsjett. I tillegg fordelte Sametinget ytterligere 2 millioner kr fra statsbudsjettets kap. 1429, med føringer fra Riksantikvaren. Totalt omsøkt sum for året var ca kr 8 150 000.

Område	Sum	Antall	Bygningsvern	Kulturminnev.	Ekstra tildeling*
Nordsamisk	2028000	19	339000	623000	1066000
Lulesamisk	1143000	11	259000	0	884000
Sørsamisk	687000	6	60000	577000	50000
Øvrig	75000	1	0	75000	0
Sum	3933000	37	658 000	1275000	2000000

*Posten ekstra tildeling viser til statsbudsjettets kap. 1429 post 72.2.

Sametinget har i 2012 utarbeidet en standard for utarbeidelse av restaureringsplaner, samt søkerveiledning og en veiledning for den som har mottatt tilskudd.

19 prosjekter fra tidligere år har blitt gjennomført og avrapportert i løpet av året. I et prosjekt har Universitetet i Tromsø registrert 250 nye fangstgroper for villreinfangst i et sammenhengende system på Finnmarksvidda. I tillegg ble det registrert fem skyteskjul som er brukt i forbindelse med jakt. Disse er bygd av stein og jord. Det er også registrert 23 årran (ildsteder/teltboplasser) som kan kobles direkte til eldre tiders samisk bruk av det aktuelle området. Utgravninger og radiologisk datering av trekull viser at ildstedene/boplassene har vært brukt innenfor perioden 1020 – 1770 e.Kr. Prosjektet s resultater viser på en sammenhengende samisk bruk av det aktuelle området under lang tid.

Ytterligere et prosjekt som ble det rapportert på ved slutten av året kunne vise på en utstrakt samisk bruk av Saltfjellet og Lønsdalen med registreringer av over 350 kulturminner hvorav den største delen innefattet årran og ståltofter. Registreringene skal legges til ytterligere ca 300 registreringer som ble gjort i 2010.

Norsk Villreinsenter har i år startet opp et prosjekt som omhandler tradisjoner knyttet til samisk bruk og bosetning fra Filefjell til Setesdal. Dette gjennom blant annet midler fra Sametinget. Dette prosjektet skal følges opp videre, og man kommer tilbake med en redegjørelse av resultatene. Forhåpentligvis vil dette gi gode resultater og ny dokumentasjon på eldre tiders samisk bruk av disse områdene.

På Kåsmosletta i Skjerstad, Bodø kommune ligger tre samiske gårder med et fint utvalg av automatisk fredete samiske hus. Dette er hus som ligger lett synlige ved Rv 812 og inngår i formidlingstiltak knyttet til Fotefar mot nord og andre kulturformidlingstiltak. På gården Kåsmovollen er boligen ferdigstillet i år mens vedsjåen på Kåsmo har fått midler og startet opp restaureringsarbeidet i 2012. Restaureringen av disse bygningene kommer i tillegg til to fjøs på gårdene som har vært restaurert tidligere.

Næring

Sametingets hovedmål for næringsutvikling er å skape et sterkt og allsidig næringsliv, et næringsliv som bygger på og tar hensyn til samisk kultur, natur og miljø, og å skape et næringsliv som danner grunnlag for livskraftige lokalsamfunn der mennesker ønsker å bo.

For å nå hovedmålet valgte Sametinget å prioritere på fem innsatsområder i 2012. Disse er Rammebetingelser i primærnæringene, Attraktive lokalsamfunn, Kulturnæringer, og Innovasjon, forskning og verdiskaping, samt Kompetanseheving og nyskaping.

Sametingets virkemidler til næringsutvikling hadde i 2012 en budsjettamme på kr 37 626 000.

Sametingets innsats for næringsutvikling konsentreres hovedsakelig til Virkeområdet for tilskudd til næringsutvikling, også kalt STN-området. Området ble utvidet med 5 nye kommuner i 2012 og består nå av 21 kommuner der hele kommunen er med og 10 kommuner der deler er med. Næringsaktører og bedrifter i alle disse kommunene kan søke tilskuddsmidler til næringsformål fra Sametinget. Ved å oppta de nye kommunene i STN-området ønsket Sametinget å bidra til næringsutvikling i flere samiske områder, i samsvar med Sametingets politiske hovedmål for næringsutviklingen.

Sametinget følger nærings- og samfunnsutviklingen i det samiske området tett gjennom årlige analyser. Telemarksforskning har i 2012 stått for arbeidet. De seneste tallene viser at området samlet sett har hatt befolkningsvekst. Det er hovedsakelig innvandring som gjør at befolkningen øker. Det er en vekst i antall arbeidsplasser, særlig i Finnmark. Når det gjelder næringsstrukturen i STN-området, så er det store forskjeller mellom kommunene. Enkelte kommuner er svært robuste, mens andre er

avhengige av hjørnesteinsbedrifter. De eksisterende bedriftene i det samiske området opplever vekst og lønnsomhet. Samtidig er det lav etableringshyppighet i mange av kommunene.

Primærnæringer

Marine næringer

Sametinget har arbeidet målbevisst med å finne frem til løsninger som bidrar til å sikre retten til fiske for befolkningen i de sjøsamiske områdene. Dette gjelder både arbeidet med en målrettet politikk og forvaltning av økonomiske virkemidler for å sikre lokal bosetting, rekruttering og sysselsetting i kyst- og fjordfisket. Blant annet gjelder dette å få til en sterkere lokal forankring i forvaltning av fiskeressursene, og på virkemiddelsiden prioritere støtte til fartøyinvesteringer og til videreutvikling og modernisering av mottaksanlegg, samt bidra til utvikling og videreføring av nye produkter innenfor marin virksomhet.

I konsultasjon og gjennom deltakelse i råd og utvalg i har Sametinget fått gjennomslag for en rekke forslag for å bedre rammebetingelsene til fiskere i sjøsamiske områder. I regulering av fiske i 2013 fikk Sametinget høynet tilleggskvoten per båt i STN-området i torskefiskeriene fra 6 tonn i 2012 til 12 tonn i 2013. Sametinget fikk også tilslutning for ikke å innføre ½ kvote for alle som er registrert på blad A i fiskemanntallet i forhold til blad B fiskere, slik Norges Fiskarlag sterkt gikk inn for. Sametinget spilte også en avgjørende rolle i spørsmålet om opprettholdelse av eksisterende fjordlinjer og forbud for fiske med fartøy over 15 meter innenfor fjordlinjene.

I reguleringen av sjøpattedyr i 2013, fikk Sametinget i konsultasjon med Fiskeridirektøren gjennomslag for at fangstkompensasjon for fangst av havert skulle være høyere enn for steinkobbe, slik at man gjennom dette fikk økning i fangst av både steinkomme og havert.

For å stå oppført i fiskermannallet må man vise til en årlig brutto inntekt på minst 50 000 kr. Inntekt fra sjølaksefisket har ikke vært med i inntektsgrunnlaget for opptak i fiskermannallet. I 2012 fikk Sametinget gjennomslag for at disse inntektene kan regnes med. Sametinget mener at dette vil bidra til å modernisere en tradisjonell sjøsamisk næringstilpasning, med fiske i kombinasjon med flere fiskerier og andre næringer.

Sametinget merker at det for tiden hersker stor positivitet med nyrekruttering av både unge og eldre i mange fjorddistrikt. Den generelle oppfatningen er at ekspansjonen skyldes en bedring i fiskernes og innbyggernes rammevilkår til å drive fiske i sjøsamiske områder.

For å bedre lønnsomheten i marine næringer prioriterte Sametinget å bevilge midler til mange investeringstiltak i 2012. Budsjettrammen til marine næringer var på kr 4 165 000. Stor optimisme og sterkt lokalt engasjement i næringen har resultert i stor søkerpågang om investeringsstøtte, både til fartøyer og til tilrettelegging av mottaks- og landanlegg. Det ble for 2012 innvilget en samlet støtte på til sammen kr 7 785 000 som er et stort overforbruk i forhold til vedtatt budsjettramme. God ressurstilgang med tilfredsstillende kvoter har bidratt til sterk nyrekruttering av fiskere som vil etablere seg med egne fartøyer. Støtte har i all hovedsak gått til den konvensjonelle kyst- og fjordflåten under 11 meter som kan drive driftsøkonomisk effektivt uten for høye finansutgifter. Den gode ressursituasjonen med økte kvoter koblet med gode inntektsmuligheter i krabbefisket har gitt et driftsgrunnlag som oppmuntrer både til fornyelse og nyinvesteringer i flåteleddet.

I tillegg til fartøyinvesteringer har mange lokalsamfunn og kommuner vist engasjement til opprusting av mottaks- og havneanlegg for å øke kapasiteten for råstoffmottak og servicetjenester overfor fiskeflåten. Sametinget har innvilget støtte til flere tiltak:

I Tana kommune har Sametinget bevilget kr 1 000 000 til servicebygg for fiskere i Torhop og utbedring av kai og flytebrygge på samme sted. Sametinget bevilget også midler til etablering av flytebrygge og bølgedemper på havna i Sjursjøk.

I Nesseby kommune har Sametinget bevilget tilskudd til utbedring av kai og mottaksanlegget i Kløvnes havn i Nesseby kommune, på kr 500 000.

I Porsanger kommune, Smørfjord, har Sametinget bidratt med kr 500 000 til en lenge etterspurt flytemolo for å bedre havneforholdene til mottaksanlegget. Smørfjord som fiskerilokalitet med eneste mottaksanlegg bidrar avgjørt til å styrke grunnlaget for marin næringsutvikling i Porsanger kommune.

Sametinget har i arbeidet med havneutbedringsprosjekter hatt en god dialog med både kommuner og Kystverket for å få til et finansielt samarbeid for realisering av prosjektene. Disse tiltakene vil ha stor betydning for leveranser og landligge for den lokale fiskeflåten i kommunene.

Lov om endringer i deltakerloven, havressurslova og finnmarksloven

Sametinget har tatt initiativet til og gjennomført et politisk oppstartsmøte med fiskeriministeren. Vi er nå i gang med den videre konsultasjonsprosessen om forskriftsarbeid i forbindelse med fjordfiskenemnda, herunder etablering, sammensetning, arbeidsoppgaver og fastsetting av fjordlinjer mv, samt hvilke midlertidige tiltak som eventuelt kan iverksettes mens konsultasjonene pågår, for eksempel når det gjelder forbudet mot fiske i fjordene for større båter.

Saken om fjordlinjer ble behandlet på Fiskeridirektoratets reguleringsmøte i Bergen i desember 2012. Bakgrunnen for saken er at Stortinget har vedtatt "lov om endringer i deltakerloven, havressurslova og finnmarksloven". Lovendringen baserer seg på regjeringens lovproposisjon om oppfølging av kystfiskeutvalget for Finnmark (Prop. 70L (2011-2012)). Loven er gjort gjeldende fra 1. januar 2013. Ut fra dette er Fiskeridirektoratet bedt av Fiskeri- og kystdepartementet om å gjennomføre høring på forslag til midlertidig forbud mot fiske for fartøy over 15 meter innenfor fjordlinjene.

Sametinget og Fiskeri- og kystdepartementet har før reguleringsmøtet oppnådd enighet om midlertidig å videreføre dagens fjordlinjer inntil Fjordnemnda er opprettet og har tatt stilling til om de midlertidige fjordlinjene skal videreføres og i hvilken form.

Tanaloven

Foreslått endring i Tanaloven ble tatt opp i sammenheng med at Laks- og innlandsfiskeloven ble foreslått endret. Stortingets Energi- og miljøkomité avholdt åpen høring i saken 31.05.2012. Behandlingen av loven resulterte i at saken ble sendt tilbake til regjeringen. Komiteen ønsket innholdsmessig samme resultat, men at Tanaloven skulle bestå som egen lov og ikke som et eget kapittel i finnmarksloven. Sametinget forventer å bli konsultert om et nytt lovutkast fra Miljødepartementet så snart det er klart.

Forhandling med Finland om fisket i Tanaelva

Forhandlingen med Finland om ny overenskomst på grensestrekket i Tanavassdraget er igangsatt. Sametinget har oppnevnt én person til den norske forhandlingsdelegasjonen. Det er avholdt to forhandlingsmøter i 2012, og så langt er det forhandlet om overordnede målsetninger og retningslinjer for reguleringer. Det tas sikte på at en ny overenskomst blir gjeldende fra 2015.

Observatørstatus til NASCO

Sametinget har i 2012 fått innvilget observatørstatus til NASCO - The North Atlantic Salmon Conservation Organization.

Fiskereguleringene i elv og sjø for 2012

Arbeidsutvalget for fiskereguleringer i Nord-Troms og Finnmark kom med et forslag til fiskereguleringer i elv og sjø for 2012, samt en langsiktig strategi for reguleringene. Utvalgets forslag til reguleringer fra 2012 innebar en utvidelse av fisketiden for kilenot, spesielt for Nord-Troms. Når det gjelder elvefisket la arbeidsutvalget til grunn fylkesmennes forslag om å opprettholde beskatningsnivået i de fleste vassdragene. I tillegg foreslo arbeidsutvalget å opprette en arbeidsgruppe for å utrede mer fleksible måter å regulere fisket på, og at det blir igangsatt et prosjekt som skal kartlegger og systematisere tradisjonell kunnskap for bruk i forvaltningen.

Arbeidsutvalgets rapport dannet grunnlaget for konsultasjonen med Direktoratet for naturforvaltning om reguleringer fra 2012. Sametinget ble først konsultert om høringsutkastet av Direktoratet for naturforvaltning ved dokumentutveksling i desember 2011. Reguleringsforslaget som tilsvarte arbeidsutvalgets forslag ble sendt på høring med høringsfrist 20. januar 2012.

Etter konsultasjon mellom Sametinget og Direktoratet for naturforvaltning i mars er det enighet om elvereguleringene og oppfølgingsarbeidet og reguleringene i sjø for 2012 i Nord-Troms, men ikke om reguleringene i sjø i Finnmark. Direktoratet ønsket ikke å gjenutvide fisketiden for kilenotfiske i Finnmark, mens Sametinget ønsket å følge arbeidsutvalgets forslag om en gjenutvidelse i fisketid på en til to dager i de forskjellige regionene. Det ble dermed ikke oppnådd full enighet og saken ble løftet til politisk konsultasjon med Miljøverndepartementet.

Sametingsrådet og Miljøverndepartementet har konsultert om reguleringer fra 2012 og det videre reguleringsarbeidet gjennom fire møter; konsultasjonsmøte 21. mars 2012, møte 13. april, konsultasjonsmøte 26. april 2012 og ved sluttprotokoll 7. mai. Miljøverndepartementet fulgte direktoratets innstilling om ikke å gjenutvide fisketiden i Finnmark med henvisning til Direktoratet for naturforvaltnings innstilling, arbeidsutvalgets anbefalinger og hensynet til Russland, med unntak av regionen i Porsanger som fikk en gjenutvidelse.

Sametingsrådet vektla sterkt enigheten som var fremforhandlet i arbeidsutvalget. Sametinget mente at en enighet måtte gjelde hele arbeidsutvalgets forslag til reguleringer fra 2012 og oppfølgende arbeid, ikke bare til deler av dette slik departementet skisserte. Sametingsrådet ønsket en bærekraftig, kunnskapsbasert lakseforvaltning som legger til rette for lokal forvaltning i elv, som anerkjenner sjølaksefisket som næringsvirksomhet og som opprettholder sjøsamisk kultur.

Sametinget plenumsbehandlet saken og slo fast sjølaksefiskernes rett til å fiske etter laks i sjøen, konstaterte at dagens laksereguleringer er så strenge at sjølaksefiskets eksistensgrunnlag er truet og understreket sterkt behovet for umiddelbare særskilte tiltak i sjølaksefisket. Sametinget ga ikke sin tilslutning til årets reguleringer.

Jordbruk

- Sametinget ga innspill til jordbruksforhandlingene for 2012. Hovedinnholdet i innspillet var at lønnsomheten i husdyrholdet måtte økes. Sametinget la også vekt på å sikre rekruttering til jordbruket blant annet ved at unge fikk gratis etableringskvoter for melk og at Sametinget skulle få en større rolle i jordbrukspolitikken.
- I avtalen som ble fremforhandlet fikk Sametinget økt overføring på kr 2 000 000 gjennom satsing på arktisk landbruk. Sametinget er derfor med i en arbeidsgruppe som jobber for å sette i verk et større utviklingsprogram, der arktisk landbruk er i fokus. Arktiske produkter forstås som produkter produsert i Nord-Norge. Satsingen er ventet å bidra til økt lønnsomhet i jordbruket, og skal igangsettes i 2013.
- Sametinget er invitert til å delta i utformingen av de regionale bygdeutviklingsprogrammene både i Troms og Finnmark. Sametinget ytret ønske om en koordinering av planarbeidene i fylkeskommunen og fylkesmannen i disse to fylkene. Resultatet er at begge planarbeidene sees i sammenheng i Troms, noe som forhåpentligvis vil gi næringen bedre og mer forutsigbare økonomiske rammebetingelser.

Til jordbruksformål var Sametingets budsjetttramme på kr 4 800 000 i 2012, hvorav det ble innvilget støtte til investeringsformål på tilsammen kr 2 380 400. Et underforbruk i denne sammenheng kommer av store utfordringer med rekruttering til næringa og liten satsing på nye driftsbygninger som krever betydelig kapitalramme for tidsriktige driftsbygninger.

Reindrift

En økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift er avhengig av gode økonomiske rammebetingelser. Sametingets innspill til reindrifftsavtalen 2013/2014 ble behandlet i november 2012. Sametinget har lagt vekt på de økonomiske rammebetingelsene som må forbedres, men også andre forhold som arealsituasjonen, rovvilt, reintallstilpasning, likestilling, rekruttering, helse og markedsarbeid.

I forbindelse med forhandlingene om reindrifftsavtalen for 2012/13 ble det opprettet en arbeidsgruppe for å utrede konsekvenser og tiltak i forbindelse med oppfølging av vedtakene om høyeste reintall. Sametinget deltok i arbeidsgruppen sammen med representanter fra departementene og Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL).

Arbeidsgruppens mandat var å kartlegge omfanget av utøvere som må slutte med reindrift, samt velferdsmessige og samfunnsmessige konsekvenser. Videre hadde gruppen som mandat å gi en oversikt over mulige tiltak innenfor det eksisterende virkemiddelapparatet og vurdere i hvilken grad eksisterende ordninger er tilpasset målgruppen og de mål som er satt for reindriftpolitikken. Arbeidsgruppens rapport ble ferdigstilt i midten av november.

Denne rapporten var blant annet tema da Sametingets plenum i november behandlet en sak om reintallstilpasning i Finnmark. I vedtaket fremkommer det blant annet at Sametinget er opptatt av at prosessene med reintallsreduksjon gjennomføres på en mest mulig skånsom måte overfor reindriftnæringen. Sametinget har stor forståelse for de bekymringene som oppfølging av reintallsvedtakene påfører reindriftsutøvere. Samtidig er Sametinget opptatt av at reindriften i Finnmark skal være bærekraftig i framtida og en ser behovet for at reintallet tilpasses til et bærekraftig nivå. Sametinget er også opptatt av at det utvikles gode og sterke incentiver for frivillige ordninger som bidrar til reintallsreduksjon.

Konsultasjoner om endringer av reindriftsforvaltningen

Sametinget har hatt konsultasjonsmøte med Landbruks- og matdepartementet og Norske reindriftsamers landsforbund om endringer av reindriftsforvaltningen. Møtet bragte større klarhet i partenes begrunnelser og forståelser for sine interesser, uten at det har vært noen bevegelser mot løsninger det kan etableres enighet om. Konsultasjonene ble ikke ferdigstilt i 2012.

Sametinget var engasjert i å få en slutt på reinpåkjørslene langs Nordlandsbanen i hele 2012. Sametinget har bedt om strakstiltak i form av gjerder slik at reinpåkjørslene blir minimert, og at målet bør være en 0-visjon. Sametinget har bedt om at Samferdselsdepartementet fulgte opp Jernbaneløst under planleggingen av gjerder. Sametinget har også bedt om at det blir satt av øremerkede midler over statsbudsjettet til gjerdebygging langs Nordlandsbanen. Sametinget vil følge opp saken i 2013.

I forbindelse med forhandlingene om Reindrifftsavtalen 2012/2013 ble avtalepartene enige om å utvikle VSP-rein, og etablere et nytt program som er gitt navnet Reinprogrammet. Innovasjon Norge Finnmark skal administrere programmet. Sametingets representant i styringsgruppen er Mariann Wollmann Magga. Sametinget vil jobbe for at Reinprogrammet oppnår sitt hovedmål som er å oppnå mer verdiskaping innen produksjon, kommersialisering og salg av reinkjøtt og biprodukter av rein. Sametinget er også opptatt av programmet tilpasses andre virkemidler og andre satsingsområder innenfor reindriften, for å gi best mulig økonomiske rammebetingelser for næringa.

- Sametinget mener at utvikling av tilleggsnæring i reindriften vil bidra til økt lønnsomhet. Sametinget mottar årlig kr 2 000 000 over reindrifftsavtalen til binæring i reindriften. Sametinget satte i 2012 av kr 1 000 000 mill av rammen til utvikling av duodjinnæringen og kr 1 000 000 til utvikling av annen binæring. I 2012 fikk Sametinget inn svært få søknader til binæring utenom duodji, og ingen støtte ble bevilget. Årsaken til få søkere kan både være at ordningen var ny av

2012 og dermed lite kjent. En annen, og sannsynlig viktigere årsak, er at andre virkemiddelaktører, som VSP rein (nå reinprogrammet), ga bedre finansiering. Erfaringen vil Sametinget ta med i det videre arbeidet med tilpasningen av virkemiddelordninger overfor reindrifta.

Konsultasjon om ny jordskiftelov

Det har vært gjennomført tre konsultasjonsmøter mellom Landbruks- og matdepartementet, Sametinget og Norske reindriftsamers landsforbund om ny jordskiftelov. Sametinget har hatt et godt samarbeid med Norske reindriftsamers landsforbund i konsultasjonene. Hovedformålet med en ny jordskiftelov er å gi en moderne og mer forståelig lov for de som skal bruke den. Forslagene innebærer også visse endringer av reindriftsloven.

Konsultasjonene har berørt tre hovedproblemstillinger for reindrifta. Disse er:

Det gis lovbestemmelser om at bruksregler, inkludert reintall, kan avgjøres av jordskifteretten. For Sametinget er det viktig at slike bestemmelser er utformet på en måte som gjør at en faktisk bruk av jordskifteretten er like lett tilgjengelig for reindrifta som andre.

Det gis lovbestemmelser om intern rettsutredning i reindrifta, det vil si at rettighetene til bruk av områder mellom siidaer og distrikt kan avklares ved bruk av jordskifteretten.

Det fattes beslutninger om strukturering/organisering og kompetanshevingstiltak av Jordskiftedomstolen, slik at samenes rett til kultur med vern av samiske sedvaner og tradisjoner sikres.

Sametinget mener det er av avgjørende betydning at disse tre hovedproblemstillingene vurderes samlet og helhetlig. Uten en slik vurdering er det Sametingets syn at reindriften vil stå i stor fare for ikke å få tilgang på jordskiftedomstolen på linje med grunneiere og andre rettighetshavere, noe som ikke vil være i samsvar med de statlige forpliktelser som følger av FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkelene 14 (lik tilgang til domstoler), 26 (ikke-diskriminering) og 27 (rett til kultur). Saken er ikke avsluttet enda.

Rekruttering og bedre kjønnsbalanse

- For å bidra til god rekruttering til primærnæringene og bedre kjønnsbalanse har Sametinget spilt inn forslag til ulike tiltak i både jordbruks- og reindriftsforhandlingene. Sametinget har også innrettet virkemidlene til kvotekjøp inn mot nyetablerere i jordbruket.

Rovviltpolitikk

Sametinget har avholdt seminar om rovvilt i mars 2012. Hovedmålgruppen for seminaret var Sametingets oppnevnte i de regionale rovviltmemndene, men det deltok også fra andre rovviltinteresserte. Hensikten med seminaret var å øke kunnskapen om rovviltforvaltning og rovviltpolitikk i samiske områder. Totalt deltok det 44 deltakere. Temaer som ble berørt var blant annet rovviltforliket, belastninger reindriftsutøvere har ved tap av rein til rovvilt, urfolksrett i rovviltpolitikken og Sametingets rolle i rovviltforvaltningen.

Sametinget har avgitt flere uttalelser om rovvilt blant annet om endringer i erstatningsordninger for husdyr og tamrein. Sametinget har konsultert om hvor reduksjon i bjørnestammen i landet skulle skje.

Rovviltprosjektet Leve i naturen ble avsluttet i 2012. Sametinget finansierte deler av det tre-årige prosjektet, som var avgrenset til Troms og Finnmark. Hensikten var blant annet å kontrollere utbredelse av rovvilt, uttak av skadedyr, og redusere tap av sau og rein på beite. I sluttrapporten går det fram at det har vært en økning i antall erstattede rein i reindriftsnæringen i Troms og Finnmark siden 2009. I saueholdet i Finnmark var det en liten nedgang i antall erstattede sau, men samtidig gikk antall sau sluppet ut på beite ned i samme perioden. I Troms var det nedgang i antall erstattede sau i perioden. I sluttrapporten er det konkludert med at en rekke delmål er nådd, men at det er vanskelig å vurdere om hovedmålet om redusert konfliktnivå er nådd. Prosjektet konkluderer også med at det har klart å regulere rovviltbestandene i prosjektperioden.

Sametingene i Norge, Sverige og Finland har oppnevnt hvert sitt medlem til en komité som skal utforme en felles rovdyrpolitikk og foreslå regler for forvaltningen. Komiteen har foreløpig ikke konstituert seg.

Attraktive lokalsamfunn

For å oppnå gode rammebetingelser til et variert næringsliv, er det viktig at virkemiddelaktørene i det samiske området samarbeider. I Stortingsmeldinga om Innovasjon Norge og SIVA "Verktøy for vekst" som ble offentliggjort i april 2012, sier regjeringen at "Vellykkede næringsetableringer som bygger på samisk kultur, språk og tradisjoner vil bidra til et styrket samisk samfunnsliv og økt mangfold i norsk næringsliv". Det refereres til SIVAs engasjement i samiske områder, spesielt kultur- og opplevelsesnæringen. Sametingets næringsmelding er også beskrevet. Regjeringen ba i meldingen om at Innovasjon Norge tar initiativ til å fornye samarbeidsavtalen med Sametinget. Dette har Innovasjon Norge og Sametinget fulgt opp i 2012. Samarbeidsavtalen skal bidra til mer samkjørt virkemiddelforvaltning som vil gi et godt tilbud til etablerere og bedrifter som vil utvikle sin virksomhet.

Sametinget bevilget i 2012 midler til bedrifter og etablerere innenfor tjeneste, service- og småindustri. Sametinget prioriterte å bevilge de bedriftsrettede midlene til produktutvikling og investeringer som bidro til betydelig grad av bedriftsutvikling. Av budsjettammen på kr 6 447 000 var det et forbruk på kr 4 459 500. Sametinget mener at disse midlene bidrar til å gi bedriftene incentiver til utvikling, og dermed til at næringslivet totalt sett blir mer variert og robust.

Kulturnæringer

I arbeidet med å oppnå lønnsomme kulturnæringsbedrifter, besluttet Sametinget i 2012 å få utført en analyse av kulturnæringsutviklingen i samisk område. Det viser seg at veksten i samisk område er sterkere enn andre områder. Sametinget ønsker å utvikle politikken overfor vekst i kulturnæringene, og besluttet i 2012 å sette i gang et prosjekt i egen regi for å oppnå dette. Sametinget forventer at man får i gang en større satsing på kulturnæring i 2013.

Duodji

Sametinget forhandler årlig med duodjiorganisasjonene Duojariid Ealáhussearvi og Sámiid Duodji om en næringsavtale for duodji. Målet med avtalen er å utvikle en næringsrettet duodji med økt lønnsomhet og omsetning av egen produserte varer. Forhandlingene om avtale for 2013 ble avsluttet i september 2012. Kravet fra duodjiorganisasjonene var på 14,6 millioner kroner, og partene ble enige om en ramme på 9,4 millioner kroner. Nærings- og kulturkomiteen la inn en merknad om at ved eventuelle endringer i driftstilskuddsordningen bør man se på hvordan prioritere ordninger for nyetablere i en fase på 3-5 år. Komiteen ville også løfte kompetansen innenfor markedsføring og salg og styrke veiledningen innenfor duodjinæringen.

I mars 2012 gjennomførte Sametinget kontroll av driftstilskuddsordningen. 21 duodjiutøvere ble kontrollert, og de fleste hadde mangler i forhold til at regnskapsreglene ikke ble fulgt. Konklusjonen fra kontrollen var at det ble avdekket til dels grove misligheter omkring regnskapsføringen og manglende dokumentasjon på inntekter og kostnader. Videre at kvaliteten på bokføringen og generell forståelse av krav til regnskapsførsel var meget kritikkverdig. Ved søknadsomgangen i oktober har Sametinget registrert at dokumentasjon og regnskap er blitt noe bedre, men Sametinget har fortsatt utfordringer blant annet med å kontrollere om det er egen produsert duodji som selges, ektefeller som driver med duodji hvor begge får driftstilskudd, og salg mellom nærstående slektninger.

- Etter denne kontrollen bevilget Sametinget i 2012 tilskudd til duodjiorganisasjonene slik at de kan tilby regnskapskurs til duodjiutøvere. Hensikten er å informere duodjiutøverne om hvilke krav skattemyndighetene stiller til å drive med selvstendig virksomhet og hvilke økonomiske forpliktelser slik virksomhet medfører.

- Sametinget har finansiert et stort merkevarerprosjekt der målet er å lage en langsiktig plan for hvordan bygge en sterk merkevare for duodji og hvordan dette skal driftes. Duojáríid ealáhussearvi og Sámiid Duodji er ansvarlig for gjennomføringen.
- Sametinget har også finansiert et kompetansehevingsprosjekt innen produksjon, markedsføring og salg som er beregnet for duodjiutøvere. Duojáríid ealáhussearvi og Sámiid Duodji har engasjert Sámi allaskuvla til å gjennomføre prosjektet.
- Sametinget har tidligere etablert en fast lærlingordning i duodji. Hensikten med ordningen er å sikre rekruttering av unge til duodjinæringen. I 2012 var 12 lærlinger i lære blant annet hos etablerte duodjiutøvere.

Prosjektet Utvikling av duodje som næring i lulesamisk område er ett-årig prosjekt som Sametinget og Nordland fylkeskommune har finansiert. Styringsgruppa for prosjektet har utarbeidet en arbeidsplan for 2012. Planen viser en rekke aktiviteter der noen allerede er gjennomført. Det er engasjert en prosjektleder i 40 % stilling som har ansvaret for å sette i gang tiltakene i arbeidsplanen.

- Sametinget ga kr 1 000 000 til Duodjeinstituttet slik at det kunne etableres to halve veilederstillinger i Midt- og Øst-Finnmark for ett år. Dette var mulig siden forbruket i duodjiavtalen var mindre enn den avtalte rammen.

Opplevelsesturisme

I 2012 ble prosjektet og storsatsingen Samisk reiseliv satt i gang. Det treårige prosjektet ble initiert av Origo Nord, som har prosjektleidelsen. Sametinget, Innovasjon Norge og de tre nordnorske fylkeskommunene har finansiert prosjektet som har over 20 deltakende bedrifter. Sametinget mener dette prosjektet vil bidra til utvikling av en autentisk reiselivsnæring, basert på samiske tradisjoner og kultur.

Innovasjon, forskning og verdiskaping

Gjennom verdiskapingsprogrammet for kombinasjonsnæringer og Samisk reiseliv prioriterte Sametinget å støtte tiltak som ville gi videreføring av utmarksprodukter og annen mat, samt kompetanseheving om høsting, produksjon og salg av utmarksprodukter. Sametinget opplevde i 2012 at det dessverre er liten aktivitet blant utmarksutøvere, og dermed få søknader til virkemiddelordningen.

For å oppnå økt nyskaping vekst og fornying har Sametinget styrket samarbeidet med VRI Finnmark i 2012. VRI står for virkemidler for regional FoU og innovasjon, og er et regionalt program finansiert av Forskningsrådet, Finnmark fylkekommune og Innovasjon Norge Finnmark. VRI Finnmark er sentrale i flere interessante prosesser i Finnmark. VRI Finnmark tilrettelegger for Foresight Finnmark (scenarioutvikling) og er sentral i tilrettelegging for å bedre entreprenørskap og etableringsoppfølging, herunder næringsshagesatsingen og Inkubator Nord. Partene har et felles mål om å stimulere til økt vekst i Finnmark, og vil sammen se på hvilken måte utviklingsmiljøene kan bidra i denne sammenhengen.

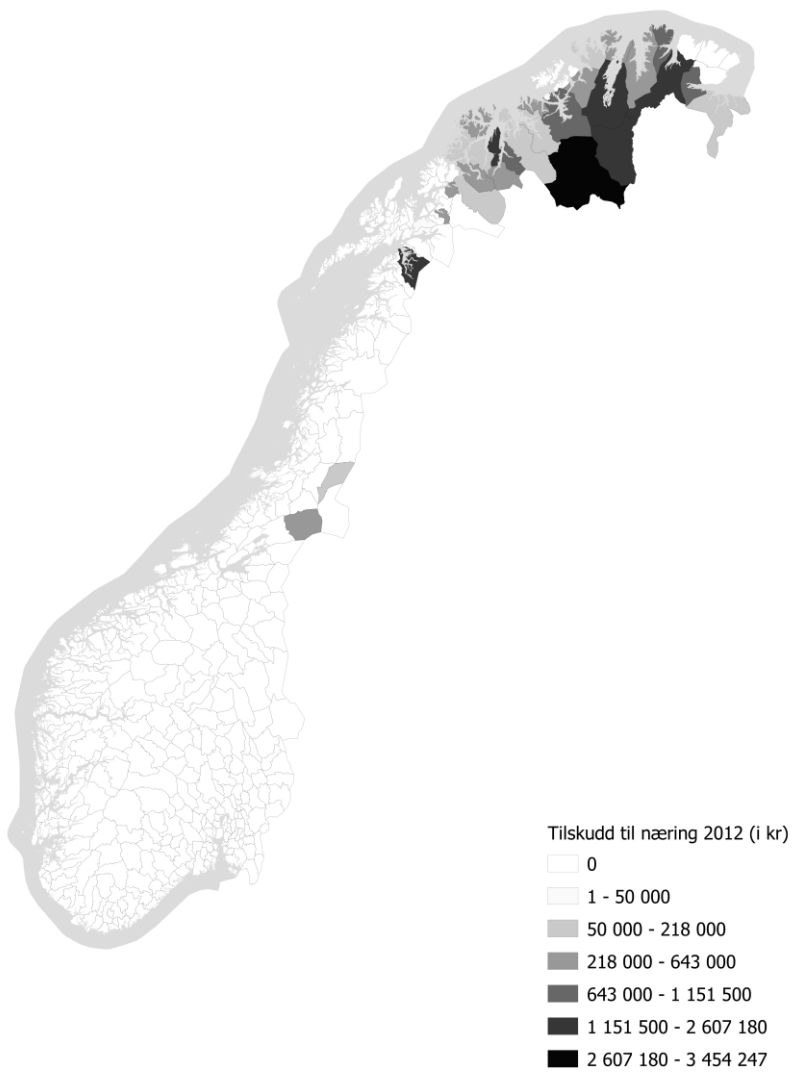
Kompetanseheving og nyetableringer

Sametinget har prioritert oppfølging av etablerte bedrifter i 2012 og utlyste dermed konkurranse om å utføre oppfølging av etablerte bedrifter i Nord-Troms og Finnmark. Satsingen er en del av Verdiskapingsprogram for næringskombinasjoner og Samisk reiseliv. PriceWaterhouse Coopers fikk i oppdrag å utføre oppfølgingsprogrammet som er ventet å være ferdig i 2013.

Sametinget bevilget i 2012 etablererstipend til etablerere. Av budsjetttrammen på kr 900 000, ble kr 600 000 bevilget til formålet. Sett i sammenheng med lav etableringshyppighet i samisk samfunn, så er etablererstipend for å oppmuntre til nyetableringer en praksis som Sametinget vil fortsette med.

Sametinget bevilget i 2012 kr 100 000 kroner til Ungt entreprenørskap. Disse midlene bevilget Sametinget for at elever i målgruppen skal utfordres til å etablere ungdomsbedrifter basert på forretningsideer med samisk innhold, for eksempel at samisk kultur, språk eller tradisjoner er en del av forretningsideen. Elevbedriftene må selv definere det samiske innholdet.

Kartet under viser en kommunevis fordeling av de søkerbaserte næringstilskuddene i 2012.

Regionalutvikling

Sametinget arbeider med å legge forholdene til rette slik at det samiske folk selv, og på egne premisser skal ha mulighet til å utvikle sine samfunn, sitt språk og kultur på best mulig måte. Dette er et ansvar som Sametinget verken skal, kan eller vil bære alene.

Sametingets hovedmål for regionalutvikling er et aktivt og målrettet samarbeid med lokale og regionale myndigheter for å styrke og utvikle samisk kultur, språk og samfunnsliv. Sametinget mangler fortsatt gode verktøy for å kunne argumentere for koblinger mellom ressurs- og energitvinning og styrking av samisk samfunnsliv og kultur. Under behandlingen av budsjett fulgte plenum opp denne saken og vil forsøke å løse utfordringene i 2013.

I 2012 har Sametinget jobbet aktivt med regionalutvikling på flere areaner. Sametinget la frem en redegjørelse om regionalutvikling for Sametingets plenum i juni. I redegjørelsen ble det redegjort for problemstillinger knyttet til det samiske perspektivet i distrikts- og regionalpolitikk, og hvordan Sametinget kan jobbe for de grunnleggende rettighetene og behovene til unge samer som flytter til byene, samtidig som vi vil jobbe for vekst og utvikling i tradisjonelle samiske områder.

Samarbeidsavtalene med fylkeskommunene er et viktig redskap for å styrke og utvikle samisk kultur, språk og samfunnsliv. Sametinget har samarbeidsavtaler med fylkeskommunene fra Hedmark og nordover. Gjennom samarbeidsavtalene avtales det ansvaret regionale myndigheter har når det gjelder samisk språk, kultur og samfunnsutvikling. Det er kommet mange gode resultater av dette samarbeidet.

Likevel mener Sametinget at samarbeidet med fylkeskommunene bør være mer målrettet og at partene bør ha større oppmerksomhet på det politiske samarbeidet. I samarbeid med de ulike fylkeskommunene ønsker derfor Sametinget en grundig gjennomgang av alle samarbeidsavtalene, med en påfølgende revidering av avtaletekstene. Dette arbeidet startet Sametinget med i 2012 gjennom å fornye samarbeidsavtalen med Finnmark fylkeskommune. Dette arbeidet resulterte i at Finnmark fylkesting vedtok den fornyede avtalen i 2012. Sametinget vil vedta avtalen i Sametingets første plenumssamling i 2013.

Det overordnede formål med avtalen er å bidra til en positiv utvikling i Finnmark med særlig vekt på å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk, næringsliv og øvrig samisk samfunnsliv i fylket. Avtalen peker ut hvilke områder som Sametinget og Finnmark fylkeskommune vil jobbe med i fellesskap innen områdene: Attraktive lokalsamfunn, Næringsutvikling, Utdanning og opplæring, Arealforvaltning, Nordområdepolitikk, Samisk språk, Kultur, Folkehelse og Kulturminneforvaltning. Den fireårige samarbeidsavtalen skal følges opp med årlige handlingsplaner. Sametinget satser på en aktiv virkemiddelbruk til tilretteleggende tiltak der fylkeskommunene og andre viktige regionale aktører er med. I 2012 bevilget Sametinget rett i underkant av 5,6 mill kr til regionale utviklingsprosjekter innenfor både språk, næring og kultur.

Samisk samarbeid og internasjonalt arbeid

Sametinget forvalter prinsipielle standpunkt og interesser som fremmes og forsvares på den internasjonale arena. Det er viktig at urfolksdimensjonen i nasjonale og internasjonale fora blir ivarettatt, og at saker som har betydning for urfolk blir fremmet både nasjonalt og internasjonalt. Det grenseoverskridende arbeidet retter seg blant annet mot nasjonale og internasjonale fora og arenaer som angår FN, nordområdepolitikk, Samisk parlamentarisk råd, barentssamarbeidet, nordisk samarbeid, arktisk samarbeid, Interreg og EU.

Samisk samarbeid og internasjonalt arbeid

Sametingets målsetting for vårt internasjonale engasjement er at urfolk skal få mulighet til å bestemme over egen utvikling og til å ivareta egne interesser internasjonalt. Vi ønsker et utstrakt samarbeid mellom samene over landegrensene. Samtidig skal Sametinget være en selvstendig aktør i samspill med andre i det internasjonale arbeidet. Sametinget arbeider også for at den internasjonale rettsutviklingen for urfolk bedres.

For å nå disse målene retter Sametinget sitt internasjonale arbeid mot nasjonale og internasjonale fora og arenaer som angår FN, nordområdepolitikk, Samisk parlamentarisk råd, Barentssamarbeidet, nordisk samarbeid, arktisk samarbeid, Interreg og den nordlige dimensjon (EU).

Møter med sentrale myndigheter

Sametinget har to politiske kontaktmøter med Utenriksdepartementet i året. Møtene omhandler Sametingets internasjonale arbeid og koordinering med departementene i den sammenheng. Saker som er tatt opp har i hovedsak vært knyttet opp mot nordområdepolitikken, herunder næringsutvikling og mineralutvinning i samiske områder, Barentssamarbeidet, Arktisk Råd, og menneskerettighetsspørsmål og urfolkssaker i FN.

Samordningsforum mellom utenriksministeren, sametingspresidenten og de 3 nordnorske fylkeskommunene avholdes jevnlig. Formålet med Samordningsforumet er å styrke kontakten og informasjonsutvekslingen mellom Regjering og regionale myndigheter om nordområdepolitikken.

Barentssamarbeidet

Sametinget har i 2012 gitt tilskudd på kr 250 000 til Barents urfolkskontor i Lovozero. Kontoret er i 2012 flyttet til Murmansk. Kontoret ble etablert i 2003, og finansieres av Sametinget i Norge og administreres av Barentssekretariatet. Kontoret skal bl.a. bistå leder i Arbeidsgruppen for urfolk, og være et knutepunkt for de samarbeidende aktører i Barentssamarbeidet.

Samisk parlamentarisk råd (SPR)

Samisk parlamentarisk råd (SPR) er et parlamentarisk samarbeidsorgan mellom sametingene i Finland, Norge og Sverige. Samiske organisasjoner i Russland er permanente deltakere i rådet. SPR skal ivareta samenes interesser på tvers av landegrensene og er den samiske stemmen internasjonalt.

Sametinget i Norge har i 2012 hatt ledervervet og sekretariatsansvaret i Samisk parlamentarisk råd. Samisk parlamentarisk råds handlingsplan for perioden 2011 – 2013 legger føringer for styrets arbeid. Handlingsplanen fremheve åtte virksomhetsråder: samisk språk, opplæring/utdanning, samisk ungdom - organisering og innflytelse, samisk universitet, likestilling, nordisk samekonvensjon, ressursutnyttelse og miljø og Samisk parlamentarisk råds internasjonale engasjement. I tillegg har målet vært å styrke samarbeidet og rammebetingelsene i SPR, deriblant gjennomgang av samarbeidsavtalen mellom sametingene om SPR-samarbeidet. I 2012 er det avholdt 5 styremøter.

Samisk parlamentarisk råd har i løpet av 2012 vært representert på seminarer, konferanser og møter hvor urfolkspolitiske spørsmål har vært på dagsordenen. Slike møteplasser er viktige i realisering om samarbeid over landegrensene. Samisk parlamentarisk råd oppnevner medlemmer til internasjonale samarbeidsorganer, blant annet en representant til Den permanente arktiske parlamentarikerkomité, Barentssamarbeidets Regionråd og tre medlemmer til Arbeidsgruppen for urfolk i Barentssamarbeidet. Sametingene har observatørstatus i Nordisk Råd. Sametingspresident Egil Olli har i 2012 representert Samisk parlamentarisk råd i dette arbeidet. SPR deltar som observatør i WIPO, mellomstatlige komité på intellektuell eiendom, genetiske ressurser, tradisjonell og tradisjonelle kulturelle uttrykk.

I forbindelse med sitt besøk i Finland, inviterte EUs høyrepresentant for utenrikssaker og sikkerhetspolitikk og visepresident for Europakommisjonen, Catherine Ashton, representanter for Samisk parlamentarisk råd til samtaler i Rovaniemi. SPR deltok med tre representanter. Møtet drøftet blant annet arktiske spørsmål, reindriftsspørsmål og språk, samt Interreg-program for neste periode og regional utvikling som gjelder den samiske region. SPRs representanter informerte om FNs urfolkskonferanse i 2014 og om den forberedende urfolkskonferansen som skal avholdes i Alta i juni 2013.

Sametingets delegasjon til Samisk parlamentarisk råd deltok på Barents urfolkskongress som ble avholdt i Kirkenes. 70 representanter for nenetserne, samene og vepserne i Barentsregionen møttes der for å diskutere urfolks deltakelse i Barentssamarbeidet og prioriteringer for arbeidet videre. Kongressen vedtok en resolusjon og ny handlingsplan for urfolk i Barentssamarbeidet. I forkant av kongressen ble det avholdt en konferanse med tema: "Indigenous peoples, Business & Environment 2012". Arbeidsgruppen for urfolk i Barentssamarbeidet var arrangør for kongressen og konferansen.

Sametingets delegasjon til Samisk parlamentarisk råd deltok på Kirkeneskonferansen, som tok opp følgende saker: Den politiske utviklingen av nordområdene, energiutvikling, industriutvikling, Barentsregionen mot 2030 og samfunnsbygging i nordområdene.

Styret i Samisk parlamentarisk råd har oppnevnt nye medlemmer til bedømmingskomiteen for Gollegiella - Nordisk Samisk språkpris. Språkprisen ble i 2012 tildelt for femte gang. Prisen gikk til Divvun og Giellatekno ved Universitetet i Tromsø, og Aleksandra Andrejevna Antonova og Nina Jeliseevna Afanasjeva, som jobber med kildinsamisk.

Nordisk samisk likestillingspris deles ut av SPR hvert femte år. I 2012 ble prisen delt ut for andre gang. Formålet med prisen er å stimulere til økt innsats i arbeidet med å fremme likestilling og likeverd mellom menn og kvinner på tvers av landegrensene i de samiske samfunn. Prisen gikk til Sámi

NissonForum for deres arbeid med kjønnslikestilling og kvinners rettigheter i samiske samfunn gjennom nesten 20 år.

SPR har igangsatt et språksamarbeid i 2012, og etablert et nordisk samisk språkfaglig senter. Senteret har beslutningsmyndighet i saker som gjelder samisk språksamarbeid.

FNs verdenskonferanse om urfolk 2014 (verdenskonferansen)

FNs generalforsamling vedtok i 2010 å avholde et høynivå plenums møte under navnet "FNs verdenskonferanse om urfolk i 2014". Urfolk ønsker å delta i prosessene mot verdenskonferansen og å påvirke både prosessen, innholdet og selve utfallet av verdenskonferansen.

Under FNs permanente forum for urfolkssaker i 2011 inviterte Sametinget verdens urfolk til en internasjonal forberedende urfolkskonferanse i Alta i juni 2013 (Alta 2013). Sametinget fremla dette som et forslag til strategi for hvordan urfolk kan forberede seg mot verdenskonferansen. Alta 2013 er nå en etablert del av forberedelsesprosessen mot FNs verdenskonferanse om urfolk i 2014.

FNs generalforsamlings president oppnevnte i april 2012 urfolkens medtilrettelegger og Mexicos FN-ambassadør til, på FN-presidentens vegne, å gjennomføre konsultasjoner med FNs medlemsstater og urfolk om gjennomføringen av FNs verdenskonferanse om urfolk i 2014.

København-resolusjonen

København-møtet ble avholdt i januar 2012 i København. Urfolk fra alle 7 urfolksregionene deltok, samt medlemmer fra FNs permanente forum for urfolkssaker, FNs ekspertmekanisme for urfolksrettigheter og FNs spesialrapportør om urfolksrettigheter. Møtet vedtok en resolusjonstekst, som er kjent som København-resolusjonen.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 263 av 449

Resolusjonen besluttet å oppnevne SPRs representant, John Bernhard Henriksen, som urfolkernes medtilrettelegger i verdenskonferanseprosessen. Resolusjonen besluttet å etablere en global koordineringsgruppe (GCG) med ni medlemmer fra henholdsvis alle sju FNs urfolksregioner og med en representant for urfolkskvinner og en for urfolksungdom. Resolusjonen stadfester (igjen) prinsippet om at urfolksdelegasjoner må oppnå en rettferdig akkreditering til både verdenskonferansen samt alle relevante forberedelsesmøter.

Videre fastslår resolusjonen at urfolks regjerende institusjoner, inklusiv nasjoner, råd, parlamenter og regjeringer, inklusiv tradisjonelle regjeringer, skal anerkjennes som regjeringer og akkrediteres på lik linje med statene. Resolusjonen stadfester at der urfolk beslutter å gjennomføre lokale, nasjonale, regionale eller internasjonale forberedelsesprosesser mot verdenskonferansen, så skal disse møtene offisielt anerkjennes som del av forberedelsesprosessen mot verdenskonferansen. Resolusjonen oppfordrer også statene og FN-organer om å besørge finansiering for fullstendig og effektiv urfolksdeltakelse ved verdenskonferansen, og også vise tilstrekkelig hensyn til forberedelsesprosessene.

Allsamisk møte

På allsamisk møte i Inari, Finland i juni 2012 ble Inarierklæringen vedtatt. Den inneholder prioriteringer som samiske institusjoner og organisasjoner skal fremme mot verdenskonferansen. Inarierklæringen oppfordrer til et handlingsrettet utfall fra verdenskonferansen, med fullstendig og effektiv implementering av urfolksrettighetene. Videre fremmer den forskjellige konstruktive tiltak som vil sikre implementeringen av urfolks rett til selvbestemmelse, territorier, land, vann, ressurser og tradisjonelle levemåter. Inarierklæringen foreslår at man innfører en valgfri protokoll til FNs erklæring om urfolksrettigheter, samt ytterligere andre gjennomførbare tiltak for å sikre implementeringen av urfolksrettighetene. Andre viktige områder som er inntatt i erklæringen, er urfolks barns og unges rettigheter, ivaretagelse av urfolksspråk og tilrettelegging for akademiske institusjoner. Inarierklæringen omhandler også råstoffindustrien, tradisjonell kunnskap, tradisjonelle kulturelle uttrykksformer, genetiske ressurser, helse, grenseoverskridende rettigheter og bruken av urfolksrettigheter innenfor FN-systemet.

Den arktiske regions forberedelsesmøte i Nuuk

Den arktiske region holdt sitt forberedelsesmøte mot FNs verdenskonferanse om urfolk i oktober 2012. Fra samisk side deltok representanter fra Samerådet og Samisk parlamentarisk råd, og fra inuittisk side deltok representanter fra Grønlands selvstyre og Inuit Circumpolar Council. Møtet resulterte i Nuuk Arktiske erklæring mot FNs verdenskonferanse om urfolk i 2014. Erklæringen tar opp temaer som urfolks selvbestemmelsesrett; rett til land, vann, ressurser og tradisjonelle levemåter. Erklæringen fremmer forslag om en tilleggsprotokoll til FNs urfolkserklæring med sikte på å styrke gjennomføring av urfolks rett til selvbestemmelse og retten til land og naturressurser; tiltak for å styrke gjennomføringen av urfolksrettighetene; kultur, språk, utdanning og helse; urfolks grenseoverskridende rettigheter, samt forslag om tiltak for å styrke FNs arbeid med urfolksrettigheter. Nuuk Arktiske erklæring bygger en god del av sitt innhold på Inarierklæringen.

Arktisk region var den første av alle sju FN-regionene til å avvikle sitt forberedelsesmøte mot verdenskonferansen 2014.

Ekspertermekanismen for urfolksrettigheter (EMRIP)

Sametinget deltok på EMRIPs 5. sesjon i 2012. Vi holdt innlegg til temaene om verdenskonferansen, oppfølging av EMRIPs tidligere studier og om urfolkserklæringa. Sametinget har i etterkant av sesjonen jobbet med å få inn flere av EMRIPs anbefalinger i Menneskerettighetsrådets resolusjon om menneskerettigheter og urfolksrettigheter.

Menneskerettighetsrådets 21. sesjon - urfolksrettigheter

Sametinget deltok på menneskerettighetsrådets 21. sesjon i september 2012 under temaene som berørte urfolksrettighetene. Sametinget bidro i forhandlingene og fikk på den måten influert innholdet i FN-resolusjonen. Sametinget fikk gjennomslag for en del av innspillene, og i hovedsak de som omhandlet anbefalingene fra rapporten til FN's ekspertmekanisme for urfolksrettigheter. Sametinget oppnådde ikke støtte innenfor den norske delegasjon om å endre på tekstinholdet i utkastet til FN-resolusjonen som omhandlet urfolks rett til konsultativ status innenfor FN-systemet. Det er egen artikkel i FN resolusjonen som oppfordrer statene til å fortsette å fremme urfolks deltakelse under forberedelser mot verdenskonferansen, og også til å støtte urfolksdeltakelse gjennom tekniske og finansielle bidrag.

Reinbeitekonvensjonen

Sametingets målsetning i arbeidet med norsk-svensk reinbeitekonvensjon er å bidra til ei grenseoverskridende reindrift som er økonomisk, økologisk og bærekraftig for berørte næringsutøvere. Den grenseoverskridende reindrift mellom Norge og Sverige har lange historiske tradisjoner, og arbeidet med ny konvensjon må skje med respekt for sedvane og opparbeidet rettigheter til reindrift.

Sametinget i Norge har, sammen med Sametinget i Sverige, Norske reindriftssamers landsforbund og Svenske samers riksforbund, fått i oppdrag å arbeide videre for å komme til enighet om en ny norsk-svensk reinbeitekonvensjon. Dette arbeidet skal være ferdigstilt innen september 2013. Sametinget i Norge leder prosessen.

I arbeidet med norsk-svensk reinbeitekonvensjon, har det vært viktig å ha god dialog med de berørte reinbeitedistrikt og samebyer og ha en åpen og inkluderende prosess.

Nordisk samekonvensjon

Ekspertgruppens utkast til samekonvensjon ble avgitt i oktober 2005. Sametingets plenum støttet dette forslaget og la til grunn at en løsning må ivareta minstestandardene i ekspertgruppens utkast. Siden dette har FN vedtatt erklæringen om urfolks rettigheter (urfolkserklæringen), og Regjeringen i Norge har, etter avtale med Sametinget, fastsatt prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget. Sametinget er representert i Norges forhandlingsdelegasjon, og det skal fortløpende konsulteres om Norges posisjoner. De internasjonale forhandlingene begynte i 2011 og er ment å vare i opptil fem år.

I de internasjonale forhandlingene har det vært lagt opp til to runder med gjennomlesninger av ekspertgruppens utkast til samekonvensjon. Første gjennomlesing av konvensjonsteksten er gjennomført i løpet av 2012. Gjennomlesingen har identifisert artikler partene har vanskeligheter med å godta. Neste trinn i forhandlingsprosessen er å gå nærmere inn i innholdet i konvensjonsteksten.

Likestilling

Likestilling og likeverd ligger til grunn for Sametingets virksomhet. Sametinget arbeider derfor for å fremme likestilling og likeverd uavhengig av kjønn, etnisitet, språk og seksuell legning.

Likestilling berører alle samfunnsområder og skal være en integrert del av Sametingets arbeid. Til grunn for Sametingets arbeid med likestilling er vår egen handlingsplan for likestilling for perioden 2009-2013.

Handlingsplanens virkeperiode begynner å nærme seg slutten. Sametingsrådet la derfor fram en likestillingspolitisk redegjørelse i 2012 for å gjøre opp status i likestillingspolitikken og for å planlegge framover. Erfaringene med handlingsplanen har vært positive. Vi har derfor besluttet å utarbeide ny handlingsplan for 2014 -2017.

Kvinnedagen

En av oppfølgingene av Sametingets handlingsplan for likestilling er markeringen av den internasjonale kvinnedagen 8. mars. I år ble markeringen lagt til Nesseby, med et godt samarbeid med den lokale 8. mars-komiteén. Hovedtema for dagen var fraflytting fra de små bygdene generelt og samiske områder spesielt. Det ble arrangert en paneldebatt med tema "Hva kan bygda tilby kvinnene?"

Samisk språk og kulturkompetanse i LDO

Handlingsplanen legger også opp til at samisk språk- og kulturkompetanse integreres i andre organer som har myndighet innenfor feltet likestilling og diskriminering. Vi har derfor arbeidet for at Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) sikres en slik kompetanse. LDO har i møte med Sametinget konstatert at de har færre henvendelser fra samer enn fra etnisk norske. Sametinget mener dette kan ha en sammenheng med LDOs kompetanse på området.

Likestillings- og diskrimineringsnemnda er LDOs klageinstans. En part som er uenig i ombudets avgjørelse, kan bringe sin sak inn for denne nemnda, som er meget viktig for rettsutviklingen på likestillings- og diskrimineringsfeltet. Sametinget er derfor svært glad for at Ellen Katrine Hætta ble oppnevnt som medlem av nemnda etter forslag fra oss. Å sikre urfolks representasjon i slike fagnemnder er et tiltak som vil være med på å sikre at staten overholder internasjonale forpliktelser overfor samene som urfolk.

Vold i nære relasjoner

I handlingsplanen er en av målsettingene at både kvinner og menn skal ha rett til et liv fritt for vold og trusler om vold, og at barn skal ha rett til en oppvekst uten overgrep og frykt. I arbeidet med å bekjempe vold i nære relasjoner har et av problemene vært at vi har et for dårlig kunnskapsgrunnlag til å kunne sette i gang konkrete tiltak. Dette er også et tabubelagt og omtålig emne. Sametinget har derfor startet et prosjekt sammen med Justisdepartementet om vold i nære relasjoner i samiske samfunn, der målsettingen er å få et bedre kunnskapsgrunnlag for å kunne bidra til at det utvikles gode tiltak mot vold i nære relasjoner. Resultatene av dette prosjektet er ventet i begynnelsen av 2014.

Samisk mannskonferanse

Sametinget har også vært en av initiativtakerne til den samiske mannskonferansen "Menns liv i en samisk kontekst" som ble arrangert i Tromsø i høst. Formålet med konferansen var å få mer kunnskap om samiske menn som gruppe og å sette fokus på samiske menn som likestillingsaktør. Det var en spennende konferanse med gode og tankevekkende innlegg. Sametinget vil arbeide videre med temaet, og målet er at den samiske mannen blir mer tydelig i Sametingets framtidige likestillingspolitikk. Konferansen var et resultat av konsultasjoner mellom Sametinget og Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet om Regjeringens handlingsplan for likestilling, KUN senter for kunnskap og likestilling organiserte og gjennomførte konferansen.

Nordisk samisk likestillingspris

Sámi NissonForum fikk Nordisk samisk likestillingspris 2012. De fikk prisen for sitt arbeid med kjønnslikestilling og kvinners rettigheter gjennom nesten 20 år. Prisvinnerne har blant annet etterspurt synliggjøring av de kvinnelige foregangskvinnene. De har bidratt til å synliggjøre samiske kvinner i historien. De har tatt opp saker som gjelder kroppsfiksering, seksuell trakassering og vold mot kvinner. De har turt å tale der mange tier om tabubelagte problemer i samiske samfunn og om kvinnenes plass i samepolitikken. Sámi NissonForum har heller ikke glemt at samene bor i fire land, og det grenseoverskridende perspektivet ligger til grunn for alt de gjør. De er synlige langt utenfor Sápmi og har et stort internasjonalt nettverk.

Nordisk samisk likestillingspris deles ut av Samisk parlamentarisk råd hvert femte år. Formålet med prisen er å stimulere til økt innsats i arbeidet med å fremme likestilling og likeverd mellom menn og kvinner på tvers av landegrensene i samiske samfunn.

Likestilling på den internasjonale arena

Samene i Norge bor i et av verdens rikeste land. Vi har rettigheter og tilgang til et velferdstilbud som mange andre urfolk bare kan drømme om. Derfor må vi også på likestillingsfeltet arbeide for at utviklingsmulighetene og rettsutviklingen for andre urfolk blir bedre. Samtidig er deltakelse på internasjonale arenaer en god anledning til å sette spørsmål som gjelder den samiske befolkningen på dagsorden. Det kan bidra til å heve statusen til disse sakene og det kan bidra til å legge press på nasjonale myndigheter. Sametinget har det siste året derfor deltatt internasjonalt på arenaer som omhandler likestilling.

Sametinget var til stede da Norge avga sin 8. rapport om oppfølging av FNs kvinnekongresskonvensjon. Vi hadde gitt innspill til denne rapporten om blant annet samiske kvinners helse. I sin tilbakemelding til Norge var FN opptatt av manglende informasjon fra Norge om samiske kvinner og deres helsesituasjon, og de etterspurte tiltak for å rette opp denne klare helseforskjellen.

Sametinget var også til stede under FNs kvinnekommisjon sin sesjon i 2012. Hovedtema var kvinner på landsbygda og deres rolle i utviklingsspørsmål og i bekjempelse av fattigdom og sult. Dette er et aktuelt tema i samiske områder hvor vi opplever at mange unge kvinner ikke ønsker å bosette seg i de små samiske bygdesamfunnene.

Under kvinnekommisjonens sesjon bidro Sametinget i utarbeidelsen av en resolusjonstekst om situasjonen for urfolkskvinner. Dette er første gang at det innenfor FNs kvinnekommisjon er blitt framforhandlet en egen resolusjon om urfolkskvinneres situasjon. Sametinget tok til ordet for behovet for å styrke urfolkskvinneres tilstedeværelse og innflytelse i kvinnekommisjonen. Det endelige resolusjonsutkastet anmoder blant annet statene om å iverksette særskilte tiltak for å fremme og styrke politikk og programmer for å sikre urfolkskvinneres deltakelse i offentlige beslutningsprosesser.

Også under FNs konferanse om bærekraftig utvikling, Rio +20, hadde Sametinget fokus på kvinneperspektivet. Flere kvinner enn menn lever i fattigdom, og kvinnene er ofte ansvarlige for å skaffe mat og vann. Sametinget er derfor glad for at kvinnes rolle i arbeidet med bærekraftig utvikling fremmes i sluttokumentet og at det er formulert mål om kjønnsbalanse når det gjelder kvinner i ledende posisjoner.

For øvrige oppfølginger av vår handlingsplan for likestilling, vises til fagkapitlene.

Eldrepolitikk

Sametingets eldreråd er et nytt organ som ble utnevnt av Sametingsrådet i sak 10/12 på rådsmøte i januar 2012.

Eldrerådets mandat er som følger:

Eldrerådet er et organ som skal avgi uttalelser og råd til Sametingsrådet. Eldrerådet skal i hovedsak ha en rådgivende rolle i sakstyper som omhandler samiske eldre og andre typer saker hvor det er hensiktsmessig at de eldre tilkjenner sitt syn.

Eldrerådet ble formelt oppnevnt 23.2.2012.

Sametingets eldreråd for perioden januar 2012 – 31.12.2013:
Inga Karlsen, Drag i Tysfjord, Nordland

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 267 av 449

Ellen Anne Stabursvik, Kautokeino, Finnmark
Anders P. Siri, Kautokeino, Finnmark
Jonhild Joma, Trones, Nord- Trøndelag
Magne Einejord, Evenskjer, Nordland
1.vara: Marit Ravna Elvevoll, Lakselvbukt i Tromsø, Troms
2.vara: Kåre Eriksen, Oteren i Storfjord, Troms
3.vara: Ellinor Isaksen, Alta, Finnmark

Målet med etableringen av Sametingets eldreråd er å sikre at samiske eldre får påvirke utformingen av Sametingets eldrepolitikk og være et rådgivende organ for Sametingsrådet i alle typer saker eldrerådet finner at de ønsker å engasjere seg i.

Målet med etablering av eldrerådet er også at de eldres ressurs skal komme det samiske samfunnet til nytte på de eldres egne premisser. Sametingets eldreråd representerer samiske eldre nasjonalt.

Sametingets eldreråd har avholdt 3 møter i 2012 og behandler 15 saker. Rådet har skissert opp en del saker som skal prioriteres i denne første perioden. De sakene som skal prioriteres er bla å etablere kontakt med fylkeskommuner og kommuner for gjensidig utveksling av informasjon, utfordringer og aktuelle saker. Eldrerådet ser at det er behov for å øke kunnskap og forståelse for samisk språk og kultur.

Eldrerådet ser derfor behov for at samisk språk – og kulturforståelse er fag i alle skoler; fra barnehage til Universiteter, og at samiske emner er med i fagplaner i videregående opplæring og Høyskoler/ Universitet. Eldrerådet vil også påpeke viktighet av samisk i barnevernet. Samisk språk står svakt flere steder. Eldrerådet vil derfor utfordre kommuner til å lage prosjekt om språkopplæring i kommunene for å styrke samisk språk og for at flere skal lære seg språket.

Eldrerådet har som mål å avholde sine møter rundt omkring i landet, der det faller seg naturlig. I forbindelse med møtene vil Sametingets eldreråd møte stedlige eldreråd og avlegge besøk på en institusjon i den kommune.

I 2012 ble møtene avholdt i Karasjok, Tromsø og Alta. Eldrerådet hadde møter med stedlige eldreråd både i Tromsø og Alta, og avla besøk på eldrecentre/ aktivitetssentre i begge byene. Eldrerådet har på den måten fått mye informasjon om hvordan samiske eldres situasjon er på disse stedene, og hvilke saker som er aktuelle å følge opp politisk i fremtiden. De innspillene eldrerådet får på disse besøkene, er også tatt inn som innspill til Sametingets eldrepolitiske redegjørelse. Videre vil Sametingets eldreråd følge opp saker som samiske eldre ønsker at rådet skal behandle.

Sametingets administrasjon

Sametingets administrasjon har i hovedsak tre ulike roller overfor de folkevalgte og publikum:

- Parlamentsforvaltning for Sametinget
- Politisk sekretariat for sametingsrådet
- Forbereder forvaltningssaker for Sametingets ulike politiske beslutningsorgan

I

Sametinget er både parlamentet, den politiske ledelsen og forvaltningen samlet i én organisasjon.

Administrasjonen er nå delt opp i 7 fagavdelinger og 2 staber:

- Avdeling for språk (GIE)
- Avdeling for oppvekst og opplæring (BOA)
- Avdeling for næring, kultur og helse (EKD)

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 268 av 449

- Avdeling for rettigheter og internasjonale spørsmål (VUOR)
- Avdeling for kulturminner, areal og miljø (KAB)
- Avdeling for administrasjon (HÅL)
- Avdeling for kommunikasjon (GUL)
- Direktørens stab (DIR)
- Plenumsstaben (DIS)

Avdelingene utfører saksbehandling og yter tjenester til både politiske myndigheter og til publikum. Hver avdeling har et spesielt ansvar som fagpolitisk sekretariat for sametingsrådet. Plenumsstaben har ansvaret for komité- og plenums møtene og tilrettelegging for representantene.

Plenumsstaben er en del av administrasjonen i Sametinget, men hører politisk under plenumslederen, ikke sametingsrådet. Plenumsstaben har det administrative ansvaret for den parlamentariske virksomheten i Sametinget, herunder planlegging og avvikling av møtene i komiteene og plenum. Plenumsstaben består av tre ansatte og må derfor i forbindelse med komité møtene og plenums møtene få bistand fra avdelingene til sekretærtjenester på nevnte møter, oversettertjenester med mer.

Sametinget har kontorsteder i Snåsa, Drag, Evenes, Tromsø, Manndalen, Kautokeino, Karasjok og Varangerbotn. Det er for få kontorplasser tilgjengelig for Sametingets ansatte. Det er derfor satt i gang et arbeid med å inngå husleieavtaler for å øke kontorkapasiteten på disse kontorstedene.

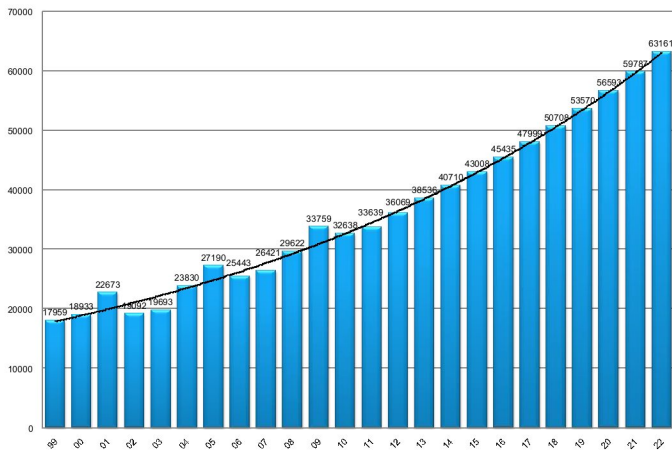
Økte forventninger til Sametinget

En av Sametingets største utfordringer i årene som kommer er å møte veksten i antall henvendelser som Sametinget har opplevd de seneste årene. I tillegg til den reelle økning av antall dokumenter har omfanget og kompleksiteten i mange av de sakene Sametinget behandler økt vesentlig de siste årene. Målt i antall dokumenter i systemet totalt, så øker antall henvendelser med ca. 5 % årlig.

I 2008 gikk det 29 622 dokumenter gjennom Sametingets arkivsystem, mens det i 2012 er 36 069 dokumenter som er registrert. Det gir en økning på 6 447 dokumenter eller 22 % de siste 4 årene. Tilsvarende var økningen fra 2011 på 2 420 dokumenter eller 7,2 %.

Dette gir oss en utfordring med å opprettholde dagens tjenestetilbud, uten at man samtidig øker kapasiteten til å håndtere veksten. Dette er samtidig en ønsket utvikling, da Sametingets virksomhet bygger på nettopp publikum og brukernes interesse for Sametingets tjenester. Den er etter alt å dømme stadig økende da prognoser som ble laget i 2008 ser ut til å holde stikk.

Figuren under gir et inntrykk av dette ved å vise utviklingen av antall dokumenter som årlig er behandlet over Sametingets journalsystem (1999 – 2012), samt en prognose for årene 2013 – 2022. Sametingets evne til å håndtere denne veksten i henvendelsene vil til enhver tid avhenge av kapasiteten.

Per 31.12.2012 var det 135 årsverk i Sametingets administrasjon. Tabellen nedenfor viser utviklingen i antall ansatte fordelt mellom kvinner og menn.

	31.12.2010		31.12.2011		31.12.2012	
	Ledere	Årsverk totalt	Ledere	Årsverk totalt	Ledere	Årsverk totalt
Kvinner	5	79	5	87	5	87
Menn	7	50	4	50	4	48
Totalt	12	129	9	137	9	135
Prosent kvinner	41,7	61,2	55,5	63,5	55,5	64,4
Prosent menn	58,3	38,8	44,5	36,5	44,5	35,6

Partene i Sametinget, arbeidsgiver og tjenestemannsorganisasjonene, har i fellesskap etablert Sametingets personal- og lønnspolitikk, som blant annet berører samhandling mellom partene. Gjennom de lokale lønnsforhandlingene har partene avdekket og utjevnet lønnsforskjeller mellom kvinner og menn innenfor de ulike stillingsgruppene.

Sametinget er en IA-bedrift og følger de bestemmelser som er fastsatt i avtalen om inkluderende arbeidsliv. Ansatte med behov for tilrettelegging av arbeidsplass og arbeidsoppgaver får tilbud om dette. I de lokaler Sametinget bruker skal utformingene ta hensyn til personer med nedsatt funksjonsevne. Det er et personalpolitisk mål å oppnå balansert alders- og kjønnsammensetting, samt å rekruttere personer med minoritets- og urfolksbakgrunn. Dette blir det tatt hensyn til ved all annonsering og rekruttering av personell.

Behandlingen av saken ble avsluttet 28.02.13 kl. 15.30

Originalspråk: Norsk

Åšši/Sak NKK	001/13
Åšši/Sak SP	007/13

Sametingsmelding om samisk språk

Arkivsaknr.
10/5765

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	16.10.12	SR 147/12
Nærings- og kulturkomiteen	25. – 26.02.13	NKK
Sametings plenum	27.02. – 01.03.13	SP 07/13

Saken påbegynt onsdag 00. februar 2013 kl. 11.35

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
-----	-----------	-------------------	--------

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Sametinget har drøftet sametingsmeldingen om samisk språk. Meldingen er vedlagt protokollen.

Innledning

Sametinget vil med denne meldingen legge frem en overordnet politikk om samisk språk, som skal være retningsgivende og klargjøre prinsipielle spørsmål i forhold til bruk og utvikling av samisk språk. Sametingsrådets hovedmål for utvikling av samisk språk er å øke antall brukere og øke bruken av samisk språk. For å nå disse målene vil det være nødvendig å klargjøre myndighetsområder og ansvarsfordeling mellom Sametinget og regjeringen. En slik klargjøring innebærer gjennomgang og endringer av lovverk og rammebetingelser. Dette har hovedfokuset i denne meldingen. Sametingsmelding om samisk språk inneholder utfordringer, mål og strategier innen 4 innsatsområder;

Ansvar for samisk språk

Rammebetingelser for samisk språk

Språkbrukere

Bruk av samisk språk

Samers rett til selvbestemmelse over vårt språk, vår kultur og levesett er nedfelt i nasjonalt og internasjonalt lovverk. Dette innebærer at den samiske befolkningen har rett til å bestemme retningen av fremtidig språkpolitikk. Vi har også rett til opplæring og bruk av samisk språk. Til tross for

nasjonale og internasjonale bestemmelser er det likevel et stort sprang mellom retten til bruk av språket og den reelle muligheten til bruk og utvikling av språket i samfunnet.

Sametingsmelding om samisk språk beskriver og drøfter hvilken rolle og politisk myndighet Sametinget skal ha i språkspørsmål. Det er behov for en tydeligere ansvarsfordeling, bedre koordinering av tiltak og gode verktøy for fremtidig språksatsning.

Da samelovens språkregler ble iverksatt i 1992, ble det også lovfestet hvilke kommuner som skulle inngå i forvaltningsområdet for samisk språk. Et begrenset antall kommuner er innlemmet i dette området, og disse kommunene er forpliktet til å betjene sin befolkning på samisk. At samelovens språkregler kun omfatter kommuner i forvaltningsområdet er i seg selv en stor utfordring da dette ikke gir den samisktalende befolkningen i Norge lik rett til bruk og opplæring i samisk språk. Samtidig viser ulike evalueringer og kartlegginger at kommunene ikke fullt ut klarer å etterkomme sin plikt til tospråklig tjenesteyting.

Endring i bosettingsmønster og innføring av nye kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk de siste årene viser behov for en revidering av samelovens språkregler. Meldingen tar for seg denne problematikken og fastslår at offentlig forvaltning er et statlig ansvar og at den samisktalende befolkningen har rett til betjening på samisk språk uavhengig av bosted. Dette innebærer at samelovens språkregler skal omfatte hele landet. Sametingsmeldingen går bort fra dagens forvaltningsmodell, og ser i stedet for seg de kommunene som er innlemmet i forvaltningsområdet i dag som samarbeidspartnere i arbeidet for styrking og utvikling av samisk språk. Dette betyr en todeling av ansvarsforhold, hvor Staten har ansvar for offentlig tjenesteyting og slik økonomisk og administrativt ansvar for at kommuner, fylkeskommuner og offentlige institusjoner betjener den samisktalende befolkningen på samisk. Sametinget har ansvaret for utvikling av samisk språk, og ser behov for å styrke samarbeid og ressurser i arbeidet for å utvikle samisk språk på ulike nivåer i samfunnet. Denne endringen skaper behov for et utvalg som har mandat til å utrede og fremme forslag til endringer av lovverk, myndighets- og ansvarsområde innen samisk språk.

Mangel på økonomiske, menneskelige og administrative ressurser er en stor utfordring i arbeidet for å styrke samisk språk. Dette er rammebetingelser som må være på plass for å kunne sikre det samiske språkets framtid. Meldingen drøfter disse utfordringene og legger opp til en politikk som skal bidra til at visjoner og målsettinger for styrking og utvikling av samisk språk iverksettes.

Hovedmålet for Sametinget og Sametingets språkpolitikk for utvikling av samisk språk er å øke antallet brukere av samisk språk. Det er helt avgjørende for det samiske språkets framtid at antallet samiskspråklige økes. Meldingen tar utgangspunkt i de ulike språkområdene og de behov språket har for at det skal bevares, styrkes og utvikles i de forskjellige områdene. Det er videre viktig at det finnes reelle muligheter til å bruke språket vårt på flere samfunnsområder. Bruken av samisk språk på ulike nivåer i samfunnet må økes, og det er avgjørende at flere institusjoner tar ansvar for å bidra til økt bruk av samisk språk.

Situasjonen for samisk språk er ulik, ikke bare mellom men også innenfor språkene. Dette gjør at man må ha ulike strategier for styrking og utvikling av samisk språk. For å skaffe mer kunnskap om de ulike språksituasjonene, og således treffe bedre med de ulike strategiene, er det behov for en jevnlig kartlegging av språkets stilling.

Sametingsmelding om samisk språk er resultat av en prosess i Sametinget. Arbeidet med denne meldingen startet opp med en stor språkkonferanse som Sametinget arrangerte i Tromsø i mai 2011. Konferansen hadde innledere fra ulike samfunnsområder, og ga et godt grunnlag for meldingsarbeidet. I løpet av mai og juni 2012 har Sametingsrådet hatt flere åpne møter hvor det er kommet innspill til meldingen. Det er også kommet skriftlige innspill til meldingen fra enkeltpersoner, institusjoner og organisasjoner. Det har vært en bred politisk debatt i Sametingsrådet og i Sametingets Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

plenum. Sametingsrådet la fram redegjørelse om samisk språk i sak 18/12 for Sametingets plenum. Denne danner grunnlag for Sametingsmelding om samisk språk. Årlige prioriteringer og tiltak skal komme fram i Sametingets budsjett og resultatoppnåelse i årsmeldingen.

Definisjoner

For å kunne ha samme forståelse er det viktig å klargjøre noen begreper som vil være sentrale i meldingen. Vi ønsker derfor å presisere hvordan vi forstår disse begrepene.

Morsmål: I denne meldingen brukt om det første språket en har lært hjemme. Også mulig å ha flere morsmål dersom en har lært flere språk samtidig. Andre steder i verden (som for eksempel i østasiatiske land) brukes morsmål som betegnelse for språket til den etniske gruppe en tilhører, uavhengig av språkkompetanse.

Førstespråk: Muntlig, eventuelt også skriftlig, hovedspråk. I opplæringsammenheng brukt om det språket som velges som hovedspråk.

Andrespråk: Språk som en person ikke har som førstespråk, men som vedkommende lærer eller har lært i et miljø der det er i allmenn bruk som dagligspråk. Andrespråk kan også betegne ethvert språk som ikke er en persons førstespråk, dvs. både andrespråk og fremmedspråk.

Språkbærere: Dyktige språkbrukere som brukes som ressurspersoner i språkopplærings øyemed.

Språkarenaer: Språksosiologisk begrep brukt om steder eller institusjoner der språket brukes.

Språkområde: Språkgeografisk begrep som betegner området for utbredelsen av et språk.

Flertallsområde: Område hvor majoriteten av befolkningen bruker samisk språk som dagligspråk.

Tospråklig: En person som er vokst opp med to førstespråk og som behersker begge språkene like godt, eller en person som i sin hverdag bruker to språk og identifiserer seg med begge, selv om ikke språkbeherskelsen er like god på begge språk.

Flerspråklig: En person som er vokst opp med to eller flere språk og som identifiserer seg med disse språkene og/eller en person som identifiserer seg med flere språk og bruker flere språk i sin hverdag, selv om språkbeherskelsen ikke er like god på alle språk.

Verdigrunnet for samisk språk

Samisk språk er en grunnverdi i det samiske samfunnet. Bevaring og videreutvikling av språket er derfor viktig i seg selv og trenger ikke begrunnes i andre forhold. Et tydelig uttrykk for språkets store betydning er at tilknytning til samisk språk er avgjørende for å kunne skrive seg inn i Sametingets valgmanntall.

Samisk er et av grunnelementene i vår kultur selv om alle ikke behersker språket. Det er et språk vi har rett til å styrke og utvikle både hos oss selv som individ og i samfunnet. Denne retten gjelder uavhengig av hvor godt den enkelte av oss i dag behersker språket. Retten til vårt språk er en verdi som ligger til grunn for hele språkmeldinga. For alle som kan samisk som språk, er det en stor verdi å kunne bruke samisk i flest mulig sammenhenger også utenfor familien og nærmiljøet, slik som i møte med offentlige kontorer, helsevesenet, skolen, kirken og med rettsvesenet.

Det ligger en verdi i at språket vårt blir synliggjort i samfunnet. Når et språk blir brukt i mange ulike sammenhenger, blir det gitt synlig verdi på linje med andre språk. Slik synlig likeverdighet mellom språk er samtidig et uttrykk for likeverdighet mellom folk. Selv om vi ofte omtaler samisk som ett språk, er det på norsk side av grensa samer med tradisjonstilknytning til fem ulike samiske språk.

Disse fem språkene er østsamisk, nordsamisk, lulesamisk, pitesamisk og sørsamisk. Tilknytning til et av språkene i det samiske mangfoldet utgjør en verdi for samene, denne verdien ligger også til grunn for språkmeldinga.

Rammer

Nasjonalt lovverk

Det samiske språket er grunnpilaren i den samiske kulturen. Vi samer er et urfolk og en minoritet i Norge og det samiske språket og den samiske kulturen trenger således et spesielt vern for fortsatt å kunne bestå og å utvikle seg. Den norske stat er forpliktet til å legge til rette for at samer kan sikre og utvikle sitt språk. Disse forpliktelsene, som er nedfelt i lover og konvensjoner er redskap som Sametinget bruker i møte med både sentrale myndigheter, kommuner, fylkeskommuner og andre aktører som vi samhandler med.

Grunnlovens § 110a forplikter den norske stat å legge til rette for at samisk språk kan bevares og utvikles.

Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven) trådte i kraft i 1989 og har som formål å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppen i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og samfunnsliv. Loven konkretiserer innholdet i de overordnede prinsippene som Grunnloven § 110 etablerer.

Samelovens språkregler ble iverksatt i 1992 og er nedfelt i kapittel 3, samisk språk.

Da samelovens språkregler ble vedtatt, ble det også lovfestet at kommunene Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger, Tana og Kåfjord skulle inngå i forvaltningsområdet for samisk språk. Da Tysfjord kommune ble innlemmet i 2006, ble loven endret slik at forvaltningsområdet nå er fastsatt gjennom forskrift. Senere er kommunene Snåsa og Lavangen blitt innlemmet i forvaltningsområdet, og Røyrvik blir innlemmet 1.1.2013.

Samelovens språkregler(1992) gir befolkningen i forvaltningsområdet for samisk språk rett til å henvende seg til offentlige instanser og få svar på samisk eller norsk i henhold til egne språkpreferanser. Retten gjelder både muntlige og skriftlige henvendelser. Retten gjelder ikke i tilfeller der forvaltningsorganet selv tar initiativ til kontakt. Alle kunngjøringer fra offentlige organer innen forvaltningsområdet som retter seg mot hele eller deler av befolkningen, skal skje både på norsk og samisk.

Samelovens § 3-5 gir utvidet rett til bruk av samisk i møte med helse- og sosialtjenesten. Dette innebærer at alle helse- og sosialinstitusjoner som tar imot pasienter fra kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, har plikt til å betjene pasientene på samisk. Pasientrettighetslovens § 3-5 som gir pasienten rett til informasjon tilpasset individuelle forutsetninger, og lovens § 4-2 om krav til samtykkets form, er også relevante bestemmelser.

Samiske pasienters rettigheter til bruk av samisk språk i forvaltningsområdet er også påpekt i ny kommunal helse og omsorgslov: 3 – 10. 4.ledd: "Kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk skal sørge for at samiske pasienters eller brukeres behov for tilrettelagte tjenester blir vektlagt ved utforming av tjenesten."

Samelovens § 3-6 gir enhver rett til individuelle kirkelige tjenester på samisk. Dette gjelder sjelesorg, dåp, konfirmasjon, vigsel og nattverd. Prester som ansettes innen forvaltningsområdet må gjennomføre samisk språkopplæring om de på forhånd ikke behersker samisk. Kirken skal også fremme samisk språk utenfor forvaltningsområdet. Kirkelovens § 24 lyder: "Kirkemøtet skal verne og fremme samisk kirkeliv [..]".

Samelovens § 3-7 omhandler tilsattes i et lokalt eller regionalt organ rett til utdanningspermisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk språk, når organet har behov for slik kunnskap.

Opplæringsloven (1998) stadfester den enkeltes rett til opplæring i og på samisk. I forvaltningsområdet for samisk språk (i opplæringsloven omtalt som «samiske distrikt») har alle elever rett til opplæring etter Kunnskapsløftet Samisk, og de har mulighet til å velge samisk som opplæringspråk. Elevene kan også velge norsk som opplæringspråk, kombinert med opplæring i samisk språk. I kommuner som ligger utenfor forvaltningsområdet, har elever kun rett til opplæring i samisk språk på individuelt grunnlag. For å få opplæring på samisk må minst 10 elever i kommunen kreve dette, og retten til slik opplæring består så lenge det er minst seks elever igjen i gruppa. Elever er her, i henhold til loven, definert som barn av personer som kan skrive seg inn i Sametingets valgmannstall.

Lov om barnehager (2006) understreker at kommunen har ansvaret for at barnehagetilbudet til barn i samiske distrikter (forvaltningsområdet for samisk språk) bygger på samisk språk og kultur. Det samiske innholdet i barnehager utenfor forvaltningsområdet er langt svakere regulert. Her skal kommunene legge forholdene til rette for at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur. Samiske barn utenfor forvaltningsområdet er definert til å gjelde barn med minst én forelder som kan skrives inn i Sametingets valgmannstall.

Forskrift om endring i tilsynsforskriften og fosterhjemsforskriften som trådte i kraft 1. mai 2012 presiserer retten som samisktalende barn bosatt i forvaltningsområdet har til å bevare sitt språk ved omsorgsovertakelser. Endring i forskriftene vil føre til at det nå må spørres aktivt om barnets kulturelle og språklige rettigheter ivaretas ved plassering i fosterhjem eller barneverninstusjon. Det må legges til rette for at barnet kan utvikle både sitt språk og sin kultur.

Stadnamnlova(1990) skal sikre hensyn til samiske stedsnavn i samsvar med nasjonalt lovverk og internasjonale avtaler og konvensjoner. Stadnamnlovas forskrift §7 slår fast at dersom et stedsnavn har flerspråklig navn skal alle språk som benyttes i det aktuelle området brukes på skilt. Formålet med lov om stadnamn er å ta vare på stedsnavn som kulturminne, gi de en skriftform som er praktisk hovelig, og medvirke til kjennskap til og aktiv bruk av navnene. I følge lov om stadnamn kan offentlige organer, gårdeier, lokale organisasjoner som har tilknytning til området og navnekonsulenter starte en navnesak. Kommuner har vedtaksrett på navn på blant annet offentlige adresser, tettsteder, gater og offentlige bygg. Statens Kartverk vedtar naturnavn og andre navn som ikke kommer fram i stedsnavnloven eller i forskriftene. Departement har vedtaksrett på kommunenavn.

I loven står det klart at samiske navn som blir brukt av folk som bor fast eller har næringsmessig tilknytning til stedet, skal til vanlig brukes av det offentlige på kart, skilt, i register sammen med eventuelt norsk navn. På skilt eller kart og lignende der det blir brukt mer enn ett navn, fastsetter vedtaksorganet rekkefølgen av navnene. Ved fastsetting av rekkefølgen skal en ta hensyn til språkbruken på stedet. I forvaltningsområdet for samisk språk skal rekkefølgen være samisk, norsk, kvensk. Sametinget oppnevner stedsnavnkonsulenter for samiske stedsnavn.

Internasjonale konvensjoner og erklæringer

Retten til et morsmål er en grunnleggende menneskerettighet. Enhver same har rett til opplæring og bruk av samisk språk. Nasjonalstaten Norge har forpliktet seg både rettslig og politisk til å beskytte og fremme vårt språk fordi vi er urfolk.

Barnekonvensjonen er inkorporert i norsk lovgivning og har dermed forrang fremfor norsk lov. Barnekonvensjonen har en egen artikkel om rettighetene til urfolksbarn, artikkel 30; ”Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkning har rett til sammen med andre i sin gruppe, å nyte godt av sin kultur, religion og eget språk.”

FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter er tatt inn i norsk rett gjennom menneskerettsloven. Artikkel 27 slår fast at: "i de stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter, skal de som tilhører slike, ikke berøves retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å dyrke sin egen kultur, bekjenne og praktisere sin egen religion, eller bruke sitt eget språk" Denne konvensjonen har forrang ved motstrid med andre bestemmelser i norsk rett.

ILO-konvensjonen nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater har artikler som både slår fast retten urfolk har til å bevare og utvikle sitt språk og retten enkeltpersoner har til å lære og å bruke sitt språk. Artikkel 28 lyder "Det skal treffes tiltak for å bevare og fremme utvikling og bruk av de opprinnelige språk for vedkommende folk".

Den Europeiske pakt om region- eller minoritetsspråk har som formål å verne minoritetsspråk slik at mangfoldet i europeisk kultur består. Artikkel 7 forplikter nasjonalstatene til å gjennomføre konkrete tiltak for å bevare minoritetsspråk slik at de blir synlige både i politikken, lovgivningen og i praksis.

FNs Urfolkserklærings artikkel 13 slår fast retten vi samer som urfolk har til å revitalisere, bruke, utvikle og overføre vårt språk til neste generasjon. Denne artikkelen slår også fast retten samer som urfolk har til å kunne bruke tolk i møte med offentlige tjenester. Norge har skrevet under deklarasjonen, og Sametinget anser denne erklæringen som rettslig bindende for Norge

Forslaget til Nordisk samekonvensjon er utarbeidet på bakgrunn av de folkerettslige forpliktelser som påhviler statene Norge, Sverige og Finland overfor samene som urfolk. Konvensjonsforslaget anerkjenner vår rett til selvbestemmelse og har som målsetning at samhandlingen mellom oss som ett folk skal lettes på tvers av landegrensene.

En nordisk ekspertgruppe med representanter oppnevnt av statene og sametingene i Norge, Sverige og Finland overleverte i 2005 sitt enstemmige forslag til en nordisk samekonvensjon. Kapittel III omhandler samisk språk og kultur. Her omhandles vår rett til å bevare, utvikle og bruke samisk språk. Her omhandles også retten vi har til å ta vare på våre tradisjonelle kunnskaper og til forskning og utdanning. Konvensjonsforhandlingene har nå startet og skal være gjennomført innen fem år.

Sametingets styringsdokumenter innen språk

Sametingsrådets politiske plattform danner grunnlaget for Sametingsrådets virke i valgperioden. Sametingsrådet innarbeider denne plattformen i forslag til budsjett. Sametingets budsjett er førende for virkemiddelbruken innenfor språkutvikling. Økonomiske virkemidler innenfor språk er tospråklighetstilskudd til kommuner og fylkeskommuner, direkte tilskudd til samiske språksentre og søkerbaserte språkprosjektmidler. Sametinget setter også av midler til kortvarige prosjekter som Sametinget selv initierer. Sametinget forvalter i tillegg andre virkemidler som også fremmer språk, slik som tilskudd til læremidler, samisk litteratur, utdanningsstipender etc.

Samarbeidsavtaler om bruken av tospråklighetsmidlene

Tospråklighetstilskuddet er den største tilskuddsposten Sametinget forvalter, og er dermed det viktigste virkemiddelet som Sametinget har til utviklingen av samisk språk. I 2008 ble det på oppdrag fra Sametinget gjennomført en evaluering av tospråklighetstilskuddet. Bakgrunnen for evalueringen var at Sametinget ønsket å få et bilde av hvordan kommuner og fylkeskommuner bruker tospråklighetstilskuddet. Evalueringen skulle også kunne brukes som et utgangspunkt i arbeidet med å endre tildelingskriteriene for tospråklighetstilskuddet.

Evalueringen viste at mange kommuner også brukte midlene til språkutvikling, selv om tospråklighetstilskuddet er et virkemiddel som skal gjøre kommunene i stand til å oppfylle samelovens

språkregler. Språkutviklingsarbeidet har imidlertid vært både godkjent og ønsket av Sametinget. Evalueringen viste også at kommunene ønsket et tettere samarbeid med Sametinget om bruken av midlene. Evalueringen kom med forslag til hvordan man kunne beregne tospråkligheitskuddet, men understreket samtidig at Sametinget i dette arbeidet måtte ha et nært samarbeid med kommunene.

Etter evalueringen igangsatte Sametinget arbeidet med å endre tildelingskriteriene og beregningen av tospråkligheitskuddet, og nye retningslinjer for tospråkligheitskuddet ble vedtatt i 2011. I den forbindelse ble det utarbeidet samarbeidsavtaler mellom Sametinget og den enkelte kommune/fylkeskommune om bruken av midlene. Samarbeidsavtalene ble underskrevet i februar 2012. Avtalene tar utgangspunkt i de pliktene kommuner/fylkeskommuner har etter samelovens språkregler. I tillegg er arbeidet kommunen/fylkeskommunen gjør for å fremme og utvikle samisk språk formalisert ved at avtalen også inneholder en utviklingsdel. Avtalene skal følges opp med årlige møter på både administrativt og politisk nivå.

Samarbeidsavtalene med fylkeskommunene

Sametinget har inngått samarbeidsavtaler med fylkeskommuner i det samiske området. Det overordnede formålet med avtalene er å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsliv. Samarbeidsavtalene omhandler språkspørsmål og forplikter til gjensidighet og samarbeid og konkrete tiltak for å bevare og styrke samisk språk i fylkene.

Oppfølgingen av samarbeidsavtalene har ikke fungert optimalt. Sametinget er derfor i gang med en revidering og forenkling av samarbeidsavtalene. Først ut er samarbeidsavtalen med Finnmark fylkeskommune som forventes ferdig revidert i begynnelsen av 2013. Dersom dette arbeidet blir vellykket, ønsker Sametinget å videreføre arbeidet til flere fylkeskommuner.

Nordisk samarbeid - Samisk parlamentarisk råd

Samisk parlamentarisk råd (SPR) behandler saker av felles interesser for samer over landegrensene. Nordisk samarbeid om samisk språk har frem til 2012 blitt fulgt opp av Samisk språknemnd (SGL) som har vært SPRs underliggende organ. Samisk språknemnds mandat gikk ut 31.12.2011. De har hatt vedtaksmyndighet i samiske normerings spørsmål og har også jobbet med terminologit utvikling. Det er behov for et sterkt nordisk samarbeid hvor man kan diskutere og fremme språkpolitiske og språkfaglige saker. Det er også viktig for normering av samisk skriftspråk at vi har et fungerende nordisk språkorgan.

Samisk parlamentarisk råd (SPR) har i lengre tid sett behov for et styrket språksamarbeid for at terminologi- og normeringsarbeidet skal bli mer effektivt. I juni 2012 vedtok SPR å styrke det språkfaglige samarbeidet ved å igangsette det Interreg-finansierte etableringsprosjektet Sámi giellagáldu – Nordisk ressurscenter for samiske språk. Etableringsprosjektet Sámi giellagáldu har en prosjektperiode på 1 1/2 år med oppstart 01.01.2013, og avsluttes 30.06.2014. I løpet av denne perioden skal det bygges opp et godt samarbeidsforum for de ulike samiske språkene, og det skal jobbes for at senteret skal bli en permanent ordning fra 01.07.2014. Sámi Giellagáldu skal i første omgang arbeide med utvikling av samisk språk, terminologi, språkrøkt og informasjon til publikum om språkfaglige spørsmål.

Ansvarsfordeling innen samisk språk

Mange offentlige instanser er inne i bildet når det gjelder bestemmelser som berører samisk språk. Kommuner, fylkeskommuner, fylkesmenn, direktorater, departementer, Sametinget, Regjeringa og Stortinget har alle et ansvar i arbeidet med samisk språk.

Sametinget

I følge samelovens § 3-12 skal Sametinget arbeide for vern og videre utvikling av samisk språk i Norge. Sametinget er samenes folkevalgte organ og er den fremste ekspert på utvikling og styrking av samisk språk i Norge. Dette gjør Sametinget til en naturlig samarbeidspartner for andre aktører

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 277 av 449

som også arbeider med samisk språk, både nasjonalt og nordisk/internasjonalt. Samarbeidet kan være både formelt i form av samarbeidsavtaler, eller uformelt i form av dialogmøter el. I saker som angår den samiske befolkningen er det Sametinget som sentrale myndigheter forholder seg til.

Sametinget tildeler årlig tospråkligsmidler til kommuner og fylkeskommuner som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Disse midlene går i hovedsak til å dekke de merkostnadene kommunene og fylkeskommunene har for å kunne tilby tospråklig tjenesteyting. I tillegg tildeler Sametinget direkte tilskudd til samiske språksentre. På grunn av begrensede midler i Sametingets budsjett, har det hittil ikke vært rom for å tildele mer enn 5-600.000 til hvert språksenter. Midlene går derfor i hovedsak til driftsoppgaver, og språksentrene er i stor grad avhengig av prosjektmidler for å drive språkutvikling.

For å styrke og øke bruken av samisk språk, har Sametinget i flere år lyst ut midler til språkprosjekter. Målgruppen for tilskuddsordningen er den samiske befolkningen. Det har vært stor økning på søknader til disse midlene, og det er forventet en ytterligere økning. Dette viser at behovet for språktiltak er stort i det samiske samfunnet. Det er positivt at det stadig kommer flere søknader fra sørsamisk område, og det er verdt å merke seg at Tysfjord kommune er blant de kommunene i forvaltningsområdet som prosentvis har fått flest søknader innvilget i perioden 2008-2010. Det kommer få søknader fra samiske flertallsområder i Finnmark.

Sametinget har igangsatt en evaluering av de søkerbaserte tilskuddene til språkprosjekter. Vi ønsker å vite om språkprosjektmidlene styrker samisk språk, om de øker bruken av samisk språk og om tilskuddsordningen når ut til den samiske befolkningen. Vi forventer også å få et bilde av tilskuddsmottakeres bruk av tilskuddet, samt hvordan ordningen blir forvaltet. Evalueringen skal omfatte tilskudd til språkprosjekter fra Sametinget i perioden 2007- 2011, og den vil foreligge i begynnelsen av 2013.

Stadnamnlovas § 11 gir Sametinget myndighet til å oppnevne konsulenter for samiske stedsnavn. Navnekonsulentene er faglig ansvarlige for tilrådingen om hva slags skrivemåter som foreslås brukt i offentlig sammenheng.

Samiske språksentre

I dag finnes det 11 samiske språksentre som får grunntilskudd fra Sametinget; Sámi giella- ja kulturguovddáš i Porsanger, Isak Saba guovddáš i Nesseby, Deanu giellagáddi i Tana, Álttá sámi giellaguovddáš i Alta, Sámi giellaguovddáš i Kåfjord, Gáisi giellaguovddáš i Tromsø, Ástavuona giellagoahtie i Lavangen, Várdobáiki i Evenes, Árran julevsáme guovdasj i Tysfjord, Gielem nastedh på Snåsa og Aajege gieles- jih maahtoejarngje på Røros. Sametingsrådet har i budsjett for 2013 foreslått at Gieleaarnie i Røyrvik og Storfjord språksentre får direktetilskudd fra Sametinget fra og med 2013. Språksentrene er etablert etter initiativ fra lokalmiljøene for å vitalisere samisk språk. De samiske språksentrene spiller en viktig rolle og er sterke bidragsyttere i opplæring, synliggjøring og styrking av de samiske språkene lokalt.

Departementer

Kulturdepartementet har det overordnede ansvaret for å utforme, tolke og fremme språkpolitiske mål i Norge. Fornøyings-, administrasjons- og kirke departementet (FAD) har ansvaret for forvaltningen av samelovens språkregler og samordningen av regjeringens arbeid med den europeiske pakten for regions- eller minoritetsspråk. De har en egen tilskuddspost for tiltak for samisk språk. Alle departementer skal i tillegg ta språkpolitiske hensyn med i vurderingen når de utformer og gjennomfører sin sektorpolitikk.

Handlingsplanen for samiske språk ble lagt frem av Arbeids- og inkluderingsdepartementet i 2009. Den ble utarbeidet i samråd med Sametinget og andre berørte departementer. Det overordnede målet med handlingsplanen er å legge til rette for en trygg framtid for de samiske språkene i Norge.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 278 av 449

Handlingsplanen har en virketid på 5 år og den slår fast hvem som har ansvar for gjennomføringen av de tiltak som er fastsatt i planen, herunder hvordan tiltaket organiseres og finansieres. FAD har koordineringsansvar for planen. Sametinget har ansvar og medansvar for en rekke tiltak. Planen oppdateres årlig.

Fylkesmannen

Dersom et organ ikke følger bestemmelsene i samelovens språkregler, kan den som saken direkte gjelder klage på dette. Fylkesmannen er klageorgan for klager som gjelder kommunale eller fylkeskommunale organer.

Kommuner og fylkeskommuner

Kommunene spiller en sentral rolle i arbeidet med å styrke samisk språk i alle områder hvor samer er bosatt. Ansvar for samisk språk er ulikt for kommuner som er innenfor eller utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

Forvaltningsområdet for samisk språk omfatter i dag 9 kommuner: Karasjok, Kautokeino, Tana, Porsanger og Nesseby i Finnmark, Kåfjord og Lavangen i Troms, Tysfjord i Nordland og Snåsa i Nord-Trøndelag. I tillegg omfattes Finnmark, Troms, Nordland og Nord-Trøndelag fylkeskommuner av forvaltningsområdet. Fra og med 2013 er også Røyrvik kommune i Nord-Trøndelag omfattet av forvaltningsområdet.

I forvaltningsområdet skal samisk og norsk være likestilte etter samelovens kapittel 3. Det betyr at befolkningen bosatt i disse kommunene har utvidede rettigheter til å bruke samisk språk i møte med offentlige organ og at kommunene har et særskilt ansvar for å tilby tjenester og informasjon på samisk.

Når en kommune blir innlemmet i forvaltningsområdet, blir også fylkeskommunen innlemmet. Fylkeskommuner har de samme plikter som kommuner i forvaltningsområdet.

Samer bosatt utenfor forvaltningsområdet har ikke de samme rettigheter til bruk av samisk eller rett til tjenesteyting på samisk i møte med det offentlige. Riktignok stadfester pasient- og brukerrettighetsloven samisktalendes rettigheter til å få informasjon på samisk, men loven alene er ikke tilstrekkelig for å sikre at samisktalende pasienter får bruke samisk i møte med helsetjenesten.

Opplæringsloven gir samisktalende barn og unge rett til opplæring i samisk på skolen, men begrensninger i loven og praktiske utfordringer hindrer et tilfredsstillende tilbud til alle barn. Alle kommuner er gjennom plan- og bygningsloven forpliktet til å planlegge sin drift slik at de sikrer naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv, men heller ikke denne loven er tilstrekkelig for å sikre samisktalendes rett til å lære eller bruke språket. Se også kapittel 2, Nasjonalt lovverk.

Kunnskapsgrunnlaget

Det finnes en del nyere forskningsarbeider, rapporter, utredninger og evalueringer vedrørende samisk språk i samfunnet. Kunnskapen fra disse arbeidene tas med i videre språkplanlegging og politikktutforming. Det kan likevel være litt tilfeldig hva som er undersøkt – og ikke undersøkt. De nevnte arbeidene er derfor svært nyttige, men ikke tilstrekkelige som kunnskapsgrunnlag for språkpolitikken. Derfor vil meldinga også basere seg på mer uformelle erfaringer fra et videre felt for slik å kunne utforme en best mulig språkpolitikk.

Spesialrapportør James Anayas rapport når det gjelder menneskerettigheter og grunnleggende friheter for urfolk, som kom i 2011, er en viktig del av kunnskapsgrunnlaget for denne meldingen.

Spesialrapportørens rapport om samene i Norge, Sverige og Finland peker særlig på den alvorlige situasjonen for de samiske språkene. Særlig lule- og sørsamisk benevnes som truede språk.

Vi vet ikke eksakt hvor mange som kan snakke, skrive, lese eller forstå samisk i dag. Den eneste måten å få et sikkert tall på, er å spørre alle i Norge. I eldre tider ble nettopp dette gjort gjennom folketellinger. Det er nå slutt på å foreta folketellinger ved hjelp av skjemautfylling, derfor er det heller ikke lenger mulig å få fram antallet samisktalende på denne måten.

Det statistiske materiale vi har tilgang på i dag er oversikter over antall barnehagebarn og skoleelever med samisk språktilbud. Rapporten Samiske tall forteller 5 fra 2012 viser utviklingen fra 2005 til 2011. Tallene viser en nedgang i antall barn med samisk tilbud i barnehagen fra 925 til 823. Tallet på grunnskoleelever med samisk som førstespråk var i 2011 940, en nedgang på rundt 6 % siden skoleåret 2005/2006. For grunnskoleelever med samisk som andrespråk var tallet 1213, en nedgang på 41% siden innføringa av Kunnskapsløftet i 2006. Statistikk for videregående skole viser at 267 elever hadde samisk som førstespråk i fagkretsen skoleåret 2011/2012, en økning på 41 % siden 2008/2009. Samtidig økte også antall elever med samisk som andrespråk fra 152 til 206.

I 2000 fikk daværende Samisk språkråd gjennomført en undersøkelse som beregnet antallet personer som behersket samisk på ett eller annet nivå i Norge. Rapporten fra undersøkelsen beskrev også bruken av samisk i ulike samfunnssammenhenger. Fem år seinere gjorde Torkel Rasmussen en undersøkelse om bruken av nordsamisk i Norge og Finland, og han laget beregninger over antallet språkbrukere. Begge disse undersøkelsene konkluderer med at antallet samiskspråklige i Norge kan ligge et sted rundt 25 000. Disse er da samiskspråklige i den forstand at de i det minste kan følge med på en vanlig samtale på samisk.

Nordlandsforskning og Norut Alta har på oppdrag fra Sametinget, Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (FAD) og Kunnskapsdepartementet (KD) gjennomført Samisk språkundersøkelse 2012. Undersøkelsen hadde som formål å skaffe en oversikt over hvor mange som behersker hvert av de samiske språkene muntlig og skriftlig, alderssammensetningen, i hvilke sammenhenger de bruker språket og i hvor stor grad samisk språk brukes i ulike sammenhenger.

Samisk språkundersøkelse 2012 viser at det er svært store forskjeller i språkferdigheter, bruksarenaer og språkholdninger både mellom språk og i ulike deler av landet. Språket står sterkt i forvaltningsområdet i Finnmark og i Tysfjord, og betydelig svakere i Lavangen, Kåfjord og Snåsa.

Det muntlige språket står sterkest hos den eldre generasjon. Disse blander i liten grad språkene, men har lavere skrive- og leseferdighet. De unge kan i større grad lese og skrive samisk, men har et svakere muntlig språk.

Samisk språk synes å brukes mest i hjemmet, innenfor primærnæringer og i opplæringssektoren. Barnehage og skole synes å spille en mye større rolle i språkutviklingen enn tidligere. Enkelte steder er skolen det eneste stedet hvor samisk brukes.

Undersøkelsen viser også at mange opplever at de kan litt samisk, men ikke nok til å tørre å bruke språket. Det fremgår også at mange ønsker å lære seg mer samisk. Blant disse ligger det et stort potensial i å øke antallet språkbrukere. Trygge rammer slik at flere tør å ta i bruk samisk og bedre muligheter for språkopplæring vil være viktige stikkord for å få disse til å begynne å snakke samisk.

I følge Språkundersøkelsen 2012 er mangelen på opplæringstilbud i samisk den hyppigste årsaken til at elever i dag ikke får opplæring i samisk, til tross for sine rettigheter. Det kan synes som om den informasjonen som foreldre får om retten til samisk språkopplæring er svært variabel. Vi vet at tallet på grunnskoleelever med samisk som førstespråk holder seg noenlunde stabilt, mens tallet på elever med samisk som andrespråk synker. Sametinget tar dette alvorlig, og har derfor i Sametingsmelding

om opplæring og utdanning bebudet en helhetlig gjennomgang av lover og rammeverk som regulerer samisk opplæring.

Rapporten, ”Langs lange spor – om samisk forskning og høyere utdanning” (Butenschön-utvalgets utredning), fremhever viktigheten av å utvikle samisk som forskningsspråk og slår fast at forskningsinstitusjoner må kjenne sitt ansvar for å utvikle kurstilbud på samisk på alle nivåer. Rapporten peker videre på at rekrutteringen til samisk høyere utdanning og forskning starter tidlig – i barnehage, grunnskole og videregående skole. Sametinget slutter seg også til utvalgets syn om at samiskspråklig forskning er grunnleggende for å utvikle et samisk fagspråk, og at fagspråket inngår i byggingen av samisk som et fullstendig, og dermed samfunnsbærende språk.

Helse- og sosialsektoren preges av at det er vanskelig å få tak i kompetent samiskspråklig personell, selv i forvaltningsområdet for samisk språk. Tilbudet kan også oppleves forskjellig; fra helsetjenestens side opplever man at det legges til rette for et godt samisk tilbud, mens brukerne ikke opplever det samme. De samiskspråklige er mindre fornøyd med helsetjenestene fordi de opplever vansker med å forstå eller bli forstått. Uten å ha dokumentasjon på det, kan man tenke seg at andre sektorer som politi, rettsvesen og kriminalomsorg også kan ha lignende situasjoner som kan føres tilbake til manglende språk- og kulturkompetanse.

Det er et stort behov for begynneropplæring for voksne i samisk språk. Språkundørsøkelsen viser at folk ønsker opplæring i eget lokalmiljø og at dette bør suppleres med snakkegrupper eller arenaer for bruk av samisk. Språkbærere er en stor ressurs som blir brukt for lite i språkopplæring både for barn og voksne.

Det er behov for mer inngående kunnskap om språksituasjonen for samisk språk fordi det kan ha betydning for språkplanleggingen. For å få slik kunnskap trenger man kontinuerlig kartlegging av språksituasjonen. For eksempel har tradisjonelle næringer vært en viktig språkarena hvor språket har stått sterkt. Vi har imidlertid lite dokumentasjon på dagens språksituasjon i disse næringene.

Det offentlige tjenestetilbudet til den samiskspråklige befolkningen viser seg ikke å være tilstrekkelig, og flere oppgir at de ikke er fornøyde. Språkundørsøkelsen 2012 bekrefter at det fortsatt et stort behov for fagpersoner med samisk språkkompetanse. Norut Alta har på oppdrag fra FAD i 2012 gjennomført en kartlegging av det samiske perspektivet i kommunesektoren. Denne kartleggingen viser også at ingen kommuner fullt ut har lagt til grunn et samisk perspektiv i den kommunale virksomheten. Heller ikke i kommuner hvor samisk språk er et dagligspråk, brukes samisk skriftlig i særlig stor grad. Samisk og norsk er ikke likestilte som forvaltningspråk, og mye av saksbehandling og planarbeid gjennomføres bare på norsk. Mange kommuner opplever også at det er få som tar kontakt på samisk, noe som i følge rapporten viser at samisk fortsatt ikke oppleves som et offisielt eller offentlig språk.

Samisk språkundørsøkelse 2012 peker på at samarbeid mellom kommuner, språksentre, andre samiske institusjoner eller organisasjoner er viktig for å få fortgang i arbeidet med samisk språk. Utfordringen er at ingen har et overordnet ansvar for å iverksette og koordinere et slikt samarbeid.

Etter oppdrag fra Sametinget har Norut Alta i 2012 gjennomført en evaluering av de samiske språksentrene som mottar grunntilskudd fra Sametinget. De samiske språksentrene har oppstått i ulike tidsperioder, og de har utviklet seg på forskjellige måter i ulike samiske miljø. Det betyr at utfordringene knyttet til å styrke samisk språk er forskjellig fra område til område. Språksentrene har ulike utfordringer både med organisering, økonomiske ressurser og rekruttering av ansatte med språk- og kulturkompetanse.

De aller fleste språksentrene har språkkurs som en av sine viktigste bærebjelker, og kursene har de siste årene blitt styrket ved å bli kompetansegivende med studiepoeng. Språksentrene har også en

rekke kulturelle og identitetsskapende aktiviteter, der språket i mer eller mindre grad er bærende. Andre satsinger kan variere fra senter til senter, slik som arbeid mot barn og unge i og utenfor skole og barnehage, fjernundervisning, innsamling og dokumentasjon av tradisjonell kunnskap.

Norut Altas evalueringsrapport fremmer en rekke forslag til tiltak for å forbedre språksentrene arbeidsvilkår. Eksempler er økt finansiering til drift og å innføre fast finansiering av språkkurs. Dette ville gjort det lettere å rekruttere og beholde ansatte med språkkompetanse. Det er også viktig å legge vekt på innsamling av tradisjonell kunnskap som ennå finnes i områder hvor språksentrene har sin virksomhet. Språksentrene bør også bruke ressurser for å få på plass rutiner for å måle brukertilfredshet, og de bør ha en aktiv og bevisst rekruttering av begge kjønn til språksentrenes aktiviteter. Videre foreslås det at språksentrene med fordel kan bli mere synlige også utover de samiske miljøene. Et forslag er å tilby kurs i samisk språk og kultur til andre målgrupper i sitt område. Rapporten er et viktig grunnlag i Sametingets samarbeid med språksentrene.

Kunnskap om ulike språksituasjoner

Det samiske språket i Norge står i dag i ganske ulike samfunnsmessige situasjoner. Dette gjør at det kan være vanskelig å finne felles strategier. Man må derfor ta utgangspunkt i situasjonen for det aktuelle språkområdet, og så formulere strategier ut fra det. Ut fra det vi vet om det samiske språkets stilling i dag, kan det være nyttig å operere med seks ulike situasjoner:

Nordsamisk flertallsområde

Nordsamisk flertallsområde består av kommuner i Finnmark som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Nordsamisk er det samiske språket som har flest språkbrukere, og en stor del av disse bor innenfor forvaltningsområdet. Samisk språk har tradisjonelt sett stått sterkt i disse områdene og er et dagligspråk som brukes både i privat og offentlig sammenheng. Dette språkområdet kan betraktes som et ressursområde for samisk språkutvikling.

Språkundersøkelsen 2012 viser imidlertid at unge oppgir at de ikke behersker det muntlige språket like godt som de eldre. De bruker også norsk i større grad enn tidligere. Undersøkelsen viser at langt flere unge behersker samisk skriftlig i dag enn tidligere, samtidig brukes samisk lite som et skriftlig forvaltningsspråk. Den eldre generasjonen oppgir at de i stor grad har et rikt ordforråd og behersker tradisjonell samisk terminologi. Selv om mange behersker samisk i dette området, er det likevel behov for en større satsning på språkrøkt og økt bevissthet om bruken av samisk språk.

Nordsamiske mindretallsområder

Med nordsamisk mindretallsområder forstås kystområdene i Finnmark, Troms og Nordland der det tradisjonelt har blitt snakket samisk. Disse områdene står ovenfor en rekke utfordringer. Språket står svakere der enn i flertallsområdet, særlig er dette tilfelle i bygder der fornoringspolitikken har slått hardere inn. Språket brukes i liten grad i dagligtale og som hjemmespråk. Det er få eller ingen arenaer for bruk av samisk, og det er begrensede opplæringsmuligheter. Samisk språk synliggjøres også lite i og har lav status. I disse områdene må derfor samisk språk styrkes gjennom å gi opplæring i samisk, etablere arenaer for bruk av samisk, skaffe ressurspersoner og synliggjøre samisk språk i større grad.

Noen kommuner i disse områdene er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Befolkningen i disse kommunene har større rettigheter til opplæring og bruk av samisk språk enn befolkningen utenfor forvaltningsområdet. Utfordringen er imidlertid at disse kommunene mangler kompetanse og ressurser til å oppfylle kravene. Kommuner utenfor forvaltningsområdet har begrensede plikter når det gjelder tilbud på samisk. Hovedutfordringen her er å legge til rette for at rettighetene befolkningen har til opplæring og bruk av samisk språk innfris.

Lulesamisk språkområde

Lulesamisk språkområde strekker seg fra Ballangen i nord til Saltfjellet i sør. Dette er et forholdsvis lite geografisk område som gir muligheter for samkjøring av tiltak og et nært samarbeid mellom ulike aktører. Det finnes en konsentrasjon av lulesamisktalende i Tysfjord og Hamarøy kommune i Nordland. For språkovertøring mellom generasjoner er en slik konsentrasjon en fordel.

Språkundersøkelsen 2012 viser at mange av dagens foreldre mellom 30 og 40 år ikke behersker samisk. Dette vanskeliggjør språkoverføring fra foreldre til barn. Derimot har barna fått mulighet til å lære lulesamisk gjennom samisk barnehage, og flere er nå første- eller andrespråkelever i grunn- og videregående skole. Språkundersøkelsen viser at lulesamisk språk har en sterk støtte gjennom barnehagen og språksenteret ved Árran lulesamisk senter. Barnehagen har bidratt sterkt til å rekruttere elever til samiskspråklige klasser i grunnskolen på Drag og videre til samiskundervisning i videregående skole.

Det finnes langt færre som snakker lulesamisk enn nordsamisk. At det er så få språkbrukere preger situasjonen for lulesamisk. På grunn av få språkbrukere i det lulesamiske språkområdet, blir mangelen på samiskspråklige ressurser veldig tydelige. I arbeidet for å styrke lulesamisk språk spiller Tysfjord kommune en viktig rolle fordi dette er den eneste kommunen i lulesamisk område som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Sametinget ser behov for at kommuner og samiske institusjoner i det lulesamiske området har et tettere samarbeid.

Sørsamisk språkområde

Det sørsamiske området er geografisk et stort område som strekker seg fra Saltfjellet i nord til Elgå i sør. Dette området omfatter flere fylker og en rekke kommuner. Det finnes i dag ikke noe større lokalsamfunn der språket er dominerende som dagligspråk. Dette kan være et hinder i språkoverføringen. Språkbrukerne har derimot kontakt i store nettverk basert på slekt og næring, og språket blir tillagt stor betydning som identitetsbærer i denne situasjonen.

Det store geografiske området gjør at det sørsamiske språket er i en helt spesiell situasjon med tanke på koordinering av språktiltak, ansvarsforhold, opplæringstilbud og ressurser. Mange offentlige instanser er inne i bildet når det gjelder bestemmelser som berører sørsamisk språk, og det er derfor behov for en mer tydelig ansvarsfordeling mellom disse. Det vil være viktig at noen har et overordnet ansvar for sørsamisk språk og et ansvar for koordinering av språktiltak. En stor utfordring i dette området er mangelen på kompetanse i samisk språk og kultur i offentlige forvaltning og at det er mange ulike institusjoner å forholde seg til.

Sørsamisk språk har vært i en revitaliseringsprosess, og nå er det stadig flere barn som får opplæring i sørsamisk. Sørsamisk er likevel mange steder ikke et dagligspråk, og det er begrensede muligheter til bruk av samisk språk. Det finnes få arenaer for bruk av sørsamisk, og det er stor mangel på ressurspersoner.

Østsamisk og pitesamisk språkområde

Østsamisk er tradisjonelt blitt snakket i det som nå er Sør-Varanger kommune i Norge i tillegg til tilstøtende områder i Russland og Finland. Pitesamisk er tradisjonelt blitt snakket i deler av Nordland fylke og i tilstøtende områder på svensk side av grensa.

Østsamisk og pitesamisk skiller seg fra de andre samiske språkene først og fremst ved i dag å ha svært få språkbrukere i sine tradisjonelle områder i Norge. Det gis ikke opplæring i disse to språkene i noen grunnskole i Norge, og det finnes ingen barnehager der disse språkene blir formidlet. Pitesamisk har ingen standardisert rettskrivning, noe som gjør det vanskelig å bruke språket i skrift. For østsamisk finnes det godkjent rettskrivning, og på finsk side av grensa er det skoler som gir opplæring i østsamisk. Siden begge språkene har et visst språkmiljø i tilstøtende grenseområder, er det viktig med samarbeid over landegrensene for å fremme disse to samiske språkene i Norge.

For å styrke pitesamisk og østsamisk er det først og fremst nødvendig å gjøre en del grunnleggende arbeid, slik som dokumentasjon og kartlegging av dagens forhold for språkene. Dette kan best gjøres gjennom et samarbeid mellom lokalmiljøene og institusjoner med språkvitenskapelig kompetanse. Språkarbeid kan bare bli vellykket dersom det har oppslutning i de samfunnene som det gjelder. Den viktigste strategien for Sametinget i videre arbeid med pitesamisk og østsamisk blir derfor å få en

oversikt over hva pitesamer og østsamer i Norge selv mener skal prioriteres i språkarbeidet. Et samarbeid mellom Sametinget, lokale sameforeninger og de to institusjonene, Duoddará ráffe og Østsamisk museum, vil være naturlig.

Samisk i byer

Stadig flere samer flytter i dag ut av de tradisjonelle samiske bosettingsområdene. Det er særlig de store byene som tar i mot mange samer. Dette er en helt ny situasjon for samisk språk, en situasjon som krever en egen strategi.

Utflyttingen fra de tradisjonelle samiske områdene i Norge går i dag til byene, mens innflyttingen til områdene mer og mer skjer fra utlandet. Dersom samisk i framtida skal overføres mellom generasjonene, blir det nødvendig å etablere nye institusjoner og ny praksis i byer som har (stor) tilflytning av samer. Vi vet fra for eksempel Cymru/Wales at de tar hensyn til den ut- og innflyttingen som skjer i de tradisjonelle kymrisktalende områdene når de foretar språkplanlegging. Hovedutfordringen er at i byer blir samisk et minoritetsspråk og at det ikke finnes tradisjonelle arenaer for bruk av språket. Behovet for språkarenaer og opplæringsmuligheter i byene er derfor voksende.

Det er den enkelte kommunes ansvar å legge til rette for mulighet til opplæring og utvikling av samisk språk, og det kan slik bli tilfeldig hvilke tilbud som gis i den enkelte kommune. Sametinget er i dialog med bykommunene Alta, Tromsø og Oslo om samarbeidsavtaler for styrking av samisk språk og kultur. Dette er positivt, samtidig som slike avtaler ikke vil gi den samiske befolkningen i disse byene de samme rettigheter som befolkningen innenfor forvaltningsområdet for samisk språk har. Det er derfor nødvendig å styrke befolkningens muligheter og rettigheter til å bruke samisk i byene.

Kunnskap om offentlig samisk språkplanlegging

Det mest omfattende grepet som norske myndigheter har gjort innenfor offentlig samisk språkplanlegging, var å vedta samelovens språkregler i 1990 og å innføre forvaltningsområdet for samisk språk fra 1992. Samelovens språkregler og ordningen med et spesielt forvaltningsområde er viktige redskaper i arbeidet for å styrke språket. Disse redskapene må brukes.

NIBR i Alta gjorde i 2000 en brukerundersøkelse av tospråklig tjenesteyting innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Denne undersøkelsen omhandler forholdene slik de var ved tusenårsskiftet. Sámi instituhtta/ Nordisk Samisk Institutt gjennomførte i 2006/07 en evaluering av samelovens språkregler. Evalueringen var bestilt av Kultur- og kirke departementet. Evalueringen konkluderer med at samelovens språkregler har fungert positivt for statusen for samisk språk, selv om det er store variasjoner i hvordan loven følges opp. Forholdene for samisk språk utenfor forvaltningsområdet er derimot ikke gode, og evalueringen trekker den konklusjon at forvaltningsområdet må utvides. Evalueringen foreslo også å nedsette et ”vitaliseringsutvalg” for de samiske språkene, fordi loven alene er ikke nok til å vitalisere samisk språk i områder der det i dag er truet.

Wencke Brennans bok Samene i rettssystemet fra 2005 bringer ny kunnskap om bruken av samisk språk i rettssystemet i Finnmark og om samers opplevelse av forholdene. Av andre større arbeider som er gjort om samisk språk og språkplanlegging etter 2000, nevner vi Inger Marie Gaup Eiras utredning Samisk språk i Norden - Status og domeneutredning fra 2001 og Torunn Pettersen og Johanne Gaup sin utredning om offentlig samisk informasjonstjeneste, også fra 2001.

Sametinget har tidligere utarbeidet rapporter om det samiske språket i samfunnet. Fra tida etter 2000 nevner vi de to rapportene fra Sametingets språkstyre, Bruken av samisk språk, fra henholdsvis 2004 og 2008 og Sametingsrådets melding om samisk språk Sámegiella lea čaffat! Samisk er tøft! fra 2004.

Den svenske regjeringa kom i 2006 med en offentlig utredning (SOU) som spesielt tok opp den framtidige situasjonen for sørsamisk språk i Sverige. Noe av det som der drøftes om forholdene for sørsamisk, er overførbart også til norske forhold.

Alle de arbeidene som er nevnt ovenfor, sier noe om erfaringer med språkplanlegging i de samiske områdene de siste ti årene, og denne litteraturen utgjør en naturlig del av kunnskapsgrunnlaget til Sametingsmeldingen for samisk språk.

Kunnskap om offentlig språkplanlegging utenfor Skandinavia

Sametinget vil i sin språkpolitikk også ta lærdom av språkplanlegging i andre flerspråklige områder. Det er helst erfaringer fra urfolk og språklige minoriteter i andre demokratiske stater som enklest kan overføres til oss.

Situasjonen for språket māori, som er urfolksspråket på Aotearoa/ New Zealand, og situasjonen for kymrisk i Cymru/ Wales i Storbritannia er eksempler som det kan være mulig å dra lærdom av i Sápmi.

Vi kan i denne sammenhengen vise til artikkelen “Te Kōhanga Reo. Māori Language Revitalization” fra 2001 og boka Welsh in the Twenty-First Century fra 2010. I det førstnevnte arbeidet merker vi oss særlig hvor viktig barnehagene har vært i den langt på veg vellykkede revitaliseringen av språket māori på Aotearoa/ New Zealand. I det sistnevnte arbeidet merker vi oss den vekta som legges på den ut- og innflyttinga som nå skjer i de tradisjonelle kymrisktalende områdene i Cymru/ Wales. Dette er et moment som også må drøftes i samisk sammenheng.

De fremste utfordringer

Språk er i høyeste grad både et privat og et offentlig anliggende. Fremtiden for samisk språk avhenger både av hvordan hver enkelt av oss bruker samisk som et naturlig kommunikasjonspråk i flest mulig sammenhenger og hvordan samfunnet legger forholdene til rette for at dette skal være mulig.

I arbeidet med å bevare, styrke og utvikle samisk språk står man ovenfor en rekke utfordringer som ikke kan løses innenfor Sametinget alene. Det dreier seg om både samfunnsforhold, ansvarsfordeling og myndighet innenfor språk og gode rammebetingelser på alle nivå i samfunnet. Språkpolitikken har i mange tilfeller omhandlet den enkeltes rett til bruk og opplæring i samisk språk. I det videre arbeidet for styrking og utvikling av samisk språk vil det imidlertid være nødvendig å ha fokus på hvilke behov språket har for å styrkes og utvikles. For å sikre språkets fremtid vil det være avgjørende at antallet brukere av samisk språk økes. I arbeidet for å nå Sametingets mål om å øke antall brukere av samisk språk, har vi en rekke utfordringer som det vil være nødvendig å omtale nærmere.

De overordna utfordringer samisk språk står ovenfor:

- Ansvarsfordeling og myndighet i språkspørsmål
- Rammebetingelser for samisk språk
- Brukere av samisk språk
- Offentlig forvaltning
- Ulike språksituasjoner
- Reelle muligheter for bruk av samisk språk

Ansvarsfordeling og myndighet i språkspørsmål

Det er mange og ulike aktører inne i bildet når det gjelder samisk språk. Dette kan skape liten kontinuitet, mangel på koordinering av tiltak, usikkerhet om ansvarsforhold og oversikt for den

enkelte språkbruker. En slik situasjon er ikke heldig for utviklingen av samisk språk, og det vil være nødvendig med klarere ansvars- og rollefordeling.

Samisk språk er ett av grunnelementene i det samiske samfunnet og Sametinget bør som samenes folkevalgte organ være en tydeligere aktør i språkpolitikken og ha langt større myndighet i språkspørsmål enn tilfellet er i dag. Sametingets reelle innflytelse i språkspørsmål er viktig for det samiske språkets fremtid.

Sametinget har i dag liten myndighet i arbeidet med språkutvikling i samfunnet, og har liten påvirkning i den offentlige språkplanleggingen. Sametinget har riktignok gjennom konsultasjonsavtalen mulighet til å konsultere om saker som berører den samiske befolkningen, men dette er ikke tilstrekkelig for å sikre fremtiden for samisk språk.

Rammebetingelser for samisk språk

Mangel på økonomiske, administrative og menneskelige ressurser er en stor utfordring i arbeidet for å styrke samisk språk. Innenfor alle samfunnsområder er mangel på språkkompetanse det største hinderet for bruk, opplæring og utvikling av samisk språk. Det være seg både mangel på muntlig og/eller skriftlig språkkompetanse, men også mangel på fagspråkkompetanse hos samiskspråklige. Uten gode rammevilkår vil visjoner og gode målsettinger om styrking og utvikling av samisk språk ha liten verdi.

Brukere av samisk språk

En av de viktigste forutsetningene for å sikre fremtiden for samisk språk er at det finnes brukere av språket. Alderssammensetningen av brukerne spiller en viktig faktor, og det er viktig at antall barn som får opplæring i samisk økes. Dette innebærer at språkoverføringen mellom generasjonene må styrkes. Flere må velge samisk som hjemmespråk, foreldre må velge samisk som førstespråk for sine barn på skolen, og ikke minst må alle som ønsker det få mulighet til å lære samisk. Dette innebærer at også ikke-samer får mulighet til å lære samisk.

Offentlig forvaltning

Som offisielt språk må samisk i langt større grad brukes i offentlig forvaltning og offentlig informasjon må gis også på samisk. Dette er viktig både for å sikre den enkeltes språkrettigheter, men også for en synliggjøring og verdsetting av samisk språk i Norge. Samelovens språkregler sikrer den enkeltes rett til bruk og opplæring i samisk språk innenfor enkelte geografiske områder. Dette medfører ulike rettigheter til bruk av samisk språk for den samiske befolkningen avhengig av hvor de bor. En slik forskjellsbehandling er ikke akseptabel. Samfunnsutviklingen med økt flyttestrøm til byene fører til at enda flere samer bosetter seg utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Det er derfor behov for en gjennomgang av forvaltningsmodellen for å sikre den enkeltes rett til bruk av samisk språk i møte med offentlig forvaltning.

Ulike språksituasjoner

Situasjonen for samisk språk varierer fra område til område. Samisk språk deles inn i flere språk, og står ovenfor svært forskjellige utfordringer. Tiltak må derfor tilpasses de ulike språkernes behov. En slik situasjon krever kunnskap og informasjon om de ulike behovene de forskjellige områdene står ovenfor. En slik kunnskap må skaffes gjennom gode kartlegginger og analyser. Til nå har det ikke vært gjort slike grundige undersøkelser og man har ikke klart å skaffe seg god nok dokumentasjon på språksituasjonene i samfunnet. Dette er en stor utfordring i arbeidet videre for styrking av samisk språk.

Reelle muligheter til bruk av samisk språk

Mangel på faktiske muligheter for bruk og opplæring i samisk språk er en stor utfordring. I tillegg til den offentlige bruken av samisk trenger vi å få på plass gode språkarenaer for samisk språk. En økning av antall brukere av samisk språk er avhengig av muligheter for bruk av samisk på alle samfunnsområder og i alle sammenhenger. Det er også stor mangel på ulike samiskspråklige tilbud for barn og unge.

De aller fleste samisktalende er funksjonelt tospråklige, mange også flerspråklige. For bevaring og videreutvikling av samisk språk i et enspråklig dominert samfunn trenges kunnskap og bevissthet om hvordan man best kan legge forholdene til rette for bruk av samisk språk. Kun gjennom aktiv bruk av språket vil samisk kunne bestå som vårt viktigste tradisjonelle kulturelement og samtidig utvikles til å kunne kommunisere om alt det nye som kontinuerlig medfører endringer også i det samiske samfunnet.

I et tospråklig samfunn der det ene språket er et truet minoritetsspråk er det en spesiell utfordring også for majoritetsspråktalende å gjøre sitt til at minoritetsspråket kan bli brukt i flest mulig sammenhenger. En majoritetsspråklig som lærer seg samisk, i det minste så meget at vedkommende kan følge med i en vanlig samtale, vil gjøre det lettere for de tospråklige å velge å bruke samisk.

Innsatsområder

Sametingets hovedmål for utvikling av samisk språk er å øke antall brukere og øke bruken av samisk språk. For å nå disse målene vil det være nødvendig å klargjøre myndighetsområder og ansvarsfordeling mellom Sametinget og regjeringen. Språkmeldinga tar for seg fire grunnleggende innsatsområder for styrking og utvikling av samisk språk. Disse er ansvar for samisk språk, rammebetingelser for samisk språk, språkbrukere og bruk av samisk språk.

Innsatsområde 1: Ansvar for samisk språk

Sametinget ser det som hensiktsmessig å klargjøre ansvarsfordeling mellom Sameting og regjering i utformingen av samisk språkpolitikk. Sametinget ser for seg en todeling av ansvar og plikter. Stortinget og regjeringa har det lovformelige ansvar for å sikre den enkelte samisktalendes rett til bruk av samisk språk, mens Sametinget har ansvar for utvikling av samisk språk.

Sametinget har ansvaret for utviklingen av samisk språk

Som ett ledd i samers selvbestemmelse over vårt språk, vår kultur og samfunnsliv skal Sametinget ha reell myndighet i språkpolitikken. Samisk språk er noe som samene selv må forvalte. Sametinget skal ha ansvaret for utviklingen av samisk språk, noe som innebærer at Sametinget har ansvaret for utforming av samisk språkpolitikk i Norge. En slik myndighet er avgjørende for å sikre fremtiden for samisk språk. I st.meld. nr 28 (2007-2008) slås det fast at Sametinget, som samens representative folkevalgte organ, er den viktigste premissleverandør for samepolitikken. Sametinget må ha reell innflytelse på alle områder som er viktige for det samiske samfunn. Sametinget anser samisk språk som en av våre viktigste verdier og som angår hele den samiske befolkningen. Det er behov for en helhetlig og overordnet språkpolitikk for hvordan styrke og utvikle samisk språk på ulike samfunnsområder. Sametingsmelding om samisk språk setter premisser for dette arbeidet.

Dette innebærer at det må være en klar deling av ansvars- og myndighetsområde mellom Sametinget og Regjeringen. Regjeringen er forpliktet til å sikre den enkeltes individuelle rett til bruk av samisk språk i møte med offentlig forvaltning, kunngjøring på norsk og samisk og sikre at offentlig informasjon og skjemaer foreligger på norsk og samisk. Regjeringen har slik det overordnede ansvaret for at statlige og kommunale institusjoner oppfyller sine forpliktelser og gir den enkelte språkbruker offentlige tjenester og tilbud på samisk. Sametinget skal ha ansvaret for utviklingen av samisk språk og utformingen av samisk språkpolitikk i Norge. For at Sametinget skal ha reell overordnet ansvar for

utvikling av samisk språk, må en rekke forutsetninger være på plass. Det er behov for både økte økonomiske rammer, overføring av myndighet og gjennomgang av lovverk. Sametinget skal ha en sentral rolle i dette arbeidet, og foreslår at det nedsettes et samisk offentlig utvalg (SaOU) med representanter fra regjering og Sameting. Dette utvalget må ha mandat til å utrede og utarbeide forslag til endringer i lovverk og myndighet som berører samisk språk. Videre må utvalget gjennomgå rammebetingelser, ansvarsforhold og koordinering av samiske språktiltak og fremme forslag til endringer. Det forutsettes at Sametinget utarbeider mandatet til utvalget.

Mål:

Sametinget har ansvaret for utviklingen av samisk språk og utformingen av samisk språkpolitikk i Norge

Delmål:

Reviderte økonomiske rammer, myndighet og lovverk som berører samisk språk

Strategier:

Nedsette et samisk offentlig utvalg som utreder lovverk, myndighet, rammebetingelser og ansvarsfordeling når det gjelder samisk språk.

Ansvarsfordeling og koordinering av språktiltak

Samisk språk er et av grunnelementene i det samiske samfunnet og Sametinget skal som samenes folkevalgte organ være en tydelig aktør i språkpolitikken og ha langt større myndighet i språkspørsmål enn tilfellet er i dag. Det er et helt klart behov for at noen har et overordnet ansvar for samisk språkutvikling, og for koordinering av tiltak. I dag har mange aktører ulike oppgaver og ansvarsområder innenfor samisk språk, men ingen har ansvar for koordinering av de ulike språktiltakene. Dette skaper en uoversiktlig situasjon, og er svært uheldig for utviklingen av samisk språk. Sametinget ser behovet for at ansvar for koordinering og samordning av tiltak innenfor de ulike språkområdene blir formalisert. Sametinget opplever at de ulike språkområdene etterlyser et tettere samarbeid med Sametinget. Dette behovet er spesielt tydelig i sørsamisk språkområde. Den sørsamiske befolkningen bor spredt, og har en rekke aktører å forholde seg til når det gjelder samisk språk. Både kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn bidrar og har ulike roller i arbeidet med å styrke sørsamisk språk. Dette kan føre til liten samordning og liten kontinuitet i tilbud. En stor utfordring på dette området er også mangelen på kompetanse i sørsamisk språk og kultur i offentlig forvaltning. Det er naturlig at Sametinget har det overordnede ansvaret for koordinering og ansvarsfordeling av språktiltak.

Regjeringens handlingsplan for samisk språk for perioden 2009 til 2013 inneholder en rekke gode tiltak og har vært et nyttig verktøy i arbeidet for å styrke og utvikle samisk språk. Sametinget ser imidlertid behov for en mer helhetlig språkpolitikk som omfatter hele samfunnet. Gjennom arbeidet med handlingsplanen har Sametinget samarbeidet med enkelte av departementene. De ulike departementene må skaffe seg større kompetanse om samiske forhold og samisk språk. Slik situasjonen er i dag greier ikke sentrale myndigheter å få til en helhetlig språkpolitikk for samisk språk. Det er viktig at de ulike departementene i større grad blir ansvarliggjort og får en klarere rolle når det gjelder arbeidet for samisk språk. Ved en eventuell oppfølging av regjeringens handlingsplan for samiske språk må Sametingsmelding om samisk språk ligge til grunn.

I arbeidet for en bedre koordinering av språktiltak spiller de samiske institusjonene en sentral rolle. For å kunne skape gode utviklingsmuligheter i de ulike språkområdene har Sametinget behov for institusjoner med klare ansvarsoppgaver. En formell fordeling av ansvar må innebære at institusjonene får gode rammevilkår slik at de har mulighet til å bygge opp sin kapasitet og kompetanse til å ta dette ansvaret. Institusjonene må ha nødvendig myndighet til å påse at organisering av språkarbeid i området gir best mulig resultater.

Mål:

Sametinget har det overordnede ansvaret for ansvarsfordeling og koordinering av tiltak innen samisk språk

Delmål:

Det er en tydelig ansvarsfordeling innen arbeidet for samisk språk i de ulike språkområdene

Strategier:

Samarbeide med kommuner, samiske institusjoner og organisasjoner om fordeling av ansvar for samordning og koordinering av språktiltak i de ulike språkområdene.

Oversikt over situasjonen for samiske språk

God språkpolitikk må ta utgangspunkt i de ulike situasjonene språket står ovenfor, og dette vil man ikke kunne gjøre uten god bakgrunnskunnskap og kartlegginger. Kontinuerlige kartlegginger av de ulike språksituasjonene vil således være ett nyttig verktøy. For språktiltak er det også viktig å ha ordninger som gir et kontinuerlig bilde av bruk av samisk språk på ulike områder. I dag har man kun statistisk oversikt over valg av opplæringspråk i skolen. En tilsvarende registrering av for eksempel antall samisktalende i tjenesteytende institusjoner og bruk av samisk i saksbehandling vil også være nyttig.

Det er også nødvendig at det blir gjort mer forskning innenfor dette feltet. I den sammenhengen peker Sámi allaskuvla og analysegruppa for samisk statistikk seg ut som aktuelle aktører med den nærheten disse har til de samiske språkmiljøene.

I en faglig analyse av samfunnssituasjonene for det samiske språket i Norge, kan det være nyttig å bruke UNESCOs metode for å analysere språksituasjoner. Organisasjonen har utarbeidet et redskap for å kunne vurdere hvor sterkt eller svakt et språk står. Dette redskapet kan brukes til å differensiere mellom de forskjellige samiske språkene, og også være en hjelp til å vurdere forskjeller i hvor sterkt språket står i ulike geografiske områder.

Mål:

God språkplanlegging med utgangspunkt i gode, kontinuerlige kartlegginger og faglige analyser

Strategi:

Arbeide for at analysegruppa for samisk statistikk får ressurser til å jevnlig kartlegge og analysere situasjonen og utviklingen for samisk språk i Norge

Tilsyns- og klageorgan for samiske språk

Samelovens språkregler er ment å sikre at den enkeltes lovfestede rett til bruk av samisk språk i møte med det offentlige oppfylles. Erfaringene viser at til tross for disse reglene opplever enkeltpersoner brudd på regelverket, og at deres individuelle rettigheter ikke oppfylles. I dag er fylkesmannen klageorgan for samelovens språkregler dersom klagen gjelder kommunale eller fylkeskommunale organer. Dette er en funksjon som ikke har fungert etter intensjonen. Fylkesmannen mottar så å si ingen klager, samtidig som det i media ofte kommer fram at enkeltpersoner ikke får sine rettigheter oppfylt. Det kan virke som at det er vanskelig for enkeltpersoner å vite hvor de skal henvende seg ved klager, og at det fra fylkesmennene legges for lite ressurser i å følge opp denne klageordningen. I tillegg har ikke fylkesmannen noen tilsynsfunksjon i henhold til språkreglene. Brudd på samelovens språkregler får ingen følger for den som begår bruddene. Det har resultert i en uønsket praksis som fører til at enkeltpersoners rettigheter ikke blir oppfylt. Forholdet er meget uheldig for språkets stilling i samfunnet, og det kan på sikt oppheve de resultatene som er oppnådd gjennom lovgivingen.

Sametinget vil at den enkeltes lovfestede rett til bruk av samisk språk sikres og ser behov for en gjennomgang av både klageordningen og behovet for en tilsynsordning. For å kunne ivareta den enkeltes rett til bruk av samisk språk er det behov for et synlig klageorgan, samt et tilsynsorgan som fører tilsyn med offentlige etater. Sametinget ser at disse rollene kan ivaretas av samme organ, og

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 289 av 449

foreslår at det opprettes et tilsyns- og klageorgan for samelovens språkregler. I forbindelse med utarbeidelse av mandat for et slikt organ skal Sametinget ha en sentral rolle og legge føringer for hvordan klage- og tilsynsfunksjonen forvaltes.

Tilsyns- og klageorganet må være synlig slik at den enkelte vet hvor den skal henvende seg, samt at organet aktivt driver tilsyn av offentlige institusjoner. I Sametingsmelding om opplæring og utdanning drøftes behovet for å klargjøre Sametingets rolle som ombud for samiske barn og unges rett til utdanning og Sametingets rolle som tilsynsorgan for samiske opplæringsspørsmål. Det vil være naturlig å se disse prosessene i sammenheng.

Mål:

Et aktivt tilsyns- og klageorgan for samelovens språkregler

Strategier:

Utarbeide mandat for tilsyns- og klageorgan for samelovens språkregler

Innsatsområde 2: Rammebetingelser for samisk språk

For å sikre fremtiden for samisk språk er det en rekke rammebetingelser som må være på plass. Gode målsetninger for samisk språk kan ikke oppnås uten tilstrekkelige økonomiske og menneskelige ressurser. Forutsetninger som språkfaglig utvikling, organisering av språkarbeid og rammeverk må også være på plass for å sikre god språkutvikling.

I arbeidet for å styrke og utvikle samisk språk vil det være viktig å skille mellom den enkeltes rett til bruk av samisk språk, og de ulike behov de samiske språkene har for å utvikle seg videre. Det vil være hensiktsmessig å se de individuelle språkrettighetene i sammenheng med offentlig tjenesteyting, mens utvikling av samisk språk må ta utgangspunkt i de behov språket står ovenfor i de ulike språkområdene.

Samelovens språkregler og forvaltningsmodeller

Sametingets utgangspunkt er retten alle samisktalende har til å bruke sitt språk. Enhver samisktalende skal ha rett til bruk av samisk i møte med det offentlige uavhengig av bosted. I dag har kun befolkningen som bor i kommuner som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk disse rettighetene, da samelovens språkregler kun omfatter disse kommunene. Det er derfor nødvendig med en revidering av samelovens språkregler, slik at de omfatter hele landet.

Offentlig forvaltning er et statlig ansvar som er nedfelt i gjeldende lovverk. Siden sameloven fastslår at samisk og norsk er likeverdige språk, bør alle samisktalende ha like rettigheter til bruk av samisk språk som norsktalende har når det gjelder norsk språk. ILO-konvensjonen nr. 169, fastslår retten som enkeltpersoner har til å lære og å bruke sitt språk. Norge har ratifisert denne konvensjonen, og er slik forpliktet til å legge til rette for offentlig tjenesteyting på samisk i kommunal, fylkeskommunal og annen offentlig forvaltning. En revidering av dagens regelverk vil innebære at samelovens språkregler omfatter hele landet, og ikke begrenses til enkelte områder. En slik endring får også konsekvenser for dagens forvaltningsområde.

Sametinget er kjent med at Regjeringen nå arbeider med en gjennomgang av samelovens språkregler og vurderer fremtidige forvaltningsmodeller. Sametinget ser at det er nødvendig med en slik gjennomgang på bakgrunn av endringer i språksituasjonen, bosetningsmønster samt at nye kommuner er innlemmet i forvaltningsområdet. En fremtidig forvaltningsmodell må ta hensyn til de ulike språksituasjonene for å kunne ivareta og utvikle språket ut fra de behov som er i de forskjellige språkområdene.

Som en konsekvens av at samelovens språkregler endres til å omfatte hele landet, er det behov for å utarbeide et differensiert regelverk. Sametinget ser at det vil kunne være utfordrende for noen

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 290 av 449

kommuner i Norge å betjene sin samisktalende befolkning på samisk. Det er derfor behov for en ny forvaltningsmodell som erstatter dagens forvaltningsområde for samisk språk. Når vi i denne sammenheng snakker om forvaltningsmodell gjelder dette offentlig tjenesteyting på samisk språk som Sametinget anser som et offentlig ansvar. Sametinget ser for seg en todelt forvaltningsmodell. Det vil være hensiktsmessig at de kommuner som i dag er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk omfattes av ett regelverk. Disse kommuner vil være språkressurskommuner hvor den samiske befolkningen må ha utvidede rettigheter til bruk og tjenester på samisk språk. Øvrige kommuner vil også være omfattet av samelovens språkregler, men med et noe mindre omfattende regelverk. Noen helt sentrale språkrettigheter må gjelde for hele landet. Det er språkrettigheter for førskolebarn, rett til opplæring i og på samisk, rett til helse- og omsorgstjenester på samisk, rett til ivaretagelse av rettssikkerhet på eget språk og rett til kirkelige tjenester på samisk. En slik todelt modell vil gi behov for økte økonomiske resurser og det vil være nødvendig at både språkressurskommuner og øvrige kommuner sikres rammeoverføringer til samiskspråklig tjenesteyting over statsbudsjettet.

Sametinget anser språkressurskommunene som viktige samarbeidspartnere i arbeidet for å styrke samisk språk lokalt. Sametinget har inngått samarbeidsavtaler med alle kommuner som er innlemmet i forvaltningsområdet om bruken av tospråkligheitsmidler. Sametinget ser behovet for at kommunene arbeider aktivt for styrking og utvikling av samisk språk i kommunene. Tospråkligheitsstilskuddet Sametinget forvalter vil brukes som et utviklingsstilskudd til språkressurskommunene. Gjennom samarbeidsavtaler med språkressurskommunene vil Sametinget og den enkelte kommune gis mulighet til å igangsette tiltak ut fra den språksituasjon den enkelte kommune er i. Det er Sametingets mål at flere kommuner med samisk befolkning blir språkressurskommuner.

Mål:

Den samisktalende befolkningen har reelle muligheter til bruk av samisk språk i kontakt med offentlig forvaltning

Delmål:

Samelovens språkregler omfatter hele landet

Samiske språkressurskommuner arbeider aktivt for utvikling av samisk språk

Strategier:

Delta aktivt i revideringen av Samelovens språkregler

Sikre gode rammevilkår for språkressurskommuner

Økonomiske rammer

Mangel på tilstrekkelige økonomiske ressurser er en utfordring både for Sametinget, kommuner, språksentre, skoler og andre institusjoner som arbeider med samisk språk. Sametinget mener det nå må skje en større satsning på samisk språk på alle samfunnsområder. Dette er helt avgjørende for at språket skal ha gode utviklingsmuligheter. Dagens rammeoverføringer er ikke tilstrekkelige, og Sametinget ser behov for en bred satsning på samiskspråklige tilbud i samfunnet, både når det gjelder rekruttering og opplæring av fagfolk og utvikling av samiskspråklige tilbud.

En overføring av myndighet og ansvar for utvikling av samisk språk til Sametinget vil gi behov for en betydelig økning i rammeoverføringer til Sametinget.

Sametinget disponerer i 2012 65 millioner til samisk språk. Av disse er 53 millioner direktetilskudd til kommuner, fylkeskommuner og samiske språksentre. Resterende 12 millioner er satt av til ulike prosjekter igangsatt av Sametinget, samt til søkerbaserte ordninger. Sametinget mottar årlig søknader for omtrent det dobbelte. Det søkes om mange gode prosjekter, men som følge av stor søkermasse må det gjøres strenge prioriteringer. Sametinget gir også tilskudd til utgivelse av samisk skjønnlitteratur, læremiddelproduksjon samt andre språkrelaterte tiltak. Også disse tilskuddsordningene opplever enorm søkermasse, og det må foretas strenge prioriteringer.

Kommuner og fylkeskommuner innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk har årlig fått overført omkring 45 millioner i tospråkighetstilskudd. Dette er midler som overføres kommuner og fylkeskommuner for å sikre tospråklig tjenesteyting. Dette er rammeoverføringer Sametinget årlig får fra staten. Tospråkighetstilskuddet har ikke vært økt i samsvar med generell prisøkning i samfunnet. Sametinget mottar årlige rapporter og budsjettbehov fra kommunene og fylkeskommunene. Særlig kommunene rapporterer om behov for økte midler. Sametingets forslag om at samelovens språkregler omfatter hele landet vil få konsekvenser for kommuner innlemmet i forvaltningsområdet og tospråkighetstilskudd til kommuner og fylkeskommuner. Sametinget mener at rammeoverføringer til samiskspråklig tjenesteyting må gå direkte fra staten til kommuner og fylkeskommuner. En kartlegging av faktiske utgifter ved tospråklig tjenesteyting må ligge til grunn for fastsettning av rammeoverføringene.

Sametinget ser behovet for at samisk språk styrkes og utvikles i språkressurskommunene. Sametinget vil styrke samisk språk i disse kommunene gjennom midler til språkutvikling. Dette skjer gjennom langsiktige samarbeidsavtaler med kommunene hvor man setter mål ut fra språkets behov i den enkelte kommune. Det må igangsettes tiltak som rettes mot kommunens befolkning og som styrker bruken av samisk språk, øker antallet språkbrukere og synliggjør samisk språk i samfunnet. Overføringene vi i dag mottar fra staten til tospråklig tjenesteyting utelukkende skal gå til utvikling av samisk språk og aktiviteter som fremmer språkutvikling i språkressurskommunene.

De samiske språksentrene gjør en stor innsats i lokalmiljøet, og bidrar til stor aktivitet i form av språkkurs og som arenaer for samisk språk. De samiske språksentrene gir gjennom årlige rapporteringer og budsjettbehov tilbakemeldinger på et stort behov for flere tiltak for styrking av samisk språk. Språksentrene peker også på liten økonomisk forutsigbarhet. En forutsigbar økonomi er en forutsetning for drift av språksentrene. Språksentrenes økonomiske situasjon må styrkes betraktelig for å øke deres mulighet for langsiktig planlegging ut fra lokalsamfunnets behov. Dette påpekes også i evalueringen av de samiske språksentrene. Sametinget er beredt til å se på hva vi kan gjøre for å forbedre språksentrenes økonomiske situasjon, men mener at også andre, som kommuner, fylkeskommuner og sentrale myndigheter, må ta et større ansvar for å sikre språksentrenes økonomi.

Sametinget er avhengig av gode og aktive samarbeidspartnere i arbeidet med å styrke og utvikle samisk språk i de ulike språkområdene, som for eksempel de samiske språksentrene som gjør en sterk innsats i nærmiljøet. Det er imidlertid ikke opprettet språksentre i alle områder hvor det bor samer. Sametinget ser det også som viktig å samarbeide med andre samiske institusjoner og styrke disse slik at det igangsettes tiltak som styrker samiske språk i hele Sápmi. Det vil være viktig at de samiske institusjonenes språkkompetanse styrkes og at solide fagmiljø i samisk språk vokser frem flere steder. Dette vil skape økt aktivitet og sterkere synliggjøring av samisk språk. Når vi forventer at samiske institusjoner skal ta et større ansvar for utviklingen av samisk språk, må det også tas hensyn til at samisk språk mangler ord og terminologi innefor mange nye samfunnsområder. Det krever at fagansatte må få ressurser som gjør det mulig for dem å arbeide med språket. Det er viktig at samiske institusjoner har rammevilkår som gjør at de kan ivareta dette ansvaret på en tilfredsstillende måte. Sametinget er beredt til å ta det ansvaret, men krever også at sentrale myndigheter tar ansvar for dette.

Det er igangsatt en rekke gode tilbud og tiltak i regi av ulike aktører som i dag er prosjektbaserte. Dette er tiltak som har vist seg å gi gode resultater og som må sikres permanent finansiering. Vi vil her nevne noen eksempler. Voksenopplæringsprogrammet i regi av Sámi allaskuvla har gitt mange voksne mulighet til å lære seg språket. Dette prosjektet må videreføres med fast finansiering slik at enda flere får mulighet til å lære seg samisk språk. Sørsamisk språkleir er et prosjekt i regi av Fylkesmannen i Nordland og Sameskolstyrelsen i Sverige. Språkleirer og språkbud har vist seg å være effektive tiltak for å styrke språkopplæringen. I Sametingsmelding om opplæring og utdanning nevnes også viktigheten av fast finansiering av språkbud. Erfaringer fra det sørsamiske området viser at barn og unge lærer seg samisk språk mye raskere gjennom deltakelse på slike språkleirer. Mulighetene er

mange, særlig i grenseområdene, til å utnytte seg av lærerressurser i Sverige og Finland, og samordne språkleirsamlinger. Dette bør være faste tilbud og krever økonomiske ressurser.

Mål:

Samisk språk har gode økonomiske rammebetingelser

Delmål:

Økte rammeoverføringer fra staten til utviklingen av samisk språk

Rammeoverføring til samiskspråklig tjenesteyting direkte fra stat til kommune og fylkeskommune

Strategi:

Nedsette et samisk offentlig utvalg som utreder lovverk, myndighet, rammebetingelser og ansvarsfordeling når det gjelder samisk språk.

Påse at det foretas en kartlegging av kommunenes og fylkeskommunenes kostnader for tospråklige tjenester

Tilrettelegge for fast drift av vellykkede prosjektbaserte språktiltak

Menneskelige ressurser

Mangel på språkkompetanse er en stor utfordring på alle samfunnsområder. Særlig innenfor opplæringssektoren, helsesektoren, rettsvesen og kirken har dette vært en av de største utfordringene i arbeidet for samisk språk. Flere kommuner i forvaltningsområdet har hatt vanskeligheter med å oppfylle sine plikter når det gjelder samelovens språkregler som følge av mangel på menneskelige ressurser. Ved en revidering av samelovens språkregler, hvor Sametinget foreslår at disse omfatter hele landet, vil mangelen på samisktalende fagfolk merkes spesielt godt. En helhetlig satsning på rekruttering av samiskspråklig personell og tilbud om opplæring i samisk for studenter og fagpersonell vil være helt nødvendig for å dekke fremtidige behov i samfunnet. En grunn til manglende bruk av samisk i forvaltningen er at samisktalende ansatte mangler samisk fagterminologi og trening til å bruke samisk språk i sitt arbeid. Det betyr at utdanningsinstitusjoner også må ansvarliggjøres når det gjelder utdanning av samisktalende studenter. Studentene må få mulighet til å lære samisk fagterminologi slik at de blir i stand til å bruke samisk i sitt virke etter endt utdanning.

Behovet for samiskspråklig kompetanse er ikke bare stort innenfor den offentlige og kommunale tjenesteytingen, men også innenfor sosiale og kulturelle tilbud i samfunnet. Media, litteratur og kommunikasjon er områder hvor det kreves samiskspråklig kompetanse for å utvikle samiskspråklige tilbud. Det er særlig viktig for barns språkutvikling at det finnes gode samiskspråklige tilbud innenfor media, litteratur og kultur. Det er nødvendig at samiskspråklige rekrutteres til ulike yrker, for slik å sikre språkkompetanse på de ulike samfunnsområdene. Butenschön-utvalgets utredning fremhever også viktigheten av å utvikle samisk som forskningsspråk og slår fast at forskningsinstitusjoner må kjenne sitt ansvar for å utvikle kurstilbud på samisk på alle nivåer. Sametinget slutter seg også til utvalgets syn om at samiskspråklig forskning er grunnleggende for å utvikle et samisk fagspråk, og at fagspråket inngår i byggingen av samisk som et fullstendig, og dermed samfunnsbærende, språk.

Mål:

- Samisk språkkompetanse innenfor alle samfunnsområder

Strategier:

- Arbeide for økt rekruttering av samisktalende personell
- Arbeide for at samisk utvikles som fagspråk
- Arbeide for økt opplæring i og på samisk innen forskning og høyere utdanning

Språkfaglig utvikling

Utvikling av terminologi og språkteknologiske verktøy er viktige rammebetingelser for samisk språk. Den språkfaglige utvikling må holde tritt med samfunnsutviklingen, og det er behov for utvikling av stadig ny terminologi. Det beste grunnlaget for terminologitvutvikling er når utviklingen av nye ord har sitt utgangspunkt i behov og ønsker fra de ulike fagområdene, som for eksempel når mekanikkfaglig og språkfaglig kunnskap forenes i terminologitvutviklingsarbeidet. Utvikling av terminologi innenfor alle samfunnsområder er helt nødvendig for at språket skal kunne brukes innenfor de ulike fagfeltene. Mangel på terminologi skaper store utfordringer i dag. Særlig er dette alvorlig for sør- og lulesamisk språk. Innsamling av tradisjonelle ord og uttrykksmåter samt stedsnavn er viktig fordi disse inneholder tradisjonell kunnskap som må ivaretas.

Språkteknologiske løsninger er nyttige og gode hjelpemidler for både bruk og læring av språk. Gode språkteknologiske verktøy vil være viktige for å styrke og fremme samisk språk. Barn og unge er svært aktive brukere av ny teknologi med et stort spenn av digitale verktøy og programvare. Disse påvirker barns språkbruk, derfor er det viktig at disse også finnes på samisk. Det gjelder både programmer, spill og lignende til mobiltelefoner, datamaskiner, men også gode digitale møtesteder hvor kommunikasjonen kan foregå på samisk. Gode sosiale nettsteder hvor kommunikasjonen kan foregå på samisk kan være viktige språkarenaer spesielt for barn og unge som bor på steder hvor det ellers er få arenaer for samisk språk.

Samiske tegn i ulike databaser skaper utfordringer blant annet i forbindelse med registreringer av samiske stedsnavn. Det er et behov for teknologisk utvikling både i forbindelse med databaser, GPS, applikasjoner og annet slik at det blir lett å bruke samiske tegn i disse.

En helhetlig språkpolitikk innebærer også et godt grenseoverskridende samarbeid. Felles terminologitvutvikling og normering er viktig for å sikre fellesgrunnlaget for samisk språk. Det vil være svært uheldig om de samiske språkene utvikler seg i ulike retninger, da det vil kunne gi kommunikasjonsproblemer på tvers av landegrensene. Sametinget har gjennom flere år gitt støtte til terminologitvprosjekter og innsamling av tradisjonelle ord og stedsnavn. Vi har også internt jobbet med samisk terminologitvutvikling, og har i mange år hatt en egen seksjon som jobber med stedsnavn og terminologi. Dette har resultert i at vi har fått utviklet en god del terminologi på samisk. Før disse kan brukes i for eksempel lærebøker må de kvalitetssikres. Sametinget er opptatt av nordisk samarbeid slik at terminologien kan brukes over landegrensene. Målet er at terminologitvutvikling, kvalitetssikring og normering skjer i gjennom et nordisk samarbeid bestående av både fag- og språkkompetanse.

Mål:

- Gode språkteknologiske løsninger for samisk språk
- Samisk terminologi på alle samfunnsområder
- Samiske stedsnavn registrert og synliggjort
- Tradisjonelle ord og uttrykk er dokumentert og tilgjengeliggjort

Delmål:

- Teknologiske løsninger som er tilrettelagt for samisk tegnsett

Strategier:

- Bidra til at det finnes en god samisk terminologi- og orddatabase gjennom samarbeid med språkfaglige og språkteknologisk miljøer.
- Arbeide for at ny teknologi og digitale verktøy er tilpasset og utviklet for også samisk språkvalg
- Styrke arbeidet med utviklingen av samisk terminologi
- Intensivere arbeidet med innsamling av tradisjonell kunnskap og samiske stedsnavn

Innsatsområde 3: Språkbrukere

Et av Sametingets mål er å øke antall brukere av samisk språk. Et høyt antall brukere er imidlertid i seg selv ikke noen sikkerhet for at et språk skal utvikle seg og leve videre, derimot er alderssammensetningen av språkbrukerne viktig. En overvekt av eldre språkbrukere vil ikke nødvendigvis øke antall brukere av samisk språk. I arbeidet for å øke antall språkbrukere vil tre faktorer spille en viktig rolle; overføring mellom generasjoner, samiskspråklige barnehager og god språkundervisning.

Språkoverføring i hjemmet

Sametingets mål er å øke antall språkbrukere for slik å styrke og utvikle språket. Brukere av språket skaper behovene i samfunnet. Dette vil være svært viktig også i fremtida. Utfordringen er å få den enkelte til å velge samisk språk. Verken Sametinget eller noen annen offentlig instans kan styre det enkelte individs private språkbruk. Slik skal det naturligvis være. Selv om det offentlige ikke kan styre enkeltpersoners valg, er det viktig at det blir lagt til rette for at de private språkvalgene blir valg med reelle alternativer. Man må ha et system der det å overføre samisk som førstespråk til sine barn, blir et trygt valg. Samisk må være et språk som blir verdsatt av samfunnet; kunnskap i samisk må av samfunnet ses på som en viktig kompetanse. Dette fordi det private valget av dagligspråk i hjemmet er den viktigste faktoren for framtida for et språk. Uformell overføring av språket mellom generasjonene er den viktigste garantien for et levende samisk språk.

Samtidig som det er opp til hver enkelt å velge dagligspråk i hjemmet er det hver enkelts ansvar å bruke samisk språk i ulike sammenhenger. Det påhviler hver og en et ansvar for å bevare, utvikle og overføre språket til neste generasjon. Det vil være viktig at alle tar ansvar, og bruker samisk språk i alle sammenhenger. Det er også nødvendig at de som behersker språket godt, går foran som gode forbilder og er bevisste i bruken av samisk språk i enhver sammenheng. Det er slike forbilder som motiverer og inspirer til bruk av språket, og samtidig øker den felles bevisstheten om språkbruk.

Mål:

- Samisk språk overføres mellom generasjoner i hjemmet

Strategier:

Motivere foreldre til å velge samisk som hjemmespråk
Arbeide for at valg av samisk som hjemmespråk oppleves som et nyttig og verdifullt valg.

Språkoverføring utenfor hjemmet

Samiskspråklige barnehager og god språkundervisning på skolen er viktige virkemidler for å støtte opp om språkutviklingen hos samisktalende barn. Samisk språk i barnehage og skole blir behandlet i to andre sametingsmeldinger, og vi skal derfor ikke her gå i detaljer om disse samfunnsinstitusjonenes rolle. Når det gjelder samisk språk i barnehagen og i skolen vil vi likevel understreke viktigheten av at de barna som har samisk som hjemmespråk får utvikle språket sitt videre gjennom barnehage og skole. Barnehagen og skolen må finne metoder for å sikre at dette virkelig skjer. Dette kan blant annet gjøres ved bevisst valg av barnehagemodeller og opplæringsmodeller for ulike grupper elever i samisk. Det henvises til Sametingsmelding om opplæring og utdanning hvor denne problematikken også drøftes.

Mange samiske familier i dag har ikke samisk som hjemmespråk og er ikke er i stand til å overføre samisk som dagligspråk til sine barn. En stor del av disse ønsker likevel at deres barn skal få opplæring i samisk. I situasjoner hvor foreldre selv ikke behersker samisk blir barnehage og skole særlig viktig språkformidlere. Vi vet fra erfaringer i Aotearoa/ New Zealand at barnehagene har vært viktige i den langt på veg vellykkede revitaliseringen av språket māori. I Norge ser vi også at i kommuner utenfor forvaltningsområdet for samisk språk er det gjennom samiske barnehager at elever rekrutteres til opplæring både i og på samisk. Det er derfor viktig å styrke de samiske

barnehagene slik at de kan være gode språklæringsarenaer for barn. For å kunne øke antall samisktalende er det viktig at også ikke-samer har mulighet til å velge samiskopplæring i barnehagen og på skolen.

En situasjon hvor foreldrene ikke snakker samisk krever språkopplæringen særlig støtte i nærmiljøet, og det er avgjørende at det finnes arenaer hvor barna får språkstimulering og støtte i språkopplæringen. Erfaringene viser at opplæring i samisk som andrespråk ikke er tilstrekkelig for å nå målet om tospråklighet. Det må utvikles språkarenaer utenfor barnehage og skole for å sikre en tilstrekkelig språkopplæring.

Mål:

- Gode opplæringsmodeller for opplæring i samisk som førstespråk
- Barn som har samisk som andrespråk er funksjonelt tospråklige
- Flere ikke-samer får muligheten til å lære seg samisk

Strategier:

- Utvikling av sterke opplæringsmodeller for opplæring i samisk som første- og andrespråk
- Støtte opp om utvikling av flere og nye språkarenaer

Samisk begynneropplæring for voksne

Som følge av fornorskningspolitikken er det mange voksne samer som ikke har lært samisk. Begynneropplæring i samisk for voksne er nødvendig og viktig for utviklingen av samisk språk. For at voksne skal kunne ta del i videreføringen av samisk språk, må de selv kunne språket. Samisk språkundørsøkelse 2012 viser at det er interesse for å lære seg samisk. Interessen er høyest blant de som oppgir at de enten "bare forstår", "kan litt" eller "kan samisk". Blant disse oppgir omkring halvparten av de ønsker å lære seg mer samisk. Blant de som ikke forstår noe samisk er interessen noe lavere, her er det 40 % som vurderer å lære seg samisk på sikt. Dersom vi skal nå målet om flere brukere av samisk og økte muligheter til bruk av samisk så må også ikke-samer lære seg samisk.

Begynneropplæring for voksne må tilrettelegges på andre måter enn opplæring for barn og unge. Ofte er voksne etablert med familie og fast arbeid. Samisk språkundørsøkelse 2012 viser at over 30 % oppgir opplæring på hjemstedet som en forutsetning for å greie å ta opplæring i samisk. Andre viktige forutsetninger som må være til stede er mulighet for begynneropplæring og lave kostnader.

Sametinget finansierer et femårig samisk voksenopplæringsprogram, drevet av Sámi allaskuvla. Prosjektet går ut på at Sámi allaskuvla samarbeider med språksentrene om å tilby begynneropplæring i samisk for voksne. Sámi allaskuvla har utarbeidet studieplaner som kursene følger, og bidrar med forelesere. Etter endt kurs kan studentene ta eksamen ved Sámi allaskuvla. Sámi allaskuvla har også faglig veiledet de ansatte ved språksentrene. Prosjektet har gitt verdifull erfaring, og betraktes som vellykket. Universitetet i Tromsø har også inngått et lignende samarbeid med noen språksentre. Grunnen til de positive resultatene ser ut til å være at befolkningen får ta kurs i samisk på hjemstedet, samtidig som de er studenter som tar eksamen ved høyskole/universitet og får studiepoeng for det. Da denne måten å drive voksenopplæring på har vært så vellykket må slike samarbeider sikres fast finansiering. I arbeidet for bevaring og utvikling av samisk språk er det viktig at det finnes faste og forutsigbare tilbud hvor voksne kan få mulighet til å lære seg samisk.

Studieforbund er viktige voksenopplæringsarenaer. De har allerede i mange år drevet med språk- og kulturundervisning. Sametinget ser at disse fremdeles kommer til å spille en viktig rolle i arbeidet med å fremme samisk språk og kultur. Spesielt viktig er deres rolle i arbeidet med å skape arenaer hvor samisk språk kan brukes i ulike kurssammenhenger. Sametinget ser behovet for å styrke også deres virksomhet for å opprettholde et mangfoldig kurstilbud og språkarenaer.

Mål:

- Tilrettelagt begynneropplæring i samisk språk for voksne der folk bor
- Flere ikke-samer får muligheten til å lære seg samisk

Strategier:

- Arbeide for at samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner og språksentre sikres gode rammevilkår.
- Arbeide for at samiske studieforbund sikres gode rammevilkår

Språkbærere

Språkbærere spiller en viktig rolle i arbeidet med å øke antall språkbrukere. Samiske språkbærere innehar verdifull kunnskap om samisk språk, som det vil være nødvendig å dra nytte av i arbeidet for utvikling av samisk språk. Mange eldre behersker muntlig samisk svært godt, innehar et rikt ordforråd og har bevart den samiske oppbyggingen av språket. Det som vanligvis skiller en språkbærer og en som har lært språket på mer formelt vis gjennom skolegang, er at språkbæreren hører og vet hvilke ord og formuleringer man bruker i gitte situasjoner. For å sikre språkets fremtid er det viktig at så mange som mulig lærer språket gjennom overføring fra språkbærere. Språkbærere er en stor ressurs som bør brukes i langt større grad, både innenfor opplæring, forskning og i samspill mellom yngre og eldre.

Språkbærere innen tradisjonelle samiske næringer som jordbruk, reindrift, utmark og fiske innehar viktig kunnskap om samisk språk, tradisjon og verdier. Språket har tradisjonelt sett stått sterkt innenfor primærnæringene, og de ulike næringene har spilt en viktig rolle som bærere av samisk språk og tradisjonell kunnskapsoverføring. På den måten er språket innenfor primærnæringer ikke bare verdifull for samisk språkutvikling, men også viktig for videreføring av tradisjonelle samiske verdier og kunnskap. I denne sammenhengen er det av stor betydning at tradisjonelle samiske næringers rolle som språklæringsarenaer ivaretas og utvikles, slik at språket og viktige verdier bevares og føres videre i fremtiden.

Mål:

- Språkbærere brukes aktivt for å videreføre språket både på formelle og uformelle arenaer

Strategier:

- Språkbærere brukes som aktiv ressurs i språkopplæringen og på ulike språkarenaer
- Arbeide for at skoler og barnehager i større grad kan samarbeide med tradisjonelle næringer om språkovertføringsarenaer.

Innsatsområde 4: Bruk av samisk språk

Reelle muligheter for bruk av samisk språk i offentlige og private sammenhenger er særdeles viktig i arbeidet for å øke bruken av samisk språk. Det er i dag ikke tilstrekkelige samiskspråklige tilbud i samfunnet, og språkbrukere opplever at deres mulighet til bruk av samisk språk begrenses. Dette er en situasjon Sametinget ikke ser seg fornøyd med. Det er viktig for språkets fremtid at bruken av samisk språk økes betraktelig på alle samfunnsområder.

Bevisst forhold til bruk av samisk språk

De aller fleste samiskspråklige voksne er to- eller flerspråklige. I et språkmiljø der bruk av majoritetsspråket lett blir dominerende er det nødvendig å styrke kunnskap og bevissthet om språkvalg. Det er avgjørende for det samiske språkets fremtid at den tospråklige velger å bruke samisk språk i flest mulig sammenhenger. For å gjøre språkvalget lettere er det også av stor betydning at enspråklige majoritetsspråkstalende har forståelse for tospråkliges språkvalg. Dersom valg av språk alltid er basert på at alle som hører det som blir sagt må ha mulighet til å forstå, vil muligheten til å bruke samisk språk bli drastisk redusert.

For å sikre samiske språkets fremtid må språket velges og brukes som hjemmespråk og overføres mellom generasjoner. Det er også nødvendig at språket brukes på flere arenaer i samfunnet. Dette krever god samfunnsplanlegging, og en økt innsats fra både offentlige og private institusjoner så vel som den enkelte språkbruker. Det er nødvendig med økt bevisstgjøring om viktigheten av å bruke det samiske språket i flere sammenhenger. Den enkelte språkbruker, politikere, institusjoner og offentlig forvaltning må velge å bruke samisk språk.

Det hviler et stort ansvar på den enkelte språkbruker, men Sametinget vil også ansvarliggjøre institusjoner og politikere i større grad. Samiske institusjoner og politikere er forbilder i det samiske samfunnet og har stor innflytelse. Disse må i større grad være sitt ansvar beviste og bruke språket i langt større grad og i flere sammenhenger, samtidig som de må ha en økt bevissthet om språkrøkt. Det betyr at også Sametinget i mye sterkere grad må vektlegge bruk av samisk språk i sin daglige virksomhet. Media har en spesielt viktig rolle som språktrendsetter. Bevisstgjøring om bruk av samisk vil være med på å høyne språkets status. Samisk språk må være et språk som brukes aktivt av både enkeltpersoner og institusjoner. Dette vil både øke bruken av samisk språk og heve språkets status og verdi.

Det er i denne sammenheng også viktig å understreke at samer som ikke har fått lære samisk må gjøre en innsats for å ta språket tilbake. Sametinget ønsker et større fokus om viktigheten av å lære språket i voksen alder. Sametinget kan ikke styre enkeltindivids private språkbruk, men Sametinget vil jobbe for at det finnes gode muligheter for språkopplæring og gode språkarenaer.

Mål:

- Samisk språk brukes aktivt på alle samfunnsområder

Delmål:

- En positiv holdning til bruk av samisk språk

Strategier:

- I samarbeid med institusjoner og organisasjoner etablere større bevissthet for nødvendigheten av å bruke samisk både muntlig og skriftlig
- Arbeide for at institusjoner og organisasjoner øker sin kompetanse i samisk språk og kultur

Samiske språksentre

De samiske språksentrene spiller en viktig rolle i utviklingen av samisk språk. De er særlig viktige for nærmiljøet og skaper stor aktivitet i sine områder. Språksentrene er en av Sametingets viktigste samarbeidspartnere i de ulike språkområdene. utfordringene for språksentrene er mangel på forutsigbare rammebetingelser. Evalueringen av språksentrene utført av Norut Alta våren 2012 bekrefter behovet for økte økonomiske og menneskelige ressurser.

Sametinget er opptatt av en bedre ansvarsfordeling og koordinering av språktiltak, og ser i den forbindelse på språksentrene som naturlige samarbeidspartnere. De samiske språksentrene har et stort potensial for videre utvikling av samisk språk.

Sametinget har tidligere belyst behovet for økt produksjon av skjønnlitteratur, læremidler, språkteknologiske verktøy og ser dette i nær sammenheng med oppbygging av språksentrene. Dette innebærer behov for økt samarbeid mellom språksentrene og opplæringsinstitusjoner. Det er også behov for tettere samarbeid mellom språksentrene og tradisjonelle næringer for å utvikle og styrke bruk av tradisjonell kunnskap og terminologi. Sametinget anser språksentrene som naturlige aktører i arbeidet for å opprette nye og videreutvikle eksisterende språkarenaer for samisk språk. Språksentrenes produksjoner av materiell til bruk i språkopplæring er verdifull og bør i langt større

grad publiseres og tilgjengeliggjøres. Nettportalen Ovttas.no er et naturlig samlingssted også for språksentrene materiell og utgivelser.

Mål:

- Aktive og levedyktige samiske språksentre

Strategier:

- I samarbeid med språksentrene se på deres rolle i arbeidet med å videreutvikle samisk språk.
- Arbeide for at språksentrene sikres faste forutsigbare finansieringsordninger.

Språkarenaer

En viktig forutsetning for at samisk språk skal kunne bevares og videreutvikles er at det finnes språkarenaer hvor språkene faktisk er i bruk. Intensjoner om at samiske språk skal være dagligspråk kan vanskelig nås så lenge det ikke er mulig å bruke språkene i det daglige liv, i møte med offentlig forvaltning eller i kommunikasjon med omverdenen. Samisk språk er mange steder ikke en naturlig del av dagliglivet, og det finnes få arenaer hvor språket brukes. Språkarenaer er viktige verktøy for å skape møteplasser hvor samisk høres og synes. Særlig viktig er dette i områder hvor samisk ikke er majoritetsspråk.

Det må legges til rette for reell bruk av samisk i samfunnet i form av arenaer og møteplasser for barn, unge og voksne. Språkleirer har vist seg å være effektive tiltak for å styrke språkopplæringen. Erfaringer fra det sørsamiske området viser at barn og unge lærer seg samisk språk mye fortere gjennom deltakelse på slike språkleirer.

For barn og unge som får opplæring i samisk i skolen uten særlig språklig støtte i nærmiljøet er språkbud helt avgjørende for god språkutvikling. Slike tilbud er i dag prosjektbaserte og gis ikke som faste tilbud. Det vil være behov for å vurdere om språkbud bør innarbeides som en del av det ordinære opplæringsstilbudet og innarbeides i gjeldende rammeverk. Dette omhandles også i Sametingsmelding om opplæring og utdanning.

Mål:

- Mangfold av språkarenaer for samisk språk

Strategier:

- Arbeide for at det utvikles gode språkarenaer som fungerer som språklig støtte i nærmiljøet

Synliggjøring av samisk språk i det offentlige rom

Synliggjøring av samisk skjer gjennom skriftspråket. Det er derfor viktig å legge forholdene til rette for økt bruk av skriftspråket. Selv om de eldste skrifter på samisk går flere hundre år tilbake i tid, er aktiv bruk av skriftlig samisk blant den samisktalende befolkning et relativt nytt fenomen som tok til å bli mer utbredt først som lesespråk etter utgivelsen av tilgjengelige religiøse tekster. Fra 1970-årene startet en markant økning av samiskspråklig litteratur, men først med innføringen av samisk som undervisningsspråk i grunnskolen ble det skapt et bedre grunnlag for aktiv bruk av samisk skriftspråk både som lese- og skrivespråk. Med innføringen av egne samiske læreplaner for alle skolefag på slutten av 1990-tallet fikk samisk skriftspråkutvikling en ny giv som gav elevene et godt grunnlag for skriftlig bruk av samisk. Utfordringene med synliggjøring av samisk språk må sees på bakgrunn av en relativt kort skriftspråkhistorie i skolesammenheng og med ganske store forskjeller for de ulike språkgruppene.

Synliggjøring av samisk språk er både et mål og et middel. Gjennom skilting, kunstneriske uttrykk, dokumenter, hjemmesider og teksting vil språket synliggjøres. Et synlig språk er et grunnleggende hjelpemiddel i språkopplæring samtidig som det også gir språket økt status.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 299 av 449

Bruk og synliggjøring av samiske stedsnavn er et viktig språk- og kulturfremmende tiltak. Det er viktig med systematisk registrering og innsamling av samiske stedsnavn, spesielt i områder med mangelfull innsamling av samisk navnemateriale. I denne sammenheng er det viktig å bygge opp et samisk navnefaglig arkiv som gjør navnematerialet lett tilgjengelig.

Media og litteratur påvirker språket, det er derfor viktig at det utgis samisk litteratur som både har godt språk og som samtidig er tilpasset aldersgruppen og stimulerer til leselyst. Media spiller en viktig rolle i samfunnet, og har slik et stort ansvar for både synliggjøring, god språkbruk, og for at det gis tilbud som er med på å fremme og styrke språkbruken. Filmer for barn og unge er viktige språkformidlere. Filmer med samisk språkvalg og filmer med samisk tekstvalg vil derfor være viktig for barns språkutvikling. Sametinget ser behovet for et nordisk samarbeid gjennom Samisk parlamentarisk råd og de nordiske sameministrene for at samisk språk får en større plass i tv-kanaler, dvd-filmer og internettsider som er beregnet for barn og unge.

Mål:

- Samisk språk brukes og er synlig på alle arenaer i samfunnet

Strategier:

- Arbeide for økt synliggjøring av samisk språk og kultur
- Økt utgivelse av litteratur, aviser og tidsskrifter på samisk
- Økt bruk av skriftlig samisk i digitale medier.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Denne meldingen belyser de behovene og utfordringene som er tilstede i samfunnet, samt legger fram forslag til løsninger som skal forbedre situasjonen for samisk språk. Ved hjelp av denne meldingen, og gjennom god dialog med sentrale myndigheter forventer Sametinget at de økonomiske rammene for samisk språkutvikling i Norge økes betraktelig. Sametinget har stor tro på at sentrale myndigheter imøtekommer de målene som er satt, slik at Sametinget og andre aktører får de økonomiske og administrative rammene som må til for å heve statusen og bruken av samisk språk.

Sametinget er klar over at denne meldingen legger opp til store endringer. Lovverk må endres, myndighet og ansvar avklares. Samtidig må de økonomiske ressursene økes som allerede nevnt. De endringene som Sametinget her foreslår medfører endringer i flere lover som gir ulike språkkrettheter for samisktalende. Det betyr også endring i myndigheten til både Sametinget og andre aktører. Dette er et stort arbeid som krever en grundig gjennomgang. Derfor har Sametinget foreslått at det nedsettes et samisk offentlig utvalgt (SaOU) som består av medlemmer fra Regjering og Sametinget. Dette utvalget må ha mandat til å utrede og utarbeide forslag til endringer i lovverk og myndighet som berører samisk språk. Videre må utvalget gjennomgå rammebetingelser, ansvarsforhold og koordinering av samiske språktiltak og fremme forslag til endringer. Det forutsettes at Sametinget utarbeider mandatet til utvalget.

Oppfølgingen av meldingen vil skje gjennom Sametingets årlige budsjett der tiltak under de enkelte målene vil bli prioritert. Sametingsrådet vil vurdere å utarbeide handlingsplaner for deler av innsatsområdene. Meldingen har et langsiktig perspektiv og det vil være naturlig å ha en gjennomgang av meldingen etter tre-fire år for å vurdere om Sametinget har oppnådd de målene som er satt i meldingen.

Litteraturliste

- Grunnloven. LOV 1814-05-17 nr 00: Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de Mai 1814 <http://www.lovdatab.no/all/hl-18140517-000.html>
- Sameloven. LOV 1987-06-12 nr 56: Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold <http://www.lovdatab.no/all/hl-19870612-056.html>
- Opplæringslova. Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa http://www.lovdatab.no/cgi-wift/wiftdles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-19980717-061.html&emne=OPPL%C6RINGSLOV*&
- Barnehageloven. LOV 2005-06-17 nr 64: Lov om barnehager <http://www.lovdatab.no/all/hl-20050617-064.html>
- Forskrift om endring i forskrift om fosterhjem http://lovdatab.no/cgi-wift/wiftdles?doc=/app/gratis/www/docroot/ltavd1/filer/sf-20120315-0226.html&emne=fosterhjem*&
- Forskrift om endring i forskrift om tilsyn med barn i barneverninstitusjoner for omsorg og behandling http://lovdatab.no/cgi-wift/wiftdles?doc=/app/gratis/www/docroot/ltavd1/filer/sf-20120315-0227.html&emne=barneverninstitusjon*&
- Stadnamnlova. LOV 1990-05-18 nr 11: Lov om stadnamn <http://www.lovdatab.no/all/hl-19900518-011.html>
- FNs konvensjon om barnets rettigheter . (FNs barnekonvensjon) Vedtatt av De forente nasjoner 20. november 1989. Ratifisert av Norge 8. januar 1991. Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller. http://www.regjeringen.no/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- FNs internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter. Vedtatt av De forente nasjoner 16. desember 1966. Ratifisert av Norge 13. september 1972. Trådte i kraft 23. mars 1976. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/veiledninger/2004/iccpr.html?id=88149>
- ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater. Vedtatt av ILOs generalkonferanse 27. juni 1989. Ratifisert av Norge 20. juni 1990. Trådte i kraft 5. september 1991. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/tema/samepolitikk/midtpalte/ilokonvensjon-nr-169-om-urbefolkninger-o.html?id=451312>
- Europeisk pakt for regions- eller minoritetsspråk. Vedtatt av Europarådet i 1992. Ratifisert av Norge i 1993. Trådte i kraft 1. mars 1998. <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/148.htm> (Engelsk versjon) http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/textcharter/Charter/Charter_no.pdf (Norsk oversettelse - ikke offisiell)
- FNs erklæring om urfolks rettigheter. Vedtatt av FNs generalforsamling 13. september 2007. http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/tema/samepolitikk/internasjonalt_urfolksarbeid/fns-erklaring-om-urfolks-rettigheter1.html?id=629670
- Nordisk samekonvensjon. Utkast fra finsk-norsk-svensk-samisk ekspertgruppe 26. oktober 2005. http://www.regjeringen.no/Upload/AID/temadokumenter/sami/sami_samekonvensjon_norsk.pdf
- Sametingsrådets politiske tiltredelseserklæring. Politisk plattform for flertallsrådet i Sametinget for perioden 2009-2013. <http://www.sametinget.no/Om-Sametinget/Organisasjonsstruktur/Sametingsraadet>
- Sametinget (2012): Sametingets budsjett 2012. <http://www.sametinget.no/Dokumenter>
- Sametinget (2011): Nye tildelingskriterier for tildeling av tospråklighetsmidlene (sak SP 11/11) http://innsyn.e-kommune.no/innsyn_sametinget_norsk/wfdocument.aspx?journalpostid=2011003617&dokid=303959&versjon=7&variant=A&

Samarbeidsavtale mellom Sametinget og kommuner og fylkeskommuner om bruken av tospråkligheitsmidlene 2012
<http://www.sametinget.no/Dokumenter>

Samarbeidsavtale mellom Sametinget og fylkeskommuner
<http://www.sametinget.no/Dokumenter>

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (2011): Handlingsplan for samiske språk (2009-2013). http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/tema/samepolitikk/samiske_sprak/handlingsplan-for-samiske-sprak-.html?id=563658

James Anaya FNs spesialrapportør om urfolks rettigheter (2011): Rapport om situasjonen for samer i Norge, Sverige og Finland (engelsk versjon) <http://unsr.jamesanaya.org/country-reports/the-situation-of-the-sami-people-in-the-sapmi-region-of-norway-sweden-and-finland-2011>

Sámi allaskuvla (2012): Samiske tall forteller 5. Raport1/2012. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.
<http://www.sametinget.no/Dokumenter>

Samisk Nærings- og Utredningssenter (2000): Undersøkelse av bruken av samisk språk. Om bruken av samisk språk blant privatpersoner i samiske områder, offentlige institusjoner, samiske organisasjoner og samiske bedrifter. Rapport. Tana, SEG.

Rasmussen, Torkel (2005): Jávo huvvá ja ealáska. Davvisámegiela giid demografijja ja buolvaidgaskasaš sirdaseapmi Norggas ja Suomas. Romsa: Romssa universitehtta

Solstad, Karl Jan (red.) (2012): Samisk språkundersøkelse 2012. NF-rapport nr. 9/2012. Bodø: Nordlandsforskning <http://www.sametinget.no/Dokumenter>

Butenschön, Nils A. (2012): Langs lange spor - om samisk forskning og høyere utdanning. Oslo: Utvalg for samisk forskning og høyere utdanning.
http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Forskning/rapporter/Langs_lange_spor-.pdf

Angell, E, Varsi Balto, A. M., Josefson, E, og Pedersen, P, og Nygaard, V (2012): Kartlegging av samisk perspektiv i kommunesektoren. Rapport 2012:5. Alta: Norut.
<http://www.norut.no/alta/Norut-Alta-Alta/Publikasjoner/Rapporter/Kartlegging-av-samisk-perspektiv-i-kommunesektoren>

Nygaard, V, Varsi Balto, A. M, Solstad, M, Solstad, K. J (2012): Evaluering av samiske språksentre 2012. Rapport 2012:6. Alta: Norut.
<http://www.sametinget.no/Dokumenter>

Skålnes, Sigrid og Margrete Gaski (2000): Tospråklig tjenesteyting. Brukerundersøkelse i forvaltningsområdet for Samelovens språkregler. Prosjektrapport 2000:17. Oslo: NIBR.
<http://www.nibr.no/filer/2000-17.pdf>

Andersen, Svanhild ja Strömngren, Johan (2007): Sámelága giellanjuollggadusaid evalueren. Guovdageaidnu: Sámi instituhtta.
<http://www.regjeringen.no/upload/KKD/Kultur/Evaluering%20av%20samelovens%20spr%C3%A5kregler.pdf>

Brenna, Wenke (2005): Samene i rettssystemet. En undersøkelse om språklige og kulturelle barrierer i samhandlingen mellom samiske brukere og rettssystemet i Finnmark. Tana: Čálliid Lágađus.

Eira, Inger Marie Gaup (2001): Samisk språk i Norden - Status og domeneutredning. Utredning nr. 3 2001. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta/Nordisk Samisk Institutt

Pettersen, Torunn og Johanne Gaup (2001): Kartlegging og utredning av offentlige samiske informasjonstjenester. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta/Nordisk Samisk Institutt.
http://www.samit.no/Elekdok_Utred2001-01_Sami_Off_Info.pdf

Sametingets språkstyre (2004). Bruken av samiske språk . Undersøkelse. Guovdageaidnu : Sametinget

Sametingets språkstyre (2008). Bruken av samiske språk . Undersøkelse. Guovdageaidnu : Sametinget.

Samediggi (2004). Sáme giella lea čaffat! Sámediggeráđi diedáhus sáme giela birra. Kárášjohka: Sámediggi.

SOU 2006:19: Att återta mitt språk. Åtgärder för att stärka det samiska språket Slutbetänkande av Utredningen om finska och sydsamiska språken. Stockholm: Statens offentliga utredningar.
http://www.jokkmokk.se/Filer/Utvecklingsnheten/Minoritetsspr%C3%A5k/Att_ater_ta_mitt_spraak_1.pdf

King, Jeanette. 2001. "Te Kōhanga Reo. Māori Language Revitalization" I Hinton, Leanne og Ken Hale (red) *The Green Book of Language Revitalization in Practice*. San Diego: Academic Press. S. 119–128.

Morris, Delyth (red.) (2010): *Welsh in the Twenty-First Century*. Cardiff: University of Wales Press.
St. meld. nr. 28 (2007-2008) Samepolitikken. Arbeids- og inkluderingsdepartementet
<http://www.regjeringen.no/pages/2077889/PDFS/STM200720080028000DDDPDFS.pdf>

Nærings- og kulturkomiteens innstilling

Innledning

Samers rett til selvbestemmelse av språk, kultur og levesett er nedfelt i nasjonalt og internasjonalt lovverk. Sametinget legger frem en melding om samisk språk.

Merknader

Komiteens mindretall, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Geir Tommy Pedersen, Mathis Nilsen Eira og Cecilie Grape, medlemmet fra Norske samers riksforbund/ Samefolkets parti (NSR/ Sfp) Ellinor Guttorm Utsi, og medlemmet fra Flyttsamelista (Fsl) Per A. Bøvr, fremmer følgende merknad:

Innledning

For komiteens mindretall er det grunnleggende at samer skal selv ha rett til å ta vare på og utvikle sitt morsmål. Samekulturens fremtid avhenger av at det samiske språket videreføres til kommende generasjoner samer. De samiske språkene er blant de viktigste bærebjelkene i det samiske samfunnet. Språket bærer i seg vår samiske kultur, vår kunnskap og våre verdier.

Komiteens mindretall mener at prinsippet om at samisk og norsk skal være likeverdige språk i Norge må virkeliggjøres. Den samiske befolkningen må sikres tilgang til samiske språkarenaer, samiske tjenestetilbud og muligheter for å bruke eget språk. Alle samer skal ha en rett til opplæring i og på samisk. Samer har rett til å bli forstått både språklig og kulturelt når de oppsøker institusjoner innen helse- og sosialvesenet. I møte med det offentlige er den kulturelle dimensjonen like viktig som det språklige; Samer har ofte en livsforståelse som er annerledes enn majoritetssamfunnets. Innenfor helse- og omsorgssektoren gjør denne problemstillingen seg særlig gjeldende. Derfor er rekruttering og utdanning av samiske helse- og sosialarbeidere avgjørende for helsetilbudet til de samiske brukerne. Opplæringssystemet skal ta utgangspunkt i den samiske elevens og det samiske samfunnets behov. Samiske tradisjoner, språk, kultur og grunnleggende verdier må gjenspeiles gjennom hele utdanningsystemet. Den samiske skolen skal ha høy kvalitet der samiske barn og unge får best mulig tilpasset samiske opplæringsstilbud. Samiske barn og unge skal ha lik tilgang på læremidler som andre. Alle samiske barn og unge skal ha individuell rett til opplæringsstilbud i og på samisk, uavhengig av bosted.

Komiteens mindretall mener at Sametinget skal ha det overordnede ansvaret for hvordan det samiske språkarbeidet skal organiseres og finansieres. Både samiske og norske myndigheter må legge til rette for å bevare og fremme utvikling av samiske språk.

Om behandlingen av språkmeldingen

Dokumentet som foreligger i saken har store svakheter, både når det gjelder struktur, innhold og språk. Derfor har vi valgt en tilnærming der vi først oppsummerer de viktigste punktene i dokumentet. Deretter vil vi legge frem noen generelle kommentarer til dokumentets form, for å så drøfte dokumentets innhold. Forslag og merknader kommer til sist.

Oppsummering.

Sametingsrådet la frem Sametingets språkmelding for Sametingets plenum i november 2012. Rådet bygger sin melding på blant annet gjeldende lov og regelverk, samt en rekke rapporter og

undersøkelser, herunder Samisk språkundersøkelse 2012, evaluering av tospråklighetstilskuddet samt evaluering av språksentrene.

I meldingen tar Sametingsrådet sikte på å presentere en overordnet politikk om samisk språk, som skal være retningsgivende og klargjøre prinsipielle spørsmål i forhold til bruk og utvikling av samisk språk. Sametingsrådets hovedmål for utvikling av samisk språk er å øke antall brukere og øke bruken av samisk språk. Man tar sikte på å klargjøre myndighetsområder og ansvarsfordeling mellom Sameting og Regjering, og understreker at dette innebærer gjennomgang av lovverk og rammebetingelser. Dette sier man at har hovedfokus i meldinga. Videre sier man at meldinga beskriver og drøfter hvilken rolle og politisk myndighet Sametinget skal ha i språkspørsmål. Den skal også ta utgangspunkt i de ulike språkområdene og de behov språket har for at det skal styrkes og utvikles i de forskjellige områdene. Man hevder meldinga også drøfter utfordringene knyttet til mangelen på menneskelige, økonomiske og administrative ressurser i arbeidet med å styrke samisk språk og at man herunder legger opp til en politikk som skal bidra til at visjoner og målsetninger for styrking og utvikling av samisk språk iverksettes.

Sametingsrådet presenterer fire innsatsområder for å nå målet om styrking og utvikling av samisk språk, disse er: 1. ansvar for samisk språk; 2. rammebetingelser for samisk språk; 3. språkbrukere og 4. bruk av samisk språk.

Rådet definerer videre verdigrunnlaget for samisk språk, som man legger til grunn for meldinga, før man går over på det man har definert som rammer for meldinga. Her legger man til grunn nasjonalt lovverk, - herunder grunnlovens § 110a, Sameloven og samelovens språkregler, opplæringsloven, lov om barnehager, stadnamnlova og forskrift om endring i tilsynsforskriften -, internasjonale konvensjoner og erklæringer, Sametingets styringsdokumenter innen samisk språk, Samarbeidsavtaler med kommuner og fylkeskommuner angående bruk av tospråklighetsmidlene. Man har også satt "Ansvarsfordelingen av samisk språk" som en del av rammene for meldinga, hvor man definerer Sametinget, språksentrene, departementene, fylkesmannen, kommuner og fylkeskommuner som rolleinnhavere.

I redegjørelsen for Kunnskapsgrunnlaget for meldinga legger man en rekke utredninger og rapporter til grunn; herunder blant annet Spesialrapportor James Anayas rapport om samene i Norge, Sverige, Finland og Russland., Samiske tall forteller 5, Samisk språkundersøkelse 2012, Rapporten, "Langs lange spor- om samisk forskning og høyere utdanning, en situasjonsbeskrivelse av språksituasjonen i helsevesenet - uten noen kildereferanse, en kartlegging av det samiske perspektivet i kommunesektoren, utarbeidet av Norut Alta (2012), på oppdrag fra Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet (FAD), samt Evalueringen av de samiske språksentrene, også utarbeidet av Norut Alta samme år.

En beskrivelse av de ulike språksituasjonene for samisk språk er også viet plass i det man har kalt Kunnskapsgrunnlaget, her refererer man også en rekke kartlegginger og undersøkelser angående offentlig språkplanlegging.

Neste del av dokumentet viet tittelen; "De fremste utfordringer" peker på 6 overordna utfordringer; Ansvarsfordeling og myndighet i språkspørsmål. Rammebetingelser for samisk språk, brukere av samisk språk, offentlig forvaltning, ulike språksituasjoner og reelle muligheter for bruk av samisk språk.

Den siste delen av meldinga omhandler de 4 overnevnte innsatsområdene.

Kommentarer til dokumentets oppbygning

Det som er mest fremtredende med dokumentets struktur er at det ikke er samsvar mellom den problemstilling som skisseres at dokumentet skal inneholde og det som faktisk behandles. Dette har

stor betydning for dokumentets innhold, derfor kommer vi tilbake til det nedenfor. Det andre som er verdt å merke seg er at man ikke har en avgrensning for hva man redegjør for i de ulike avsnittene/delene av dokumentet. Dette er noe som gjelder for hele dokumentet, men dette kommer spesielt tydelig fram på side 10 og 11. Riktignok ser man av underoverskriften at man har en intensjon om å gjøre rede for dokumentets kunnskapsgrunnlag, men her omhandler man språkundersøkelsen 2012, spredt utover hele avsnittet, mens man innimellom viser til andre dokument. Videre går man inn på en problematisering og drøfting av saksforhold, som naturlig nok hører til andre deler av dokumentet.

Dokumentets struktur, eller heller mangelen på dette, bidrar til at budskapet fremstår ytterligere vagt og utydelig, og leseren blir nødt til å nilese dokumentet for kunne finne en struktur på egenhånd.

Når det gjelder det språklige preges dokumentet av at avsnittene ofte inneholder oppramsing av selvfølgeligheter. Noen argumentasjonsstruktur er vanskelig å finne, de steder man i noen grad har forsøkt seg på dette, baserer de seg sjeldent på de egendefinerte rammene man har satt seg fore. Uklar begrepsbruk gjør også at innholdet blir uforståelig eller tvetydig. Flere steder bruker man blant annet begrepet «staten» som om Sametinget ikke er en del av statsforvaltningen. Dette medfører for det første ikke riktighet, for det andre forkludrer dette til, den ansvarsavklaring man har satt seg fore å utrede.

På innholdssiden er, som nevnt, det mest problematiske at hoveddelen ikke omhandler det man innledningsvis presenterer som meldingas hovedinnhold. Man hevder innledningsvis at meldinga skal inneholde en overordnet politikk for samisk språk, og at man skal klargjøre prinsipielle spørsmål i forhold til språkets rammebetingelser. Videre tar man sikte på å drøfte gjeldene lover og rammeverk. De konkrete lovene som utpekes som gjenstand for en slik eventuell drøfting, blir ikke omhandlet på noe konkret nivå i dokumentets hoveddel. Komiteens mindretall mener at Sametingets språkpolitiske plattform må bygge på en systematisk gjennomgang av alle samfunnsområder som forvalter språket vårt; med en konkretisering av hvordan man tenker å imøtekomme de konkrete utfordringene man vet at hvert enkelt område står overfor, samt en utgreiing av hvilke områder som bør kartlegges. Dette må gjøres i dialog med det samiske samfunnet. Her vil alle dagens sentrale rollenehavere i samisk språkforvaltning være sentrale. En slik plattform bør også i noenlunde grad være basert på en "her-og-nå-situasjon", innenfor det rammeverket Sametinget har å forholde seg til per dags dato, og aktivt bruke de mulighetene og virkemidlene Sametinget i dag innehar, for å påvirke språkets stilling i samfunnet.

Komiteens mindretall er av den klare oppfattning av at Sametingets rolle som samarbeidspartner for både sentral, regional og kommunal forvaltning i Norge, legitimerer Sametingets mandat til å ha det overordnede ansvaret for koordinering av språktiltak mellom ulike statlige og ikke-statlige instanser. Sametinget innehar også en viktig rolle overfor samiske institusjoner og organisasjoner både i Norge og i Sápmi forøvrig, noe som ikke bare legitimerer en slik overordnet rolle. Det ansvarliggjør også organet til å ta en slik rolle og være seg dette ansvaret bevisst. At denne rollen formaliseres ved lov, er et tiltak som komiteens mindretall ønsker velkommen.

Det er viktig å fremheve de politiske strategier og de konkrete tiltak som sametinget tidligere har lagt til grunn for sin språkpolitikk, som blant annet Språkmeldingen fra 2004, Samisk er tøft!

Sametingsrådet legger også til grunn de demografiske endringene som det samiske samfunnet har opplevd de seneste tiårene, der flere samer flytter fra tradisjonelle områder og inn til byene. Sametingsrådet mener i denne sammenheng at språkforvaltningen må imøtekomme disse endringene. Komiteens mindretall sier seg enige i at den økte andelen samer som bor i byer, krever at språktiltak og språkvern etableres der samer bor. Likevel vil vi minne om at sentralisering har i de senere år vært utpekt som en utfordring for det kjernesamiske området. Språkforvaltningsområdet har i så måte vært et viktig politisk virkemiddel for å demme opp mot flyttestrømmen i mot byene og har gitt småkommunene en sjanse i konkurransen om språkkompetanse og menneskelige ressurser.

Komiteens mindretall stiller seg derfor kritisk til å skulle omforme Sametingets språkpolitikk i en retning som kan påskynde en slik sentralisering, all den tid en slik avgjørelse ikke bygger på et godt nok faktagrunnlag.

Derimot stiller mindretallet seg undrende til at et Sametingsråd, ledet av Arbeiderpartiet, velger å underkommunisere det faktum at Regjeringen, som også er ledet av Arbeiderpartiet, ved Arbeids- og Inkluderingsdepartementet allerede i 2009 fremmet en egen Handlingsplan for samiske språk. Sametingsrådet nevner riktignok handlingsplanen blant annet under overskriften "Rammer" og under et av enkelttiltakene, men kommer ikke konkret inn på hva Rådet har foretatt seg med de 66 tiltakene som Regjeringen fremmet allerede i 2009 og som i statusrapporten har økt til 78 tiltak.

For å eksemplifisere hvordan en sak har stått stille ønsker komiteens mindretall å se på hvordan forslaget fra NSR om et eget tilsynsorgan for samisk språk har blitt behandlet gjennom årene.

Norske Samers Riksforbund fremmet i 2008 ti punkter for samisk språkutvikling der et eget tilsyn var et av tiltakene. Dette ble fulgt opp i Valgprogrammet for Sametingsvalget i 2009 der man foreslår etablering av et tilsynsorgan for samisk språk blant annet for å sikre at språkreglene i sameloven skulle bli fulgt. I 2009 tar Regjeringen opp tiltaket i Handlingsplan for samiske språk som "Tiltak 27. Tilsyn med samelovens språkregler" med et tidsperspektiv for gjennomføring årene 2009 og 2010. Komiteens mindretall etterlyste så saken i vår merknad til sak 18/12 Sametingsrådets redegjørelse om samisk språk, med sikte på å bringe saken frem i systemet.

I foreliggende melding om samisk språk fremmer så endelig Sametingsrådet "Tilsyns- og klageorgan for samiske språk" som et siste tiltak under Innsatsområde 1. Strategien som er valgt er å utarbeide et mandat for tilsyns og klageorganet.

Det vitner dessverre om liten gjennomføringskraft fra Sametingsrådets side når man etter alle disse årene kun har kommet frem til at det synes nødvendig å utarbeide et mandat. For ordens skyld nevnes det at komiteens mindretall nedenfor kommer til å støtte opprettelsen av et tilsyns- og klageorgan, hvor det vurderes hvorvidt en ordning med en ombudsfunksjon er mer formålstjenelig.

Om mangelen på tiltak

Komiteens mindretall beklager at Sametingsrådet i meldingen ikke legger opp til at det skal fremmes konkrete tiltak under behandlingen av meldingen. Etter mindretallets mening ville det vært ønskelig for samiske språkbrukere, organisasjoner, kommuner og institusjoner å se hvilke prioriteringer Sametinget vil gjøre for å styrke samisk språk. Sametingsrådet tar i stedet sikte på at: "Årlige prioriteringer og tiltak skal komme frem i Sametingets budsjett og resultatoppnåelsen i årsmeldingen." Norske Samers Riksforbund mener at konkrete tiltak med fordel kunne vært fremmet i meldingen, men tar til følge Sametingsrådets føringer og vil komme med en tiltakspakke ved en annen anledning.

Merknader til innsatsområdene

Innsatsområde 1: Ansvar for samisk språk

Sametingets ansvar for utvikling av samisk språk

I Sametingsmelding om samisk språk slår Sametingsrådet fast at som et ledd i samers selvbestemmelse over språk, kultur og samfunnsliv skal Sametinget ha reell myndighet i språkpolitikken, samt at samisk språk er noe samene selv må forvalte. Rådet slår videre fast at Sametinget skal ha ansvaret for utviklingen av samisk språk, noe som etter Sametingsrådets mening innebærer at Sametinget har ansvaret for utforming av samiske språkpolitikk i Norge. Denne myndigheten er avgjørende for å sikre samisk språk. Videre viser Sametingsrådet til at det er behov for en helhetlig og overordnet språkpolitikk for hvordan styrke og utvikle samisk språk på ulike samfunnsområder. Sametingsmelding om samisk språk skal sette premisser for dette arbeidet.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 306 av 449

Etter Sametingsrådets mening innebærer dette at det må være en klar deling av ansvars- og myndighetsområde mellom Sametinget og Regjeringen. Regjeringen er forpliktet til å sikre den enkeltes individuelle rett til bruk av samisk språk i møte med offentlig forvaltning, at kunngjøringer gjøres på både norsk og samisk samt å sikre at offentlig informasjon foreligger på begge språk.

Sametingsrådet mener at Regjeringen har det overordnede ansvaret for at statlige og kommunale institusjoner oppfyller sine forpliktelser og gir den enkelte språkbruker offentlige tjenester og tilbud på samisk. Sametinget på sin side skal ha ansvaret for utviklingen av samisk språk og utformingen av samisk språkpolitikk i Norge. Det pekes videre på at en rekke forutsetninger må være på plass for at Sametinget skal ha reelt overordnet ansvar, herunder økte økonomiske rammer, overføring av myndighet og gjennomgang av lovverk.

Etter Sametingsrådets mening skal Sametinget ha en sentral rolle i dette arbeidet og foreslår at det settes ned et samisk offentlig utvalg (SaOU) med representanter fra regjering og Sameting. Utvalget må etter Rådets mening ha mandat som et lovutvalg. Videre må utvalget gjennomgå rammebetingelser, ansvarsforhold og koordinering av samiske språktiltak samt fremme forslag til endringer. Sametingsrådet forutsetter at Sametinget utarbeider mandatet til utvalget.

Komiteens mindretall slutter seg til at som et ledd i selvbestemmelse over språk kultur og samfunnsliv skal Sametinget ha reell myndighet i språkpolitikken og at samisk språk er noe samene selv må forvalte. Disse medlemmer er også enig i at Sametinget skal ha ansvaret for utvikling av samisk språk. Når Sametingsrådet mener at et ansvar for å utvikle samisk språk naturlig innebærer at sametinget også har ansvaret for utformingen av samisk språkpolitikk i Norge ønsker disse medlemmer noen nærmere presiseringer om Rådets intensjoner.

Mindretallet viser til Regjeringens handlingsplan for samiske språk der det heter at:

”Sametinget har og skal ha en svært sentral rolle i arbeidet med samisk språk. Norske myndigheter kan imidlertid ikke delegere fra seg det overordnede ansvaret for samisk språk til Sametinget. Det vil alltid være et statlig ansvar å sørge for nødvendige rammebetingelser for at samisk språk kan vernes og videreutvikles. Sametinget kan ikke alene være ansvarlig for at det legges til rette for utviklingen av samisk språk. Den videre utviklingen av samisk språk er avhengig av innsats fra mange aktører, hvor også kommunene og fylkeskommunene har en sentral rolle.” (s 14)

Sametingsrådet tar sikte på en klar todeling av ansvars- og myndighetsområdet mellom Sametinget og Regjeringen. I Sametingsmeldingen heter det at:

”Regjeringen har slik det overordnede ansvaret for at statlige og kommunale institusjoner oppfyller sine forpliktelser og gir den enkelte språkbruker offentlige tjenester og tilbud på samisk. Sametinget skal ha ansvaret for utviklingen av samisk språk og utformingen av samisk språkpolitikk i Norge. For at Sametinget skal ha reelt overordnet ansvar for utvikling av samisk språk må en rekke forutsetninger være på plass. Det er behov for både økte økonomiske rammer, overføring av myndighet og gjennomgang av lovverk.”

Komiteens mindretall anser det som problematisk at Sametingsrådet gjennom denne todelingen vil frasi seg ansvaret for at den enkelte språkbruker mottar offentlige tjenester og tilbud på samisk. Disse medlemmer vil påpeke at det synes som om Sametinget i så fall ikke er villig til å ta på seg det språklige ansvar for den enkelte same i den kommunen de bor. Det være seg barn i barnehage, elever i skoleverket eller eldre på sykehjem. Dette er i så fall noe disse medlemmer ikke finner å kunne støtte.

Mindretallet vil videre at Sametingsrådet klargjør hva som ligger i at "Sametinget skal ha ansvaret for (...) utformingen av samisk språkpolitikk i Norge" sett i forhold til at Regjeringen i handlingsplanen klart sier at "Norske myndigheter kan imidlertid ikke delegere fra seg det overordnede ansvaret for samisk språk til Sametinget."

Ansvarsfordeling og koordinering av språktiltak

Sametingsrådet peker på at "Det er et helt klart behov for at noen har et overordnet ansvar for samisk språkutvikling, og for koordinering av tiltak". Sametingsrådet ser "behovet for at ansvar for koordinering og samordning av tiltak innenfor de ulike språkområdene blir formalisert." Videre opplever Rådet "at de ulike språkområdene etterlyser et tettere samarbeid med Sametinget." Rådet eksemplifiserer dette med situasjonen i sørsamisk språkområde og peker på at "Både kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn bidrar og har ulike roller i arbeidet med å styrke sørsamisk språk." Sametingsrådet konkluderer med at "Det er naturlig at Sametinget har det overordnede ansvaret for koordinering og ansvarsfordeling av språktiltak."

Sametingsrådet går så nærmere inn på Regjeringens handlingsplan for samiske språk for perioden 2009 - 2013. Rådets oppfatning er at: "De ulike departementene må skaffe seg større kompetanse om samiske forhold og samiske språk." og videre at "Det er viktig at de ulike departementene i større grad blir ansvarliggjort og får en klarere rolle når det gjelder arbeidet for samisk språk."

Komiteens mindretall ser behovet for at det overordnede ansvaret for samisk språkutvikling og for koordinering av tiltak formaliseres i Sametingets rammeverk. Komiteens medlemmer mener dette overordnede ansvaret naturlig tilfaller Sametinget. Disse medlemmer finner det nødvendig å påpeke den inkonsekvens som ligger i at Sametingsrådet mener at Regjeringen på den ene side skal ha "det overordnede ansvaret for at statlige og kommunale institusjoner oppfyller sine forpliktelser og gir den enkelte språkbruker offentlige tjenester og tilbud på samisk." (punktet "Sametinget har ansvaret for utviklingen av samisk språk" ovenfor) mens man på den annen side mener at "Det er naturlig at Sametinget har det overordnede ansvaret for koordinering og ansvarsfordeling av språktiltak."

Mindretallet viser til Sametingsrådets oppfatning om de ulike departementenes manglende kompetanse og behovet for ansvarliggjøring av disse samt en rolleavklaring når det gjelder samiske forhold og samiske språk. Disse medlemmer vil ikke uten videre stille seg bak Sametingsrådets kritikk på dette punktet. Regjeringen viser i Handlingsplan for samiske språk for 2009 – 2013 med 66 konkrete tiltak, og i statusrapporten "- status 2010 og videre innsats 2011," med 78 konkrete tiltak, etter disse medlemmers syn å ha en oversiktlig og planmessig oppfølging av det språkpolitiske området. Regjeringen fremhever at arbeidet med handlingsplanen og de årlige statusrapportene skjer i dialog med Sametinget.

Tilsyns- og klageorgan for samisk språk

Komiteens mindretall støtter Sametingsrådets forslag om å opprette et eget tilsyns- og klageorgan for samiske språk, herunder at det som strategi for tiltaket utarbeides et mandat. Men hvor man også ser på hvorvidt en ombudsrolle er formålstjenelig.

Innsatsområde 2: Rammebetingelser for samisk språk

Samelovens språkregler og forvaltningsmodeller

I Sametingsmelding om samiske språk foreslår Sametingsrådet å legge ned forvaltningsområdet for samisk språk. Sametingsrådets utgangspunkt er retten alle samisktalende har til å bruke sitt språk og at enhver skal ha rett til bruk av samisk i møte med det offentlige uavhengig av bosted. Det påpekes at det i dag kun er befolkningen bosatt innenfor forvaltningsområdet som har disse rettighetene og at man derfor anser det som nødvendig med en revisjon av samelovens språkregler, slik at de omfatter hele landet. Sametingsrådet viser videre til Regjeringens arbeid med gjennomgang av samelovens språkregler der fremtidige forvaltningsmodeller vurderes. Etter Rådets mening er det nødvendig med

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 308 av 449

en slik gjennomgang på bakgrunn av endringer i språksituasjonen, bosettingsmønster samt at nye kommuner er innlemmet i forvaltningsområdet.

Sametingsrådet forutsetter at siden samelovens språkregler endres til å omfatte hele landet er det behov for å utarbeide et differensiert regelverk. Sametingsrådet innser at det vil kunne være utfordrende for noen kommuner i Norge å betjene sin samisktalende befolkning på samisk og at det derfor er behov for en ny forvaltningsmodell som erstatter dagens forvaltningsområde for samisk språk. Sametingsrådet ser for seg en todelt forvaltningsmodell der det ansees som hensiktsmessig at kommuner som i dag er innlemmet i forvaltningsområdet omfattes av et regelverk. Disse kommuner benevnes som språkressurskommuner hvor den samiske befolkningen må ha utvidede rettigheter til bruk og tjenester på samisk språk. Øvrige kommuner vil også være omfattet av samelovens språkregler med et noe mindre omfattende regelverk, men slik at noen helt sentrale språkkrettigheter gjelder. Det påpekes at en slik todelt modell vil ha behov for økte økonomiske ressurser og at det vil være nødvendig at kommunene sikres rammeoverføringer over statsbudsjettet.

Komiteens mindretall vil innledningsvis nevne at forvaltningsområdet for samisk språk ble opprettet som følge av at sameloven fikk et nytt kapittel 3 om språk i 1990. Reglene trådte i kraft 1. januar 1992. Bakgrunnen er grunnlovsfestingen av statens plikt til å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppen kan «sikre og utvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfunnsliv». (Norske Samers Riksforbund har vært og er en sentral premissleverandør i arbeidet med disse viktige milepælene i den samepolitiske utviklingen.) Forvaltningsområdet omfatter i dag kommunene Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger og Tana i Finnmark, Kåfjord og Lavangen i Troms, Tysfjord i Nordland og Snåsa og Røyrvik i Nord-Trøndelag. Disse medlemmer vil vise til at kommunene som er innlemmet i forvaltningsområdet har vært og er viktige instrumenter for Sametinget og statlige myndigheter i arbeidet for å styrke samisk språk og gi gode tilbud til befolkningen.

Sametingsrådet legger her til grunn de demografiske endringene som det samiske samfunnet har opplevd de seneste tiårene, der flere samer flytter fra tradisjonelle områder og inn til byene. Sametingsrådet mener i denne sammenheng at språkforvaltningen må imøtekomme disse endringene. Komiteens mindretall sier seg enige i at den økte andelen samer som bor i byer, krever at språktiltak og språkvern etableres der samer bor. Likevel vil vi minne om at sentralisering har i de senere tiår vært utpekt som en utfordring for det kjernesamiske området. Språkforvaltningsområdet har i så måte vært et viktig politisk virkemiddel for å demme opp mot flyttestrømmen i mot byene og har gitt småkommunene en sjanse i konkurransen om språkkompetanse og menneskelige ressurser. Komiteens mindretall stiller seg derfor kritisk til å skulle omforme Sametingets språkpolitikk i en retning som kan påskynde en slik sentralisering, all den tid en slik avgjørelse ikke bygger på et godt nok faktagrunnlag.

Komiteens mindretall vil vise til at det i Regjeringens handlingsplan for samiske språk for perioden 2009-2013 refereres til evalueringen foretatt av Samisk institutt i 2007. I evalueringen stilles det spørsmål om samelovens språkregler fullgodt dekker kravene i den europeiske pakten om region- og minoritetsspråk. Det understrekes at forvaltningsområdets avgrensning er av avgjørende betydning for tilgangen til rettigheter i følge sameloven. Det vises til at den geografiske avgrensning som anvendes i minoritetsspråkpakten er mer fleksibel enn den som nyttes i samelovens språkregler, og at dette i følge evalueringsrapporten fører til en innbygget konflikt mellom likebehandlingsprinsippet og likeverdighets- og likestillingsprinsippet. I evalueringsrapporten foreslås det derfor at spørsmålet om en mer fleksibel geografisk avgrensning vurderes særskilt. I handlingsplanens Tiltak 27 heter det: ”Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil derfor sette i gang et arbeid med gjennomgang av samelovens språkregler i forhold til internasjonale forpliktelser og vurdering av behov for en eventuell revisjon. Vurderingen vil bli gjort i konsultasjon med Sametinget.” Komiteens mindretall ønsker en slik revisjon av samelovens språkregler velkommen.

Mindretallet ber om at Sametingsrådet i forkant av overnevnte revisjon kommer med en grundigere beskrivelse og klargjøring av begrepet "ressurskommuner for samisk språk" og hvilke konsekvenser en omlegging vil ha i forhold til dagens forvaltningsområde. Dette må gjøres i samarbeid med og i dialog med berørte parter.

Mindretallet gir sin tilslutning til at noen språkrettigheter må gjelde for alle samer uavhengig av bostedskommune. I denne sammenheng peker Sametingsrådet på språkrettigheter for førskolebarn, rett til opplæring i og på samisk, rett til helse og omsorgstjenester på samisk, rett til ivaretagelse av rettsikkerhet på eget språk og rett til kirkelige tjenester på samisk. Disse medlemmer vil her vise til Regjeringens handlingsplan, der evalueringen av Samelovens språkregler som ble foretatt av Samisk Institutt i 2007 kommenteres. Evalueringsrapporten viser at de offentlige organene som omfattes av samelovens språkregler ikke oppfyller lovens krav fullt ut. Dermed er ikke befolkningen innenfor lovens forvaltningsområde sikret rett til bruk av samisk i kontakt med offentlige organ i den grad språkreglene legger opp til. Hovedårsaken synes å være mangel på kompetanse i samisk språk blant ansatte i offentlige etater. Komiteens mindretall ber Sametingsrådet være oppmerksom på at en eventuell utvidelse av språkrettigheter uavhengig av bostedskommune sees i sammenheng med de problemstillinger rapporten her påpeker. Ved en utvidelse av språkrettigheter er det særlig viktig at kompetanse i samisk språk i det offentlige styrkes, slik at allerede oppnådde resultater ikke svekkes.

Mindretallet vil videre vise til Sametingsrådets virkelighetsbeskrivelse der det pekes på endringer i språksituasjonen, i bosetningsmønster samt at nye kommuner er innlemmet i forvaltningsområdet. Rådet mener at en fremtidig forvaltningsmodell må ta hensyn til de ulike språksituasjonene i de forskjellige språkområdene. Disse medlemmene vil påpeke mangelen på strategier i forhold til kommuner som av ulike grunner ikke har funnet det formålstjenlig å slutte seg til forvaltningsområdet for samisk språk. Uavhengig av om dagens forvaltningsområde består eller om det endres til "ressurskommuner" vil slike strategier være nødvendig. Det er i dag en rekke kommuner som er forpliktet til å gi samiske tilbud til befolkningen gjennom annen lovgivning. Disse medlemmer er kjent med at Sametinget har inngått enkelte samarbeidsavtaler med noen slike kommuner, men savner presentasjon av dette i meldingen slik at den konkrete virkemiddelbruken også kunne debatteres.

Komiteens tilråding

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Merknad, Fremskrittspartiet, v/ representant Arthur Tørfoss

Sametingsmelding om samisk språk

Sametinget anser norsk og samisk som likeverdige språk. Likevel er det en forutsetning for en nasjon at folket har en felles språklig plattform. Sametinget anser det derfor som naturlig og riktig at norsk derfor må være hovedspråket i den norske skole. Sametingets fokus må være å bidra til at personer som ønsker å lære samisk, skal få anledning til det. Men Sametinget er ikke lenger sikker på om forvaltningsområdet for samiske språk er rette virkemiddel for å bevare bruken av samisk språk. Det synes som om dagens modell for språkforvaltning ikke virker. Andelen som bruker samisk er på vei ned, stikk i strid med hva som har vært Sametingets intensjonen. Andelen med samisk som morsmål finnes det i dag ingen oversikt over.

Meldingen viser til at det i dag er mange og ulike aktører inne i bildet når det gjelder samisk språk, og påpeker at dette skaper lite kontinuitet, mangel på koordinering av tiltak, uklare ansvarsforhold og lite oversikt for den enkelte språkbruker. Sametinget er av den formening at det må etableres et system for å få oversikt over hvor mange som har samisk som morsmål. Sametinget er også av den formening at Stortinget på ny må gjennomgå ansvarsfordelingen for samisk språk, med sikte på å legge dette til den enkelte kommune.

Meldingen tas for øvrig til orientering.

III Votering

Av 39 representanter var 33 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Nærings- og kulturkomiteens tilrådning ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Heidi Persdatter Greiner Haaker, saksordfører	
2	Hans J. Eriksen	Agnar Kvernmo Anders Somby jr.
	Hans J. Eriksen Heidi Persdatter Greiner Haaker, til forretningsorden	
3	Mariann Wollmann Magga	
4	Cecilie Grape	Sten Erling Jønsson Heidi Persdatter Greiner Haaker Mariann Wollmann Magga
	Cecilie Grape	
5	Ida Marie Bransfjell	Miriam Paulsen Trond Are Anti Ann-Mari Thomassen
	Ida Marie Bransfjell	
6	Per Andersen Bæhr	Trond Are Anti Cecilie Grape Heidi Persdatter Greiner Haaker
	Per Andersen Bæhr	
7	Silje Karine Muotka	Agnar Kvernmo Cecilie Grape
	Silje Karine Muotka	
8	Sten Erling Jønsson	Silje Karine Muotka Trond Are Anti Marit Kirsten Anti Gaup
	Sten Erling Jønsson	
9	Heidi Persdatter Greiner Haaker	
10	Ellinor Marita Jåma	
11	Inger Eline Eriksen	
12	Trond Are Anti	
13	Toril Bakken Käven	
14	Ann-Mari Thomassen	
15	Mariann Wollmann Magga Heidi Persdatter Greiner Haaker, saksordfører	

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 311 av 449

VI Sametingets vedtak

Sametinget har drøftet sametingsmelding om samisk språk. Meldingen er vedlagt protokollen.

Sametingsmelding om samisk språk

Sametinget har drøftet sametingsmeldingen om samisk språk. Meldingen er vedlagt protokollen.

Innledning

Sametinget vil med denne meldingen legge frem en overordnet politikk om samisk språk, som skal være retningsgivende og klargjøre prinsipielle spørsmål i forhold til bruk og utvikling av samisk språk. Sametingets hovedmål for utvikling av samisk språk er å øke antall brukere og øke bruken av samisk språk. For å nå disse målene vil det være nødvendig å klargjøre myndighetsområder og ansvarsfordeling mellom Sametinget og regjeringen. En slik klargjøring innebærer gjennomgang og endringer av lovverk og rammebetingelser. Dette har hovedfokuset i denne meldingen. Sametingsmelding om samisk språk inneholder utfordringer, mål og strategier innen 4 innsatsområder;

Ansvar for samisk språk

Rammebetingelser for samisk språk

Språkbrukere

Bruk av samisk språk

Samers rett til selvbestemmelse over vårt språk, vår kultur og levesett er nedfelt i nasjonalt og internasjonalt lovverk. Dette innebærer at den samiske befolkningen har rett til å bestemme retningen av fremtidig språkpolitikk. Vi har også rett til opplæring og bruk av samisk språk. Til tross for nasjonale og internasjonale bestemmelser er det likevel et stort sprang mellom retten til bruk av språket og den reelle muligheten til bruk og utvikling av språket i samfunnet.

Sametingsmelding om samisk språk beskriver og drøfter hvilken rolle og politisk myndighet Sametinget skal ha i språkspørsmål. Det er behov for en tydeligere ansvarsfordeling, bedre koordinering av tiltak og gode verktøy for fremtidig språksatsning.

Da samelovens språkregler ble iverksatt i 1992, ble det også lovfestet hvilke kommuner som skulle inngå i forvaltningsområdet for samisk språk. Et begrenset antall kommuner er innlemmet i dette området, og disse kommunene er forpliktet til å betjene sin befolkning på samisk. At samelovens språkregler kun omfatter kommuner i forvaltningsområdet er i seg selv en stor utfordring da dette ikke gir den samisktalende befolkningen i Norge lik rett til bruk og opplæring i samisk språk. Samtidig viser ulike evalueringer og kartlegginger at kommunene ikke fullt ut klarer å etterkomme sin plikt til tospråklig tjenesteyting.

Endring i bosettingsmønster og innføring av nye kommuner i forvaltningsområdet for samisk språk de siste årene viser behov for en revidering av samelovens språkregler. Meldingen tar for seg denne problematikken og fastslår at offentlig forvaltning er et statlig ansvar og at den samisktalende befolkningen har rett til betjening på samisk språk uavhengig av bosted. Dette innebærer at samelovens språkregler skal omfatte hele landet. Sametingsmeldingen går bort fra dagens forvaltningsmodell, og ser i stedet for seg de kommunene som er innlemmet i forvaltningsområdet i dag som samarbeidspartnere i arbeidet for styrking og utvikling av samisk språk. Dette betyr en todeling av ansvarsforhold, hvor Staten har ansvar for offentlig tjenesteyting og slik økonomisk og administrativt ansvar for at kommuner, fylkeskommuner og offentlige institusjoner betjener den samisktalende befolkningen på samisk. Sametinget har ansvaret for utvikling av samisk språk, og ser behov for å styrke samarbeid og ressurser i arbeidet for å utvikle samisk språk på ulike nivåer i

samfunnet. Denne endringen skaper behov for et utvalg som har mandat til å utrede og fremme forslag til endringer av lovverk, myndighets- og ansvarsområde innen samisk språk.

Mangel på økonomiske, menneskelige og administrative ressurser er en stor utfordring i arbeidet for å styrke samisk språk. Dette er rammebetingelser som må være på plass for å kunne sikre det samiske språkets framtid. Meldingen drøfter disse utfordringene og legger opp til en politikk som skal bidra til at visjoner og målsettinger for styrking og utvikling av samisk språk iverksettes.

Hovedmålet for Sametinget og Sametingets språkpolitikk for utvikling av samisk språk er å øke antallet brukere av samisk språk. Det er helt avgjørende for det samiske språkets framtid at antallet samiskspråklige økes. Meldingen tar utgangspunkt i de ulike språkområdene og de behov språket har for at det skal bevares, styrkes og utvikles i de forskjellige områdene. Det er videre viktig at det finnes reelle muligheter til å bruke språket vårt på flere samfunnsområder. Bruken av samisk språk på ulike nivåer i samfunnet må økes, og det er avgjørende at flere institusjoner tar ansvar for å bidra til økt bruk av samisk språk.

Situasjonen for samisk språk er ulik, ikke bare mellom men også innenfor språkene. Dette gjør at man må ha ulike strategier for styrking og utvikling av samisk språk. For å skaffe mer kunnskap om de ulike språksituasjonene, og således treffe bedre med de ulike strategiene, er det behov for en jevnlig kartlegging av språkets stilling.

Sametingsmelding om samisk språk er resultat av en prosess i Sametinget. Arbeidet med denne meldingen startet opp med en stor språkkonferanse som Sametinget arrangerte i Tromsø i mai 2011. Konferansen hadde innledere fra ulike samfunnsområder, og ga et godt grunnlag for meldingsarbeidet. I løpet av mai og juni 2012 har Sametingsrådet hatt flere åpne møter hvor det er kommet innspill til meldingen. Det er også kommet skriftlige innspill til meldingen fra enkeltpersoner, institusjoner og organisasjoner. Det har vært en bred politisk debatt i Sametingsrådet og i Sametingets plenum. Sametingsrådet la fram redegjørelse om samisk språk i sak 18/12 for Sametingets plenum. Denne danner grunnlag for Sametingsmelding om samisk språk. Årlige prioriteringer og tiltak skal komme fram i Sametingets budsjett og resultatoppnåelse i årsmeldingen.

Definisjoner

For å kunne ha samme forståelse er det viktig å klargjøre noen begreper som vil være sentrale i meldingen. Vi ønsker derfor å presisere hvordan vi forstår disse begrepene.

Morsmål: I denne meldingen brukt om det første språket en har lært hjemme. Også mulig å ha flere morsmål dersom en har lært flere språk samtidig. Andre steder i verden (som for eksempel i østasiatiske land) brukes morsmål som betegnelse for språket til den etniske gruppe en tilhører, uavhengig av språkkompetanse.

Førstespråk: Muntlig, eventuelt også skriftlig, hovedspråk. I opplæringsammenheng brukt om det språket som velges som hovedspråk.

Andrespråk: Språk som en person ikke har som førstespråk, men som vedkommende lærer eller har lært i et miljø der det er i allmenn bruk som dagligspråk. Andrespråk kan også betegne ethvert språk som ikke er en persons førstespråk, dvs. både andrespråk og fremmedspråk.

Språkbærere: Dyktige språkbrukere som brukes som ressurspersoner i språkopplærings øyemed.

Språkarenaer: Språksosiologisk begrep brukt om steder eller institusjoner der språket brukes.

Språkområde: Språkgeografisk begrep som betegner området for utbredelsen av et språk.

Flertallsområde: Område hvor majoriteten av befolkningen bruker samisk språk som dagligspråk.

Tospråklig: En person som er vokst opp med to førstespråk og som behersker begge språkene like godt, eller en person som i sin hverdag bruker to språk og identifiserer seg med begge, selv om ikke språkbeherskelsen er like god på begge språk.

Flerspråklig: En person som er vokst opp med to eller flere språk og som identifiserer seg med disse språkene og/eller en person som identifiserer seg med flere språk og bruker flere språk i sin hverdag, selv om språkbeherskelsen ikke er like god på alle språk.

Verdigrunnlaget for samisk språk

Samisk språk er en grunnverdi i det samiske samfunnet. Bevaring og videreutvikling av språket er derfor viktig i seg selv og trenger ikke begrunnes i andre forhold. Et tydelig uttrykk for språkets store betydning er at tilknytning til samisk språk er avgjørende for å kunne skrive seg inn i Sametingets valgmannstall.

Samisk er et av grunnelementene i vår kultur selv om alle ikke behersker språket. Det er et språk vi har rett til å styrke og utvikle både hos oss selv som individ og i samfunnet. Denne retten gjelder uavhengig av hvor godt den enkelte av oss i dag behersker språket. Retten til vårt språk er en verdi som ligger til grunn for hele språkmeldinga. For alle som kan samisk som språk, er det en stor verdi å kunne bruke samisk i flest mulig sammenhenger også utenfor familien og nærmiljøet, slik som i møte med offentlige kontorer, helsevesenet, skolen, kirken og med rettsvesenet.

Det ligger en verdi i at språket vårt blir synliggjort i samfunnet. Når et språk blir brukt i mange ulike sammenhenger, blir det gitt synlig verdi på linje med andre språk. Slik synlig likeverdighet mellom språk er samtidig et uttrykk for likeverdighet mellom folk. Selv om vi ofte omtaler samisk som ett språk, er det på norsk side av grensa samer med tradisjonstilknytning til fem ulike samiske språk. Disse fem språkene er østsamisk, nordsamisk, lulesamisk, pitesamisk og sørsamisk. Tilknytning til et av språkene i det samiske mangfoldet utgjør en verdi for samene, denne verdien ligger også til grunn for språkmeldinga.

Rammer

Nasjonalt lovverk

Det samiske språket er grunnpilaren i den samiske kulturen. Vi samer er et urfolk og en minoritet i Norge og det samiske språket og den samiske kulturen trenger således et spesielt vern for fortsatt å kunne bestå og å utvikle seg. Den norske stat er forpliktet til å legge til rette for at samer kan sikre og utvikle sitt språk. Disse forpliktelsene, som er nedfelt i lover og konvensjoner er redskap som Sametinget bruker i møte med både sentrale myndigheter, kommuner, fylkeskommuner og andre aktører som vi samhandler med.

Grunnlovens § 110a forplikter den norske stat å legge til rette for at samisk språk kan bevares og utvikles.

Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven) trådte i kraft i 1989 og har som formål å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppen i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og samfunnsniv. Loven konkretiserer innholdet i de overordnede prinsippene som Grunnloven § 110 etablerer.

Samelovens språkregler ble iverksatt i 1992 og er nedfelt i kapittel 3, samisk språk.

Da samelovens språkregler ble vedtatt, ble det også lovfestet at kommunene Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger, Tana og Kåfjord skulle inngå i forvaltningsområdet for samisk språk. Da

Tysfjord kommune ble innlemmet i 2006, ble loven endret slik at forvaltningsområdet nå er fastsatt gjennom forskrift. Senere er kommunene Snåsa og Lavangen blitt innlemmet i forvaltningsområdet, og Røyrvik blir innlemmet 1.1.2013.

Samelovens språkregler(1992) gir befolkningen i forvaltningsområdet for samisk språk rett til å henvende seg til offentlige instanser og få svar på samisk eller norsk i henhold til egne språkpreferanser. Retten gjelder både muntlige og skriftlige henvendelser. Retten gjelder ikke i tilfeller der forvaltningsorganet selv tar initiativ til kontakt. Alle kunngjøringer fra offentlige organer innen forvaltningsområdet som retter seg mot hele eller deler av befolkningen, skal skje både på norsk og samisk.

Samelovens § 3-5 gir utvidet rett til bruk av samisk i møte med helse- og sosialtjenesten. Dette innebærer at alle helse- og sosialinstitusjoner som tar imot pasienter fra kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, har plikt til å betjene pasientene på samisk. Pasientrettighetslovens § 3-5 som gir pasienten rett til informasjon tilpasset individuelle forutsetninger, og lovens § 4-2 om krav til samtykkets form, er også relevante bestemmelser.

Samiske pasienters rettigheter til bruk av samisk språk i forvaltningsområdet er også påpekt i ny kommunal helse og omsorgslov: 3 – 10. 4.ledd: "Kommuner innenfor forvaltningsområdet for samisk språk skal sørge for at samiske pasienters eller brukeres behov for tilrettelagte tjenester blir vektlagt ved utforming av tjenesten."

Samelovens § 3-6 gir enhver rett til individuelle kirkelige tjenester på samisk. Dette gjelder sjelesorg, dåp, konfirmasjon, vigsel og nattverd. Prester som ansettes innen forvaltningsområdet må gjennomføre samisk språkopplæring om de på forhånd ikke behersker samisk. Kirken skal også fremme samisk språk utenfor forvaltningsområdet. Kirkelovens § 24 lyder: "Kirkemøtet skal verne og fremme samisk kirkeliv [...]".

Samelovens § 3-7 omhandler tilsattes i et lokalt eller regionalt organ rett til utdanningspermisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk språk, når organet har behov for slik kunnskap.

Opplæringsloven (1998) stadfester den enkeltes rett til opplæring i og på samisk. I forvaltningsområdet for samisk språk (i opplæringsloven omtalt som «samiske distrikt») har alle elever rett til opplæring etter Kunnskapsløftet Samisk, og de har mulighet til å velge samisk som opplæringspråk. Elevene kan også velge norsk som opplæringspråk, kombinert med opplæring i samisk språk. I kommuner som ligger utenfor forvaltningsområdet, har elever kun rett til opplæring i samisk språk på individuelt grunnlag. For å få opplæring på samisk må minst 10 elever i kommunen kreve dette, og retten til slik opplæring består så lenge det er minst seks elever igjen i gruppa. Elever er her, i henhold til loven, definert som barn av personer som kan skrive seg inn i Sametingets valgmanntall.

Lov om barnehager (2006) understreker at kommunen har ansvaret for at barnehagetilbudet til barn i samiske distrikter (forvaltningsområdet for samisk språk) bygger på samisk språk og kultur. Det samiske innholdet i barnehager utenfor forvaltningsområdet er langt svakere regulert. Her skal kommunene legge forholdene til rette for at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur. Samiske barn utenfor forvaltningsområdet er definert til å gjelde barn med minst én forelder som kan skrives inn i Sametingets valgmanntall.

Forskrift om endring i tilsynsforskriften og fosterhjemsforskriften som trådte i kraft 1. mai 2012 presiserer retten som samisktalende barn bosatt i forvaltningsområdet har til å bevare sitt språk ved omsorgsovertakelser. Endring i forskriftene vil føre til at det nå må spørres aktivt om barnets kulturelle og språklige rettigheter ivaretas ved plassering i fosterhjem eller barneverninstitusjon. Det må legges til rette for at barnet kan utvikle både sitt språk og sin kultur.

Stadnamnlova(1990) skal sikre hensyn til samiske stedsnavn i samsvar med nasjonalt lovverk og internasjonale avtaler og konvensjoner. Stadnamnlovas forskrift §7 slår fast at dersom et stedsnavn har flerspråklig navn skal alle språk som benyttes i det aktuelle området brukes på skilt. Formålet med lov om stadnamn er å ta vare på stedsnavn som kulturminne, gi de en skriftform som er praktisk høvelig, og medvirke til kjennskap til og aktiv bruk av navnene. I følge lov om stadnamn kan offentlige organer, gårdeier, lokale organisasjoner som har tilknytning til området og navnekonsulenter starte en navnesak. Kommuner har vedtaksrett på navn på blant annet offentlige adresser, tettsteder, gater og offentlige bygg. Statens Kartverk vedtar naturnavn og andre navn som ikke kommer fram i stedsnavnloven eller i forskriftene. Departement har vedtaksrett på kommunenavn.

I loven står det klart at samiske navn som blir brukt av folk som bor fast eller har næringsmessig tilknytning til stedet, skal til vanlig brukes av det offentlige på kart, skilt, i register sammen med eventuelt norsk navn. På skilt eller kart og lignende der det blir brukt mer enn ett navn, fastsetter vedtaksorganet rekkefølgen av navnene. Ved fastsetting av rekkefølgen skal en ta hensyn til språkbruken på stedet. I forvaltningsområdet for samisk språk skal rekkefølgen være samisk, norsk, kvensk. Sametinget oppnevner stedsnavnkonsulenter for samiske stedsnavn.

Internasjonale konvensjoner og erklæringer

Retten til et morsmål er en grunnleggende menneskerettighet. Enhver same har rett til opplæring og bruk av samisk språk. Nasjonalstaten Norge har forpliktet seg både rettslig og politisk til å beskytte og fremme vårt språk fordi vi er urfolk.

Barnekonvensjonen er inkorporert i norsk lovgivning og har dermed forrang fremfor norsk lov. Barnekonvensjonen har en egen artikkel om rettighetene til urfolksbarn, artikkel 30; ”Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkning har rett til sammen med andre i sin gruppe, å nyte godt av sin kultur, religion og eget språk.”

FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter er tatt inn i norsk rett gjennom menneskerettsloven. Artikkel 27 slår fast at: ”i de stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter, skal de som tilhører slike, ikke berøves retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å dyrke sin egen kultur, bekjenne og praktisere sin egen religion, eller bruke sitt eget språk” Denne konvensjonen har forrang ved motstrid med andre bestemmelser i norsk rett.

ILO-konvensjonen nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater har artikler som både slår fast retten urfolk har til å bevare og utvikle sitt språk og retten enkeltpersoner har til å lære og å bruke sitt språk. Artikkel 28 lyder ”Det skal treffes tiltak for å bevare og fremme utvikling og bruk av de opprinnelige språk for vedkommende folk”.

Den Europeiske pakten om region- eller minoritetsspråk har som formål å verne minoritetsspråk slik at mangfoldet i europeisk kultur består. Artikkel 7 forplikter nasjonalstatene til å gjennomføre konkrete tiltak for å bevare minoritetsspråk slik at de blir synlige både i politikken, lovgivningen og i praksis.

FNs Urfolkerklærings artikkel 13 slår fast retten vi samer som urfolk har til å revitalisere, bruke, utvikle og overføre vårt språk til neste generasjon. Denne artikkelen slår også fast retten samer som urfolk har til å kunne bruke toll i møte med offentlige tjenester. Norge har skrevet under deklarasjonen, og Sametinget anser denne erklæringen som rettslig bindende for Norge

Forslaget til Nordisk samekonvensjon er utarbeidet på bakgrunn av de folkerettslige forpliktelser som påhviler statene Norge, Sverige og Finland overfor samene som urfolk. Konvensjonsforslaget

anerkjenner vår rett til selvbestemmelse og har som målsetning at samhandlingen mellom oss som ett folk skal lettes på tvers av landegrensene.

En nordisk ekspertgruppe med representanter oppnevnt av statene og sametingene i Norge, Sverige og Finland overleverte i 2005 sitt enstemmige forslag til en nordisk samekonvensjon. Kapittel III omhandler samisk språk og kultur. Her omhandles vår rett til å bevare, utvikle og bruke samisk språk. Her omhandles også retten vi har til å ta vare på våre tradisjonelle kunnskaper og til forskning og utdanning. Konvensjonsforhandlingene har nå startet og skal være gjennomført innen fem år.

Sametingets styringsdokumenter innen språk

Sametingsrådets politiske plattform danner grunnlaget for Sametingsrådets virke i valgperioden. Sametingsrådet innarbeider denne plattformen i forslag til budsjett. Sametingets budsjett er førende for virkemiddelbruken innenfor språkutvikling. Økonomiske virkemidler innenfor språk er tospråklighetstilskudd til kommuner og fylkeskommuner, direkte tilskudd til samiske språksentre og søkerbaserte språkprosjektmidler. Sametinget setter også av midler til kortvarige prosjekter som Sametinget selv initierer. Sametinget forvalter i tillegg andre virkemidler som også fremmer språk, slik som tilskudd til læremidler, samisk litteratur, utdanningsstipender etc.

Samarbeidsavtaler om bruken av tospråklighetsmidlene

Tospråklighetstilskuddet er den største tilskuddsposten Sametinget forvalter, og er dermed det viktigste virkemiddelet som Sametinget har til utviklingen av samisk språk. I 2008 ble det på oppdrag fra Sametinget gjennomført en evaluering av tospråklighetstilskuddet. Bakgrunnen for evalueringen var at Sametinget ønsket å få et bilde av hvordan kommuner og fylkeskommuner bruker tospråklighetstilskuddet. Evalueringen skulle også kunne brukes som et utgangspunkt i arbeidet med å endre tildelingskriteriene for tospråklighetstilskuddet.

Evalueringen viste at mange kommuner også brukte midlene til språkutvikling, selv om tospråklighetstilskuddet er et virkemiddel som skal gjøre kommunene i stand til å oppfylle samelovens språkregler. Språkutviklingsarbeidet har imidlertid vært både godkjent og ønsket av Sametinget. Evalueringen viste også at kommunene ønsket et tettere samarbeid med Sametinget om bruken av midlene. Evalueringen kom med forslag til hvordan man kunne beregne tospråklighetstilskuddet, men understreket samtidig at Sametinget i dette arbeidet måtte ha et nært samarbeid med kommunene.

Etter evalueringen igangsatte Sametinget arbeidet med å endre tildelingskriteriene og beregningen av tospråklighetstilskuddet, og nye retningslinjer for tospråklighetstilskuddet ble vedtatt i 2011. I den forbindelse ble det utarbeidet samarbeidsavtaler mellom Sametinget og den enkelte kommune/fylkeskommune om bruken av midlene. Samarbeidsavtalene ble underskrevet i februar 2012. Avtalene tar utgangspunkt i de pliktene kommuner/fylkeskommuner har etter samelovens språkregler. I tillegg er arbeidet kommunen/fylkeskommunen gjør for å fremme og utvikle samisk språk formalisert ved at avtalen også inneholder en utviklingsdel. Avtalene skal følges opp med årlige møter på både administrativt og politisk nivå.

Samarbeidsavtalene med fylkeskommunene

Sametinget har inngått samarbeidsavtaler med fylkeskommuner i det samiske området. Det overordnede formålet med avtalene er å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsliv. Samarbeidsavtalene omhandler språkspørsmål og forplikter til gjensidighet og samarbeid og konkrete tiltak for å bevare og styrke samisk språk i fylkene.

Oppfølgingen av samarbeidsavtalene har ikke fungert optimalt. Sametinget er derfor i gang med en revidering og forenkling av samarbeidsavtalene. Først ut er samarbeidsavtalen med Finnmark fylkeskommune som forventes ferdig revidert i begynnelsen av 2013. Dersom dette arbeidet blir vellykket, ønsker Sametinget å videreføre arbeidet til flere fylkeskommuner.

Nordisk samarbeid - Samisk parlamentarisk råd

Samisk parlamentarisk råd (SPR) behandler saker av felles interesser for samer over landegrensene. Nordisk samarbeid om samisk språk har frem til 2012 blitt fulgt opp av Samisk språknemnd (SGL) som har vært SPRs underliggende organ. Samisk språknemnds mandat gikk ut 31.12.2011. De har hatt vedtaksmyndighet i samiske normeringsspørsmål og har også jobbet med terminologitviking. Det er behov for et sterkt nordisk samarbeid hvor man kan diskutere og fremme språkpolitiske og språkfaglige saker. Det er også viktig for normering av samisk skriftspråk at vi har et fungerende nordisk språkorgan.

Samisk parlamentarisk råd (SPR) har i lengre tid sett behov for et styrket språksamarbeid for at terminologi- og normeringsarbeidet skal bli mer effektivt. I juni 2012 vedtok SPR å styrke det språkfaglige samarbeidet ved å igangsette det Interreg-finansierte etableringsprosjektet Sámi giellagáldu – Nordisk ressurscenter for samiske språk. Etableringsprosjektet Sámi giellagáldu har en prosjektperiode på 1 1/2 år med oppstart 01.01.2013, og avsluttes 30.06.2014. I løpet av denne perioden skal det bygges opp et godt samarbeidsforum for de ulike samiske språkene, og det skal jobbes for at senteret skal bli en permanent ordning fra 01.07.2014. Sámi Giellagáldu skal i første omgang arbeide med utvikling av samisk språk, terminologi, språkrøkt og informasjon til publikum om språkfaglige spørsmål.

Ansvarsfordeling innen samisk språk

Mange offentlige instanser er inne i bildet når det gjelder bestemmelser som berører samisk språk. Kommuner, fylkeskommuner, fylkesmenn, direktorater, departementer, Sametinget, Regjeringa og Stortinget har alle et ansvar i arbeidet med samisk språk.

Sametinget

I følge samelovens § 3-12 skal Sametinget arbeide for vern og videre utvikling av samisk språk i Norge. Sametinget er samenes folkevalgte organ og er den fremste ekspert på utvikling og styrking av samisk språk i Norge. Dette gjør Sametinget til en naturlig samarbeidspartner for andre aktører som også arbeider med samisk språk, både nasjonalt og nordisk/internasjonalt. Samarbeidet kan være både formelt i form av samarbeidsavtaler, eller uformelt i form av dialogmøter el. I saker som angår den samiske befolkningen er det Sametinget som sentrale myndigheter forholder seg til.

Sametinget tildeler årlig tospråklighetsmidler til kommuner og fylkeskommuner som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Disse midlene går i hovedsak til å dekke de merkostnadene kommunene og fylkeskommunene har for å kunne tilby tospråklig tjenesteyting. I tillegg tildeler Sametinget direkte tilskudd til samiske språksentre. På grunn av begrensede midler i Sametingets budsjett, har det hittil ikke vært rom for å tildele mer enn 5-600.000 til hvert språksenter. Midlene går derfor i hovedsak til driftsoppgaver, og språksentrene er i stor grad avhengig av prosjektmidler for å drive språkutvikling.

For å styrke og øke bruken av samisk språk, har Sametinget i flere år lyst ut midler til språkprosjekter. Målgruppen for tilskuddsordningen er den samiske befolkningen. Det har vært stor økning på søknader til disse midlene, og det er forventet en ytterligere økning. Dette viser at behovet for språktiltak er stort i det samiske samfunnet. Det er positivt at det stadig kommer flere søknader fra sørsamisk område, og det er verdt å merke seg at Tysfjord kommune er blant de kommunene i forvaltningsområdet som prosentvis har fått flest søknader innvilget i perioden 2008-2010. Det kommer få søknader fra samiske flertallsområder i Finnmark.

Sametinget har igangsatt en evaluering av de søkerbaserte tilskuddene til språkprosjekter. Vi ønsker å vite om språkprosjektmidlene styrker samisk språk, om de øker bruken av samisk språk og om tilskuddsordningen når ut til den samiske befolkningen. Vi forventer også å få et bilde av tilskuddsmottakeres bruk av tilskuddet, samt hvordan ordningen blir forvaltet. Evalueringen skal

omfatte tilskudd til språkprosjekter fra Sametinget i perioden 2007- 2011, og den vil foreligge i begynnelsen av 2013.

Stadnamnlovas § 11 gir Sametinget myndighet til å oppnevne konsulenter for samiske stedsnavn. Navnekonsulentene er faglig ansvarlige for tilrådingen om hva slags skrivemåter som foreslås brukt i offentlig sammenheng.

Samiske språksentre

I dag finnes det 11 samiske språksentre som får grunntilskudd fra Sametinget; Sámi giella- ja kulturguovddáš i Porsanger, Isak Saba guovddáš i Nesseby, Deanu giellagáddi i Tana, Álttá sámi giellaguovddáš i Alta, Sámi giellaguovddáš i Kåfjord, Gáisi giellaguovddáš i Tromsø, Ástavuona giellagoahčie i Lavangen, Várdobáiki i Evenes, Árran julevsáme guovdasj i Tysfjord, Gielem nastedh på Snåsa og Aajege gieles- jih maahoejearnge på Røros. Sametingsrådet har i budsjett for 2013 foreslått at Gieleaarnie i Røyrvik og Storfjord språksenter får direktetilskudd fra Sametinget fra og med 2013. Språksentrene er etablert etter initiativ fra lokalmiljøene for å vitalisere samisk språk. De samiske språksentrene spiller en viktig rolle og er sterke bidragsyttere i opplæring, synliggjøring og styrking av de samiske språkene lokalt.

Departementer

Kulturdepartementet har det overordnede ansvaret for å utforme, tolke og fremme språkpolitiske mål i Norge. Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet (FAD) har ansvaret for forvaltningen av samelovens språkregler og samordningen av regjeringens arbeid med den europeiske pakten for regions- eller minoritetsspråk. De har en egen tilskuddspost for tiltak for samisk språk. Alle departementer skal i tillegg ta språkpolitiske hensyn med i vurderingen når de utformer og gjennomfører sin sektorpolitikk.

Handlingsplanen for samiske språk ble lagt frem av Arbeids- og inkluderingsdepartementet i 2009. Den ble utarbeidet i samråd med Sametinget og andre berørte departementer. Det overordnede målet med handlingsplanen er å legge til rette for en trygg framtid for de samiske språkene i Norge. Handlingsplanen har en virketid på 5 år og den slår fast hvem som har ansvar for gjennomføringen av de tiltak som er fastsatt i planen, herunder hvordan tiltaket organiseres og finansieres. FAD har koordineringsansvar for planen. Sametinget har ansvar og medansvar for en rekke tiltak. Planen oppdateres årlig.

Fylkesmannen

Dersom et organ ikke følger bestemmelsene i samelovens språkregler, kan den som saken direkte gjelder klage på dette. Fylkesmannen er klageorgan for klager som gjelder kommunale eller fylkeskommunale organer.

Kommuner og fylkeskommuner

Kommunene spiller en sentral rolle i arbeidet med å styrke samisk språk i alle områder hvor samer er bosatt. Ansvaret for samisk språk er ulikt for kommuner som er innenfor eller utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

Forvaltningsområdet for samisk språk omfatter i dag 9 kommuner: Karasjok, Kautokeino, Tana, Porsanger og Nesseby i Finnmark, Kåfjord og Lavangen i Troms, Tysfjord i Nordland og Snåsa i Nord-Trøndelag. I tillegg omfattes Finnmark, Troms, Nordland og Nord-Trøndelag fylkeskommuner av forvaltningsområdet. Fra og med 2013 er også Røyrvik kommune i Nord-Trøndelag omfattet av forvaltningsområdet.

I forvaltningsområdet skal samisk og norsk være likestilte etter samelovens kapittel 3. Det betyr at befolkningen bosatt i disse kommunene har utvidede rettigheter til å bruke samisk språk i møte med

offentlige organ og at kommunene har et særskilt ansvar for å tilby tjenester og informasjon på samisk.

Når en kommune blir innlemmet i forvaltningsområdet, blir også fylkeskommunen innlemmet. Fylkeskommuner har de samme plikter som kommuner i forvaltningsområdet.

Samer bosatt utenfor forvaltningsområdet har ikke de samme rettigheter til bruk av samisk eller rett til tjenesteyting på samisk i møte med det offentlige. Riktignok stadfester pasient- og brukerrettighetsloven samisktalendes rettigheter til å få informasjon på samisk, men loven alene er ikke tilstrekkelig for å sikre at samisktalende pasienter får bruke samisk i møte med helsetjenesten.

Opplæringsloven gir samisktalende barn og unge rett til opplæring i samisk på skolen, men begrensninger i loven og praktiske utfordringer hindrer et tilfredsstillende tilbud til alle barn. Alle kommuner er gjennom plan- og bygningsloven forpliktet til å planlegge sin drift slik at de sikrer naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv, men heller ikke denne loven er tilstrekkelig for å sikre samisktalendes rett til å lære eller bruke språket. Se også kapittel 2, Nasjonalt lovverk.

Kunnskapsgrunnlaget

Det finnes en del nyere forskningsarbeider, rapporter, utredninger og evalueringer vedrørende samisk språk i samfunnet. Kunnskapen fra disse arbeidene tas med i videre språkplanlegging og politikkutforming. Det kan likevel være litt tilfeldig hva som er undersøkt – og ikke undersøkt. De nevnte arbeidene er derfor svært nyttige, men ikke tilstrekkelige som kunnskapsgrunnlag for språkpolitikken. Derfor vil meldinga også basere seg på mer uformelle erfaringer fra et videre felt for slik å kunne utforme en best mulig språkpolitikk.

Spesialrapportør James Anayas rapport når det gjelder menneskerettigheter og grunnleggende friheter for urfolk, som kom i 2011, er en viktig del av kunnskapsgrunnlaget for denne meldingen. Spesialrapportørens rapport om samene i Norge, Sverige og Finland peker særlig på den alvorlige situasjonen for de samiske språkene. Særlig lule- og sørsamisk benevnes som truede språk.

Vi vet ikke eksakt hvor mange som kan snakke, skrive, lese eller forstå samisk i dag. Den eneste måten å få et sikkert tall på, er å spørre alle i Norge. I eldre tider ble nettopp dette gjort gjennom folketellinger. Det er nå slutt på å foreta folketellinger ved hjelp av skjemautfylling, derfor er det heller ikke lenger mulig å få fram antallet samisktalende på denne måten.

Det statistiske materiale vi har tilgang på i dag er oversikter over antall barnehagebarn og skoleelever med samisk språktilbud. Rapporten Samiske tall forteller 5 fra 2012 viser utviklingen fra 2005 til 2011. Tallene viser en nedgang i antall barn med samisk tilbud i barnehagen fra 925 til 823. Tallet på grunnskoleelever med samisk som førstespråk var i 2011 940, en nedgang på rundt 6 % siden skoleåret 2005/2006. For grunnskoleelever med samisk som andrespråk var tallet 1213, en nedgang på 41% siden innføringa av Kunnskapsløftet i 2006. Statistikk for videregående skole viser at 267 elever hadde samisk som førstespråk i fagkretsen skoleåret 2011/2012, en økning på 41 % siden 2008/2009. Samtidig økte også antall elever med samisk som andrespråk fra 152 til 206.

I 2000 fikk daværende Samisk språkråd gjennomført en undersøkelse som beregnet antallet personer som behersket samisk på ett eller annet nivå i Norge. Rapporten fra undersøkelsen beskrev også bruken av samisk i ulike samfunnsammenhenger. Fem år seinere gjorde Torkel Rasmussen en undersøkelse om bruken av nordsamisk i Norge og Finland, og han laget beregninger over antallet språkbrukere. Begge disse undersøkelsene konkluderer med at antallet samiskspråklige i Norge kan ligge et sted rundt 25 000. Disse er da samiskspråklige i den forstand at de i det minste kan følge med på en vanlig samtale på samisk.

Nordlandsforskning og Norut Alta har på oppdrag fra Sametinget, Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (FAD) og Kunnskapsdepartementet (KD) gjennomført Samisk språkundersøkelse 2012. Undersøkelsen hadde som formål å skaffe en oversikt over hvor mange som behersker hvert av de samiske språkene muntlig og skriftlig, alderssammensetningen, i hvilke sammenhenger de bruker språket og i hvor stor grad samisk språk brukes i ulike sammenhenger.

Samisk språkundersøkelse 2012 viser at det er svært store forskjeller i språkferdigheter, bruksarenaer og språkholdninger både mellom språk og i ulike deler av landet. Språket står sterkt i forvaltningsområdet i Finnmark og i Tysfjord, og betydelig svakere i Lavangen, Kåfjord og Snåsa.

Det muntlige språket står sterkest hos den eldre generasjon. Disse blander i liten grad språkene, men har lavere skrive- og leseferdighet. De unge kan i større grad lese og skrive samisk, men har et svakere muntlig språk.

Samisk språk synes å brukes mest i hjemmet, innenfor primærnæringer og i opplæringssektoren. Barnehage og skole synes å spille en mye større rolle i språkutviklingen enn tidligere. Enkelte steder er skolen det eneste stedet hvor samisk brukes.

Undersøkelsen viser også at mange opplever at de kan litt samisk, men ikke nok til å tørre å bruke språket. Det fremgår også at mange ønsker å lære seg mer samisk. Blant disse ligger det et stort potensial i å øke antallet språkbrukere. Trygge rammer slik at flere tør å ta i bruk samisk og bedre muligheter for språkopplæring vil være viktige stikkord for å få disse til å begynne å snakke samisk.

I følge Språkundersøkelsen 2012 er mangelen på opplæringstilbud i samisk den hyppigste årsaken til at elever i dag ikke får opplæring i samisk, til tross for sine rettigheter. Det kan synes som om den informasjonen som foreldre får om retten til samisk språkopplæring er svært variabel. Vi vet at tallet på grunnskoleelever med samisk som førstespråk holder seg noenlunde stabilt, mens tallet på elever med samisk som andrespråk synker. Sametinget tar dette alvorlig, og har derfor i Sametingsmelding om opplæring og utdanning bebudet en helhetlig gjennomgang av lover og rammeverk som regulerer samisk opplæring.

Rapporten, "Langs lange spor – om samisk forskning og høyere utdanning" (Butenschön-utvalgets utredning), fremhever viktigheten av å utvikle samisk som forskningsspråk og slår fast at forskningsinstitusjoner må kjenne sitt ansvar for å utvikle kurstilbud på samisk på alle nivåer. Rapporten peker videre på at rekrutteringen til samisk høyere utdanning og forskning starter tidlig – i barnehage, grunnskole og videregående skole. Sametinget slutter seg også til utvalgets syn om at samiskspråklig forskning er grunnleggende for å utvikle et samisk fagspråk, og at fagspråket inngår i byggingen av samisk som et fullstendig, og dermed samfunnsbærende språk.

Helse- og sosialsektoren preges av at det er vanskelig å få tak i kompetent samiskspråklig personell, selv i forvaltningsområdet for samisk språk. Tilbudet kan også oppleves forskjellig; fra helsetjenestens side opplever man at det legges til rette for et godt samisk tilbud, mens brukerne ikke opplever det samme. De samiskspråklige er mindre fornøyd med helsetjenestene fordi de opplever vansker med å forstå eller bli forstått. Uten å ha dokumentasjon på det, kan man tenke seg at andre sektorer som politi, rettsvesen og kriminalomsorg også kan ha lignende situasjoner som kan føres tilbake til manglende språk- og kulturkompetanse.

Det er et stort behov for begynneropplæring for voksne i samisk språk. Språkundersøkelsen viser at folk ønsker opplæring i eget lokalmiljø og at dette bør suppleres med snakkegrupper eller arenaer for bruk av samisk. Språkbærere er en stor ressurs som blir brukt for lite i språkopplæring både for barn og voksne.

Det er behov for mer inngående kunnskap om språksituasjonen for samisk språk fordi det kan ha betydning for språkplanleggingen. For å få slik kunnskap trenger man kontinuerlig kartlegging av språksituasjonen. For eksempel har tradisjonelle næringer vært en viktig språkarena hvor språket har stått sterkt. Vi har imidlertid lite dokumentasjon på dagens språksituasjon i disse næringene.

Det offentlige tjenestetilbudet til den samiskspråklige befolkningen viser seg ikke å være tilstrekkelig, og flere oppgir at de ikke er fornøyde. Språkundøkelsen 2012 bekrefter at det fortsatt et stort behov for fagpersoner med samisk språkkompetanse. Norut Alta har på oppdrag fra FAD i 2012 gjennomført en kartlegging av det samiske perspektivet i kommunesektoren. Denne kartleggingen viser også at ingen kommuner fullt ut har lagt til grunn et samisk perspektiv i den kommunale virksomheten. Heller ikke i kommuner hvor samisk språk er et dagligspråk, brukes samisk skriftlig i særlig stor grad. Samisk og norsk er ikke likestilte som forvaltningspråk, og mye av saksbehandling og planarbeid gjennomføres bare på norsk. Mange kommuner opplever også at det er få som tar kontakt på samisk, noe som i følge rapporten viser at samisk fortsatt ikke oppleves som et offisielt eller offentlig språk.

Samisk språkundøkelse 2012 peker på at samarbeid mellom kommuner, språksentre, andre samiske institusjoner eller organisasjoner er viktig for å få fortgang i arbeidet med samisk språk. Utfordringen er at ingen har et overordnet ansvar for å iverksette og koordinere et slikt samarbeid.

Etter oppdrag fra Sametinget har Norut Alta i 2012 gjennomført en evaluering av de samiske språksentrene som mottar grunntilskudd fra Sametinget. De samiske språksentrene har oppstått i ulike tidsperioder, og de har utviklet seg på forskjellige måter i ulike samiske miljø. Det betyr at utfordringene knyttet til å styrke samisk språk er forskjellig fra område til område. Språksentrene har ulike utfordringer både med organisering, økonomiske ressurser og rekruttering av ansatte med språk- og kulturkompetanse.

De aller fleste språksentrene har språkkurs som en av sine viktigste bærebjelker, og kursene har de siste årene blitt styrket ved å bli kompetansegivende med studiepoeng. Språksentrene har også en rekke kulturelle og identitetsskapende aktiviteter, der språket i mer eller mindre grad er bærende. Andre satsinger kan variere fra senter til senter, slik som arbeid mot barn og unge i og utenfor skole og barnehage, fjernundervisning, innsamling og dokumentasjon av tradisjonell kunnskap.

Norut Altas evalueringsrapport fremmer en rekke forslag til tiltak for å forbedre språksentrenes arbeidsvilkår. Eksempler er økt finansiering til drift og å innføre fast finansiering av språkkurs. Dette ville gjort det lettere å rekruttere og beholde ansatte med språkkompetanse. Det er også viktig å legge vekt på innsamling av tradisjonell kunnskap som ennå finnes i områder hvor språksentrene har sin virksomhet. Språksentrene bør også bruke ressurser for å få på plass rutiner for å måle brukertilfredshet, og de bør ha en aktiv og bevisst rekruttering av begge kjønn til språksentrenes aktiviteter. Videre foreslås det at språksentrene med fordel kan bli mere synlige også utover de samiske miljøene. Et forslag er å tilby kurs i samisk språk og kultur til andre målgrupper i sitt område. Rapporten er et viktig grunnlag i Sametingets samarbeid med språksentrene.

Kunnskap om ulike språksituasjoner

Det samiske språket i Norge står i dag i ganske ulike samfunnsmessige situasjoner. Dette gjør at det kan være vanskelig å finne felles strategier. Man må derfor ta utgangspunkt i situasjonen for det aktuelle språkområdet, og så formulere strategier ut fra det. Ut fra det vi vet om det samiske språkets stilling i dag, kan det være nyttig å operere med seks ulike situasjoner:

Nordsamisk flertallsområde

Nordsamisk flertallsområde består av kommuner i Finnmark som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Nordsamisk er det samiske språket som har flest språkbrukere, og en stor del av disse bor innenfor forvaltningsområdet. Samisk språk har tradisjonelt sett stått sterkt i disse områdene

og er et dagligspråk som brukes både i privat og offentlig sammenheng. Dette språkområdet kan betraktes som et ressursområde for samisk språkutvikling. Språkundertøkeloen 2012 viser imidlertid at unge oppgir at de ikke behersker det muntlige språket like godt som de eldre. De bruker også norsk i større grad enn tidligere. Undertøkeloen viser at langt flere unge behersker samisk skriftlig i dag enn tidligere, samtidig brukes samisk lite som et skriftlig forvaltningsspråk. Den eldre generasjonen oppgir at de i stor grad har et rikt ordforråd og behersker tradisjonell samisk terminologi. Selv om mange behersker samisk i dette området, er det likevel behov for en større satsning på språkrøkt og økt bevissthet om bruken av samisk språk.

Nordsamiske mindretallsområder

Med nordsamisk mindretallsområder forstås kystområdene i Finnmark, Troms og Nordland der det tradisjonelt har blitt snakket samisk. Disse områdene står ovenfor en rekke utfordringer. Språket står svakere der enn i flertallsområdet, særlig er dette tilfelle i bygder der fornorokingspolitikken har slått hardere inn. Språket brukes i liten grad i dagligtale og som hjemmespråk. Det er få eller ingen arenaer for bruk av samisk, og det er begrensede opplæringsmuligheter. Samisk språk synliggjøres også lite i og har lav status. I disse områdene må derfor samisk språk styrkes gjennom å gi opplæring i samisk, etablere arenaer for bruk av samisk, skaffe ressurspersoner og synliggjøre samisk språk i større grad.

Noen kommuner i disse områdene er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Befolkningen i disse kommunene har større rettigheter til opplæring og bruk av samisk språk enn befolkningen utenfor forvaltningsområdet. Utfordringen er imidlertid at disse kommunene mangler kompetanse og ressurser til å oppfylle kravene. Kommuner utenfor forvaltningsområdet har begrensede plikter når det gjelder tilbud på samisk. Hovedutfordringen her er å legge til rette for at rettighetene befolkningen har til opplæring og bruk av samisk språk innfris.

Lulesamisk språkområde

Lulesamisk språkområde strekker seg fra Ballangen i nord til Saltfjellet i sør. Dette er et forholdsvis lite geografisk område som gir muligheter for samkjøring av tiltak og et nært samarbeid mellom ulike aktører. Det finnes en konsentrasjon av lulesamisktalende i Tysfjord og Hamarøy kommune i Nordland. For språkovertøring mellom generasjoner er en slik konsentrasjon en fordel.

Språkundertøkeloen 2012 viser at mange av dagens foreldre mellom 30 og 40 år ikke behersker samisk. Dette vanskeliggjør språkovertøring fra foreldre til barn. Derimot har barna fått mulighet til å lære lulesamisk gjennom samisk barnehage, og flere er nå første- eller andrespråkelever i grunn- og videregående skole. Språkundertøkeloen viser at lulesamisk språk har en sterk støtte gjennom barnehagen og språksenteret ved Árran lulesamisk senter. Barnehagen har bidratt sterkt til å rekruttere elever til samiskspråklige klasser i grunnskolen på Drag og videre til samiskundervisning i videregående skole.

Det finnes langt færre som snakker lulesamisk enn nordsamisk. At det er så få språkbrukere preger situasjonen for lulesamisk. På grunn av få språkbrukere i det lulesamiske språkområdet, blir mangelen på samiskspråklige ressurser veldig tydelige. I arbeidet for å styrke lulesamisk språk spiller Tysfjord kommune en viktig rolle fordi dette er den eneste kommunen i lulesamisk område som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Sametinget ser behov for at kommuner og samiske institusjoner i det lulesamiske området har et tettere samarbeid.

Sørsamisk språkområde

Det sørsamiske området er geografisk et stort område som strekker seg fra Saltfjellet i nord til Elgå i sør. Dette området omfatter flere fylker og en rekke kommuner. Det finnes i dag ikke noe større lokalsamfunn der språket er dominerende som dagligspråk. Dette kan være et hinder i språkovertøringen. Språkbrukerne har derimot kontakt i store nettverk basert på slekt og næring, og språket blir tillagt stor betydning som identitetsbærer i denne situasjonen.

Det store geografiske området gjør at det sørsamiske språket er i en helt spesiell situasjon med tanke på koordinering av språktiltak, ansvarsforhold, opplæringstilbud og ressurser. Mange offentlige instanser er inne i bildet når det gjelder bestemmelser som berører sørsamisk språk, og det er derfor behov for en mer tydelig ansvarsfordeling mellom disse. Det vil være viktig at noen har et overordnet ansvar for sørsamisk språk og et ansvar for koordinering av språktiltak. En stor utfordring i dette området er mangelen på kompetanse i samisk språk og kultur i offentlige forvaltning og at det er mange ulike institusjoner å forholde seg til.

Sørsamisk språk har vært i en revitaliseringsprosess, og nå er det stadig flere barn som får opplæring i sørsamisk. Sørsamisk er likevel mange steder ikke et dagligspråk, og det er begrensede muligheter til bruk av samisk språk. Det finnes få arenaer for bruk av sørsamisk, og det er stor mangel på ressurspersoner.

Østsamisk og pitesamisk språkområde

Østsamisk er tradisjonelt blitt snakket i det som nå er Sør-Varanger kommune i Norge i tillegg til tilstøtende områder i Russland og Finland. Pitesamisk er tradisjonelt blitt snakket i deler av Nordland fylke og i tilstøtende områder på svensk side av grensa.

Østsamisk og pitesamisk skiller seg fra de andre samiske språkene først og fremst ved i dag å ha svært få språkbrukere i sine tradisjonelle områder i Norge. Det gis ikke opplæring i disse to språkene i noen grunnskole i Norge, og det finnes ingen barnehager der disse språkene blir formidlet. Pitesamisk har ingen standardisert rettskrivning, noe som gjør det vanskelig å bruke språket i skrift. For østsamisk finnes det godkjent rettskrivning, og på finsk side av grensa er det skoler som gir opplæring i østsamisk. Siden begge språkene har et visst språkmiljø i tilstøtende grenseområder, er det viktig med samarbeid over landegrensene for å fremme disse to samiske språkene i Norge.

For å styrke pitesamisk og østsamisk er det først og fremst nødvendig å gjøre en del grunnleggende arbeid, slik som dokumentasjon og kartlegging av dagens forhold for språkene. Dette kan best gjøres gjennom et samarbeid mellom lokalmiljøene og institusjoner med språkvitenskapelig kompetanse. Språkarbeid kan bare bli vellykket dersom det har oppslutning i de samfunnene som det gjelder. Den viktigste strategien for Sametinget i videre arbeid med pitesamisk og østsamisk blir derfor å få en oversikt over hva pitesamer og østsamer i Norge selv mener skal prioriteres i språkarbeidet. Et samarbeid mellom Sametinget, lokale sameforeninger og de to institusjonene, Duoddará ráffe og Østsamisk museum, vil være naturlig.

Samisk i byer

Stadig flere samer flytter i dag ut av de tradisjonelle samiske bosettingsområdene. Det er særlig de store byene som tar i mot mange samer. Dette er en helt ny situasjon for samisk språk, en situasjon som krever en egen strategi.

Utflyttingen fra de tradisjonelle samiske områdene i Norge går i dag til byene, mens innflyttingen til områdene mer og mer skjer fra utlandet. Dersom samisk i framtida skal overføres mellom generasjonene, blir det nødvendig å etablere nye institusjoner og ny praksis i byer som har (stor) tilflytning av samer. Vi vet fra for eksempel Cymru/Wales at de tar hensyn til den ut- og innflyttingen som skjer i de tradisjonelle kymrisktalende områdene når de foretar språkplanlegging. Hovedutfordringen er at i byer blir samisk et minoritetsspråk og at det ikke finnes tradisjonelle arenaer for bruk av språket. Behovet for språkarenaer og opplæringsmuligheter i byene er derfor voksende.

Det er den enkelte kommunes ansvar å legge til rette for mulighet til opplæring og utvikling av samisk språk, og det kan slik bli tilfeldig hvilke tilbud som gis i den enkelte kommune. Sametinget er i dialog med bykommunene Alta, Tromsø og Oslo om samarbeidsavtaler for styrking av samisk språk og kultur. Dette er positivt, samtidig som slike avtaler ikke vil gi den samiske befolkningen i disse byene

de samme rettigheter som befolkningen innenfor forvaltningsområdet for samisk språk har. Det er derfor nødvendig å styrke befolkningens muligheter og rettigheter til å bruke samisk i byene.

Kunnskap om offentlig samisk språkplanlegging

Det mest omfattende grepet som norske myndigheter har gjort innenfor offentlig samisk språkplanlegging, var å vedta samelovens språkregler i 1990 og å innføre forvaltningsområdet for samisk språk fra 1992. Samelovens språkregler og ordningen med et spesielt forvaltningsområde er viktige redskaper i arbeidet for å styrke språket. Disse redskapene må brukes.

NIBR i Alta gjorde i 2000 en brukerundersøkelse av tospråklig tjenesteyting innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Denne undersøkelsen omhandler forholdene slik de var ved tusenårsskiftet. Sámi instituhtta/ Nordisk Samisk Institutt gjennomførte i 2006/07 en evaluering av samelovens språkregler. Evalueringen var bestilt av Kultur- og kirke departementet. Evalueringen konkluderer med at samelovens språkregler har fungert positivt for statusen for samisk språk, selv om det er store variasjoner i hvordan loven følges opp. Forholdene for samisk språk utenfor forvaltningsområdet er derimot ikke gode, og evalueringen trekker den konklusjon at forvaltningsområdet må utvides. Evalueringen foreslo også å nedsette et ”vitaliseringsutvalg” for de samiske språkene, fordi loven alene er ikke nok til å vitalisere samisk språk i områder der det i dag er truet.

Wencke Brennans bok Samene i rettssystemet fra 2005 bringer ny kunnskap om bruken av samisk språk i rettssystemet i Finnmark og om samers opplevelse av forholdene. Av andre større arbeider som er gjort om samisk språk og språkplanlegging etter 2000, nevner vi Inger Marie Gaup Eiras utredning Samisk språk i Norden - Status og domeneutredning fra 2001 og Torunn Pettersen og Johanne Gaup sin utredning om offentlig samisk informasjonstjeneste, også fra 2001.

Sametinget har tidligere utarbeidet rapporter om det samiske språket i samfunnet. Fra tida etter 2000 nevner vi de to rapportene fra Sametingets språkstyre, Bruken av samisk språk, fra henholdsvis 2004 og 2008 og Sametingsrådets melding om samisk språk Sáme giella lea čáffat! Samisk er tøft! fra 2004.

Den svenske regjeringa kom i 2006 med en offentlig utredning (SOU) som spesielt tok opp den framtidige situasjonen for sørsamisk språk i Sverige. Noe av det som der drøftes om forholdene for sørsamisk, er overførbart også til norske forhold.

Alle de arbeidene som er nevnt ovenfor, sier noe om erfaringer med språkplanlegging i de samiske områdene de siste ti årene, og denne litteraturen utgjør en naturlig del av kunnskapsgrunnlaget til Sametingsmeldingen for samisk språk.

Kunnskap om offentlig språkplanlegging utenfor Skandinavia

Sametinget vil i sin språkpolitikk også ta lærdom av språkplanlegging i andre flerspråklige områder. Det er helst erfaringer fra urfolk og språklige minoriteter i andre demokratiske stater som enklest kan overføres til oss.

Situasjonen for språket māori, som er urfolksspråket på Aotearoa/ New Zealand, og situasjonen for kymrisk i Cymru/ Wales i Storbritannia er eksempler som det kan være mulig å dra lærdom av i Sápmi.

Vi kan i denne sammenhengen vise til artikkelen “Te Kōhanga Reo. Māori Language Revitalization” fra 2001 og boka Welsh in the Twenty-First Century fra 2010. I det førstnevnte arbeidet merker vi oss særlig hvor viktig barnehagene har vært i den langt på veg vellykkede revitaliseringen av språket māori på Aotearoa/ New Zealand. I det sistnevnte arbeidet merker vi oss den vekt som legges på den ut- og innflyttinga som nå skjer i de tradisjonelle kymrisktalende områdene i Cymru/ Wales. Dette er et moment som også må drøftes i samisk sammenheng.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 325 av 449

De fremste utfordringer

Språk er i høyeste grad både et privat og et offentlig anliggende. Fremtiden for samisk språk avhenger både av hvordan hver enkelt av oss bruker samisk som et naturlig kommunikasjonspråk i flest mulig sammenhenger og hvordan samfunnet legger forholdene til rette for at dette skal være mulig.

I arbeidet med å bevare, styrke og utvikle samisk språk står man ovenfor en rekke utfordringer som ikke kan løses innenfor Sametinget alene. Det dreier seg om både samfunnsforhold, ansvarsfordeling og myndighet innenfor språk og gode rammebetingelser på alle nivå i samfunnet. Språkpolitikken har i mange tilfeller omhandlet den enkeltes rett til bruk og opplæring i samisk språk. I det videre arbeidet for styrking og utvikling av samisk språk vil det imidlertid være nødvendig å ha fokus på hvilke behov språket har for å styrkes og utvikles. For å sikre språkets fremtid vil det være avgjørende at antallet brukere av samisk språk økes. I arbeidet for å nå Sametingets mål om å øke antall brukere av samisk språk, har vi en rekke utfordringer som det vil være nødvendig å omtale nærmere.

De overordna utfordringer samisk språk står ovenfor:

- Ansvarsfordeling og myndighet i språkspørsmål
- Rammebetingelser for samisk språk
- Brukere av samisk språk
- Offentlig forvaltning
- Ulike språksituasjoner
- Reelle muligheter for bruk av samisk språk

Ansvarsfordeling og myndighet i språkspørsmål

Det er mange og ulike aktører inne i bildet når det gjelder samisk språk. Dette kan skape liten kontinuitet, mangel på koordinering av tiltak, usikkerhet om ansvarsforhold og oversikt for den enkelte språkbruker. En slik situasjon er ikke heldig for utviklingen av samisk språk, og det vil være nødvendig med klarere ansvars- og rollefordeling.

Samisk språk er ett av grunnelementene i det samiske samfunnet og Sametinget bør som samenes folkevalgte organ være en tydeligere aktør i språkpolitikken og ha langt større myndighet i språkspørsmål enn tilfellet er i dag. Sametingets reelle innflytelse i språkspørsmål er viktig for det samiske språkets fremtid.

Sametinget har i dag liten myndighet i arbeidet med språkutvikling i samfunnet, og har liten påvirkning i den offentlige språkplanleggingen. Sametinget har riktignok gjennom konsultasjonsavtalen mulighet til å konsultere om saker som berører den samiske befolkningen, men dette er ikke tilstrekkelig for å sikre fremtiden for samisk språk.

Rammebetingelser for samisk språk

Mangel på økonomiske, administrative og menneskelige ressurser er en stor utfordring i arbeidet for å styrke samisk språk. Innenfor alle samfunnsområder er mangel på språkkompetanse det største hinderet for bruk, opplæring og utvikling av samisk språk. Det være seg både mangel på muntlig og/eller skriftlig språkkompetanse, men også mangel på fagspråkkompetanse hos samiskspråklige. Uten gode rammevilkår vil visjoner og gode målsettinger om styrking og utvikling av samisk språk ha liten verdi.

Brukere av samisk språk

En av de viktigste forutsetningene for å sikre fremtiden for samisk språk er at det finnes brukere av språket. Alderssammensetningen av brukerne spiller en viktig faktor, og det er viktig at antall barn som får opplæring i samisk økes. Dette innebærer at språkoverføringen mellom generasjonene må styrkes. Flere må velge samisk som hjemmespråk, foreldre må velge samisk som førstespråk for sine barn på skolen, og ikke minst må alle som ønsker det få mulighet til å lære samisk. Dette innebærer at også ikke-samer får mulighet til å lære samisk.

Offentlig forvaltning

Som offisielt språk må samisk i langt større grad brukes i offentlig forvaltning og offentlig informasjon må gis også på samisk. Dette er viktig både for å sikre den enkeltes språkrettigheter, men også for en synliggjøring og verdsetting av samisk språk i Norge. Samelovens språkregler sikrer den enkeltes rett til bruk og opplæring i samisk språk innenfor enkelte geografiske områder. Dette medfører ulike rettigheter til bruk av samisk språk for den samiske befolkningen avhengig av hvor de bor. En slik forskjellsbehandling er ikke akseptabel. Samfunnsutviklingen med økt flyttestrøm til byene fører til at enda flere samer bosetter seg utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Det er derfor behov for en gjennomgang av forvaltningsmodellen for å sikre den enkeltes rett til bruk av samisk språk i møte med offentlig forvaltning.

Ulike språksituasjoner

Situasjonen for samisk språk varierer fra område til område. Samisk språk deles inn i flere språk, og står ovenfor svært forskjellige utfordringer. Tiltak må derfor tilpasses de ulike språkernes behov. En slik situasjon krever kunnskap og informasjon om de ulike behovene de forskjellige områdene står ovenfor. En slik kunnskap må skaffes gjennom gode kartlegginger og analyser. Til nå har det ikke vært gjort slike grundige undersøkelser og man har ikke klart å skaffe seg god nok dokumentasjon på språksituasjonene i samfunnet. Dette er en stor utfordring i arbeidet videre for styrking av samisk språk.

Reelle muligheter til bruk av samisk språk

Mangel på faktiske muligheter for bruk og opplæring i samisk språk er en stor utfordring. I tillegg til den offentlige bruken av samisk trenger vi å få på plass gode språkarenaer for samisk språk. En økning av antall brukere av samisk språk er avhengig av muligheter for bruk av samisk på alle samfunnsområder og i alle sammenhenger. Det er også stor mangel på ulike samiskspråklige tilbud for barn og unge.

De aller fleste samisktalende er funksjonelt tospråklige, mange også flerspråklige. For bevaring og videreutvikling av samisk språk i et enspråklig dominert samfunn trengs kunnskap og bevissthet om hvordan man best kan legge forholdene til rette for bruk av samisk språk. Kun gjennom aktiv bruk av språket vil samisk kunne bestå som vårt viktigste tradisjonelle kulturelement og samtidig utvikles til å kunne kommunisere om alt det nye som kontinuerlig medfører endringer også i det samiske samfunnet.

I et tospråklig samfunn der det ene språket er et truet minoritetsspråk er det en spesiell utfordring også for majoritetsspråktalende å gjøre sitt til at minoritetsspråket kan bli brukt i flest mulig sammenhenger. En majoritetsspråklig som lærer seg samisk, i det minste så meget at vedkommende kan følge med i en vanlig samtale, vil gjøre det lettere for de tospråklige å velge å bruke samisk.

Innsatsområder

Sametingets hovedmål for utvikling av samisk språk er å øke antall brukere og øke bruken av samisk språk. For å nå disse målene vil det være nødvendig å klargjøre myndighetsområder og

ansvarsfordeling mellom Sametinget og regjeringen. Språkmeldinga tar for seg fire grunnleggende innsatsområder for styrking og utvikling av samisk språk. Disse er ansvar for samisk språk, rammebetingelser for samisk språk, språkbrukere og bruk av samisk språk.

Innsatsområde 1: Ansvar for samisk språk

Sametinget ser det som hensiktsmessig å klargjøre ansvarsfordeling mellom Sameting og regjering i utformingen av samisk språkpolitikk. Sametinget ser for seg en todeling av ansvar og plikter. Stortinget og regjeringa har det lovformelige ansvar for å sikre den enkelte samisktalendes rett til bruk av samisk språk, mens Sametinget har ansvar for utvikling av samisk språk.

Sametinget har ansvaret for utviklingen av samisk språk

Som ett ledd i samers selvbestemmelse over vårt språk, vår kultur og samfunnsliv skal Sametinget ha reell myndighet i språkpolitikken. Samisk språk er noe som samene selv må forvalte. Sametinget skal ha ansvaret for utviklingen av samisk språk, noe som innebærer at Sametinget har ansvaret for utforming av samisk språkpolitikk i Norge. En slik myndighet er avgjørende for å sikre fremtiden for samisk språk. I st.meld. nr 28 (2007-2008) slås det fast at Sametinget, som samens representative folkevalgte organ, er den viktigste premissleverandør for samepolitikken. Sametinget må ha reell innflytelse på alle områder som er viktige for det samiske samfunn. Sametinget anser samisk språk som en av våre viktigste verdier og som angår hele den samiske befolkningen. Det er behov for en helhetlig og overordnet språkpolitikk for hvordan styrke og utvikle samisk språk på ulike samfunnsområder. Sametingsmelding om samisk språk setter premisser for dette arbeidet.

Dette innebærer at det må være en klar deling av ansvars- og myndighetsområde mellom Sametinget og Regjeringen. Regjeringen er forpliktet til å sikre den enkeltes individuelle rett til bruk av samisk språk i møte med offentlig forvaltning, kunngjøring på norsk og samisk og sikre at offentlig informasjon og skjemaer foreligger på norsk og samisk. Regjeringen har slik det overordnede ansvaret for at statlige og kommunale institusjoner oppfyller sine forpliktelser og gir den enkelte språkbruker offentlige tjenester og tilbud på samisk. Sametinget skal ha ansvaret for utviklingen av samisk språk og utformingen av samisk språkpolitikk i Norge. For at Sametinget skal ha reell overordnet ansvar for utvikling av samisk språk, må en rekke forutsetninger være på plass. Det er behov for både økte økonomiske rammer, overføring av myndighet og gjennomgang av lovverk. Sametinget skal ha en sentral rolle i dette arbeidet, og foreslår at det nedsettes et samisk offentlig utvalg (SaOU) med representanter fra regjering og Sameting. Dette utvalget må ha mandat til å utrede og utarbeide forslag til endringer i lovverk og myndighet som berører samisk språk. Videre må utvalget gjennomgå rammebetingelser, ansvarsforhold og koordinering av samiske språktiltak og fremme forslag til endringer. Det forutsettes at Sametinget utarbeider mandatet til utvalget.

Mål:

- Sametinget har ansvaret for utviklingen av samisk språk og utformingen av samisk språkpolitikk i Norge

Delmål:

- Reviderte økonomiske rammer, myndighet og lovverk som berører samisk språk

Strategier:

- Nedsette et samisk offentlig utvalg som utreder lovverk, myndighet, rammebetingelser og ansvarsfordeling når det gjelder samisk språk.

Ansvarsfordeling og koordinering av språktiltak

Samisk språk er et av grunnelementene i det samiske samfunnet og Sametinget skal som samenes folkevalgte organ være en tydelig aktør i språkpolitikken og ha langt større myndighet i språkspørsmål enn tilfellet er i dag. Det er et helt klart behov for at noen har et overordnet ansvar for samisk

språkutvikling, og for koordinering av tiltak. I dag har mange aktører ulike oppgaver og ansvarsområder innenfor samisk språk, men ingen har ansvar for koordinering av de ulike språktiltakene. Dette skaper en uoversiktlig situasjon, og er svært uheldig for utviklingen av samisk språk. Sametinget ser behovet for at ansvar for koordinering og samordning av tiltak innenfor de ulike språkområdene blir formalisert. Sametinget opplever at de ulike språkområdene etterlyser et tettere samarbeid med Sametinget. Dette behovet er spesielt tydelig i sørsamisk språkområde. Den sørsamiske befolkningen bor spredt, og har en rekke aktører å forholde seg til når det gjelder samisk språk. Både kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn bidrar og har ulike roller i arbeidet med å styrke sørsamisk språk. Dette kan føre til liten samordning og liten kontinuitet i tilbud. En stor utfordring på dette området er også mangelen på kompetanse i sørsamisk språk og kultur i offentlig forvaltning. Det er naturlig at Sametinget har det overordnede ansvaret for koordinering og ansvarsfordeling av språktiltak.

Regjeringens handlingsplan for samisk språk for perioden 2009 til 2013 inneholder en rekke gode tiltak og har vært et nyttig verktøy i arbeidet for å styrke og utvikle samisk språk. Sametinget ser imidlertid behov for en mer helhetlig språkpolitikk som omfatter hele samfunnet. Gjennom arbeidet med handlingsplanen har Sametinget samarbeidet med enkelte av departementene. De ulike departementene må skaffe seg større kompetanse om samiske forhold og samisk språk. Slik situasjonen er i dag greier ikke sentrale myndigheter å få til en helhetlig språkpolitikk for samisk språk. Det er viktig at de ulike departementene i større grad blir ansvarliggjort og får en klarere rolle når det gjelder arbeidet for samisk språk. Ved en eventuell oppfølging av regjeringens handlingsplan for samiske språk må Sametingsmelding om samisk språk ligge til grunn.

I arbeidet for en bedre koordinering av språktiltak spiller de samiske institusjonene en sentral rolle. For å kunne skape gode utviklingsmuligheter i de ulike språkområdene har Sametinget behov for institusjoner med klare ansvarsoppgaver. En formell fordeling av ansvar må innebære at institusjonene får gode rammevilkår slik at de har mulighet til å bygge opp sin kapasitet og kompetanse til å ta dette ansvaret. Institusjonene må ha nødvendig myndighet til å påse at organisering av språkarbeid i området gir best mulig resultater.

Mål:

- Sametinget har det overordnede ansvaret for ansvarsfordeling og koordinering av tiltak innen samisk språk

Delmål:

- Det er en tydelig ansvarsfordeling innen arbeidet for samisk språk i de ulike språkområdene

Strategier:

- Samarbeide med kommuner, samiske institusjoner og organisasjoner om fordeling av ansvar for samordning og koordinering av språktiltak i de ulike språkområdene.

Oversikt over situasjonen for samiske språk

God språkpolitikk må ta utgangspunkt i de ulike situasjonene språket står ovenfor, og dette vil man ikke kunne gjøre uten god bakgrunnskunnskap og kartlegginger. Kontinuerlige kartlegginger av de ulike språksituasjonene vil således være ett nyttig verktøy. For språktiltak er det også viktig å ha ordninger som gir et kontinuerlig bilde av bruk av samisk språk på ulike områder. I dag har man kun statistisk oversikt over valg av opplæringspråk i skolen. En tilsvarende registrering av for eksempel antall samisktalende i tjenesteytende institusjoner og bruk av samisk i saksbehandling vil også være nyttig.

Det er også nødvendig at det blir gjort mer forskning innenfor dette feltet. I den sammenhengen peker Sámi allaskuvla og analysegruppa for samisk statistikk seg ut som aktuelle aktører med den nærheten disse har til de samiske språkmiljøene.

I en faglig analyse av samfunnssituasjonene for det samiske språket i Norge, kan det være nyttig å bruke UNESCOs metode for å analysere språksituasjoner. Organisasjonen har utarbeidet et redskap for å kunne vurdere hvor sterkt eller svakt et språk står. Dette redskapet kan brukes til å differensiere mellom de forskjellige samiske språkene, og også være en hjelp til å vurdere forskjeller i hvor sterkt språket står i ulike geografiske områder.

Mål:

- God språkplanlegging med utgangspunkt i gode, kontinuerlige kartlegginger og faglige analyser

Strategi:

- Arbeide for at analysegruppa for samisk statistikk får ressurser til å jevnlig kartlegge og analysere situasjonen og utviklingen for samisk språk i Norge

Tilsyns- og klageorgan for samiske språk

Samelovens språkregler er ment å sikre at den enkeltes lovfestede rett til bruk av samisk språk i møte med det offentlige oppfylles. Erfaringene viser at til tross for disse reglene opplever enkeltpersoner brudd på regelverket, og at deres individuelle rettigheter ikke oppfylles. I dag er fylkesmannen klageorgan for samelovens språkregler dersom klagen gjelder kommunale eller fylkeskommunale organer. Dette er en funksjon som ikke har fungert etter intensjonen. Fylkesmannen mottar så å si ingen klager, samtidig som det i media ofte kommer fram at enkeltpersoner ikke får sine rettigheter oppfylt. Det kan virke som at det er vanskelig for enkeltpersoner å vite hvor de skal henvende seg ved klager, og at det fra fylkesmennene legges for lite ressurser i å følge opp denne klageordningen. I tillegg har ikke fylkesmannen noen tilsynsfunksjon i henhold til språkreglene. Brudd på samelovens språkregler får ingen følger for den som begår bruddene. Det har resultert i en uønsket praksis som fører til at enkeltpersoners rettigheter ikke blir oppfylt. Forholdet er meget uheldig for språkets stilling i samfunnet, og det kan på sikt oppheve de resultatene som er oppnådd gjennom lovgivingen.

Sametinget vil at den enkeltes lovfestede rett til bruk av samisk språk sikres og ser behov for en gjennomgang av både klageordningen og behovet for en tilsynsordning. For å kunne ivareta den enkeltes rett til bruk av samisk språk er det behov for et synlig klageorgan, samt et tilsynsorgan som fører tilsyn med offentlige etater. Sametinget ser at disse rollene kan ivaretas av samme organ, og foreslår at det opprettes et tilsyns- og klageorgan for samelovens språkregler. I forbindelse med utarbeidelse av mandat for et slikt organ skal Sametinget ha en sentral rolle og legge føringer for hvordan klage- og tilsynsfunksjonen forvaltes.

Tilsyns- og klageorganet må være synlig slik at den enkelte vet hvor den skal henvende seg, samt at organet aktivt driver tilsyn av offentlige institusjoner. I Sametingsmelding om opplæring og utdanning drøftes behovet for å klargjøre Sametingets rolle som ombud for samiske barn og unges rett til utdanning og Sametingets rolle som tilsynsorgan for samiske opplæringsspørsmål. Det vil være naturlig å se disse prosessene i sammenheng.

Mål:

- Et aktivt tilsyns- og klageorgan for samelovens språkregler

Strategier:

- Utarbeide mandat for tilsyns- og klageorgan for samelovens språkregler

Innsatsområde 2: Rammebetingelser for samisk språk

For å sikre fremtiden for samisk språk er det en rekke rammebetingelser som må være på plass. Gode målsetninger for samisk språk kan ikke oppnås uten tilstrekkelige økonomiske og menneskelige ressurser. Forutsetninger som språkfaglig utvikling, organisering av språkarbeid og rammeverk må også være på plass for å sikre god språkutvikling.

I arbeidet for å styrke og utvikle samisk språk vil det være viktig å skille mellom den enkeltes rett til bruk av samisk språk, og de ulike behov de samiske språkene har for å utvikle seg videre. Det vil være hensiktsmessig å se de individuelle språkkrettighetene i sammenheng med offentlig tjenesteyting, mens utvikling av samisk språk må ta utgangspunkt i de behov språket står ovenfor i de ulike språkområdene.

Samelovens språkregler og forvaltningsmodeller

Sametingets utgangspunkt er retten alle samisktalende har til å bruke sitt språk. Enhver samisktalende skal ha rett til bruk av samisk i møte med det offentlige uavhengig av bosted. I dag har kun befolkningen som bor i kommuner som er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk disse rettighetene, da samelovens språkregler kun omfatter disse kommunene. Det er derfor nødvendig med en revidering av samelovens språkregler, slik at de omfatter hele landet.

Offentlig forvaltning er et statlig ansvar som er nedfelt i gjeldende lovverk. Siden sameloven fastslår at samisk og norsk er likeverdige språk, bør alle samisktalende ha like rettigheter til bruk av samisk språk som norsktalende har når det gjelder norsk språk. ILO-konvensjonen nr. 169, fastslår retten som enkeltpersoner har til å lære og å bruke sitt språk. Norge har ratifisert denne konvensjonen, og er slik forpliktet til å legge til rette for offentlig tjenesteyting på samisk i kommunal, fylkeskommunal og annen offentlig forvaltning. En revidering av dagens regelverk vil innebære at samelovens språkregler omfatter hele landet, og ikke begrenses til enkelte områder. En slik endring får også konsekvenser for dagens forvaltningsområde.

Sametinget er kjent med at Regjeringen nå arbeider med en gjennomgang av samelovens språkregler og vurderer fremtidige forvaltningsmodeller. Sametinget ser at det er nødvendig med en slik gjennomgang på bakgrunn av endringer i språksituasjonen, bosetningsmønster samt at nye kommuner er innlemmet i forvaltningsområdet. En fremtidig forvaltningsmodell må ta hensyn til de ulike språksituasjonene for å kunne ivareta og utvikle språket ut fra de behov som er i de forskjellige språkområdene.

Som en konsekvens av at samelovens språkregler endres til å omfatte hele landet, er det behov for å utarbeide et differensiert regelverk. Sametinget ser at det vil kunne være utfordrende for noen kommuner i Norge å betjene sin samisktalende befolkning på samisk. Det er derfor behov for en ny forvaltningsmodell som erstatter dagens forvaltningsområde for samisk språk. Når vi i denne sammenheng snakker om forvaltningsmodell gjelder dette offentlig tjenesteyting på samisk språk som Sametinget anser som et offentlig ansvar. Sametinget ser for seg en todelt forvaltningsmodell. Det vil være hensiktsmessig at de kommuner som i dag er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk omfattes av ett regelverk. Disse kommuner vil være språkressurskommuner hvor den samiske befolkningen må ha utvidede rettigheter til bruk og tjenester på samisk språk. Øvrige kommuner vil også være omfattet av samelovens språkregler, men med et noe mindre omfattende regelverk. Noen helt sentrale språkkrettigheter må gjelde for hele landet. Det er språkkrettigheter for forskolebarn, rett til opplæring i og på samisk, rett til helse- og omsorgstjenester på samisk, rett til ivaretagelse av rettssikkerhet på eget språk og rett til kirkelige tjenester på samisk. En slik todelt modell vil gi behov for økte økonomiske ressurser og det vil være nødvendig at både språkressurskommuner og øvrige kommuner sikres rammeoverføringer til samiskspråklig tjenesteyting over statsbudsjettet.

Sametinget anser språkressurskommunene som viktige samarbeidspartnere i arbeidet for å styrke samisk språk lokalt. Sametinget har inngått samarbeidsavtaler med alle kommuner som er innlemmet i forvaltningsområdet om bruken av tospråklighetsmidler. Sametinget ser behovet for at kommunene arbeider aktivt for styrking og utvikling av samisk språk i kommunene. Tospråklighetstilskuddet Sametinget forvalter vil brukes som et utviklingstilskudd til språkressurskommunene. Gjennom samarbeidsavtaler med språkressurskommunene vil Sametinget og den enkelte kommune gis mulighet til å igangsette tiltak ut fra den språksituasjon den enkelte kommune er i. Det er Sametingets mål at flere kommuner med samisk befolkning blir språkressurskommuner.

Mål:

- Den samisktalende befolkningen har reelle muligheter til bruk av samisk språk i kontakt med offentlig forvaltning

Delmål:

- Samelovens språkregler omfatter hele landet
- Samiske språkressurskommuner arbeider aktivt for utvikling av samisk språk

Strategier:

- Delta aktivt i revideringen av Samelovens språkregler
- Sikre gode rammevilkår for språkressurskommuner

Økonomiske rammer

Mangel på tilstrekkelige økonomiske ressurser er en utfordring både for Sametinget, kommuner, språksentre, skoler og andre institusjoner som arbeider med samisk språk. Sametinget mener det nå må skje en større satsning på samisk språk på alle samfunnsområder. Dette er helt avgjørende for at språket skal ha gode utviklingsmuligheter. Dagens rammeoverføringer er ikke tilstrekkelige, og Sametinget ser behov for en bred satsning på samiskspråklige tilbud i samfunnet, både når det gjelder rekruttering og opplæring av fagfolk og utvikling av samiskspråklige tilbud.

En overføring av myndighet og ansvar for utvikling av samisk språk til Sametinget vil gi behov for en betydelig økning i rammeoverføringer til Sametinget.

Sametinget disponerer i 2012 65 millioner til samisk språk. Av disse er 53 millioner direktetilskudd til kommuner, fylkeskommuner og samiske språksentre. Resterende 12 millioner er satt av til ulike prosjekter igangsatt av Sametinget, samt til søkerbaserte ordninger. Sametinget mottar årlig søknader for omtrent det dobbelte. Det søkes om mange gode prosjekter, men som følge av stor søkermasse må det gjøres strenge prioriteringer. Sametinget gir også tilskudd til utgivelse av samisk skjønnlitteratur, læremiddelproduksjon samt andre språkrelaterte tiltak. Også disse tilskuddsordningene opplever enorm søkermasse, og det må foretas strenge prioriteringer.

Kommuner og fylkeskommuner innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk har årlig fått overført omkring 45 millioner i tospråklighetstilskudd. Dette er midler som overføres kommuner og fylkeskommuner for å sikre tospråklig tjenesteyting. Dette er rammeoverføringer Sametinget årlig får fra staten. Tospråklighetstilskuddet har ikke vært økt i samsvar med generell prisøkning i samfunnet. Sametinget mottar årlige rapporter og budsjettbehov fra kommunene og fylkeskommunene. Særlig kommunene rapporterer om behov for økte midler. Sametingets forslag om at samelovens språkregler omfatter hele landet vil få konsekvenser for kommuner innlemmet i forvaltningsområdet og tospråklighetstilskudd til kommuner og fylkeskommuner. Sametinget mener at rammeoverføringer til samiskspråklig tjenesteyting må gå direkte fra staten til kommuner og fylkeskommuner. En kartlegging av faktiske utgifter ved tospråklig tjenesteyting må ligge til grunn for fastsetting av rammeoverføringene.

Sametinget ser behovet for at samisk språk styrkes og utvikles i språkressurskommunene. Sametinget vil styrke samisk språk i disse kommunene gjennom midler til språkutvikling. Dette skjer gjennom langsiktige samarbeidsavtaler med kommunene hvor man setter mål ut fra språkets behov i den enkelte kommune. Det må igangsettes tiltak som rettes mot kommunens befolkning og som styrker bruken av samisk språk, øker antallet språkbrukere og synliggjør samisk språk i samfunnet. Overføringene vi i dag mottar fra staten til tospråklig tjenesteyting utelukkende skal gå til utvikling av samisk språk og aktiviteter som fremmer språkutvikling i språkressurskommunene.

De samiske språksentrene gjør en stor innsats i lokalmiljøet, og bidrar til stor aktivitet i form av språkkurs og som arenaer for samisk språk. De samiske språksentrene gir gjennom årlige rapporteringer og budsjettbehov tilbakemeldinger på et stort behov for flere tiltak for styrking av samisk språk. Språksentrene peker også på liten økonomisk forutsigbarhet. En forutsigbar økonomi er en forutsetning for drift av språksentrene. Språksentrenes økonomiske situasjon må styrkes betraktelig for å øke deres mulighet for langsiktig planlegging ut fra lokalsamfunnenes behov. Dette påpekes også i evalueringen av de samiske språksentrene. Sametinget er beredt til å se på hva vi kan gjøre for å forbedre språksentrenes økonomiske situasjon, men mener at også andre, som kommuner, fylkeskommuner og sentrale myndigheter, må ta et større ansvar for å sikre språksentrenes økonomi.

Sametinget er avhengig av gode og aktive samarbeidspartnere i arbeidet med å styrke og utvikle samisk språk i de ulike språkområdene, som for eksempel de samiske språksentrene som gjør en sterk innsats i nærmiljøet. Det er imidlertid ikke opprettet språksentre i alle områder hvor det bor samer. Sametinget ser det også som viktig å samarbeide med andre samiske institusjoner og styrke disse slik at det igangsettes tiltak som styrker samiske språk i hele Sápmi. Det vil være viktig at de samiske institusjonenes språkkompetanse styrkes og at solide fagmiljø i samisk språk vokser frem flere steder. Dette vil skape økt aktivitet og sterkere synliggjøring av samisk språk. Når vi forventer at samiske institusjoner skal ta et større ansvar for utviklingen av samisk språk, må det også tas hensyn til at samisk språk mangler ord og terminologi innefor mange nye samfunnsområder. Det krever at fagansatte må få ressurser som gjør det mulig for dem å arbeide med språket. Det er viktig at samiske institusjoner har rammevilkår som gjør at de kan ivareta dette ansvaret på en tilfredsstillende måte. Sametinget er beredt til å ta det ansvaret, men krever også at sentrale myndigheter tar ansvar for dette.

Det er igangsatt en rekke gode tilbud og tiltak i regi av ulike aktører som i dag er prosjektbaserte. Dette er tiltak som har vist seg å gi gode resultater og som må sikres permanent finansiering. Vi vil her nevne noen eksempler. Voksenopplæringsprogrammet i regi av Sámi allaskuvla har gitt mange voksne mulighet til å lære seg språket. Dette prosjektet må videreføres med fast finansiering slik at enda flere får mulighet til å lære seg samisk språk. Sørsamisk språkleir er et prosjekt i regi av Fylkesmannen i Nordland og Sameskolstyrelsen i Sverige. Språkleirer og språkbud har vist seg å være effektive tiltak for å styrke språkopplæringen. I Sametingsmelding om opplæring og utdanning nevnes også viktigheten av fast finansiering av språkbud. Erfaringer fra det sørsamiske området viser at barn og unge lærer seg samisk språk mye raskere gjennom deltakelse på slike språkleirer. Mulighetene er mange, særlig i grenseområdene, til å utnytte seg av lærerressurser i Sverige og Finland, og samordne språkleirsamlinger. Dette bør være faste tilbud og krever økonomiske ressurser.

Mål:

- Samisk språk har gode økonomiske rammebetingelser

Delmål:

- Økte rammeoverføringer fra staten til utviklingen av samisk språk
- Rammeoverføring til samiskspråklig tjenesteyting direkte fra stat til kommune og fylkeskommune

Strategi:

- Nedsette et samisk offentlig utvalg som utreder lovverk, myndighet, rammebetingelser og ansvarsfordeling når det gjelder samisk språk.
- Påse at det foretas en kartlegging av kommunenes og fylkeskommunenes kostnader for tospråklige tjenester
- Tilrettelegge for fast drift av vellykkede prosjektbaserte språktiltak

Menneskelige ressurser

Mangel på språkkompetanse er en stor utfordring på alle samfunnsområder. Særlig innenfor opplæringssektoren, helsesektoren, rettsvesen og kirken har dette vært en av de største utfordringene i arbeidet for samisk språk. Flere kommuner i forvaltningsområdet har hatt vanskeligheter med å oppfylle sine plikter når det gjelder samelovens språkregler som følge av mangel på menneskelige ressurser. Ved en revidering av samelovens språkregler, hvor Sametinget foreslår at disse omfatter hele landet, vil mangelen på samisktalende fagfolk merkes spesielt godt. En helhetlig satsning på rekruttering av samiskspråklig personell og tilbud om opplæring i samisk for studenter og fagpersonell vil være helt nødvendig for å dekke fremtidige behov i samfunnet. En grunn til manglende bruk av samisk i forvaltningen er at samisktalende ansatte mangler samisk fagterminologi og trening til å bruke samisk språk i sitt arbeid. Det betyr at utdanningsinstitusjoner også må ansvarliggjøres når det gjelder utdanning av samisktalende studenter. Studentene må få mulighet til å lære samisk fagterminologi slik at de blir i stand til å bruke samisk i sitt virke etter endt utdanning.

Behovet for samiskspråklig kompetanse er ikke bare stort innenfor den offentlige og kommunale tjenesteytingen, men også innenfor sosiale og kulturelle tilbud i samfunnet. Media, litteratur og kommunikasjon er områder hvor det kreves samiskspråklig kompetanse for å utvikle samiskspråklige tilbud. Det er særlig viktig for barns språkutvikling at det finnes gode samiskspråklige tilbud innenfor media, litteratur og kultur. Det er nødvendig at samiskspråklige rekrutteres til ulike yrker, for slik å sikre språkkompetanse på de ulike samfunnsområdene. Butenschön-utvalgets utredning fremhever også viktigheten av å utvikle samisk som forskningspråk og slår fast at forskningsinstitusjoner må kjenne sitt ansvar for å utvikle kurstilbud på samisk på alle nivåer. Sametinget slutter seg også til utvalgets syn om at samiskspråklig forskning er grunnleggende for å utvikle et samisk fagspråk, og at fagspråket inngår i byggingen av samisk som et fullstendig, og dermed samfunnsbærende, språk.

Mål:

- Samisk språkkompetanse innenfor alle samfunnsområder

Strategier:

- Arbeide for økt rekruttering av samisktalende personell
- Arbeide for at samisk utvikles som fagspråk
- Arbeide for økt opplæring i og på samisk innen forskning og høyere utdanning

Språkfaglig utvikling

Utvikling av terminologi og språkteknologiske verktøy er viktige rammebetingelser for samisk språk. Den språkfaglige utvikling må holde tritt med samfunnsutviklingen, og det er behov for utvikling av stadig ny terminologi. Det beste grunnlaget for terminologiutvikling er når utviklingen av nye ord har sitt utgangspunkt i behov og ønsker fra de ulike fagområdene, som for eksempel når mekanikkfaglig og språkfaglig kunnskap forenes i terminologiutviklingsarbeidet. Utvikling av terminologi innenfor alle samfunnsområder er helt nødvendig for at språket skal kunne brukes innenfor de ulike fagfeltene. Mangel på terminologi skaper store utfordringer i dag. Særlig er dette alvorlig for sør- og lulesamisk språk. Innsamling av tradisjonelle ord og uttryksmåter samt stedsnavn er viktig fordi disse inneholder tradisjonell kunnskap som må ivaretas.

Språkteknologiske løsninger er nyttige og gode hjelpemidler for både bruk og læring av språk. Gode språkteknologiske verktøy vil være viktige for å styrke og fremme samisk språk.

Barn og unge er svært aktive brukere av ny teknologi med et stort spenn av digitale verktøyer og programvare. Disse påvirker barns språkbruk, derfor er det viktig at disse også finnes på samisk. Det gjelder både programmer, spill og lignende til mobiltelefoner, datamaskiner, men også gode digitale møtesteder hvor kommunikasjonen kan foregå på samisk. Gode sosiale nettsteder hvor kommunikasjonen kan foregå på samisk kan være viktige språkarenaer spesielt for barn og unge som bor på steder hvor det ellers er få arenaer for samisk språk.

Samiske tegn i ulike databaser skaper utfordringer blant annet i forbindelse med registreringer av samiske stedsnavn. Det er et behov for teknologisk utvikling både i forbindelse med databaser, GPS, applikasjoner og annet slik at det blir lett å bruke samiske tegn i disse.

En helhetlig språkpolitikk innebærer også et godt grenseoverskridende samarbeid. Felles terminolog utvikling og normering er viktig for å sikre fellesgrunnlaget for samisk språk. Det vil være svært uheldig om de samiske språkene utvikler seg i ulike retninger, da det vil kunne gi kommunikasjonsproblemer på tvers av landegrensene. Sametinget har gjennom flere år gitt støtte til terminologiprojekter og innsamling av tradisjonelle ord og stedsnavn. Vi har også internt jobbet med samisk terminolog utvikling, og har i mange år hatt en egen seksjon som jobber med stedsnavn og terminologi. Dette har resultert i at vi har fått utviklet en god del terminologi på samisk. Før disse kan brukes i for eksempel lærebøker må de kvalitetssikres. Sametinget er opptatt av nordisk samarbeid slik at terminologien kan brukes over landegrensene. Målet er at terminolog utvikling, kvalitetssikring og normering skjer i gjennom et nordisk samarbeid bestående av både fag- og språkkompetanse.

Mål:

- Gode språkteknologiske løsninger for samisk språk
- Samisk terminologi på alle samfunnsområder
- Samiske stedsnavn registrert og synliggjort
- Tradisjonelle ord og uttrykk er dokumentert og tilgjengeliggjort

Delmål:

- Teknologiske løsninger som er tilrettelagt for samisk tegnssett

Strategier:

- Bidra til at det finnes en god samisk terminologi- og orddatabase gjennom samarbeid med språkfaglige og språkteknologisk miljøer.
- Arbeide for at ny teknologi og digitale verktøy er tilpasset og utviklet for også samisk språkvalg
- Styrke arbeidet med utviklingen av samisk terminologi
- Intensivere arbeidet med innsamling av tradisjonell kunnskap og samiske stedsnavn

Innsatsområde 3: Språkbrukere

Et av Sametingets mål er å øke antall brukere av samisk språk. Et høyt antall brukere er imidlertid i seg selv ikke noen sikkerhet for at et språk skal utvikle seg og leve videre, derimot er alderssammensetningen av språkbrukerne viktig. En overvekt av eldre språkbrukere vil ikke nødvendigvis øke antall brukere av samisk språk. I arbeidet for å øke antall språkbrukere vil tre faktorer spille en viktig rolle; overføring mellom generasjoner, samiskspråklige barnehager og god språkundervisning.

Språkovertføring i hjemmet

Sametingets mål er å øke antall språkbrukere for slik å styrke og utvikle språket. Brukere av språket skaper behovene i samfunnet. Dette vil være svært viktig også i fremtida. Utfordringen er å få den enkelte til å velge samisk språk. Verken Sametinget eller noen annen offentlig instans kan styre det

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 335 av 449

enkelte individs private språkbruk. Slik skal det naturligvis være. Selv om det offentlige ikke kan styre enkeltpersoners valg, er det viktig at det blir lagt til rette for at de private språkvalgene blir valg med reelle alternativer. Man må ha et system der det å overføre samisk som førstespråk til sine barn, blir et trygt valg. Samisk må være et språk som blir verdsatt av samfunnet; kunnskap i samisk må av samfunnet ses på som en viktig kompetanse. Dette fordi det private valget av dagligspråk i hjemmet er den viktigste faktoren for framtida for et språk. Uformell overføring av språket mellom generasjonene er den viktigste garantien for et levende samisk språk.

Samtidig som det er opp til hver enkelt å velge dagligspråk i hjemmet er det hver enkelts ansvar å bruke samisk språk i ulike sammenhenger. Det påhviler hver og en et ansvar for å bevare, utvikle og overføre språket til neste generasjon. Det vil være viktig at alle tar ansvar, og bruker samisk språk i alle sammenhenger. Det er også nødvendig at de som behersker språket godt, går foran som gode forbilder og er bevisste i bruken av samisk språk i enhver sammenheng. Det er slike forbilder som motiverer og inspirer til bruk av språket, og samtidig øker den felles bevisstheten om språkbruk.

Mål:

- Samisk språk overføres mellom generasjoner i hjemmet

Strategier:

- Motivere foreldre til å velge samisk som hjemmespråk
- Arbeide for at valg av samisk som hjemmespråk oppleves som et nyttig og verdifullt valg.

Språkovertøring utenfor hjemmet

Samiskspråklige barnehager og god språkundervisning på skolen er viktige virkemidler for å støtte opp om språkutviklingen hos samisktalende barn. Samisk språk i barnehage og skole blir behandlet i to andre sametingsmeldinger, og vi skal derfor ikke her gå i detaljer om disse samfunnsinstitusjonenes rolle. Når det gjelder samisk språk i barnehagen og i skolen vil vi likevel understreke viktigheten av at de barna som har samisk som hjemmespråk får utvikle språket sitt videre gjennom barnehage og skole. Barnehagen og skolen må finne metoder for å sikre at dette virkelig skjer. Dette kan blant annet gjøres ved bevisst valg av barnehagemodeller og opplæringsmodeller for ulike grupper elever i samisk. Det henvises til Sametingsmelding om opplæring og utdanning hvor denne problematikken også drøftes.

Mange samiske familier i dag har ikke samisk som hjemmespråk og er ikke er i stand til å overføre samisk som dagligspråk til sine barn. En stor del av disse ønsker likevel at deres barn skal få opplæring i samisk. I situasjoner hvor foreldre selv ikke behersker samisk blir barnehage og skole særlig viktig språkfremmedlere. Vi vet fra erfaringer i Aotearoa/ New Zealand at barnehagene har vært viktige i den langt på veg vellykkede revitaliseringen av språket māori. I Norge ser vi også at i kommuner utenfor forvaltningsområdet for samisk språk er det gjennom samiske barnehager at elever rekrutteres til opplæring både i og på samisk. Det er derfor viktig å styrke de samiske barnehagene slik at de kan være gode språklæringsarenaer for barn. For å kunne øke antall samisktalende er det viktig at også ikke-samer har mulighet til å velge samiskopplæring i barnehagen og på skolen.

En situasjon hvor foreldrene ikke snakker samisk krever språkopplæringen særlig støtte i nærmiljøet, og det er avgjørende at det finnes arenaer hvor barna får språkstimulering og støtte i språkopplæringen. Erfaringene viser at opplæring i samisk som andrespråk ikke er tilstrekkelig for å nå målet om tospråklighet. Det må utvikles språkarenaer utenfor barnehage og skole for å sikre en tilstrekkelig språkopplæring.

Mål:

- Gode opplæringsmodeller for opplæring i samisk som førstespråk
- Barn som har samisk som andrespråk er funksjonelt tospråklige
- Flere ikke-samer får muligheten til å lære seg samisk

Strategier:

- Utvikling av sterke opplæringsmodeller for opplæring i samisk som første- og andrespråk
- Støtte opp om utvikling av flere og nye språkarenaer

Samisk begynneropplæring for voksne

Som følge av fornskingspolitikken er det mange voksne samer som ikke har lært samisk. Begynneropplæring i samisk for voksne er nødvendig og viktig for utviklingen av samisk språk. For at voksne skal kunne ta del i videreføringen av samisk språk, må de selv kunne språket. Samisk språkundervisning 2012 viser at det er interesse for å lære seg samisk. Interessen er høyest blant de som oppgir at de enten "bare forstår", "kan litt" eller "kan samisk". Blant disse oppgir omkring halvparten av de ønsker å lære seg mer samisk. Blant de som ikke forstår noe samisk er interessen noe lavere, her er det 40 % som vurderer å lære seg samisk på sikt. Dersom vi skal nå målet om flere brukere av samisk og økte muligheter til bruk av samisk så må også ikke-samer lære seg samisk.

Begynneropplæring for voksne må tilrettelegges på andre måter enn opplæring for barn og unge. Ofte er voksne etablert med familie og fast arbeid. Samisk språkundervisning 2012 viser at over 30 % oppgir opplæring på hjemstedet som en forutsetning for å greie å ta opplæring i samisk. Andre viktige forutsetninger som må være til stede er mulighet for begynneropplæring og lave kostnader.

Sametinget finansierer et femårig samisk voksenopplæringsprogram, drevet av Sámi allaskuvla. Prosjektet går ut på at Sámi allaskuvla samarbeider med språksentrene om å tilby begynneropplæring i samisk for voksne. Sámi allaskuvla har utarbeidet studieplaner som kursene følger, og bidrar med forelesere. Etter endt kurs kan studentene ta eksamen ved Sámi allaskuvla. Sámi allaskuvla har også faglig veiledet de ansatte ved språksentrene. Prosjektet har gitt verdifull erfaring, og betraktes som vellykket. Universitetet i Tromsø har også inngått et lignende samarbeid med noen språksentre. Grunnen til de positive resultatene ser ut til å være at befolkningen får ta kurs i samisk på hjemstedet, samtidig som de er studenter som tar eksamen ved høgskole/universitet og får studiepoeng for det. Da denne måten å drive voksenopplæring på har vært så vellykket må slike samarbeider sikres fast finansiering. I arbeidet for bevaring og utvikling av samisk språk er det viktig at det finnes faste og forutsigbare tilbud hvor voksne kan få mulighet til å lære seg samisk.

Studieforbund er viktige voksenopplæringsarenaer. De har allerede i mange år drevet med språk- og kulturundervisning. Sametinget ser at disse fremdeles kommer til å spille en viktig rolle i arbeidet med å fremme samisk språk og kultur. Spesielt viktig er deres rolle i arbeidet med å skape arenaer hvor samisk språk kan brukes i ulike kurssammenhenger. Sametinget ser behovet for å styrke også deres virksomhet for å opprettholde et mangfoldig kurstilbud og språkarenaer.

Mål:

- Tilrettelagt begynneropplæring i samisk språk for voksne der folk bor
- Flere ikke-samer får muligheten til å lære seg samisk

Strategier:

- Arbeide for at samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner og språksentre sikres gode rammevilkår.
- Arbeide for at samiske studieforbund sikres gode rammevilkår

Språkbærere

Språkbærere spiller en viktig rolle i arbeidet med å øke antall språkbrukere. Samiske språkbærere innehar verdifull kunnskap om samisk språk, som det vil være nødvendig å dra nytte av i arbeidet for utvikling av samisk språk. Mange eldre behersker muntlig samisk svært godt, innehar et rikt ordforråd og har bevart den samiske oppbyggingen av språket. Det som vanligvis skiller en språkbærer og en som har lært språket på mer formelt vis gjennom skolegang, er at språkbæreren hører og vet hvilke ord og formuleringer man bruker i gitte situasjoner. For å sikre språkets fremtid er det viktig at så mange som mulig lærer språket gjennom overføring fra språkbærere. Språkbærere er en stor ressurs som bør brukes i langt større grad, både innenfor opplæring, forskning og i samspill mellom yngre og eldre.

Språkbærere innen tradisjonelle samiske næringer som jordbruk, reindrift, utmark og fiske innehar viktig kunnskap om samisk språk, tradisjon og verdier. Språket har tradisjonelt sett stått sterkt innenfor primærnæringene, og de ulike næringene har spilt en viktig rolle som bærere av samisk språk og tradisjonell kunnskapsoverføring. På den måten er språket innenfor primærnæringer ikke bare verdifull for samisk språkutvikling, men også viktig for videreføring av tradisjonelle samiske verdier og kunnskap. I denne sammenhengen er det av stor betydning at tradisjonelle samiske næringers rolle som språklæringsarenaer ivaretas og utvikles, slik at språket og viktige verdier bevares og føres videre i fremtiden.

Mål:

- Språkbærere brukes aktivt for å videreføre språket både på formelle og uformelle arenaer

Strategier:

- Språkbærere brukes som aktiv ressurs i språkopplæringen og på ulike språkarenaer
- Arbeide for at skoler og barnehager i større grad kan samarbeide med tradisjonelle næringer om språkovertføringsarenaer.

Innsatsområde 4: Bruk av samisk språk

Reelle muligheter for bruk av samisk språk i offentlige og private sammenhenger er særdeles viktig i arbeidet for å øke bruken av samisk språk. Det er i dag ikke tilstrekkelige samiskspråklige tilbud i samfunnet, og språkbrukere opplever at deres mulighet til bruk av samisk språk begrenses. Dette er en situasjon Sametinget ikke ser seg fornøyd med. Det er viktig for språkets fremtid at bruken av samisk språk økes betraktelig på alle samfunnsområder.

Bevisst forhold til bruk av samisk språk

De aller fleste samiskspråklige voksne er to- eller flerspråklige. I et språkmiljø der bruk av majoritetsspråket lett blir dominerende er det nødvendig å styrke kunnskap og bevissthet om språkvalg. Det er avgjørende for det samiske språkets fremtid at den tospråklige velger å bruke samisk språk i flest mulig sammenhenger. For å gjøre språkvalget lettere er det også av stor betydning at enspråklig majoritetsspråkstalende har forståelse for tospråkliges språkvalg. Dersom valg av språk alltid er basert på at alle som hører det som blir sagt må ha mulighet til å forstå, vil muligheten til å bruke samisk språk bli drastisk redusert.

For å sikre samiske språkets fremtid må språket velges og brukes som hjemmespråk og overføres mellom generasjoner. Det er også nødvendig at språket brukes på flere arenaer i samfunnet. Dette krever god samfunnsplanlegging, og en økt innsats fra både offentlige og private institusjoner så vel som den enkelte språkbruker. Det er nødvendig med økt bevisstgjøring om viktigheten av å bruke det samiske språket i flere sammenhenger. Den enkelte språkbruker, politikere, institusjoner og offentlig forvaltning må velge å bruke samisk språk.

Det hviler et stort ansvar på den enkelte språkbruker, men Sametinget vil også ansvarliggjøre institusjoner og politikere i større grad. Samiske institusjoner og politikere er forbilder i det samiske samfunnet og har stor innflytelse. Disse må i større grad være sitt ansvar bevisste og bruke språket i langt større grad og i flere sammenhenger, samtidig som de må ha en økt bevissthet om språkrøkt. Det betyr at også Sametinget i mye sterkere grad må vektlegge bruk av samisk språk i sin daglige virksomhet. Media har en spesielt viktig rolle som språktrendsetter. Bevisstgjøring om bruk av samisk vil være med på å høyne språkets status. Samisk språk må være et språk som brukes aktivt av både enkeltpersoner og institusjoner. Dette vil både øke bruken av samisk språk og heve språkets status og verdi.

Det er i denne sammenheng også viktig å understreke at samer som ikke har fått lære samisk må gjøre en innsats for å ta språket tilbake. Sametinget ønsker et større fokus om viktigheten av å lære språket i voksen alder. Sametinget kan ikke styre enkeltindivids private språkbruk, men Sametinget vil jobbe for at det finnes gode muligheter for språkopplæring og gode språkarenaer.

Mål:

- Samisk språk brukes aktivt på alle samfunnsområder

Delmål:

- En positiv holdning til bruk av samisk språk

Strategier:

- I samarbeid med institusjoner og organisasjoner etablere større bevissthet for nødvendigheten av å bruke samisk både muntlig og skriftlig
- Arbeide for at institusjoner og organisasjoner øker sin kompetanse i samisk språk og kultur

Samiske språksentre

De samiske språksentrene spiller en viktig rolle i utviklingen av samisk språk. De er særlig viktige for nærmiljøet og skaper stor aktivitet i sine områder. Språksentrene er en av Sametingets viktigste samarbeidspartnere i de ulike språkområdene. Utfordringene for språksentrene er mangel på forutsigbare rammebetingelser. Evalueringen av språksentrene utført av Norut Alta våren 2012 bekrefter behovet for økte økonomiske og menneskelige ressurser.

Sametinget er opptatt av en bedre ansvarsfordeling og koordinering av språktiltak, og ser i den forbindelse på språksentrene som naturlige samarbeidspartnere. De samiske språksentrene har et stort potensial for videre utvikling av samisk språk.

Sametinget har tidligere belyst behovet for økt produksjon av skjønnlitteratur, læremidler, språkteknologiske verktøy og ser dette i nær sammenheng med oppbygging av språksentrene. Dette innebærer behov for økt samarbeid mellom språksentrene og opplæringsinstitusjoner. Det er også behov for tettere samarbeid mellom språksentrene og tradisjonelle næringer for å utvikle og styrke bruk av tradisjonell kunnskap og terminologi. Sametinget anser språksentrene som naturlige aktører i arbeidet for å opprette nye og videreutvikle eksisterende språkarenaer for samisk språk. Språksentrenes produksjoner av materiell til bruk i språkopplæring er verdifull og bør i langt større grad publiseres og tilgjengeliggjøres. Nettportalen Ovttas.no er et naturlig samlingssted også for språksentrenes materiell og utgivelser.

Mål:

- Aktive og levedyktige samiske språksentre

Strategier:

- I samarbeid med språksentrene se på deres rolle i arbeidet med å videreutvikle samisk språk.
- Arbeide for at språksentrene sikres faste forutsigbare finansieringsordninger.

Språkarenaer

En viktig forutsetning for at samisk språk skal kunne bevares og videreutvikles er at det finnes språkarenaer hvor språkene faktisk er i bruk. Intensjoner om at samiske språk skal være dagligspråk kan vanskelig nås så lenge det ikke er mulig å bruke språkene i det daglige liv, i møte med offentlig forvaltning eller i kommunikasjon med omverdenen. Samisk språk er mange steder ikke en naturlig del av dagliglivet, og det finnes få arenaer hvor språket brukes. Språkarenaer er viktige verktøy for å skape møteplasser hvor samisk høres og synes. Særlig viktig er dette i områder hvor samisk ikke er majoritetsspråk.

Det må legges til rette for reell bruk av samisk i samfunnet i form av arenaer og møteplasser for barn, unge og voksne. Språkleirer har vist seg å være effektive tiltak for å styrke språkopplæringen. Erfaringer fra det sørsamiske området viser at barn og unge lærer seg samisk språk mye fortere gjennom deltakelse på slike språkleirer.

For barn og unge som får opplæring i samisk i skolen uten særlig språklig støtte i nærmiljøet er språkbud helt avgjørende for god språkutvikling. Slike tilbud er i dag prosjektbaserte og gis ikke som faste tilbud. Det vil være behov for å vurdere om språkbud bør innarbeides som en del av det ordinære opplæringstilbudet og innarbeides i gjeldende rammeverk. Dette omhandles også i Sametingsmelding om opplæring og utdanning.

Mål:

- Mangfold av språkarenaer for samisk språk

Strategier:

- Arbeide for at det utvikles gode språkarenaer som fungerer som språklig støtte i nærmiljøet

Synliggjøring av samisk språk i det offentlige rom

Synliggjøring av samisk skjer gjennom skriftspråket. Det er derfor viktig å legge forholdene til rette for økt bruk av skriftspråket. Selv om de eldste skrifter på samisk går flere hundre år tilbake i tid, er aktiv bruk av skriftlig samisk blant den samisktalende befolkning et relativt nytt fenomen som tok til å bli mer utbredt først som lesespråk etter utgivelsen av tilgjengelige religiøse tekster. Fra 1970 årene startet en markant økning av samiskspråklig litteratur, men først med innføringen av samisk som undervisningsspråk i grunnskolen ble det skapt et bedre grunnlag for aktiv bruk av samisk skriftspråk både som lese- og skrivespråk. Med innføringen av egne samiske læreplaner for alle skolefag på slutten av 1990-tallet fikk samisk skriftspråkutvikling en ny giv som gav elevene et godt grunnlag for skriftlig bruk av samisk. Utfordringene med synliggjøring av samisk språk må sees på bakgrunn av en relativt kort skriftspråkhistorie i skolesammenheng og med ganske store forskjeller for de ulike språkgruppene.

Synliggjøring av samisk språk er både et mål og et middel. Gjennom skilting, kunstneriske uttrykk, dokumenter, hjemmesider og teksting vil språket synliggjøres. Et synlig språk er et grunnleggende hjelpemiddel i språkopplæring samtidig som det også gir språket økt status.

Bruk og synliggjøring av samiske stedsnavn er et viktig språk- og kulturfremmende tiltak. Det er viktig med systematisk registrering og innsamling av samiske stedsnavn, spesielt i områder med mangelfull innsamling av samisk navnemateriale. I denne sammenheng er det viktig å bygge opp et samisk navnefaglig arkiv som gjør navnematerialet lett tilgjengelig.

Media og litteratur påvirker språket, det er derfor viktig at det utgis samisk litteratur som både har godt språk og som samtidig er tilpasset aldersgruppen og stimulerer til leselyst. Media spiller en viktig rolle i samfunnet, og har slik et stort ansvar for både synliggjøring, god språkbruk, og for at det gis tilbud som er med på å fremme og styrke språkbruken. Filmer for barn og unge er viktige språkformidlere. Filmer med samisk språkvalg og filmer med samisk tekstvalg vil derfor være viktig for barns språkutvikling. Sametinget ser behovet for et nordisk samarbeid gjennom Samisk parlamentarisk råd og de nordiske sameministrene for at samisk språk får en større plass i tv-kanaler, dvd-filmer og nettsider som er beregnet for barn og unge.

Mål:

- Samisk språk brukes og er synlig på alle arenaer i samfunnet

Strategier:

- Arbeide for økt synliggjøring av samisk språk og kultur
- Økt utgivelse av litteratur, aviser og tidsskrifter på samisk
- Økt bruk av skriftlig samisk i digitale medier.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Denne meldingen belyser de behovene og utfordringene som er tilstede i samfunnet, samt legger fram forslag til løsninger som skal forbedre situasjonen for samisk språk. Ved hjelp av denne meldingen, og gjennom god dialog med sentrale myndigheter forventer Sametinget at de økonomiske rammene for samisk språkutvikling i Norge økes betraktelig. Sametinget har stor tro på at sentrale myndigheter imøtekommer de målene som er satt, slik at Sametinget og andre aktører får de økonomiske og administrative rammene som må til for å heve statusen og bruken av samisk språk.

Sametinget er klar over at denne meldingen legger opp til store endringer. Lovverk må endres, myndighet og ansvar avklares. Samtidig må de økonomiske ressursene økes som allerede nevnt. De endringene som Sametinget her foreslår medfører endringer i flere lover som gir ulike språkrettigheter for samisktalende. Det betyr også endring i myndigheten til både Sametinget og andre aktører. Dette er et stort arbeid som krever en grundig gjennomgang. Derfor har Sametinget foreslått at det nedsettes et samisk offentlig utvalg (SaOU) som består av medlemmer fra Regjering og Sametinget. Dette utvalget må ha mandat til å utrede og utarbeide forslag til endringer i lovverk og myndighet som berører samisk språk. Videre må utvalget gjennomgå rammebetingelser, ansvarsforhold og koordinering av samiske språktiltak og fremme forslag til endringer. Det forutsettes at Sametinget utarbeider mandatet til utvalget.

Oppfølgingen av meldingen vil skje gjennom Sametingets årlige budsjett der tiltak under de enkelte målene vil bli prioritert. Sametingsrådet vil vurdere å utarbeide handlingsplaner for deler av innsatsområdene. Meldingen har et langsiktig perspektiv og det vil være naturlig å ha en gjennomgang av meldingen etter tre-fire år for å vurdere om Sametinget har oppnådd de målene som er satt i meldingen.

Litteraturliste

Grunnloven. LOV 1814-05-17 nr 00: Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de Mai 1814 <http://www.lovdatab.no/all/hl-18140517-000.html>

Sameloven. LOV 1987-06-12 nr 56: Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold <http://www.lovdatab.no/all/hl-19870612-056.html>

Opplæringslova. Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa http://www.lovdatab.no/cgi-wif/wiftdles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-19980717-061.html&emne=OPPL%26RINGSLOV*&

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 341 av 449

Barnehageloven. LOV 2005-06-17 nr 64: Lov om barnehager

<http://www.lovdatab.no/all/hl-20050617-064.html>

Forskrift om endring i forskrift om fosterhjem

http://lovdata.no/cgi-wift/wiftdles?doc=/app/gratis/www/docroot/ltavd1/filer/sf-20120315-0226.html&emne=fosterhjem*&

Forskrift om endring i forskrift om tilsyn med barn i barneverninstitusjoner for omsorg og behandling http://lovdata.no/cgi-wift/wiftdles?doc=/app/gratis/www/docroot/ltavd1/filer/sf-20120315-0227.html&emne=barneverninstitusjon*&

Stadnamnlova. LOV 1990-05-18 nr 11: Lov om stadnamn <http://www.lovdatab.no/all/hl-19900518-011.html>

FNs konvensjon om barnets rettigheter . (FNs barnekonvensjon) Vedtatt av De forente nasjoner 20. november 1989. Ratifisert av Norge 8. januar 1991. Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller.

http://www.regjeringen.no/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

FNs internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter. Vedtatt av De forente nasjoner 16. desember 1966. Ratifisert av Norge 13. september 1972. Trådte i kraft 23. mars 1976.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/veiledninger/2004/iccpr.html?id=88149>

ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater. Vedtatt av ILOs generalkonferanse 27. juni 1989. Ratifisert av Norge 20. juni 1990. Trådte i kraft 5. september 1991. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/tema/samepolitikk/midtspalte/ilokonvensjon-nr-169-om-urbefolkninger-o.html?id=451312>

Europeisk pakt for regions- eller minoritetsspråk. Vedtatt av Europarådet i 1992. Ratifisert av Norge i 1993. Trådte i kraft 1. mars 1998. <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/148.htm> (Engelsk versjon)

http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/textcharter/Charter/Charter_no.pdf (Norsk oversettelse - ikke offisiell)

FNs erklæring om urfolks rettigheter. Vedtatt av FNs generalforsamling 13. september 2007.

http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/tema/samepolitikk/internasjonalt_urfolksarbeid/fns-erklaring-om-urfolks-rettigheter1.html?id=629670

Nordisk samekonvensjon. Utkast fra finsk-norsk-svensk-samisk ekspertgruppe 26. oktober 2005.

http://www.regjeringen.no/Upload/AID/temadokumenter/sami/sami_samekonvensjon_norsk.pdf

Sametingsrådets politiske tiltredelseserklæring. Politisk plattform for flertallsrådet i Sametinget for perioden 2009-2013.

<http://www.sametinget.no/Om-Sametinget/Organisasjonsstruktur/Sametingsraadet>

Sametinget (2012): Sametingets budsjett 2012. <http://www.sametinget.no/Dokumenter>

Sametinget (2011): Nye tildelingskriterier for tildeling av tospråklighetsmidlene (sak SP 11/11)

<http://innsyn.e->

kommune.no/innsyn_sametinget_norsk/wfdocument.aspx?journalpostid=2011003617&dokid=303959&versjon=7&variant=A&

Samarbeidsavtale mellom Sametinget og kommuner og fylkeskommuner om bruken av tospråklighetsmidlene 2012

<http://www.sametinget.no/Dokumenter>

Samarbeidsavtale mellom Sametinget og fylkeskommuner

<http://www.sametinget.no/Dokumenter>

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (2011): Handlingsplan for samiske språk (2009-2013). http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/tema/samepolitikk/samiske_sprak/handlingsplan-for-samiske-sprak-.html?id=563658

James Anaya FNs spesialrapportør om urfolks rettigheter (2011): Rapport om situasjonen for samer i Norge, Sverige og Finland (engelsk versjon) <http://unsr.jamesanaya.org/country-reports/the-situation-of-the-sami-people-in-the-sapmi-region-of-norway-sweden-and-finland-2011>

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Sámi allaskuvla (2012): Samiske tall forteller 5. Rapport1/2012. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.
<http://www.sametinget.no/Dokumenter>

Samisk Nærings- og Utredningssenter (2000): Undersøkelse av bruken av samisk språk. Om bruken av samisk språk blant privatpersoner i samiske områder, offentlige institusjoner, samiske organisasjoner og samiske bedrifter. Rapport. Tana, SEG.

Rasmussen, Torkel (2005): Jávo huvvá ja ealáska. Davvisámegeiela giid demografiija ja buolvaidgaskasaš sirdasepmi Norggas ja Suomas. Romsa: Rómssa universitehtta

Solstad, Karl Jan (red.) (2012): Samisk språkundersøkelse 2012. NF-rapport nr. 9/2012. Bodø: Nordlandsforskning <http://www.sametinget.no/Dokumenter>

Butenschön, Nils A. (2012): Langs lange spor - om samisk forskning og høyere utdanning. Oslo: Utvalg for samisk forskning og høyere utdanning.
http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Forskning/rapporter/Langs_lange_spor-.pdf

Angell, E, Varsi Balto, A. M., Josefsen, E, og Pedersen, P, og Nygaard, V (2012): Kartlegging av samisk perspektiv i kommunesektoren. Rapport 2012:5. Alta: Norut.
<http://www.norut.no/alta/Norut-Alta-Alta/Publikasjoner/Rapporter/Kartlegging-av-samisk-perspektiv-i-kommunesektoren>

Nygaard, V, Varsi Balto, A. M, Solstad, M, Solstad, K. J (2012): Evaluering av samiske språksentre 2012. Rapport 2012:6. Alta: Norut.
<http://www.sametinget.no/Dokumenter>

Skålnes, Sigrid og Margrete Gaski (2000): Tospråklig tjenesteyting. Brukerundersøkelse i forvaltningsområdet for Samelovens språkregler. Prosjektrapport 2000:17. Oslo: NIBR.
<http://www.nibr.no/filer/2000-17.pdf>

Andersen, Svanhild ja Strömrgren, Johan (2007): Sámelága giellanjuollegadusaid evalueren. Guovdageaidnu: Sámi instituhtta.
<http://www.regjeringen.no/upload/KKD/Kultur/Evaluering%20av%20samelovens%20spr%C3%A5kregler.pdf>

Brenna, Wenke (2005): Samene i rettsystemet. En undersøkelse om språklige og kulturelle barrierer i samhandlingen mellom samiske brukere og rettsystemet i Finnmark. Tana: Čálliid Lágađus.

Eira, Inger Marie Gaup (2001): Samisk språk i Norden - Status og domeneutredning. Utredning nr. 3 2001. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta/Nordisk Samisk Institut

Pettersen, Torunn og Johanne Gaup (2001): Kartlegging og utredning av offentlige samiske informasjonstjenester. Guovdageaidnu: Sámi Instituhtta/Nordisk Samisk Institut.
http://www.samit.no/Elekdok_Utred2001-01_Sami_Off_Info.pdf

Sametingets språkstyre (2004). Bruken av samiske språk . Undersøkelse. Guovdageaidnu : Sametinget

Sametingets språkstyre (2008). Bruken av samiske språk . Undersøkelse. Guovdageaidnu : Sametinget.

Samediggi (2004). Sáme giella lea čáffat! Sámediggeráđi diedáhus sáme giela birra. Kárášjohka: Sámediggi.

SOU 2006:19: Att återta mitt språk. Åtgärder för att stärka det samiska språket Slutbetänkande av Utredningen om finska och sydsamiska språken. Stockholm: Statens offentliga utredningar.
http://www.jokkmokk.se/Filer/Utvecklingsenheten/Minoritetsspr%C3%A5k/Att_aterta_mitt_sprak_1.pdf

King, Jeanette. 2001. "Te Kōhanga Reo. Māori Language Revitalization" I Hinton, Leanne og Ken Hale (red) The Green Book of Language Revitalization in Practice. San Diego: Academic Press. S. 119–128.

Morris, Delyth (red.) (2010): Welsh in the Twenty-First Century. Cardiff: University of Wales Press.
 St. meld. nr. 28 (2007-2008) Samepolitikken. Arbeids- og inkluderingsdepartementet
<http://www.regjeringen.no/pages/2077889/PDFS/STM200720080028000DDDDPDFS.pdf>

Behandlingen av saken ble avsluttet 28.02.13 kl. 10.50.

Originalspråk: Norsk

Ášši/Sak NKK	002/13
Ášši/Sak SP	008/13

Innspill til jordbruksforhandlingene 2013

Arkivsaknr.
12/5423

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet		SR 010/13
Nærings- og kulturkomiteen	25. – 26.02.13	NKK
Sametingets plenum	27.02. – 01.03.13	SP 08/13

Saken påbegynt 28.02.13 kl. 18.15

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1		Sametingsrådet	Sak SR 010/13 Innspill til jordbruksforhandlingene 2013
2	24.10.12	Finnmark bondelag	Innspill til jordbruksforhandlingene 2013
3	12.12.12	Finnmark fylkeskommune	Innspill til jordbruksforhandlingene 2013
4	13.12.12	Finnmark bonde- og småbrukarlag	Innspill til Sametinget foran jordbruksforhandlingene 2013
5	14.12.12	Troms bondelag	Innspill til jordbruksforhandlingene 2013
6	29.01.13	Troms bonde og småbrukarlag	Innspill til jordbruksforhandlingene

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Jordbruket spiller en betydelig rolle som grunnlag for sysselsetting, verdiskaping, produksjon av dyrefôr og matvarer og som grunnlag for bosetting i samiske områder. Jordbruket spiller også en viktig rolle i å videreføre samisk språk og kulturtradisjon. Sametinget er opptatt av at jordbruksnæringen har gode rammebetingelser for sin drift og utvikling.

Det har de siste årene vært en svært bekymringsfull utvikling for jordbruksnæringen i de samiske områdene. I Finnmark fylke er det en markant nedgang i antall bruk fra 2004 til 2012 fra 438 jordbruksbedrifter til 339 jordbruksbedrifter. Det er en nedgang på over 22 %. I Troms er nedgangen enda større fra 1462 bruk i 2004 til 1056 bruk i 2012, som utgjør 27 %. Nedgangen i antall bruk er ekstra bekymringsfull ettersom jordbruksmiljøene allerede er små sammenliknet med jordbruket på landsbasis. I flere kommuner i samiske områder er jordbruket sterkt svekket ved at det er få produsenter igjen. Nedgangen vil også få negative konsekvenser for matproduksjonen, meierier, slakterier, videreførelingsanlegg og for handelsstanden i de samiske bosetningsområdene. En ytterligere nedgang i jordbruket vil derfor utfordre det samiske næringslivet og true næringen som en betydningsfull kultur- og språkarena.

Et annet forhold er at gjennomsnittsalderen for gårdbrukerne har økt. Mens det i 2004 var 18 % av brukerne i Finnmark over 60 år var andelen steget til 25 % i 2011. I Troms er det samme utvikling – der var tallene henholdsvis 18 % i 2004 og 26 % i 2011. Når det gjelder melk viser en undersøkelse fra Tine at 32 % av melkeprodusentene i Finnmark er over 55 år. Halvparten av disse antas å avvikle innen 2017. I dag er det 117 melkeprodusenter og en halvering vil utfordre både jordbruket og meieristrukturen. Når antall melkebruk har gått ned og produksjonen pr bruk har gått opp har det ført til større bruk.

Opprettholdelse av sysselsettingen er en av de største utfordringene i samiske områder. Sametinget har gjennomført en analyse av næringsutvikling i 24 utvalgte samiske kommuner. Den viser at en nedgang i sysselsatte på nærmere 230 for fiskeri og landbruk fra 2008 til 2011. Siden år 2000 er det blitt 8 % færre innbyggere enn i 2011 i de samiske områdene, mens landet som helhet har hatt en økning på 11%.

Levende bygder er den beste garantien for at samisk kultur og språk får en sikker fremtid. Å sikre dagens bruksstruktur og opprettholde sysselsettingen i næringen og øke lønnsomheten er avgjørende for å opprettholde levende bygder. Derfor er det viktig for Sametinget å jobbe for et styrket driftsgrunnlag i det samiske jordbruket. Sametinget har som langsiktig mål å øke sysselsettingen og produksjonen i næringen. Et av virkemidlene Sametinget har er tilskudd til investeringer og ulike tiltak. Tilskuddene blir i hovedsak brukt til investerings-, utviklings- og samarbeidstiltak i jordbruket.

Sametingets virksomhet omfatter de områder i landet der det bor samer. Enkelte av Sametingets innspill i forbindelse med jordbruksforhandlingene er tatt til følge de siste årene, men med en geografisk begrensning til blant annet Finnmark. Både endring av arealgrenser for tilskudd og økte melkekvoter har kommet deler av den samiske befolkning til gode, men ikke hele. Det finnes en rekke områder utenfor hvor det bor samer som driver med jordbruk - det gjelder spesielt Troms og nordre del av Nordland. Økonomiske tiltak som settes verk i samiske områder må dekke større geografiske områder enn Finnmark.

Begrepet arktisk landbruk er innarbeidet i den nasjonale landbrukspolitikken. Sametinget i samarbeid med andre aktører i jordbruksmiljøet i Nord-Norge ønsker en særskilt satsning på arktisk landbruk. Sametinget har satt av 1,0 millioner kroner til satsingen på det arktiske landbruket - dette skjer i samarbeid med fylkesmannens landbruksavdelinger i Nord-Norge. Produkter fra arktisk landbruk har et stort potensial både med tanke på kvalitet og som en merkevare fra arktiske områder. Disse begrepene må innarbeides i de kommende jordbruksavtalene - det gjelder å legge til rette for å profilere og markedsføre arktisk landbruk.

Gjennomsnittsstørrelsen pr bruk er på 281 dekar i Finnmark, 231 dekar i Troms og 222 dekar ellers i landet. Størrelsen på areal er misvisende som målestokk for omfanget av jordbruksproduksjonen. Arealbehovet pr dyreenhet er mer enn dobbelt så stort i nord som på de beste jordbruksområdene i landet. Det forholdet at det er en høsting i sesongen i de nordligste områdene tilsier at arealbehovet vil bli mer enn det dobbelte i disse områdene. Det innebærer også høyere investeringer pr dyreenhet enn lenger sør i landet. Samtidig er det arktiske klimaet en styrke fordi mat dyrket i slike omgivelser har mindre behov for sprøytemidler, og er av den grunn forbundet med kvalitet, renhet og sikkerhet. Et annet positivt forhold er at det sjelden er problemer med å finne spredeareal i nord siden det er større arealer pr dyreenhet enn lenger sør.

Klimaendringene vil gi størst utslag i arktiske og subarktiske områder. Vi har allerede registrert endringer i vekstsesongen som følge av store variasjoner i klima. Konsekvensene er vanskelige å forutsi. Klimaendringene gir utfordringer i forhold til inntreden av sykdommer, skadeseinsekter og fremmede planter. Variasjoner i klima skaper også uforutsigbare forhold for jordbruket ikke bare sommerstid, men også i overvintringsperioden for vekster. Høyere årstemperatur kan imidlertid føre til lengre vekstsesong som vil gi muligheter for dyrking av nye vekster. Disse endringene kan også føre til større avlinger.

Sametinget ønsker å få mulighet til å bidra til at jordbruksnæringens rammebetingelser sikres, og på den måten bidra til levende samiske miljøer og levende bygder. Både i Soria Moria-erklæringen og stortingsmelding nr 9 (2011-2012) Landbruks- og matpolitikken vil regjeringen bidra til gode rammevilkår for jordbruk i samiske områder og at det skal være et jordbruk over hele landet.

I Stortingsmelding nr 9 heter det blant annet:

”Regjeringen mener det er nødvendig med en tydeligere distriktsprofil i landbrukspolitikken. Det skal legges større vekt på særlige utfordringer i områder med store distriktpolitiske utfordringer hvor jordbruket har stor betydning.

Det krever bl.a. fortsatt styrking av det grovforbaserte husdyrholdet og at det med de økonomiske virkemidlene legges til rette for lønnsom drift i ulik skala, slik at en variert bruksstruktur kan opprettholdes. Utnyttning av beiteressursene i utmarka skal opprettholdes eller økes innenfor naturens bærekraft og markedet for produktene. Økt produksjon vil, over tid, forutsette at ressursene tas i bruk der de finnes. En slik distriktsprofil vil ikke minst være viktig for beitenæringene og for samisk jordbruk.”

Betydning av jordbruket for opprettholdelse og utvikling av samisk kultur i mange samiske områder, sammenholdt med næringens negative utvikling, tilsier at landbruksmyndighetene må sette i verk flere tiltak som særlig sikter mot å styrke mulighetene og grunnlaget for jordbruk i de samiske områdene. Dette innspillet til tiltak i jordbruksforhandlingene vurderes derfor som svært viktige for det samiske samfunnet, både i samfunnspolitisk og næringspolitisk forstand.

Sametinget fremmer følgende innspill til jordbruksavtaleforhandlingene for 2013:

1. Produksjonsmål for jordbruk i samiske områder

Stortingets mål om å øke jordbruksproduksjonen i landet med 1 % må også gjelde for jordbruk i samiske områder. Produksjonsmålet må gi økning både i storfenæringen og småfæringen i samiske områder. En økning i verdiskapingen i jordbruksnæringen vil også gi positive utslag innenfor samvirkevirksomhetene og i næringslivet som helhet. I jordbruksforhandlingene for 2013 må oppfølging av produksjonsmålet være et sentralt tema.

Det gjelder å sikre jordbruket i samiske områder og øke verdiskapingen i jordbruket. Det grovforbaserte husdyrholdet må være grunnlaget for jordbruk i samiske områder. En slik prioritering må imidlertid ikke legge hindringer for å sikre kraftforbaserte produksjoner så som svinhold og eggproduksjon.

2. Lønnsomhet

En grunnleggende forutsetning for jordbrukets eksistens og utvikling er at lønnsomheten i jordbruket er god og at den er konkurransedyktig i forhold til andre yrkesgrupper. Slik er det ikke i dag og dette bærer næringen preg av med stadige bruksnedleggelse og manglende rekruttering til næringen. For at noen skal finne det interessant å satse på bondeyrket er at disse finner det økonomisk interessant. Dessverre er inntektsforskjellen mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet altfor stor.

I jordbruksoppjøret for 2013 må det til et kraftig inntektsløft som gir bonden et inntektsgrunnlag som gjør det mulig å kunne ha en inntekt som står i forhold arbeidsmengden. Den store inntektsforskjellen mellom jordbruket og andre grupper må reduseres. Inntektsgrunnlaget må styrkes slik at det er mulig å ha bondeyrke som eneyrke med en akseptabel inntekt. Dette vil gjøre næringen attraktiv for unge mennesker og vil være avgjørende for rekruttering av ungdom til bondeyrket.

Den grovfor baserte produksjonen skal prioriteres spesielt i nordområdene. Melkeproduksjonen og saueholdet er bærebjelken for jordbruket i samiske områder. Saueholdet utnytter utmarka på en optimal måte, og må sikres en positiv økonomisk utvikling. Produksjonstilskudd er avgjørende for lønnsomheten. Selv om områdene i Troms og Finnmark har høyere satser enn resten av landet legges det ned flere og flere bruk. God lønnsomhet vil gjøre jordbruksnæringen mer attraktiv. Tilskuddssatsene for areal, melk og kjøtt må heves i Troms og Finnmark.

Tilbakegangen i svinekjøttproduksjonen i Troms er urovekkende. Fra 2000 til 2010 sank antall avlspurker fra 870 til 578 i fylket – en nedgang på 33 %. Antall bruk ble halvert til 25 bruk i 2010. Produsentmiljøet er svekket som følge av færre produsenter. Redusert produksjon av svinekjøtt vil også kunne skape problemer for slakteri og videreforedling ved slakteriet i Målselv. En styrking av svinekjøttproduksjonen vil kunne skje ved å øke distriktstilskuddet for svinekjøtt. Bedre økonomi vil samtidig sikre framtidig produksjon ved anlegget i Målselv.

3. Investeringer

Økningen i investeringskostnadene i jordbruket og bygging av større bruk tilsier at ordninger for investeringsstøtte må endres i Troms og Finnmark. Dette gjelder spesielt unge etablerere som ofte ikke har klart å bygge opp egenkapital. Andelen tilskudd til unge må løftes slik at den er 10 % høyere i samiske områder enn tilfellet er i dag.

Jordbruksnæringen har i tidligere tider hatt muligheter for fondsavsetning i jordbruket som skulle brukes til fremtidige investeringer i bygg. Dette må innføres på nytt igjen. Fondsavsetning vil gjøre det mulig å planlegge fremtidige investeringer på en bedre måte. Samtidig ville det ha gitt forutsigbarhet i skatteplanleggingen.

For øvrig må investeringsordningene i jordbruket beholdes slik at gårdbrukerne er sikret forutsigbare forhold. Byggeaktiviteten varierer fra år til år. Om vi skal ha tidsmessige bygninger i samiske områder må det åpnes for at vedlikehold av driftsbygg også kan oppnå investeringsstøtte. Det vil gjøre det mer attraktivt for unge til å overta gårdsbruk. Slik situasjonen er i dag er mange av de brukene som legges ned nedslitte og umoderne.

4. Etableringspakker for unge

En fjerdedel av bondene i Troms og Finnmark er over 60 år. Det vil derfor være stort behov for nyrekruttering til landbruket, dersom ikke antall gårdsbruk skal bli betydelig redusert. Det må være et mål å få gjennomsnittsalderen ned, men en forutsetning for dette er at lønnsomheten i jordbruket må heves. Rekruttering til næringa krever dessuten gode kompetanse- og utdanningstilbud.

For å motivere unge til å starte med jordbruk må det settes inn økonomiske tiltak for å sikre rekrutteringen. Forsøksordningen med trainee i landbruket i Finnmark må utvides til å gjelde Troms også, og etableres som en fast ordning

Det må etableres en ordning med etableringskvote for melk for unge som vil starte med gård. De må ofte investere i produksjonsarealer, besetning, redskaper og bygninger. Noen velger å kjøpe jordbruksseiendommer. Når disse i tillegg må kjøpe melkekvote til statens pris (kr. 2,50 pr liter) eller på det private markedet, er det vanskelig å få det til å gå økonomisk. For å sikre rekruttering må det etableres gunstigere ordninger for unge som vil inn i jordbruksnæringen - gratis melkekvotes for unge som vil starte med gårdsbruk eller utvide i samiske områder.

5. Melkeproduksjon

Utfordringen for melkeproduksjonen er å sikre at inntektene holder tritt med kostnadsøkningen. Inntektsøkningen har saktet akterut i flere år og det må til et stort løft i tilskuddssatsene for melk. En inntektsøkning vil kunne forhindre at flere melkebruk legges ned.

Geitenæringen har vært og er under omfattende omstilling ved en sanering av geitebesetningen i Norge, hvor målsetningen er å bli kvitt tre sykdommer som opptrer hos geit. Sametinget er spesielt bekymret for de bruksnedleggelsene som saneringsprosjektet medfører. Det er viktig at det i forbindelse med jordbruksforhandlingene settes i gang nye tiltak som sikrer en fortsatt livskraftig geitnæring.

6. Sauenæringen

Sauenæringen er en arealkrevende næring hvor utnyttelsen av utmarka har vært avgjørende for det økonomiske resultatet. Avbøtende tiltak iverksatt av rovviltforvaltningen for å redusere skader forvoldt av fredet rovvilt, har ført til at saueholdere blant annet har måttet redusere bruken av utmark til fordel for innmark. Større bruk av innmark vil i mange tilfeller øke kostnadene i form av mer gjødsling og jordbearbeiding og gjerdehold. En slik endret bruk vil også føre til større parasitt- og infeksjonsfare (større dyretetthet) blant sau. Avbøtende tiltak vil i mange tilfeller fordyre saueholdet og avskjære gårdbrukerne fra å bruke utmarka på en optimal måte.

Sametinget har merket seg at antall rovdvirdrepte sau er redusert i 2011, og vil bemerke at årsaken til dette kan være den store nedgangen av sauebruk i rovdvirdrepte områder. Det høye rovdvirdreptetallet er et hinder for å sikre en positiv utvikling i saueholdet. Utviklingen i dag er at tidligere beiteområder som ikke brukes lenger p.g.a. bruksnedleggelse overtas av rovdvird. I landbruket er det nødvendig å ha en langsiktighet og forutsigbarhet i støtteordningene som sikrer at husdyr kan gå på utmarksbeite. Rovviltpolitikken har direkte innvirkning på det økonomiske resultatet i saueholdet. Rovviltforliket innebærer at det skal være både beitedyr og rovvilt i utmarka. Etter Sametingets syn er denne målsetningen vanskelig forenlig i enkelte beiteområder.

Villsauproduksjon har de senere årene tatt seg kraftig opp, og i enkelte områder har man lagt stor innsats i videreføring og produktutvikling med utgangspunkt i villsau/utgangsaue. For mange har dette betydd å gå tilbake til de sauerasene som "naturlig" hørte til i ens eget område. Denne sauerasen synes godt tilpasset å overleve i nordområdene. Villsau på beite står noe bedre i mot rovvilt enn vanlig sau, men den gir den lavere vekt pr dyr. En tilpasning av beitedyr er viktig i et fremtidig landbruk, og det bør settes i gang tiltak for å gjøre villsau til et reelt og lønnsomt alternativ i der man ser denne sauerasen passer spesielt bra.

7. Frakttilskudd

Avgangen i antall gårdsbruk har ført til diskusjon om det økonomiske grunnlaget for opprettholdelse av slakterier og meierier. Mindre volum på de enkelte jordbruksproduktene fører til høyere frakt- og produksjonskostnader pr enhet. Videreføringensbedriftene, som ofte er samvirkebedrifter, er også avhengige av å drive med lønnsomhet. En svekkelse av disse har hittil påført gårdbrukeren høyere fraktkostnader.

Nedleggelse av slakterier fører til lengre transportavstander og dermed høyere fraktkostnader. Nedgang i antall bruk fører til at det blir lengre mellom gårdene og fraktkostnadene vil også av den grunn øke. Dette må dekkes inn på en eller annen måte. Inntektsutviklingen for kjøtt har ikke fulgt kostnadsutviklingen for inntransport av slakt. Av den grunn er det nødvendig å ha høyere tilskudd på frakt.

Det samme forholdet gjelder også for transport av kunstgjødsel og kraftfôr der behovet for kraftfôr har økt betraktelig ettersom melkeytelsen har gått opp pr. melkeproduserende dyr.

Endring av frakttilskudd skal virke utjevne på pris til produsent uavhengig av transportavstand.

8. Vinterskader på eng og avlingssvikt

I jordbruket finnes det to ordninger for skader forårsaket av klimatiske forhold — vinterskader er relatert til forhold som skjer i overvintringsperioden og avlingssvikt som skjer i vekstsesongen. Jordbruket drives under arktiske forhold der både vinterskader og avlingssvikt i vekstsesongen kan forekomme samme år slik det gjorde i Troms i 2010.

Ordningene for erstatning av skader på eng er ikke tilrettelagt for Troms og Finnmark. De færreste kan høste mer enn en gang på grunn av klimatiske forhold. Ved skader skaper disse forholdene store utfordringer når engareal må sås på nytt igjen.

Egenandelen ved avlingssvikt er på 30 %. I likhet med vinterskader på eng er det lik presentsats for hele landet. Det slår uheldig ut for jordbruket i samiske områder. Foruten de utfordringene som er nevnt ovenfor vil ikke en gårdbruker i nord kunne regne med å så enga i skadeåret og samtidig få avling det året i det hele tatt. Alternativet er enten å slakte ned buskapen eller å kjøpe inn vinterfôr. Egenandelen må halveres til 15 % for avlingssvikt i samiske områder.

9. Konfliktforebyggende tiltak

Fra tid til annen oppstår det konflikter mellom reindrifts- og jordbruksnæringen på beite- og høstingsarealer. Det har vært forsøkt med å samle partene til dialog med positivt resultat. Slike dialogarenaer kan være et positivt tiltak for å forebygge konflikter og gjøre det enklere å finne konstruktive løsninger. Sametinget anser det som nødvendig at statlige myndigheter prioriterer arbeidet med konfliktforebyggende tiltak for å øke forståelsen av hverandres næringer og samordne de ulike brukerinteressene. Informasjon om hverandres næringer er en viktig del av de konfliktforebyggende tiltakene. Det er derfor viktig å unngå at konflikter skal kunne utvikle seg. Slike dialogarenaer skal ha som mål å utveksle synspunkter og redegjøre for hverandres driftsforhold. På den måten vil de mellommenneskelige forholdene mellom partene kunne forbedres.

Ordningen med tilskudd til forebyggende tiltak må fortsatt prioriteres. I flere tilfeller kan inngjerding av større jordbruksområder være aktuelt. Det kan dreie seg om arealer som er avgrenset på en naturlig måte av terreng, bebyggelse etc.

10. Sametingets tilskuddsordninger til næringsutvikling.

Landbruksdepartementet økte overføringen til Sametinget i 2013 til 4 millioner kroner. Denne overføringen må opprettholdes siden det er viktig for å utvikle det samiske jordbruket og for å kunne profilere arktisk landbruk

11. Kombinasjoner med jordbruk

I generasjoner har samer høstet av naturen i kombinasjon mellom ulike næringer, som jordbruk, utmarksnæringer og sjøfiske. Man har gjerne hatt hovedutkomme fra jordbruk, men også inntekter fra ulike andre næringer. Dette er gjerne ofte utmarksnæringer som innlandsfiske, bær- og urtesanking, skogdrift eller annet. Klimaet og de lange avstandene tilsa at man måtte ha høyest mulig grad av variert høsting, og gjennom ulike bygdenæringer fikk man totalt sett nok inntekt til å overleve gjennom året.

Utmarksnæringer, både som binæring for jordbruket og selvstendig næring er fortsatt en viktig samisk kulturbærer i nordområdene, men sliter med store utfordringer. For å styrke samisk jordbruk må man øke fokuset også på utmarksnæringer. Dette kan gi viktig og lønnsom tilleggsnæring. Spesielt bør man fokusere på utviklingsarbeid innenfor innlandsfiske, bær- og urtesanking. I landbruksmeldingen fra Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

2012 er utviklingen innenfor bygdenæringer definert som en del av landbrukspolitikken. Denne prioriteringen må også gjelde utnyttelse av utmarksnæringer i samiske områder.

12. Sametingets rolle i landbrukspolitikken

Regjeringen la fram en stortingsmelding om landbruks- og matpolitikk, St.meld. nr. 9 Velkommen til bords (2011-2012) i 2012. Meldingen har overordnede målsetninger som bl.a. matvaresikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk. Stortinget behandling av meldingen vil danne grunnlaget for landbrukspolitikken fremover og Sametinget ønsker å være en viktig premissgiver for å sikre og styrke jordbruksnæringens rammebetingelser i samiske områder.

Sametingets finner det naturlig at i oppfølgingen av meldingen styrkes Sametingets rolle i landbrukspolitikken.

Sametinget må få utvidede roller innen ulike samiske fagområder, samt utvikle konsultasjonsavtalen for landbrukssektoren. Sametinget ønsker å få mulighet til å bidra til at jordbruksnæringens rammebetingelser sikres og styrkes, og på den måten følge opp våre forpliktelser overfor næringen, blant annet ansvaret Sametinget har for levende samiske bygder.

Slik strukturen som blant annet. jordbruksforhandlingene har i dag, samsvarer dette etter Sametingets syn ikke med folkerettslige forpliktelsene som Norge har påtatt seg ovenfor samene som urfolk

Nærings- og kulturkomiteens innstilling

Innledning

Sametinget kommer i plenum med årlige innspill til jordbruksforhandlingene. Sametinget ser at jordbruket står overfor store fremtidige utfordringer og dette spesielt for landbruksstrukturen i det som av mange beskrives som arktiske områder.

Merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Knut Store, Agnar Kvernmo, Heidi Persdatter Greiner Haaker og Inger Jørstad, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Geir Tommy Pedersen, Mathis Nilsen Eira og Cecilie Grape, medlemmet fra Norske samers riksforbund/ Samefolkets parti (NSR/Sfp) Ellinor Guttorm Utsi, og medlemmet fra Nordkalottfolket Toril Bakken Käven, fremmer følgende merknad:

Flerbruksplan for utmarks og beiteområder

Tanken med en flerbruksplan for ulike beite og utmarksområder er å komme frem til en helårig helhetlig arealbruk i et nærmere definert område mellom ulike interessenter, brukere og rettighetshavere, samt i forhold til lovverk og andre planer. Flerbruksplan kan også virke konfliktforebyggende og vil kunne være med på å tilrettelegge for framtidig bruk av området.

Det er viktig at en eventuell planprosess er bredt forankret og er organisert med involvering av partene i området. Spesielt beitenæringens bruk av områdene må ivaretas i en planprosess.

Områder som det vil være naturlig å berøre i en slik plansammenheng er bruk av beiter, høsting av utmark, hogst, jakt og fiske, friluftsliv, hytter og gammer (og boplasser), ferdsel i utmark, reiseliv og kulturhistorie. Planen kan også se på andre tekniske inngrep, annen næring og annen tilrettelegging.

Spesielt i områder som er spesielt berørt av naturvern er det viktig at brukerinteressene blir ivaretatt.

En flerbruksplan for bruk av utmarka kan være veiledende for forvaltningen i området og trenger ikke være juridisk bindende, men kan legge føringer på ulike saksbehandlingsprosesser og andre arealplaner, samt utvikling av de eksisterende næringene og eventuelle nye næringer i området.

Komiteens flertall ber sametingsrådet arbeide videre med forslaget til flerbruksplaner i for beite og utmarksområdet.

Medlemmet fra Nordkalottfolket Toril Bakken Käven, fremmer følgende merknad:

Det er lang tradisjon i samiske områder for å ha et begrenset antall rein på gården, sammen med andre dyr. Dette bør være mulig også i dag. Folk får mulighet til å ha den variasjonen av driften som gir helhetlig samisk landbruk. Dette kan samtidig gi en oppblomstring og utvikling av viktige tradisjonelle levemåter, hvor kjøretein og reinraid var del av hverdagen. Samtidig kan dette bidra til viktige arbeidsplasser innenfor turisme. Dette medlemmet ber Sametinget starte en prosess for at bondene igjen skal ha mulighet til å ha et visst antall rein.

Forslag

Forslag fra Norske samers riksforbund (NSR) Geir Tommy Pedersen, Mathis Nilsen Eira og Cecilie Grape, Norske samers riksforbund/ Samefolkets parti (NSR/Sfp) Ellinor Guttorm Utsi, Flyttsamelista (Fsl) Per Andersen Bævr og Nordkalottfolket Toril Bakken Käven

Forslag 1

Tillegg til sametingsrådets innstilling:

Landbruket foregår hovedsakelig i distriktene, hvor utmarksområder er store. Utmarksnæring som innlandsfiske, bær- og urtesanking og vedhogst etc. har alltid vært en viktig del av landbruket, hvor mange har fått viktig ekstraintekt fra naturen rundt seg, i tillegg til mat, klær og varme til eget hushold. I tillegg har utmarksnæring vært en selvstendig næring i samiske områder; man har hatt mennesker som har hatt hele sitt virke fra sanking og jakt fra naturen. Utmarksnæring representerer viktig kunnskap, som forringes raskt når den ikke er i daglig bruk. Utmarksnæring kan gjøre at flere bønder i distriktene får den ekstra inntekten som skal til for å drive på helårs basis. Dette vil også bidra til opprettholdelse av viktig tradisjonell kunnskap. Denne næringen er under et mye større press enn andre deler av samiske naturnæringer, og har svært dårlige rammebetingelser som stadig forringes. Det foreslås å utarbeide et eget program og satsing for utmarksnæring, hvor man jobber med utvikling av denne næringen på lik linje med grønn omsorg og bondegårdsturisme.

Komiteens tilrådning

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Forslag 2, Fremskrittspartiet, representant Arthur Tørfoss

Innspill til jordbruksforhandlingene 2013

Ordningen med jordbruksforhandlinger har eksistert siden 1950 tallet.

Jordbruksavtalen regulerer blant annet
målpris på råvarer som korn, melk, egg og kjøtt fra svin og lam
soneinndeling for produksjonstilskudd
bøndernes inntekt
samt produksjonsmål

2. desember 2011 ble det lagt frem en ny stortingsmelding for landbruket.

Da hadde det gått nærmere 10 år siden forrige melding om landbrukspolitikken hadde vært behandlet. Og i denne perioden har det vært store endringer i norsk landbruk

Hvert år legges det ned nærmere 1.000 gårdsbruk (nesten 2-3 gårdsbruk daglig), og over 36.000 gårdsbruk står tomme. 43 917 gårdsbruk søkte om produksjonstilskudd i 2012; dette representerer om lag 52.000 ansatte i primærproduksjonen. Imidlertid er det knappe 13-14 prosent av disse som faktisk driver med landbruk på heltid, over 2/3 henter hovedinntekten sin utenfor næringen.

Dette gir et bilde av at vi produserer mat i Norge på dugnad.

Vi opererer i dag med et system som sikrer oss en selvforsyningsgrad på knappe 41-44 prosent for basisråvarer fra norsk landbasert landbruk. Og det samtidig som vi overfører over 17 milliarder årlig til landbruket. Ca 61 prosent av bondens årsinntekt anses for å være offentlige overføringer.

Samtidig eksporterer vi fra en annen primærnæring; nemlig fiskeri og havbruk for nærmere 55 milliarder kroner årlig, noe som utgjør om lag 38 millioner fiskemåltid hver dag. Dette regnes ikke med i selvforsyningsgraden, men Sametinget er av den formening at fisk også er mat.

Frem til 2005 hadde også fiskeri mye av det rigide reguleringsystemet som landbruket har, men etter dereguleringen har næringen selv sett sitt potensiale gjennom lønnsomhetsvurderinger og forsøker hele tiden å være innovative og ekspandere produksjonen

Vi har i dag en handelslekkasje til Sverige på nærmere 11 milliarder årlig ifølge SSB, hvorav ca 1/2 kan relateres til matvarer. Dette rammer spesielt landbruks- og næringsmiddelindustrien på Østlandet.

Sametinget mener at dagens landbrukspolitikk er overmoden for endringer og vil i størst mulig grad fokusere på å legge til rette for at den som ønsker å være næringsutøver innen landbruket på heltid skal ha de beste rammevilkår for å kunne klare dette.

Sametinget mener at det viktigste må være å legge til rette for lønnsomhet i landbruket og heller nedtone distriktpolitiske hensyn for å sikre bosettingen rundt omkring.

Sametinget mener at for å nå disse målene må en foreta en deregulering av landbruket for å sikre næringsutøverne faktisk og juridisk rådighet over egen eiendom samt fjerne restriksjoner på produksjonen slik som dagens kvotetak representerer.

Skal vi i Norge kunne ha et landbruk som er lønnsomt og som kan konkurrere opp i mot våre nærmeste naboland så må kursen på landbrukspolitikken endres drastisk og det må skje nå.

Det er mye bedre at vi selv starter denne prosessen enn at vi blir oss fortalt å gjøre det av andre når en ser utviklingen i EU og med tanke på WTO forhandlingene.

Med dette som bakgrunn fremmer sametinget følgende innspill til jordbruksforhandlingene 2013:

Justere periodiseringen av jordbruksoppkjøret til å følge kalenderåret, og at forhandlingene kommer inn som en del av budsjettprosessen.

Bedre rammevilkårene for bønder som ønsker å satse som selvstendig næringsdrivende på heltid
Fremme forslag om nødvendige lovendringer slik at bo- og driveplikten og prisreguleringen av landbrukseiendom kan oppheves.

Endring av jordlovens bestemmelser om delingsforbud.

Utvide muligheten for valgfrie organisasjonsformer innen landbruket (jordbruk og skogbruket) med hensyn til drift

Endre innretning av produksjonstilskudd for husdyr fra dagens nivå-differensiering til lik produksjonsstøtte pr dyr

Endre regelverket for samdrifter, slik at fleksibiliteten blir større og at mulighetene for en variert og allsidig bruksstruktur blir bedre.

Oppheve de geografiske begrensningene og antall deltakere for deltakelse i samdrifter.
 Oppheve kvotetak innen produksjon
 Tillate demonstrasjonssalg og servering ved besøk i produksjonslokaler eller i tilknytning til disse.
 Bidra til at arbeidet med utvikling av nisje- og spesialprodukter i landbruket samt markedsføring av disse, intensiveres.
 Økt satsing på bioenergi innen landbruket.

III Votering

Av 39 representanter var 33 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 2 ble forkastet med 31 stemmer. 2 stemte for.
- Forslag 1 ble forkastet med 17 stemmer. 16 stemte for.
- Nærings- og kulturkomiteens tilrådning ble vedtatt med 31 stemmer. 2 stemte mot.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Mathis Nilsen Eira	
2	Toril Bakken Kåven	Geir Tommy Pedersen
	Toril Bakken Kåven	
3	Inger Jørstad	Toril Bakken Kåven
		Anders Somby jr.
		Marit Kirsten A. Gaup
	Inger Jørstad	
4	Geir Tommy Pedersen	
5	Arthur Johan Tørfoss	
6	Ellinor Guttorm Utsi	Anders Somby jr.
	Ellinor Guttorm Utsi	
7	Per Andersen Bæhr	
8	Marianne Balto	
9	Geir Tommy Pedersen	Per Andersen Bæhr
	Geir Tommy Pedersen	
10	Anders Somby jr.	Geir Tommy Pedersen
		Agnar Kvernmo
11	Arthur Johan Tørfoss	
	Mathis Nilsen Eira, saksordfører	
	Per Andersen Bæhr, til forr. orden	

VI Sametingets vedtak

Jordbruket spiller en betydelig rolle som grunnlag for sysselsetting, verdiskaping, produksjon av dyrefôr og matvarer og som grunnlag for bosetting i samiske områder. Jordbruket spiller også en viktig rolle i å videreføre samisk språk og kulturtradisjon. Sametinget er opptatt av at jordbruksnæringen har gode rammebetingelser for sin drift og utvikling.

Det har de siste årene vært en svært bekymringsfull utvikling for jordbruksnæringen i de samiske områdene. I Finnmark fylke er det en markant nedgang i antall bruk fra 2004 til 2012 fra 438 jordbruksbedrifter til 339 jordbruksbedrifter. Det er en nedgang på over 22 %. I Troms er nedgangen enda større fra 1462 bruk i 2004 til 1056 bruk i 2012, som utgjør 27 %. Nedgangen i antall bruk er ekstra bekymringsfull ettersom jordbruksmiljøene allerede er små sammenliknet med jordbruket på landsbasis. I flere kommuner i samiske områder er jordbruket sterkt svekket ved at det er få produsenter igjen. Nedgangen vil også få negative konsekvenser for matproduksjonen, meierier, slakterier, videreforedlingsanlegg og for handelsstanden i de samiske bosetningsområdene. En ytterligere nedgang i jordbruket vil derfor utfordre det samiske næringslivet og true næringen som en betydningsfull kultur- og språkarena.

Et annet forhold er at gjennomsnittsalderen for gårdbrukerne har økt. Mens det i 2004 var 18 % av brukerne i Finnmark over 60 år var andelen steget til 25 % i 2011. I Troms er det samme utvikling – der var tallene henholdsvis 18 % i 2004 og 26 % i 2011. Når det gjelder melk viser en undersøkelse fra Tine at 32 % av melkeprodusentene i Finnmark er over 55 år. Halvparten av disse antas å avvikle innen 2017. I dag er det 117 melkeprodusenter og en halvering vil utfordre både jordbruket og meieristrukturen. Når antall melkebruk har gått ned og produksjonen pr bruk har gått opp har det ført til større bruk.

Opprettholdelse av sysselsettingen er en av de største utfordringene i samiske områder. Sametinget har gjennomført en analyse av næringsutvikling i 24 utvalgte samiske kommuner. Den viser at en nedgang i sysselsatte på nærmere 230 for fiskeri og landbruk fra 2008 til 2011. Siden år 2000 er det blitt 8 % færre innbyggere enn i 2011 i de samiske områdene, mens landet som helhet har hatt en økning på 11%.

Levende bygder er den beste garantien for at samisk kultur og språk får en sikker fremtid. Å sikre dagens bruksstruktur og opprettholde sysselsettingen i næringen og øke lønnsomheten er avgjørende for å opprettholde levende bygder. Derfor er det viktig for Sametinget å jobbe for et styrket driftsgrunnlag i det samiske jordbruket. Sametinget har som langsiktig mål å øke sysselsettingen og produksjonen i næringen. Et av virkemidlene Sametinget har er tilskudd til investeringer og ulike tiltak. Tilskuddene blir i hovedsak brukt til investerings-, utviklings- og samarbeidstiltak i jordbruket.

Sametingets virksomhet omfatter de områder i landet der det bor samer. Enkelte av Sametingets innspill i forbindelse med jordbruksforhandlingene er tatt til følge de siste årene, men med en geografisk begrensning til blant annet Finnmark. Både endring av arealgrenser for tilskudd og økte melkekvoter har kommet deler av den samiske befolkning til gode, men ikke hele. Det finnes en rekke områder utenfor hvor det bor samer som driver med jordbruk - det gjelder spesielt Troms og nordre del av Nordland. Økonomiske tiltak som settes verk i samiske områder må dekke større geografiske områder enn Finnmark.

Begrepet arktisk landbruk er innarbeidet i den nasjonale landbrukspolitikken. Sametinget i samarbeid med andre aktører i jordbruksmiljøet i Nord-Norge ønsker en særskilt satsning på arktisk landbruk. Sametinget har satt av 1,0 millioner kroner til satsingen på det arktiske landbruket - dette skjer i samarbeid med fylkesmannens landbruksavdelinger i Nord-Norge. Produkter fra arktisk landbruk har et stort potensial både med tanke på kvalitet og som en merkevare fra arktiske områder. Disse begrepene må innarbeides i de kommende jordbruksavtalene - det gjelder å legge til rette for å profilere og markedsføre arktisk landbruk.

Gjennomsnittsstørrelsen pr bruk er på 281 dekar i Finnmark, 231 dekar i Troms og 222 dekar ellers i landet. Størrelsen på areal er misvisende som målestokk for omfanget av jordbruksproduksjonen. Arealbehovet pr dyreenhet er mer enn dobbelt så stort i nord som på de beste jordbruksområdene i landet. Det forholdet at det er en høsting i sesongen i de nordligste områdene tilsier at arealbehovet vil bli mer enn det dobbelte i disse områdene. Det innebærer også høyere investeringer pr dyreenhet enn lenger sør i landet. Samtidig er det arktiske klimaet en styrke fordi mat dyrket i slike omgivelser har mindre behov for sprøytemidler, og er av den grunn forbundet med kvalitet, renhet og sikkerhet. Et annet positivt forhold er at det sjelden er problemer med å finne spredeareal i nord siden det er større arealer pr dyreenhet enn lenger sør.

Klimaendringene vil gi størst utslag i arktiske og subarktiske områder. Vi har allerede registrert endringer i vekstsesongen som følge av store variasjoner i klima. Konsekvensene er vanskelige å forutsi. Klimaendringene gir utfordringer i forhold til inntreden av sykdommer, skadeinsekter og fremmede planter. Variasjoner i klima skaper også uforutsigbare forhold for jordbrukt ikke bare sommerstid, men også i overvintringssesongen for vekster. Høyere årstemperatur kan imidlertid føre til lengre vekstsesong som vil gi muligheter for dyrking av nye vekster. Disse endringene kan også føre til større avlinger.

Sametinget ønsker å få mulighet til å bidra til at jordbruksnæringens rammebetingelser sikres, og på den måten bidra til levende samiske miljøer og levende bygder. Både i Soria Moria-erklæringen og stortingsmelding nr 9 (2011-2012) Landbruks- og matpolitikken vil regjeringen bidra til gode rammevilkår for jordbruk i samiske områder og at det skal være et jordbruk over hele landet.

I Stortingsmelding nr 9 heter det blant annet:

”Regjeringen mener det er nødvendig med en tydeligere distriktsprofil i landbrukspolitikken. Det skal legges større vekt på særlige utfordringer i områder med store distriktspolitiske utfordringer hvor jordbruket har stor betydning.

Det krever bl.a. fortsatt styrking av det grovforbaserte husdyrholdet og at det med de økonomiske virkemidlene legges til rette for lønnsom drift i ulik skala, slik at en variert bruksstruktur kan opprettholdes. Utnytting av beiteressursene i utmarka skal opprettholdes eller økes innenfor naturens bærekraft og markedet for produktene. Økt produksjon vil, over tid, forutsette at ressursene tas i bruk der de finnes. En slik distriktsprofil vil ikke minst være viktig for beitenæringene og for samisk jordbruk.”

Betydning av jordbruket for opprettholdelse og utvikling av samisk kultur i mange samiske områder, sammenholdt med næringens negative utvikling, tilsier at landbruksmyndighetene må sette i verk flere tiltak som særlig sikter mot å styrke mulighetene og grunnlaget for jordbruk i de samiske områdene. Dette innspillet til tiltak i jordbruksforhandlingene vurderes derfor som svært viktig for det samiske samfunnet, både i samfunnspolitisk og næringspolitisk forstand.

Sametinget fremmer følgende innspill til jordbruksavtaleforhandlingene for 2013:

1. Produksjonsmål for jordbruk i samiske områder

Stortingets mål om å øke jordbruksproduksjonen i landet med 1 % må også gjelde for jordbruk i samiske områder. Produksjonsmålet må gi økning både i storfenæringen og småfenæringen i samiske områder. En økning i verdiskapingen i jordbruksnæringen vil også gi positive utslag innenfor samvirkevirksomhetene og i næringslivet som helhet. I jordbruksforhandlingene for 2013 må oppfølging av produksjonsmålet være et sentralt tema.

Det gjelder å sikre jordbruket i samiske områder og øke verdiskapingen i jordbruket. Det grovforbaserte husdyrholdet må være grunnlaget for jordbruk i samiske områder. En slik prioritering må imidlertid ikke legge hindringer for å sikre kraftforbaserte produksjoner så som svinehold og eggproduksjon.

2. Lønnsomhet

En grunnleggende forutsetning for jordbrukets eksistens og utvikling er at lønnsomheten i jordbruket er god og at den er konkurransedyktig i forhold til andre yrkesgrupper. Slik er det ikke i dag og dette bærer næringen preg av med stadige bruksnedleggelse og manglende rekruttering til næringen. For at noen skal finne det interessant å satse på bondeyrket er at disse finner det økonomisk interessant. Dessverre er inntektsforskjellen mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet altfor stor.

I jordbruksoppjøret for 2013 må det til et kraftig inntektsløft som gir bonden et inntektsgrunnlag som gjør det mulig å kunne ha en inntekt som står i forhold arbeidsmengden. Den store inntektsforskjellen mellom jordbruket og andre grupper må reduseres. Inntektsgrunnlaget må styrkes slik at det er mulig å ha bondeyrke som enyrke med en akseptabel inntekt. Dette vil gjøre næringen attraktiv for unge mennesker og vil være avgjørende for rekruttering av ungdom til bondeyrket.

Den grovfor baserte produksjonen skal prioriteres spesielt i nordområdene. Melkeproduksjonen og saueholdet er bærebjelken for jordbruket i samiske områder. Saueholdet utnytter utmarka på en optimal måte, og må sikres en positiv økonomisk utvikling. Produksjonstilskudd er avgjørende for lønnsomheten. Selv om områdene i Troms og Finnmark har høyere satser enn resten av landet legges det ned flere og flere bruk. God lønnsomhet vil gjøre jordbruksnæringen mer attraktiv. Tilskuddssatsene for areal, melk og kjøtt må heves i Troms og Finnmark.

Tilbakegangen i svinekjøttproduksjonen i Troms er urovekkende. Fra 2000 til 2010 sank antall avlspurker fra 870 til 578 i fylket – en nedgang på 33 %. Antall bruk ble halvert til 25 bruk i 2010. Produsentmiljøet er svekket som følge av færre produsenter. Redusert produksjon av svinekjøtt vil også kunne skape problemer for slakteri og videreføring ved slakteriet i Målselv. En styrking av svinekjøttproduksjonen vil kunne skje ved å øke distriktstilskuddet for svinekjøtt. Bedre økonomi vil samtidig sikre framtidig produksjon ved anlegget i Målselv.

3. Investeringer

Økningen i investeringskostnadene i jordbruket og bygging av større bruk tilsier at ordninger for investeringsstøtte må endres i Troms og Finnmark. Dette gjelder spesielt unge etablerere som ofte ikke har klart å bygge opp egenkapital. Andelen tilskudd til unge må løftes slik at den er 10 % høyere i samiske områder enn tilfellet er i dag.

Jordbruksnæringen har i tidligere tider hatt muligheter for fondsavsetning i jordbruket som skulle brukes til fremtidige investeringer i bygg. Dette må innføres på nytt igjen. Fondsavsetning vil gjøre det mulig å planlegge fremtidige investeringer på en bedre måte. Samtidig ville det ha gitt forutsigbarhet i skatteplanleggingen.

For øvrig må investeringsordningene i jordbruket beholdes slik at gårdbrukerne er sikret forutsigbare forhold. Byggeaktiviteten varierer fra år til år. Om vi skal ha tidsmessige bygninger i samiske områder må det åpnes for at vedlikehold av driftsbygg også kan oppnå investeringsstøtte. Det vil gjøre det mer attraktivt for unge til å overta gårdsbruk. Slik situasjonen er i dag er mange av de brukene som legges ned nedslitte og umoderne.

4. Etableringspakker for unge

En fjerdedel av bøndene i Troms og Finnmark er over 60 år. Det vil derfor være stort behov for nyrekruttering til landbruket, dersom ikke antall gårdsbruk skal bli betydelig redusert.. Det må være et

mål å få gjennomsnittsalderen ned, men en forutsetning for dette er at lønnsomheten i jordbruket må heves. Rekruttering til næringa krever dessuten gode kompetanse- og utdanningstilbud.

For å motivere unge til å starte med jordbruk må det settes inn økonomiske tiltak for å sikre rekrutteringen. Forsøksordningen med trainee i landbruket i Finnmark må utvides til å gjelde Troms også, og etableres som en fast ordning

Det må etableres en ordning med etableringskvote for melk for unge som vil starte med gård. De må ofte investere i produksjonsarealer, besetning, redskaper og bygninger. Noen velger å kjøpe jordbrukseieendommer. Når disse i tillegg må kjøpe melkekvote til statens pris (kr. 2,50 pr liter) eller på det private markedet, er det vanskelig å få det til å gå økonomisk. For å sikre rekruttering må det etableres gunstigere ordninger for unge som vil inn i jordbruksnæringen - gratis melkekvotes for unge som vil starte med gårdsbruk eller utvide i samiske områder.

5. Melkeproduksjon

Utfordringen for melkeproduksjonen er å sikre at inntektene holder tritt med kostnadsøkningen. Inntektsøkningen har saktet akterut i flere år og det må til et stort løft i tilskuddssatsene for melk. En inntektsøkning vil kunne forhindre at flere melkebruk legges ned.

Geitenæringen har vært og er under omfattende omstilling ved en sanering av geitebesetningen i Norge, hvor målsetningen er å bli kvitt tre sykdommer som opptrer hos geit. Sametinget er spesielt bekymret for de bruksnedleggelsene som saneringsprosjektet medfører. Det er viktig at det i forbindelse med jordbruksforhandlingene settes i gang nye tiltak som sikrer en fortsatt livskraftig geitnæring.

6. Sauenæringen

Sauenæringen er en arealkrevende næring hvor utnyttelsen av utmarka har vært avgjørende for det økonomiske resultatet. Avbøtende tiltak iverksatt av rovviltforvaltningen for å redusere skader forvoldt av fredet rovvilt, har ført til at saueholdere blant annet har måttet redusere bruken av utmark til fordel for innmark. Større bruk av innmark vil i mange tilfeller øke kostnadene i form av mer gjødsling og jordbearbeiding og gjerdehold. En slik endret bruk vil også føre til større parasitt- og infeksjonsfare (større dyretetthet) blant sau. Avbøtende tiltak vil i mange tilfeller fordyre saueholdet og avskjære gårdbrukerne fra å bruke utmarka på en optimal måte.

Sametinget har merket seg at antall rovdvirdrepte sau er redusert i 2011, og vil bemerke at årsaken til dette kan være den store nedgangen av sauebruk i rovdvirdrepte områder. Det høye rovdvirdreptallet er et hinder for å sikre en positiv utvikling i saueholdet. Utviklingen i dag er at tidligere beiteområder som ikke brukes lenger p.g.a. bruksnedleggelse overtas av rovdvird. I landbruket er det nødvendig å ha en langsiktighet og forutsigbarhet i støtteordningene som sikrer at husdyr kan gå på utmarksbeite. Rovviltpolitikken har direkte innvirkning på det økonomiske resultatet i saueholdet. Rovviltforliket innebærer at det skal være både beitedyr og rovvilt i utmarka. Etter Sametingets syn er denne målsetningen vanskelig forenlig i enkelte beiteområder.

Villsauproduksjon har de senere årene tatt seg kraftig opp, og i enkelte områder har man lagt stor innsats i videreføring og produktutvikling med utgangspunkt i villsau/utgangsaue. For mange har dette betydd å gå tilbake til de sauerasene som "naturlig" hørte til i ens eget område. Denne sauerasen synes godt tilpasset å overleve i nordområdene. Villsau på beite står noe bedre i mot rovvilt enn vanlig sau, men den gir den lavere vekt pr dyr. En tilpasning av beitedyr er viktig i et fremtidig landbruk, og det bør settes i gang tiltak for å gjøre villsau til et reelt og lønnsomt alternativ i der man ser denne sauerasen passer spesielt bra.

7. Frakttilskudd

Avgangen i antall gårdsbruk har ført til diskusjon om det økonomiske grunnlaget for opprettholdelse av slakterier og meierier. Mindre volum på de enkelte jordbruksproduktene fører til høyere frakt- og produksjonskostnader pr enhet. Videreførelsesbedriftene, som ofte er samvirkebedrifter, er også avhengige av å drive med lønnsomhet. En svekkelse av disse har hittil påført gårdbrukeren høyere fraktkostnader.

Nedleggelse av slakterier fører til lengre transportavstander og dermed høyere fraktkostnader. Nedgang i antall bruk fører til at det blir lengre mellom gårdene og fraktkostnadene vil også av den grunn øke. Dette må dekkes inn på en eller annen måte.inntektsutviklingen for kjøtt har ikke fulgt kostnadsutviklingen for inntransport av slakt. Av den grunn er det nødvendig å ha høyere tilskudd på frakt.

Det samme forholdet gjelder også for transport av kunstgjødsel og kraftfôr der behovet for kraftfôr har økt betraktelig ettersom melkeytelsen har gått opp pr. melkeproduserende dyr.

Endring av frakttilskudd skal virke utjevne på pris til produsent uavhengig av transportavstand.

8. Vinterskader på eng og avlingssvikt

I jordbruket finnes det to ordninger for skader forårsaket av klimatiske forhold — vinterskader er relatert til forhold som skjer i overvintringsperioden og avlingssvikt som skjer i vekstsesongen. Jordbruket drives under arktiske forhold der både vinterskader og avlingssvikt i vekstsesongen kan forekomme samme år slik det gjorde i Troms i 2010.

Ordningene for erstatning av skader på eng er ikke tilrettelagt for Troms og Finnmark. De færreste kan høste mer enn en gang på grunn av klimatiske forhold. Ved skader skaper disse forholdene store utfordringer når engareal må sås på nytt igjen.

Egenandelen ved avlingssvikt er på 30 %. I likhet med vinterskader på eng er det lik presentsats for hele landet. Det slår uheldig ut for jordbruket i samiske områder. Foruten de utfordringene som er nevnt ovenfor vil ikke en gårdbruker i nord kunne regne med å så enga i skadeåret og samtidig få avling det året i det hele tatt. Alternativet er enten å slakte ned buskaper eller å kjøpe inn vinterfôr. Egenandelen må halveres til 15 % for avlingssvikt i samiske områder.

9. Konfliktforebyggende tiltak

Fra tid til annen oppstår det konflikter mellom reindrifts- og jordbruksnæringen på beite- og høstingsarealer. Det har vært forsøkt med å samle partene til dialog med positivt resultat. Slike dialogarenaer kan være et positivt tiltak for å forebygge konflikter og gjøre det enklere å finne konstruktive løsninger. Sametinget anser det som nødvendig at statlige myndigheter prioriterer arbeidet med konfliktforebyggende tiltak for å øke forståelsen av hverandres næringer og samordne de ulike brukerinteressene. Informasjon om hverandres næringer er en viktig del av de konfliktforebyggende tiltakene. Det er derfor viktig å unngå at konflikter skal kunne utvikle seg. Slike dialogarenaer skal ha som mål å utveksle synspunkter og redegjøre for hverandres driftsforhold. På den måten vil de mellommenneskelige forholdene mellom partene kunne forbedres.

Ordningen med tilskudd til forebyggende tiltak må fortsatt prioriteres. I flere tilfeller kan inngjerding av større jordbruksområder være aktuelt. Det kan dreie seg om arealer som er avgrenset på en naturlig måte av terreng, bebyggelse etc.

10. Sametingets tilskuddsordninger til næringsutvikling.

Landbruksdepartementet økte overføringen til Sametinget i 2013 til 4 millioner kroner. Denne overføringen må opprettholdes siden det er viktig for å utvikle det samiske jordbruket og for å kunne profilere arktisk landbruk

11. Kombinasjoner med jordbruk

I generasjoner har samer høstet av naturen i kombinasjon mellom ulike næringer, som jordbruk, utmarksnæringer og sjøfiske. Man har gjerne hatt hovedutkomme fra jordbruk, men også inntekter fra ulike andre næringer. Dette er gjerne ofte utmarksnæringer som innlandsfiske, bær- og urtesanking, skogdrift eller annet. Klimaet og de lange avstandene tilsa at man måtte ha høyest mulig grad av variert høsting, og gjennom ulike bygdenæringer fikk man totalt sett nok inntekt til å overleve gjennom året.

Utmarksnæringer, både som binæring for jordbruket og selvstendig næring er fortsatt en viktig samisk kulturbærer i nordområdene, men sliter med store utfordringer. For å styrke samisk jordbruk må man øke fokuset også på utmarksnæringer. Dette kan gi viktig og lønnsom tilleggsnæring. Spesielt bør man fokusere på utviklingsarbeid innenfor innlandsfiske, bær- og urtesanking. I landbruksmeldingen fra 2012 er utviklingen innenfor bygdenæringer definert som en del av landbrukspolitikken. Denne prioriteringen må også gjelde utnyttelse av utmarksnæringer i samiske områder.

12. Sametingets rolle i landbrukspolitikken

Regjeringen la fram en stortingsmelding om landbruks- og matpolitikk, St.meld. nr. 9 Velkommen til bords (2011-2012) i 2012. Meldingen har overordnede målsetninger som bl.a. matvaresikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk. Stortinget behandling av meldingen vil danne grunnlaget for landbrukspolitikken fremover og Sametinget ønsker å være en viktig premissgiver for å sikre og styrke jordbruksnæringens rammebetingelser i samiske områder.

Sametingets finner det naturlig at i oppfølgingen av meldingen styrkes Sametingets rolle i landbrukspolitikken.

Sametinget må få utvidede roller innen ulike samiske fagområder, samt utvikle konsultasjonsavtalen for landbrukssektoren. Sametinget ønsker å få mulighet til å bidra til at jordbruksnæringens rammebetingelser sikres og styrkes, og på den måten følge opp våre forpliktelser overfor næringen, blant annet ansvaret Sametinget har for levende samiske bygder.

Slik strukturen som blant annet. jordbruksforhandlingene har i dag, samsvarer dette etter Sametingets syn ikke med folkerettslige forpliktelsene som Norge har påtatt seg ovenfor samene som urfolk

Behandlingen av saken ble avsluttet 28.02.13 kl. 19.15

Originalspråk: Norsk

Åšši/Sak PFK	002/13
Åšši/Sak SP	009/13

Rapport fra Ørnebakkutvalget – oppfølging

Arkivsaknr.
12/2293

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Plenumsledelsen	04.02.13	DCJ 01/13
Plan- og finanskomiteen	25. – 26.02.13	PFK 002/13
Sametingets plenum	27.02. – 01.03.13	SP 09/13

Saken påbegynt 28.02.13 kl. 17.15

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1		Plenumsledelsen	Sak DCJ 001/13 Rapport fra Ørnebakkutvalget - oppfølging
2	Journalført 20.09.2012		Rapport fra en fellesparlamentarisk gruppe for å vurdere andre modeller og tilpasninger i forhold til organisering av Sametingets komité- og plenumsmøter
3	12.12.2012		NOTAT – Oppfølging av forslag i rapport om organisering av Sametingets komité- og plenumsmøter
4	Åšši/Sak 056/12		Sámedikki lávdegodde- ja dievasčoahkkimiid struktuvra / Strukturen på Sametingets komité- og plenumsmøter

II Forslag og merknader

Plenumsledelsens forslag til innstilling

Sametinget vedtar følgende endringer i Sametingets forretningsorden:

Til § 16:

Siste ledd: Gruppene forholder seg til den tildelte taletiden utgår og paragrafen vil da lyde som følger:

§ 16 Tale- og forslagsrett

Møtende representanter har tale- og forslagsrett under Sametingets forhandlinger. Sametingsrådet har talerett under forhandlingene.

Representantene taler fra Sametingets talerstol. Anmodning om ordet til en sak skjer fra representantens plass. Taleren retter ordet til møteleder, og holder seg strengt til den sak som er under behandling.

Til § 17:

Nytt andre ledd: Møteleder kan gi tillatelse til bytte av taletid mellom gruppene.

Nytt sjettede ledd: Saksordføreren i en sak får ordet først, og så får skyggesaksordføreren ordet.

Deretter ber de som ønsker å fremme forslag og eller merknader til saken om ordet.

Tillegg første og siste punktum i sjuende ledd: Sametingsrådets taletid inngår i posisjonens taletid. I sametingsrådets beretning om sin virksomhet settes det av egen taletid til sametingsrådet.

Paragrafen blir å lyde som følger:

§ 17 Taletid og debatt

Etter forslag fra plenumsledelsen kan plenum vedta å begrense taletiden, samt å fordele taletiden mellom gruppene. Taletiden fordeles forholdsmessig etter de forskjellige gruppenes størrelse, dog slik at grupper med få representanter får mer taletid enn det de forholdsmessig skulle fått.

Møteleder kan gi tillatelse til bytte av taletid mellom gruppene.

Dersom gruppene på forhånd har levert plenumsledelsen en liste over representanter som ønsker å delta i debatten, kan plenumsledelsen på dette grunnlag sette opp liste over rekkefølgen av talene. Én innleder fra hver gruppe skal stå blant de øverste på talelisten.

Saksordfører kan få inntil 15 minutter taletid. Gruppenes innledere gis inntil 10 minutter taletid. De ulike gruppene får ordet i rekkefølge etter gruppenes størrelse.

Saksordføreren og de ulike gruppenes innledere kan i tillegg til hovedinnlegget ta ordet inntil 2 ganger, første gang inntil 10 minutter og andre gang inntil 5 minutter. Øvrige representanter har rett til å få ordet inntil to ganger. Første gang inntil 10 minutter og andre gang inntil 5 minutter.

Saksordføreren i en sak får ordet først, og så får skyggesaksordføreren ordet. Deretter ber de som ønsker å fremme forslag og eller merknader til saken om ordet.

Sametingsrådets taletid inngår i posisjonens taletid. Sametingsrådets medlemmer gis inntil 5 minutter taletid.

I sametingsrådets beretning om sin virksomhet settes det av egen taletid til sametingsrådet.

Møteleder kan foreslå å fravike begrensningene om taletid.

Møtelederen eller representantene kan foreslå satt strek i debatten. Når plenum har vedtatt å sette strek, kan det ikke fremmes nye forslag i saken.

Møtelederen kan foreslå at taletiden blir innskrenket i alminnelighet. Etter forslag fra møtelederen kan det gjøres unntak for saksordfører for den sak som er under behandling.

Ordet til forretningsorden på inntil 1 min rettes direkte til saksbehandlingen, og møteleder kan avgrense dette til en representant fra hver gruppe, fortrinnsvis gruppelederen.

Til § 20:

Hele § 20 Fremlegging av saker, utgår.

Til § 21: Endres til § 20.

Til § 22 (blir ny § 21):

Med unntak av overskriften endres hele § 22 og blir å lyde som følger:

§ 21 Spørsmål til sametingsrådet

Det er adgang for representantene å rette spørsmål til sametingsrådet enten i den muntlige spørretimen under plenumsmøtet eller som skriftlige spørsmål.

De skriftlige spørsmålene kan sendes til sametingsrådet gjennom hele året og skal besvares skriftlig innen to uker.

I den muntlige spørretimen svarer sametingsrådet på spørsmål som representantene stiller.

Representantene kan stille korte, aktuelle spørsmål, der taletiden er begrenset til to minutter.

Sametingsrådet får inntil tre minutter til å svare på spørsmålet. Representanten kan stille ett oppfølgingsspørsmål, der taletiden er begrenset til ett minutt. Sametingsrådet får inntil to minutter til å svare på spørsmålet.

Møteleder kan gi andre representanter ordet én gang til den saken som er tatt opp i spørsmålet, med en taletid begrenset til ett minutt.

Én representant kan ikke stille mer enn ett hovedspørsmål i en muntlig spørretime. Spørsmålene skal meldes inn til plenumsledelsen via administrasjonen innen kl. 12.00 samme dag som spørretimen foregår i plenum. Plenumsledelsen avgjør hvilke spørsmål som kan stilles og rekkefølgen på spørsmålene.

Møteleder bestemmer når spørretimen slutter.

Til § 23 (blir ny § 22):

Med unntak av overskriften endres hele § 23 og blir å lyde som følger:

§ 22 Kunngjøring av nye saker

Saker som reises i plenum reises under Kunngjøring av nye saker. Nye saker må være plenumsledelsen elektronisk i hende senest kl. 12.00 fredag en uke før plenum. Saker som ikke tilfaller plenumsledelsen oversendes til sametingsrådet.

Sametingsrådet oversender plenumsledelsen sin vurdering i den enkelte sak og innstiller på hvordan den skal følges opp senest kl. 12.00 fredag før plenum. I saker som tilfaller plenumsledelsen foretar plenumsledelsen en tilsvarende saksbehandling.

Av de nye sakene som er fremmet tas maksimalt 8 saker opp til behandling i plenum.

Plenumsledelsen avgjør hvilke saker dette gjelder.

Plenumsledelsen kopierer opp de nye sakene med sametingsrådets eventuelt plenumsledelsens saksbehandling, også de som ikke skal behandles i plenum, og legger sakene i representantenes hyller innen kl. 12.00 mandag i plenumsuka.

Møteleder fremmer som første sak etter konstitueringen de nye sakene for plenum. Det åpnes ikke opp for debatt.

De nye sakene tas opp til debatt på plenumsmøtets siste dag. Den som reiser saken får inntil to minutter til å respondere på sametingsrådets eventuelt plenumsledelsens skriftlige svar.

Sametingsrådet eventuelt plenumsledelsen får inntil to minutter til å svare. Den som har fremmet saken får komme med en oppfølging til sametingsrådets svar, begrenset til ett minutt. Møteleder kan gi andre representanter ordet til saken én gang, begrenset til ett minutt. Til slutt får sametingsrådet inntil to minutter til å svare.

Det kan fremmes merknader til nye saker. Disse fremmes etter Forretningsorden § 24 andre ledd bokstav b).

Sametingsrådet eventuelt plenumsledelsen følger saken videre opp på bakgrunn av i debatten i plenum og eventuelle merknader i saken.

Til § 24: Endres til § 23.

Til § 25: Endres til § 24.

Til § 26: Endres til § 25.

Til § 27: Endres til § 26.

Til § 28: Endres til § 27.

Til § 29: Endres til § 30.

Til § 30: Endres til § 29.

Til § 31: Endres til § 30.

Til § 32: Endres til § 31.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 362 av 449

Til § 33: Endres til § 32.

Til § 34: Endres til § 33.

Til § 35: Endres til § 34.

Endringene i Forretningsorden settes i verk fra og med 4. mars 2013.

Plan- og finanskomiteens innstilling

Innledning

Utvalget har i sitt arbeid drøftet organiseringen av komité og plenums møtene og sett på antallet og lengden av komité og plenums møtene
I tillegg har utvalget sett på saksbehandlingen, saksflyten og sametingsrådets forhold til plenum

Plan og finans behandler utvalgets innstilling

Merknader

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap), Árja, Samer bosatt i Sør-Norge (SbS), Norske samers riksforbund (NSR) og Høyres sametingsgruppe fremmer følgende merknad:

Forholdet sametingsrådet – sametingets plenum

Plenumsledelsen har med bakgrunn i Ørnebakkutvalget fremmet endringer i Sametingets forretningsorden. Problemstillingene som omhandler den politiske organiseringen av Sametinget tar Plenumsledelsen sikte på å fremme for plenum i juni 2013.

I den forbindelse er det viktig å se på sametingsrådets stilling i forhold til plenum, og hvilke konsekvenser det medførte å trekke sametingsrådet ut av plenum.

Rådsmedlemmene er ikke parlamentarikere, og dette vil få konsekvenser for sammensetningen av for eksempel Samisk Parlamentarisk Råd. Likeså vil dette gjøre seg gjeldende i forhold til Stortinget.

Sametingetsrådet rapporterer til plenum, og det bør vurderes hvordan dette skal fremmes overfor plenum. Alle saker som fremmes bør fremmes via plenumsledelsen som er plenums organ.

Forslag

Forslag 1

Forslag fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap), Árja, Samer bosatt i Sør-Norge (SbS), Norske samers riksforbund (NSR), Høyres sametingsgruppe og Fremskrittspartiet sametingsgruppe (FrP):

Paragraf 21

3. avsnitt endres til:

Sametingsrådets beretning om virksomheten gjøres kjent for representantene senest kl. 16 fredag, en uke før plenums møte starter.

Paragraf 17 sjuende avsnitt:

Setningen " Sametingsrådets taletid inngår i posisjonens taletid" skal stå. Men neste setning strykes.

Forslag 2

Forslag fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap), Arja, Samer bosatt i Sør-Norge (SbS), Norske samers riksforbund (NSR) og Høyres sametingsgruppe :

Endringer i "Til § 23 (blir ny § 22):"

Forlaget til ny § 22 annet ledd lyder som følger:

"Sametingsrådet oversender plenumsledelsen sin vurdering i den enkelte sak og innstiller på hvordan den skal følges opp senest kl. 12.00 fredag før plenum. I saker som tilfaller plenumsledelsen foretar plenumsledelsen en tilsvarende saksbehandling."

Det foreslås at annet ledd endres til:

"Sametingsrådet oversender plenumsledelsen sin vurdering i den enkelte sak og gir en innstilling på hvilken måte saken skal følges opp senest kl. 12.00 fredag før plenum. I saker som tilfaller plenumsledelsen foretar plenumsledelsen en tilsvarende saksbehandling."

Forslag 3

Forslag fra Fremskrittspartiet sametingsgruppe (FrP):

Ørnebakkutvalget - oppfølging

1. Forslag som omhandler ikke-regelfestede forhold:

Retningslinjer for permisjon

Det etableres praksis på at det ikke gis permisjon til møter i andre folkevalgte organer bortsett fra stortinget, fylkestingsmøter eller kommunestyremøter.

2. Sametingets forretningsorden:

Nytt forslag §2:

§ 2 Representantenes plassering

I det samlede sameting deles salen inn i opposisjon og posisjon. De enkelte partigruppene sitter samlet innenfor dette.

Nytt forslag §9:

§ 9 Valgkomiteen

Etter at et nytt sameting har konstituert seg, oppnevner plenum en valgkomité bestående av alle gruppelederne fra plenum, med stedfortreder som vara for den enkelte der gruppene har flere enn en person innvalgt. Leder og nestleder velges av plenum.

Komiteens tilrådning

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

III Votering

Av 39 representanter var 34 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 3 ble forkastet med 32 stemmer. 2 stemte for.
- Forslag 2 ble vedtatt enstemmig.
- Forslag 1 ble vedtatt enstemmig.
- Plan- og finanskomiteens tilrådning ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Arthur Johan Tørfoss	
2	Ann-Mari Thomassen	Jørn Are Gaski
	Ann-Mari Thomassen	
3	Geir Tommy Pedersen	Jørn Are Gaski
		Sten Erling Jønsson
	Geir Tommy Pedersen	
4	Jørn Are Gaski	Silje Karine Muotka
		Rolf Johansen
		Geir Tommy Pedersen
	Jørn Are Gaski	
5	Arthur Johan Tørfoss	
6	Rolf Johansen	
7	Toril Bakken Kåven	
8	Inger Eline Eriksen	
9	Jørn Are Gaski	
10	Geir Tommy Pedersen	
11	Sten Erling Jønsson	
12	Jørn Are Gaski	
	Arthur Johan Tørfoss, saksordfører	

VI Sametingets vedtak

Sametinget vedtar følgende endringer i Sametingets forretningsorden:

Til § 16:

Siste ledd: Gruppene forholder seg til den tildelte taletiden utgår og paragrafen vil da lyde som følger:

§ 16 Tale- og forslagsrett

Møtende representanter har tale- og forslagsrett under Sametingets forhandlinger. Sametingsrådet har talerett under forhandlingene.

Representantene taler fra Sametingets talerstol. Anmodning om ordet til en sak skjer fra representantens plass. Taleren retter ordet til møteleder, og holder seg strengt til den sak som er under behandling.

Til § 17:

Nytt andre ledd: Møteleder kan gi tillatelse til bytte av taletid mellom gruppene.

Nytt sjette ledd: Saksordføreren i en sak får ordet først, og så får skyggesaksordføreren ordet. Deretter ber de som ønsker å fremme forslag og eller merknader til saken om ordet.

Tillegg første og siste punktum i sjuende ledd: Sametingsrådets taletid inngår i posisjonens taletid. I sametingsrådets beretning om sin virksomhet settes det av egen taletid til sametingsrådet.

Paragrafen blir å lyde som følger:

§ 17 Taletid og debatt

Etter forslag fra plenumsledelsen kan plenum vedta å begrense taletiden, samt å fordele taletiden mellom gruppene. Taletiden fordeles forholdsmessig etter de forskjellige gruppenes størrelse, dog slik at grupper med få representanter får mer taletid enn det de forholdsmessig skulle fått.

Møteleder kan gi tillatelse til bytte av taletid mellom gruppene.

Dersom gruppene på forhånd har levert plenumsledelsen en liste over representanter som ønsker å delta i debatten, kan plenumsledelsen på dette grunnlag sette opp liste over rekkefølgen av talene. Én innleder fra hver gruppe skal stå blant de øverste på talemengden.

Saksordfører kan få inntil 15 minutter taletid. Gruppens innledere gis inntil 10 minutter taletid. De ulike gruppene får ordet i rekkefølge etter gruppens størrelse.

Saksordføreren og de ulike gruppens innledere kan i tillegg til hovedinnlegget ta ordet inntil 2 ganger, første gang inntil 10 minutter og andre gang inntil 5 minutter. Øvrige representanter har rett til å få ordet inntil to ganger. Første gang inntil 10 minutter og andre gang inntil 5 minutter.

Saksordføreren i en sak får ordet først, og så får skyggesaksordføreren ordet. Deretter ber de som ønsker å fremme forslag og eller merknader til saken om ordet.

Sametingsrådets taletid inngår i posisjonens taletid.

I sametingsrådets beretning om sin virksomhet settes det av egen taletid til sametingsrådet.

Møteleder kan foreslå å fravike begrensningene om taletid.

Møtelederen eller representantene kan foreslå satt strek i debatten. Når plenum har vedtatt å sette strek, kan det ikke fremmes nye forslag i saken.

Møtelederen kan foreslå at taletiden blir innskrenket i alminnelighet. Etter forslag fra møtelederen kan det gjøres unntak for saksordfører for den sak som er under behandling.

Ordet til forretningsorden på inntil 1 min rettes direkte til saksbehandlingen, og møteleder kan avgrense dette til en representant fra hver gruppe, fortrinnsvis gruppelederen.

Til § 20:

Hele § 20 Fremlegging av saker, utgår.

Til § 21: Endres til § 20.

3. avsnitt endres til:

Sametingsrådets beretning om virksomheten gjøres kjent for representantene senest kl. 16 fredag, en uke før plenumsmøte starter.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 366 av 449

Til § 22 (blir ny § 21):

Med unntak av overskriften endres hele § 22 og blir å lyde som følger:

§ 21 Spørsmål til sametingsrådet

Det er adgang for representantene å rette spørsmål til sametingsrådet enten i den muntlige spørretimen under plenumsmøtet eller som skriftlige spørsmål.

De skriftlige spørsmålene kan sendes til sametingsrådet gjennom hele året og skal besvares skriftlig innen to uker.

I den muntlige spørretimen svarer sametingsrådet på spørsmål som representantene stiller. Representantene kan stille korte, aktuelle spørsmål, der taletiden er begrenset til to minutter. Sametingsrådet får inntil tre minutter til å svare på spørsmålet. Representanten kan stille ett oppfølgingsspørsmål, der taletiden er begrenset til ett minutt. Sametingsrådet får inntil to minutter til å svare på spørsmålet.

Møteleder kan gi andre representanter ordet én gang til den saken som er tatt opp i spørsmålet, med en taletid begrenset til ett minutt.

Én representant kan ikke stille mer enn ett hovedspørsmål i en muntlig spørretime. Spørsmålene skal meldes inn til plenumsledelsen via administrasjonen innen kl. 12.00 samme dag som spørretimen foregår i plenum. Plenumsledelsen avgjør hvilke spørsmål som kan stilles og rekkefølgen på spørsmålene.

Møteleder bestemmer når spørretimen slutter.

Til § 23 (blir ny § 22):

Med unntak av overskriften endres hele § 23 og blir å lyde som følger:

§ 22 Kunngjøring av nye saker

Saker som reises i plenum reises under Kunngjøring av nye saker. Nye saker må være plenumsledelsen elektronisk i hende senest kl. 12.00 fredag en uke før plenum. Saker som ikke tilfaller plenumsledelsen oversendes til sametingsrådet.

Sametingsrådet oversender plenumsledelsen sin vurdering i den enkelte sak og gir en innstilling på hvilken måte saken skal følges opp senest kl. 12.00 fredag før plenum. I saker som tilfaller plenumsledelsen foretar plenumsledelsen en tilsvarende saksbehandling.

Av de nye sakene som er fremmet tas maksimalt 8 saker opp til behandling i plenum.

Plenumsledelsen avgjør hvilke saker dette gjelder.

Plenumsledelsen kopierer opp de nye sakene med sametingsrådets eventuelt plenumsledelsens saksbehandling, også de som ikke skal behandles i plenum, og legger sakene i representantenes hyller innen kl. 12.00 mandag i plenumsuka.

Møteleder fremmer som første sak etter konstitueringen de nye sakene for plenum. Det åpnes ikke opp for debatt.

De nye sakene tas opp til debatt på plenumsmøtets siste dag. Den som reiser saken får inntil to minutter til å respondere på sametingsrådets eventuelt plenumsledelsens skriftlige svar. Sametingsrådet eventuelt plenumsledelsen får inntil to minutter til å svare. Den som har fremmet saken får komme med en oppfølging til sametingsrådets svar, begrenset til ett minutt. Møteleder kan

gi andre representanter ordet til saken én gang, begrenset til ett minutt. Til slutt får sametingsrådet inntil to minutter til å svare.

Det kan fremmes merknader til nye saker. Disse fremmes etter Forretningsorden § 24 andre ledd bokstav b).

Sametingsrådet eventuelt plenumsledelsen følger saken videre opp på bakgrunn av i debatten i plenum og eventuelle merknader i saken.

Til § 24: Endres til § 23.

Til § 25: Endres til § 24.

Til § 26: Endres til § 25.

Til § 27: Endres til § 26.

Til § 28: Endres til § 27.

Til § 29: Endres til § 30.

Til § 30: Endres til § 29.

Til § 31: Endres til § 30.

Til § 32: Endres til § 31.

Til § 33: Endres til § 32.

Til § 34: Endres til § 33.

Til § 35: Endres til § 34.

Endringene i Forretningsorden settes i verk fra og med 4. mars 2013.

Behandlingen av saken ble avsluttet 28.02.13 kl. 18.15

Originalspråk: Norsk

Ášši/Sak OOUK	001/13
Ášši/Sak SP	010/13

Samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Finnmark fylkeskommune 2013-2016

Arkivsaknr.
12/146

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	23.01.13	SR 017/13
Oppveskt-, omsorg- og utdanningskomiteen	25.02.13	OOUK
Sametingets plenum	05-08.12.05	SP 10/13

Saken påbegynt 28.02.13 kl. 19.15

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1		Sametingsrådet	SR 017/13 Samarbeidsavtale mellom Sametinget og Finnmark fylkeskommune 2013-2016

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Sametinget godkjenner den reviderte samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Finnmark fylkeskommune for perioden 2013 – 2016.

Artikkel 1 Formål

Det overordnede formål med denne avtalen er å bidra til en positiv utvikling i Finnmark med særlig vekt på å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk, næringsliv og øvrig samisk samfunnsnivå i fylket.

Artikkel 2 Avtalens organisering

Avtalen består av en strategisk del og en handlingsplan:

Samarbeidsavtalens strategiske del gjelder for 4 år. Avtalen bekrefter partenes vilje til et aktivt og forpliktende samarbeid. Avtalen godkjennes av Finnmark fylkesting og Sametingets plenum.

Handlingsplanen gjelder for et år. I denne delen konkretiseres innsatsområder og tiltak. Handlingsplanen godkjennes av fylkesordfører og president.

Partene legger opp til en årlig status gjennomgang, som er basert på avtalens innhold.

Det rapporteres på samarbeidsavtalens strategiske del og oppnådde målsettinger hvert 4. år. Det utarbeides årlige handlingsplaner med rapportering.

Samarbeidsavtalen gjelder fra 1.1.2013-31.12.2016. Det er partenes intensjon at samarbeidsavtalen skal fornyes etter 4 år. Partene har gjensidig adgang til å si opp avtalen med seks måneders varsel.

Artikkel 3 Attraktive lokalsamfunn

Partene vil bidra til økt bolyst i Finnmark, særlig for kvinner og ungdom.

Artikkel 4 Næringsutvikling

Partene vil samarbeide for et variert næringsliv som danner grunnlaget for livskraftige lokalsamfunn der mennesker ønsker å bo.

Partene vil samarbeide for en mer overordnet og enhetlig strategi for næringsutvikling.

Partene vil arbeide med målsetting om å sikre grunnlaget for primærnæringsvirksomhet i fylket.

Partene vil arbeide med utvikling av entreprenørskap i småsamfunn for å stimulere til etablering av arbeidsplasser for kvinner.

Partene vil arbeide for at næringsvirksomhet på mineralressurser i tradisjonelle samiske områder skal skje på en bærekraftig måte som ivaretar hensynet til sameksistens med andre næringer og interesser. Mineralvirksomhet skal samtidig ivareta viktige samfunnsverdier og samisk kultur for å sikre en positiv utvikling.

Artikkel 5 Utdanning og opplæring

Partene vil bidra til at elever og lærlinger gjennomfører og fullfører videregående opplæring og fagopplæring.

Partene vil bidra til at fylkeskommunale videregående skoler tilrettelegger for opplæring i samiske språk, samiske fag og om samisk kultur og historie.

Partene vil arbeide for at alle elever på videregående nivå i Finnmark skal få tilbud om opplæring i samisk.

Partene vil legge til rette for rekruttering av lærere, særskilt til samiske fag.

Partene vil utvikle og tilrettelegge for kompetanseheving innen samisk språk og samisk kulturkompetanse.

Partene vil bidra til utvikling det samiske innholdet i læreplanene.

Artikkel 6 Arealforvaltning

Partene vil videreutvikle samarbeidet i spørsmål som angår løpende arealforvaltning, arealpolitikk og kommunal arealplanlegging hvor partene har felles interesser.

Partene vil synliggjøre og legitimere tradisjonelle kunnskaper som viktige elementer i en helhetlig ressursforvaltning.

Partene vil involvere lokalsamfunn og samiske interesser i forbindelse med opprettelse og forvaltning av nasjonalparker i Finnmark

Partene vil legge til rette for god samhandling med Finnmarkseiendommen.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Artikkel 7 Nordområdepolitikk

Partene vil arbeide for at regionale perspektiver og urfolksperspektivet blir en viktig del av nordområdesatsingen og av samarbeidet i Barentsregionen.

Artikkel 8 Samisk språk

Partene konstaterer at bruk av språket er en grunnleggende rettighet, og språket er en viktig kulturbærer og identitetsmarkør. Kunnskap og opplæring i samisk språk og kultur er nødvendig for synliggjøring i, og utvikling av samfunnet. Partene legger til rette for å opprettholde og styrke dette arbeidet.

Partene sikrer det operative arbeidet gjennom tospråklighetsavtalen.

Artikkel 9 Kultur

Partene vil arbeide for å opprettholde og utvikle det mangfoldige kulturlivet i Finnmark, der både frivillige og profesjonelle kulturarbeidere bidrar til å skape livskraftige og aktive lokalsamfunn. Et allsidig kulturliv styrker også samisk samhörighet og identitet.

Partene vil arbeide for at Finnmark har solide kulturinstitusjoner som ivaretar og formidler samisk kulturhistorie, samtid og formidling.

Partene er enige om å arbeide for gode rammevilkår og formidling av scenekunst i Finnmark, litteratur, bibliotek, samtidskunst, musikk og film.

Artikkel 10 Folkehelse

Partene er opptatt av en likeverdig helse- og sosialtjeneste til det samiske folk på lik linje med befolkningen for øvrig.

Partene er enige om å utvikle kunnskapsgrunnlaget om helsetilstanden og positive og negative påvirkningsfaktorer for folkehelsen i Finnmark

Artikkel 11 Kulturminneforvaltningen

Partene vil fortsette samarbeidet i forvaltningen av kulturminner etter kulturminneloven, jf. kulturminnelovens forskrifter § 3 Samarbeidsplikt.

Partene vil samarbeide om å utvikle en felles plan for vern og forvaltning av kulturminner og kulturmiljø i fylket.

Oppvekst-, omsorgs- og utdanningskomiteens innstilling

Innledning

Komiteen har behandlet samarbeidsavtalen mellom Finnmark fylkeskommune og Sametinget. Avtalen ble første gang inngått i 2003. Avtalens mål er å stryke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsliv i Finnmark fylke.

Merknader

Merknad:

Komiteen, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Silje Karine Muotka, Kirsti Gursám, Åge Nordkild og Miriam Paulsen, medlemmet fra Norske samers riksforbund og Samefolkets parti (NSR/Sfp) Trond Are Anti, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Geir Johnsen, Mariann Wollmann Magga, Jørn Are Gaski og Marit Kirsten Anti Gaup, medlemmet fra Arja Odd Iver Sara, medlemmet fra Áarjel-Saemiej Gielb (ÁaSG) Ida Marie Bransfjell og medlemmet fra Flyttsamelista (Fsl) Anders Somby jr.:

Komiteen ber Sametingsrådet vurdere å ha en bredere innspillsrunde i forkant av handlingsdelen og revidering av samarbeidsavtalen.

Samarbeidsavtalen har i sin nye form noen formuleringer som man med fordel kunne sett på ved neste korsvei, blant annet Artikkel 3 hvor teksten i avtalen lyder: ”Partene vil bidra til økt bolyst i Finnmark, særlig for kvinner og ungdom.” Til dette vil komiteen fremholde at partenes ønske om å bidra til økt bolyst omfatter alle aldersgrupper og både kvinner og menn. Derfor ville det kanskje vært mer klargjørende om avtalen lød som følger: ”Partene vil bidra til økt bolyst i Finnmark allment, med særlig fokus på kvinner og ungdom innenfor avtalens virkeperiode.”

En annen formulering som kunne vært omformulert er artikkel 6 om arealforvaltning hvor andre avsnitt kunne vært formulert som følger: ”Partene vil synliggjøre og legitimere tradisjonell bruk og kunnskaper som viktige elementer i en helhetlig ressursforvaltning”.

Merknad:

Merknad fra Norske samers riksforbund (NSR) Silje Karine Muotka, Kirsti Guvsám, Áge Nordkild og Miriam Paulsen, og medlemmet fra Norske samers riksforbund og Samefolkets parti (NSR/Sfp) Trond Are Anti og medlemmet fra Flyttsamelista (Fsl) Anders Somby jr.:

Komiteen mener samarbeidsavtalene med fylkeskommunene er et viktig og sentralt regionalpolitisk verktøy som bidrar til å samordne og å styrke innsatsen for samfunnsutviklingen på områder av interesse.

Samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Finnmark fylkeskommune ble første gang inngått i 2003. Avtalen har siden den gang jevnlig vært revidert og forhandlet.

Samarbeidsavtalene har hittil hatt svært ulik utforming, og har dermed også fungert svært ulikt i de ulike fylkene. Komiteen mener at samarbeidsavtalen med Finnmark fylkeskommune er en av de avtalene der det er et stort potensial for mer målrettet og effektiv innsats som en del av oppfølgingen av avtalen. Blant annet er det grunn til å se på de resultatene som Troms fylkeskommune og Sametinget har oppnådd som en del av arbeidet med samarbeidsavtalen.

Komiteen mener at samarbeidsavtalen og de tidligere innsatsområdene burde vært evaluert av eksterne for å få en god oversikt over på hvilke områder avtalen har nådd konkrete målsetninger. Dette ville gitt samarbeidspartnerne enda bedre muligheter til å endre avtalen slik at samarbeidsområdene utvikles på en hensiktsmessig måte.

Forenklingen som har skjedd i avtaleteksten med den begrunnelse at man ved å unnlate å behandle avtalens handlingsdel i plenum skal oppnå ”fleksibilitet og muligheten for å imøtekomme de utfordringene som kan være aktuelt å løse i et mer kortsiktig perspektiv” jfr. svar fra sametingsrådet til komiteen.

Komiteen vil fremheve at denne nye arbeidsformen også kan bidra til at avtalen kan svekkes som et godt verktøy for regionalutvikling da den nye avtaleteksten fremstår som fullstendig overordnet, og dermed langt mindre forpliktende enn tidligere. Det som også kan tale for en svakere forankring i de samarbeidende institusjonene er at arbeidet med handlingsplanen jfr. svarene fra sametingsrådet til saksbehandlingen i komiteen at handlingsplanen av avtalen skal utvikles administrativt og deretter godkjennes av sametingspresident og fylkesordfører. Dette medfører at verken fylkestinget eller Sametingets plenum får noen behandling av handlingsdelen av planen i de folkevalgte forsamlingene, noe som kan føre til at folkevalgte fylkestingsrepresentanter og folkevalgte sametingsrepresentanter kan miste kontakten med de mer konkretiserte delene av avtalen. Både sett fra ett medvirkningssynspunkt, men også i en demokratisk kontekst, er det mulig å påpeke at denne utviklingen ikke nødvendigvis trenger å bli fordelaktig.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 372 av 449

Videre vil komiteen fremheve at samarbeidsavtalene i utgangspunktet ikke er laget kun med de ”utfordringer som kan være aktuelle å løse i mer kortsiktige perspektiver” for øye, komiteen vil fremheve at samarbeidsavtalen skal omfatte felles utfordringer og interesser, og at fleksibilitet og evne til å løse kortsiktige utfordringer fortsatt kan og skal løses løpende av de samhandlende partene. Samarbeidsavtalene skal ikke tolkes som de eneste samhandlingspunktene for de samarbeidende instanser, det vil tvert om være positivt om samarbeidsavtalene bidrar til at det blir enklere å samhandle instansene mellom om både det som fremkommer av avtalene (både handlingsdelen og strategidelen) og mer kortsiktige utfordringer som krever en fleksibel tilnærming.

Tidligere har avtalene også kommet inn i plenum som ferdigforhandlede avtaler, noe som jo i realiteten har ført til at sametingsplenum og fylkestinget heller ikke tidligere har hatt anledning til å gjøre inngrep i ferdigforhandlet avtaletekst. Komiteen mener at det er viktig for muligheten til å føre forhandling og dialog med samarbeidspartneren at dette skjer med mulighet for at parter kan enes om formuleringer og emner. Likevel har avtalene tidligere hatt en mer omfattende karakter, og komiteen på Sametinget har tidligere valgt å produsere merknader til teksten, for eksempel sak 08/06. Dette har skapt engasjement i det folkevalgte nivået omkring avtalen, og har dermed virket til å forankre avtalen, noe som er en styrke for arbeidet i oppfølging av avtalene både fra de samhandlende institusjonene, men også en måte å involvere de folkevalgte i arbeidet med samarbeidsavtalene som regionalutviklingsverktøy.

For administrative ledd vil også tydelighet omkring hva avtalen konkret omfatter være sentralt i det daglige arbeidet med å følge opp avtalen. Komiteen mener det bør legges stor vekt på å implementere avtalen i administrative ledd, fordi det er avgjørende for om avtalen får uttrykk i daglig virksomhet.

Det samme gjelder allmennheten for øvrig. Det er derfor viktig at arbeidet med handlingsdelen ikke kun skjer som et administrativt arbeid som involverer relativt få administrative krefter og enda færre politiske aktører.

Komiteen registrerer at avtalen i 2012 ikke vil bli oppsummert i form av tilsvarende rapporter som tidligere grunnet overgangsordning til ny avtale. Komiteen vil fremheve at rapporter fra samarbeidsavtalene er av stor interesse for Sametingets folkevalgte fordi samhandlingsområdene har mulighet for å påvirke samfunnsutviklingen.

Det er et viktig arbeid som skjer i form av samarbeidsavtalene mellom Sametinget og fylkestingene og dette arbeidet er viktig, og må derfor være en prioritert oppgave på flere vis.

Komiteens tilrådning

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råer Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

III Votering

Av 39 representanter var 30 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Oppvekst-, omsorgs- og utdanningskomiteens tilrådning ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Geir Johnsen, saksordfører	
2	Silje Karine Muotka	
3	Ronny Wilhelmsen	
4	Kirsti Guvsám	
5	Geir Johnsen	
6	Egil Olli	
7	Anders Somby jr.	
8	Silje Karine Muotka	
9	Egil Olli	
	Geir Johnsen, saksordfører	

VI Sametingets vedtak

Sametinget godkjenner den reviderte samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Finnmark fylkeskommune for perioden 2013 – 2016.

Artikkel 1 Formål

Det overordnede formål med denne avtalen er å bidra til en positiv utvikling i Finnmark med særlig vekt på å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk, næringsliv og øvrig samisk samfunnsnivå i fylket.

Artikkel 2 Avtalens organisering

Avtalen består av en strategisk del og en handlingsplan:

Samarbeidsavtalens strategiske del gjelder for 4 år. Avtalen bekrefter partenes vilje til et aktivt og forpliktende samarbeid. Avtalen godkjennes av Finnmark fylkesting og Sametingets plenum.

Handlingsplanen gjelder for et år. I denne delen konkretiseres innsatsområder og tiltak. Handlingsplanen godkjennes av fylkesordfører og president.

Partene legger opp til en årlig status gjennomgang, som er basert på avtalens innhold.

Det rapporteres på samarbeidsavtalens strategiske del og oppnådde målsetninger hvert 4. år. Det utarbeides årlige handlingsplaner med rapportering.

Samarbeidsavtalen gjelder fra 1.1.2013-31.12.2017. Det er partenes intensjon at samarbeidsavtalen skal fornyes etter 4 år. Partene har gjensidig adgang til å si opp avtalen med seks måneders varsel.

Artikkel 3 Attraktive lokalsamfunn

Partene vil bidra til økt bolyst i Finnmark, særlig for kvinner og ungdom.

Artikkel 4 Næringsutvikling

Partene vil samarbeide for et variert næringsliv som danner grunnlaget for livskraftige lokalsamfunn der mennesker ønsker å bo.

Partene vil samarbeide for en mer overordnet og enhetlig strategi for næringsutvikling.

Partene vil arbeide med målsetting om å sikre grunnlaget for primærnæringsvirksomhet i fylket.

Partene vil arbeide med utvikling av entreprenørskap i småsamfunn for å stimulere til etablering av arbeidsplasser for kvinner.

Partene vil arbeide for at næringsvirksomhet på mineralressurser i tradisjonelle samiske områder skal skje på en bærekraftig måte som ivaretar hensynet til sameksistens med andre næringer og interesser. Mineralvirksomhet skal samtidig ivareta viktige samfunnsverdier og samisk kultur for å sikre en positiv utvikling.

Artikkel 5 Utdanning og opplæring

Partene vil bidra til at elever og lærlinger gjennomfører og fullfører videregående opplæring og fagopplæring.

Partene vil bidra til at fylkeskommunale videregående skoler tilrettelegger for opplæring i samiske språk, samiske fag og om samisk kultur og historie.

Partene vil arbeide for at alle elever på videregående nivå i Finnmark skal få tilbud om opplæring i samisk.

Partene vil legge til rette for rekruttering av lærere, særskilt til samiske fag.

Partene vil utvikle og tilrettelegge for kompetanseheving innen samisk språk og samisk kulturkompetanse.

Partene vil bidra til utvikling det samiske innholdet i læreplanene.

Artikkel 6 Arealforvaltning

Partene vil videreutvikle samarbeidet i spørsmål som angår løpende arealforvaltning, arealpolitikk og kommunal arealplanlegging hvor partene har felles interesser.

Partene vil synliggjøre og legitimere tradisjonelle kunnskaper som viktige elementer i en helhetlig ressursforvaltning.

Partene vil involvere lokalsamfunn og samiske interesser i forbindelse med opprettelse og forvaltning av nasjonalparker i Finnmark

Partene vil legge til rette for god samhandling med Finnmarkseiendommen.

Artikkel 7 Nordområdepolitikk

Partene vil arbeide for at regionale perspektiver og urfolksperspektivet blir en viktig del av nordområdesatsingen og av samarbeidet i Barentsregionen.

Artikkel 8 Samisk språk

Partene konstaterer at bruk av språket er en grunnleggende rettighet, og språket er en viktig kulturbærer og identitetsmarkør. Kunnskap og opplæring i samisk språk og kultur er nødvendig for synliggjøring i, og utvikling av samfunnet. Partene legger til rette for å opprettholde og styrke dette arbeidet.

Partene sikrer det operative arbeidet gjennom tospråklighetsavtalen.

Artikkel 9 Kultur

Partene vil arbeide for å opprettholde og utvikle det mangfoldige kulturlivet i Finnmark, der både frivillige og profesjonelle kulturarbeidere bidrar til å skape livskraftige og aktive lokalsamfunn. Et allsidig kulturliv styrker også samisk samhörighet og identitet.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Partene vil arbeide for at Finnmark har solide kulturinstitusjoner som ivaretar og formidler samisk kulturhistorie, samtid og formidling.

Partene er enige om å arbeide for gode rammevilkår og formidling av scenekunst i Finnmark, litteratur, bibliotek, samtidskunst, musikk og film.

Artikkel 10 Folkehelse

Partene er opptatt av en likeverdig helse- og sosialtjeneste til det samiske folk på lik linje med befolkningen for øvrig.

Partene er enige om å utvikle kunnskapsgrunnlaget om helsetilstanden og positive og negative påvirkningsfaktorer for folkehelsen i Finnmark

Artikkel 11 Kulturminneforvaltningen

Partene vil fortsette samarbeidet i forvaltningen av kulturminner etter kulturminneloven, jf. kulturminnelovens forskrifter § 3 Samarbeidsplikt.

Partene vil samarbeide om å utvikle en felles plan for vern og forvaltning av kulturminner og kulturmiljø i fylket.

Behandlingen av saken ble avsluttet 28.02.13 kl. 19.40

Originalspråk: Norsk

Ášši/Sak OOUK	002/13
Ášši/Sak SP	011/13

Sametingsmelding om samisk barnehagetilbud

Arkivsaknr.
11/6038

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	16.10.12	SR 152/12
Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomiteen	25. – 26.02.13	OOUK
Sametingets plenum	27.02. – 01.03.13	SP

Saken påbegynt 01.03.13 kl. 08.30

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Sametinget har drøftet Sametingsmelding om samisk barnehagetilbud. Meldingen er vedlagt protokollen.

INNLEDNING

Bakgrunnen for meldingen er at Sametinget ønsker å forme en overordnet politikk på barnehageområdet som vil være retningsgivende og klargjøre prinsipielle spørsmål i forhold til samisk barnehagetilbud. Arbeidet med denne meldingen er en revidering av den tidligere meldingen fra 2005 ”Sametingsrådets melding om samiske barnehager”.

Hovedmålet for barnehagepolitikken i Sametinget er å skape gode oppvekstvilkår gjennom samisk barnehagetilbud. Det samiske barnehagetilbudet er et åpent tilbud til alle barn og foreldre som måtte ønske det. Sametinget vil bidra til at samisk barnehagetilbud er av høy kvalitet og at det er tilstrekkelig mange barnehageplasser. Sametinget vil også arbeide for at de ansatte i barnehagene har den kompetansen som kreves for å kunne gi et samisk barnehagetilbud og rekruttering av samiskspråklig pedagogisk personell må intensiveres.

Satsing på barnehager er med på å utvikle det samiske samfunn i tråd med det samiske folks egne visjoner, verdier og premisser. Disse er forankret i fortiden og skal ruste oss for fremtiden.

Barnehagens samfunnsmandat er blant annet at barnehagen skal tilby barn under opplæringspliktig alder et omsorgs- og læringsmiljø som er til barns beste (Lov om barnehager 2006). Barnehagen er dermed på lik linje med skolen en del av barns 18-årige opplæringsløp. Kompetanse (máhttu) er samfunnets primære ressurs. Det er viktig at samene selv legger premissene for opplæringsens

metoder, utvikling av læremidler og innhold i de samiske institusjonene som barnehage og skole. Sametinget vil fremme en politikk som vil styrke barnehagenes viktige rolle for alle barns oppvekst. Barnehagene har betydning for barns utvikling med tanke på språk- og kulturelaring og identitetsutvikling. Derfor er satsing på barnehager viktig for hele det samiske samfunnet.

Sametingsmeldingen om samisk barnehagetilbud beskriver og drøfter hvilken rolle og politisk myndighet Sametinget skal ha i barnehagespørsmål. Meldingen setter fokus på innsatsområder og synliggjør hvilke utfordringer man står ovenfor i arbeidet med å gjøre barnehagene best mulig. Dette omfatter alle barnehager som gir et samisktilbud i Norge. Meldingen berører barnehagespørsmål som gjelder både nord-, lule- og sørsamiske forhold. Meldingen vil ikke berøre de overordnede politiske utfordringer for Sametingets språkpolitikk på et mer generelt grunnlag, men viser til "Sametingsmelding om samisk språk". Samisk høyere utdanning og forskning er også et innsatsområde i Sametinget. Det vil bli utarbeidet en egen melding om dette. Sametingsmeldingen om samisk barnehagetilbud skal ikke inneholde tiltak. Det vil komme en egen handlingsplan der dette blir behandlet. Meldingen tar dessuten ikke opp mål og strategier som åpenbart fremkommer i andre meldinger i Sametinget.

Det har skjedd store endringer innenfor barnehagesektoren og i samfunnet for øvrig siden forrige melding. En ny rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver trådte i kraft 1. august 2006 og ble revidert i 2011. Regjeringen har lagt frem Stortingsmelding nr 41 om kvalitet i barnehagen (2008-2009). De har tre hovedmål for kvalitetsarbeidet:

sikre likeverdig og høy kvalitet i alle barnehager

styrke barnehagen som læringsarena

alle barn skal få delta aktivt i et inkluderende fellesskap

I 2013 vil det komme en ny Stortingsmelding om fremtidens barnehage som blant annet vil følge opp

"NOU:2012:1 Til barnas beste. Ny lovgivning for barnehagene." Sametinget har gitt innspill til både

ny Stortingsmelding og ny lovgivning der det samiske perspektivet skal ivaretas. Videre er Lov om

barnehager fra 2006 endret og vil bli revidert når arbeidet med ny stortingsmelding er sluttført.

Dagens førskolelærerutdanning er også under endring, og en egen rammeplan for samisk

førskolelærerutdanning er under utarbeidelse. Disse endringene fører til et behov for en ny

sametingsmelding som kan relateres til dagens barnehagesektor. Meldingen skal svare på barnehagens

behov som en integrert, attraktiv og innovativ institusjon med høy kvalitet.

Barnehagetilbudet må ses i relasjon til samfunnet og de oppvekstvilkår som til enhver tid er tilstede.

De ytre vilkårene for samisk oppvekst og livsutfoldelse varierer fordi det er flere ulike samiske

samfunn å forholde oss til. Det er derfor viktig at sentrale myndigheter er kjent med disse og de

utfordringer som er der. I mange områder er samene i mindretall og blir derfor lett usynlige som

gruppe i lokalsamfunnet. Vilråene for å beholde språket når man bor utenfor områder hvor samisk

språk er sterkt, er således vanskelige, selv om kulturen fortsatt kan være levende innad i familie, slekt

og mellom samer generelt.

Tidligere var samiske barns oppvekst preget av hjemmets oppdragelse der man vokste opp blant

slektninger, navnesøstre/brødre, gudforeldre og senere også klassekamerater. Disse personene gjorde

det mulig for foreldre å velge betydningsfulle modeller for sine barn. Gjennom valg av navn, faddere

og slektsstilhørighet kunne de styre sosialiseringen og identitetsutviklingen på en indirekte måte. De

voksnes arbeid og aktiviteter var rammen for barns oppvekst og dermed var barn integrert i

voksenverdenen. Ved fysisk nærhet til voksnes arbeid og voksne som modeller, var mulighetene til

stede for en normativ oppdragelse. I dag er mye av sosialiseringen og oppdragelsen flyttet over til

institusjoner som barnehage og skole, også i det samiske samfunnet. Disse institusjonene har sin

opprinnelse og verdigrunnlag fra et annet samfunn. Derfor er oppbygging av samisk barnehagetilbud

en utfordring i seg selv, ikke bare i forhold til etablering, men også i utforming av et samisk

innhold. Tradisjon kontra modernitet vil stå sentralt i dette.

For å kunne ha samme forståelsesramme er det viktig å klargjøre noen begreper som vil være sentrale

i meldingen. I Lov om barnehager, Sametingets budsjett og andre dokumenter brukes begreper som

kan tolkes ulikt. Sametinget ønsker derfor å presisere hvordan vi forstår disse begrepene.

Sametinget legger følgende definisjon til grunn for hva en samisk barnehage/avdeling er:

I 1969 ble den første samiske barnehagen opprettet. Det skjedde i Kautokeino. Barnehagen hadde plass til 20 barn i alderen tre til syv år. Bygningen var en gave fra Norsk Folkehjelp som ønsket å gjøre en innsats for samene. 1980-årene markerte en blomstringstid for de samiske barnehagene. Flere barnehager ble bygd, og den samiske mobiliseringen på 1970-tallet fikk også frem hvor viktig barnehagene var. Både en politisk og kulturell oppblomstring fortsatte på 1980-tallet. Rammeplassen for barnehagen fra 1996 ble en milepæl både for de norske og de samiske barnehagene. Debattene på 1960 og 1970-tallet handlet om å være same eller ikke, og om en skulle ha barnehager eller ikke. På 1980-tallet var det blitt akseptert med barnehager, men nå ble spørsmålet *hvem* institusjonen var for. Begrepet same fikk et annet innhold og en skrev samisk foran barnehage, slik at barnehagene ble for de samiske barna. Det het med ett samiske leker, samisk utstyr, samisk mat, samiske penger og samiske farger. Samtidig var også det norske ute. Barna skulle lære samisk kultur fordi dette var viktig. På 1990-tallet handlet det om *hvordan* være same og tokulturell og tospråklig identitet ble viktig (Storjord 2000).

Med samisk barnehage menes en barnehage som har vedtektsfestet at barnehagedriften bygger på samisk språk og kultur. Barnehagen skal styrke barns identitet som samer ved å fremme bruken av samisk språk og ved å formidle samisk kultur. Barnehagen ledes av samiskspråklig pedagogisk personale. Ansatte i barnehagen er samisktalende og driftsspråket er samisk (Sametingets budsjett 2012).

Med samisk distrikt menes i denne sammenheng:

De kommunene som inngår i forvaltningsområdet for samisk språk (Sameloven 1987 paragraf 3-1). Det er nå (2012) følgende ni kommuner som inngår i dette området: Unjárga/Nesseby, Deatnu/Tana, Porsángu/Porsanger, Kárásjohka/Karasjok, Guovdageaidnu/Kautokeino, Gáivuotna/Kåfjord, Loabát/Lavangen, Divttasvuotna/Tysfjord og Snåase/Snåsa.

Med begrepet tospråklig menes i denne sammenheng en person som er vokst opp med to førstespråk og som behersker begge språkene like godt, eller en person som i sin hverdag bruker to språk og identifiserer seg med begge, selv om ikke språkbeherskelsen er like god på begge språk.

Meldingsarbeidet er et resultat av en prosess både internt i Sametinget, men også det samiske samfunnet er blitt involvert. Det er avholdt et seminar der eksterne aktører har gitt innspill, det er sendt ut spørreskjema til barnehageeiere og barnehageansatte, og det er foretatt intervju av foreldre. Fylkesmenn i Nordland, Troms og Finnmark har også vært samtalepartnere i prosessen. Sametingets eldreråd har gitt høringsuttalelse. Det har også vært mulighet for publikum å gi innspill på Sametingets nettsider. Sametinget har mottatt få innspill og en lav svarprosent på spørreundersøkelsene. Det er for øvrig brukt opplysninger som finnes via rapporter, møter og annen kontakt med barnehageeiere og ansatte i barnehagene. Videre har det vært en bred politisk debatt i Sametingsrådet og i Sametingets plenum.

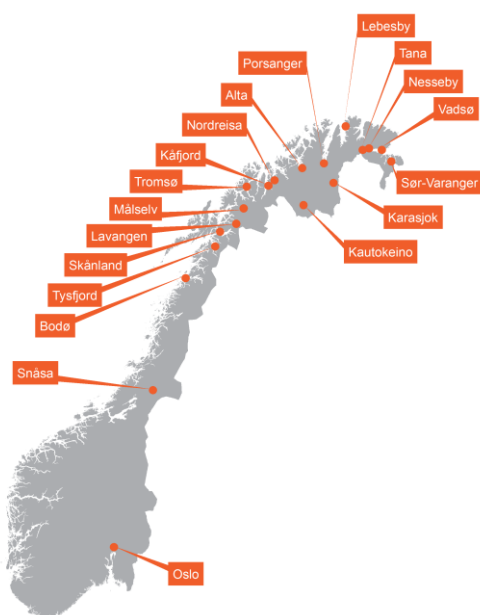
SAMISK BARNEHAGETILBUD

I dag får en stor del barn et samisk barnehagetilbud. Det samiske barnehagetilbudet som gis har store variasjoner. Det kan variere fra tilbud til samiske barn i barnehager med hovedvekt på samisk språk til norskspråklige samiske barn som får tilbud i norske barnehager. Sametinget har valgt å bruke begrepet samisk barnehagetilbud og ikke samisk barnehage som et fellesbegrep i meldingen. Dette fordi samisk barnehage ikke dekker alle de barnehagetilbudene som har et samisk innhold. I det følgende vil dette avklares nærmere. Sametinget gir tilskudd til barnehager med samisktilbud og gjennom tilskuddsordningene opereres det med følgende kategorier av barnehager:

- Samiske barnehager, det vil si en barnehage som har vedtektsfestet at driften bygger på samisk språk og kultur. De fleste slike barnehager ligger i det nordsamiske området innenfor samisk distrikt. Det finnes blant annet også samiske barnehager i Oslo, Tromsø og Alta.
- Barnehager med samisk avdeling, det vil si norske barnehager med samisk avdeling som har vedtektsfestet at driften bygger på samisk språk og kultur. De fleste slike barnehager ligger utenfor samiske distrikt for eksempel Tromsø, Sør-Varanger, Nordreisa og Alta.
- Barnehager med tilbud om samisk språkopplæring, det vil si språkopplæring til enkeltbarn eller grupper av barn. En slik språkopplæring kan organiseres på ulike måter. Disse barnehagene har som regel ikke ansatte med samiskkunnskaper, men barnehagen henter inn samiskspråklige som kan gi dette tilbudet. De barna som skal få et samisk språkopplæringstilbud vil ha ulik

språkbakgrunn. For noen barn vil dette tilbudet være språkopplæring, mens andre som allerede er samiskspråklige, vil få et tilbud om å beholde og videreutvikle sitt språk. Samiske barnehager eller barnehager med samisk avdeling med enkeltbarn som har et annet samisk språk enn barnehagens driftsspråk kan også gi et tilbud om samisk språkopplæring til dette barnet. Alle disse barnehagene kan søke tilskudd fra Sametinget til samisk språkopplæring. Slike tilbud gis blant annet i Tromsø, Kåfjord, Harstad, Kvænangen, Overhalla og Bodø.

Barnehager med et samisktilbud er både private og kommunale. Det finnes ulike organiseringer av tilbudet som for eksempel reindrifts-, kultur- og naturbarnehage. Sametinget tildeler tilskudd til barnehager med nord-, lule- og sørsamiske barn. Av disse er det flest barn med nordsamisk bakgrunn. Det finnes i dag kun én lulesamisk barnehage (Tysfjord) og én sørsamisk barnehage (Snåsa).

Kart 1: Kommuner som i 2012 har samiske barnehager og norske barnehager med samisk avdeling.

Kart 2: Kommuner som i 2012 har norske barnehager med samisk språkopl ring.

Da samene er et urfolk i fire land, vil det falle naturlig å ha et samarbeid over landegrensene. Slik er det også når det gjelder barnehage. I enkelte samiske områder samarbeides det over landegrensene når det gjelder barnehage tilbud. For eksempel samarbeider barnehagen i Sirbm  på norsk side med Utsjok på finsk side. Også i sørsamisk område samarbeides det over landegrensene. Sametinget vil gjennom Samisk parlamentarisk r d, som er et felles samarbeidsorgan mellom sametingene i Finland, Sverige og Norge, jobbe for et utstrakt og bedre samarbeid mellom samene over landegrensene.

RAMMER

Sametingsrådets politiske plattform

Sametingsrådets politiske plattform danner grunnlaget for Sametingsrådets virke i valgperioden. Rådet innarbeider denne plattformen i forslag til budsjett. Sametingets budsjett er førende for virkemiddelbruken innenfor barnehagesektoren. En stor del av Sametingets arbeid innen barnehagesektoren er forvaltning av tilskudd. Sametinget følger forovrig gjeldende lover og målsetninger for barnehager fastsatt av Stortinget.

Lover og konvensjoner

Flere lover og konvensjoner setter rammer for hvordan Sametingets barnehagepolitikk skal gjennomføres. Det kan nevnes ILO-konvensjonen om urfolks rettigheter, FNs konvensjon om barns rettigheter, Grunnlovens paragraf 110 a, Sameloven og Lov om barnehager.

Alle barnehager skal bygge sin virksomhet på verdigrunnlaget og innholdet som er fastsatt i Lov om barnehager (2006). For samiske barn og det samiske barnehage tilbudet de f r er det barnehagelovens paragraf 2 og paragraf 8 som spesifikt sier noe om samiske forhold.

Barnehagelovens paragraf 2, som omhandler barnehagens innhold sier at: "Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur." I paragraf 8 sier barnehageloven følgende om kommunenes ansvar: "Kommunen har ansvaret for at barnehagetilbudet til samiske barn i samiske distrikt bygger på samisk språk og kultur. I øvrige kommuner skal forholdene legges til rette for at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur." Barnehageloven ansvarliggjør kommunene å legge forholdene til rette slik at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur.

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2011), som er en forskrift til barnehageloven, gir en forpliktende ramme for planlegging, gjennomføring og vurdering av barnehagens virksomhet. Rammeplanen sier at barnehager i samiske distrikt skal være en integrert del av det samiske samfunn og skal synliggjøre mangfoldet, frodigheten og variasjonene i det samiske samfunn. Det skal være vedtektsfestet at barnehagen har som formål å styrke barns identitet som samer ved å bruke samisk språk og å formidle samisk kultur, leveste og samfunnsforhold. Videre skal sentrale elementer fra samisk barneoppdragelse ivaretas både i arbeidsmåter og hverdagslivet. Barnehagens tilbud må organiseres slik at barn tas med i ulike arbeidsprosesser og får delta i kulturelle og sosiale virksomheter, og det er en forutsetning at personalet kan samisk.

I barnehager som har samiske barn utenfor samiske distrikt, har foreldre og barn rett til å forvente at barnehagens personale har kjennskap til og vektlegger at også den samiske kulturen skal være en del av innholdet.

Sametingets verdigrunnlag

Et samisk barnehagetilbud må bygge på det grunnleggende prinsipp at barnehagen skal være en integrert del av det samiske samfunn. Samenes etniske identitet knyttet til sosial og kulturell egenart danner viktige verdier. Det blir viktig å videreutvikle den samiske kulturarven ved å formidle og synliggjøre samisk kultur, levemåte og verdier. Barnehagene må jobbe ut fra den virkelighet som samene lever i. Det betyr blant annet å synliggjøre mangfoldet, frodigheten og variasjonene. Med endringer i det samiske samfunnet må dagens barn ta del i og være med på å skape nye positive elementer i det moderne samfunnet. Samtidig er det viktig at den kunnskap, erfaring og tenkemåte som de eldre og mange voksne i dag sitter inne med, og som enda lever og praktiseres blant mange i dag, må styrkes og videreføres til neste generasjon så den ikke dør, men lever videre.

Barnehagene har en viktig oppgave i å bidra til holdninger om at mennesker fra ulike kulturer kan leve i fredelig sameksistens og med respekt for hverandres egenart. Gjennom et samisk barnehagetilbud må det skapes forståelse og respekt for andre kulturers berettigelse til eksistens i samfunnet og i naturområder. Barnehagens ansvar er å formidle grunnleggende verdier som fellesskap, omsorg og medansvar, og representere et miljø som bygger opp om forståelse og respekt for menneskeverd og retten til å være forskjellig. Likestilling og likeverd ligger til grunn for Sametingets virksomhet.

Gjennom barnehagens pedagogiske innhold skal likestilling mellom kjønnene gjenspeiles. Rammeplanen for barnehagen sier at innholdet i barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier. Barnehager med samisktilbud skal formidle:

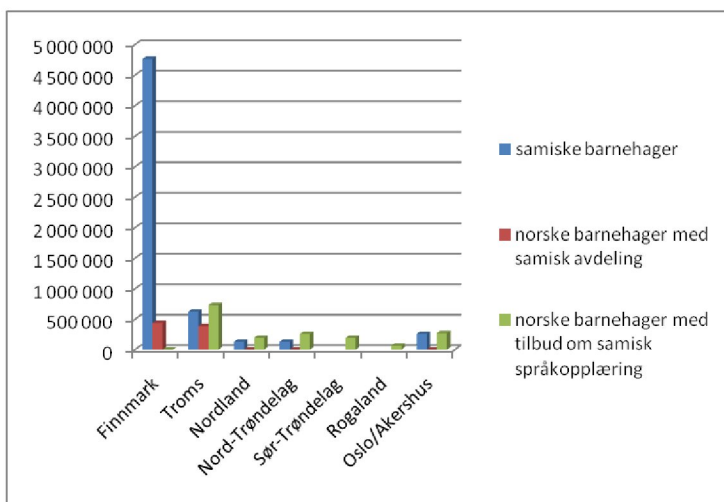
- Nærhet og ivaretagelse av naturen
- Tradisjonell kunnskap og de eldres kunnskap
- Styrke og utvikle samisk fellesskapsfølelse
- Utvikle respekt for mangfoldet i samekulturen
- Kunnskapen som ligger nedfelt i samisk barneoppdragelse.

Sametingets rolle, ansvar og myndighet

Som et ledd i samenes selvbestemmelse over sitt språk, kultur og samfunnsliv skal Sametinget ha reell myndighet i barnehagepolitikken. I forhold til språkpolitikken er det Stortinget som skal se til at Samelovens språkregler blir fulgt. Sametingets rolle er utvikling av politikk for samisk språk i barnehagen. Dette blir for øvrig drøftet i Sametingsmelding om samisk språk og Sametingsmelding om opplæring og utdanning.

Sametinget legger til rette for samisk barnehagetilbud i Norge gjennom tilskuddsordningene. Videre engasjerer Sametinget seg i politikktutviklingen i barnehagesektoren, men har ingen lovpolitisk makt. Gjennom konsultasjonsavtalen med regjeringen er det mulig for Sametinget å påvirke og synliggjøre behov i barnehageutviklingsarbeidet.

Det største virkemiddelet for å styrke samisk språk og kultur er tilskuddet til barnehagene. Målet for tilskuddordningen er at barna har et barnehagetilbud som bygger på samisk språk og kultur (Sametingets budsjett 2012). I 2012 ble det tildelt litt i underkant av kr. 6 millioner til samiske barnehager, over kr. 800.000 ble tildelt norske barnehager med samisk avdeling, over kr. 1.7 millioner til barnehager med tilbud om samisk språkopplæring, kr. 480 000 til prosjekter i barnehagene og kr. 1.785.200 til læremidler.

Tabell 1: Tilskudd til barnehagene.

Tilskuddet som helhet og tilskuddskriteriene gjennomgikk en evaluering utført av konsulentfirma Asplan viak i 2010. Sametinget har i etterkant revidert tilskuddskriteriene som en følge av resultatene her. Tilskuddet skal evalueres igjen i 2014.

Sametinget har også stipendordninger, blant annet for å rekruttere samiskspråklige personale til barnehagene. Det gis stipend både til elever i videregående skoler og til studenter ved høyskoler og universitet.

Sametinget har flere samarbeidspartnere som arbeider mot felles mål. Det kan nevnes Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Fylkesmannen og foreldreutvalget for barnehagene (FUB). Sametinget har også et tett samarbeid med de enkelte kommunene. Det er kommunene som har ansvaret for at barnehagene gir et godt tilbud i samisk språk og kulturopplæring. Kommunene er tilsynsmyndighet for barnehagene, også de private. Sametinget har også kontakt med de enkelte barnehagene og foreldre.

Videre arrangerer Sametinget nettverksmøter for ansatte i barnehager med tanke på kvalitetsutvikling, kompetanseheving og erfaringsutveksling. Sametinget gir også veiledning om samisk opplæring innenfor barnehagesektoren. To ganger årlig gir Sametinget ut tidsskriftet "Stullan" for barnehageansatte. Sametinget har en representant med i likestillingsteamet for barnehager nedsatt av fylkesmannen i Finnmark.

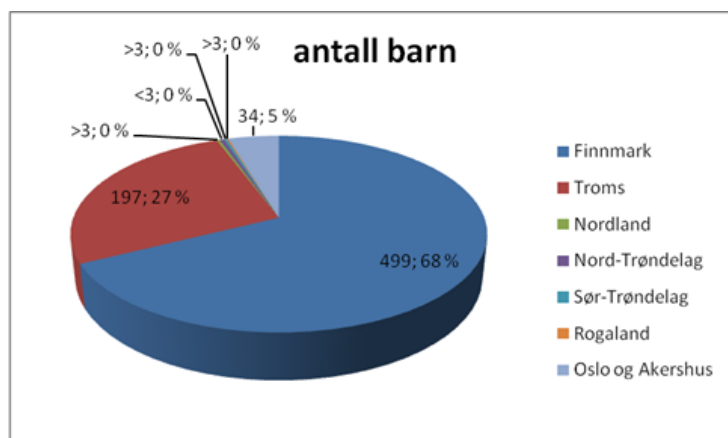
KUNNSKAPSGRUNNLAG

Kunnskapsgrunnlaget vil være en utfordring for Sametinget når strategier for barnehageutvikling skal lages. Sametinget bygger sitt kunnskapsgrunnlag på egne statistikker.

Den siste statistikken fra 2012 (Sametinget) viser at det er registrert 23 samiske barnehager, 7 norske barnehager med samisk avdeling og 31 norske barnehager som gir tilbud om samisk språkopplering. Man finner de samiske barnehagene fra Kirkenes i nord til Oslo i sør. Ca. 70 prosent av de samiske barnehagene ligger i Finnmark fylke. Det er imidlertid viktig å poengtere at statistikken ikke sier noe om innholdet i barnehagene. Dette er noe "Samiske tall forteller" har påpekt og som Sametinget vil følge opp.

Sametinget får i forbindelse med forvaltning av tilskudd til barnehager inn tall på hvor mange barn som får samisk barnehagetilbud. Det kan tenkes at antallet barn er noe større fordi der kan være barnehager som ikke søker tilskudd fra Sametinget selv om de har samisktilbud, og således ikke blir registrert i vår statistikk over barn som får samisk barnehagetilbud.

I følge Sametingets oversikt er det 806 barn som får samisk barnehagetilbud i 2012. Diagrammet nedenfor viser hvordan barnetallet er fordelt over 7 aktuelle fylker. Tallene for 2012 viser at 62 % av barna får samisk barnehagetilbud i Finnmark, 24 % i Troms, 5 % i Nordland, 2 % i Nord-Trøndelag, 1 % i Sør-Trøndelag, > 1 % i Rogaland og 4 % i Oslo og Akershus.

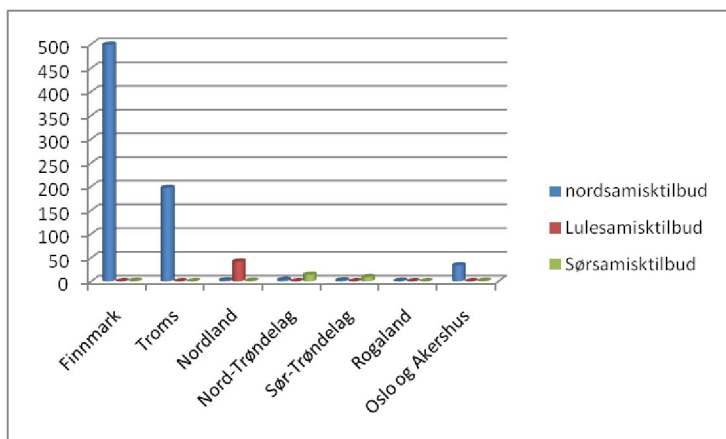
Tabell 2: Antall barn i barnehager med samisktilbud.

Sametinget har også utarbeidet en oversikt over hvor mange barn som har fått nordsamisk-, lulesamisk- og sørsamisk barnehagetilbud (se diagrammet nedenfor).

Oversikten viser at nordsamisk barnehagetilbud er gitt i 7 fylker, og at det er over 700 barn som får dette tilbudet. Av total antall barn utgjør dette 90 % av barna. Naturlig nok er det over 60 % barn som får nordsamisk barnehagetilbud i Finnmark og nærmere 30 % i Troms. I hvert av fylkene Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Rogaland er det mindre enn 3 barn som får samisktilbud, mens det i Oslo og Akershus er nærmere 5 %.

Lulesamisk barnehagetilbud gis kun i kommuner tilhørende Nordland fylke, som også er lulesamisk område. Av det totale antallet barn som får samisk barnehagetilbud er det litt over 5 % barn som får lulesamisk barnehagetilbud.

Av det totale antallet barn som får samisk barnehagetilbud er det over 3 % av barna som får sørsamisk barnehagetilbud. 88 % av sørsamisk barnehagetilbud gis i sørsamiske områder i Nord- og Sør-Trøndelag. Mindre enn 3 barn får sørsamisk barnehagetilbud i hvert av fylkene Finnmark, Nordland, Oslo og Akershus.

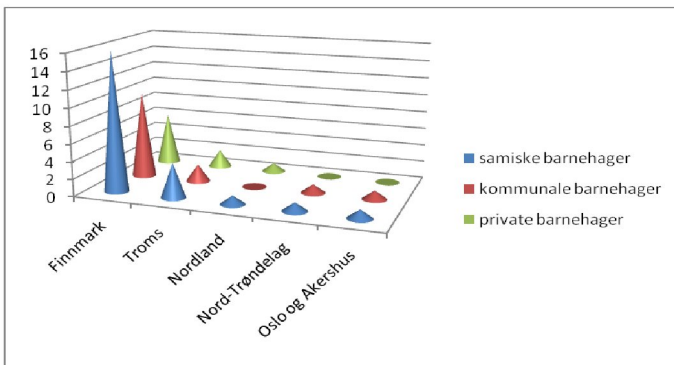
Tabell 3: Antall barn med nord-, lule- og sørsamisk barnehagetilbud.

Denne oversikten viser at hovedtyngden av antall barn som får samisk barnehagetilbud er i Finnmark og Troms. Tabellen viser også at samisktilbud er å finne i samiske områder. For eksempel er lulesamisk barnehagetilbud å finne i lulesamiske områder i Nordland. Videre viser diagrammene ovenfor at sørsamiske barn er spredt over flere fylker, også utenfor sørsamiske områder. Sametinget har registrert at antallet sørsamisk tilbud det søkes tilskudd til har økt. En slik utvikling er ønskelig, samtidig som Sametinget er opptatt av å bidra til at etablerte samiske barnehagetilbud styrkes. I fremtiden vil Sametinget ha som mål å fokusere på informasjons- og veiledningsarbeid. Sametinget forventer at også kommuner og barnehageeiere tar ansvar med å informere og veilede om samisk barnehagetilbud. Sametinget vil ha ekstra fokus på lule- og sørsamisk barnehagetilbud i tiden fremover. Dette fordi disse områdene er sårbare med tanke på bevaring av samisk språk og kultur. Analysegruppa legger frem i Samiske tall forteller 5 at tallet på barnehager med samisktilbud holder seg stabilt. Tallet på barn som tok i mot samiske barnehagetilbud, gikk fra 2010/11 til 2011/12 opp med seks barn. Samtidig gikk tallet på barn som går i samiske barnehager og i samiske avdelinger i norske barnehager ned med 30 barn og økte med 36 barn som fikk samisktilbud i norske barnehager. Nedgangen på barn i barnehager i tidsrommet 2005 til 2010 forklares med at det i dette tidsrommet gikk tallet på tre-, fire og femåringene ned med hele 16 % i Finnmark, med underkant av 6 % i Troms og 10 % i Nordland.

Videre skrives det i Samiske tall forteller 5 at ”dersom vi deler det totale talet på type tilbud, ser vi ein langsiktig tendens til endring. Talet på born i samiske barnehagar og i samiske barnehageavdelingar (i norske barnehagar) går ned, medan talet på born med anna samisktilbud i norske barnehagar stig. Dette betyr i praksis ei svekking av språket blant førskuleborn dei siste seks åra, sidan dei tilboda som aukar, er svakare enn dei som minkar.”

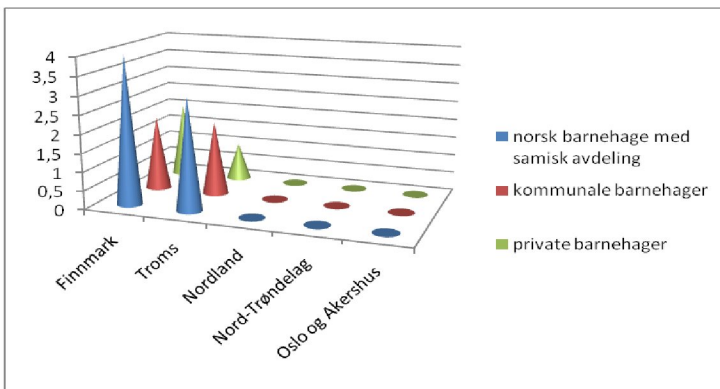
Sametinget registrerer det analysegruppa fremlegger. Det har vært nedgang i antall samiske barnehager samtidig som norske barnehager med samisktilbud har økt de siste årene. Det totale barnehagetallet holder seg likevel stabilt. Grunnen til dette kan være at barnehager har blitt lagt ned eller blitt omorganisert slik at de er blitt færre. En annen faktor kan være at Sametinget i denne perioden har skjerpet inn kriteriene for tilskudd til samiske barnehager. Nedgang i antall barnehager med samisktilbud er noe som bekymrer Sametinget, og er noe Sametinget ikke er fornøyd med. Sametinget ønsker i fremtiden å intensivere arbeidet med informasjon og veiledning slik at også aktuelle tilskuddsmottakere, som i dag ikke søker tilskudd, vil gjøre det i fremtiden. Sametinget mottar informasjon om aktuelle barnehager som ikke har søkt om tilskudd, og dette kan gi negative

konsekvenser for de barn som det gjelder da de kanskje ikke får et samisk barnehagetilbud. Sametinget har i dag ikke kapasitet til å følge opp dette. Sametingets intensjon med tilskudd til barnehager har hittil vært at det skal legge forholdene til rette for at kommuner og private barnehageeiere skal kunne gi et samisk barnehagetilbud. Sametinget ser behov for at tilskuddsordningens kriterier igjen evalueres. Gjennom barnehagenes rapporteringer ser Sametinget at barnehagene er ulike både innholdsmessig og språkmessig. Sametingets ønske er å tilpasse tilskuddet slik at barnehagene kan sikre utvikling og kvalitet av innholdet.

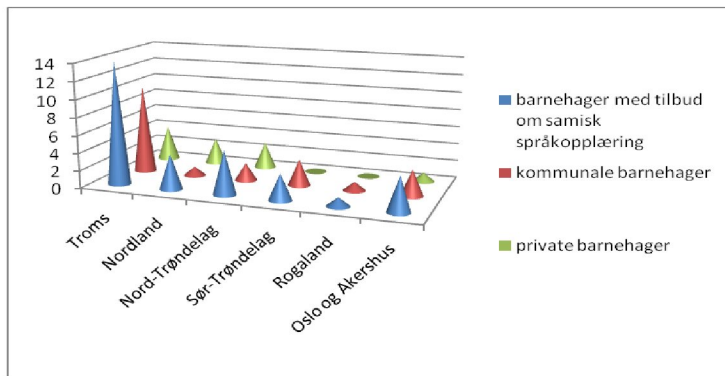
Tabell 4: Antall samiske barnehager.

Tabellen viser at det av totalt 23 samiske barnehager er 14 kommunale og 9 private barnehager. 71 % av kommunale samiske og nærmere 60 % av private samiske barnehager er i Finnmark. Det er til sammen nærmere 30 % kommunale barnehager i fylkene Troms, Nord-Trøndelag og Oslo og Akershus, mens det er ingen i Nordland. I fylkene Troms og Nordland er det til sammen over 30 % private samiske barnehager, mens det er ingen private samiske barnehager i Nord-Trøndelag, Oslo og Akershus.

Tabell 5: Antall norske barnehager med samisk avdeling.

Tabellen viser at det er kun i Finnmark og Troms det er norske barnehager med avdeling med samisktilbud. Det er også noenlunde lik fordeling av kommunale og private samiske barnehager i disse fylkene. Til sammen er det nærmere 60 % kommunale og over 40 % private samiske barnehager i fylkene.

Tabell 6: Antall barnehager med tilbud om samisk språkopplæring.

I 2012 fikk 31 norske barnehager tildelt tilskudd til samisk språkopplæring. Av disse 31 barnehager er over 60 % kommunale barnehager og nærmere 40 % er private barnehager. I Troms er det over 70 % kommunale og nærmere 30 % private barnehager som har tilbud om samisk språkopplæring. Det er også i dette fylket det er flest barnehager med samisktilbud til enkeltbarn. I Sør-Trøndelag, Oslo og Akershus er det 3 eller flere kommunale barnehager, mens det i Nordland, Nord-Trøndelag og Rogaland er mindre enn 3 kommunale barnehager med samisktilbud. Av private barnehager er det i Troms, Nordland og Nord-Trøndelag 3 eller flere private barnehager med samisktilbud, i Oslo og Akershus er det mindre enn 3 og i Sør-Trøndelag og Rogaland er det ingen.

INNSATSOMRÅDER

Meldingen om samisk barnehagetilbud skal sette fokus på innsatsområder og synliggjøre hvilke utfordringer, mål og strategier man står ovenfor. Sametinget vil i det følgende sette fokus på seks innsatsområder. Disse er presentert hver for seg, men har allikevel et felles mål om å bevare og utvikle samisk språk og kultur.

Innsatsområde 1 - Innholdet i barnehagen

Utfordringer

Sametingets barnehagepolitikk bygger på en grunnforutsetning om at barnehagenes kvalitet og innhold og barnehagenes verdigrunnlag er sentrale i videreutviklingen av en helhetlig samisk utdanningspolitikk. Det er viktig at den nasjonale utdanningspolitikken inneholder målsettinger og strategier for å sikre at de urfolksrettslige minstestandarder overholdes. Innsatsområdet reflekterer et behov for en felles pedagogisk plattform og utfordringer på hvilke samiske verdier barnehagene skal bygge på og hvordan det best kan gjøres. På et overordnet nivå må samene som folk sikres retten til å utvikle egne barnehager der metoder for opplæring og egne læremidler står sentralt. En måte å gjøre dette på vil være at samene selv utarbeider for eksempel rammeplan for samisk barnehagetilbud.

Forskning viser at ikke alle samiske barnehager har et samisk innhold. Dette til tross for at barnehagene er vedtektsfestet at de skal bygge på samisk språk og kultur og skal ha samiskspråklige ansatte. Barnehagenes innhold handler ikke bare om metoder og læremidler, men om i hvilken grad og om hvordan det samiske perspektivet vektlegges og kommer til syne i praksis.

En av utfordringene er å sikre god kvalitet på innholdet i barnehagen samtidig som vi vet at mangelen på fagfolk er stor. Det blir viktig at det finnes fagfolk som har fagkompetanse på området. Disse vil være med på å sikre god kvalitet og et forsvarlig faglig innhold til det beste for barna, deres foresatte og det samiske lokalsamfunnet.

Et gjennomgående område i barnehagens innhold er kulturformidlingen. Kultur handler om arv og tradisjoner, men samtidig om å vedlikeholde, skape og fornye. Det vil være viktig for Sametinget å fremme at barnehagene tar utgangspunkt i den samiske kulturen når innholdet planlegges. Gjennom

Nesseby kommune hadde i årene 2009, 2010 og 2011 gratis barnehageplass. Fra og med 2012 koster plassen kr. 1500,- pr. mnd (inkl. mat). For de som tjener under 3G koster barnehageplassen kr. 500,- (inkl. mat). Det gis også 50 % søskenmoderasjon.

leken kan viktige verdier videreføres ved blant annet å være ute i naturen og at barna får ta del i samisk tradisjonelt arbeid. Samisk kultur skal gjennomsyre et samisk barnehagetilbud som en naturlig del av hverdagen. Innholdet skal være allsidig og variert, og med utgangspunkt i enkeltbarnet. Det samiske barnehagetilbudets innhold skal tilpasses alle barn uavhengig av hvor i landet man bor. Det skal også være en progresjon i utviklingen hos barnet; i denne sammenhengen spesielt med tanke på språkutvikling. Det er en forutsetning at det finnes samisktalende personale i barnehagen. Det store mangfoldet i det samiske samfunnet gjør at de ulike

barnehagene må legge til grunn den lokale kulturen for sin barnehage. Dette krever at de ansatte må ha en lokal og tradisjonell kunnskap. Barna må samtidig få utvikle en respekt og en fellesfølelse for hele det samiske mangfoldet, og for et flerkulturelt samfunn generelt. Samene har fra gammelt av hatt sine bosettingsområder som geografisk omfatter både det nordsamiske, lulesamiske og sørsamiske språkområdet. Disse samiske områdene eksisterer fortsatt selv om de er blitt geografisk innskrenket. I tillegg bor det samer i byer. Det er viktig at alle barn får muligheten til å lære om sin lokale kultur uansett hvor i landet de bor samtidig som de også må få innblikk i andres tradisjoner, verdier og normer.

Det er foreldrene som har hovedansvaret for barnets oppdragelse, jmfør Barneloven paragraf 30 (1981). Foreldreansvaret innebærer at foreldrene har et omsorgsansvar for barnet, og at de har bestemmelsesrett på barnets vegne. I den tiden barnet er i barnehagen, tar barnehagen seg av deler av omsorgs- og oppdrageroppgavene. Barnehagen representerer et kompletterende miljø til hjemmet, og må vise forståelse og respekt for ulike familiefomer. Sametinget ser hvor viktig det er at barnehagene i så stor grad som mulig viderefører tradisjoner innen samisk oppdragelse. Barnehagen må vektlegge og ta hensyn til foreldrenes eget syn på, og egen utførelse av barneoppdragelsen. Dette krever en bevisst holdning og kompetanse av de ansatte, av foreldre, og av det samiske samfunn generelt.

Utformingen av barnehagenes fysiske struktur er viktig da barn påvirkes nettopp av ytre rammebetingelser. Gjenstander og uttrykk er symboler og forteller om den indre barnehagekulturen og dens verdier. Sametinget mener at barnehagene skal ha et samisk preg med synlige objekter og markører. Det kan være en gamme, lavvo, samiske leker (leker som gjenspeiler samisk kultur), utsmykning med samiske motiv med mer. Visualisering av det samiske språk forteller også om barnehagens vektlegging av et samisk innhold både i forhold til språk og kultur. Et synlig samisk preg er viktig for å gi barna en følelse av tilhørighet og aksept, og det kan være med og styrke den samiske identiteten.

I dagens lovgivning gis ikke alle som ønsker det rett til et samisk barnehagetilbud. Barna har kun rett til plass i barnehagen, men ikke rett til et samisk barnehagetilbud. Øie-utvalget (NOU:2012, Til barnas beste, ny lovgivning for barnehagene) vurderer det ikke som heldig å innføre krav om rett til samisk barnehagetilbud i ny barnehagelov med begrunnelse av at det ikke vil kunne følges opp. Dette er noe Sametinget sterkt er uenig i. Barn i barnehagen bør lovmessig likestilles med elever i grunnskolen når det gjelder rett til samisktilbud. Med en individuell rett til et samisk barnehagetilbud vil det si at alle barn som ønsker det får et tilbud der samisk språk og kultur vektlegges. Slik ordningen er i dag er ikke dette presist nok. Sametinget mener at det må lovfestes at alle barn som ønsker det har rett til et samisk barnehagetilbud uavhengig av hvor i landet man bor.

Sametingets rolle vil altså være å bidra til å bevare og utvikle et samisk innhold i barnehagene. Sametinget vil føre en politikk der det settes et minstekrav til de ansatte om kulturkunnskap og kulturforståelse.

Kommuner og fylkesmenn har roller som barnehage- og tilsynsmyndighet. Sametinget kan iverksette kontroll med tilskudd som Sametinget selv tildeler. Dette fremkommer i alle tildelingsbrev. En slik kontroll, ved at midlene nyttes etter forutsetningene, er i enkelte saker nødvendig og forekommer

også. Kontroll vil være med på å sette fokus på kvalitet i forhold til barnehagens innhold og samisk språk. Sametinget må inneha en mer aktiv rolle og samarbeide med aktuelle parter der det føres tilsyn med barnehagene. Dette for å sikre at et samisk perspektiv gjør seg gjeldende.

Mål Barnehagen har et samisk innhold som fremmer utvikling, læring og danning i samarbeid og forståelse med barnas hjem.
Strategier Sikre barnehageeiere kunnskaper om samisk språk og kultur. Bidra til at barnehagene har faglig kompetanse i samisk språk og kultur og at dette vektlegges i barnehagen. Bidra til at studenter får innføring i samisk språk og kultur.

Innsatsområde 2 - Språkstimulering i barnehagen

Utfordringer

Sametinget ser på språkopplæringen og språkstimuleringen av barnehagebarn som et av de viktigste områdene innenfor barnehagepolitikken. Sameloven (1987) slår fast at samisk er et offisielt språk i Norge og at samisk og norsk er likeverdige språk. Rammepplan for barnehagens innhold og oppgaver (2011) sier at barnehagen skal arbeide aktivt med barnas språkutvikling. Ett av målene for Sametingets språkpolitikk er å medvirke til at det i fremtiden blir flere samiske språkbrukere. De samiske språkene er avhengig av at barna kan tilegne seg språket i hjemmet og gjennom barnehage og skole. Sametinget vil derfor aktivt jobbe for å styrke og legge til rette for at alle barn får den språkopplæringen de har krav på. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har utarbeidet en handlingsplan for samiske språk (2009). Handlingsplanen tar for seg mål, utfordringer, langsiktige strategier og tiltak i arbeidet med språkopplæringen for samiske barn og unge. Dette er en bred innsats som Sametinget er med på gjennom sin barnehagepolitikk. Ved en eventuell revidering av handlingsplanen bør Sametingsmelding om samisk barnehagetilbud legges til grunn. Det vises for øvrig til Sametingsmelding om samisk språk som tar for seg handlingsplanen ytterligere. Språkstimuleringen i en barnehage er ikke ensartet siden man har barn med ulike språkbakgrunn. Det finnes en rekke variasjoner i dagens barnehager for hvilket språktilbud som gis. Selv om barnehagen har vedtektsfestet at det er en samisk barnehage, kan det være grader av hvordan det samiske språket blir brukt. Vi vet også at norskspråklige barn søker plass i samiske barnehager, og vi vet at dette påvirker språkmiljøet slik at norsk språk dominerer. Sametingets språkpolitikk vil sikre mangfoldet og variasjonene i de samiske språkene. Lokal tilpasning av språktilbudet blir viktig. Både barn som har samisk som morsmål og barn med samisk som andrespråk må få muligheter til å tilegne seg og videreutvikle språket. Noen barnehager utarbeider imidlertid egne språkplaner for hvert enkelt barn. Barnehagen blir da en arena der både norskspråklige barn lærer samisk og der samiskspråklige barn utvikler det samiske språket mot funksjonell tospråklighet.

De store variasjonene i barnas språkkompetanse gir utfordringer i å tilrettelegge for språkstimulering. Barnehagene må derfor bygge tilbudet ut fra barnas språklige utvikling og bakgrunn. Barnehagen må legge til rette for at de ansatte og barna sammen tar i bruk samisk som lekespråk, lærespråk og velger å bruke samisk når de er sammen med andre samiskspråklige. Samiskspråklige barn vil alltid være i en eller annen fase i

tospråklighetsutviklingen på et eller flere av de samiske språkene og på norsk, eller på andre språk. Barnehagen skal sikre at barna får en samiskspråklig utvikling, slik at deres samiske språk og samiske kulturelle innhold ikke svekkes, men styrkes. For å sikre dette er det viktig at barnehagen har en tydelig språkpolitikk. Barn som skal lære og utvikle språket trenger en samiskspråklig arena uten innblanding fra andre språk. Organisering og metoder må ses i sammenheng med barns språklige bakgrunn og barnehagens mål i forhold til språkutviklingen. Det kan vises til den samiske barnehagen Alta siida som har en klar språkpolitikk i barnehagen. Dette tilbudet gir foreldrene en forutsigbarhet med tanke på samisk språk. Det vises for øvrig også til Sametingsmelding om samisk språk.

Sametinget ser at innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk har vært et av de beste virkemidlene for å få systematisk språkarbeid i barnehagene i dag. Denne ordningen har enkelte steder ikke gitt ønskede resultater. Sametinget mener for øvrig at andre distrikt med samisk befolkning slik som for eksempel Alta, Røros og Tromsø må også tilrettelegge for samisk språk i barnehagene. Disse områdene er tradisjonelt områder med samisk befolkning. Barnehagene skal ifølge barnehageloven ta hensyn til samiske barns språk og kultur. Dette er ikke knyttet til samiske distrikt, men uavhengig av hvor barna går i barnehage. Sørsamisk og lulesamisk språk er i en sårbar situasjon og trenger tiltak som er direkte rettet mot de spesielle behovene i disse samfunnene. For at språkene skal få gode utviklingsmuligheter er det behov for særskilt innsats i sør- og lulesamiske områder.

Sametinget ser at en av utfordringene i arbeidet med språkstimuleringen er mangel på ressurspersoner og fagpersonale med kompetanse i samisk språk. Ved fravær av kompetente voksne blir språkoppleringen mangelfull. Allikevel er det mange barnehager som gjør et viktig arbeid i språkutviklingsarbeidet. God kvalitet i opplæringen er viktig for at barna skal oppleve barnehagetilbudet som positivt. Sametinget vil understreke viktigheten av et inkluderende læringsmiljø, der det er samiskspråklige ansatte som bruker samisk språk i samhandling med barnet, på en faglig tilpasset måte i tråd med barnets tospråklige utvikling og individuelle forutsetninger. Ansatte i barnehagene er språklige forbilder for barna i en alder der barn er særlig påvirkelige. Det blir derfor viktig at både førskolelærere og assistenter utvikler en pedagogisk profesjonalitet for å gjøre dem bevisst sin rolle i språkoppleringen. I dagens konkurransesamfunn om arbeidsplasser ser Sametinget en utfordring i å beholde samiskspråklige ansatte til å bli værende i barnehagene. Skal man oppnå best mulig kvalitet i språkoppleringen må man ta vare på kompetansen, men også kunne videreutvikle og fornye kunnskapen gjennom en aktiv prosess.

Som tidligere nevnt møter de ansatte barn i barnehagen med ulik samiskkompetanse. Dette krever at de ansatte også har kompetanse i tospråklighetspedagogikk. De samiske førskolelærerne har store utfordringer til organisering og metodevalg i forhold til språkoppleringen. Sametinget ser viktigheten i å utarbeide planer for hvordan barna skal følges opp og at barna må deles inn i grupper etter språkkunnskaper. I mange barnehager med samisktilbud kan det være få førskolelærere. Den faglige diskusjonen i en barnehage med bare én førskolelærer kan bli mangelfull. Å lage arenaer der faglige diskusjoner kan tas opp blir viktig.

Foreldrene er viktige samarbeidspartnere i språkarbeidet i barnehagen. Lov om barnehager (2006) fastslår at barnehagen i samarbeid og forståelse med hjemmet ivaretar barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. Språkarbeid i barnehagen krever stor innsats av både personalet og foreldre. Det er en utfordring å løfte det samiske språkets status slik at foreldrene velger samisk allerede i barnehagen. For å skape forståelse og innsikt for språkarbeidet bør foreldrene også få kompetanseheving. Videre må man få foreldre til å velge samisk for sine barn også i det videre utdanningsløp slik at det blir naturlig å følge opp med samisk i grunnopplæringen på skolen. Samisk språk må synliggjøres i sterkere grad både i hjemmet og i barnehagen.

Tilskuddet barnehagene får fra Sametinget brukes ofte til språkstimulering og språkopplæring. Sametingets rolle er å gi tilskuddene og følge dette opp gjennom tilbakemeldinger fra tilskuddsmottakerne. Sametinget ser at det er flere utfordringer som kan knyttes til tilskuddsordningen. Barnehager som går under kategorien samiske barnehager får i dag mer i tilskudd enn norske barnehager som gir språkopplæring. I fremtiden kan det vurderes at tilskuddet kan bli mer

fleksibelt og tilpasset den enkelte barnehages behov. Dette kan gi innvirkninger på kvalitet og barnehagens måloppnåelse.

Enkelte mener at selv om barnehagen ikke har samisktalende ansatte bør de få tilskudd til samisk barnehage da de vektlegger samisk kultur. Sametinget har til nå fastholdt at det skal være samisktalende ansatte i en barnehage som skal vektlegge samisk språk og kultur. Dette er et krav Sametinget vil videreføre. Sametinget ønsker i fremtiden å utarbeide kriterier for tilskudd som er målbare. Det er ønskelig å se barnehagens måloppnåelse for å kunne sette inn virkemidler der hvor det ikke er så gode resultater. Dette vil kunne gi bedre kvalitet i barnehagen.

Mål
Barn får styrket sin språkstimulering på nord-, lule- og sørsamisk.
Strategier
Legge til rette for tidlig språkstimulering gjennom barnehagetilbud. Bidra til formell kompetanse i samisk språk hos ansatte.

Innsatsområde 3 - Språkbadmodeller

Utfordringer

Med språkbadmodeller forstås i denne sammenheng en metode for språkkinnlæring der et andrespråk eller fremmedspråk anvendes i barnets omgivelser. Det legges vekt på at man tilegner seg språket mens andre aktiviteter pågår. I barnehagen vil språkbadmetodikken baseres på prinsippet om at barn tilegner seg samisk språk mens de tar del i aktiviteter, hvor de ansatte deltar for å kunne gi språklige forslag til barna. Dette krever samiskspråklige ansatte.

Erfaringer viser at flere samiske barnehager og avdelinger har både norsk og samisk som dagligspråk, og målene for språkkinnlæringen varierer fra distrikt til distrikt. Dermed vil barnehagene ha behov for utviklingsmodeller knyttet til den enkeltes språksituasjon og til lokale forhold. Utfordringen er å ha en felles plattform for de ansatte i språkkinnlæringen. Ved å satse på såkalte "sterke" språkbadmodeller i barnehager med samisktilbud vil dette skape en positiv vekst og kunnskapsutvikling i språkkinnlæringen. Det har vært en tendens i barnehagene til å bruke "inaktive" modeller hvor språkarbeidet ikke har gitt ønsket resultat. Dette er noe Sametinget vil endre på. Sametinget har tidligere gitt midler til "Elgå-prosjektet"(Dieđut Nr. 1/2007 "Samisk språk i Svahken Siite"), og til Lavangen kommune for utprøving av språkbadmodell i barnehagen. Erfaringer viser, også fra Wales, at det nytter å satse på strukturerte modeller. Dermed unngår man at språkkinnlæringen i barnehagene blir tilfeldig eller personavhengig. En av utfordringene er å utvikle en metode som er egnet etter forholdene. Handlingsplan for samiske språk har blant annet dette som et av sine tiltak. Sametingets rolle i arbeidet med språkbadmodeller er også her gjennom tilskudd og dialog med fylkesmenn og kommuner. De barnehager som klarer å gjennomføre språkbad og oppnår resultater, må kunne få mer i tilskudd som et virkemiddel og til motivasjon for andre. Gjennom rapportene Sametinget får inn, som skal synliggjøre bruken av tilskuddet, viser det seg at flere barnehager har stagnert. Dette er en årsak til at språkbadmodeller er et av innsatsområdene for Sametingets politiske arbeid.

Mål	Strategier
Barnehagene har tatt i bruk de språkbadmodeller og språkstimuleringsformer som er utprøvd og som en har forskningsbaserte kunnskaper om, slik at en vet at de er egnet for formålet.	Bidra til at det finnes egnede språkopplæringsmodeller som man kan møte fremtidige utfordringer med. Bidra til å sikre systemer for at barnehageeiere kan ta i bruk de språkbadmodellene som er utprøvd og som gir positiv utvikling for språket.

Innsatsområde 4 - Rekruttering av samiskspråklige ansatte

Utfordringer

Det samiske samfunnet står ovenfor store utfordringer når det gjelder rekruttering av samiskspråklige ansatte som behersker nord-, lule- og sørsamisk. For å kunne videreutvikle barnehagene som et lærende organ og oppfylle krav til utdanning etter barnehageloven er det en viktig utfordring å få flere samiskspråklige personer til barnehagene. Bemanningen i dagens barnehage består av både forskolelærere/pedagoger og assistenter. Pedagogisk personale og andre samiskspråklige ansatte er grunnpillarer i fremtidens barnehager. Derfor er rekruttering av samiskspråklige forskolelærere og andre ansatte viktig. Studentene som tar forskolelærerutdanning vil være bærebjelkene i fremtiden. Uten flere forskolelærere som er samiskspråklige vil man ikke få den ønskede utviklingen i det samiske samfunnet.

Sametinget har fått mange tilbakemeldinger fra barnehager om at det er vanskelig å rekruttere samiskspråklige ansatte, alt fra pedagoger, assistenter og vikarer. Dette er en utfordring ikke bare i områder som ligger utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, men også for de som ligger innenfor. Sametinget vil med sin politikk bidra til at mangelen på samiskspråklige ansatte reduseres og gå inn for å gjøre det lettere å rekruttere og beholde både samiskspråklige forskolelærere og assistenter. Butenschönutvalget, som i 2010 ble oppnevnt for å utrede utviklingstrekk, behov og målsettinger for samisk forskning og høyere utdanning, kommer med en del forslag til tiltak i sin rapport. Sametinget støtter utvalgets forslag om at "Det avsettes etterutdanningsmidler og etableres ordninger for at faglig og administrativt ansatte skal bli funksjonsdyktige i samiske språk. Ordningene må legge til rette for tilstrekkelig, praktisk opplæring i samiske språk, både på begynnernivå og på videregående nivåer" (Butenschönutvalgets rapport 2012).

Sametinget ønsker mer fokus på samisk tradisjonelt kunnskap i barnehagene. Alle barnehager som gir et samisktilbud må bygge sin virksomhet på samiske verdier og være seg mer bevisst på formidling av slik kunnskap. Sametinget ser utfordringen i å rekruttere samiskspråklige ansatte som altså har en allsidig kompetanse. Det behøves ansatte med kulturforståelse, kulturkompetanse og som har kunnskaper i tradisjonelt samisk arbeid. Sametinget ser at man står ovenfor et generasjonsskifte innenfor barnehagesektoren. De unge som i dag søker arbeid i barnehagene er ikke i like grad som tidligere rustet med den kulturelle kompetansen som generasjoner før hadde. Blant annet er noe av kompetansen i duodji, mattradisjoner og fortellertradisjoner ikke like sterk som tidligere.

I barnehager som gir et samisktilbud er rekruttering av mannlige ansatte et viktig tiltak, og ikke minst en stor utfordring. Det har vært en kampanje for å rekruttere flere menn til barnehagene. Hvor stor nytte slike nasjonale kampanjer har for samiske barnehager er Sametinget usikker på. For å rekruttere flere samiske menn til barnehagene vil Sametinget vurdere en egen samisk kampanje. Sametingets egen statistikk viser pr. 1. november 2012 at i de 30 samiske barnehagene og norske barnehager med samisk avdeling er det totalt 26 menn. Dette viser en andel av menn på ca 15 %. Av disse er 1 styrer/ rektor, 5 menn er pedagogiske ledere (1 er uten forskolelærerutdanning), 1 forskolelærer, 18 assistenter og 1 kulturarbeider (40 %). Som vi ser er det flest assistenter, altså ufaglærte som er menn, mens det kun er 6 menn med pedagogisk utdanning. Sametinget ser av egne statistikker at andelen menn varierer fra år til år, og en tendens er at mange menn arbeider kun et år av gangen i barnehagen.

Sametinget ønsker å sette fokus på samiske menn som likestillingsaktører og arrangerer derfor i 2012 en samisk mannskonferanse. Målet er blant annet å inspirere til økt samarbeid om likestilling. Sametinget ønsker at slike konferanser også vil gagne et samisk barnehagetilbud.

I følge Sametingsmelding om næringsutvikling (2012) står vi ovenfor en rekke utfordringer i forhold til samfunnsutviklingen i de samiske områder. Det er påvist en negativ befolkningsutviklingen og sentralisering, omfattende endringer i næringsstrukturen og lav etableringshyppighet og behov for nyskaping. Det er en sterk sentralisering til byer som Alta, Tromsø og Oslo. Mange unge foretrekker å bo i byer fremfor de samiske områder. Dermed blir mange av de små stedene lite attraktivt som bosted, og barnehagene på småsteder sliter spesielt med rekruttering av ansatte.

Det mangler rundt 4000 førskolelærere i norske barnehager. Barnehager som ikke klarer å rekruttere førskolelærere kan få dispensasjon fra kravet i barnehageloven. Dette har vært situasjonen i mange år. Det er mange årsaker til mangelen på førskolelærere, men førskolelærerne selv svarer at lønn og bedre fagmiljø for utvikling er viktig for at de skal fortsette å jobbe i barnehagen. For å rekruttere samiskspråklige ansatte har enkelte kommuner valgt å gi samisktalende høyere lønn. Sametinget støtter et slikt tiltak.

Det finnes ingen statistikk på hvor mange samiskspråklige førskolelærere som finnes eller hvor de samiskspråklige assistentene blir rekrutterte fra. Denne mangelen gjør det vanskelig å planlegge både rekruttering til yrket og kompetanseheving til de som allerede arbeider i barnehagene (Samiske tall forteller 2, 2009). Det vi imidlertid vet etter informasjon fra barnehagene er at det er stor mangel på førskolelærere i lule- og sørsamiske barnehager. Men også i enkelte av de nordsamiske områdene sliter man med rekruttering til yrket.

Sametinget har egne statistikker over ansatte i barnehagene. I 2012 var det 30 barnehager som har fått tilskudd til samisk barnehage eller avdeling, og det er disse barnehagene tallene bygger på. Av disse 30 barnehagene er det som tidligere nevnt 23 samiske barnehager og 7 norske barnehager med samisk avdeling. Det er også 31 norske barnehager som gir et samiskspråklig tilbud til enkeltbarn, men disse barnehagene er ikke med i statistikken som følger.

Av de 23 samiske barnehagene har alle samiskspråklig styrer. De 30 barnehagene som er med i Sametingets statistikker har til sammen 55 avdelinger. Bemanningsnormen pr. avdeling er 1 pedagogisk leder og 2 assistenter (eller 1 førskolelærer og 1 assistent). Av de 55 pedagogiske lederne er det 52 samiskspråklige. Det mangler altså 3 samiskspråklige pedagogiske ledere i de 30 barnehagene. Alle de 3 går imidlertid på samiskkurs og kan noe samisk. Det er også 5 av 30 pedagogiske ledere som går på dispensasjon og dermed ikke har førskolelærerutdanning. Av de øvrige ansatte er det 3 assistenter som har norsk som morsmål.

Det er utarbeidet en nasjonal rekrutteringsstrategi for samisk høyere utdanning (2011-2014). Da det er få samiskspråklige søkere til samisk høyere utdanning foreslås det i strategien at det er et stort behov for å kvalifisere ikke-samisktalende til høyere utdanning. Sametinget ser at dette på sikt kan være med på å rekruttere flere til samisk høyere utdanning.

På nasjonalt nivå har Kunnskapsdepartementet kommet ut med strategier for å bidra til å rekruttere og beholde førskolelærere i barnehagen: "Kompetanse i barnehagen - strategi for kompetanseutvikling i barnehagesektoren 2007-2010/2011" og "Strategi for rekruttering av førskolelærere til barnehagen 2007-2011 (GLØD)". Sametinget er også med i dette arbeidet. I henhold til Sametingets grunnregler, paragraf 2-3 a, Sametingrådets politiske tiltredelseserklæring for perioden 2009-2013 står følgende: "Vi vil styrke rekrutteringen av fagpersonell med samisk språk og kulturkunnskap, og vektlegger muligheten for desentraliserte utdanningstilbud som et av tiltakene for å gjennomføre dette (...)." Samisk høgskole og andre høyskoler og universitet har en mer sentral rolle i å rekruttere til høyere utdanning. Sametingets rolle er blant annet å bidra til rekruttering gjennom stipendordninger. Det blir også viktig å satse på samarbeid med høyskolene og universitetene slik at Sametingets stipendordninger harmonerer med deres studietilbud.

Sør-Varanger kommune gir kr. 25.000,- ekstra pr. år til samisktalende ansatte i samisk avdeling i Sandnes barnehage.

Mål	Strategier
Barnehagene har tilstrekkelig med samiskspråklige ansatte.	Sikre rekruttering av samiskspråklige førskolelærere/pedagoger og andre ansatte. Bidra til økt andel av menn i barnehagene. Sikre gode arbeidsforhold for samiskspråklige personale slik at de blir værende i barnehagen.

Innsatsområde 5 - Pedagogisk materiell og leker

Utfordringer

Sametinget har ansvar for å definere målsettinger, strategier og tiltak for virkemidler til utvikling av læremidler gjennom planverk og årlige budjetter. Sametinget har ansvar for tildeling av midler og oppfølging og kontroll av virkemiddelbruken i henhold til lovverk, regler og retningslinjer. Sametinget jobber for å bidra til innovativ og effektiv utvikling av samiske læremidler og pedagogisk materiell, og har i perioden 2009- 2012 knyttet dette arbeidet til vedtatte strategier i "Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009-2012". Planen har en visjon om at det finnes læremidler for alle fagområder og i alle fag på nord-, lule- og sørsamisk, som redskap for å nå målene i Rammeplan for barnehagen og i læreplanverket for Kunnskapsløftet – Samisk.

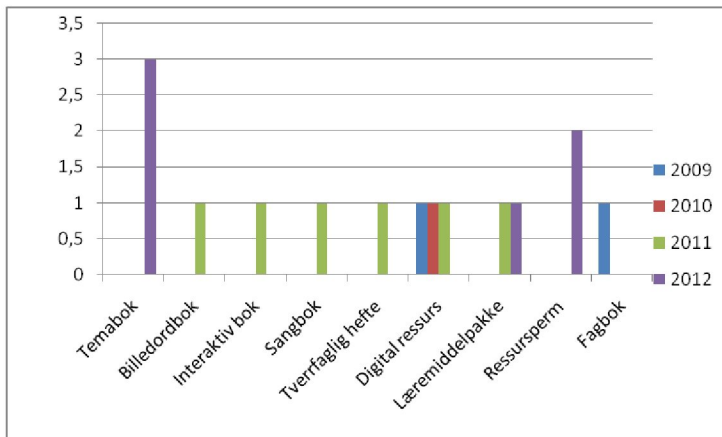
Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009-2012 definerer samiske læremidler slik:

Læremidler utviklet og utgitt til bruk i opplæringa i og på samisk i barnehager, grunnskole og videregående opplæring, herunder spesialundervisning og voksenopplæring. Læremidler utviklet på andre språk som oversettes og/eller tilpasses til samisk. Som læremidler anses trykte og digitale læremidler, arbeidsbøker, lærerveiledninger, temabøker eller hefter, fjernundervisningsprogram, pedagogiske programvarer, audiovisuelle læremidler, transparente, plansjer, modeller, mønstre, spill, leker og andre uttrykk for bruk i all grunnopplæring.

Sametinget og Kunnskapsdepartementet opprettet i 2010 en arbeidsgruppe med oppdrag å vurdere en mer effektiv organisering av framtidig samisk læremiddelutvikling. Rapporten har funnet det mest hensiktsmessig å nytte begrepet pedagogisk materiell til barnehager. I denne meldingen velger vi å bruke begrepene pedagogisk materiell og leker. I forhold til pedagogisk materiell peker rapporten på flere ting. Det første er at det er behov for pedagogisk materiell for alle syv fagområdene i rammeplan for barnehagen og på alle tre samiske språk. Det er behov for metodiske veiledninger for språkarbeidet i barnehagen, da det i dag finnes kun et fåtall av slik faglitteratur. Det er et faktum at det finnes lite bøker med bilder og lesefortellinger fra samisk kultur, spill, filmer og annet materiell som fremmer samisk identitet, kulturforståelse, begrepslæring og språkutvikling, som passer for aldersgruppen og er tilpasset dagens situasjon. Videre konkluderer rapporten med at det i forhold til barnehager er viktig at det utvikles pedagogisk materiell med utgangspunkt i dagens samiske samfunn, slik at dagens barn kan identifisere seg med innholdet. Det er altså behov for både digitale og trykte pedagogisk materiell, CD, filmer og spill, som dekker ulike behov i de ulike barnehagene (Tiltak for å effektivisere utvikling og produksjon av samiske læremidler 2010).

I dag, noen år etter at denne rapporten ble lagt frem, er situasjonen fortsatt ikke tilfredsstillende. Det er en viktig utfordring å arbeide for at det utvikles mer pedagogisk materiell og leker tilpasset for bruk i barnehager med samisktilbud. Barnehagene må inneholde materiell som styrker barns læring både i formelle og uformelle læringssituasjoner. Begge har et pedagogisk mål og må ses i sammenheng med rammeplan for barnehagens sju fagområder. Barnehager med samisktilbud har behov for pedagogisk materiell og leker som gjenspeiler mangfoldet i samiske samfunn. Det er viktig at også barnehagene følger den teknologiske utvikling og at nettbaserte læringsressurser som spill og applikasjoner blir tilgjengelig på de samiske språk.

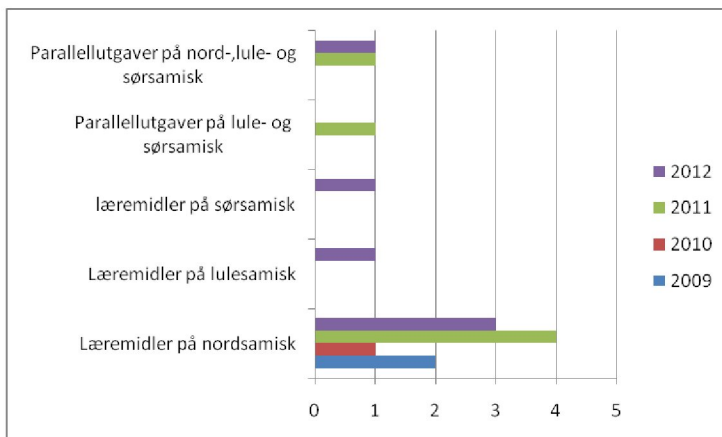
Sametingets oversikt over tildelte midler til læremiddelprosjekter for perioden 2009-2012 viser at det i denne perioden er igangsatt 16 prosjekter. Av disse er 2 ressurspermer og 2 er kalt læremiddelpakker, men innholdet ligner mye på innholdet i en ressursperm. 3 prosjekter er digitale ressurser og 3 er temabøker. Øvrige prosjekter er utvikling av billedordbok, interaktivbok, sangbok, tverrfaglig temahefte og nyopptrykk av en fagbok.

Tabell 7: Tildelte midler til læremiddelprosjekter.

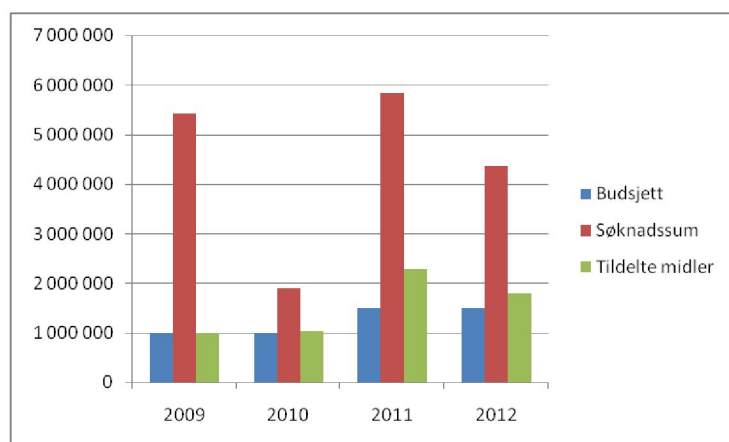
I Sametingets budsjett 2012 er det avsatt kr. 1. 500. 000 til tilskudd til læremidler til barnehager. Læremidler som Sametinget bevilger midler til skal så langt som mulig gis ut på nord-, lule- og sørsamisk språk. Da det er ulikt språknivå blant barn, er det behov for ulike læremidler. Det er behov for både letteste bøker med lite tekst og læremidler som språklig sett er tilpasset samiskspråklige barn.

Sametingets oversikt viser at det er i perioden 2009-2012 er tildelt midler til 15 prosjekter. Av disse er 10 prosjekter nordsamiske, 1 er lulesamisk og 1 sørsamisk. Det er også i denne perioden gitt midler til 2 prosjekter hvor det skal utvikles parallellutgaver på alle tre samiske språk. Et prosjekt skal utvikles parallellt på lule- og sørsamisk.

Tabell 8: Antall tildelte læremiddelprosjekter fordelt på nord-, lule- og sørsamisk språk.

Det er behov for ulike typer læremidler tilpasset rammeplan for barnehagen. Regjeringen uttrykker i Stortingsmelding nr. 41 Kvalitet i barnehagen (2008-2009) at store utilsiktede ulikheter i barnehagetilbudet som medfører at tilbudet ikke er likeverdig, er uakseptabelt. For at alle barn skal ha et kvalitativt godt samisk barnehagetilbud og at barnehagen skal være en læringsarena, kreves et kompetent personale og tilpasset utstyr og materiell. Målet i Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009-2012 er 16 igangsatte læremiddelprosjekter innenfor fagområdene i rammeplan for barnehagen. I denne perioden er det igangsatt 15 prosjekter. Sametinget har som mål at det utvikles læremidler i forhold til behovet, men trenger større bevilgninger for å oppnå dette.

Tabell 9: Tildelte midler til barnehagene.

Tabellen viser at Sametinget har i perioden 2009-2012 avsatt kr. 1 million i 2009 og 2010 og kr. 1,5 millioner i 2011 og 2012. Den totale søknadssummen på innkomne søknader var 17,5 millioner. Det er i denne perioden tildelt tilsammen over 6 millioner kroner til utvikling av læremidler til barnehager. Sametinget har de to siste årene overskridet budsjettet med over kr. 1 million. Grunnen til dette er at Sametinget har fått inn mange gode søknader.

Læremidler og pedagogisk materiell blir primært produsert av kommersielle aktører. Det finnes også enkelte offentlige satsinger innenfor særskilte tema eller spesielt for digitale læringsressurser. Tilskudd til læremiddelutvikling kan også gis av Utdanningsdirektoratet der det ikke er markedsgrunnlag for kommersiell utvikling. Dette gjelder innen tilrettelagt opplæring, opplæring av språklige minoriteter og opplæring innen smale fag og små elevgrupper.

Sametinget forvalter en egen læremiddelsentral, og alle samiske læremidler og annet pedagogisk materiell er nå samlet på en nettside, www.ovttas.no. Nettstedet er en samisk læremiddeltjeneste hvor man finner informasjon om samiske læremidler, og hvor disse kan lånes via nett fra Sametingets læremiddelsentral. I tillegg til læremidlene finnes det også en bildebase hvor innholdet fritt kan brukes for å produsere læremidler for eget bruk.

Da det finnes lite pedagogisk materiell og leker, utarbeider mange barnehageansatte selv dette til eget bruk. Sametinget ønsker at disse i større grad blir utgitt til bruk for også andre. Fra 2008 har det eksistert en ordning med gratis læremidler for barnehager og skoler.

I tillegg til behov for pedagogisk materiell og leker, finnes det et behov for materiell om samiske forhold på norsk til norske barnehager. Jmfør Rammeplanen pkt. 3.6 Nærmiljø og samfunn skal barnehagene bidra til at "barna blir kjent med at samene er Norges urbefolkning og får kjennskap til samiske fortellinger, sagn og andre deler av samisk kultur og hverdagsliv." Det er norske myndigheter som har ansvaret for læremidler til norske barnehager, og Sametinget forventer at myndighetene tar

dette ansvaret. At alle barn i Norge får kunnskaper om samene og deres forhold vil styrke den samiske identitetsfølelsen og forebygge den fremmedfrykt som er tilstede også i dagens samfunn. Leker og pedagogisk materiell til barn er viktig i det pedagogiske arbeidet i barnehagen. Sametinget har fått tilbakemeldinger om at det finnes lite samiske leker og pedagogisk materiell. Med bakgrunn i dette har Sametinget gjennomført et prosjekt for å kartlegge hva som finnes av samiske leker og pedagogisk materiell. Undersøkelsen ble gjennomført i 11 barnehager i fylkene Oslo, Nord-Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark. Det ble også kartlagt hvilke behov barnehagene har for samiske leker og pedagogisk materiell. Kartleggingen viser at alle informantene ønsker seg flere samiske leker og pedagogisk materiell. Økonomiske ressurser og liten tilgjengelighet begrenser derimot barnehagens innkjøp. Sametingets rolle er ikke å utvikle pedagogisk materiell og leker, men å gi tilskudd til utvikling av dette. Sametinget setter prioriteringer i budsjettet. Ut fra en grundig faglig vurdering tildeles tilskuddene til ulike søkere. Sametinget får inn en god del søknader, men har begrensede midler. Dermed begrenses utviklingen av pedagogisk materiell og leker.

Mål	Strategier
Barnehagene har tilstrekkelig med pedagogisk materiell og leker som dekker deres behov.	Utvikle pedagogisk materiell og leker. Arbeide for økte tilskudd til utvikling av pedagogisk materiell og leker.

Innsatsområde 6 - Samarbeid og sammenheng mellom hjem, barnehage og skole

Utfordringer

Sametinget vil gjennom sin politikk legge til rette for at alle barn skal oppleve et helhetlig og individuelt tilrettelagt opplæringsløp fra barnehage til skole. At barn opplever en sammenheng mellom barnehage og skole vil skape motivasjon for videre læring. Dette igjen vil bidra til å skape trygghet og gi tro på seg selv i møte med skolen. Også i et samfunnsperspektiv er det nødvendig at barn opplever en god overgang. Dette for å sikre gode læringsresultater og sosial utjevning. Både barnehagen og skolen vil ha et ansvar å få til et godt samarbeid både med hverandre og med foreldrene. Som tidligere nevnt er det foreldrene som har hovedansvaret for egne barns utvikling og har den viktigste oppdragerrollen. Språkvalg og språkopplæring er foreldrenes ansvar. Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med barnas hjem hjelpe og støtte foreldre som ønsker samisk språk for sine barn. Sametinget ser en viktig utfordring i å skape kontinuitet i utdanningsforløpet for barn og foreldre for å videreutvikle samisk språk og kultur. Det er en forutsetning for godt samarbeid, og for en god overgang, at skole og barnehage, i nært samarbeid med foreldrene, har en god dialog. Vi finner delvis ulike mandat og ulike læringskulturer i barnehage og skole. Barnehagen som institusjon har utviklet seg innenfor en sosialpedagogisk tradisjon de siste tiårene der lek, læring, utvikling, omsorg og oppdragelse står sentralt. Skolen som institusjon er mer målstyrt og læring er i stor grad kompetanseorientert. Det pedagogiske arbeidet danner dermed ulike utgangspunkt. I arbeidet med å legge til rette for samarbeid og sammenheng ser Sametinget utfordringen det er å arbeide innenfor rammene av disse ulikhetene. Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver og skolens læreplaner har ulike målformuleringer. Ved at man kjenner til innholdet i de ulike målformuleringene vil være med på å gjøre forståelsen bedre av hverandres oppgaver.

Med den erfaring Sametinget sitter inne med kan det være grunn til å tro at en del av barnehagepedagogikken har dreid fokus mot at barn skal være skoleklare. Barnehagen har derfor hatt det største ansvaret med å forberede barna til skolen. Skolen kommer ofte ikke inn i bildet før på slutten av barnas siste barnehageår. Dette er også en tilbakemelding lærere har gitt ved å gi uttrykk for at de vet for lite om hva barnehagen har jobbet med.

Et godt samarbeid bygger på kunnskap og forståelse. Slik Sametinget ser det er det ikke bare utfordringen i å kjenne til hverandres mål og innhold, men for alle barn kan situasjonen være ulike i forhold til språk og kultur. Det kan for eksempel være samisktalende barn som har gått i barnehage med samisktilbud som skal over i en norsk klasse på skolen. Vi vet at for mange barn kan denne overgangen være ekstra sårbar. Tilrettelegging vil være særdeles viktig i forhold til språket. Det må sikres en fortsatt språkutvikling for de barna som har hatt språkopplæring i barnehagen. For barnehagebarn som er utenfor forvaltningsområdet for samiske språk, er det viktig at barnehagen gir informasjon om rett til samisk opplæring.

Opplæringsloven (1998) gir alle elever i grunnskolen i samiske forvaltningsområder rett til opplæring i og på samisk (se også Sametingsmelding om opplæring og utdanning). Sametinget vil jobbe for at også barnehageloven gir barn rett til et samisk barnehagetilbud. Den samiske språkopplæringen må inngå i skolens prinsipper og strategier for tospråklighet. Her må kommunene være sitt ansvar bevisst, og sørge for gode rutiner innad i skolen, sørge for å gi god nok informasjon om tilbudet, sørge for å kunne gi dette tilbudet, og være forberedt til å ta i mot elever som skal ha samisk. Barnehagen må være ute i god tid med å gi informasjon om språkopplæring, slik at skolen får tid på seg til å finne språklærere og lage et godt undervisningsopplegg. Det at skolen får god nok informasjon fra barnehagen, kan være med og hjelpe skolen til å legge til rette for barnets læringsløp. Informasjon om enkeltbarn skal skje med samtykke fra barnets foreldre, samtidig som foreldrene må få innsyn i prosessen og informasjonsutviklingen. Den enkelte barnehage står fritt til å velge hvordan de skal sørge for god informasjonsflyt, så lenge det skjer med foreldrenes samtykke.

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2011) slår fast at barnehagen, i samarbeid med skolen, skal legge til rette for overgangen fra barnehage til førsteklasse. Dette skal skje i nært samarbeid med barnas hjem. Familiens støtte og engasjement står sentralt i overgangen mellom barnehage og skole. Dersom foreldrene får informasjon, og føler seg trygge på hva som vil skje når barnet skal begynne på skolen, vil dette bidra til å trygge og motivere barnet.

Sametingets rolle i arbeidet med overgangen fra barnehage til skole er å veilede og tilby kurs for barnehageansatte og lærere på skolen. Det blir viktig å være i dialog med barnehageeiere og kommunene, men også stille krav om at målene innfris for å sikre at barn opplever trygghet og kontinuitet i utdanningsløpet.

Mål

Barn har sammenheng og progresjon i læringsinnholdet fra barnehage til skole som sikrer kontinuitet i arbeidet med samiske språk og kultur.

Strategi

Sikre samarbeid mellom barnehage- og skoleeiere som har ansatte med nødvendig faglige kompetanse.

ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Oppfølging av meldingen vil skje gjennom de årlige budsjettene der tiltak under de enkelte målene vil bli prioritert. Sametingsrådet fastsetter egen handlingsplan for oppfølging av meldingen. Meldingen har et langsiktig perspektiv, og det vil være naturlig å ha en gjennomgang av meldingen etter tre til fire år for å vurdere om Sametinget har oppnådd de målene som er satt i meldingen.

Endringer i prioriteringene vil føre til økonomiske og administrative konsekvenser. I dag har barnehageseksjonen 4 stillinger, alle i 100 %. Én av stillingene er delvis lagt til Sametingets læremiddelsentral i Kautokeino. Skal man kunne iverksette de mål og strategier som meldingen

beskriver, vil det i 2014 være behov for en ny stilling og ytterligere en stilling i 2015. Det vises til konsulentfirmaet Asplan Viaks evaluering av Sametingets tilskudd i 2010. Her kom det frem at informasjons og veiledningsrollen til Sametinget ovenfor barnehagene bør styrkes. Å ha god dialog med barnehageansatte og kommuner er viktig for ikke å miste kontakten med barnehagene. I 2014 skal det gjennomføres en ny evaluering av tilskuddforvaltningen. Denne evalueringen vil kreve ekstra ressurser med en kostnadsramme på kr. 500.000. Også oppfølgingen av evalueringen vil kunne føre til ytterligere økonomiske konsekvenser.

Sametinget har en strategi om å arbeide for økt tilskudd til læremiddelutvikling. Sametingets statistikk de siste årene viser at det er budsjettert med kr. 1.500. 000 til læremiddelutvikling mens tallene viser en søknadssum som er langt høyere. I 2012 var summen på kr. 4.376.457. Dette medfører at de økonomiske rammene må økes.

LITTERATUR

Asplan Viak 2010. Evaluering av Sametingets tilskudd til samiske barnehager.
Barneloven (Lov om barn og foreldre) 1981. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
Butenschønvalgets rapport 2012. "Langs lange spor – om samisk forskning og høyere utdanning".
Utredning avlevert Kunnskapsdepartementet 20.06.2012.
FNs konvensjon om barns rettigheter (Barnekonvensjonen) 1989.
Fra eldst til yngst. Samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole (veileder) 2008. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
Handlingsplan for samiske språk 2009. Oslo: Arbeids- og inkluderingsdepartementet.
ILO-konvensjonen om urfolks rettigheter 1989.

Lov om barnehager (Barnehageloven) 2006. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (Sameloven) 1987. Oslo: Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet.
Nasjonal rekrutteringsstrategi for samisk høyere utdanning. Strategi 2011-2014. Kunnskapsdepartementet.
Norges lover 1687-2001. Oslo: Justis- og politidepartementet.

NOU 2012:1 Til barnas beste. Ny lovgivning for barnehagene. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Opplæringsloven (Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen) 1998. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Revidert utgave 2011. F-4105 B. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Sametingets budsjett 2012. Sametinget.

Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009-2012
Sametingsmelding om opplæring og utdanning. 2011. Sametinget.
Sametingsmelding om samisk språk. Sametinget.
Sametingsrådets melding om samiske barnehager 2005. Sametinget.
Samiske tall forteller 5, Kommentert samisk statistikk 2012. Sami allaskuvla og Norden.
Storjord, M.H. 2000. "Fra nødhjelp til folkehjelp". Opprettelse og utbygging av samiske barnehager i Norge 1969-99. Hovedfagsoppgave i forskolepedagogikk. Dronning Mauds minne/Universitetet i Trondheim.
Stortingsmelding nr 41 (2008-2009) Kvalitet i barnehagen. Oslo: Det kongelige kunnskapsdepartementet.

Strategisk plan for samiske barnehager 2008-2011. Sametinget.
Tiltak for å effektivisere utvikling og produksjon av samiske læremidler. 2012. Sametinget,
Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet.
Veileder for barnehager med samiske barn. Kunnskap tynger ikke.
Sametinget/Kunnskapsdepartementet.

Linker:

Diedut Nr. 1/2007

<http://www.sametinget.no/content/download/1565/14334/version/1/file/Rapport+om+kartlegging+av+samiske+leker+og+pedagogisk+materiell+i+barnehager+med+samiske+barn+%282012%29.pdf>

Oppvekst-, omsorgs- og utdanningskomiteens innstilling

Innledning

Sametinget skal behandle Sametingsrådets melding om samisk barnehagetilbud. Meldingen skal legge føringer for fremtidige innsatsområder innen samisk barnehagetilbud.

Merknader

Merknad:

Merknad fra medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Silje Karine Muotka, Kirsti Guvsám, Áge Norikáid og Miriam Paulsen, medlemmet fra Norske samers riksforbund og Samefolkets parti (NSR/Sfp) Trond Are Anti, medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Geir Johnsen, Mariann Wollmann Magga, Jørn Are Gaski og Marit Kirsten Anti Gaup, medlemmet fra Arja Odd Iver Sara, medlemmet fra Áarjel-Saemiej Gielh (ÁaSG) Ida Marie Bransfjell og medlemmet fra Flyttsamelista (Fsl) Anders Somby jr.:

Komiteens medlemmer har merket seg at Sametingsmeldingen om samisk barnehagetilbud dreier fokus fra samisk barnehage til samisk barnehagetilbud. Forslaget om at samiske barn skal få et samisk barnehagetilbud uavhengig av hvor de bor, er et forslag som disse medlemmer slutter seg til. Det er et offentlig ansvar som hører til kommunenes område å sørge for et godt barnehagetilbud, også for samiske barn. Den allerede lovfestede retten til barnehageplass må gjelde samiske barnehageplasser for samiske barn. Det vil være i tråd med barnas rettigheter i forhold til eget språk, kultur og identitet, slik de er slått fast bl.a. i FNs barnekonvensjon.

Disse medlemmene mener at samiske barnehager er et av de viktigste tiltakene for å fremme og bevare samisk språk, kultur og identitet. Sametingets barnehagepolitikk må være forankret i samiske barns rettigheter til språk, kultur og identitet, og være i tråd med nasjonale kvalitetskrav og med samiske verdier.

Disse medlemmene merker seg at meldinga om samisk barnehagetilbud er en revidering av Sametingsrådets melding om samisk barnehagetilbud fra 2005. Sametinget merker seg videre at den er en videreføring med tidligere barnehagepolitikk som Sametinget har utformet, men er en oppdatering i forhold til ny nytt lovverk og nye rammevilkår og utfordringer.

Komiteens medlemmer er opptatt av at tilbudet må bedres i de fleste områder, og at det er et større behov for samisk barnehagetilbud enn det som finnes i dag. Grenseoverskridende samarbeid har i flere tilfeller vist seg å danne grunnlag for samisk barnehagetilbud i områder som ellers ikke ville fått dette. Slikt samarbeid har vært og er blant annet i Sør-Varanger og Tana.

Kunnskapsgrunnlaget:

Komiteens medlemmer merker seg videre at Sametingets innstramming i kriteriene for tilskudd kan synes å ha bidratt til en nedgang i tilbudet som gis. Medlemmene oppfordrer Sametinget i sitt videre

arbeid å både undersøke dette nærmere, samt å vurdere kriterier som ikke er til hinder for at samiske barn får et tilbud. Det vil i det videre arbeid være viktig å styrke den kvalitative innsatsen i barnehager som ikke har en sterk samisk forankring.

Komiteens medlemmer merker seg at man ikke har opplysninger som kan si noe om dekningsgraden av samisk barnehagetilbud. Det vil si informasjon om hvor mange som står i kø for å få en slik barnehageplass, og om det finnes noen barnehager med ledige plasser. Dette er viktig kunnskap når Sametingets politikere skal stake veien videre for samiske barns tilbud. Sametinget ønsker at sametingsrådet ser på mulighetene for å skaffe slik oversikt over dekningsgraden. Det kan for eksempel gjøres gjennom rapporter fra kommunene.

Sametinget mener at etablering av samiske barnehageplasser primært er et offentlig ansvar. Likevel er det slik at mange samiske barnehager er etablert som private barnehager etter private initiativ. Årsaken er at mange kommuner ikke har imøtekommet behovene for samiske barnehagetilbud, og samiske barn har ikke hatt en rett til et slikt tilbud. Derfor er det svært viktig å sikre at private barnehager har likeverdige vilkår med kommunale barnehager både når det gjelder finansiering og mulighetene til faglig utvikling. Hvis Sametinget ønsker at flere samiske barn skal få et samisk barnehagetilbud, så bør man erkjenne at også private barnehager har en viktig rolle så lenge kommunene ikke dekker det behovet. En annen problemstilling som må belyses er at kommunene legger den totale dekningsgraden til grunn i forhold til etablering og utvidelse av kapasiteten i samiske barnehager. Kommunen ser nødvendigvis ikke spesifikt på dekningsgraden i forhold til samiske barnehagetilbud.

Innsatsområdene:

Disse medlemmer sier seg enige i at barnehagens kvalitet og innhold og barnehagens verdigrunnlag er sentrale i videreutviklingen av en helhetlig samisk utdanningspolitikk. Dersom det skal være et kontinuerlig opplæringsløp i og på samisk, vil det være avgjørende at foreldre har valgt samisk barnehagetilbud for sine barn, at tilbudet har vært av god kvalitet slik at overgangen til samiskopplæring i grunnskole både vil gi seg uttrykk i større etterspørsel og bedre grunnlag for språkopplæringa.

Medlemmene har også registrert den positive erfaringen som enkelte barnehager har gjort med bruk av strukturerte modeller som språkbud. Dette vil være en viktig faktor i Sametingets videre arbeid med barnehagesektoren, slik at modellene gjøres kjent og kan implementeres i flere barnehager. Behovet for informasjon om rettigheter det enkelte barn har både i forhold til samisk barnehagetilbud, og også til samisk undervisning i grunn- og videregående skoler har tidligere vært fremhevet på Sametinget. Sametinget mener at behovet for informasjon til foreldre om samiske barns rettigheter fortsatt er en stor utfordring. Denne informasjonen er helt avgjørende for at foreldrene igjen stiller krav til kommuner, barnehager og skoler på vegne av sine barn. Det er også nødvendig at offentlige tjenestetilbydere har kunnskap om samiske barns rettigheter til eget tilbud. Sametinget ønsker at Sametingsrådet følger opp dette. Det er også viktig å informere og dele gode, vellykkede strategier mellom det offentlige, private aktører og foreldre. Eksempel som er brukt i meldingen, er bruk av lønntillegg til personale som behersker samisk.

Mange av dagens og morgendagens samiske foreldre har ikke samisk som førstespråk. Muligheten til et samisk barnehagetilbud for deres barn kan være avgjørende for valg av både hjemmespråk og opplæringspråk i grunnskolen. For barn uten samisk som hjemmespråk vil sterke språkmodeller både i barnehagen og i grunnskolen være avgjørende for om de blir aktivt samiskspråklige, noe som bør være en målsetning for Sametinget. Samiske barnehager vil måtte være i stand til å møte barnegrupper med ulik språkbakgrunn, og vil måtte ha ressurser og kompetanse til å håndtere dette. Foreldresamarbeid er viktig også i forhold til språkutvikling. Foreldrene bør i størst mulig grad også delta i språkutviklingsarbeidet, og mange vil ha behov for f.eks. foreldre- og motivasjonskurs i denne sammenhengen. Vi vet at foreldrenes holdning til språket har mye å si for barnets språkutvikling og er kjent med at det pågår flere slike språkstimuleringsiltak.

Sametinget vil fremheve at også barn med samisk som hjemmespråk har behov for et godt språkmiljø og språktiltak i barnehagen. Samisk språk er under press selv i de områdene det er et majoritetsspråk. Barnegrupper sammensatt av barn med ulikt språknivå representerer praktiske og pedagogiske utfordringer i forhold til at alle barn, også de som har samisk som hjemmespråk, skal få språkstimulering tilpasset sitt språklige nivå. Sametinget ser med bekymring på at flere samiske barn, også barn med samisk som førstespråk, leker på norsk. Det er et mål at samiske barn skal leke på samisk. Dette krever både metodeutvikling og kompetanse om ulike språkmodeller, men samtidig også personalressurser nok til å tilpasse seg barnas ulike behov.

Rekrutteringsstrategier

Medlemmene slutter seg til de beskrevne rekrutteringsstrategiene, men vil tilføye at det vil være avgjørende å utvikle systemer for sikring av videre- og etterutdanning innen flere områder. Det er viktig at Sametinget arbeider aktivt med holdninger i kommuner der det er få samiske barn som skal få et samisk barnehagetilbud. I dette ligger det og at det må legges tilrette for at personale som skal jobbe i samiskspråklige barnehager, gis kompetanse i samisk språk. Her kan en språklærlingordning være et viktig verktøy. I forhold til rekruttering av pedagogisk personell vil det være viktig å ha språkbudsmodeller som kan gjøre det lettere å sette i gang et samisk barnehagetilbud.

Rekruttering av kvalifisert samiskspråklig personale, både menn og kvinner, til arbeid i samiske barnehager, har vært og vil være en vesentlig utfordring for å lykkes med en barnehagepolitikk som gir bedre barnehagedekning av høy kvalitet. Dette gjelder alt personell i barnehagene. Språkompetansen blant personalet er av avgjørende betydning for barnehagens muligheter til å skape et godt språkmiljø for barna. Aktive rekrutteringsstrategier både til barnehagelærerutdanningen, og senere til arbeid i samiske barnehager må ha sin plass i Sametingets barnehagepolitikk.

Tospråklighetspedagogikk, samisk språkutdanning, flerkulturell forståelse og barnehagelærerutdanning må være tilgjengelig både som heltids-, deltid- og desentralisert studietilbud, og på alle samiske språk. Sametinget må aktivt arbeide med Utdanningsdirektoratet og med utdanningsinstitusjoner for å sikre dette.

Pedagogisk materiell og leker

Komiteens medlemmer har merket seg at det utvikles pedagogisk materiell i form av bøker, og at dette er gratis for barnehagene. Samiske leker er derimot en mangelvare, og det bør arbeides videre med strategier for å utvikle samiske leker som et fundament for barns læring i barnehagene.

Evaluering

Komiteen ser fram til den varslede evaluering om tilskuddsmidlene til samisk barnehagetilbud. Komiteen har forventninger at den evaluerer om tilskuddordningene fungerer etter intensjonen, men blant annet kunnskap om grad av måloppnåelse hos barna. Komiteen ønsker at det fortas en brukerundersøkelse blant samiske foreldre. Med dette kan man også finne ut av eventuelle udekte behov og flaskehalsar.

Komiteen merker seg at det er nedgang i antall samiske barnehager samtidig som norske barnehager med samisktilbud har økt. Komiteen mener det er behov for kunnskap om denne utviklingen og hvilke konsekvenser det får for måloppnåelsen om at barn skal bli funksjonelt tospråklige. Komiteen ber sametingsrådet vurdere å undersøke dette.

Merknad:

Merknad fra Norske samers riksforbund (NSR) Silje Karine Muotka, Kirsti Guwsám, Åge Nordkild og Miriam Paulsen, medlemmet fra Norske samers riksforbund og Samefolkets parti (NSR/Sfp) Trond Are Anti og medlemmet fra Flyttamelista (FSL) Anders Somby jr.:

Komiteen merker seg at det viktigste tiltaket Sametinget rår over er de økonomiske virkemidlene. De skal først evalueres i 2014. Komiteen vil bemerke at det hadde vært naturlig å sett på denne samtidig som man behandler Sametingsmelding om samisk barnehage tilbud for å få en helhetlig politikk.

Komiteen mener også at det trengs mer kunnskap for videreutvikling av samisk barnehagepolitikk. Kunnskapsgrunnlaget i denne meldingen bygger på Sametingets egne statistikker og Samiske tall forteller 5, som er kvantitativt materiale. Komiteen mener det er behov for å øke dette kunnskapsgrunnlaget med kvalitativt materiale. Det må nevnes behov for brukerundersøkelse blant samiske foreldre, kunnskap om dekningsgraden og også grad av måloppnåelse i forhold til strukturer på barnehage tilbudet.

Merknad:

Merknad fra Fremskrittspartiet (Frp), Hans Eriksen:

Dette medlemmet vil sterkt anbefale Sametingsrådets innstilling vedrørende Sametingsmelding om samisk barnehage tilbud. Meldingen er vedlagt protokollen og bør vedtas i den form den foreligger. Meldingen har tre hovedmål for kvalitetsarbeidet:

- Sikre likeverdig og høy kvalitet i alle barnehager
- Styrke barnehagen som læringsarena
- Alle barn skal få delta aktivt i et inkluderende fellesskap

Komiteens tilrådning

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og rår Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Merknad, Arbeiderpartiet, Árja, Áarjel-Saemiej Gielh, NSR, JSL, SBS, v/representant Mariann W. Magga

Sametinget er kjent med at familier av ulike årsaker bor flere steder eller i flere kommuner i løpet av et år eller en periode. Disse kan ha behov for samisk barnehage tilbud på de stedene de bor. Dette kan by på spesielle utfordringer, men også muligheter både for barnehageeier og for foreldre. Sametinget bør ha dette med seg i arbeidet med oppfølgingen av meldingen.

III Votering

Av 39 representanter var 30 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomite tilrådning ble enstemmig vedtatt

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Mariann Wollmann Magga, saksordfører	
2	Kirsti Guvsám	
3	Miriam Paulsen	
4	Hans J. Eriksen	Mariann Wollmann Magga Silje Karine Muotka
	Hans J. Eriksen	

5	Trond Are Anti	
6	Anders Somby jr.	Hans J. Eriksen
		Trond Are Anti
		Marit Kirsten A. Gaup
	Anders Somby jr.	
7	Knut Inge Store	Silje Karine Muotka
		Trond Are Anti
	Knut Inge Store	
8	Mariann Wollmann Magga	Kirsti Guvsám
		Trond Are Anti
	Mariann Wollmann Magga	
9	Geir Johnsen	Trond Are Anti
		Ellinor Guttorm Utsi
		Agnar Kvernmo
	Geir Johnsen	
10	Marie Therese Nordsletta Aslaksen	Silje Karine Muotka
		Mariann Wollmann Magga
	Marie Therese Nordsletta Aslaksen	
11	Ida Marie Bransfjell	Mariann Wollmann Magga
		Kirsti Guvsam
12	Kirsti Guvsám	
13	Inger Eline Eriksen	Silje Karine Muotka
		Anders Somby jr.
		Kirsti Guvsám
	Inger Eline Eriksen	
14	Trond Are Anti	
	Mariann Wollmann Magga, saksordfører	

VI Sametingets vedtak

Sametinget har drøftet Sametingsmelding om samisk barnehage tilbud. Meldingen er vedlagt protokollen.

Sametingsmelding om samisk barnehage tilbud

INNLEDNING

Bakgrunnen for meldingen er at Sametinget ønsker å forme en overordnet politikk på barnehageområdet som vil være retningsgivende og klargjøre prinsipielle spørsmål i forhold til samisk barnehage tilbud. Arbeidet med denne meldingen er en revidering av den tidligere meldingen fra 2005 "Sametingsrådets melding om samiske barnehager".

Hovedmålet for barnehagepolitikken i Sametinget er å skape gode oppvekstvilkår gjennom samisk barnehage tilbud. Det samiske barnehage tilbudet er et åpent tilbud til alle barn og foreldre som måtte ønske det. Sametinget vil bidra til at samisk barnehage tilbud er av høy kvalitet og at det er tilstrekkelig mange barnehageplasser. Sametinget vil også arbeide for at de ansatte i barnehagene har den kompetansen som kreves for å kunne gi et samisk barnehage tilbud og rekruttering av samiskspråklig pedagogisk personell må intensiveres.

Satsing på barnehager er med på å utvikle det samiske samfunn i tråd med det samiske folks egne visjoner, verdier og premisser. Disse er forankret i fortiden og skal ruste oss for fremtiden.

Barnehagens samfunnsmandat er blant annet at barnehagen skal tilby barn under opplæringspliktig alder et omsorgs- og læringsmiljø som er til barns beste (Lov om barnehager 2006). Barnehagen er dermed på lik linje med skolen en del av barns 18-årige opplæringsløp. Kompetanse (måhttu) er samfunnets primære ressurs. Det er viktig at samene selv legger premissene for opplæringsmetoder, utvikling av læremidler og innhold i de samiske institusjonene som barnehage og skole. Sametinget vil fremme en politikk som vil styrke barnehagenes viktige rolle for alle barns oppvekst. Barnehagene har betydning for barns utvikling med tanke på språk- og kulturell læring og identitetsutvikling. Derfor er satsing på barnehager viktig for hele det samiske samfunnet.

Sametingsmeldingen om samisk barnehagetilbud beskriver og drøfter hvilken rolle og politisk myndighet Sametinget skal ha i barnehagespørsmål. Meldingen setter fokus på innsatsområder og synliggjør hvilke utfordringer man står ovenfor i arbeidet med å gjøre barnehagene best mulig. Dette omfatter alle barnehager som gir et samisktilbud i Norge. Meldingen berører barnehagespørsmål som gjelder både nord-, lule- og sørsamiske forhold. Meldingen vil ikke berøre de overordnede politiske utfordringer for Sametingets språkpolitikk på et mer generelt grunnlag, men viser til "Sametingsmelding om samisk språk". Samisk høyere utdanning og forskning er også et innsatsområde i Sametinget. Det vil bli utarbeidet en egen melding om dette. Sametingsmeldingen om samisk barnehagetilbud skal ikke inneholde tiltak. Det vil komme en egen handlingsplan der dette blir behandlet. Meldingen tar dessuten ikke opp mål og strategier som åpenbart fremkommer i andre meldinger i Sametinget.

Det har skjedd store endringer innenfor barnehagesektoren og i samfunnet for øvrig siden forrige melding. En ny rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver trådte i kraft 1. august 2006 og ble revidert i 2011. Regjeringen har lagt frem Stortingsmelding nr 41 om kvalitet i barnehagen (2008-2009). De har tre hovedmål for kvalitetsarbeidet:

sikre likeverdig og høy kvalitet i alle barnehager

styrke barnehagen som læringsarena

alle barn skal få delta aktivt i et inkluderende fellesskap

I 2013 vil det komme en ny Stortingsmelding om fremtidens barnehage som blant annet vil følge opp

"NOU:2012:1 Til barns beste. Ny lovgivning for barnehagene." Sametinget har gitt innspill til både

ny Stortingsmelding og ny lovgivning der det samiske perspektivet skal ivaretas. Videre er Lov om

barnehager fra 2006 endret og vil bli revidert når arbeidet med ny stortingsmelding er sluttført.

Dagens førskolelærerutdanning er også under endring, og en egen rammeplan for samisk

førskolelærerutdanning er under utarbeidelse. Disse endringene fører til et behov for en ny

sametingsmelding som kan relateres til dagens barnehagesektor. Meldingen skal svare på barnehagens

behov som en integrert, attraktiv og innovativ institusjon med høy kvalitet.

Barnehagetilbudet må ses i relasjon til samfunnet og de oppvekstvilkår som til enhver tid er tilstede.

De ytre vilkårene for samisk oppvekst og livsutfoldelse varierer fordi det er flere ulike samiske

samfunn å forholde oss til. Det er derfor viktig at sentrale myndigheter er kjent med disse og de

utfordringer som er der. I mange områder er samene i mindretall og blir derfor lett usynlige som

gruppe i lokalsamfunnet. Vilråene for å beholde språket når man bor utenfor områder hvor samisk

språk er sterkt, er således vanskelige, selv om kulturen fortsatt kan være levende innad i familie, slekt

og mellom samer generelt.

Tidligere var samiske barns oppvekst preget av hjemmets oppdragelse der man vokste opp blant

slektninger, navnesøstre/brødre, gudforeldre og senere også klassekamerater. Disse personene gjorde

det mulig for foreldre å velge betydningsfulle modeller for sine barn. Gjennom valg av navn, faddere

og slektstilhørighet kunne de styre sosialiseringen og identitetsutviklingen på en indirekte måte. De

voksnes arbeid og aktiviteter var rammen for barns oppvekst og dermed var barn integrert i

voksenverdenen. Ved fysisk nærhet til voksnes arbeid og voksne som modeller, var mulighetene til

stede for en normativ oppdragelse. I dag er mye av sosialiseringen og oppdragelsen flyttet over til

institusjoner som barnehage og skole, også i det samiske samfunnet. Disse institusjonene har sin

opprinnelse og verdigrunnlag fra et annet samfunn. Derfor er oppbygging av samisk barnehagetilbud

I 1969 ble den første samiske barnehagen opprettet. Det skjedde i Kautokeino. Barnehagen hadde plass til 20 barn i alderen tre til syv år. Bygningen var en gave fra Norsk Folkhjelp som ønsket å gjøre en innsats for samene. 1980-årene markerte en blomstringstid for de samiske barnehagene. Flere barnehager ble bygd, og den samiske mobiliseringen på 1970-tallet fikk også frem hvor viktig barnehagene var. Både en politisk og kulturell oppblomstring fortsatte på 1980-tallet. Rammeplassen for barnehagen fra 1996 ble en milepæl både for de norske og de samiske barnehagene. Debattene på 1960 og 1970-tallet handlet om å være same eller ikke, og om en skulle ha barnehager eller ikke. På 1980-tallet var det blitt akseptert med barnehager, men nå ble spørsmålet *hvem* institusjonen var for. Begrepet same fikk et annet innhold og en skrev samisk foran barnehage, slik at barnehagene ble for de samiske barna. Det het med ett samiske leker, samisk utstyr, samisk mat, samiske penger og samiske farger. Samtidig var også det norske ute. Barna skulle lære samisk kultur fordi dette var viktig. På 1990-tallet handlet det om *hvordan* være same og tokulturell og tospråklig identitet ble viktig (Storjord 2000).

en utfordring i seg selv, ikke bare i forhold til etablering, men også i utformingen av et samisk innhold. Tradisjon kontra modernitet vil stå sentralt i dette.

For å kunne ha samme forståelsesramme er det viktig å klargjøre noen begreper som vil være sentrale i meldingen. I Lov om barnehager, Sametingets budsjett og andre dokumenter brukes begreper som kan tolkes ulikt. Sametinget ønsker derfor å presisere hvordan vi forstår disse begrepene.

Sametinget legger følgende definisjon til grunn for hva en samisk barnehage/avdeling er:

Med samisk barnehage menes en barnehage som har vedtektsfestet at barnehagedriften bygger på samisk språk og kultur. Barnehagen skal styrke barns identitet som samer ved å fremme bruken av samisk språk og ved å formidle samisk kultur. Barnehagen ledes av samiskspråklig pedagogisk personale. Ansatte i barnehager er samisktalende og driftsspråket er samisk (Sametingets budsjett 2012).

Med samisk distrikt menes i denne sammenheng:

De kommunene som inngår i forvaltningsområdet for samisk språk (Sameloven 1987 paragraf 3-1). Det er nå (2012) følgende ni kommuner som inngår i dette området: Unjárga/Nesseby, Deatnu/Tana, Porsáŋgu/Porsanger, Kárášjohka/Karasjok, Guovdageaidnu/Kautokeino, Gáivuotna/Kåfjord, Loabát/Lavangen, Divttasvuotna/Tysfjord og Snáase/Snása.

Med begrepet tospråklig menes i denne sammenheng en person som er vokst opp med to førstespråk og som behersker begge språkene like godt, eller en person som i sin hverdag bruker to språk og identifiserer seg med begge, selv om ikke språkbeherskelsen er like god på begge språk.

Meldingsarbeidet er et resultat av en prosess både internt i Sametinget, men også det samiske samfunnet er blitt involvert. Det er avholdt et seminar der eksterne aktører har gitt innspill, det er sendt ut spørreskjema til barnehageeiere og barnehageansatte, og det er foretatt intervju av foreldre. Fylkesmenn i Nordland, Troms og Finnmark har også vært samtalepartnere i prosessen. Sametingets elderråd har gitt

høringsuttalelse. Det har også vært mulighet for publikum å gi innspill på Sametingets nettsider.

Sametinget har mottatt få innspill og en lav svarprosent på spørreundersøkelsene. Det er for øvrig brukt opplysninger som finnes via rapporter, møter og annen kontakt med barnehageeiere og ansatte i barnehagene. Videre har det vært en bred politisk debatt i Sametingsrådet og i Sametingets plenum.

SAMISK BARNEHAGETILBUD

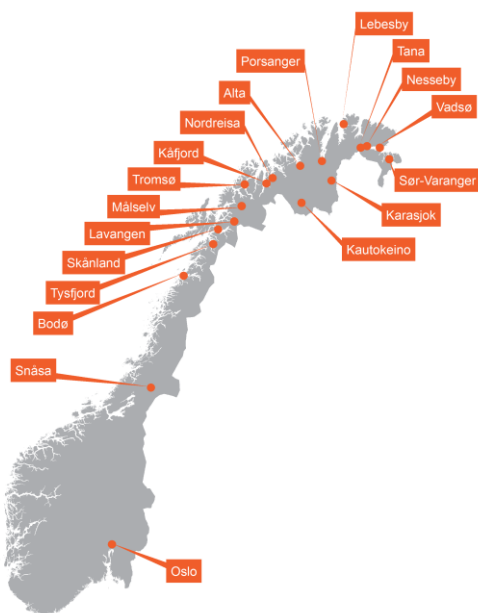
I dag får en stor del barn et samisk barnehagetilbud. Det samiske barnehagetilbudet som gis har store variasjoner. Det kan variere fra tilbud til samiske barn i barnehager med hovedvekt på samisk språk til norskspråklige samiske barn som får tilbud i norske barnehager. Sametinget har valgt å bruke begrepet samisk barnehagetilbud og ikke samisk barnehage som et fellesbegrep i meldingen. Dette fordi samisk barnehage ikke dekker alle de barnehagetilbudene som har et samisk innhold. I det følgende vil dette avklares nærmere.

Sametinget gir tilskudd til barnehager med samisktilbud og gjennom tilskuddsordningene opereres det med følgende kategorier av barnehager:

- Samiske barnehager, det vil si en barnehage som har vedtektsfestet at driften bygger på samisk språk og kultur. De fleste slike barnehager ligger i det nordsamiske området innenfor samisk distrikt. Det finnes blant annet også samiske barnehager i Oslo, Tromsø og Alta.

- Barnehager med samisk avdeling, det vil si norske barnehager med samisk avdeling som har vedtektsfestet at driften bygger på samisk språk og kultur. De fleste slike barnehager ligger utenfor samiske distrikt for eksempel Tromsø, Sør-Varanger, Nordreisa og Alta.
- Barnehager med tilbud om samisk språkopplæring, det vil si språkopplæring til enkeltbarn eller grupper av barn. En slik språkopplæring kan organiseres på ulike måter. Disse barnehagene har som regel ikke ansatte med samiskkunnskaper, men barnehagen henter inn samiskspråklige som kan gi dette tilbudet. De barna som skal få et samisk språkopplæringsstilbud vil ha ulike språkbakgrunn. For noen barn vil dette tilbudet være språkopplæring, mens andre som allerede er samiskspråklige, vil få et tilbud om å beholde og videreutvikle sitt språk. Samiske barnehager eller barnehager med samisk avdeling med enkeltbarn som har et annet samisk språk enn barnehagens driftsspråk kan også gi et tilbud om samisk språkopplæring til dette barnet. Alle disse barnehagene kan søke tilskudd fra Sametinget til samisk språkopplæring. Slike tilbud gis blant annet i Tromsø, Kåfjord, Harstad, Kvænangen, Overhalla og Bodø.

Barnehager med et samisktilbud er både private og kommunale. Det finnes ulike organiseringer av tilbudet som for eksempel reindrifts-, kultur- og naturbarnehage. Sametinget tildeler tilskudd til barnehager med nord-, lule- og sørsamiske barn. Av disse er det flest barn med nordsamisk bakgrunn. Det finnes i dag kun én lulesamisk barnehage (Tysfjord) og én sørsamisk barnehage (Snåsa).

Kart 1: Kommuner som i 2012 har samiske barnehager og norske barnehager med samisk avdeling.

Kart 2: Kommuner som i 2012 har norske barnehager med samisk språkopplæring.

Da samene er et urfolk i fire land, vil det falle naturlig å ha et samarbeid over landegrensene. Slik er det også når det gjelder barnehage. I enkelte samiske områder samarbeides det over landegrensene når det gjelder barnehagetilbud. For eksempel samarbeider barnehagen i Sirbmá på norsk side med Utsjok på finsk side. Også i sørsamisk område samarbeides det over landegrensene. Sametinget vil gjennom Samisk parlamentarisk råd, som er et felles samarbeidsorgan mellom sametingene i Finland, Sverige og Norge, jobbe for et utstrakt og bedre samarbeid mellom samene over landegrensene.

RAMMER

Sametingsrådets politiske plattform

Sametingsrådets politiske plattform danner grunnlaget for Sametingsrådets virke i valgperioden. Rådet innarbeider denne plattformen i forslag til budsjett. Sametingets budsjett er førende for virkemiddelbruken innenfor barnehagesektoren. En stor del av Sametingets arbeid innen barnehagesektoren er forvaltning av tilskudd. Sametinget følger forøvrig gjeldende lover og målsetninger for barnehager fastsatt av Stortinget.

Lover og konvensjoner

Flere lover og konvensjoner setter rammer for hvordan Sametingets barnehagepolitikk skal gjennomføres. Det kan nevnes ILO-konvensjonen om urfolks rettigheter, FNs konvensjon om barns rettigheter, Grunnlovens paragraf 110 a, Sameloven og Lov om barnehager.

Alle barnehager skal bygge sin virksomhet på verdigrunnlaget og innholdet som er fastsatt i Lov om barnehager (2006). For samiske barn og det samiske barnehagetilbudet de får er det barnehagelovens paragraf 2 og paragraf 8 som spesifikt sier noe om samiske forhold.

Barnehagelovens paragraf 2, som omhandler barnehagens innhold sier at: "Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur." I paragraf 8 sier barnehageloven følgende om kommunenes ansvar: "Kommunen har ansvaret for at barnehagetilbudet til samiske barn i samiske distrikt bygger på samisk språk og kultur. I øvrige kommuner skal forholdene legges til rette for at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur." Barnehageloven ansvarliggjør kommunene å legge forholdene til rette slik at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur.

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2011), som er en forskrift til barnehageloven, gir en forpliktende ramme for planlegging, gjennomføring og vurdering av barnehagens virksomhet. Rammeplanen sier at barnehager i samiske distrikt skal være en integrert del av det samiske samfunn og skal synliggjøre mangfoldet, frodigheten og variasjonene i det samiske samfunn. Det skal være vedtektsfestet at barnehagen har som formål å styrke barns identitet som samer ved å bruke samisk språk og å formidle samisk kultur, levested og samfunnsforhold. Videre skal sentrale elementer fra samisk barneoppdragelse ivaretas både i arbeidsmåter og hverdagslivet. Barnehagens tilbud må organiseres slik at barn tas med i ulike arbeidsprosesser og får delta i kulturelle og sosiale virksomheter, og det er en forutsetning at personalet kan samisk.

I barnehager som har samiske barn utenfor samiske distrikt, har foreldre og barn rett til å forvente at barnehagens personale har kjennskap til og vektlegger at også den samiske kulturen skal være en del av innholdet.

Sametingets verdigrunnlag

Et samisk barnehagetilbud må bygge på det grunnleggende prinsipp at barnehagen skal være en integrert del av det samiske samfunn. Samenes etniske identitet knyttet til sosial og kulturell egenart danner viktige verdier. Det blir viktig å videreutvikle den samiske kulturarven ved å formidle og synliggjøre samisk kultur, levemåte og verdier. Barnehagene må jobbe ut fra den virkelighet som samene lever i. Det betyr blant annet å synliggjøre mangfoldet, frodigheten og variasjonene. Med endringer i det samiske samfunnet må dagens barn ta del i og være med på å skape nye positive elementer i det moderne samfunnet. Samtidig er det viktig at den kunnskap, erfaring og tenkemåte som de eldre og mange voksne i dag sitter inne med, og som enda lever og praktiseres blant mange i dag, må styrkes og videreføres til neste generasjon så den ikke dør, men lever videre.

Barnehagene har en viktig oppgave i å bidra til holdninger om at mennesker fra ulike kulturer kan leve i fredelig sameksistens og med respekt for hverandres egenart. Gjennom et samisk barnehagetilbud må det skapes forståelse og respekt for andre kulturers berettigelse til eksistens i samfunnet og i naturområder. Barnehagens ansvar er å formidle grunnleggende verdier som fellesskap, omsorg og medansvar, og representere et miljø som bygger opp om forståelse og respekt for menneskeverd og retten til å være forskjellig. Likestilling og likeverd ligger til grunn for Sametingets virksomhet. Gjennom barnehagens pedagogiske innhold skal likestilling mellom kjønnene gjenspeiles. Rammeplanen for barnehagen sier at innholdet i barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier. Barnehager med samisktilbud skal formidle:

- Nærhet og ivaretagelse av naturen
- Tradisjonell kunnskap og de eldres kunnskap
- Styrke og utvikle samisk fellesskapsfølelse
- Utvikle respekt for mangfoldet i samekulturen
- Kunnskapen som ligger nedfelt i samisk barneoppdragelse.

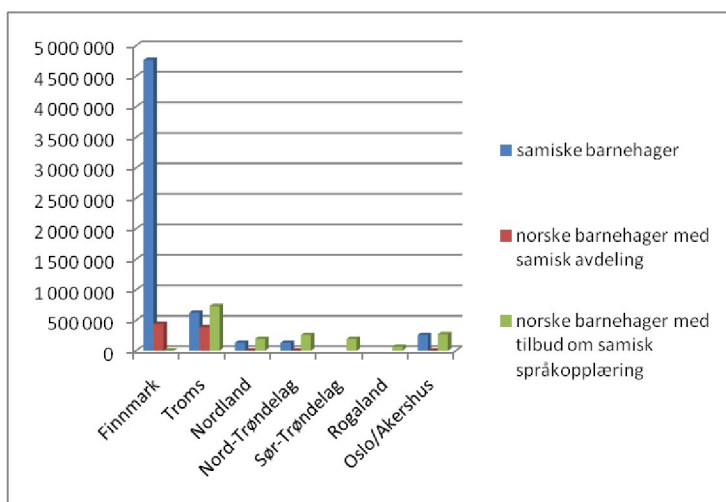
Sametingets rolle, ansvar og myndighet

Som et ledd i samenes selvbestemmelse over sitt språk, kultur og samfunnsliv skal Sametinget ha reell myndighet i barnehagepolitikken. I forhold til språkpolitikken er det Stortinget som skal se til at

Samelovens språkregler blir fulgt. Sametingets rolle er utvikling av politikk for samisk språk i barnehagen. Dette blir for øvrig drøftet i Sametingsmelding om samisk språk og Sametingsmelding om opplæring og utdanning.

Sametinget legger til rette for samisk barnehagetilbud i Norge gjennom tilskuddsordningene. Videre engasjerer Sametinget seg i politikktutviklingen i barnehagesektoren, men har ingen lovpolitisk makt. Gjennom konsultasjonsavtalen med regjeringen er det mulig for Sametinget å påvirke og synliggjøre behov i barnehageutviklingsarbeidet.

Det største virkemiddelet for å styrke samisk språk og kultur er tilskuddet til barnehagene. Målet for tilskuddordningen er at barna har et barnehagetilbud som bygger på samisk språk og kultur (Sametingets budsjett 2012). I 2012 ble det tildelt litt i underkant av kr. 6 millioner til samiske barnehager, over kr. 800.000 ble tildelt norske barnehager med samisk avdeling, over kr. 1.7 millioner til barnehager med tilbud om samisk språkopplæring, kr. 480 000 til prosjekter i barnehagene og kr. 1.785.200 til læremidler.

Tabell 1: Tilskudd til barnehagene.

Tilskuddet som helhet og tilskuddskriteriene gjennomgikk en evaluering utført av konsulentfirma Asplan viak i 2010. Sametinget har i etterkant revidert tilskuddskriteriene som en følge av resultatene her. Tilskuddet skal evalueres igjen i 2014.

Sametinget har også stipendordninger, blant annet for å rekruttere samiskspråklige personale til barnehagene. Det gis stipend både til elever i videregående skoler og til studenter ved høyskoler og universitet.

Sametinget har flere samarbeidspartnere som arbeider mot felles mål. Det kan nevnes Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Fylkesmannen og foreldreutvalget for barnehagene (FUB). Sametinget har også et tett samarbeid med de enkelte kommunene. Det er kommunene som har ansvaret for at barnehagene gir et godt tilbud i samisk språk og kulturopplæring. Kommunene er tilsynsmyndighet for barnehagene, også de private. Sametinget har også kontakt med de enkelte barnehagene og foreldre.

Videre arrangerer Sametinget nettverksmøter for ansatte i barnehager med tanke på kvalitetsutvikling, kompetanseheving og erfaringsutveksling. Sametinget gir også veiledning om samisk opplæring innenfor barnehagesektoren. To ganger årlig gir Sametinget ut tidsskriftet "Stullan"

for barnehageansatte. Sametinget har en representant med i likestillingsteamet for barnehager nedsatt av fylkesmannen i Finnmark.

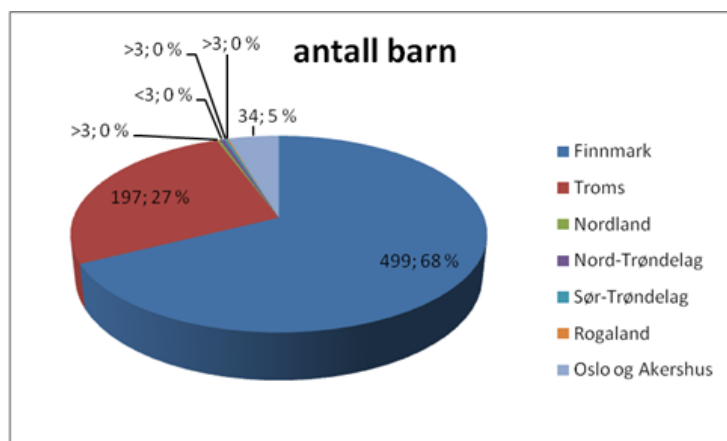
KUNNSKAPSGRUNNLAG

Kunnskapsgrunnlaget vil være en utfordring for Sametinget når strategier for barnehageutvikling skal lages. Sametinget bygger sitt kunnskapsgrunnlag på egne statistikker.

Den siste statistikken fra 2012 (Sametinget) viser at det er registrert 23 samiske barnehager, 7 norske barnehager med samisk avdeling og 31 norske barnehager som gir tilbud om samisk språkopplæring. Man finner de samiske barnehagene fra Kirkenes i nord til Oslo i sør. Ca. 70 prosent av de samiske barnehagene ligger i Finnmark fylke. Det er imidlertid viktig å poengtere at statistikken ikke sier noe om innholdet i barnehagene. Dette er noe ”Samiske tall forteller” har påpekt og som Sametinget vil følge opp.

Sametinget får i forbindelse med forvaltning av tilskudd til barnehager inn tall på hvor mange barn som får samisk barnehagetilbud. Det kan tenkes at antallet barn er noe større fordi der kan være barnehager som ikke søker tilskudd fra Sametinget selv om de har samisktilbud, og således ikke blir registrert i vår statistikk over barn som får samisk barnehagetilbud.

I følge Sametingets oversikt er det 806 barn som får samisk barnehagetilbud i 2012. Diagrammet nedenfor viser hvordan barnetallet er fordelt over 7 aktuelle fylker. Tallene for 2012 viser at 62 % av barna får samisk barnehagetilbud i Finnmark, 24 % i Troms, 5 % i Nordland, 2 % i Nord-Trøndelag, 1 % i Sør-Trøndelag, > 1 % i Rogaland og 4 % i Oslo og Akershus.

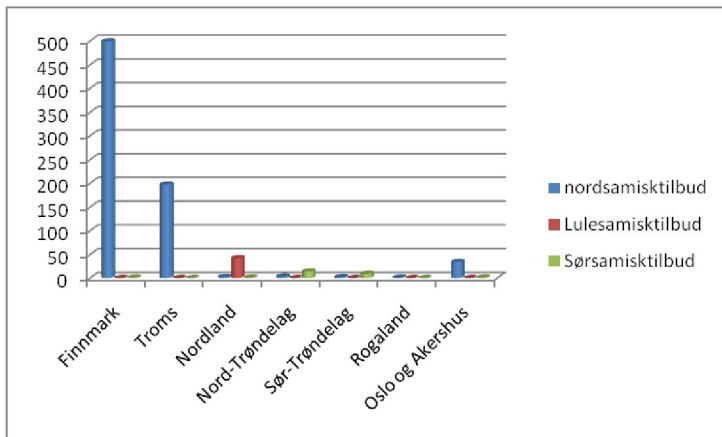
Tabell 2: Antall barn i barnehager med samisktilbud.

Sametinget har også utarbeidet en oversikt over hvor mange barn som har fått nordsamisk-, lulesamisk- og sørsamisk barnehagetilbud (se diagrammet nedenfor).

Oversikten viser at nordsamisk barnehagetilbud er gitt i 7 fylker, og at det er over 700 barn som får dette tilbudet. Av total antall barn utgjør dette 90 % av barna. Naturlig nok er det over 60 % barn som får nordsamisk barnehagetilbud i Finnmark og nærmere 30 % i Troms. I hvert av fylkene Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Rogaland er det mindre enn 3 barn som får samisktilbud, mens det i Oslo og Akershus er nærmere 5 %.

Lulesamisk barnehagetilbud gis kun i kommuner tilhørende Nordland fylke, som også er lulesamisk område. Av det totale antallet barn som får samisk barnehagetilbud er det litt over 5 % barn som får lulesamisk barnehagetilbud.

Av det totale antallet barn som får samisk barnehagetilbud er det over 3 % av barna som får sørsamisk barnehagetilbud. 88 % av sørsamisk barnehagetilbud gis i sørsamiske områder i Nord- og Sør-Trøndelag. Mindre enn 3 barn får sørsamisk barnehagetilbud i hvert av fylkene Finnmark, Nordland, Oslo og Akershus.

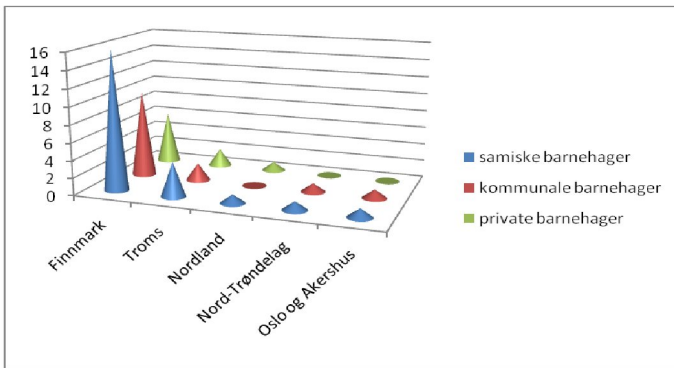
Tabell 3: Antall barn med nord-, lule- og sørsamisk barnehagetilbud.

Denne oversikten viser at hovedtyngden av antall barn som får samisk barnehagetilbud er i Finnmark og Troms. Tabellen viser også at samisktilbud er å finne i samiske områder. For eksempel er lulesamisk barnehagetilbud å finne i lulesamiske områder i Nordland. Videre viser diagrammene ovenfor at sørsamiske barn er spredt over flere fylker, også utenfor sørsamiske områder. Sametinget har registrert at antallet sørsamisk tilbud det søkes tilskudd til har økt. En slik utvikling er ønskelig, samtidig som Sametinget er opptatt av å bidra til at etablerte samiske barnehagetilbud styrkes. I fremtiden vil Sametinget ha som mål å fokusere på informasjons- og veiledningsarbeid. Sametinget forventer at også kommuner og barnehageeiere tar ansvar med å informere og veilede om samisk barnehagetilbud. Sametinget vil ha ekstra fokus på lule- og sørsamisk barnehagetilbud i tiden fremover. Dette fordi disse områdene er sårbare med tanke på bevaring av samisk språk og kultur. Analysegruppa legger frem i Samiske tall forteller 5 at tallet på barnehager med samisktilbud holder seg stabilt. Tallet på barn som tok i mot samiske barnehagetilbud, gikk fra 2010/11 til 2011/12 opp med seks barn. Samtidig gikk tallet på barn som går i samiske barnehager og i samiske avdelinger i norske barnehager ned med 30 barn og økte med 36 barn som fikk samisktilbud i norske barnhager. Nedgangen på barn i barnehager i tidsrommet 2005 til 2010 forklares med at det i dette tidsrommet gikk tallet på tre-, fire og femåringer ned med hele 16 % i Finnmark, med underkant av 6 % i Troms og 10 % i Nordland.

Videre skrives det i Samiske tall forteller 5 at ”dersom vi deler det totale talet på type tilbud, ser vi ein langsiktig tendens til endring. Talet på born i samiske barnehagar og i samiske barnehageavdelingar (i norske barnehagar) går ned, medan talet på born med anna samisktilbod i norske barnehagar stig. Dette betyr i praksis ei svekking av språket blant førskuleborn dei siste seks åra, sidan dei tilboda som aukar, er svakare enn dei som minkar.”

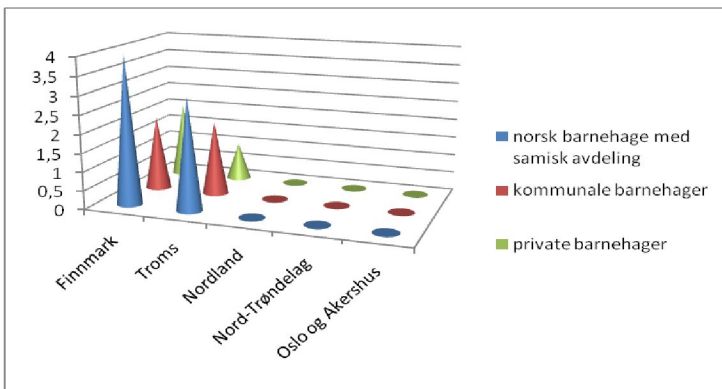
Sametinget registrerer det analysegruppa fremlegger. Det har vært nedgang i antall samiske barnehager samtidig som norske barnehager med samisktilbud har økt de siste årene. Det totale barnehagetallet holder seg likevel stabilt. Grunnen til dette kan være at barnehager har blitt lagt ned eller blitt omorganisert slik at de er blitt færre. En annen faktor kan være at Sametinget i denne perioden har

skjerpet inn kriteriene for tilskudd til samiske barnehager. Nedgang i antall barnehager med samisktilbud er noe som bekymrer Sametinget, og er noe Sametinget ikke er fornøyd med. Sametinget ønsker i fremtiden å intensivere arbeidet med informasjon og veiledning slik at også aktuelle tilskuddsmottakere, som i dag ikke søker tilskudd, vil gjøre det i fremtiden. Sametinget mottar informasjon om aktuelle barnehager som ikke har søkt om tilskudd, og dette kan gi negative konsekvenser for de barn som det gjelder da de kanskje ikke får et samisk barnehagetilbud. Sametinget har i dag ikke kapasitet til å følge opp dette. Sametingets intensjon med tilskudd til barnehager har hittil vært at det skal legge forholdene til rette for at kommuner og private barnehageeiere skal kunne gi et samisk barnehagetilbud. Sametinget ser behov for at tilskuddsordningens kriterier igjen evalueres. Gjennom barnehagenes rapporteringer ser Sametinget at barnehagene er ulike både innholdsmessig og språkmessig. Sametingets ønske er å tilpasse tilskuddet slik at barnehagene kan sikre utvikling og kvalitet av innholdet.

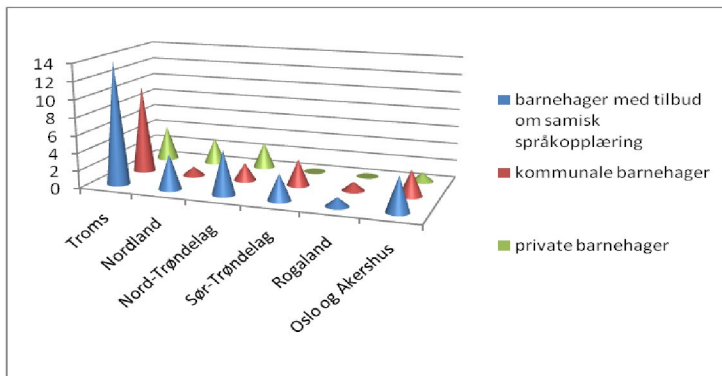
Tabell 4: Antall samiske barnehager.

Tabellen viser at det av totalt 23 samiske barnehager er 14 kommunale og 9 private barnehager. 71 % av kommunale samiske og nærmere 60 % av private samiske barnehager er i Finnmark. Det er til sammen nærmere 30 % kommunale barnehager i fylkene Troms, Nord-Trøndelag og Oslo og Akershus, mens det er ingen i Nordland. I fylkene Troms og Nordland er det til sammen over 30 % private samiske barnehager, mens det er ingen private samiske barnehager i Nord-Trøndelag, Oslo og Akershus.

Tabell 5: Antall norske barnehager med samisk avdeling.

Tabellen viser at det er kun i Finnmark og Troms det er norske barnehager med avdeling med samisktilbud. Det er også noenlunde lik fordeling av kommunale og private samiske barnehager i disse fylkene. Til sammen er det nærmere 60 % kommunale og over 40 % private samiske barnehager i fylkene.

Tabell 6: Antall barnehager med tilbud om samisk språkopplæring.

I 2012 fikk 31 norske barnehager tildelt tilskudd til samisk språkopplæring. Av disse 31 barnehager er over 60 % kommunale barnehager og nærmere 40 % er private barnehager. I Troms er det over 70 % kommunale og nærmere 30 % private barnehager som har tilbud om samisk språkopplæring. Det er også i dette fylket det er flest barnehager med samisktilbud til enkeltbarn. I Sør-Trøndelag, Oslo og Akershus er det 3 eller flere kommunale barnehager, mens det i Nordland, Nord-Trøndelag og Rogaland er mindre enn 3 kommunale barnehager med samisktilbud. Av private barnehager er det i Troms, Nordland og Nord-Trøndelag 3 eller flere private barnehager med samisktilbud, i Oslo og Akershus er det mindre enn 3 og i Sør-Trøndelag og Rogaland er det ingen.

INNSATSOMRÅDER

Meldingen om samisk barnehagetilbud skal sette fokus på innsatsområder og synliggjøre hvilke utfordringer, mål og strategier man står ovenfor. Sametinget vil i det følgende sette fokus på seks innsatsområder. Disse er presentert hver for seg, men har allikevel et felles mål om å bevare og utvikle samisk språk og kultur.

Innsatsområde 1 - Innholdet i barnehagen

Utfordringer

Sametingets barnehagepolitikk bygger på en grunnforutsetning om at barnehagenes kvalitet og innhold og barnehagenes verdigrunnlag er sentrale i videreutviklingen av en helhetlig samisk utdanningspolitikk. Det er viktig at den nasjonale utdanningspolitikken inneholder målsettinger og strategier for å sikre at de urfolksrettslige minstestandarder overholdes. Innsatsområdet reflekterer et behov for en felles pedagogisk plattform og utfordringer på hvilke samiske verdier barnehagene skal bygge på og hvordan det best kan gjøres. På et overordnet nivå må samene som folk sikres retten til å utvikle egne barnehager der metoder for opplæring og egne læremidler står sentralt. En måte å gjøre dette på vil være at samene selv utarbeider for eksempel rammeplan for samisk barnehagetilbud. Forskning viser at ikke alle samiske barnehager har et samisk innhold. Dette til tross for at barnehagene er vedtektsfestet at de skal bygge på samisk språk og kultur og skal ha samiskspråklige ansatte. Barnehagenes innhold handler ikke bare om metoder og læremidler, men om i hvilken grad og om hvordan det samiske perspektivet vektlegges og kommer til syne i praksis.

Nesseby kommune hadde i årene 2009, 2010 og 2011 gratis barnehageplass. Fra og med 2012 koster plassen kr. 1500,- pr. mnd (inkl. mat). For de som tjener under 3G koster barnehageplassen kr. 500,- (inkl. mat). Det gis også 50 % søskenmoderasjon.

En av utfordringene er å sikre god kvalitet på innholdet i barnehagen samtidig som vi vet at mangelen på fagfolk er stor. Det blir viktig at det finnes fagfolk som har fagkompetanse på området. Disse vil være med på å sikre god kvalitet og et forsvarlig faglig innhold til det beste for barna, deres foresatte og det samiske lokalsamfunnet.

Et gjennomgående område i barnehagens innhold er kulturformidlingen. Kultur handler om arv og tradisjoner, men samtidig om å vedlikeholde, skape og fornye. Det vil være viktig for Sametinget å fremme at barnehagene tar utgangspunkt i den

samiske kulturen når innholdet planlegges. Gjennom leken kan viktige verdier videreføres ved blant annet å være ute i naturen og at barna får ta del i samisk tradisjonelt arbeid. Samisk kultur skal gjennomsyre et samisk barnehagetilbud som en naturlig del av hverdagen. Innholdet skal være allsidig og variert, og med utgangspunkt i enkeltbarnet. Det samiske barnehagetilbudets innhold skal tilpasses alle barn uavhengig av hvor i landet man bor. Det skal også være en progresjon i utviklingen hos barnet; i denne sammenhengen spesielt med tanke på språkutvikling. Det er en forutsetning at det finnes samisktalende personale i barnehagen.

Det store mangfoldet i det samiske samfunnet gjør at de ulike barnehagene må legge til grunn den lokale kulturen for sin barnehage. Dette krever at de ansatte må ha en lokal og tradisjonell kunnskap. Barna må samtidig få utvikle en respekt og en fellesfølelse for hele det samiske mangfoldet, og for et flerkulturelt samfunn generelt. Samene har fra gammelt av hatt sine bosettingsområder som geografisk omfatter både det nordsamiske, lulesamiske og sørsamiske språkområdet. Disse samiske områdene eksisterer fortsatt selv om de er blitt geografisk innskrenket. I tillegg bor det samer i byer. Det er viktig at alle barn får muligheten til å lære om sin lokale kultur uansett hvor i landet de bor samtidig som de også må få innblikk i andres tradisjoner, verdier og normer.

Det er foreldrene som har hovedansvaret for barnets oppdragelse, jmfør Barneloven paragraf 30 (1981). Foreldreansvaret innebærer at foreldrene har et omsorgsansvar for barnet, og at de har bestemmelsesrett på barnets vegne. I den tiden barnet er i barnehagen, tar barnehagen seg av deler av omsorgs- og oppdrageroppgavene. Barnehagen representerer et kompletterende miljø til hjemmet, og må vise forståelse og respekt for ulike familieformer. Sametinget ser hvor viktig det er at barnehagene i så stor grad som mulig viderefører tradisjoner innen samisk oppdragelse. Barnehagen må vektlegge og ta hensyn til foreldrenes eget syn på, og egen utførelse av barneoppdragelsen. Dette krever en bevisst holdning og kompetanse av de ansatte, av foreldre, og av det samiske samfunn generelt.

Utformingen av barnehagenes fysiske struktur er viktig da barn påvirkes nettopp av ytre rammebetingelser. Gjenstander og uttrykk er symboler og forteller om den indre barnehagekulturen og dens verdier. Sametinget mener at barnehagene skal ha et samisk preg med synlige objekter og markører. Det kan være en gamle, lavvo, samiske leker (leker som gjenspeiler samisk kultur), utsmykning med samiske motiv med mer. Visualisering av det samiske språk forteller også om barnehagens vektlegging av et samisk innhold både i forhold til språk og kultur. Et synlig samisk preg er viktig for å gi barna en følelse av tilhørighet og aksept, og det kan være med og styrke den samiske identiteten.

I dagens lovgivning gis ikke alle som ønsker det rett til et samisk barnehagetilbud. Barna har kun rett til plass i barnehagen, men ikke rett til et samisk barnehagetilbud. Øie-utvalget (NOU:2012, Til barnas beste, ny lovgivning for barnehagene) vurderer det ikke som heldig å innføre krav om rett til samisk barnehagetilbud i ny barnehagelov med begrunnelse av at det ikke vil kunne følges opp. Dette er noe Sametinget sterkt er uenig i. Barn i barnehagen bør lovmessig likestilles med elever i grunnskolen når det gjelder rett til samisktilbud. Med en individuell rett til et samisk barnehagetilbud vil det si at alle barn som ønsker det får et tilbud der samisk språk og kultur vektlegges. Slik ordningen er i dag er ikke dette presist nok. Sametinget mener at det må lovfestes at alle barn som ønsker det har rett til et samisk barnehagetilbud uavhengig av hvor i landet man bor.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 415 av 449

Sametingets rolle vil altså være å bidra til å bevare og utvikle et samisk innhold i barnehagene. Sametinget vil føre en politikk der det settes et minstekrav til de ansatte om kulturkunnskap og kulturforståelse.

Kommuner og fylkesmenn har roller som barnehage- og tilsynsmyndighet. Sametinget kan iverksette kontroll med tilskudd som Sametinget selv tildeler. Dette fremkommer i alle tildelingsbrev. En slik kontroll, ved at midlene nyttes etter forutsetningene, er i enkelte saker nødvendig og forekommer også. Kontroll vil være med på å sette fokus på kvalitet i forhold til barnehagens innhold og samisk språk. Sametinget må inneha en mer aktiv rolle og samarbeide med aktuelle parter der det føres tilsyn med barnehagene. Dette for å sikre at et samisk perspektiv gjør seg gjeldende.

Mål Barnehagen har et samisk innhold som fremmer utvikling, læring og dannelse i samarbeid og forståelse med barnas hjem.
Strategier Sikre barnehageeiere kunnskaper om samisk språk og kultur. Bidra til at barnehagene har faglig kompetanse i samisk språk og kultur og at dette vektlegges i barnehagen. Bidra til at studenter får innføring i samisk språk og kultur.

Innsatsområde 2 - Språkstimulering i barnehagen

Utfordringer

Sametinget ser på språkopplæringen og språkstimuleringen av barnehagebarn som et av de viktigste områdene innenfor barnehagepolitikken. Sameloven (1987) slår fast at samisk er et offisielt språk i Norge og at samisk og norsk er likeverdige språk. Rammepplan for barnehagens innhold og oppgaver (2011) sier at barnehagen skal arbeide aktivt med barnas språkutvikling. Ett av målene for Sametingets språkpolitikk er å medvirke til at det i fremtiden blir flere samiske språkbrukere. De samiske språkene er avhengig av at barna kan tilegne seg språket i hjemmet og gjennom barnehage og skole. Sametinget vil derfor aktivt jobbe for å styrke og legge til rette for at alle barn får den språkopplæringen de har krav på. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har utarbeidet en handlingsplan for samiske språk (2009). Handlingsplanen tar for seg mål, utfordringer, langsiktige strategier og tiltak i arbeidet med språkopplæringen for samiske barn og unge. Dette er en bred innsats som Sametinget er med på gjennom sin barnehagepolitikk. Ved en eventuell revidering av handlingsplanen bør Sametingsmelding om samisk barnehage tilbud legges til grunn. Det vises for øvrig til Sametingsmelding om samisk språk som tar for seg handlingsplanen ytterligere. Språkstimuleringen i en barnehage er ikke ensartet siden man har barn med ulik språkbakgrunn. Det finnes en rekke variasjoner i dagens barnehager for hvilket språktilbud som gis. Selv om barnehagen har vedtektsfestet at det er en samisk barnehage, kan det være grader av hvordan det samiske språket blir brukt. Vi vet også at norskspråklige barn søker plass i samiske barnehager, og vi vet at dette påvirker språkmiljøet slik at norsk språk dominerer. Sametingets språkpolitikk vil sikre mangfoldet og variasjonene i de samiske språkene. Lokal tilpasning av språktilbudet blir viktig. Både barn som har samisk som morsmål og barn med samisk som andrespråk må få muligheter til å tilegne seg og

videreutvikle språket. Noen barnehager utarbeider imidlertid egne språkplaner for hvert enkelt barn. Barnehagen blir da en arena der både norskspråklige barn lærer samisk og der samiskspråklige barn utvikler det samiske språket mot funksjonell tospråklighet.

De store variasjonene i barnas språkkompetanse gir utfordringer i å tilrettelegge for språkstimulering. Barnehagene må derfor bygge tilbudet ut fra barnas språklige utvikling og bakgrunn. Barnehagen må legge til rette for at de ansatte og barna sammen tar i bruk samisk som lekespråk, lærespråk og velger å bruke samisk når de er sammen med andre

samiskspråklige. Samiskspråklige barn vil alltid være i en eller annen fase i tospråklighetsutviklingen på et eller flere av de samiske språkene og på norsk, eller på andre språk. Barnehagen skal sikre at barna får en samiskspråklig utvikling, slik at deres samiske språk og samiske kulturelle innhold ikke svekkes, men styrkes. For å sikre dette er det viktig at barnehagen har en tydelig språkpolitikk. Barn som skal lære og utvikle språket trenger en samiskspråklig arena uten innblanding fra andre språk. Organisering og metoder må ses i sammenheng med barns språklige bakgrunn og barnehagens mål i forhold til språkutviklingen. Det kan vises til den samiske barnehagen Alta siida som har en klar språkpolitikk i barnehagen. Dette tilbudet gir foreldrene en forutsigbarhet med tanke på samisk språk. Det vises for øvrig også til Sametingsmelding om samisk språk.

Sametinget ser at innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk har vært et av de beste virkemidlene for å få systematisk språkarbeid i barnehagene i dag. Denne ordningen har enkelte steder ikke gitt ønskede resultater. Sametinget mener for øvrig at andre distrikt med samisk befolkning slik som for eksempel Alta, Røros og Tromsø må også tilrettelegge for samisk språk i barnehagene. Disse områdene er tradisjonelt områder med samisk befolkning. Barnehagene skal ifølge barnehageloven ta hensyn til samiske barns språk og kultur. Dette er ikke knyttet til samiske distrikt, men uavhengig av hvor barna går i barnehage. Sorsamisk og lulesamisk språk er i en sårbar situasjon og trenger tiltak som er direkte rettet mot de spesielle behovene i disse samfunnene. For at språkene skal få gode utviklingsmuligheter er det behov for særskilt innsats i sør- og lulesamiske områder.

Sametinget ser at en av utfordringene i arbeidet med språkstimuleringen er mangel på ressurspersoner og fagpersonale med kompetanse i samisk språk. Ved fravær av kompetente voksne blir språkoppleringen mangelfull. Allikevel er det mange barnehager som gjør et viktig arbeid i språkutviklingsarbeidet. God kvalitet i opplæringen er viktig for at barna skal oppleve barnehagetilbudet som positivt. Sametinget vil understreke viktigheten av et inkluderende læringsmiljø, der det er samiskspråklige ansatte som bruker samisk språk i samhandling med barnet, på en faglig tilpasset måte i tråd med barnets tospråklige utvikling og individuelle forutsetninger. Ansatte i barnehagene er språklige forbilder for barna i en alder der barn er særlig påvirkelige. Det blir derfor viktig at både førskolelærere og assistenter utvikler en pedagogisk profesjonalitet for å gjøre dem bevisst sin rolle i språkoppleringen. I dagens konkurransesamfunn om arbeidsplasser ser Sametinget en utfordring i å beholde samiskspråklige ansatte til å bli værende i barnehagene. Skal man oppnå best mulig kvalitet i språkoppleringen må man ta vare på kompetansen, men også kunne videreutvikle og fornye kunnskapen gjennom en aktiv prosess.

Som tidligere nevnt møter de ansatte barn i barnehagen med ulik samiskkompetanse. Dette krever at de ansatte også har kompetanse i tospråklighetspedagogikk. De samiske førskolelærerne har store utfordringer til organisering og metodevalg i forhold til språkoppleringen. Sametinget ser viktigheten i å utarbeide planer for hvordan barna skal følges opp og at barna må deles inn i grupper etter språkkunnskaper. I mange barnehager med samisktilbud kan det være få førskolelærere. Den faglige diskusjonen i en barnehage med bare én førskolelærer kan bli mangelfull. Å lage arenaer der faglige diskusjoner kan tas opp blir viktig.

Foreldrene er viktige samarbeidspartnere i språkarbeidet i barnehagen. Lov om barnehager (2006) fastslår at barnehagen i samarbeid og forståelse med hjemmet ivaretar barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. Språkarbeid i barnehagen krever stor innsats av både personalet og foreldre. Det er en utfordring å løfte det samiske språkets status

slik at foreldrene velger samisk allerede i barnehagen. For å skape forståelse og innsikt for språkarbeidet bør foreldrene også få kompetanseheving. Videre må man få foreldre til å velge samisk for sine barn også i det videre utdanningsløp slik at det blir naturlig å følge opp med samisk i grunnopplæringen på skolen. Samisk språk må synliggjøres i sterkere grad både i hjemmet og i barnehagen.

Tilskuddet barnehagene får fra Sametinget brukes ofte til språkstimulering og språkopplæring. Sametingets rolle er å gi tilskuddene og følge dette opp gjennom tilbakemeldinger fra tilskuddsmottakerne. Sametinget ser at det er flere utfordringer som kan knyttes til tilskuddsordningen. Barnehager som går under kategorien samiske barnehager får i dag mer i tilskudd enn norske barnehager som gir språkopplæring. I fremtiden kan det vurderes at tilskuddet kan bli mer fleksibelt og tilpasset den enkelte barnehages behov. Dette kan gi innvirkninger på kvalitet og barnehagenes måloppnåelse.

Enkelte mener at selv om barnehagen ikke har samisktalende ansatte bør de få tilskudd til samisk barnehage da de vektlegger samisk kultur. Sametinget har til nå fastholdt at det skal være samisktalende ansatte i en barnehage som skal vektlegge samisk språk og kultur. Dette er et krav Sametinget vil videreføre. Sametinget ønsker i fremtiden å utarbeide kriterier for tilskudd som er målbare. Det er ønskelig å se barnehagenes måloppnåelse for å kunne sette inn virkemidler der hvor det ikke er så gode resultater. Dette vil kunne gi bedre kvalitet i barnehagen.

Mål Barn får styrket sin språkstimulering på nord-, lule- og sørsamisk.
Strategier Legge til rette for tidlig språkstimulering gjennom barnehagetilbud. Bidra til formell kompetanse i samisk språk hos ansatte.

Innsatsområde 3 - Språkbadmodeller

Utfordringer

Med språkbadmodeller forstås i denne sammenheng en metode for språkkinnlæring der et andrespråk eller fremmedspråk anvendes i barnets omgivelser. Det legges vekt på at man tilegner seg språket mens andre aktiviteter pågår. I barnehagen vil språkbadmetodikken baseres på prinsippet om at barn tilegner seg samisk språk mens de tar del i aktiviteter, hvor de ansatte deltar for å kunne gi språklige forslag til barna. Dette krever samiskspråklige ansatte.

Erfaringer viser at flere samiske barnehager og avdelinger har både norsk og samisk som dagligspråk, og målene for språkkinnlæringen varierer fra distrikt til distrikt. Dermed vil barnehagene ha behov for utviklingsmodeller knyttet til den enkeltes språksituasjon og til lokale forhold. Utfordringen er å ha en felles plattform for de ansatte i språkkinnlæringen. Ved å satse på såkalte "sterke" språkbadmodeller i barnehager med samisktilbud vil dette skape en positiv vekst og kunnskapsutvikling i språkkinnlæringen. Det har vært en tendens i barnehagene til å bruke "inaktive" modeller hvor språkarbeidet ikke har gitt ønsket resultat. Dette er noe Sametinget vil endre på. Sametinget har tidligere gitt midler til "Elgå-prosjektet" (Diedut Nr. 1/2007 "Samisk språk i Svahken Sijte"), og til Lavangen kommune for utprøving av språkbadmodell i barnehagen. Erfaringer viser, også fra Wales, at det nytter å satse på strukturerte modeller. Dermed unngår man at språkkinnlæringen i barnehagene

blir tilfeldig eller personavhengig. En av utfordringene er å utvikle en metode som er egnet etter forholdene. Handlingsplan for samiske språk har blant annet dette som et av sine tiltak. Sametingets rolle i arbeidet med språkbadmodeller er også her gjennom tilskudd og dialog med fylkesmenn og kommuner. De barnehager som klarer å gjennomføre språkbad og oppnår resultater, må kunne få mer i tilskudd som et virkemiddel og til motivasjon for andre. Gjennom rapportene Sametinget får inn, som skal synliggjøre bruken av tilskuddet, viser det seg at flere barnehager har stagnert. Dette er en årsak til at språkbadmodeller er et av innsatsområdene for Sametingets politiske arbeid.

Mål	Strategier
Barnehagene har tatt i bruk de språkbadmodeller og språkstimuleringsformer som er utprøvd og som en har forskningsbaserte kunnskaper om, slik at en vet at de er egnet for formålet.	Bidra til at det finnes egnede språkopplæringsmodeller som man kan møte fremtidige utfordringer med. Bidra til å sikre systemer for at barnehageeiere kan ta i bruk de språkbadmodellene som er utprøvd og som gir positiv utvikling for språket.

Innsatsområde 4 - Rekruttering av samiskspråklige ansatte

Utfordringer

Det samiske samfunnet står ovenfor store utfordringer når det gjelder rekruttering av samiskspråklige ansatte som behersker nord-, lule- og sørsamisk. For å kunne videreutvikle barnehagene som et lærende organ og oppfylle krav til utdanning etter barnehageloven er det en viktig utfordring å få flere samiskspråklige personer til barnehagene. Bemanningen i dagens barnehage består av både forskolelærere/pedagoger og assistenter. Pedagogisk personale og andre samiskspråklige ansatte er grunnpilarer i fremtidens barnehager. Derfor er rekruttering av samiskspråklige forskolelærere og andre ansatte viktig. Studentene som tar førskolelærerutdanning vil være bærebjelkene i fremtiden. Uten flere forskolelærere som er samiskspråklige vil man ikke få den ønskede utviklingen i det samiske samfunnet.

Sametinget har fått mange tilbakemeldinger fra barnehager om at det er vanskelig å rekruttere samiskspråklige ansatte, alt fra pedagoger, assistenter og vikarer. Dette er en utfordring ikke bare i områder som ligger utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, men også for de som ligger innenfor. Sametinget vil med sin politikk bidra til at mangelen på samiskspråklige ansatte reduseres og gå inn for å gjøre det lettere å rekruttere og beholde både samiskspråklige førskolelærere og assistenter. Butenschönutvalget, som i 2010 ble oppnevnt for å utrede utviklingstrekk, behov og målsettinger for samisk forskning og høyere utdanning, kommer med en del forslag til tiltak i sin rapport. Sametinget støtter utvalgets forslag om at "Det avsettes etterutdanningsmidler og etableres ordninger for at faglig og administrativt ansatte skal bli funksjonsdyktige i samiske språk. Ordningene må legge til rette for tilstrekkelig, praktisk opplæring i samiske språk, både på begynnernivå og på videregående nivåer" (Butenschönutvalgets rapport 2012).

Sametinget ønsker mer fokus på samisk tradisjonelt kunnskap i barnehagene. Alle barnehager som gir et samisktilbud må bygge sin virksomhet på samiske verdier og være seg mer bevisst på formidling av slik kunnskap. Sametinget ser utfordringen i å rekruttere samiskspråklige ansatte som altså har en allsidig kompetanse. Det behøves ansatte med kulturforståelse, kulturkompetanse og som har kunnskaper i tradisjonelt samisk arbeid. Sametinget ser at man står ovenfor et generasjonsskifte innenfor barnehagesektoren. De unge som i dag søker arbeid i barnehagene er ikke i like grad som tidligere rustet med den kulturelle kompetansen som generasjoner før hadde. Blant annet er noe av kompetansen i duodji, mattradisjoner og fortellertradisjoner ikke like sterke som tidligere.

I barnehager som gir et samisktilbud er rekruttering av mannlige ansatte et viktig tiltak, og ikke minst en stor utfordring. Det har vært en kampanje for å rekruttere flere menn til barnehagene. Hvor stor nytte slike nasjonale kampanjer har for samiske barnehager er Sametinget usikker på. For å rekruttere flere samiske menn til barnehagene vil Sametinget vurdere en egen samisk kampanje. Sametingets egen statistikk viser pr. 1. november 2012 at i de 30 samiske barnehagene og norske barnehager med samisk avdeling er det totalt 26 menn. Dette viser en andel av menn på ca 15 %. Av disse er 1 styrer/rektor, 5 menn er pedagogiske ledere (1 er uten førskolelærerutdanning), 1 førskolelærer, 18 assistenter og 1 kulturarbeider (40 %). Som vi ser er det flest assistenter, altså ufaglærte som er menn, mens det kun er 6 menn med pedagogisk utdanning. Sametinget ser av egne statistikker at andelen menn varierer fra år til år, og en tendens er at mange menn arbeider kun et år av gangen i barnehagen. Sametinget ønsker å sette fokus på samiske menn som likestillingsaktører og arrangerer derfor i 2012 en samisk mannskonferanse. Målet er blant annet å inspirere til økt samarbeid om likestilling. Sametinget ønsker at slike konferanser også vil gagne et samisk barnehagetilbud.

I følge Sametingsmelding om næringsutvikling (2012) står vi ovenfor en rekke utfordringer i forhold til samfunnsutviklingen i de samiske områder. Det er påvist en negativ befolkningsutviklingen og sentralisering, omfattende endringer i næringsstrukturen og lav etableringshyppighet og behov for nyskaping. Det er en sterk sentralisering til byer som Alta, Tromsø og Oslo. Mange unge foretrekker å bo i byer fremfor de samiske områder. Dermed blir mange av de små stedene lite attraktivt som bosted, og barnehagene på småsteder sliter spesielt med rekruttering av ansatte.

Det mangler rundt 4000 førskolelærere i norske barnehager. Barnehager som ikke klarer å rekruttere førskolelærere kan få dispensasjon fra kravet i barnehageloven. Dette har vært situasjonen i mange år. Det er mange årsaker til mangelen på førskolelærere, men førskolelærerne selv svarer at lønn og bedre fagmiljø for utvikling er viktig for at de skal fortsette å jobbe i barnehagen. For å rekruttere samiskspråklige ansatte har enkelte kommuner valgt å gi samisktalende høyere lønn. Sametinget støtter et slikt tiltak.

Det finnes ingen statistikk på hvor mange samiskspråklige førskolelærere som finnes eller hvor de samiskspråklige assistentene blir rekruttete fra. Denne mangelen gjør det vanskelig å planlegge både rekruttering til yrket og kompetanseheving til de som allerede arbeider i barnehagene (Samiske tall forteller 2, 2009). Det vi imidlertid vet etter informasjon fra barnehagene er at det er stor mangel på førskolelærere i lule- og sørsamiske barnehager. Men også i enkelte av de nordsamiske områdene sliter man med rekruttering til yrket.

Sametinget har egne statistikker over ansatte i barnehagene. I 2012 var det 30 barnehager som har fått tilskudd til samisk barnehage eller avdeling, og det er disse barnehagene tallene bygger på. Av disse 30 barnehagene er det som tidligere nevnt 23 samiske barnehager og 7 norske barnehager med samisk avdeling. Det er også 31 norske barnehager som gir et samiskspråklig tilbud til enkeltbarn, men disse barnehagene er ikke med i statistikken som følger.

Av de 23 samiske barnehagene har alle samiskspråklig styrer. De 30 barnehagene som er med i Sametingets statistikker har til sammen 55 avdelinger. Bemanningsnormen pr. avdeling er 1 pedagogisk leder og 2 assistenter (eller 1 førskolelærer og 1 assistent). Av de 55 pedagogiske lederne er det 52 samiskspråklige. Det mangler altså 3 samiskspråklige pedagogiske ledere i de 30 barnehagene. Alle de 3 går imidlertid på samiskkurs og kan noe samisk. Det er også 5 av 30 pedagogiske ledere som går på dispensasjon og dermed ikke har førskolelærerutdanning. Av de øvrige ansatte er det 3 assistenter som har norsk som morsmål.

Det er utarbeidet en nasjonal rekrutteringsstrategi for samisk høyere utdanning (2011-2014). Da det er få samiskspråklige søkere til samisk høyere utdanning foreslås det i strategien at det er et stort behov for å kvalifisere ikke-samisktalende til høyere utdanning. Sametinget ser at dette på sikt kan være med på å rekruttere flere til samisk høyere utdanning.

På nasjonalt nivå har Kunnskapsdepartementet kommet ut med strategier for å bidra til å rekruttere og beholde førskolelærere i barnehagen: "Kompetanse i barnehagen - strategi for kompetanseutvikling i barnehagesektoren 2007-2010/2011" og "Strategi for rekruttering av førskolelærere til barnehagen 2007-2011 (GLØD)". Sametinget er også med i dette arbeidet.

Sør-V aranger kommune gir kr. 25.000,- ekstra pr. år til samisktalende ansatte i samisk avdeling i Sandnes barnehage.

I henhold til Sametingets grunnregler, paragraf 2-3 a, Sametingsrådets politiske tiltredelseserklæring for perioden 2009-2013 står følgende: ”Vi vil styrke rekrutteringen av fagpersonell med samisk språk og kulturkunnskap, og vektlegger muligheten for desentraliserte utdanningsstilbud som et av tiltakene for å gjennomføre dette (...).” Samisk høyskole og andre høyskoler og universitet har en mer sentral rolle i å rekruttere til høyere utdanning. Sametingets rolle er blant annet å bidra til rekruttering gjennom stipendordninger. Det blir også viktig å satse på samarbeid med høyskolene og universitetene slik at Sametingets stipendordninger harmonerer med deres studietilbud.

Mål	Strategier
Barnehagene har tilstrekkelig med samiskspråklige ansatte.	Sikre rekruttering av samiskspråklige forskolelærere/pedagoger og andre ansatte. Bidra til økt andel av menn i barnehagene. Sikre gode arbeidsforhold for samiskspråklige personale slik at de blir værende i barnehagen.

Innsatsområde 5 - Pedagogisk materiell og leker

Utfordringer

Sametinget har ansvar for å definere målsettinger, strategier og tiltak for virkemidler til utvikling av læremidler gjennom planverk og årlige budjetter. Sametinget har ansvar for tildeling av midler og oppfølging og kontroll av virkemiddelbruken i henhold til lovverk, regler og retningslinjer. Sametinget jobber for å bidra til innovativ og effektiv utvikling av samiske læremidler og pedagogisk materiell, og har i perioden 2009- 2012 knyttet dette arbeidet til vedtatte strategier i “Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009-2012”. Planen har en visjon om at det finnes læremidler for alle fagområder og i alle fag på nord-, lule- og sørsamisk, som redskap for å nå målene i Rammeplan for barnehagen og i læreplanverket for Kunnskapsløftet – Samisk. Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009-2012 definerer samiske læremidler slik:

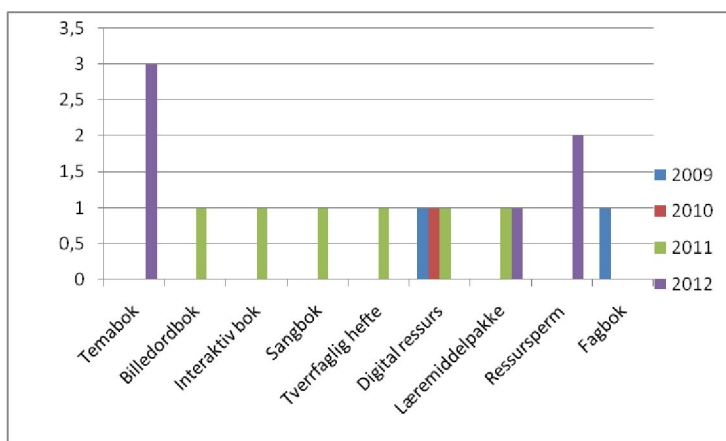
Læremidler utviklet og utgitt til bruk i opplæringa i og på samisk i barnehager, grunnskole og videregående opplæring, herunder spesialundervisning og voksenopplæring. Læremidler utviklet på andre språk som oversettes og/eller tilpasses til samisk. Som læremidler anses trykte og digitale læremidler, arbeidsbøker, lærerveiledninger, temabøker eller hefter, fjernundervisningsprogram, pedagogiske programvarer, audiovisuelle læremidler, transparente, plansjer, modeller, mønstre, spill, leker og andre uttrykk for bruk i all grunnopplæring.

Sametinget og Kunnskapsdepartementet opprettet i 2010 en arbeidsgruppe med oppdrag å vurdere en mer effektiv organisering av framtidig samisk læremiddelutvikling. Rapporten har funnet det mest hensiktsmessig å nytte begrepet pedagogisk materiell til barnehager. I denne meldingen velger vi å bruke begrepene pedagogisk materiell og leker. I forhold til pedagogisk materiell peker rapporten på flere ting. Det første er at det er behov for pedagogisk materiell for alle syv fagområdene i rammeplan for barnehagen og på alle tre samiske språk. Det er behov for metodiske veiledninger for språkarbeidet i barnehagen, da det i dag finnes kun et fåtall av slik faglitteratur. Det er et faktum at det finnes lite bøker med bilder og lesefortellinger fra samisk kultur, spill, filmer og annet materiell som fremmer samisk identitet, kulturforståelse, begrepslæring og språkutvikling, som passer for aldersgruppen og er tilpasset dagens situasjon. Videre konkluderer rapporten med at det i forhold til barnehager er viktig at det utvikles pedagogisk materiell med utgangspunkt i dagens samiske samfunn, slik at dagens barn kan identifisere seg med innholdet. Det er altså behov for både digitale og trykte

pedagogisk materiell, CD, filmer og spill, som dekker ulike behov i de ulike barnehagene (Tiltak for å effektivisere utvikling og produksjon av samiske læremidler 2010).

I dag, noen år etter at denne rapporten ble lagt frem, er situasjonen fortsatt ikke tilfredsstillende. Det er en viktig utfordring å arbeide for at det utvikles mer pedagogisk materiell og leker tilpasset for bruk i barnehager med samisktilbud. Barnehagene må inneholde materiell som styrker barns læring både i formelle og uformelle læringssituasjoner. Begge har et pedagogisk mål og må ses i sammenheng med rammeplan for barnehagens sju fagområder. Barnehager med samisktilbud har behov for pedagogisk materiell og leker som gjenspeiler mangfoldet i samiske samfunn. Det er viktig at også barnehagene følger den teknologiske utvikling og at nettbaserte læringsressurser som spill og applikasjoner blir tilgjengelig på de samiske språk.

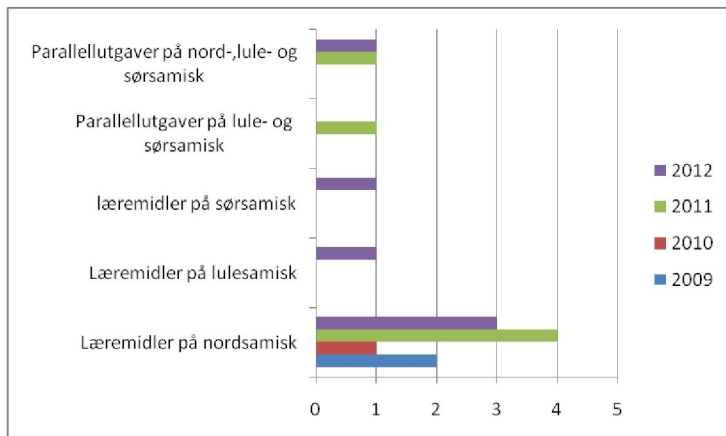
Sametingets oversikt over tildelte midler til læremiddelprosjekter for perioden 2009-2012 viser at det i denne perioden er igangsatt 16 prosjekter. Av disse er 2 ressurspermer og 2 er kalt læremiddelpakker, men innholdet ligner mye på innholdet i en ressursperm. 3 prosjekter er digitale ressurser og 3 er temabøker. Øvrige prosjekter er utvikling av billedordbok, interaktivbok, sangbok, tverrfaglig temahefte og nyoptrykk av en fagbok.

Tabell 7: Tildelte midler til læremiddelprosjekter.

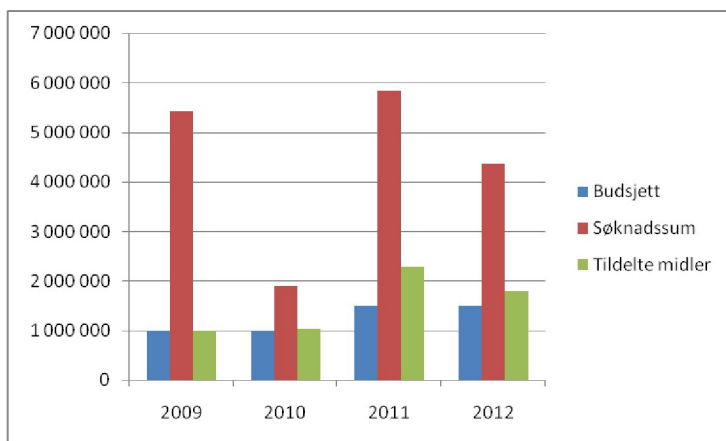
I Sametingets budsjett 2012 er det avsatt kr. 1. 500. 000 til tilskudd til læremidler til barnehager. Læremidler som Sametinget bevilger midler til skal så langt som mulig gis ut på nord-, lule- og sørsamisk språk. Da det er ulikt språknivå blant barn, er det behov for ulike læremidler. Det er behov for både letteste bøker med lite tekst og læremidler som språklig sett er tilpasset samiskspråklige barn.

Sametingets oversikt viser at det er i perioden 2009-2012 er tildelt midler til 15 prosjekter. Av disse er 10 prosjekter nordsamiske, 1 er lulesamisk og 1 sørsamisk. Det er også i denne perioden gitt midler til 2 prosjekter hvor det skal utvikles parallellutgaver på alle tre samiske språk. Et prosjekt skal utvikles parallellt på lule- og sørsamisk.

Tabell 8: Antall tildelte læremiddelprosjekter fordelt på nord-, lule- og sørsamisk språk.

Det er behov for ulike typer læremidler tilpasset rammeplan for barnehagen. Regjeringen uttrykker i Stortingsmelding nr. 41 Kvalitet i barnehagen (2008-2009) at store utilsiktede ulikheter i barnehagetilbudet som medfører at tilbudet ikke er likeverdig, er uakseptabelt. For at alle barn skal ha et kvalitativt godt samisk barnehagetilbud og at barnehagen skal være en læringsarena, kreves et kompetent personale og tilpasset utstyr og materiell. Målet i Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009-2012 er 16 igangsatte læremiddelprosjekter innenfor fagområdene i rammeplan for barnehagen. I denne perioden er det igangsatt 15 prosjekter. Sametinget har som mål at det utvikles læremidler i forhold til behovet, men trenger større bevilgninger for å oppnå dette.

Tabell 9: Tildelte midler til barnehagene.

Tabellen viser at Sametinget har i perioden 2009-2012 avsatt kr. 1 million i 2009 og 2010 og kr. 1,5 millioner i 2011 og 2012. Den totale søknadssummen på innkomne søknader var 17,5 millioner. Det er i denne perioden tildelt tilsammen over 6 millioner kroner til utvikling av læremidler til barnehager.

Sametinget har de to siste årene overskridet budsjettet med over kr. 1 million. Grunnen til dette er at Sametinget har fått inn mange gode søknader.

Læremidler og pedagogisk materiell blir primært produsert av kommersielle aktører. Det finnes også enkelte offentlige satsinger innenfor særskilte tema eller spesielt for digitale læringsressurser. Tilskudd til læremiddelutvikling kan også gis av Utdanningsdirektoratet der det ikke er markedsgrunnlag for kommersiell utvikling. Dette gjelder innen tilrettelagt opplæring, opplæring av språklige minoriteter og opplæring innen smale fag og små elevgrupper.

Sametinget forvalter en egen læremiddelsentral, og alle samiske læremidler og annet pedagogisk materiell er nå samlet på en nettside, www.ovttas.no. Nettstedet er en samisk læremiddeltjeneste hvor man finner informasjon om samiske læremidler, og hvor disse kan lånes via nett fra Sametingets læremiddelsentral. I tillegg til læremidlene finnes det også en bildebase hvor innholdet fritt kan brukes for å produsere læremidler for eget bruk.

Da det finnes lite pedagogisk materiell og leker, utarbeider mange barnehageansatte selv dette til eget bruk. Sametinget ønsker at disse i større grad blir utgitt til bruk for også andre. Fra 2008 har det eksistert en ordning med gratis læremidler for barnehager og skoler.

I tillegg til behov for pedagogisk materiell og leker, finnes det et behov for materiell om samiske forhold på norsk til norske barnehager. Jmfør Rammeplanen pkt. 3.6 Nærmiljø og samfunn skal barnehagene bidra til at "barna blir kjent med at samene er Norges urbefolkning og får kjennskap til samiske fortellinger, sagn og andre deler av samisk kultur og hverdagsliv." Det er norske myndigheter som har ansvaret for læremidler til norske barnehager, og Sametinget forventer at myndighetene tar dette ansvaret. At alle barn i Norge får kunnskaper om samene og deres forhold vil styrke den samiske identitetsfølelsen og forebygge den fremmedfrykt som er tilstede også i dagens samfunn.

Leker og pedagogisk materiell til barn er viktig i det pedagogiske arbeidet i barnehagen. Sametinget har fått tilbakemeldinger om at det finnes lite samiske leker og pedagogisk materiell. Med bakgrunn i dette har Sametinget gjennomført et prosjekt for å kartlegge hva som finnes av samiske leker og pedagogisk materiell. Undersøkelsen ble gjennomført i 11 barnehager i fylkene Oslo, Nord-Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark. Det ble også kartlagt hvilke behov barnehagene har for samiske leker og pedagogisk materiell. Kartleggingen viser at alle informantene ønsker seg flere samiske leker og pedagogisk materiell. Økonomiske ressurser og liten tilgjengelighet begrenser derimot barnehagenes innkjøp.

Sametingets rolle er ikke å utvikle pedagogisk materiell og leker, men å gi tilskudd til utvikling av dette. Sametinget setter prioritinger i budsjettet. Ut fra en grundig faglig vurdering tildeles tilskuddene til ulike søkere. Sametinget får inn en god del søknader, men har begrensede midler. Dermed begrenses utviklingen av pedagogisk materiell og leker.

Mål	Strategier
Barnehagene har tilstrekkelig med pedagogisk materiell og leker som dekker deres behov.	Utvikle pedagogisk materiell og leker. Arbeide for økte tilskudd til utvikling av pedagogisk materiell og leker.

Innsatsområde 6 - Samarbeid og sammenheng mellom hjem, barnehage og skole

Utfordringer

Sametinget vil gjennom sin politikk legge til rette for at alle barn skal oppleve et helhetlig og individuelt tilrettelagt opplæringsløp fra barnehage til skole. At barn opplever en sammenheng mellom barnehage og skole vil skape motivasjon for videre læring. Dette igjen vil bidra til å skape trygghet og gi tro på seg selv i møte med skolen. Også i et samfunnsperspektiv er det nødvendig at barn opplever en god overgang. Dette for å sikre gode læringsresultater og sosial utjevning. Både

barnehagen og skolen vil ha et ansvar å få til et godt samarbeid både med hverandre og med foreldrene. Som tidligere nevnt er det foreldrene som har hovedansvaret for egne barns utvikling og har den viktigste oppdragerrollen. Språkvalg og språkopplæring er foreldrenes ansvar. Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med barnas hjem hjelpe og støtte foreldre som ønsker samisk språk for sine barn. Sametinget ser en viktig utfordring i å skape kontinuitet i utdanningsforløpet for barn og foreldre for å videreutvikle samisk språk og kultur. Det er en forutsetning for godt samarbeid, og for en god overgang, at skole og barnehage, i nært samarbeid med foreldrene, har en god dialog. Vi finner delvis ulike mandat og ulike læringskulturer i barnehage og skole. Barnehagen som institusjon har utviklet seg innenfor en sosialpedagogisk tradisjon de siste tiårene der lek, læring, utvikling, omsorg og oppdragelse står sentralt. Skolen som institusjon er mer målstyrt og læring er i stor grad kompetanseorientert. Det pedagogiske arbeidet danner dermed ulike utgangspunkt. I arbeidet med å legge til rette for samarbeid og sammenheng ser Sametinget utfordringen det er å arbeide innenfor rammene av disse ulikhetene. Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver og skolens læreplaner har ulike målformuleringer. Ved at man kjenner til innholdet i de ulike målformuleringene vil være med på å gjøre forståelsen bedre av hverandres oppgaver.

Med den erfaring Sametinget sitter inne med kan det være grunn til å tro at en del av barnehagepedagogikken har dreid fokuset mot at barn skal være skoleklare. Barnehagen har derfor hatt det største ansvaret med å forberede barna til skolen. Skolen kommer ofte ikke inn i bildet før på slutten av barnas siste barnehageår. Dette er også en tilbakemelding lærere har gitt ved å gi uttrykk for at de vet for lite om hva barnehagen har jobbet med.

Et godt samarbeid bygger på kunnskap og forståelse. Slik Sametinget ser det er det ikke bare utfordringen i å kjenne til hverandres mål og innhold, men for alle barn kan situasjonen være ulike i forhold til språk og kultur. Det kan for eksempel være samisktalende barn som har gått i barnehage med samisktilbud som skal over i en norsk klasse på skolen. Vi vet at for mange barn kan denne overgangen være ekstra sårbar. Tilrettelegging vil være særdeles viktig i forhold til språket. Det må sikres en fortsatt språkutvikling for de barna som har hatt språkopplæring i barnehagen. For barnehagebarn som er utenfor forvaltningsområdet for samiske språk, er det viktig at barnehagen gir informasjon om rett til samisk opplæring.

Opplæringsloven (1998) gir alle elever i grunnskolen i samiske forvaltningsområder rett til opplæring i og på samisk (se også Sametingsmelding om opplæring og utdanning). Sametinget vil jobbe for at også barnehageloven gir barn rett til et samisk barnehagetilbud. Den samiske språkopplæringen må inngå i skolens prinsipper og strategier for tospråklighet. Her må kommunene være sitt ansvar bevisst, og sørge for gode rutiner innad i skolen, sørge for å gi god nok informasjon om tilbudet, sørge for å kunne gi dette tilbudet, og være forberedt til å ta i mot elever som skal ha samisk. Barnehagen må være ute i god tid med å gi informasjon om språkopplæring, slik at skolen får tid på seg til å finne språklærere og lage et godt undervisningsopplegg. Det at skolen får god nok informasjon fra barnehagen, kan være med og hjelpe skolen til å legge til rette for barnets læringsløp. Informasjon om enkeltbarn skal skje med samtykke fra barnets foreldre, samtidig som foreldrene må få innsyn i prosessen og informasjonsutviklingen. Den enkelte barnehage står fritt til å velge hvordan de skal sørge for god informasjonsflyt, så lenge det skjer med foreldrenes samtykke.

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2011) slår fast at barnehagen, i samarbeid med skolen, skal legge til rette for overgangen fra barnehage til førsteklasse. Dette skal skje i nært samarbeid med barnas hjem. Familiens støtte og engasjement står sentralt i overgangen mellom barnehage og skole. Dersom foreldrene får informasjon, og føler seg trygge på hva som vil skje når barnet skal begynne på skolen, vil dette bidra til å trygge og motivere barnet.

Sametingets rolle i arbeidet med overgangen fra barnehage til skole er å veilede og tilby kurs for barnehageansatte og lærere på skolen. Det blir viktig å være i dialog med barnehageeiere og

kommunene, men også stille krav om at målene innfris for å sikre at barn opplever trygghet og kontinuitet i utdanningsløpet.

Mål

Barn har sammenheng og progresjon i læringsinnholdet fra barnehage til skole som sikrer kontinuitet i arbeidet med samiske språk og kultur.

Strategi

Sikre samarbeid mellom barnehage- og skoleeiere som har ansatte med nødvendig faglige kompetanse.

ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Oppfølging av meldingen vil skje gjennom de årlige budsjettene der tiltak under de enkelte målene vil bli prioritert. Sametingsrådet fastsetter egen handlingsplan for oppfølging av meldingen. Meldingen har et langsiktig perspektiv, og det vil være naturlig å ha en gjennomgang av meldingen etter tre til fire år for å vurdere om Sametinget har oppnådd de målene som er satt i meldingen.

Endringer i prioriteringene vil føre til økonomiske og administrative konsekvenser. I dag har barnehageseksjonen 4 stillinger, alle i 100 %. Én av stillingene er delvis lagt til Sametingets læremiddelsentral i Kautokeino. Skal man kunne iverksette de mål og strategier som meldingen beskriver, vil det i 2014 være behov for en ny stilling og ytterligere en stilling i 2015. Det vises til konsulentfirmaet Asplan viaks evaluering av Sametingets tilskudd i 2010. Her kom det frem at informasjons og veiledningsrollen til Sametinget ovenfor barnehagene bør styrkes. Å ha god dialog med barnehageansatte og kommuner er viktig for ikke å miste kontakten med barnehagene. I 2014 skal det gjennomføres en ny evaluering av tilskuddforvaltningen. Denne evalueringen vil kreve ekstra ressurser med en kostnadsramme på kr. 500.000. Også oppfølgingen av evalueringen vil kunne føre til ytterligere økonomiske konsekvenser.

Sametinget har en strategi om å arbeide for økt tilskudd til læremiddelutvikling. Sametingets statistikk de siste årene viser at det er budsjettet med kr. 1.500. 000 til læremiddelutvikling mens tallene viser en søknadssum som er langt høyere. I 2012 var summen på kr. 4.376.457. Dette medfører at de økonomiske rammene må økes.

LITTERATUR

Asplan Viak 2010. Evaluering av Sametingets tilskudd til samiske barnehager.

Barneloven (Lov om barn og foreldre) 1981. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Butenschönutvalgets rapport 2012. "Langs lange spor – om samisk forskning og høyere utdanning".

Utredning avlevert Kunnskapsdepartementet 20.06.2012.

FNs konvensjon om barns rettigheter (Barnekonvensjonen) 1989.

Fra eldst til yngst. Samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole (veileder) 2008. Oslo:

Kunnskapsdepartementet.

Handlingsplan for samiske språk 2009. Oslo: Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

ILO-konvensjonen om urfolks rettigheter 1989.

Lov om barnehager (Barnehageloven) 2006. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (Sameloven) 1987. Oslo: Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet.

Nasjonal rekrutteringsstrategi for samisk høyere utdanning. Strategi 2011-2014.

Kunnskapsdepartementet.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Norges lover 1687-2001. Oslo: Justis- og politidepartementet.

NOU 2012:1 Til barnas beste. Ny lovgivning for barnehagene. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Opplæringsloven (Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen) 1998. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Revidert utgave 2011. F-4105 B. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Sametingets budsjett 2012. Sametinget.

Sametingets strategiske plan for læremiddelutvikling 2009-2012

Sametingsmelding om opplæring og utdanning. 2011. Sametinget.

Sametingsmelding om samisk språk. Sametinget.

Sametingsrådets melding om samiske barnehager 2005. Sametinget.

Samiske tall forteller 5, Kommentert samisk statistikk 2012. Sami allaskuvla og Norden.

Storjord, M.H. 2000. "Fra nødhjelp til folkehjelp". Opprettelse og utbygging av samiske barnehager i Norge 1969-99. Hovedfagsoppgave i forskolepedagogikk. Dronning Mauds minne/Universitetet i Trondheim.

Stortingsmelding nr 41 (2008-2009) Kvalitet i barnehagen. Oslo: Det kongelige kunnskapsdepartement.

Strategisk plan for samiske barnehager 2008-2011. Sametinget.

Tiltak for å effektivisere utvikling og produksjon av samiske læremidler. 2012. Sametinget, Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet.

Veileder for barnehager med samiske barn. Kunnskap tynger ikke.

Sametinget/Kunnskapsdepartementet.

Linker:

Diedut Nr. 1/2007

<http://www.sametinget.no/content/download/1565/14334/version/1/file/Rapport+om+kartlegging+av+samiske+leker+og+pedagogisk+materiell+i+barnehager+med+samiske+barn+%282012%29.pdf>

Behandlingen av saken ble avsluttet 01.03.13 kl. 10.00

Originalspråk: Norsk

Åšši/Sak NKK	003/13
Åšši/Sak SP	012/13

Høringsnotat - om forslag til endring av forskrift av 12. september 2003 om leveringsplikt for fartøy med torsketrållatelse

Arkivsaknr.
12/5514

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	26.10.05	SR018/13
Nærings- og kulturkomiteen	25. – 26.02.13	NNK
Sametingets plenum	27.02. – 01.03.13	SP 012/13

Saken påbegynt 01.03.13 kl. 10.30

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1		Sametingsrådet	Sak SR 018/13 Høringsnotat om forslag til endring av forskrift av 12. september 2003 om leveringsplikt for fartøy med torsketrållatelse
2	06.11.2012	Fiskeri- og Kystdepartementet	Høringsnotat om forslag til endring av forskrift av 12. september 2003 om leveringsplikt for fartøy med torsketrållatelse

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Samisk kultur og samiske næringer har tradisjonelt vært knytta til naturen. Samene har hentet levebød og inntekt gjennom høsting av utmarksressurser, fiske, jordbruk og reindrift, som også har gitt råvarer til duodji og ulike viderefordlingsprodukter¹. Samene har måttet tilpasse seg naturgrunnlaget og til de fornybare ressursene en hadde rundt seg. Avhengighetsforholdet til ressursene og bruk av disse har gjennom historisk bruk dannet grunnlaget for rettsprinsippet om at nærhet gir rett / Nærhets og avhengighetsprinsippet².

Det sirkumpolare området har vært dominert av urfolk som historisk har bebodd området og utnyttet ressursene. Det er et område med årtusenlang bosetning, bruk og tilhørighet. Området har en rik kulturarv, og særegne tilpasninger basert på naturgrunnlaget og tradisjonelle kunnskaper om miljøet.

¹ Sametingsmelding om næringsutvikling - 2011

² Sametingets melding om fiske som næring og kultur i kyst- og fjordområdene - 2004

Gjeldende urfolksrett bygger på en forutsetning om anerkjennelse av urfolks historiske rettigheter til blant annet kyst og fjordfiske i tradisjonelle urfolksområder. Når det gjelder historiske rettigheter mener Sametinget at disse eksisterer og alltid har eksistert på bakgrunn av bosetning og bruk ved kysten i over 10 000 år.

Staten Norge er grunnlagt på territoriet til to folk, samer og nordmenn. Territoriet omfatter land, så vel som sjø og havområder (under og over jorden, under og over havoverflaten). Samene et opprinnelig folk i de gjeldende områder noe som i seg selv er grunnlag for rettigheter.

Samene har slike rettigheter på grunnlag av alders tids bruk og lokale sedvanerettigheter. Sametinget har videre understreket at regjeringen må ta hensyn til gammelt lovverk på dette området. Eksempelvis lappekodisillen fra 1751 og Jordutvisningsresolusjonen fra 1775 som fastslår finnmarkingenes første rett til fiske. Det var et flertall av samer i Finnmark på den tid. Sametinget minner også om Kåfjorddommen som også beveger seg langt i retning av å uttrykke at det er snakk om sedvanerettighet hvor de lokale fiskerne fikk erstatning.

Norge vant frem med sitt syn ovenfor Storbritannia i fiskerigrensesaken mot Storbritannia i Haag med den begrunnelse at læren om «fritt fiske» aldri hadde fått fotfeste langs Norges kyst³. Dommen slår fast at historiske bruken av fiskeressursene langs kysten danner lokale sedvaneregler, og at dette var sentral for avgjørelsen. Disse historiske kjensgjerningene må også vurderes i lys av Norges forpliktelser etter blant annet Art. 37 i FN's Urfolksdeklarasjon.

I følge artikkel 27 i FN's konvensjon av 1966 om sivile og politiske rettigheter i forhold til samer som urfolk omfatter er det materielle grunnlaget en forutsetning for samenes totale kulturutøvelse. Grunnleggende for fjord – og kystbefolkningen er utnyttelse (og avhengigheten) av de ressurser som finnes i de marine områdene til ulike tider. Det påhviler staten en plikt å sikre kystbefolkningens et tilstrekkelig kvotegrunnlag for å kunne ha fiske som levevei. I sjøsamiske områder innebærer dette også at det må sikres et tilstrekkelig ressursgrunnlag for å skape næring- og kulturell aktivitet.

Høsting av havets ressurser har i uminnelige tider vært en kulturbærer og en av hovednæringene for den samiske befolkning. Samene som gruppe har gjennom sin bruk av sjøen ervervet seg rettigheter i forhold til de marine ressursene og til bruken av saltvannsområdene. Det samiske folk har i samiske områder en historisk, sedvanemessig og urfolksbasert rett i forhold til marine ressurser og til disponeringen av saltvannsområdene, jf. Nærhets og avhengighetsprinsippet 4/ Nærhet gir rett.

Samisk fiskeriutvalg konkluderte i sin innstilling med at samene deltok både i hav-, kyst- og fjordfiske og at inntektene fra fisket var en viktig del av det økonomiske grunnlaget for den sjøsamiske kulturen. Det innebærer bl.a. at samene også har en historisk rett til en andel av bestandene, uansett om den befinner seg i Barentshavet (torsk) eller rundt Island (sild). Dette er bestander som vandrer og jevnlig befinner seg i samiske områder. Samene høster og har tradisjonelt høstet av disse ressursene.

Det politiske utgangspunktet for innføring av leveringsplikt for trålere i 1970 – 80 årene var å båndlegge fiskeråstoff fra denne flåten slik at man gjennom dette fikk et supplement til råstoff kystflåten, og gjennom denne råstofftilgangen på fisk kunne sikre og trygge samfunn og industriarbeidsplasser på land. Det politiske grunnlaget var tidligere hjemlet i Saltvannsfiskeloven av 3. juni 1983 som nå er utgått og erstattet med Havressursloven, LOV 2008-06-06 nr 37; Lov om forvaltning av viltlevende marine ressurser, hvor det heter i § 1, ”Formålet med lova er å sikre ei berekraftig og samfunnsøkonomisk lønsam forvaltning av dei viltlevande marine ressursane og det tilhøyrande genetiske materialet og å medverke til å sikre sysselsetjing og busetjing i kystsamfunna”

³ Fiskerigrensesaken som ble ført mellom Norge og Storbritannia i den Internasjonale domstolen i Haag (NOU 2008:5, 5.17)

⁴ Sametingets melding om fiske som næring og kultur i kyst- og fjordområdene - 2004

Leveringsforpliktelsen er en samfunnskontrakt mellom de som eier og de/den som benytter ressursen, og i følge Havressursloven § 2 så tilligger Eierskapet av de villevende marine ressursene fellesskapet i Norge, samt at det skal gjennomføres forvaltningstiltak som skal sikre det materielle grunnlaget for samisk kultur (jf. Havressursloven § 7 g). Trålerne leveringsforpliktelser har ut fra dette også en målsetting om å sikre det materielle grunnlaget for samisk kultur som omfatte både næring, språk og bosetting.

Kommunene og befolkningen i fiskerike kyst- og fjordområder er alle opptatt av å skape næringsaktivitet, utvikling og bolyst. Gjennom fiskeri og industriarbeidsplasser legges grunnlaget for å generere inntekt til befolkning og utvikling av samfunnsmessige oppgaver som skoler, barnehager, butikker og lignende. Til tross for store forandringer i fiskerinæringen de siste 20 – 30 årene, er behovet for arbeidsplasser og ilandføring av fisk fra fiskeflåten like viktig i dag som for 20-30 år siden. Leveringsbetingelsene er en samfunnsforpliktelse/kontrakt hvor de som fanger ressursene utenfor våre kyst- og fjordområder, har en klar forpliktelse i å yte noe igjen til områdene hvor fisken fanges. Når det gjelder dagens leveringsforpliktelser for trålerne så er det fastsatt et kvantum av torsk og hyse som skal leveres til navngitte plasser, slik at man gjennom dette oppfyller Havressurslovens formålsparagraf om å "...sikre sysselsettning og busetting i kystsamfunna"

Regjeringens politiske plattform⁵ er å ha en variert flåte og rettferdig fordeling av fiskeressursene som bidrar til å sikre sysselsettning og bosetting i kystsamfunnene. Sametinget ser dette som en klar forpliktelse i å opprettholde leveringsforpliktelsene til trålflåten og gjennom dette bidra til å sikre og trygge bosettingen i Nord Norge.

Sametinget går med dette inn for at trålerne inngåtte leveringsvilkår skal stå ved lag og håndheves i tråd med de forpliktelser som lå til grunn da tillatelsene ble gitt, slik at leveringsforpliktelsene skal gi arbeidsplasser og virksomhet på lokale og navngitte plasser. Sametinget mener at hvis trålerflåten ikke finner det hensiktsmessig av ulike årsaker å overholde gitt leveringsforpliktelser, så må det konsesjonsbelagte kvantum fiske som trålerne i dag har, tildelt kystflåten med forpliktelse om lokal levering av fangst.

Bearbeidingsplikten må økes og hvis de tilgodesette anleggene ikke kan bearbeide eller ta i mot fisken/fangsten, må Råfisklaget tilby fangsten til andre bedrifter i området. Råfisklagets kontroll- og dirigeringsordning må også tilpasses bearbeidings- og leveringsforpliktelsens retningslinjer. Etablering av en effektive kontroll- og oppfølgingsordning er helt avgjørende og nødvendig for å gjenreise tilliten til trålerne leveringsforpliktelsene.

Ved bruk av ordningen med kvotebonusen vil en gjøre at forhåpentligvis mer fisk vil bli landet i fersk tilstand. Kvotebonusen kan muligens også utjevne eventuelle prisforskjeller mellom fersk og fryst. Fleksibiliteten i anvendelse av råstoffet imøtekommer det at bearbeidingsplikten økes.

Den samfunnsmessige gevinsten ligger i at både landanleggene og kommunene i Finnmark, Troms og Nordland tjener penger, ved at leveringsforpliktelsene overholdes og at en får til en fleksibel anvendelse av råstoff.

Sametinget vil ut fra høringsnotat til Fiskeri- og kystdepartementets av den 6. november 2012, Leveringsplikt for fartøy med torsketråløyve, forslag til endring av forskrift av 12. september 2003 nr. 1131, og det overnevnte foreslå følgende:

Tilbudsplikten skal være 100 % eller mer på de enkelte fylkene
Kjøpsplikt for 70 % av tilbudspliktig torsk og hyse
Bearbeidingsplikten økes til 90 %

Fangsten skal losses direkte på anlegget

Det innføres en mulig fleksibilitet for anvendelse av råstoff

Fangsten skal meldes inn til Råfisklaget 48 timer før lossing og det anlegget som er tilgodesett må svare innen 24 timer

Det innføres en kvotebonus for fersk landet fisk

I tilfelle leveringsforpliktelser ikke overholdes må det konsesjonsbelagte kvantum fiske som tråleren (ene) har i dag, overføres og tildeles kystflåten med forpliktelse om lokal levering av fangst.

Nærings- og kulturkomiteens innstilling

Innledning

Fiskeri og kyst departementet har sendt et høringsnotat om endring av 12. september 2003 om leveringsplikt for fartøy av torsketrållatillatelsen. Sametinget kommer med innspill på ulike prosentsatser på alle nevnte elementer i høringsnotatet og på totalløsningen.

Merknader

Komiteen medlemmene fra medlemmene fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Knut Store, Agnar Kvernmo, Heidi Persdatter Greiner Haaker og Inger Jørstad, medlemmene fra Norske samers riksforbund (NSR) Geir Tommy Pedersen, Mathis Nilsen Eira og Cecilie Grape, medlemmet fra Norske samers riksforbund/ Samefolkets parti (NSR/Sfp) Ellinor Guttorm Utsi, medlemmet fra Flyttsamelista Per Andersen Bæbr og medlemmet fra Nordkalottfolket Toril Bakken Kåven

vil på ingen måte godta en utsettelse på forslag til endring av forskrift av 12. september 2003, om leveringsplikt for fartøy med torsketrållatillatelse.

Forslag

Forslag fra Arbeiderpartiets sametingsgruppe (Ap) Knut Store, Agnar Kvernmo, Heidi Persdatter Greiner Haaker og Inger Jørstad, Norske samers riksforbund (NSR) Geir Tommy Pedersen, Mathis Nilsen Eira og Cecilie Grape, Norske samers riksforbund/ Samefolkets parti (NSR/Sfp) Ellinor Guttorm Utsi, Flyttsamelista (Fsl) Per Andersen Bæbr og Nordkalottfolket Toril Bakken Kåven

Forslag 1

Nytt avsnitt etter avsnittet som slutter med: «Samene høster og har høstet av disse ressursene».

Sametinget mener at fordelingen kvoterettigheter og andre fisketillatelser er et viktig element for å sikre mulighetene for fjord- og kystflåten, som er avgjørende for det materielle grunnlaget for sjøsamisk kultur. Sametinget er av den oppfatning at en større del av kvoter og tillatelser skal overføres fjord og kystflåten, mot eller uten vederlag, med sikte på å fremme bosetningen ved fjord og langs kyst. Dette vil være en vesentlig faktor for en sikring og vitalisering av samisk kultur og annen kystkultur.

Nytt avsnitt etter avsnittet som slutter med: «Sametinget ser dette som en klar forpliktelse i å opprettholde leveringsforpliktelsene til trålerflåten og gjennom dette bidra til å sikre og trygge bosetningen i Nord-Norge».

Sametinget ser med bekymring på det faktum at Aker Seafoods ASA blir tildelt i underkant av 11 % av den norske torskekvoten og Nergård AS blir tildelt nærmere 5 % av den totale norske torskekvoten.

Sametinget mener at vilkårene for ervervstillatelsene på at fartøyene skal være knyttet opp mot bestemt industrivirksomhet og ønsker ikke at disse blir skilt fra denne virksomheten. Sametinget mener at det er beklagelig at man har tillat at eier av trålerne, anleggene og produksjonsmidlene har

kunnet dele disse i ulike selskap. Ett selskap eier trålerne, mens et annet selskap driver driften av foredlingsvirksomheten ved at de leier anlegg og produksjonsmidler.

Første del av første setning i neste avsnitt endres til:

Sametinget går med dette inn for at trålernes opprinnelige leveringsforpliktelser igjen gjøres gjeldende og håndheves i tråd med de forpliktelser som lå til grunn da tillatelsene ble gitt, slik at leveringsforpliktelsene skal gi arbeidsplasser og virksomhet på lokale og navngitte plasser, slik at torsketrålerne med leveringsplikt oppfyller den samfunnsoppgaven som de i utgangspunktet har påtatt seg. Resten av setningene blir som foreslått.

Ny setning etter: «...og det overnevnte forslå følgende:»

At trålernes opprinnelige leveringsforpliktelser igjen gjøres gjeldende og håndheves i tråd med de forpliktelser som lå til grunn da tillatelsene ble gitt.

Komiteens tilrådning

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Forslag 2, Fremskrittspartiet v/representant Arthur Tørfoss

Høringsnotat – endring av forskrift – leveringsplikt for fartøyer med torskekvoter

Fiskeriressursene er vår felles eiendom. Det må derfor fastsettes totalkvoter for de ulike fiskeriene slik at ressursene forvaltes med sikte på langsiktig og bærekraftig avkastning. Sametinget ønsker at det sikres en optimal utnyttelse av fiskebestander. Dette kan blant annet gjøres gjennom omsettelige kvoter og tilrettelegging for et tett samspill mellom bedrifter, bransjer, forskningsmiljøer og andre aktører.

Overgangen til omsettelige kvoter gjør det nødvendig med en gjennomgang av deltakerloven og råfiskloven slik at næringen ikke lukkes for investeringer. Tillatelser til å utnytte deler av ressursene i havet skal tildeles av staten. Det er også viktig å sikre ordninger som ivaretar ny rekruttering innenfor fiskerinæringen. Bærekraftig beskatning av ressursene forutsetter internasjonalt samarbeid og avtaler. Norge må derfor bidra til å sikre avtaler og effektiv kontroll mot ulovlig, urapportert og uregulert fiske, og omsetning av ulovlig fangst må etterforskes som grov økonomisk kriminalitet. Sametinget mener det må reageres strengt på overtredelser og andre former for juks med kvotene. Sametinget ber regjeringen sikre kystvakten og fiskerikontrollen tilstrekkelige midler til å øke innsatsen mot ulovlig fiske.

Sametinget ser at det er nødvendig med visse reguleringer av fiskeriene, og det er behov for en revisjon av dagens reguleringsmodeller, med sikte på bedre fastsettelse av totalkvoter, utnyttelse og mest mulig forutsigbarhet. Dette vil gi stabilitet og danne grunnlag for en bedre planlegging innen næringen. En slik stabilitet vil oppmuntre til langsiktige investeringer for industrien, fiskerne og fiskebåteierne. Sametinget ser nytten av å ha en variert fiskeflåte og anser mangfold, nærhet, fleksibilitet, finansielle ressurser og stabile rammebetingelser som positivt for konkurransen, og vil legge til rette for dette. Det er viktig å sette i gang tiltak for å redusere byråkratiet og forenkle regelverket.

Sametinget vil ut i fra høringsnotatet og med bakgrunn i det ovenstående, be Stortinget avvikle leveringsplikten for fartøyer med torskekvoter. Leveringsplikten er et inngrep i den enkelte fisker rett til selv å velge hvor han vil selge fangsten. Opprettholdelsen av bosetting og næringsliv i distriktsnorge må skje med andre virkemidler.

III Votering

Av 39 representanter var 31 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 2 ble forkastet med 29 stemmer. 2 stemte for.
- Forslag 1 ble vedtatt med 29 stemmer mot 2 stemmer.
- Nærings- og kulturkomiteens tilråding ble vedtatt med 29 stemmer mot 2 stemmer.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

Innlegg	Replikk
1 Knut Store, saksordfører	
2 Geir Tommy Pedersen	
3 Arthur Johan Tørfoss	Geir Tommy Pedersen Geir Johnsen Ragnhild Melleby Aslaksen
4 Agnar Kvernmo	Silje Karine Muotka
5 Ronny Wilhelmsen	Silje Karine Muotka
Ronny Wilhelmsen	
6 Rolf Johansen	Geir Johnsen
Rolf Johansen	
7 Egil Olli	
8 Geir Tommy Pedersen	
9 Marie Therese Nordsletta Aslaksen	Agnar Kvernmo
10 Knut Store, saksordfører	

VI Sametingets vedtak

Samisk kultur og samiske næringer har tradisjonelt vært knytta til naturen. Samene har hentet levebød og inntekt gjennom høsting av utmarksressurser, fiske, jordbruk og reindrift, som også har gitt råvarer til duodji og ulike videreforedlingsprodukter⁶. Samene har måttet tilpasse seg naturgrunnlaget og til de fornybare ressursene en hadde rundt seg. Avhengighetsforholdet til ressursene og bruk av disse har gjennom historisk bruk dannet grunnlaget for rettsprinsippet om at nærhet gir rett / Nærhets og avhengighetsprinsippet⁷.

Det sirkumpolare området har vært dominert av urfolk som historisk har bebodd området og utnyttet ressursene. Det er et område med årtusenlang bosetning, bruk og tilhørighet. Området har en rik kulturarv, og særegne tilpasninger basert på naturgrunnlaget og tradisjonelle kunnskaper om miljøet.

Gjeldende urfolksrett bygger på en forutsetning om anerkjennelse av urfolks historiske rettigheter til blant annet kyst og fjordfiske i tradisjonelle urfolksområder. Når det gjelder historiske rettigheter mener Sametinget at disse eksisterer og alltid har eksistert på bakgrunn av bosetning og bruk ved kysten i over 10 000 år.

⁶ Sametingsmelding om næringsutvikling - 2011

⁷ Sametingets melding om fiske som næring og kultur i kyst- og fjordområdene - 2004

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Staten Norge er grunnlagt på territoriet til to folk, samer og nordmenn. Territoriet omfatter land, så vel som sjø og havområder (under og over jorden, under og over havoverflaten). Samene et opprinnelig folk i de gjeldende områder noe som i seg selv er grunnlag for rettigheter.

Samene har slike rettigheter på grunnlag av alders tids bruk og lokale sedvanerettigheter. Sametinget har videre understreket at regjeringen må ta hensyn til gammelt lovverk på dette området. Eksempelvis lappekodusillen fra 1751 og Jordutvisningsresolusjonen fra 1775 som fastslår finnmarkingenes første rett til fiske. Det var et flertall av samer i Finnmark på den tid. Sametinget minner også om Kåfjorddommen som også beveger seg langt i retning av å uttrykke at det er snakk om sedvanerettighet hvor de lokale fiskerne fikk erstatning.

Norge vant frem med sitt syn ovenfor Storbritannia i fiskerigrensesaken mot Storbritannia i Haag med den begrunnelse at læren om «fritt fiske» aldri hadde fått fotfeste langs Norges kyst⁸. Dommen slår fast at historiske bruken av fiskeressursene langs kysten danner lokale sedvaneregler, og at dette var sentral for avgjørelsen. Disse historiske kjensgjerningene må også vurderes i lys av Norges forpliktelser etter blant annet Art. 37 i FN's Urfolksdeklarasjon.

I følge artikkel 27 i FN's konvensjon av 1966 om sivile og politiske rettigheter i forhold til samer som urfolk omfatter det materielle grunnlaget en forutsetning for samenes totale kulturutøvelse. Grunnleggende for fjord – og kystbefolkningen er utnyttelse (og avhengigheten) av de ressurser som finnes i de marine områdene til ulike tider. Det påhviler staten en plikt å sikre kystbefolkningens et tilstrekkelig kvotegrunnlag for å kunne ha fiske som levevei. I sjøsamiske områder innebærer dette også at det må sikres et tilstrekkelig ressursgrunnlag for å skape næring- og kulturell aktivitet.

Høsting av havets ressurser har i uminnelige tider vært en kulturbærer og en av hovednæringene for den samiske befolkning. Samene som gruppe har gjennom sin bruk av sjøen ervervet seg rettigheter i forhold til de marine ressursene og til bruken av saltvannsområdene. Det samiske folk har i samiske områder en historisk, sedvanemessig og urfolksbasert rett i forhold til marine ressurser og til disponeringen av saltvannsområdene, jf. Nærhets og avhengighetsprinsippet 9/ Nærhet gir rett.

Samisk fiskeriutvalg konkluderte i sin innstilling med at samene deltok både i hav-, kyst- og fjordfiske og at inntektene fra fisket var en viktig del av det økonomiske grunnlaget for den sjøsamiske kulturen. Det innebærer bl.a. at samene også har en historisk rett til en andel av bestandene, uansett om den befinner seg i Barentshavet (torsk) eller rundt Island (sild). Dette er bestander som vandrer og jevnlig befinner seg i samiske områder. Samene høster og har tradisjonelt høstet av disse ressursene.

Sametinget mener at fordelingen av kvoterettigheter og andre fisketillatelser er et viktig element for å sikre mulighetene for fjord- og kystflåten, som er avgjørende for det materielle grunnlaget for sjøsamisk kultur. Sametinget er av den oppfatning at en større del av kvoter og tillatelser skal overføres fjord og kystflåten, mot eller uten vederlag, med sikte på å fremme bosetningen ved fjord og langs kyst. Dette vil være en vesentlig faktor for en sikring og vitalisering av samisk kultur og annen kystkultur.

Det politiske utgangspunktet for innføring av leveringsplikt for trålere i 1970 – 80 årene var å båndlegge fiskeråstoff fra denne flåten slik at man gjennom dette fikk et supplement til råstoff kystflåten, og gjennom denne råstofftilgangen på fisk kunne sikre og trygge samfunn og industriarbeidsplasser på land. Det politiske grunnlaget var tidligere hjemlet i Saltvannsfiskeloven av 3. juni 1983 som nå er utgått og erstattet med Havressursloven, LOV 2008-06-06 nr 37; Lov om forvaltning av villlevende marine ressurser, hvor det heter i § 1, ”Formålet med lova er å sikre ei

⁸ Fiskerigrensesaken som ble ført mellom Norge og Storbritannia i den Internasjonale domstolen i Haag (NOU 2008:5, 5.17)

⁹ Sametingets melding om fiske som næring og kultur i kyst- og fjordområdene - 2004

berekraftig og samfunnsøkonomisk lønsam forvaltning av dei villevande marine ressursane og det tilhøyrande genetiske materialet og å medverke til å sikre sysselsetjing og busetjing i kystsamfunna” Leveringsforpliktelsen er en samfunnskontrakt mellom de som eier og de/den som benytter ressursen, og i følge Havressursloven § 2 så tilligger Eierskapet av de villevande marine ressursene fellesskapet i Norge, samt at det skal gjennomføres forvaltningstiltak som skal sikre det materielle grunnlaget for samisk kultur (jf. Havressursloven § 7 g). Trålerne leveringsforpliktelser har ut fra dette også en målsetting om å sikre det materielle grunnlaget for samisk kultur som omfatte både næring, språk og bosetting.

Kommunene og befolkningen i fiskerike kyst- og fjordområder er alle opptatt av å skape næringsaktivitet, utvikling og bolyst. Gjennom fiskeri og industriarbeidsplasser legges grunnlaget for å generere inntekt til befolkning og utvikling av samfunnsmessige oppgaver som skoler, barnehager, butikker og lignende. Til tross for store forandringer i fiskerinæringen de siste 20 – 30 årene, er behovet for arbeidsplasser og ilandføring av fisk fra fiskeflåten like viktig i dag som for 20-30 år siden. Leveringsbetingelsene er en samfunnsforpliktelse/kontrakt hvor de som fanger ressursene utenfor våre kyst- og fjordområder, har en klar forpliktelse i å yte noe igjen til områdene hvor fisken fanges. Når det gjelder dagens leveringsforpliktelser for trålerne så er det fastsatt et kvantum av torsk og hyse som skal leveres til navngitte plasser, slik at man gjennom dette oppfylder Havressurslovens formålsparagraf om å ”...sikre sysselsetjing og busetjing i kystsamfunna”

Regjeringens politiske plattform¹⁰ er å ha en variert flåte og rettferdig fordeling av fiskeressursene som bidrar til å sikre sysselsetting og bosetting i kystsamfunnene. Sametinget ser dette som en klar forpliktelse i å opprettholde leveringsforpliktelsene til trålflåten og gjennom dette bidra til å sikre og trygge bosettingen i Nord Norge.

Sametinget ser med bekymring på det faktum at Aker Seafoods ASA blir tildelt i underkant av 11 % av den norske torskekvoten og Nergård AS blir tildelt nærmere 5 % av den totale norske torskekvoten.

Sametinget mener at vilkårene for ervervstillatelsene på at fartøyene skal være knyttet opp mot bestemt industrivirksomhet og ønsker ikke at disse blir skilt fra denne virksomheten. Sametinget mener at det er beklagelig at man har tillatt at eier av trålerne, anleggene og produksjonsmidlene har kunnet dele disse i ulike selskap. Ett selskap eier trålerne, mens et annet selskap driver driften av foredlingsvirksomheten ved at de leier anlegg og produksjonsmidler.

Sametinget går med dette inn for at trålerne opprinnelige leveringsforpliktelser igjen gjøres gjeldende og håndheves i tråd med de forpliktelser som lå til grunn da tillatelsene ble gitt, slik at leveringsforpliktelsene skal gi arbeidsplasser og virksomhet på lokale og navngitte plasser, slik at torsketrålerne med leveringsplikt oppfylder den samfunnsoppgaven som de i utgangspunktet har påtatt seg. Sametinget mener at hvis trålerflåten ikke finner det hensiktsmessig av ulike årsaker å overholde gitt leveringsforpliktelser, så må det konsesjonsbelagte kvantum fiske som trålerne i dag har, tildelt kystflåten med forpliktelse om lokal levering av fangst.

Bearbeidingsplikten må økes og hvis de tilgodesette anleggene ikke kan bearbeide eller ta i mot fisken/fangsten, må Råfisklaget tilby fangsten til andre bedrifter i området. Råfisklagets kontroll- og dirigeringsordning må også tilpasses bearbeidings- og leveringsforpliktelsens retningslinjer. Etablering av en effektive kontroll- og oppfølgingsordning er helt avgjørende og nødvendig for å gjenreise tilliten til trålerne leveringsforpliktelsene.

10 Soria Moria erklæringen 2009 – 2013
Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Ved bruk av ordningen med kvotebonusen vil en gjøre at forhåpentligvis mer fisk vil bli landet i fersk tilstand. Kvotebonusen kan muligens også utjevne eventuelle prisforskjeller mellom fersk og fryst. Flexibiliteten i anvendelse av råstoffet imotekommer det at bearbeidingsplikten økes.

Den samfunnsmessige gevinsten ligger i at både landanleggene og kommunene i Finnmark, Troms og Nordland tjener penger, ved at leveringsforpliktelsene overholdes og at en får til en fleksibel anvendelse av råstoff.

Sametinget vil ut fra høringsnotat til Fiskeri- og kystdepartementets av den 6. november 2012, Leveringsplikt for fartøy med torsketralloyve, forslag til endring av forskrift av 12. september 2003 nr. 1131, og det overnevnte foreslå følgende:

Tilbudsplikten skal være 100 % eller mer på de enkelte fylkene

Kjøpsplikt for 70 % av tilbudspliktig torsk og hyse

Bearbeidingsplikten økes til 90 %

Fangsten skal losses direkte på anlegget

Det innføres en mulig fleksibilitet for anvendelse av råstoff

Fangsten skal meldes inn til Råfisklaget 48 timer før lossing og det anlegget som er tilgodesett må svare innen 24 timer

Det innføres en kvotebonus for fersk landet fisk

I tilfelle leveringsforpliktelser ikke overholdes må det konsesjonsbelagte kvantum fiske som tråleren (ene) har i dag, overføres og tildeles kystflåten med forpliktelse om lokal levering av fangst.

At trålerens opprinnelige leveringsforpliktelser igjen gjøres gjeldende og håndheves i tråd med de forpliktelser som lå til grunn da tillatelsene ble gitt.

Behandlingen av saken ble avsluttet 01.03.13 kl. 11.25

Originalspråk: Norsk

Åsøi/Sak PFK	003/13
Åsøi/Sak SP	013/13

Regjeringens forslag om endring av reindriftsforvaltningen

Arkivsaknr.
11/2498

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	08.02.13	SR 020/13
Plan- og finanskomiteen	25. – 26.02.13	PFK 003/13
Sametingets plenum	27.02. – 01.03.13	SP

Saken påbegynt 28.02.13 kl. 15.30

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1		Sametingsrådet	SR 020/13 Regjeringens forslag om endring av reindriftsforvaltningen
2	08.02.13	Landbruks- og matdepartementet	Dokument: Forslag til endringer av den offentlige forvaltningen av reindriften
3	01.02.13	Landbruks- og matdepartementet	Endringer i den offentlige forvaltningen av reindriften
4	15.01.13	Landbruks- og matdepartementet	Notat til konsultasjonsmøte 21.01.13 om endringer av den offentlige forvaltningen av reindriften
5	01.06.12	Landbruks- og matdepartementet	Notat til konsultasjonsmøte 15.06.12 om endring av den offentlige forvaltningen av reindriften
6	23.03.12	Landbruks- og matdepartementet	Notat fra Landbruks- og matdepartementet
7	18.01.12	Sametinget	Interessenotat 3 – Endring av reindriftsforvaltningen
8	11.06.12	Sametinget	Interessenotat 2 – Endring av reindriftsforvaltningen
9	27.03.12	Sametinget	Interessenotat 1 – Endring av reindriftsforvaltningen
10	18.01.13	Norske reindriftsamers landsforbund	Vedr. oppsummering fra LMD angående endring av reindriftsforvaltningen
11	21.01.13	Landbruks- og matdepartementet	Protokoll fra konsultasjonsmøte 21.01.13
12	30.11.12	Landbruks- og matdepartementet	Protokoll fra konsultasjonsmøte 30.11.12
13	02.10.12	Landbruks- og matdepartementet	Protokoll fra administrativt konsultasjonsmøte 02.10.12
14	15.06.12	Landbruks- og matdepartementet	Protokoll fra konsultasjonsmøte 15.06.12
15	30.03.12	Landbruks- og matdepartementet	Protokoll fra konsultasjonsmøte 30.03.12
16	23.02.12	Sametinget	Sak 8/12 Endring av reindriftsforvaltningen – grunnlag og premisser

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Det vises til Landbruks- og matdepartementet brev av 08.02.13 med oversendelse av forslag til endringer av reindriftsloven for ny organisering av reindriftsforvaltningen.

Sametinget ønsker en offentlig reindriftsforvaltning med faglig styrke som er effektiv og handlekraftig, og som er organisert slik at den udiskutabelt er innenfor folkeretten om urfolks rett til selvbestemmelse, rett til å foreta egne prioriteringer og rett til deltakelse i naturressursforvaltningen. Sametinget konstaterer at departementets forslag ikke ivaretar noen av disse hensynene. Sametinget merker seg at departementet ikke har vist vilje til å komme Sametingets konkrete forslag, som søker å ivaretar disse hensynene, i møte. Departementet har i konsultasjonene stått fast på regjeringens beslutning som ble bekjentgjort i april 2011 uten forutgående konsultasjoner. Sametinget mener dette må forstås slik at departementet ikke har forsøkt å konsultert i god tro med målsetting om å oppnå enighet i henhold til ILO-Konvensjonen nr. 169 artikkel 6 og Konsultasjonsprosedyrer fastsatt i kgl.res 01.07.05.

Sametinget framhever at reindriftens betydning som en hjørnestein i samisk kultur, og som en kulturspesifikk samisk næring, tilsier at en må legge betydelig vekt på samenes rett til selvbestemmelse ved utformingen av forvaltningsstrukturen på dette saksområdet. Departementets forslag er ikke udiskutabelt innenfor statens folkerettslige forpliktelser.

Sametinget viser til at det er Stortingets klart uttalte målsetting å overføre større avgjørelsesmyndighet til det samiske samfunnet i saker som i særlig grad berører det samiske folk. Dette gjelder også innenfor den offentlige reindriftsforvaltningen. Sametinget konstaterer at departementets forslag innebærer det motsatte av denne politiske målsettingen. Den offentlige forvaltningen av en eksklusiv og kulturspesifikk samisk næring fjernes fra det samiske samfunnet. Sametinget ser dette som svært alvorlig, og anser det som et brudd med den breie konsensuspregede samepolitikken som har vært rådende siden 1987 da Stortinget vedtok sameloven.

Sametinget konstaterer at departementets forslag innebærer at en samisk næring skal tilpasse seg norsk forvaltningsstruktur, og ikke at forvaltningsstrukturen tilpasser seg en særegen samisk næring. Departementets forslag vil medføre at Fylkesmannens problematiske dobbeltrolle som sektormyndighet og meklings- og klageinstans i arealplansaker blir forsterket. Videre medfører forslaget at det blir begrensninger på faglig åpenhet omkring forvaltningen av reindriftens arealer. Sametinget vil understreke at for en urfolks- og minoritetskultur, som samisk reindrift representerer, vil dette innebære et betydelig demokratisk problem.

Sametinget viser til stortingsmelding nr. 28 (2007-2008) "Samepolitikken" hvor det heter at: "Staten er forpliktet til å respektere klart uttrykte ønsker fra urfolk når det skal treffes særlige tiltak som kan berøre den enkelte eller urfolks institusjoner, eiendom, kultur, arbeid og miljø. I samisk sammenheng betyr dette at tiltak som berører de nevnte områdene ikke uten videre kan iverksettes i strid med klart uttrykte ønsker og prioriteringer fra samene". Sametinget konstaterer at Landbruks- og matdepartementet ikke legger dette til grunn slik forslaget til endringer av reindriftsloven nå foreligger.

Sametinget gir på denne bakgrunn ikke sitt samtykke til forslaget om endringer reindriftsloven for ny organisering av reindriftsforvaltningen slik det nå foreligger. Dette innebærer at Sametinget heller ikke kan ha tillit til den nye reindriftsforvaltningen.

Plan- og finanskomiteens innstilling

Innledning

Landbruks- og matdepartementet har fremmet forslag til endringer i reindriftsloven for ny organisering av reindriftsforvaltningen. Sametinget tar lovforslaget til behandling før det behandles i Stortinget.

Forslag

Forslag 1

Forslag fra Norske Samers Riksforbund (NSR) og Høyres sametingsgruppe,

Sametinget ber om at Stortingets behandling av proposisjonen med endringer av reindriftsloven, inkludert Regjeringens forslag om endring av reindriftsforvaltningen, utsettes til Stortingets høstsesjon for å arbeide for en konsensus omkring framtidig forvaltning.

Sametinget ber om at det i samarbeid med relevante myndigheter gjøres en vurdering av konsultasjonene med Landbruks- og matdepartementet. Dette for å vurdere hvorvidt urfolksretten har blitt overholdt, om det blir begrensninger på faglig åpenhet omkring forvaltningen av reindriften arealer samt hvorvidt konsultasjonsavtalen har blitt fulgt i henhold til samisk innflytelse.

Sametinget igangsetter umiddelbart en utredning for å vurdere framtidig organisering av reindriften forvaltning. Sametinget ønsker, i denne prosessen, også en nærmere vurdering av hvorvidt fylkesmannen kommer i en forsterket dobbeltrolle som sektormyndighet og meklings- og klageinstans i arealplansaker. I tillegg ber man om at områdestyrenes myndighet, fagkunnskap og oppgaver ivaretas. Spesielt viktig her er en vurdering av framtidig innsigelsesrett dersom områdestyrene forsvinner. De framtidige rollene for reindriftsforvaltningens hovedkontor og reindriftsstyrene bør også vurderes.

Sametinget er grunnleggende kritisk til å overføre ytterligere myndighet til en statlig instans da dette kan sees på som en trussel mot reindriftnæringens selvbestemmelse. En slik myndighet, som i tillegg kommer i en forsterket dobbeltrolle, vurderes fra Sametingets side som et uforholdsmessig stort inngrep i reindriftsutøveres rett til utøvelse av yrke og levestett.

Forslag 2

Forslag fra Fremskrittspartiets sametingsgruppe (FrP),

Det vises til Landbruks- og matdepartementets brev av 08.02.13 med oversendelse av forslag til endringer av reindriftsloven for ny organisering av reindriftsforvaltningen.

Sametinget støtter regjeringens forslag til endring av reindriftsvaltningen.

Komiteens tilråding

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Merknad, Høyre og NSRs sametingsgruppe v/representant Aili Keskitalo

Endring av reindriftsforvaltningen

Sametinget ber om at Stortingets behandling av proposisjonen med endringer av reindriftsloven, inkludert Regjeringens forslag om endring av reindriftsforvaltningen, utsettes til Stortingets høstsesjon for å arbeide for en konsensus omkring framtidig forvaltning.

Sametinget ber om at det i samarbeid med relevante myndigheter gjøres en vurdering av konsultasjonene med Landbruks- og matdepartementet. Dette for å vurdere hvorvidt urfolksretten har blitt overholdt, om det blir begrensninger på faglig åpenhet omkring forvaltningen av reindriften arealer samt hvorvidt konsultasjonsavtalen har blitt fulgt i henhold til samisk innflytelse.

Sametinget igangsetter umiddelbart en utredning for å vurdere framtidig organisering av reindriftens forvaltning. Sametinget ønsker, i denne prosessen, også en nærmere vurdering av hvorvidt fylkesmannen kommer i en forsterket dobbeltrolle som sektormyndighet og meklings- og klageinstans i arealplansaker. I tillegg ber man om at områdestyrenes myndighet, fagkunnskap og oppgaver ivaretas. Spesielt viktig her er en vurdering av framtidig innsigelsesrett dersom områdestyrene forsvinner. De framtidige rollene for reindriftsforvaltningens hovedkontor og reindriftsstyrene bør også vurderes.

Sametinget er grunnleggende kritisk til å overføre ytterligere myndighet til en statlig instans da dette kan sees på som en trussel mot reindriftsnæringens selvbestemmelse. En slik myndighet, som i tillegg kommer i en forsterket dobbeltrolle, vurderes fra Sametingets side som et uforholdsmessig stort inngrep i reindriftsutøveres rett til utøvelse av yrke og levestett.

Forslag 3, representant Aili Keskitalo, NSR, JSL, Ap, H, AaSG, SbS

Nytt forslag til innstilling:

Sametinget ber om at sak "Regjeringens forslag om endring av reindriftsforvaltningen" utsettes til Stortingets høstsesjon for å arbeide for en konsensus omkring framtidig forvaltning.

Sametinget ønsker en offentlig reindriftsforvaltning med faglig styrke som er effektiv og handlekraftig, og som er organisert slik at den udiskutabelt er innenfor folkeretten om urfolks rett til selvbestemmelse, rett til å foreta egne prioriteringer og rett til deltakelse i naturressursforvaltningen. Sametinget konstaterer at departementets forslag ikke ivaretar noen av disse hensynene tilstrekkelig. Sametinget vurderer at departementet ikke har vist vilje til å komme Sametingets konkrete forslag, som søker å ivaretar disse hensynene, i møte. Departementet har i konsultasjonene stått fast på regjeringens beslutning som ble bekjentgjort i april 2011 uten at det etter Sametingets vurdering har vært forutgående konsultasjoner. Sametinget mener dette må forstås slik at departementet ikke har forsøkt å konsultere i god tro med målsetting om å oppnå enighet i henhold til ILO-konvensjonen nr. 169 artikkel 6 og konsultasjonsprosedyrer fastsatt i kgl.res 01.07.05.

Sametinget ber om at det i samarbeid med relevante myndigheter gjøres en vurdering av konsultasjonene med Landbruks- og matdepartementet. Dette for å vurdere hvorvidt urfolksretten og ILO-konvensjonen har blitt overholdt, om det blir begrensninger på faglig åpenhet omkring forvaltningen av reindriftens arealer samt hvorvidt konsultasjonsavtalen har blitt fulgt i henhold til samisk medbestemmelse.

Sametinget framhever at reindriftens betydning som en hjørnestein i samisk kultur, og som en kulturspesifikk samisk næring, tilsier at en må legge betydelig vekt på samenes rett til selvbestemmelse ved utformingen av forvaltningsstrukturen på dette saksområdet.

Sametinget viser til at det er en klar uttalt målsetting å overføre større avgjørelsesmyndighet til det samiske samfunnet i saker som i særlig grad berører det samiske folk. Dette gjelder også innenfor den offentlige reindriftsforvaltningen. Sametinget konstaterer at departementets forslag innebærer det motsatte av denne politiske målsettingen. Forslaget innebærer at næringen mister den påvirkningskraften næringen har med dagens forvaltningsmodell. Forslaget innebærer at den offentlige forvaltningen av en eksklusiv og kulturspesifikk samisk næring fjernes fra det samiske samfunnet. Sametinget ser dette som svært alvorlig, og anser det som et brudd med den breie konsensuspregede samepolitikken som har vært rådende siden 1987 da Stortinget vedtok sameloven.

Sametinget igangsetter umiddelbart en utredning for å vurdere framtidig organisering av reindriftens forvaltning. Sametinget ønsker, i denne prosessen, også en nærmere vurdering av hvorvidt fylkesmannen kommer i en forsterket dobbeltrolle som sektormyndighet og meklings- og klageinstans i arealplansaker. I tillegg ber man om at områdestyrenes myndighet, fagkunnskap og oppgaver

ivaretas. Spesielt viktig her er en vurdering av framtidig innsigelsesrett dersom områdestyrene forsvinner. De framtidige rollene for reindriftsforvaltningens hovedkontor, reindriftsstyret og andre organer bør også vurderes.

Departementets forslag vil medføre at Fylkesmannens problematiske dobbeltrolle som sektormyndighet og meklings- og klageinstans i arealplansaker blir forsterket. Videre medfører forslaget at det blir begrensninger på faglig åpenhet omkring forvaltningen av reindriftens arealer. Sametinget vil understreke at for en urfolks- og minoritetskultur, som samisk reindrift representerer, vil dette innebære et betydelig demokratisk problem.

Sametinget er grunnleggende kritisk til å overføre ytterligere myndighet til fylkesmannen da dette kan sees på som en trussel mot reindriftnæringens selvbestemmelse. En slik myndighet, som i tillegg kommer i en forsterket dobbeltrolle, vurderes fra Sametingets side som et uforholdsmessig stort inngrep i reindriftsutøveres rett til utøvelse av yrke og levesett.

Dersom det ikke gis rom for en prosess slik det er skissert ovenfor kan Sametinget ikke gi sitt samtykke til forslaget om endringer reindriftsloven for ny organisering av reindriftsforvaltningen slik det nå foreligger.

III Votering

Av 39 representanter var 31 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 1 ble trukket
- Forslag 2 ble forkastet med 29 stemmer. 2 stemte for.
- Forslag 3 erstatter rådets innstilling og ble vedtatt med 29 stemmer. 2 stemte mot

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Aili Keskitalo, saksordfører	Mariann Wollmann Magga
		Marie Therese Nordsletta Aslaksen
		Sten Erling Jønsson
	Aili Keskitalo	
2	Arthur Johan Tørfoss	Mariann Wollmann Magga
3	Ellinor Guttorm Utsi	Anders Somby jr.
		Sten Erling Jønsson
		Marit Kirsten A. Gaup
	Ellinor Guttorm Utsi	
4	Per Andersen Bæhr	Marie Therese Nordsletta Aslaksen
	Per Andersen Bæhr	
5	Anne-Marit Eira	Anders Somby jr.
6	Toril Bakken Kåven	Aili Keskitalo
		Mariann Wollmann Magga
		Per Andersen Bæhr
	Toril Bakken Kåven	
7	Sten Erling Jønsson	
8	Mariann Wollmann Magga	
9	Aili Keskitalo	

10	Mathis Nilsen Eira	
11	Heidi Persdatter Greiner Haaker	
12	Aili Keskitalo	
13	Ellinor Marita Jåma	
14	Toril Bakken Kåven Aili Keskitalo, saksordfører	
15	Aili Keskitalo, saksordfører	
16	Marie Therese Nordsletta Aslaksen	
17	Aili Keskitalo Rolf Johansen, til forr. orden	

VI Sametingets vedtak

Sametinget ber om at sak "Regjeringens forslag om endring av reindriftsforvaltningen" utsettes til Stortingets høstsesjon for å arbeide for en konsensus omkring framtidig forvaltning.

Sametinget ønsker en offentlig reindriftsforvaltning med faglig styrke som er effektiv og handlekraftig, og som er organisert slik at den udiskutabelt er innenfor folkeretten om urfolks rett til selvbestemmelse, rett til å foreta egne prioriteringer og rett til deltakelse i naturressursforvaltningen. Sametinget konstaterer at departementets forslag ikke ivaretar noen av disse hensynene tilstrekkelig. Sametinget vurderer at departementet ikke har vist vilje til å komme Sametingets konkrete forslag, som søker å ivareta disse hensynene, i møte. Departementet har i konsultasjonene stått fast på regjeringens beslutning som ble bekjentgjort i april 2011 uten at det etter Sametingets vurdering har vært forutgående konsultasjoner. Sametinget mener dette må forstås slik at departementet ikke har forsøkt å konsultere i god tro med målsetting om å oppnå enighet i henhold til ILO-konvensjonen nr. 169 artikkel 6 og konsultasjonsprosedyrer fastsatt i kgl.res 01.07.05.

Sametinget ber om at det i samarbeid med relevante myndigheter gjøres en vurdering av konsultasjonene med Landbruks- og matdepartementet. Dette for å vurdere hvorvidt urfolksretten og ILO-konvensjonen har blitt overholdt, om det blir begrensninger på faglig åpenhet omkring forvaltningen av reindriftens arealer samt hvorvidt konsultasjonsavtalen har blitt fulgt i henhold til samisk medbestemmelse.

Sametinget framhever at reindriftens betydning som en hjørnestein i samisk kultur, og som en kulturspesifikk samisk næring, tilsier at en må legge betydelig vekt på samenes rett til selvbestemmelse ved utforming av forvaltningsstrukturen på dette saksområdet.

Sametinget viser til at det er en klar uttalt målsetting å overføre større avgjørelsesmyndighet til det samiske samfunnet i saker som i særlig grad berører det samiske folk. Dette gjelder også innenfor den offentlige reindriftsforvaltningen. Sametinget konstaterer at departementets forslag innebærer det motsatte av denne politiske målsettingen. Forslaget innebærer at næringen mister den påvirkningskraften næringen har med dagens forvaltningsmodell. Forslaget innebærer at den offentlige forvaltningen av en eksklusiv og kulturspesifikk samisk næring fjernes fra det samiske samfunnet. Sametinget ser dette som svært alvorlig, og anser det som et brudd med den breie konsensuspregede samepolitikken som har vært rådende siden 1987 da Stortinget vedtok sameloven.

Sametinget igangsetter umiddelbart en utredning for å vurdere framtidig organisering av reindriftens forvaltning. Sametinget ønsker, i denne prosessen, også en nærmere vurdering av hvorvidt fylkesmannen kommer i en forsterket dobbeltrolle som sektormyndighet og meklings- og klageinstans i arealplansaker. I tillegg ber man om at områdestyrenes myndighet, fagkunnskap og oppgaver

ivaretas. Spesielt viktig her er en vurdering av framtidig innsigelsesrett dersom områdestyrene forsvinner. De framtidige rollene for reindriftsforvaltningens hovedkontor, reindriftsstyret og andre organer bør også vurderes.

Departementets forslag vil medføre at Fylkesmannens problematiske dobbeltrolle som sektormyndighet og meklings- og klageinstans i arealplansaker blir forsterket. Videre medfører forslaget at det blir begrensninger på faglig åpenhet omkring forvaltningen av reindriftens arealer. Sametinget vil understreke at for en urfolks- og minoritetskultur, som samisk reindrift representerer, vil dette innebære et betydelig demokratisk problem.

Sametinget er grunnleggende kritisk til å overføre ytterligere myndighet til fylkesmannen da dette kan sees på som en trussel mot reindriftnæringens selvbestemmelse. En slik myndighet, som i tillegg kommer i en forsterket dobbeltrolle, vurderes fra Sametingets side som et uforholdsmessig stort inngrep i reindriftsutøveres rett til utøvelse av yrke og levesett.

Dersom det ikke gis rom for en prosess slik det er skissert ovenfor kan Sametinget ikke gi sitt samtykke til forslaget om endringer reindriftsloven for ny organisering av reindriftsforvaltningen slik det nå foreligger.

Behandlingen av saken ble avsluttet 01.03.13 kl. 12.35

Originalspråk: Norsk

Åšši/Sak OOUK	003/13
Åšši/Sak SP	014/13

Ny jordskiftelov

Arkivsaknr.
12/3220

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	08.02.13	SR 021/13
Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomiteen	25. – 26.02.13	OOUK
Sametingets plenum	27.02. – 01.03.13	SP 14/13

Saken påbegynt 01.03.12 kl. 11.25

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel
1	08.02.13	Sametingsrådet	Sak SR 021/13 Ny jordskiftelov
1	07.02.13	Landbruks- og matdepartementet	Dokument om de forhold det har vært konsultasjoner om til ny jordskiftelov
2	21.12.12	Landbruks- og matdepartementet	Utkast til proposisjonstekst
3	26.10.12	Landbruks- og matdepartementet	Notat – Konsultasjoner om ny jordskiftelov
4	11.06.12	Landbruks- og matdepartementet	Vedrørende konsultasjoner om ny jordskiftelov
5	31.05.12	Landbruks- og matdepartementet	Konsultasjoner om ny jordskiftelov
6	10.01.13	Sametinget	Ny jordskiftelov - proposisjonstekst
7	15.10.12	Sametinget	Interessenotat 2 – Ny jordskiftelov
8	20.09.12	Sametinget	Interessenotat 1 – Ny jordskiftelov
9	15.01.13	Norske reindriftsamers landsforbund	Ny jordskiftelov - proposisjonstekst
10		Landbruks- og matdepartementet	Protokoll fra konsultasjonsmote 30.10.12
11		Landbruks- og matdepartementet	Protokoll fra konsultasjonsmote 02.10.12
10		Landbruks- og matdepartementet	Protokoll fra konsultasjonsmote 15.06.12

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Det vises til Landbruks- og matdepartementet brev av 07.02. 2013 om gjennomførte konsultasjoner mellom Landbruks- og matdepartementet, Sametinget og Norske reindriftsamers landsforbund om ny jordskiftelov. Det vises videre til saksdokument med omtale av de områder som har vært gjenstand for konsultasjoner.

Sametinget vil framheve at det har vært en ryddig og god konsultasjonsprosess etter høringen av arbeidsgrupperapport med forslag til ny jordskiftelov. Sametinget er likevel kritisk til at Landbruks- og matdepartementet ikke så til at arbeidsgruppen, som fikk i oppgave å foreslå ny jordskiftelov, også skulle fremme forslag om å utvide jordskifterettens ansvarsområde til å gjelde de interne forholdene i

reindriften. Dette særlig på bakgrunn av at en slik utvidelse av ansvarsområde til jordskiftedomstolen ble uttrykt allerede i St.meld. nr. 28 (1991-92) En bærekraftig reindrift.

Sametinget konstaterer at det foretas en opprydding i bruken av skjønnsbegrepet i reindriftsloven og jordskifteloven og klargjøring av kravskompetansen overfor jordskifteretten i jordskifteloven.

Sametinget vil framheve betydningen av at det i lovproposisjonen framkommer at det raskt skal iverksettes en egen prosess for å sikre reindriftnas tilgang til jordskiftedomstolen på lik linje med grunneiere og andre rettighetshavere. Videre vil Sametinget understreke at det i lovproposisjonen framkommer at det i prosessen skal foretas en samlet vurdering av lovbestemmelser for fastsetting av bruksordninger og rettighetsforhold internt i reindriften, samt tiltak som sikrer at jordskiftedomstolen innehar nødvendig kompetanse om samisk kultur, rettsforståelse og sedvaner. Sametinget konstaterer at en slik oppfølgende prosess er i samsvar med hva som framkommer i Meld St. 9 (2011-2012) Landbruks- og matpolitikken hvor det heter at regjeringen vil fremme forslag om å gi jordskifteretten kompetanse til å avklare rettighetsmessige forhold internt i reindriften.

Sametinget forventer at grunnloven, menneskerettsloven og FNs konvensjons om sivile og politiske rettigheter (SP) innen kort tid blir ivarettatt i jordskifteloven og reindriftsloven. Reindriften må raskt gis tilgang til jordskiftedomstolen på lik linje med grunneiere og andre rettighetshavere etter SP artikkel 14 og 26. Jordskiftedomstolen må være organisert, ha kompetanse, innsikt og holdninger som muliggjør en reell likebehandling av samiske rettighetshavere med andre etter Grunnloven § 110a og SP artikkel 27. Sametinget forutsetter at arbeidet for dette settes i gang straks og i henhold til statens konsultasjonsplikt etter ILO-Konvensjonen nr. 169 artikkel 6 og Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget.

Sametinget forutsetter at det ikke foretas substansielle endringer av lovproposisjonen for de områder hvor det har vært ført konsultasjoner.

Sametinget gir på denne bakgrunn sitt samtykke til lovforslaget som det har vært konsultert om og som framkommer i dokument oversendt fra Landbruks- og matdepartementet den 07.02. 2013.

Oppvekst-, omsorgs- og utdanningskomiteens innstilling

Innledning

Landbruks- og matdepartementet har i lengre tid arbeidet med ny jordskiftelov. Den nye loven skal avløse gjeldende jordskiftelov av 21. des. 1979 nr. 77. Denne loven har vært revidert mange ganger og er etter departementets mening blitt uoversiktlig og moden for gjennomgripende revisjon.

Merknader

Merknad:

Merknad fra Norske samers riksforbund (NSR) Silje Karine Muotka, Kirsti Guvsám, Áge Nordkild og Miriam Paulsen, medlemmet fra Norske samers riksforbund, Samefolkets parti (NSR/Sfp) Trond Are Anti og medlemmet fra Flyttamelista (Fsl) Anders Somby jr.:

Komiteens medlemmer er kjent med at det kan oppstå arealkonflikter mellom reindrift og andre arealbrukere. Også mellom reindriftenhetene kan det oppstå arealkonflikter. Man har gjennom Sametinget bedt om at det for Finnmark nedsettes en kommisjon som skal foreta en helhetlig vurdering av arealkonflikter i reindriftna.

Inntil disse typene organer/verktøy er på plass mener disse medlemmene at jordskifteloven må være verktøyet for å behandle konflikter mellom de som utøver reindrift. Det innebærer også at jordskiftedomstolen må inneha adekvat kunnskap og kompetanse innen reindrift, samisk kultur og sedvane for å ivareta denne rollen.

Komiteens medlemmer er kritisk til at den fremtidige Jordskifteretten tilkjennes enekompetanse på erstatningsskjønn for skade forårsaket av rein. Det virker urimelig at man på den ene siden avviser at Jordskifteretten er kompetent til å behandle interne reindriftskonflikter, men at man på den andre siden mener at Jordskifteretten er de eneste kompetente til å behandle konflikter mellom reindriften og andre arealbrukere.

Samerettsutvalget II har enstemmig foreslått flere endringer i reindriftsloven, blant annet erstatningsreglene, se NOU 2007:13, punktene 16.5.3-16.5.6 og s. 1230 og følgende. Etter Samerettsutvalgets forslag vil erstatningsreglene for skade voldt av rein komme på linje med de prinsippene som gjelder i den alminnelige erstatningsretten. Slike erstatningsrettslige spørsmål avgjøres i dag av de alminnelige domstolene og slik bør det også være for reindriften. Når det gjelder skade som andre beitedyr gjør, for eksempel ku, sau eller geit, er det de vanlige domstolene som avgjør disse erstatningsspørsmålene, se beiteloven av 16. juni 1961. Det er ingen grunn til å sette skade som rein volder i en særstilling i forhold til andre beitedyr. Disse medlemmene mener at de alminnelige domstolene alene bør ha kompetanse i de spørsmålene det her gjelder.

Merknad

Merknad fra Fremskrittspartiet (Frp), Hans Eriksen:

Det vises til Landbruks- og matdepartementets brev av 07.02.13 om gjennomførte konsultasjoner mellom Landbruks- og matdepartementet, Sametinget og Norske reindriftsamers landsforbund om ny jordskiftelov.

Sametinget støtter forslaget til ny jordskiftelov slik det fremkommer i dette brevet.

Komiteens tilrådning

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råer Sametinget til å vedta følgende:

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

III Votering

Av 39 representanter var 31 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Oppvekst-, omsorgs- og utdanningskomiteens tilrådning ble enstemmig vedtatt.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Åge Nordkild, saksordfører	
2	Hans J. Eriksen	Jørn Are Gaski
		Silje Karine Muotka
	Hans J. Eriksen	
3	Anders Somby jr.	
4	Åge Nordkild	
5	Mathis Nilsen Eira	
6	Jørn Are Gaski	Silje Karine Muotka
		Anders Somby jr.
		Jarle Jonassen

	Jørn Are Gaski	
7	Mariann Wollmann Magga	
8	Mathis Nilsen Eira	Per Andersen Bæhr
		Anders Somby jr.
	Mathis Nilsen Eira	
9	Egil Olli	
10	Åge Nordkild	Jørn Are Gaski
	Åge Nordkild	
11	Per Andersen Bæhr	Marit Kirsten A. Gaup
	Per Andersen Bæhr	
12	Inger Eline Eriksen	Per Andersen Bæhr
	Inger Eline Eriksen	
	Åge Nordkild, saksordfører	

VI Sametingets vedtak

Det vises til Landbruks- og matdepartementet brev av 07.02. 2013 om gjennomførte konsultasjoner mellom Landbruks- og matdepartementet, Sametinget og Norske reindriftsamers landsforbund om ny jordskiftelov. Det vises videre til saksdokument med omtale av de områder som har vært gjenstand for konsultasjoner.

Sametinget vil framheve at det har vært en ryddig og god konsultasjonsprosess etter høringen av arbeidsgrupperapport med forslag til ny jordskiftelov. Sametinget er likevel kritisk til at Landbruks- og matdepartementet ikke så til at arbeidsgruppen, som fikk i oppgave å foreslå ny jordskiftelov, også skulle fremme forslag om å utvide jordskifterettens ansvarsområde til å gjelde de interne forholdene i reindriften. Dette særlig på bakgrunn av at en slik utvidelse av ansvarsområde til jordskiftedomstolen ble uttrykt allerede i St.meld. nr. 28 (1991-92) En bærekraftig reindrift.

Sametinget konstaterer at det foretas en opprydding i bruken av skjønnsbegrepet i reindriftsloven og jordskifteloven og klargjøring av kravskompetansen overfor jordskifteretten i jordskifteloven.

Sametinget vil framheve betydningen av at det i lovproposisjonen framkommer at det raskt skal iverksettes en egen prosess for å sikre reindriften tilgang til jordskiftedomstolen på lik linje med grunneiere og andre rettighetshavere. Videre vil Sametinget understreke at det i lovproposisjonen framkommer at det i prosessen skal foretas en samlet vurdering av lovbestemmelser for fastsetting av bruksordninger og rettighetsforhold internt i reindriften, samt tiltak som sikrer at jordskiftedomstolen innehar nødvendig kompetanse om samisk kultur, rettsforståelse og sedvaner. Sametinget konstaterer at en slik oppfølgende prosess er i samsvar med hva som framkommer i Meld St. 9 (2011-2012) Landbruks- og matpolitikken hvor det heter at regjeringen vil fremme forslag om å gi jordskifteretten kompetanse til å avklare rettighetsmessige forhold internt i reindriften.

Sametinget forventer at grunnloven, menneskerettsloven og FNs konvensjons om sivile og politiske rettigheter (SP) innen kort tid blir ivaretatt i jordskifteloven og reindriftsloven. Reindriften må raskt gis tilgang til jordskiftedomstolen på lik linje med grunneiere og andre rettighetshavere etter SP artikkel 14 og 26. Jordskiftedomstolen må være organisert, ha kompetanse, innsikt og holdninger som muliggjør en reell likebehandling av samiske rettighetshavere med andre etter Grunnloven § 110a og SP artikkel 27. Sametinget forutsetter at arbeidet for dette settes i gang straks og i henhold til statens konsultasjonsplikt etter ILO-Konvensjonen nr. 169 artikkel 6 og Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget.

Sametinget forutsetter at det ikke foretas substansielle endringer av lovproposisjonen for de områder hvor det har vært ført konsultasjoner.

Møtesekretærer: Tove Anti/Trine Guttorm Anti/Ellen Aina Eira

Side 447 av 449

Sametinget gir på denne bakgrunn sitt samtykke til lovforslaget som det har vært konsultert om og som framkommer i dokument oversendt fra Landbruks- og matdepartementet den 07.02. 2013.

Behandlingen av saken ble avsluttet 01.03.12 kl. 12.30

Undertegnede har lest gjennom protokollen, og finner de bokførte beslutninger å være i overensstemmelse med Sametingets vedtak.

Karášjohka 01.03. 2013

Plenumsledelsen

Jarle Jonassen
leder

Marie Therese N. Aslaksen

Jørn Are Gaski

Mathis Nilsen Eira